МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
СТУДЕНТІВ ТА АСПІРАНТІВ

«УКРАЇНА І СВІТ:
ГУМАНІТАРНО-ТЕХНІЧНА ЕЛІТА
ТА СОЦІАЛЬНИЙ ПРОГРЕС»

14–15 квітня 2021 р.

Харків
НТУ «ХПІ»
2021

ББК 66.0 (4Укр)
У45
УДК 321.01 (477)

Редакційна колегія:
Головний редактор: проф. Скляр В. М.
Заступник головного редактора: проф. Кіпенський А. В.
Секретар: доц. Мотенко Я.В.

Члени редакційної колегії:
проф. Савченко Л.П.
проф. Тараброєв Я.В.
проф. Петутіна О.О.
проф. Романовський О. Г.
проф. Ігнатюк О. А.
проф. Архієреєв С.І.
проф. Мороз В. М.
доц. Агаларова К.А.
проф. Семке Н.М.
доц. Лисенко І.В.
проф. Чернявська С.М.
проф. Ткаченко С.С.
доц. Кудій Д. А.

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету соціально-гуманітарних технологій Національного технічного університету «ХПІ» (протокол № 2 від 16 березня 2021 р.)

Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес: Матеріали міжнар. наук.-теор. конференції студ. та аспір. 14–15 квітня 2021 року: – Харків: НТУ «ХПІ», 2021. – 758 с. – Укр, рос., англ. мовами.

ISBN 978-966-593-534-6

Збірник містить тези доповідей студентів і аспірантів – учасників щорічної Міжнародної науково-теоретичної конференції, присвяченої актуальним проблемам гуманітарної підготовки майбутніх фахівців, які становитимуть інтелектуальну еліту та впливатимуть на подальший розвиток економіки, соціальної та культурної політики своїх країн. Для студентів, аспірантів, викладачів, усіх, хто цікавиться історичними, філософськими, психолого-педагогічними, морально-етичними, політико-правовими, мовознавчими, соціально-економічними проблемами сучасного українського суспільства.

Матеріали опубліковані у електронному репозитарії Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (ISSN 978-966-593-534-6).
Дані репозитарію інтегровані до: проекту OpenAire, системи Bielefeld Academic Search Engine, системи пошуку у відкритих архівах України та індексуються Google Scholar.

Матеріали друкуються в авторській редакції.

Оргкомітет конференції може не поділяти висловлену авторами позицію.

ББК 66.0 (4Укр)
ISBN 978-966-593-534-6 © НТУ “ХПІ”, 2021р.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА 15

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ 16

Корнило І. В. ПРОБЛЕМА ДУШІ І ТІЛА У ФІЛОСОФІЇ 16
Жуменкова Д. О. КОРОТКА ІСТОРІЯ КАПЛУНІВСЬКОЇ ЦЕРКВИ 18
Кристал І. Б., Красіков М. М. ХУДОЖНИКИ ХПІ: МИКОЛА УВАРОВ 20
Бикова М. В., Ігнатюк О. А. ІНШОМОВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА УСПІШНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ-ЛІДЕРА 22
Chichkan K., Nefodona M. THE RELEVANCE OF NEW ENGINEERING ECONOMICS (NIE) AS A NEW VOCATION OF THE ECONOMY 25
Криворучко М. Г. СТВОРЕННЯ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ РЕАЛЬНОСТІ У ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ ЯК ПІДҐРУНТЯ ДЛЯ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ 28
Onyshchenko O. TWO OUTSTANDING POLICE INVESTIGATION TECHNIQUES 31
Лізантан П. С. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ 33
Евсін Г. А., Тверитникова О.Є. КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ФІЗИКИ ХАРКІВСЬКОГО ПОЛІТЕХНІЧНОГО ІНСТИТУТУ ЯК ОСЕРЕДОК НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ГАЛУЗІ ФІЗИКИ (1885–1970 рр.) 35
Ван Сіньює ВИВЧЕННЯ МОВИ ЧЕРЕЗ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ 37

СЕКЦІЯ 1. ФІЛОСОФСЬКА ДУМКА УКРАЇНИ ТА СВІТОВА ФІЛОСОФІЯ 39

Бесараб В. ЗНАЧЕННЯ ТВОРІВ Г.С. СКОВОРОДИ ДЛЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ 39
Васильченко В. С. О РОЛИ ДЕНЕГ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ (ФИЛОСОФСКИЙ АСПЕКТ) 41
Dashchuk A. A., Derkach Y. V. THE PROBLEM OF FREEDOM IN THE CONTEXT OF PHILOSOPHY AND MEDICINE 43
Демідова С. Р. ПРОБЛЕМИ СЕНСУ БУТТЯ З ТОЧКИ ЗОРУ ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМУ 45
Лєснікова В. ФІЛОСОФІЯ ЕКОНОМІКИ АРИСТОТЕЛЯ 47
Маринчук С. А., Циганенко М. В. ЧТО ТАКОЕ «ФИЛОСОФИЯ ТЕХНИКИ»? 49
Первушкина К. И. ВЛИЯНИЕ ИЗОЛЯЦИИ НА РАЗВИТИЕ ЛИЧНОСТИ 53
Петров С. М., Компаниец М. Б. ЧЕЛОВЕК, МУЖЧИНА И ЖЕНЩИНА 54
Полтавец А. А., Колобоцкий И. М. ПОЛ ФЕЙЕРАБЕНД И ЕГО «НАУКА» 59
Ракова А. П. ПРОБЛЕМА ВІЙНИ І МИРУ В РОЗУМІННІ НІМЕЦЬКИХ ФІЛОСОФІВ 62
Скомкіна Д. А. ФІЛОСОФІЯ ГРОШЕЙ 64
Старовойтов Н. А. КОНЦЕПЦІЯ «СРОДНОЇ ПРАЦІ» Г. С. СКОВОРОДИ У СУЧАСНОМУ ЖИТТІ 66
Чумак Є. У ЧОМУ ФІЛОСОФСЬКИЙ СЕНС БУТТЯ ЛЮДИНИ 68

СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ 70

Вельможна М. КОНСТРУЮВАННЯ ПАМЯ'ТІ ПРО ГОЛОКОСТ В ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ ТА ПІВНІЧНІЙ АМЕРИЦІ 70
Гончар Ю. В. ХАРКІВ ТА О.С. ПУШКІН: ІСТОРІЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН 72
Гуменна А. ПРО ШЛЮБ АПОЛЛОНА МЕВІУСА 74
Єрохіна А. В. ДИНАМІКА ЗМІН НАЦІОНАЛЬНОГО СКЛАДУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ 75

Житинський О. В. УКРАЇНА У ПОШУКАХ ДЕРЖАВНИХ СИМВОЛІВ: ІСТОРІЯ ВЕЛИКОГО ГЕРБА 77
Кадацький Л. Ф. ОБРАЗ ЖІНКИ-КРІПАЧКИ У ТВОРЧОСТІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА 79
Калашник К. Ю. МАЛОВІДОМІ ПОСТАТІ УКРАЇНИ: МИХАЙЛО ПАРАЩУК 81
Красильникова А. П. ПРО ХРЕЩЕННЯ ЮДЕЇВ В КАПЛУНІВСЬКІЙ ЦЕРКВІ 83
Криклива К. О. ДЕКОМУНІЗАЦІЯ: ЗАБУТА МИСТЕЦЬКА ПОСТАТЬ В ТОПОНІМІЦІ МІСТА ХАРКОВА 85
Кузнецова А. В. ЭКОГУМАНИЗМ КАК ПРЕДПОСЫЛКА ДУХОВНОГО ВОЗРОЖДЕНИЯ СОЦИУМА УКРАИНЫ XXI ВЕКА 86
Куценко К. І. ДАВНЬОУКРАЇНСЬКІ ЗВИЧАЇ ТА СИМВОЛІКА У ПРЕДМЕТАХ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА НА ПРИКЛАДІ ЛЯЛЬКИ-МОТАНКИ 88
Лелюх Є. І. КОРОТКА ІСТОРІЯ ПОКРОВСЬКОГО СОБОРУ 90
Ляшенко В. М. ПАРОВОЗ «СВІТЛОГО ЗАВТРА»? УЯВЛЕННЯ ПРО МАЙБУТНЄ РАДЯНСЬКИХ ЗАЛІЗНИЦЬ В ТЕХНІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ 1928–1938 РР. 92
Микало Х. ПРО ДЕРЖАВНИХ СЕЛЯН ХАРКОВА 94
Одерій І. В. ОСОБА У КОНТЕКСТІ ЧАСУ: ПАМ'ЯТІ МИРОСЛАВА ПОПОВИЧА 96
Орленко С. І., Мотенко Я. В. ЕКСПОЗИЦІЯ «НАРОДНА ВІЙНА 1917–1932» ЯК ВЕБ-РЕСУРС ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ 98
Реуцький А. Ю., Шишкіна Є. К. УКРАЇНСЬКЕ КОЗАЦТВО У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ НА ПОЧАТКУ XVII СТ. (ДО 400-РІЧЧЯ УКЛАДЕННЯ ХОТИНСЬКОГО МИРУ) 100
Розкошний В. В. ПОСТАВКИ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ В ІРАН ТА ІРАК В ПЕРІОД 1950–1980 ТА 1980–1988 РОКИ 101
Савич Є. С. РОЛЬ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ОБУЧЕНИЯ В ФОРМИРОВАНИИ СОЦИАЛЬНОГО САМОСОЗНАНИЯ БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ (КУРС «ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ ИСТОРИЯ») 103
Скиданова А. В., Харитонов А. Я. ІСТОРИЧНИЙ ФОРМУЛЯР ТА ІСТОРИЧНА ДОВІДКА У СТРУКТУРНИХ ПІДРОЗДІЛАХ ЗСУ: ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ 105
Сновидович Р. Р. МЕТА І НАПРЯМКИ ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ РОЛІ УКРАЇНИ У ВІЙНІ 1853–1856 рр. 107
Сухарєва А. С., Кабачек В. В. ОЛЕКСАНДР БІЛАШ ЯК ВИДАТНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ КОМПОЗИТОР ТА ГРОМАДСЬКІЙ ДІЯЧ 109
Тарасова А. О., Телуха С. С. ІСТОРІЯ МОВНИХ ВІЙН 111
Тейберман Є. М., Шишкіна Є. К. УКРАЇНА НА ПОЧАТКУ XXI СТ.: КРИЗА КОНЦЕПЦІЇ «БАГАТОВЕКТОРНОСТІ» 112
Угрімова К. С. ЗРУБНА АРХЕОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА НА ХАРКІВЩИНІ 113
Філенко Д. С., Харламов М. І. РОБОТА УКРАЇНСЬКИХ ПРАЦІВНИКІВ У НЕНІМЕЦЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ НА ТЕРИТОРІЇ НІМЕЧЧИНИ У 1942–1944 РОКАХ 115
Хижняк А. О., Харламов М. І. РОБОТА ВОГНЕБОРЧИХ ДРУЖИН-ДОБРОВОЛЬЦІВ В УКРАЇНІ В РОКИ НОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ 116
Чала Ю. ПРО ПОМЕРЛИХ В ПРИХОДІ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ЦЕРКВИ В 1887–1902 РР. 118
Шкурченко А. ЛЮДИНА ПІД ДОСЛІДОМ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ: ПОВЕДІНКА В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ 119
Яценко Т. М., Мотенко Я. В. ВИКОРИСТАННЯ DIGITAL-ТЕХНОЛОГІЙ У ВИВЧЕННІ КУРСУ «ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ» 121

СЕКЦІЯ 3. ДУХОВНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ: ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ.....124

Анпілогова А. КУЛЬТ ДОСКОНАЛОГО ТІЛА В АНТИЧНІЙ СКУЛЬПТУРІ 124
Бреславець Д. Р. НАЦІОНАЛЬНА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ЮНЕСКО..... 126
Емірамзаєв А. А. АНТИЧНА АРХІТЕКТУРА УКРАЇНИ 128
Колодяжна О. А. ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ..... 129
Костенко Г. ОЗНАКИ ТА ХАРАКТЕРИСТИКИ КОЛОНІЗОВАНОГО СТАНУ: УКРАЇНСЬКА СПЕЦИФІКА..... 132
Кочура К. О. ЕТНОМОТИВИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ДИЗАЙНІ ОДЯГУ 134
Лубенець Є. О. ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВИЩОЇ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ: ПОГЛЯД СТУДЕНТА..... 137
Молошна М. ЧИ АКТУАЛЬНИЙ РЕЦЕПТ ЩАСТЯ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ? 140
Мороз Є. О. АНАЛІЗУЄМО ТВОРИ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ: РОЗДУМИ ПРО ЩАСТЯ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ..... 142
Нуріахметов Д. Д. МЕТАФІЗИЧНИЙ НАТУРАЛІЗМ ЯК ПІДҐРУНТЯ СХІДНОГО КОЛЕКТИВІЗМУ 144
Овчаренко Н. М. РОЛЬ СПРИЙНЯТТЯ ДЛЯ МЕТАФОРИЧНИХ ПРОЦЕСІВ 146
Пилюк В. О. РЕАЛІЗМ ІЛЛІ РЄПІНА У РОБОТАХ НА УКРАЇНСЬКУ ТЕМУ..... 148
Плювака В. М. АНАЛІЗ ЗБІРКИ Г. СКОВОРОДИ «САД БОЖЕСТВЕННИХ ПІСЕНЬ» У РАКУРСІ СЬОГОДЕННЯ 151
Саліонович С., Красіков М. М. ФОТОХУДОЖНИКИ ХПІ: ОЛЕНА ДОЛЖЕНКО..... 153
Світельський С. В. ДУХОВНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ ЯК ОСНОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ 155
Старікова М. Ю. «FAINA DESIGN» – БРЕНД ЖИВОГО УКРАЇНСЬКОГО ЕТНОДИЗАЙНУ 158
Тарасов А. О. НЕДОЛІКИ МАСОВОЇ КУЛЬТУРИ 160
Тарусова С. М. ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО БЛАГОУСТРОЮ МІСТА ХАРКОВА (НА ПРИКЛАДІ САДУ ІМ. Т. Г. ШЕВЧЕНКА)..... 162
Шевцова О. В. ОБРАЗ Г. С. СКОВОРОДИ В ТВОРАХ І. П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО..... 164
Яворська Л. В. «СРОДНА ПРАЦЯ» ЯК НАКАЗ Г.СКОВОРОДИ МАЙБУТНІМ ПОКОЛІННЯМ ЖИТИ ЗА ПОКЛИКАННЯМ (РОЗДУМИ ДО 300-РІЧЧЯ ФІЛОСОФА)..... 166
Вей Шу Пан, Пузанова-Красікова І. О. КАТЕГОРІЯ ЧАСУ У ФІЗИЧНИХ ТЕОРІЯХ І СВІДОМІСТЬ ЛЮДИНИ..... 168
Ксу Ши Джи, Пузанова-Красікова І. О. ЗМІЇ У КУЛЬТУРІ ІНДІЇ 169
Ксян Гін Мінг, Пузанова-Красікова І. О. КВІТКОВІ КОМПОЗИЦІЇ В ЯПОНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ 171
Лі Зо Чен, Пузанова-Красікова І. О. ОЛІВЕЦЬ ЯК АРТЕФАКТ 173
Лі Шен Пін, Пузанова-Красікова І. О. ЯК З'ЯВИЛАСЯ КОНСЕРВАТОРІЯ У ХАРКОВІ..... 174
Тао Лей, Пузанова-Красікова І. О. «КАМ'ЯНІ ЛЮДИ» ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ..... 176
Хуанг Цонг Люо, Пузанова-Красикова И. А. ИЗ ИСТОРИИ КОНЛАНГОВ В КУЛЬТУРЕ 178
Цао Шен, Пузанова-Красікова І. О. АКАДЕМІК В. І. ВЕРНАДСЬКИЙ ТА ЙОГО ВЧЕННЯ ПРО НООСФЕРУ 180
Чан Ан, Пузанова-Красікова І. О. ЛЕНД-АРТ У СУЧАСНОМУ СВІТІ..... 182
Ю Ви, Пузанова-Красикова И. А. КАТЕГОРИЯ РАВНОДУШИЯ В ЭТИКЕ СОВРЕМЕННОСТИ..... 183

Ян Дзэпэн, Пузанова-Красикова И. А. ИСТОРИЯ ОРГАНА 185

СЕКЦІЯ 4. РОЛЬ ПЕДАГОГІКИ Й ПСИХОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА..... 188

Акімова Д. Д., Ігнатюк О. А. РОЛЬ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ ПЕДАГОГА-ЛІДЕРА 188
Анохіна А. О., Костиря І. В. ВЛАДА ЯК ОСНОВА ЛІДЕРСТВА 191
Балабай А. А., Ігнатюк О. А. АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ХАРИЗМАТИЧНОГО ПЕДАГОГА-ЛІДЕРА 193
Бережна Л. М., Резнік С. М. ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІУ РАННЬОМУ ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ 196
Горбенко Т. І., Ігнатюк О. А. ПОРТРЕТ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА-ЛІДЕРА..... 198
Гринчук Златоуста-Софія, Купчишина В. Ч. ПСИХОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА ОРГАНІЗАЦІЇ 202
Дубіна В. О., Панамарьова О. Б. ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ 204
Дуда І. В., Артемчук Л. М. ВАЛІДНІСТЬ МЕТОДУ ОЦІНЮВАННЯ ТА ВАЛІДНІСТЬ ОДЕРЖАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ, ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ОСВІТНІХ ВИМІРЮВАНЬ 206
Жбанков В. Є., Колісник О. О. ВАЖЛИВІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ ВИХОВНИХ ГОДИН ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЯКОСТЕЙ ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ..... 208
Жушма Т. В., Романовський О. Г. ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ..... 210
Карасюк В. С., Артемчук Л. М. ВИКОРИСТАННЯ ГАДЖЕТІВ У ВИЩІЙ МАТЕМАТИЦІ ПРИ ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ 213
Ключенкова Н. М., Гура Т. В. ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ СТАНОВЛЕННЯ ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ 214
Корженко А. С., Костиря І. В. РОЛЬ РЕЛІГІЇ В ФОРМУВАННІ ДУХОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ЛІДЕРА 217
Косс А. М., Костиря І. В. ПСИХОЛОГІЧНІ КОМПОНЕНТИ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ЛІДЕРА 220
Кравцова Н. В., Конкін С. В., Гура Т. В. ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ МАШИНОБУДІВНИКІВ 223
Куравкіна А. К., Романовський О. Г. ПЕДАГОГІЧНА ТА ПСИХОЛОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА У ВІРТУАЛЬНОМУ СВІТІ 225
Ленько Д. Є., Середа Н. В. ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ВЕРБАЛЬНОЇ ТА НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У МАЙБУТНІХ БІЗНЕС-ЛІДЕРІВ 227
Лисова А. В., Квасник О. В. ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ СИНКВЕЙНУ ДЛЯ АКТИВІЗАЦІЇ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ..... 230
Логош Х. І., Воробйова Є. В. СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК ЛІДЕРСТВА НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ В УКРАЇНІ 234
Мартинова О. Д., Ігнатюк О. А. КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ТА ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ФАХІВЦЯ-ЛІДЕРА 236
Мухіна К. А., Підбуцька Н. В. ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ В УПРАВЛІННІ 238

Підгорний К. Ю., Резнік С. М. ВАЖЛИВІСТЬ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ 240
Світельська-Дірко С. В. ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ НАВИЧОК УЧНІВ ЯК СОЦІАЛЬНА Й ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА 241
Середа А. П., Гура Т. В. ХАРИЗМАТИЧНІСТЬ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ЛІДЕРА-ПЕДАГОГА 244
Сидоренко М. Д., Ігнатюк О. А. КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-ЛІДЕРІВ ХІМІЧНОГО ПРОФІЛЮ 245
Смурова Н. А., Черкашин А. І. ФЕНОМЕН ЛІДЕРСТВА В ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕКТИВІ 248
Соколова Т.В., Резнік С.М. МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ НАУКОВО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ У ПРОЦЕСІ ПРИРОДНИЧОЇ ПІДГОТОВКИ 251
Терещенко К. Р., Костиря І. В. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ У ПІДЛІТКІВ 253
Юдіна А. Г., Костиря І. В. ДЕМОКРАТИЧНИЙ СТИЛЬ ЛІДЕРСТВА 255

СЕКЦІЯ 5. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ І СВІТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ 259

Басюк М. М. МАРКЕТИНГОВЕ АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ 259
Беззубко Ю. І. МІЖНАРОДНА ТЕХНІЧНА ДОПОМОГА ЯК ЯВИЩЕ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ 261
Бєлічкова Я. І. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ І СВІТУ – МОЖЛИВОСТІ ТА ЗАГРОЗИ 263
Бондаренко Я. О. ФАКТОРНО-СТАДІЙНИЙ ПІДХІД ЯКІСНИХ ПАРАМЕТРІВ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ 266
Бурдика А. І. ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙ – СИГНАЛЬНІ ТРАЄКТОРІЇ 268
Васильченко В. С. ПРОБЛЕМА ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ ТІНІЗАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ 270
Вершута Ю. С. АВТОМАТИЗАЦІЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 272
Волкова Ю. В. ПРИНЦИПИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ 274
Ганцяк М. О. РЕФОРМУВАННЯ СУБ'ЄКТНОЇ СИСТЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ В УКРАЇНІ 276
Грушецька А. МАТЕМАТИКА – НЕОБХІДНИЙ ІНСТРУМЕНТ МАРКЕТИНГУ 277
Губа І. В. ОРГАНІЗАЦІЯ КРЕДИТУВАННЯ РОБОТИ БАНКУ З ПРОМИСЛОВИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ 280
Гуртова М. О. ВПЛИВ ПОДАТКІВ ТА ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ НА ПРИКЛАДІ РЕНТНОЇ ПЛАТИ 281
Дараган А. В. ФОРМУВАННЯ СКЛАДОВИХ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ 284
Den Qiwen DEFINITION OF THE CONCEPT OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY IN MODERN CONDITIONS 286
Джуян О. М. СТУДЕНТ ЯК ОБ'ЄКТ ЦІНОВОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ 288
Додачко С. А. ТЕХНОЛОГІЇ ІНФОГРАФІКИ ТА ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЇ 290
Завгородня М. Ю. «ОЗЕЛЕНЕННЯ» ЕКОНОМІКИ ЯК НОВИЙ ГЛОБАЛЬНИЙ І НАЦІОНАЛЬНИЙ ВИКЛИК 292

Зелюк В. МЕТОД ЗОЛОТОГО ПЕРЕТИНУ ДЛЯ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАВДАНЬ ОДНОВИМІРНОЇ ОПТИМІЗАЦІЇ 294
Золотухіна Т. В. БЮДЖЕТНА МОДЕЛЬ ФІНАНСУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ЇЇ ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ 297
Koval V. V. PROBLEMS OF TAX POLICY IN UKRAINE 299
Колєснікова Д. В. ПОПЕРЕДЖЕННЯ КОРУПЦІЇ: РЕПРЕСИВНІ ЗАХОДИ ЧИ ІНСТИТУЦІЙНІ РЕФОРМИ? 301
Коротенко О. О. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙЬКОГО СОЮЗУ 303
Красноштан А. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У МЕНЕДЖМЕНТІ 305
Кропива В. О. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ 307
Кушніренко О. М. РИЗИКИ ІНДУСТРІЇ 4.0 ДЛЯ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ 309
Ліхая В. Ф. ФАКТОРИ ЗРОСТАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ: ОЦІНКА ТА НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ 312
Лопатін В. О. ФІНАНСОВА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА УКРАЇНУ 314
Nikolaychuk T. O. ECO-VOUCHING IN NATURAL RESERVE FUND: YES OR NO? 316
Noniashvili L. Z. OLIGARCHIZATION AS THE MAIN ECONOMIC PROBLEM OF UKRAINE 318
Остапенко Л. О. АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА СВІТОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ 320
Петрик А. О. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ КОМПАНІЇ GLENCORE ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ SWOT-АНАЛІЗУ 322
Пешенко К. Ю. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ 325
Пилипов С. А. МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙ У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦТВА 327
Потапова Д. О. ВИКОРИСТАННЯ МАТРИЦІ ПРИ ОБЧИСЛЕННІ ОСНОВНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ 329
Рилов Д. Ю. ЛЕГАЛІЗАЦІЯ НЕФОРМАЛЬНИХ ПРАКТИК ЯК ЗАХІД ПОПЕРЕДЖЕННЯ КОРУПЦІЇ. 331
Рилов Д. Ю. МАНІПУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИМИ НАСТРОЯМИ ЯК ЧИННИК НЕЕФЕКТИВНОСТІ РЕПРЕСИВНИХ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ЗАХОДІВ 333
Рогоза А. О. ОСНОВНІ РИСИ КОН'ЮНКТУРИ СУЧАСНИХ ТОВАРНИХ РИНКІВ 335
Рожков Д. О. ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗМІН НА МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС 337
Самусь П. О. ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНИ ДО РИНКУ ЄВРОСОЮЗУ 340
Святенко Т. С. СПРОЩЕНА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ: МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ 342
Сіідова Д. Р. ОЦІНКА МОДЕЛЕЙ ФІНАНСУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ 344
Скібчик С. А. МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ 346
Скомкіна Д. А. ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНИ 348
Слинько М. Ю. СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ ЯК ДІЄВИЙ ІНСТРУМЕНТ ОЗДОРОВЛЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ 350
Solyanik A. O. UNEMPLOYMENT IN UKRAINE IN TERMS OF COVID-19 352
Строгов С. Ф. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК В СТРАТЕГІЇ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ 354
Сухов В. М. ДЕРЖАВНЕ АНТИКРИЗОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ НОВИХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ 356
Телиженко А. В. LLOYDS BANKING GROUP: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КОМПАНІЇ НА ОСНОВІ SWOT-АНАЛІЗУ 359

Ткач Л. С. ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ 361
Токар А. В. ПОВІЛЬНЕ СПОЖИВАННЯ ЯК ТРЕНД СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ 364
Чередніченко Є. С. ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОГО СОНЯШНИКА 365
Чудакова К. А. A THEORETICAL MODEL OF UKRAINE'S ECONOMIC POLICY IN THE CONDITIONS OF OVERCOMING THE CRISIS.....367
Шаєв С. В. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ 369
Шкварук Д .Г., Дончак Л. Г. ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ПУБЛІЧНИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ В СУЧАСНИХ ПРОЦЕСАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....371
Яковлев В. І. МЕТОДИ ОЦІНКИ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....373
Ясинська Д. В. ЗАОХОЧЕННЯ – ЯК ФОРМА АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ 376

СЕКЦІЯ 6. СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ 378

Авраменко С. В. NETIQUETTE – МОВНИЙ ЕТИКЕТ В ІНТЕРНЕТІ 378
Анохіна А. О. ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛІЗМУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА 379
Баглик Ю. В. (НЕ)ДИСКРИМІНАЦІЙНА РЕКЛАМА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОШИРЕННЯ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ.....382
Беліменко Ю. Р. БІЛІНГВІЗМ ЯК ІНДИВІДУАЛЬНЕ ТА СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ.....384
Білик Т. СПОРТ ЯК ВИД СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 387
Болюх Е. Ю. МОВНА ПОВЕДІНКА ЕМІГРАНТІВ: СОЦІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ.....389
Бондарь А. А. ПРЕИМУЩЕСТВА И НЕДОСТАТКИ ДИСТАНЦИОННОЙ ФОРМЫ ОБУЧЕНИЯ В УНИВЕРСИТЕТАХ УКРАИНЫ.....391
Вєцу Н. М. СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ФАКТОР ПОВСЯКДЕННОЇ КОМУНІКАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ 393
Віцота І. Ю. ФРАЙЧАНЗИНГ ЯК ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....395
Воржевітіна А. І. МОВНІ КОНФЛІКТИ ТА ЇХ ВРЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ І СВІТІ (ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ) 398
Геналюк А. В. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ СТВОРЕННЯ РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА.....400
Гордовський Б. С. ПРОФІЛАКТИКА НАСИЛЬСТВА В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....402
Головінова Н. СІМЕЙНІ СВЯТА: ЗБЕРЕЖЕННЯ ТРАДИЦІЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ 404
Горолюк О. В. РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ В ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ІНВАЛІДІВ.....406
Гринюк В. В. ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....408
Дигун К. Г. ЛОЯЛЬНІСТЬ ПЕРСОНАЛУ ЯК РЕСУРС РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙ...410
Димарчук О. В. РЕАЛІЗАЦІЯ МОЖЛИВОСТЕЙ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....413
Демченко М. І. УКРАЇНА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....415
Жупанас М. А. КАРЛ МАРКС ЯК ТЕОРЕТИК СОЦІАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ.....417
Забігайло П. СПЕЦИФІКА ОСОБИСТИХ ТА ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ ФАХІВЦЯ З PR У КОМУНІКАТИВНІЙ СФЕРІ 419
Зіньчук С. В. МОГЛА І ПОВИННА БУЛА: ЯК СЕРІАЛ «СЕКС І МІСТО» СТАВ ФЕМІНІСТИЧНИМ МАНІФЕСТОМ В УКРАЇНІ 2000-Х РОКІВ.....421

Ісаєнкова В. С., Шведова А. А. МАНІПУЛЯТИВНІ ПРИЙОМИ В УКРАЇНСЬКІЙ КОМЕРЦІЙНІЙ РЕКЛАМІ (НА ПРИКЛАДІ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ) 423
Карпюк Т. Г. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА РІЗНИХ КАТЕГОРІЙ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ В ЗАКЛАДАХ СОЦІАЛЬНОГО СПРЯМУВАННЯ 427
Касьянов Р. ОЛІМПІЙСЬКИЙ РУХ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ: СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ 429
Корженко А. С. ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ МОЛОДІ 432
Круць О. О. КОНЦЕПЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ МОБІЛЬНОСТІ П. СОРОКІНА 435
Лащенко О. О. АДАПТАЦІЯ ЦІН ЯК ЕЛЕМЕНТ АКТИВНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ 436
Лисовець Х. І. ВПЛИВ СТРЕС-ФАКТОРІВ НА РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ У МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ 438
Лінник В. В. ДІЯЛЬНІСТЬ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ ЩОДО ДОПОМОГИ УКРАЇНСЬКИМ ВІЙСЬКОВИМ 440
Ляшенко М. А. САМОГУБСТВО ПІДЛІТКІВ 442
Марченко О. С. ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА САМООЦІНКУ ПІДЛІТКІВ 444
Мітіна В. В. АБСТРАГУВАННЯ ЯК МЕТОД МЕДІАКОМУНІКАЦІЙ 446
Михальчук І. О. БЛАГОДІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОДНА ІЗ ФОРМ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ 448
Оніщенко Т. С. СОЦІАЛЬНІ ФУНКЦІЇ ТА ДИСФУНКЦІЇ СПОРТУ 450
Панасенко І. С. ІНТЕРНЕТ-СПІЛКУВАННЯ СУЧАСНОГО ПОКОЛІННЯ 454
Пікуль К. В. САМОЛІКУВАННЯ УКРАЇНЦІВ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА 456
Прокопенко А. С. КОНФЛІКТИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ СІМ'Ї 458
Проценко А. С. РОЛЬ СУБКУЛЬТУРИ В ЖИТТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ 460
Сахарчук П. В. ДЕРЖАВНІ ПРОГРАМИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ 463
Тарасова О. Ю. СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ 465
Тер-Акопов А. Г. ЧОРНИЙ ПІАР ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В МАРКЕТИНГУ 467
Терещенко К. Р. ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ В РЕКЛАМІ 469
Хорошман М. Ю. ТРАНСФОРМАЦИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОСТИ РЕЛИГИИ В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОСТИ 471
Цюпка А. Р. ОСОБЛИВОСТІ РЕКЛАМНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ В СОЦІАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ INSTAGRAM 473
Шапарньова Л. Д. МІЖНАРОДНА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА НОВАЦІЇ 475
Шестакова Д. Ю. МОВА СУЧАСНИХ ЗМІ 477
Яворовський А. С. БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ – ЯК ОСНОВНА РУШІЙНА СИЛА ДЛЯ РОЗВИТКУ КРАЇНИ 479

СЕКЦІЯ 7. ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ 481

Борзенкова Д. В. ОСНОВНІ СУЧАСНІ ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА 481
Запара В. Ю. ПОЛИТИКА И ДИСКРИМИНАЦИЯ 484
Калякин А. С. РЕСУРСЫ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ВЛАСТИ 485
Канунніков О. А. КОНФЛІКТНІ РИСИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ 487
Красніков В. СПІВВІДНОШЕННЯ ПОЛІТИКИ І ЕКОНОМІКИ 489
Красношапка А. ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА В УКРАЇНІ ТА НІМЕЧЧИНІ 491
Крупіна М. О. ПРИНЦИПИ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ 495
Літвіненко Д. І. ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОЛІТИЦІ 497
Лямзенкова О. О. МОВА І ПОЛІТИКА 499
Майдебура К. ІСТОРІЯ ВЗАЄМОЗВ'ЗКУ СПОРТУ І ПОЛІТИКИ 501

Полуян Т. В. КІБЕРПРОСТІР ЯК ЕЛЕМЕНТ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ 504
Строк Д. ПОЛІТИКА ТА МУЗИКА 506
Таболіна Д. А. ЩО ЗАВАДИЛО РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТІЇ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ? 508
Шашніна Д. О. УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ 510
Яценко А. В. ПРИНЦИПИ СТАНОВЛЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ 512

СЕКЦІЯ 8. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА І ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ 514

Ли Руифанг ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ОТНОШЕНИЙ В КИТАЕ 514
Алімбекова Т. В. ПРОБЛЕМА БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ 517
Бердієва С. Х. ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ 518
Бережна М. О. ПРАВОВИЙ НІГІЛІЗМ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ 520
Бобошко І. ЩОДО ПИТАННЯ ДОВКІЛЛЯ 521
Гіль К. В. ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УКРАЇНІ 523
Жуковін І. В. ЛЕГАЛІЗАЦІЯ ЦИВІЛЬНОЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ 525
Зарецька М. Е. БОРОТЬБА З МОНОПОЛІЗМОМ В УКРАЇНІ 527
Корпан А. В. ПЕНСИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ В УКРАИНЕ 529
Крамар С. С. РОЗВИТОК ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ 531
Криштофор О. О. ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА МОЛОДІЖНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ 533
Кудрявцева Ю. ЩОДО ЗНАННЯ СВОЇХ ПРАВ 535
Куценко С. О. КОМП'ЮТЕРНА ПРОГРАМА ЯК ОБ'ЄКТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПРАВА 537
Медвідь Ф. М., Твердохліб А. І., Урбанський М. В. СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ, СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ І РОЗБУДОВА СТРУКТУР ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ 539
Омарова Д. ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ 541
Павленко Д. А. ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ 542
Породнов А. О. ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ МЕРИТОКРАТІЇ В УКРАЇНІ 545
Пшеничко С. ЩОДО НАКАЗНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У СУДОВІЙ ВЛАДІ 547
Рєзнічок Т. А. ПРОБЛЕМИ НАБЛИЖЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ ЕКОЛОГІЇ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС 549
Рогівська К. Р. АЛІМЕНТНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ В УКРАЇНІ 551
Руднєва С. О. ЗАХИСТ ЗЕМЕЛЬНИХ ПРАВ 553
Рудий М. ЩОДО АНАЛІЗУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИКІВ 555
Ружинська К. А. ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ 557
Семко М. О., Ларінцева Н. В. ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ. 559
Старокожко А. О. ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДІЖНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ 561
Стаховець Н. Б. ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ 563
Череващенко Д. О. ОСОБЛИВОСТІ ЗЙОМКИ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЗОБРАЖЕНЬ ДІТЕЙ У ЖУРНАЛІСТСЬКИХ МАТЕРІАЛАХ 565

Шумєєва М. О. ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЩОДО ПРИПИНЕННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН.....567

СЕКЦІЯ 9. МОВНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦЯ 570

Pefti Y. S. FEATURES OF LANGUAGE TRAINING OF MEDICAL SPECIALISTS.....570
Андрощук І. О. ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ КЛІПОВОГО МИСЛЕННЯ.....572
Бакіров А. О. ІСТОРІЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....574
Безверха А. І. СУЧАСНИЙ СТАН УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....576
Борисова А. В. ЯК ПОДОЛАТИ КЛІПОВЕ МИСЛЕННЯ.....577
Васильчук В. В. ЯВИЩЕ МОВНОГО ПУРИЗМУ.....579
Глішич С. ПОЯВА СЛЕНГУ.....581
Гончар І. С. ПРОБЛЕМА ЗАПОЗИЧЕНЬ У СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ.....583
Гунченко А. О. ОСВІТА В УКРАЇНІ.....584
Гуртова М. О. ПОХОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПРІЗВИЩ.....586
Дементʼєв Д. І. ЛОГІЧНІСТЬ МИСЛЕННЯ ТА КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ.....588
Дибок С. Є. МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ ЯК ЗАСІБ КОМУНІКАЦІЇ.....590
Дмитрова Ю. Р. УКРАЇНСЬКІ ПРІЗВИЩА.....592
Іваненко К. О. ЕМОЦІЙНО-ЕКСПРЕСИВНА ЛЕКСИКА В ПОЕТИЧНОМУ МОВЛЕННІ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРУ «ПАВЛІК МОРОЗОВ. ЕПІЧНА ТРАГЕДІЯ» ЛЕСЯ ПОДЕРЕВ'ЯНСЬКОГО).....594
Калашнікова Д. М. КУЛЬТУРА МОВИ ТА МОВНІ НОРМИ.....595
Киричик О. Р. ПОЯВА УКРАЇНСЬКИХ ПРІЗВИЩ.....597
Кожеурова К. О. ЯВИЩЕ МОВНОГО ПУРИЗМУ.....599
Корецька А. О. СУРЖИК ЯК ПРОБЛЕМА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....601
Корнієнко І. Д. ВЗАЄМОДІЯ МОВЛЕННЯ ТА МИСЛЕННЯ.....602
Коріненко М. Є. УКРАЇНСЬКІ СЛОВНИКИ З ФІЗИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX – ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ XX СТОЛІТТЯ.....604
Королець В. В. ОСОБЛИВОСТІ СЛОВОТВОРЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.....606
Крутько Д. ВЗАЄМОДІЯ МОВИ ТА МИСЛЕННЯ.....608
Кулакова С. О. ПОХОДЖЕННЯ ПРІЗВИЩ.....610
Ластовка А. О. МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ.....612
Лукіна С. Ю. НЕОЛОГІЗМИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.....614
Лопатін В. О. ПОЯВА КЛІПОВОГО МИСЛЕННЯ.....616
Луцик А. О. ФРАЗЕОЛОГІЧНИЙ ФОНД УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....617
Метелевська Д. К. ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....619
Маркітан А. Г. ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ.....621
Москаленко В. Д. ПРОБЛЕМА КЛІПОВОГО МИСЛЕННЯ.....623
Найгебавер М. Т. ПЕРСПЕКТИВИ ОНЛАЙН-ПЕРЕКЛАДАЧІВ.....625
Несмашна А. Ю. ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПРІЗВИЩ.....627
Ніязова А. Ю. ФАКТОРИ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ.....629
Новаков Д. С. НОВІ СЛОВА В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.....630
Новаков М. С. ПРІЗВИЩА В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.....632
Пивоварова Т. А. ФРАЗЕОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....634
Підкопай Є. В. ТЕРМІНИ ІНШОМОВНОГО ПОХОДЖЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.....635
Підопригора Д. С. МОВНИЙ ПУРИЗМ.....637
Польова А. А. ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....639
Пось Е. О. ІСТОРІЯ ПОЯВИ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ.....641
Потупіс Д. СТАЛІ ВИСЛОВИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....642

Прийма І. В. КЛІПОВЕ МИСЛЕННЯ....645
Пунін Д. В. ПОЯВА НЕОЛОГІЗМІВ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ....647
Рилов Д. Ю. НЕДОЛІКИ ОНЛАЙН-ПЕРЕКЛАДАЧІВ....649
Різник Д. О. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ....650
Роменська В. Р. КЛІПОВЕ МИСЛЕННЯ І СУЧАСНА ОСВІТА....652
Савлук Т. О. ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ХІМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ....654
Суялко В. А. КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ....656
Ткач Л. С. СТІЙКІ СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ....657
Халіна В. Ю. АНГЛІЦИЗМИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ....659
Харківська Ю. О. ПРОБЛЕМА ВИКОРИСТАННЯ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ....660
Черба Н. С. ЯК ВБЕРЕГТИ СЕБЕ ВІД КЛІПОВОГО МИСЛЕННЯ....662
Чудакова К. А. СУРЖИК ЯК ПРОБЛЕМА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ....663
Чуєва Г. С. ЗМІНИ В УКРАЇНСЬКОМУ ПРАВОПИСІ....665
Шаїб Худейфа МОВНА КУЛЬТУРА У МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ....667
Шумал К. І. СТАН УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ....669
Щербак В. С. ФРАЗЕОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ....671

СЕКЦІЯ 10. ІСТОРІЯ НАУКИ І ТЕХНІКИ....674

Басенко Х. В., Ткаченко С. С. НАСЛІДКИ СТРІМКОГО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ....674
Гелетто В. М. ПРО ГРАМОТНІСТЬ ГРОМАДЯН РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ НАПРИКІНЦІ ХІХ СТОЛІТТЯ....675
Голтвяниця О. С., Журило Д. Ю. ХТІ У ПЕРШІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ....677
Горєлова М. А., Журило Д. Ю. ПРО ШЛЮБИ ТЕХНОЛОГІВ У КАПЛУНОВСЬКІЙ ЦЕРКВІ....679
Громовик М. Р., Журило Д. Ю. ВНЕСОК У ГЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОНБАСУ БРАТІВ НОСОВИХ....680
Давидов Д. В. ПРО ПРОФЕСОРСЬКИЙ СУД В ХТІ....682
Дюміна Т. Г. СІКОРСЬКИЙ ІГОР ІВАНОВИЧ. ЛЮДИНА, ЯКА ВТІЛИЛА МРІЮ ЛЕОНАРДО ДА ВІНЧІ....684
Ефимова А., Ткаченко С. С. ЗАГРУЗКА СОЗНАНИЯ – ПУТЬ К ЦИФРОВОМУ БЕССМЕРТИЮ....685
Журило О. Д. ДО 50-РІЧЧЯ ПЕРШИХ МІКРОКОНТРОЛЕРІВ....688
Исаев В. В., Ларин А. А. О РЕМОНТАХ В ЗДАНИЯХ ХАРЬКОВСКОГО ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ИНСТИТУТА....690
Исаев Д. В., Ларин А. А. О ПОЕЗДКЕ СТУДЕНТОВ ХАРЬКОВСКОГО ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ИНСТИТУТА НА ВСЕМИРНУЮ ВЫСТАВКУ 1904 г.....691
Ісочка В., Поляков О. КОРОТКА ІСТОРІЯ НАЙСТАРІШОЇ ГІРНИЧОЇ АКАДЕМІЇ ..693
Кліменко Д. С., Ткаченко С. С. НАРИС З ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ МЕДИЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ....694
Ковальова В.В. ВЧЕНИЙ ПУЛЮЙ ІВАН ПАВЛОВИЧ: ВИНАХІДНИК «Х»-ПРОМЕНІВ....696
Кузьміна К., Журило Д.Ю. ПРО РЕФОРМУ ВИЩОЇ ОСВІТИ У 1902 р.....698
Олійник М.М. _Toc68812000УКРАЇНСЬКІ ВЧЕНІ ФІЗИКИ....700
Павленко Д.О., Ткаченко С.С. НАУКОВИЙ ДОРОБОК М.О. ДОЛІВО-ДОБРОВОЛЬСЬКОГО У ГАЛУЗІ ЕЛЕКТРОТЕХНІКИ....702
Папіна Т., Мятлик Р. ВИПУСК ЗОЛОТИХ ТА СРІБНИХ МОНЕТ У СВІТІ В 1885 р. 704
Потапов Є.В. ВЧЕНИЙ СТІВЕН УІЛЬЯМ ХОКІНГ: ФІЗИКА МАЙБУТНЬОГО....706
Праніченко К. О., Шумейко К. Р. ВНЕСОК У РОЗРОБКУ ПОКЛАДІВ СОЛІ В УКРАЇНІ ДМИТРА ЧЕРНОВА 708

Руднєва С. О. ПРО ПРОФЕСІЙНУ КОМЕРЦІЙНУ ОСВІТУ У РОСІЇ У 1908–1909 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ 709
Толочко К. І. РОЗВИТОК НАУКИ ТА ТЕХНІКИ У XIX ст. 711
Толочко Д. І. ДОСЯГНЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ В ГАЛУЗІ НАУКИ ТА ТЕХНІКИ 713
Харченко Т. О., Журило Д. Ю. ВНЕСОК У ДОСЛІДЖЕННЯ ДОНБАСУ ЄВГРАФА КОВАЛЕВСЬКОГО 715
Чечоткіна А. В., Козлов Б. ХАРКІВСЬКИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ЛІФТ НАПРИКІНЦІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ 717
Члек Д. М., Гутник М. В. ІСТОРІЯ РОБОТОТЕХНІКИ ВІД СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ ДО СУЧАСНОСТІ 719
Ясак С., Журило Д. Ю. ПАМ'ЯТІ ГЕОРГІЯ БОТЕЗАТА (1882 – 1940 рр.) 720

СЕКЦІЯ 11. МІЖНАРОДНА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ І НОВАЦІЇ 723

Ван Сіньює ФОРМАТ А4 723
Доу Кай ПАМ'ЯТЬ ВОДИ 725
Ельфаріаті Аїша ЕТНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТУДЕНТІВ З КРАЇН ПІВНІЧНОЇ АФРИКИ 726
Йокозава Шізума КОРПОРАТИВНИЙ СТИЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ 727
Лі Ябо, Ду Сичжоу ОСВІТА У СПІВПРАЦІ МІЖ УКРАЇНОЮ І КИТАЄМ 729
Сакіб Мухаммад Арсал НАНОТЕХНОЛОГІЇ У НАШОМУ ЖИТТІ 730
Тан Фан ВЛИЯНИЕ КИТАЙСКОГО ЯЗЫКА ПРИ ИЗУЧЕНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО 732
Сумерака Ілкім КРИПТОВАЛЮТА – НОВИЙ ГРОШОВИЙ ІНСТРУМЕНТ У СВІТОВІЙ ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ 735
У Меньфей ИЗУЧЕНИЕ РУССКОГО ФОЛЬКЛОРА ИНОСТРАННЫМИ СТУДЕНТАМИ 737
Хірума Токія ОСОБЛИВОСТІ МЕНТАЛІТЕТУ ЯПОНЦІВ 739
Чжу Ялинь СПЕЦИФИКА ОБУЧЕНИЯ ЯЗЫКУ СПЕЦИАЛЬНОСТИ НА НАЧАЛЬНОМ ЭТАПЕ ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО 740
Шен Юйчень АДАПТАЦИЯ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ К СОВРЕМЕННЫМ УСЛОВИЯМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЫ 742
Юй Сяосян АКТУАЛЬНОСТЬ ИЗУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ 745
Idil Varol THE ROLE AND FUNCTION OF THE ENGLISH LANGUAGE IN TURKEY 747
Simsek M. E. GRAMMATICAL MEANS OF CREATING VIRTUAL REALITY IN COMPUTER GAMES 748
Tunc Emre ADVANTAGES OF GETTING HIGHER EDUCATION IN UKRAINE FOR INTERNATIONAL STUDENTS 749

СПИСОК НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ І НАУКОВИХ УСТАНОВ 752

ПЕРЕДМОВА

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» як один із провідних закладів вищої освіти України відомий своїм активним науковим життям. Його важливою складовою є науково-дослідна робота студентів і аспірантів. Доброю традицією НТУ «ХПІ» стало проведення щорічної міжнародної науково-теоретичної конференції студентів і аспірантів. Цього року вона об'єднала 390 учасників з семи країн світу. Молоді науковці з 33 навчальних закладів та наукових установ спробували сформулювати власне бачення головних викликів сьогодення і запропонувати свої методи вирішення актуальних проблем сучасного суспільства. Напередодні 30-ї річниці незалежності України її гуманітарно-технічна еліта разом з іноземними колегами прагне знайти шлях до гідного життя, миру і порозуміння з оточуючим світом. Під час роботи пленарного і 11 секційних засідань учасники конференції засвідчили своє вміння вдумливо і цілеспрямовано працювати над вивченням дискусійних питань філософії, історії, культурології, педагогіки, психології, соціології, політології, економіки, права, філології, історії науки і техніки та міжнародного співробітництва. Оргкомітет конференції висловлює щиру подяку усім студентам, аспірантам, викладачам, завідувачам кафедрами і ректорам закладів вищої освіти, які взяли участь у підготовці та проведенні конференції. Бажаємо всім плідної праці, творчого натхнення, успіхів, вагомих здобутків у професійній діяльності.

Оргкомітет конференції

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Корнило І.В.
НТУ «ХПІ»

ПРОБЛЕМА ДУШІ І ТІЛА У ФІЛОСОФІЇ

Ще з часів античної філософії відомо, що людина складається з душі і тіла. Протягом багатовікової історії філософії проблему в співвідношення цих двох початків в людині намагалися вирішити багато мислителів. Важливим і цікавим є вчення про двоскладну природу людини в середньовічній філософії. Середньовічні мислителі будували свою філософію, спираючись на античні філософські традиції. І саме через середньовіччя до нас дійшла антична філософська думка.

Розглянемо, як у сучасній думці втілюються античні і середньовічні погляди на проблему співвідношення душі і тіла, вдаючись до кінематографу і проаналізувавши новий фільм від Pixar «Душа».

Він представляє своїм глядачам дві сфери буття. Перша – це галузь людської діяльності, в якій відбувається життя. Друга сфера – душа – там, де життя ще не почалося (Велике До) і де вона закінчується (Велике Після). У своїй концепції душі продюсери звертаються до деяких найбільш впливових ідей західної інтелектуальної історії, але інтерпретують їх в дусі XXI століття.

Фільм розповідає про Джо Гарднера, починаючого джазового піаніста, який застряг у буденності свого повсякденного життя. Він працює вчителем музики в середній школі на півставки. Коли у нього з'являється можливість змінити свою долю, Джо провалюється у відкритий люк, в результаті чого він коливається між життям і смертю. Глядач спостерігає за душею піаніста, яка відокремилася від його тіла. Ця відправна точка точно відображає історичне походження західних уявлень про душу.

Слово «душа» спочатку використовувалося тільки в контексті смерті. Гомер описує смерть як догляд душі за тілом. На початку своєї історії на заході вважали, що душа в мертвій істоті вже відсутня.

З появою грецької філософії в VI столітті до нашої ери душа також розглядалася як сила, що оживляє тіло. Тим часом уявлення про смерть як про поділ душі і тіла залишалося загальноприйнятим.

Це створило дисонанс. Якщо душа повинна була пожвавити конкретне тіло, то вона також повинна була тісно взаємодіяти з цим тілом і, можливо, утворити з ним єдність. Але як тоді душа могла пережити смерть тіла або навіть існувати окремо?

Ще одна трудність виникла через широко поширену віру в реінкарнацію. Чи можуть людські душі народитися заново в тілах тварин або навіть рослин? І якщо так, то як вони можуть тоді стати операційним центром свого нинішнього господаря?

У Платона і Аристотеля розходилися думки з цих питань. Для Платона зв'язок душі з тілом була випадковістю. Герой платонівських діалогів Сократ за кілька годин до страти пояснив своїм друзям, що філософ смакує свою смерть, тому що вона знаменує собою звільнення душі в її справжнє існування.

Аристотель, учень Платона, навпаки, заперечував існування загробного життя для душі. Він вважав, що душа – просто життя тіла. І це поєднання утворює нерозривну єдність: якщо помирає тіло, то вмирає і душа. Однак Аристотель припускав, що якісь частини душі можуть пережити тілесну форму.

З появою християнства з'явилися нові точки зору. В цілому християни дотримувалися точки зору Платона, тому що вірили в життя після смерті. Але вони відкинули ідею випадкового зв'язку душі і тіла. Класичний християнський погляд на душу, знайдений в навчаннях Фоми Аквінського, з'єднав платонівські ідеї з арістотелівськими: душа безсмертна, але

прив'язана до вічної єдності душі і тіла. Таким чином, вона буде повернута до життя в кінці часів.

Позиція Pixar найбільш близька до навчань Платона. Душі йдуть від вмираючих і відправляються в Велике Після. Душі нематеріальні – ще один принцип платонівської філософії, – хоча в фільмі вони зі зрозумілих причин видимі. Нарешті, реінкарнація здається можливою навіть для різних видів, як потім дізнається Джо Гарднер, коли на якийсь час входить в тіло кішки.

Жуменкова Д.О.
НТУ «ХПІ»

КОРОТКА ІСТОРІЯ КАПЛУНІВСЬКОЇ ЦЕРКВИ

Місто з течією часу змінюється. З'являється нове, уходить в минуле старе. Але, в усі часи були знакові споруди, історію яких не можливо відокремити від історії Харкова. З метою збереження пласту культури та історії міста треба чітко визначити історичні засади, насамперед, культових споруд. Однією з таких споруд була Каплунівська церква.

На початку XIX століття Харків інтенсивно розширювався. В першу чергу місто зростало у напрямку теперішніх вулиць Полтавський Шлях (на той час – вул. Катеринославської) та проспекту Гагаріна (вул. Зміївської). На північ місто розширювалося дуже повільно. Наприклад, Німецька вулиця (сучасна вул. Пушкінська) навіть у першій половині XIX століття закінчувалася в районі сучасної вул. Мистецтв. Північніше було вже передмістя Харкова. На його околиці було кладовище. Зовсім невелике, засноване в 1803 р. «градське», розташоване на місці вулиці Манізера (колишня Красіна), яка на той час не існувала. В 1771 р. поруч була побудована та освячена мініатюрна церква, спочатку названа Кладовищенською, пізніше – Каплунівської Божої матері (за назвою ікони), офіційно називалася Різдво-Богородицька церква.

В 1840-х рр. цей район почав активно заселятися. Вже у 1841 р. Каплунівська церква стала парафіяльною. Придбані ділянки землі почали межуватися з цвинтарною огорожею і міська влада підняла питання про перенесення закритого на той час (з 1828 р.) кладовища. До початку 1862 р. старе кладовище було частково знесено. Та вже в 1869 р. на місці колишнього кладовища з'явилися сади та перші побудови. Парафія церкви була тимчасово закрита у 1875 р., як малочисельна. Нове життя старий храм отримав у кінці листопада 1880 р. з запланованим відкриттям Технологічного інституту.

З відкриттям ХТІ, викладачі, які жили на території інституту, та чисельні студенти були приписані до цієї церкви. Настоятель храму отець Василь Добровольський був викладачем Закону Божого в ХТІ та у ветеринарному інституті, який розташовувався на сучасній площі Свободи. Саме завдяки йому був побудований новий, більш місткий (на 1200 осіб) храм. Проект виконав викладач ХТІ, академік архітектури Олексій Миколайович Бекетов. Настінний живопис та образи іконостасу були виконані викладачем ХТІ, класним художником Михайлом Родіоновичем Пестриковим. Загальна вартість витрат перевищила 150 тисяч карбованців. Їх зібрали, як пожертвування. Цікаво, що Священний Синод оголосив закриту дерев'яну церкву цінною пам'яткою архітектури та заборонив її зносити. Так і стояли поруч дві Каплунівські церкви.

Отець Василь Добровольський викладав у ХТІ з моменту його відкриття і до 1918 р. Студенти з великою повагою ставилися до нього. З його легкої руки у звичай ввійшло правило одарювати всіх студентів (незалежно від конфесійної приналежності) Великодніми пасками. Для цього всі представниці прекрасної статі, які мешкали на території ХТІ, вночі на кухні студентської їдальні замішували тісто та випікали Великодні паски. Після їхнього оздоблення, о. Василь освячував ритуальну страву. Зранку всі молоді люди в формених студентських шинелях отримували Великодній подарунок. Це оплачувалося спонсорами. Найчастіше за все студенти

дарували ці паски своїм дамам серця: у багатьох не було грошей на дорогі подарунки, а даруючи паску ще раз, можна було похристосуватися – розцілувати один одного. Батюшка за службовим обов'язком виконував християнські таїнства: вінчав наречених, хрестив дітей, які народилися в шлюбі, та відспівував померлих

У 1920-ті роки з приходом до влади більшовиків, у церкві розташувався Клуб студентів ХТІ. А в 1930 р. обидва храми були зруйновані. На їхньому місці був побудований житловий будинок заводом ім. Комінтерна (сучасний завод ім. Малишева). На жаль, сьогодні від церков залишилася лише назва зовсім нещодавно перейменованого провулка Червонопрапорного на провулок Каплунівський.

Таким чином, вивчення історії та метричних книг Каплунівської церкви дозволяє визначити історію рідного міста, та доль чималої кількості земляків, які сприяли розвитку рідного міста, країни, внесли свій внесок у розвиток науки, культури, політики.

Кристал І. Б., Красіков М.М.
НТУ «ХПІ»

ХУДОЖНИКИ ХПІ: МИКОЛА УВАРОВ

Серед українських художників, чия творчість пов'язана із харківським Політехом, не можна не відмітити Миколу Митрофановича Уварова (1861–1942). Він народився в Богодухові в рік відміни кріпацтва, помер від голоду під час Другої світової війни в Харкові.

Спадщина його, хоч і не в повному обсязі, відома фахівцям, однак не зібрана у жодному альбомі; нема і серйозних досліджень біографії та творчості митця; ювілейні дати художника не ознаменовуються виставками; про нього писала закордонна «Енциклопедія українознавства», однак проігнорували і енциклопедичний словник «Харківщина» (2014), і автори

книги «Художники України: 100 видатних імен» (2007) І. Шаров та А. Толстоухов. Відрадно, що значна увага приділена майстру у монографії Людмили Соколюк «Школа Раєвської-Іванової. Мистецько-промислова освіта у Харкові (друга половина XIX – початок XX ст.)» 2020 р. Але і тут, як і у двотомнику «Мистецька антологія Харківщини. Велика колекція. Історія. Традиції. Сучасність.» (2018) і в попередніх довідниках, енциклопедіях та інших публікаціях ми не знайдемо фотографії чи портрета художника. А один сайт подає цінну довідку про Уварова, однак замість зображення педагога вміщує портрет С. Васильківського роботи Миколи Митрофановича. «Портрет Уварова, написаний богодухівським художником І. Пилипенком» подають Н. Могилевська та М. Бєляєв у книзі «Криниці світла і добра. Нариси про людей, чиї долі пов'язані з Богодухівщиною» (2002) на с. 217, однак наскільки це зображення відповідає дійсності, невідомо (репродукція не датована), а оскільки нарис про земляка богодухівців містить низку нісенітниць і просто вигадок, питання про те, як виглядав М. Уваров залишається відкритим. Тим не менше, фото М. Уварова є – варто лише зазирнути у журнал «Музика» за 2013 р., №1 на с. 30.

В усіх виданнях називається лише рік народження маляра – 1861-й. Вивчення справи Уварова у Харківському обласному державному архіві дозволило з'ясувати точну дату: 21 листопада 1861 р. Народився хлопець у місті Богодухові у дворянській родині. Малювати почав із дитинства. Пізніше сім'я переїздить до Харкова, і Миколка навчається у школі рисування М.Д. Раєвської-Іванової. Для продовження освіти юнак відправляється в Академію мистецтв до Петербургу і закінчує її в 1890 році.

Повернувшись до Харкова, Уваров займається як образотворчим мистецтвом, так і педагогічною діяльністю. 1897 року влаштовується вчителем малювання у Харківську жіночу гімназію К.М. Драшковської. А з 10 жовтня 1915 р. щонайменше до початку 1919 р., згідно архівним документам, викладає малюнок у Харківському Технологічному інституті.

Зазначимо, що в усіх публікаціях помилково вказаний 1916 рік як час початку педагогічної роботи М. Уварова у ХТІ.

Уваров сьогодні відомий переважно як блискучий портретист. Ніхто краще за нього не передав хитрувату «козацьку» вдачу Сергія Васильківського на вже згаданому портреті. А ще він був автором портретів й інших видатних діячів української культури: Тараса Шевченка, Івана Франка, Миколи Лисенка, Дмитра Багалія, Михайла Ткаченка, Панаса Саксаганського...

Шанувальникам харківської архітектури добре відомий розпис плафона парадної зали в будинку академіка архітектури О.М. Бекетова (зараз це Харківський Будинок вчених по вул. Жон-мироносиць, 10), де вишукано зображений Аполлон із музами, чий танок одразу привертає увагу відвідувачів.

Злетом художньої творчості митця можна вважати період з 1903 по 1908 рік, коли він бере участь у оформленні інтер'єрів (розписах на історичні теми) будинку Полтавського губернського земства (тепер Полтавський краєзнавчий музей), шедеврі українського модерну, спроєктованому В.Г. Кричевським.

Безумовно, Микола Уваров заслуговує на вдячну пам'ять, зокрема й в ХПІ, а його спадщина потребує більш ретельного дослідження, збирання і публікації, чим і займається сьогодні галерея «ART KhPI».

Бикова М. В., Ігнатюк О. А.
НТУ «ХПІ»

ІНШОМОВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА УСПІШНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ-ЛІДЕРА

У сучасному суспільстві з кожним днем зростають вимоги до майбутніх фахівців із вищою освітою. Від якості людського та

інтелектуального капіталу України залежить успіх її інтеграції у Європейський економічний, політичний, науково-технологічний і освітній простори. Наразі діяльність закладів вищої освіти (ЗВО) має на меті підготовку висококваліфікованих фахівців з вищою освітою, які володіють професійними знаннями та практичними навичками, і готові приймати та витримувати виклики сьогодення. Широко цінуються фахівці, які є креативними, творчими, комунікабельними, толерантними, упевненими у собі, стресостійкими, здатними взяти на себе відповідальність, та при нагоді повести за собою інших. Тобто, окрім високого рівня знань умінь та навичок зі спеціальності, також важливими є і лідерські якості майбутніх спеціалістів.

Питання лідерства було цікавим та актуальним для дослідників починаючи ще з минулого століття. Ученими були систематизовані та виокремлені основні напрямки у лідерстві, зокрема: теорії лідерських рис (К. Бед, Д. Крюгер, М. Вебер), теорії оточення (В. Гоккінг, Дж. Шнейдер), особистісно-ситуаційні теорії (Р. Стогділл, С. Шортл, Х. Герт, С. Міллз), гуманістичні теорії (Д. Мак-Грегор, Р. Байк, Дж. Моутон), педагогіка лідерства (О. Романовський, О. Пономарьов, А. Книш, Л. Грень) та ін. [1–3].

Лідер – це людина, до думки якої прислухаються, яка може вести за собою людей, яка навчилася контролювати, мотивувати і направляти самого себе та інших для досягнення своїх цілей і вирішення поставлених завдань [2]. Харизматичний лідер здатний надихати та мотивувати людей так, щоб вони діяли перевершуючи свої звичайні можливості; він має вплив не лише на розум, а й на почуття своїх послідовників (О.Романовський) [3].

Для успішного інтегрування у Європейський освітній простір недостатньо лише володіти іноземною мовою. Якщо раніше знання іноземної мови було привілеєм для фахівця, то зараз це вже базова необхідність, і навіть вимога, бо крім цього майбутній фахівець має реалізувати себе також у економічному та соціокультурному середовищах. Таким чином, існує необхідність у адаптуванні іншомовної підготовки та посиленні її ролі у системі вищої освіти, враховуючи особливості майбутньої професії

здобувачів вищої освіти. У проведеному нами опитуванні серед студентів магістрантів Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» спеціальностей «Освітні, педагогічні науки» та «Психологія», серед таких якостей успішного фахівця-лідера як відповідальність, організованість, креативність, толерантність, та цілепокладання. Майже усіма респондентами було також вказано іншомовну компетентність/володіння іноземними мовами. Здобувачі вищої освіти аргументували це тим, що значна частина спеціалістів у наш час націлена на виїзд та роботу за кордоном, або на міжнародну співпрацю. Одним із найчастіше вказаних мотивів було те, що володіння як мінімум однією іноземною мовою дозволяє успішно брати участь у програмах академічної мобільності, ділових та наукових поїздках. Це також дозволяє безперешкодно користуватися іноземними ресурсами: читати наукові статті, переглядати відеоматеріали, та спілкуватися із представниками закордонного наукового товариства, концентруючись на якісному обміні думками та засвоєнні знань, а не на мовному бар'єрі.

У період пандемії багато зарубіжних онлайн-курсів відкрили студентам безкоштовний доступ до своїх наукових матеріалів (відео- та аудіолекцій), зокрема і такий проєкт масової освіти як Coursera, де можна вільно прослухати лекції викладачів з провідних університетів світу, а володіння іноземною мовою надасть більше можливостей у виборі серед цих курсів. Існує чимало безкоштовних та доступних ресурсів, за допомогою яких кожен може покращити своє володіння іноземною мовою. Тому зараз майбутні фахівці-лідери хапають кожну можливість для удосконалення своєї іншомовної компетентності.

Підводячи підсумок хочемо зазначити, що сучасний спеціаліст із вищою освітою має бути спроможним до сприйняття та опанування інновацій, і готовим для невпинного самовдосконалення. Тож володіння іншомовною комунікативною компетентністю є невід'ємною складовою успішного розвитку майбутнього фахівця-лідера.

Список літератури:

1. Ольшанский Д.В. *Политическая психология*, СПб.: Питер, 2002. 324 с

2. *Педагогика лидерства:* монография / А.Г. Романовский, В.Е. Михайличенко, Л.Н. Грень. Харьков: НТУ «ХПИ», 2018. 500 с.

3. Романовський О., Пономарьов О. Парадокси харизматичного лідерства. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2017 № 1. с.47–56.

Chichkan K., Nefodona M.

NTU "KPI"

THE RELEVANCE OF NEW ENGINEERING ECONOMICS (NIE) AS A NEW VOCATION OF THE ECONOMY

I believe that, most of us want some measure of success in life. For better or for worse, money (and economics) has a lot to do with success.

Why Engineers Study Engineering Economics?

It is because money is one of important factor in completing a project. Furthermore, everyone needs to manage its wealth. But unfortunately, many graduates have a gap in economic knowledge that they need to overcome in order to reach success.

The engineer must translate scientific ideas in products and systems that better mankind. Ideas need to make sense economically and the engineer must be able to convince others that this is so. That is true of any organization that you might join upon graduation.

Engineering Economics helps one understand the need for the knowledge of Economics for being an effective manager and decision maker.

As the design and manufacturing process become more complex, the engineer is making decisions that involve money more than ever before. The competent and successful engineer at present must have an improved understanding of the principles of economics.

The engineering economics is concerned the systematic evaluation of the benefits and costs of projects involving engineering design and analysis.

What is Engineering Economy?

Engineering Economy is a collection of mathematical techniques that simplify economic comparisons (це сукупність математичних прийомів, які спрощують економічні порівняння).

Engineering Economy involves formulating, estimating, and evaluating the economic outcomes when alternatives to accomplish a defined purpose are available (тобто це наука, яка передбачає аналіз та оцінку економічних результатів для досягнення визначеної мети).

Meaning of Engineering Economics are following:

Engineering is the profession in which knowledge of the mathematical and natural sciences gained by study experience and practice is applied with judgment to develop ways to utilize economically the material and forces of nature for the benefit of mankind.

The Economics theories are used to take decisions related to uncertain and changing business environment. Economics theories deal with the principles of demand, pricing, cost, production, competition, trade cycles, and national income and so on.

Engineering economics is closely aligned with Micro-Economics. It is devoted to problem solving and decision making at the operational level. Thus Engineering Economics refers to those aspects of economics and its tools of analysis most relevant to the Engineer's decision making process.

It's hard to overvalue the importance of engineering economy for society as it was one of the factors helped to overcame the great depression. Eugene L.Grant with his work "principles of engineering economics" (1930) could be called as the father of engineering economics. Since then, those principles have developed into the seven-step procedures used to assist the decision.

1. The recognition, definition and evaluation of the problem.
2. Search for potential as well as feasible alternatives.

3. Incorporating the basic cash flow approach.
4. Decision should serve the long term interest of the organization.
5. Analysing the economic aspects of the engineering problem.
6. The preferred alternative is based on the total effort.
7. Attention to ensure feedback for improvement of operation.

So, engineers are planners and builders. They are also problem solvers, managers and decision makers. In the beginning of the 20th century, engineers were mainly concerned with the design, construction, operation of machines structures and processes. They had nothing to do with the human and physical resources. But since many factors have contributed to an expansion of engineering responsibilities and concerns. Apart from the conventional work, now engineers are expected not only to create novel technological solutions but also to make skilful financial analysis of the effects of implementation.

So, what's the goal?

For-profit organizations the goal is to make money – now and in the future. Not-for-profit must remain financially sound. Both types must worry about money or they will probably cease to exist.

And, we must say that knowledge of the economy can help develop ideas and achieve new successes.

"Economics isn't just about supply and demand and taxes. Economics means making good decisions based on al pros and cons. An introductory knowledge of economics makes for a well-rounded human being.

But economics will also help you to get a different viewpoint. Sometimes if a problem is too hard, you can think about it as an economics problem. It's like learning a second language." – Jay Schyler Raadt, University of North Texas

"I believe Economics is very important to everyone. I did Science degree, but did Economics as an additional subject and lot technical terms make sense to me. Engineers are not only Engineers they are potential managers and runners of huge corporations, fundamental knowledge of Economics will help." – Sam Arora, Owner/Manager,Property/Construction Management

“Engineers need to understand how their own projects are funded and how to convince their employers that changes or purchases are needed. Unless you can talk in investment and budget-related terms, your business-degree boss isn’t going to listen, and your brilliant idea won’t even be heard. Also, engineering is often the most expensive part of any company, and tracking the flow of money becomes a second job for many in the department. If you don’t know how to keep good records and manage funds, you’ll upset a lot of people. On the other hand, the magic words of any company, “on time and under budget” can make you a lot of friends.” – Clayton Burns, B.S.E. Engineering, Arizona State University

In the end, we want to say that we live in a modern world, in which everything develops very quickly. So, in order to keep up with modern trends, we must continuously develop ourselves. To be successful, progressive and competent, every engineer needs to study the economy and always be up to new things.

Криворучко. М.Г.
НТУ «ХПІ»

СТВОРЕННЯ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ РЕАЛЬНОСТІ У ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ ЯК ПІДҐРУНТЯ ДЛЯ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Завдяки науково-технічного прогресу, глобалізації та досягненню певних міжнародних домовленостей, традиційні війни, з використанням зброї та відкритих бойових дій відходять у минуле. Проте це зовсім не значить, що війни зникають як явище, адже в окремих випадках амбіції не можуть бути реалізовані мирним шляхом. Це призводить до появи “нових” форм ведення війни, які були відомі ще у стародавні часи, проте актуалізувалися з унеможливленням ведення традиційних бойових дій. Вдало пояснює сучасний підхід до воєнних дій концепція гібридної війни, одними з

ключових методів ведення якої є дезінформація та пропаганда, які поміж іншим включають в себе створення “альтернативної реальності” в інформаційному просторі, у якій агресія стає благородною та справедливою, а жертва агресії – ініціатором. Кожний інфопривід має бути викривлений та використаний у користь агресора. До цієї “альтернативної реальності” долучається населення держави жертви агресії, що створює надійне підґрунтя для зловмисного втручання у внутрішні конфлікти та послаблення спротиву зовнішній агресії, її виправдання. Окрім цього, ця “альтернативна реальність” повинна охоплювати й населення самого агресора, адже без його хоча б часткової підтримки продовжувати конфлікт та нав’язувати свої інтереси буде значно складніше.

Найбільш точно ці події описує концепція симулякрів, яка була впроваджена французьким вченим Ж. Батаєм [1], та згодом розвита іншим французьким філософом Ж. Бодріяром [2]. Найбільш плідно категорія симулякрів розробляється у філософській площині, зокрема такими українськими дослідниками як О. Скалацька [3] та О. Поліщук [4], який дає наступне визначення симулякру: «імітація і заміна реального, одиниця підробленого сенсу, ірреферентний знак».

Вкрай актуальним стає вивчення феномену симулякрів у контексті гібридних воєн, чим займається, наприклад, М. Требін [5] та А. Дубяга [6], які розглядають роль симулякрів у російсько-українській гібридній війні.

Створення повноцінної “альтернативної реальності”, у яку люди будуть вірити, це створення комплексу симулякрів, які дають відповіді на усі можливі спірні питання. Це може відбуватися шляхом різних маніпуляцій з первісною інформацією, наприклад виривання за контексту, викривлення хронології, замовчуванням деяких фактів, деталей та багатьох інших. Основою для створення симулякрів може стати будь-яке важливе для суспільства питання: історія, мова, віра, війна а останнім часом і коронавірус.

Інструментами розповсюдження цієї “альтернативної реальності” стають різноманітні інформаційні канали, найбільш актуальними з яких є

інтернет та телебачення. Для ефективного заміщення реальності, створення та розповсюдження симулякрів цієї “альтернативи” має бути всеохоплюючим, не повинно залишитися жодного каналу інформації, де не було б представлено “альтернативної” позиції. Звісно, це потребує чималих ресурсів. Окрім створення та підтримки “альтернативних” ЗМІ, потребується створення ефекту масовості, завдяки роботі цілої армії провокаторів в мережі.

За останні кілька років Україні вдалося досягнути значних успіхів у боротьбі з цим явищем. Блокування російських інформаційних ресурсів, отримання Томосу, блокування проросійських телеканалів на території України в значній мірі обмежили вплив агресора на населення. Проблемою все ще залишаються філіали РПЦ на території України та спільні інформаційно-розважальні ресурси та відеохостинги у мережі, у коментарях яких інформаційний вплив продовжується. Звісно, люди які сильно хочуть мати доступ до звичної їм “альтернативної реальності” зможуть і надалі обходити блокування, як це відбувається з ВКонтакте та багатьма іншими ресурсами. В першу чергу ефективність блокування проявляється для категорій тих, хто сумнівається або не дуже цікавиться політикою, але і на затятих прихильників “альтернативної реальності” така політика разом з власними інформаційними компаніями згодом вплине. Саме це може стати вирішальним моментом у припиненні війни, адже у першу чергу, це війна за уми.

Список літератури:

1. Бодріяр, Жан. *Симулякри і симуляція*. / пер. з фр. В. Ховхун. К. : Видавництво Соломії Павличко "Основи", 2004. 230 с.

2. Скалацька О. В. *Концепт "симулякр" у філософському дискурсі Ж. Бодрійяра.* URL: http://journals.uran.ua/index.php/2312–1947/article/view/29170 (дата звернення: 19.03.2020).

3. Поліщук О. Симулякризація як один з головних принципів сюжетотворення альтернативно-історичних сценаріїв. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2015. № 11. С. 194–200.
4. Требін М. Теорія симулякрів та її реалізація в інформаційній війні. *Науковий семінар ХНУ ПС ім. І.Кожедуба*. 2019. 12 грудня.
5. Дубяга А. Роль симулякрів у гібридних конфліктах сучасності. *Література та культура Полісся № 99.* Серія "Історичні науки" № 13. С 79–86.

Onyshchenko O.
Queen Mary University of London

TWO OUTSTANDING POLICE INVESTIGATION TECHNIQUES

When investigating crimes, modern forensic experts in all countries widely apply techniques in the creation of which British researchers William James Herschel and Alec Jeffreys took an important part. In the first case, we are talking about fingerprinting, and in the second case is the so-called genetic fingerprinting (or DNA profiling). Both of these methods played a revolutionary role in the work of law enforcement authorities back in the days and retain their great importance to date. The DNA fingerprinting method is also actively used in parentage testing, migration disputes and in other court cases where a person needs to be identified.

W. D. Herschel, the founder of the fingerprinting technique, had been working since 1857 in the British administration in India, where fingerprints were often used to authenticate commercial contracts. Instead of a handwritten signature or below it, the Hindus traditionally put a fingerprint after dipping it in ink. They were guided by the mystical idea that the imprint obliges the parties to the contract more than the usual signature. Studying these fingerprints, W. D. Herschel discovered that they were not identical in different people. Gradually, he learned to

distinguish fingerprints of certain people by a specific pattern (dermal ridges) and thus recognize (identify) many of them.

One more circumstance contributed to the confirmation of W. D. Herschel's observation. For fifteen years, he had paid salaries to a large number of Indian soldiers by virtue of his official duties. For him as a European, their faces looked similar and their names were often repeated. Having received the money, the soldiers often came back and hypocritically claimed that they had not yet received their salaries. Sometimes, they sent friends or relatives to get their money again. W. D. Herschel introduced the practice of two-finger imprints by soldiers on the payroll list and receipts. Thus, the scam was ended. Later, W. D. Herschel came to the conclusion that the pattern of lines on the fingers would not change over the years. In his opinion, it was an individual feature of a person by which he could be identified even after death, even if nothing was left of a person except a fragment of finger skin. W. D. Herschel suggested that the Inspector General of Bengal Prisons use his identification technique when registering prisoners. In 1879, W. D. Herschel returned to England and described his observations in «The Origin of Fingerprints».

The genetic fingerprinting technique of modern British geneticist A. Jeffreys is a method of biological identification of individuals, based on the uniqueness of the «genetic fingerprint» of each living being. This method was discovered in 1984 and was first practically applied a year later, when a scientist was asked to assist in a controversial immigration case. The kinship of a British boy, whose family was from Ghana, needed to be confirmed. The case was successfully resolved when the results of genetic research held by A. Jeffreys showed that this boy was biologically closely related to other family members. Jeffreys' method helped solve the high-profile murder and rape of two teenage girls, Lynda Mann and Dawn Ashworth. The police then subjected a large number of men to genetic testing and the criminal was exposed solely thanks to it. The method of A. Jeffreys in this case not only made it possible to identify the killer, but also contributed to holding one of the suspects innocent. In 1992, DNA profiling was used by German prosecutors

to confirm the identity of the deceased Josef Mengele. Today, genetic fingerprinting analysis is carried out even in portable laboratories, and dozens of companies worldwide produce equipment for personal identification.

Crime investigation statistics show that the methods of fingerprinting and genetic fingerprinting have contributed to the solution of a huge number of cases. With the modern state of the development of science, these methods continue to improve, making the principle of inevitability of punishment more effective.

Лізантан П.С.

НТУ«ХПІ»

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Проблеми української термінології постійно перебувають у полі зору науковців. Найголовнішими з них є проблема визначення статусу терміна, джерел формування української наукової термінології, лексикографічної фіксації та стандартизації термінів, розрізнення термінів і номенів та ін.

Науку, що вивчає термінологію, називають термінознавством. Біля витоків творення української термінології стояли науковці І. Верхратський, В. Левицький, О. Курило, О. Огоновський, І. Пулюй та інші. Вони доклали багато зусиль до вироблення фахової термінології з різних наукових і технічних галузях, прагнули до того, щоб термінологія була «всеукраїнська» і поєднувала елементи власне національного і міжнародного.

Проблема нормалізації української наукової термінології ставить на порядок денний питання про співвідношення в ній національного та іншомовного. Підхід до його розв’язання повинен бути серйозним і виваженим. Не варто зловживати іншомовними термінами, але й недоцільно замінювати їх не зовсім вдалими українськими, напр.: летовище замість аеродром, вагадло замість маятник, вихвала замість реклама, зачислячка замість комп'ютер, стусан замість бокс, відбиванка замість волейбол, гаківка

замість хокей тощо.

Недоцільно також вилучати з активного мовного обігу міжнародні терміни, вживані у більшості розвинених мов світу. Мається на увазі термін процент, який у всіх ситуаціях замінюють на відсоток (до речі, теж запозичений термін, оскільки утворений від латинізованого вислову від ста). Обидва терміни мають право на паралельне вживання (термінові процент надається перевага в наукових текстах).

Нині ми є свідками бездумного і масового вживання іншомовних (переважно англійських) термінів навіть у тих випадках, коли для них зовсім неважко знайти прості й точні вітчизняні відповідники. Наприклад, чим кращий французький термін транш (кредиту), ніж прості слова частка або черга (чи міцно вкорінене іншомовне слово порція)? Те ж можна сказати й про слово імплементація, яке чомусь увели, коли знадобилось упроваджувати (втілювати) результати всенародного обговорення (референдуму).

Треба визнати, що проблема, про яку йдеться, дошкуляє не лише українській мові. Проте інші держави (наприклад, Франція, Польща) значно активніше захищають свої мови від надмірних іноземних впливів. Якщо ми хочемо зберегти нашу неповторну барву на світовій мовній палітрі, то не маємо права байдуже ставитися до нового загрозливого наступу на рідну мову.

Уся історія українського термінотворення пов'язана з розв’язанням проблеми відбору національної чи чужомовної назви для того, щоб позначитиконкретне наукове поняття. Але слід пам’ятати, що інтернаціональне не протистоїть національному, а втілюється в ньому.

На теперішньому етапі розвитку української науково-технічної термінології, та, зрештою, як і на попередніх етапах, теоретичні проблеми термінотворення розробляють насамперед науковці-техніки, а не філологи. Ця обставина визначає і підхід до розв'язання проблеми. Так, фізик В. Моргунюк є автором «Словотворчої таблиці множення», за допомогою якої навіть термінолог-початківець може утворити назви наукових понять, не

порушуючи законів словотвору української мови. Інженери-електротехніки В. Перхач та Б. Іванков розробили загальну таблицю усіх можливих форм мовних описових конструкцій, яка містить класифікацію засобів української мови щодо вираження понять стану, дії тощо і може стати зручним інструментом для термінологічної роботи.

Досі йдуть суперечки з приводу деяких державних стандартів, з приводу правопису наукових слів, а також з приводу передачі іншомовних слів українською мовою. На часі постало питання вироблення українського наукового стилю, який упродовж віків не розвивався рівно і беззастережно, а йшов тернистими шляхами свого утвердження і становлення. Вироблення стилю вирішить чимало питань перекладу окремих термінів, бо, пишучи наукову працю, можна оминути деякі неоковиті слова чи фрази, не вживати дієприкметникових форм чи деяких запозичених слів. Згадаймо слова І. Огієнка, який писав: «Виявилося, що наша мова дуже гнучка й зовсім придатна для творення термінологічних назв.»

Отже, потрібна конструктивна співпраця мовознавців та фахівців з термінології в різних галузях, яка сприятиме зміцненню статусу української мови як державної, а з боку держави в особі керівників різних рангів – конкретна допомога в цій роботі.

Евсін Г.А., Тверитникова О.Є.
НТУ «ХПІ»

КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ФІЗИКИ ХАРКІВСЬКОГО ПОЛІТЕХНІЧНОГО ІНСТИТУТУ ЯК ОСЕРЕДОК НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ГАЛУЗІ ФІЗИКИ (1885–1970 рр.)

Одним з центрів фізичної освіти і наукових досліджень в царині фізики була межі XIX–XX ст. і залишається до сьогодення кафедра «Загальної та експериментальної фізики» НТУ «ХПІ». У різні роки кафедрою завідували

видатні вчені, які залишили вагомий внесок у розвиток світової фізичної науки. У статті поставлено мету шляхом узагальнення архівних документів показати розвиток наукових досліджень через призму біографій видатних фізиків.

Передумовою становлення фізичних досліджень у Харківського технологічного інституту (ХТІ) стала організація в складі інституту фізичного кабінету. За пропозицією директора ХТІ В.Л. Кирпичова на посаду ад'юнкт-професора фізики призначено доцента Харківського університету О.К. Погорєлка. В інституті він розпочав викладання фізики з навантаженням три години на тиждень на механічному відділенні, завідував фізичним кабінетом.

Після звільнення з ХТІ О.К. Погорєлка посаду ординарного професора фізики зайняв відомий досвідчений вчений М. Д. Пильчиков. Власне завдяки зусиллям М. Д. Пильчикова на початку XX ст. фізична лабораторія ХТІ була забезпечена сучасним устаткуванням, стала першим центром у Харкові, де проводились наукові дослідження з радіофізики. Після смерті професора М.Д. Пильчикова на його місце був оголошений конкурс. Навчальний комітет доручив викладання лекцій П. В. Шепельову. Він оновив фізичний практикум, впровадив до навчального процесу 17 нових лабораторних робіт і закінчив обладнання фізичної аудиторії. У важкий період (впродовж 1916–1922 рр.), фізичним кабінетом і лабораторією завідував доктор філософії Ч. В. Речинський. Після його від'їзду до Польші кафедру очолив М.І. Сахаров.

У 1930 р. при реорганізації ХПІ були створені нові кафедри фізики. З 1934 р. кафедрою фізики Харківського хіміко-технологічного інституту завідував Г.Д. Латишев, учасник широко відомого експерименту з розщеплення ядра штучно прискореними зарядженими частинками. У подальші роки завідувачем кафедрою був професор Б.Я. Пінес, відомий вчений-фізикк. Протягом 1932–1937 рр. завідувачем кафедри теоретичної фізики був Л.Д. Ландау. У 1934 р. він розробив теоретичний мінімум –

спеціальну програму для виявлення та навчання особливо обдарованих молодих фізиків. Одними з перших теормінімум здали випускники інституту Є.М. Ліфшиц і А.С. Компанієць.

Кафедру фізики Харківського електротехнічного інституту (завідувач М. І. Сахаров) у 1934 р. відвідав відомий французький фізик, академік Жан Перрен зі своїм сином Френсісом Перреном, в майбутньому відомим фізиком-ядерником. Після об'єднання ХММІ, ХХТІ і ХЕТІ в ХПІ, завідувати кафедрою фізики став М. І. Корсунський – відомий вітчизняний фізик. Його лекції, як і його наукові доповіді завжди відрізнялися простотою викладання, глибоким фізичним та філософським змістом. У ці роки при кафедрі були створені проблемна лабораторії газового розряду та рентгеноспектральна. З 1962 р. завідувачем кафедри був призначений В.А. Базакуца – аспірант М.І. Корсунського.

Ван Сіньює, Китай
НТУ «ХПІ»

ВИВЧЕННЯ МОВИ ЧЕРЕЗ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

При вивченні будь-якої мови важливо не лише досягати якісних результатів у оволодінні іншомовним спілкуванням, але й опанувати культуру країни, мова, якої вивчається. Немає сумніву, що культура в різних її проявах (літературі, музиці, мистецтві, кіно, театрі тощо) сприяє реалізації цієї мети. У процесі навчання відбувається духовне збагачення іноземних студентів завдяки їхньому знайомству з культурою, традиціями, звичаями країни, мова якої вивчається ними. Так, перебуваючи в Україні та вивчаючи українську мову, мені цікаво поєднувати аудиторну роботу з позааудиторною, разом з викладачем-куратором відвідувати парки, художні виставки, спортивний комплекс університету, читати цікаву допоміжну

літературу за його порадою, знайомитися з традиційними стравами української кухні. По-перше, це викликає позитивні емоції та справляє незабутні враження. По-друге, це розширює мій словниковий запас, допомагає у невимушеній атмосфері подолати психологічний бар'єр при спілкуванні з викладачем і студентами групи, більше розкритися. Я хочу стати художником, тому для мене важливо все, що пов'язано з цією професією. Мене цікавить живопис, тому відвідування художніх виставок справляє на мене приємне враження. Нещодавно ми відвідали виставку творів відомого харківського художника, члена Харківської національної спілки художників України Віктора Северина, на якій познайомилися з образотворчим мистецтвом Харківщини, з різними жанрами живопису (пейзаж, портрет, натюрморт), з реалістичним стилем письма, з графічними роботами (акварель, рисунок тощо). Все це допомагає мені проникати у таємниці художньої майстерності. Моя Батьківщина – Китай, вона є колискою декоративно-прикладного мистецтва (фарфор, кераміка, майоліка, графіка художнього письма), тому я хочу збагатитися творчими здобутками художників України.

СЕКЦІЯ 1
ФІЛОСОФСЬКА ДУМКА УКРАЇНИ ТА СВІТОВА ФІЛОСОФІЯ

Голова секції: проф. Тараоєв Я.В.

Секретар секції: доц. Дишкант Т.М.

Бесараб В.

НТУ «ХПІ»

ЗНАЧЕННЯ ТВОРІВ Г.С. СКОВОРОДИ ДЛЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Григорій Савич Сковорода – є видатним філософом України. За його життя про нього складалися легенди як про українського Сократа.

Філософська концепція Сковороди – пантеїзм. Бог і природа – це єдине ціле: кожна людина має в собі Бога, він не існує поза людиною. Його філософія «практична», оскільки цікавить передусім моральна проблематика. У центрі уваги релігійні і моральні проблеми. Він викладає їх мовою образів, символів, метафор. Методом розроблення цих проблем є пошук і протиставлення протилежностей, суперечностей, антитез. «Коли дух людини веселий, думки спокійні, серце мирне,– то й усе світле, щасливе, блаженне. Оце і є філософія». На мою думку, він розуміє філософію як вміння жити у Богові, у гармонії з природою, у мирі з людьми і власною совістю.

"Світ ловив мене, але не впіймав" – увесь цей час світ ловив Григорія. Йому пропонували і високі світські посади і духовну кар'єру. Але він залишався вірний своїм принципам, відстоював свою особисту волю й індивідуальність, не піддаючись спокусам світу. Найчастіше Сковорода звертається у своїх міркуваннях до висловлень представників таких шкіл, як піфагорійці, кініки, кіренаїки, стоїки, скептики. В поглядах на проблеми моралі й етики авторитетами для Сковороди є Піфагор, Діоген, Сократ, а сама його філософська система сформувалася під впливом Платона і

неоплатоніків. Широко використовував Сковорода також ідеї вітчизняних просвітителів С. Полоцького, Ф. Прокоповича, П. Могили, Д. Туптала та народну творчість: міфи, казки, прислів'я.

Сковорода написав збірку прозових байок «Байки харківські», «Бесіду, названу двоє, про те, що блаженним бути легко», і «Діалог, чи Розмова про стародавній світ», а також твори: «Розмова п'яти подорожніх про справжнє щастя в житті» («Розмова дружня про душевний світ»), «Кільце», «Розмова, звана алфавіт, чи буквар світу». У своїх творах Г. Сковорода оспівував природу України, працьовитих людей, висміював панівну верхівку, проголосив людину та її волю найвищою цінністю, розвинув ідеї демократизму та гуманізму, єднання людини з природою, вніс у літературу нові теми й образи. На думку письменника-філософа, джерело справжнього щастя – творча праця за природними нахилами; істинна сутність людини – у працелюбстві, у пошуках шляху до «всенародного щастя».

На ідеї "сродності" засновується й уявлення Сковороди про "нерівну рівність": узяті разом, усі галузки Божого промислу складають "плодоносний сад" суспільності, "так само, як окремі частини складають годинниковий механізм. Він належно рухається тільки тоді, коли кожен його складник не лише добрий, а ще й виконує сродну собі частину розлитого по всьому єству промислу. Саме це й означає бути щасливим, пізнати себе, тобто свою природу, взятися за свою долю й бути зі сродною собі частиною всеосяжного промислу".

Отже, творчість видатного українського мислителя-гуманіста, письменника, просвітителя Г. Сковороди є яскравою сторінкою у житті нашого народу. У його творах відобразилися світогляд, спосіб мислення, жива душа українців. Його етичне вчення спрямоване на пошук шляху, що веде до щастя, до любові, до уподобання Богу.

Васильченко В.С.
НТУ «ХПИ»

О РОЛИ ДЕНЕГ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ (ФИЛОСОФСКИЙ АСПЕКТ)

Деньги представляют собой огромное достижение человеческой культуры. Человек пытается познать сущность денег на протяжении многих столетий.

Деньги являются источником формирования обыденного сознания и, соответственно, социального поведения. Влияние денег на человека не исчерпывается сферой экономики, они оказывают существенное влияние на формирование морали, иерархии ценностей. Изменяется характер социальной роли денег, их социальные функции.

Деньги – особый товар, который является общим эквивалентом (равноценностью) во время обмена товаров, их формой стоимости.

В качестве денег используют металлические и бумажные знаки, ассигнации, банкноты, кредитки, боны, купоны и др. Экономика рассматривает деньги как средство обмена, который облегчает торговлю.

Деньги влияют и на формирование морали, иерархии человеческих ценностей, на психологию, мировоззрение человека и общества.

В качестве средств обращения деньги содействовали развитию торговли, ускорению и расширению движения товаров и услуг, формированию государственных и межгосударственных хозяйственных связей. Как цель деньги имели огромное влияние на развитие человека, его отношение к работе. То есть деньги актуализировали не только изменения в мире вещей, и в мире людей, во внутреннем мире человека, в мире его интересов, идеалов и стремлений, моральных критериев.

Философское изучение денег в качестве феномена, имеющего определенное место в системе современного мира опирается на следующие положения:

1. Деньги социальны, но их «социальность» не есть их сущность, напротив, они сами – сущность социального.

2. Деньги субстанциальны в отношении развитой социальной структуры. Их присутствие в рамках данной структуры сообщает ей устойчивость и стабильность.

3. Деньги – «кванты» власти, переносчики власти (в определенном смысле подобно как в физике описываются частицы – переносчики взаимодействия).

4. Любые процессы, прямо или косвенно связанные с денежной формой их проявления в любом из временных и контекстных модусов, суть властные процессы.

5. Всякая власть не только порождается волей, но и порождает волю в новом содержании и интенции.

6. Распространение денег, их проникновение в мир создает социализацию. Деньги ищут «другого» и, «находя» его, включают в уже существующую социальную структуру, укрупняя ее.

7. Власть стремится к деньгам, генерируя их; деньги, возникая (фактически в любом из модусов времени), генерируют волю; воля генерирует власть, и все они – воля, власть, деньги – в отдельности способны генерировать друг друга.

8. Вместе с тем есть существенное различие между волей, властью и деньгами. Деньги возможно уничтожить без уничтожения их носителя, здесь в смысле обладателя. Невозможно уничтожить волю без уничтожения ее субъекта.

9. Уничтожение денег уничтожит и общество, поскольку уничтожит и волю.

10. Создание (эмиссия) денег создает власть. Власть генерирует волю.

11. Деньги является продуктом общества, его произведением, за которое оно должны нести ответственность. Человек должен постичь их истинное место и роль в своей жизни и бытие общества, научиться руководить ими на основе объединения возможностей современной экономической науки (с ее практической направленностью) и философии (с ее направлением на познание целостного мира).

Dashchuk A.A., Derkach Y.V.,
Kharkiv National Medical University

THE PROBLEM OF FREEDOM IN THE CONTEXT OF PHILOSOPHY AND MEDICINE

The attitude to good and evil determines the degree of freedom in the activities of a doctor. Freedom is a philosophical and ethical concept that expresses the ability to moral self-determination, moral autonomy, intellectual and moral expression of will, it is behavior that depends on their own actions, consciousness and will of the individual. Moral freedom involves the transformation of moral requirements into internal needs, human beliefs. An individual is free if he is able to make conscious decisions, take into account the consequences of their own behavior and manage them.

In the activity of a doctor, freedom is manifested in his ability to make an informed moral choice of actions and deeds, including the application of new scientific methods in diagnosis and treatment; to give a moral assessment to their actions and deeds, anticipating their consequences, to exercise reasonable control over their behavior, feelings, passions and desires.

In bioethics, the concept of "freedom" is concretized through such concepts as "freedom of decision", "freedom of action", "freedom of choice" and is closely related to the moral and legal responsibility of the decision-maker in a particular biomedical situation.

The form of manifestation of the doctor's freedom is a moral choice in medicine, which requires him to be determined, forcing him to move from reflection and doubt to action.

Giving an oath to bring good to people, the doctor has almost made his free choice. Based on this, in accordance with the moral requirements of society, he will act more responsibly. Today, the category of freedom is being rethought – in the direction from consumer freedom ("freedom from") to creative freedom ("freedom for oneself"). Modern biomedical research and manipulation allow a person to achieve to some extent "freedom from". He is freed from the natural forms of dependence on the outside world, can meet their growing needs: to increase the active period of life, get rid of previously incurable diseases, change appearance, gender, make a personal choice – to have or not to have children. However, only in its organic integrity, the creation of himself, person approaches the freedom of creativity – "freedom for himself."

Many medical and ethical codes emphasize that the doctor must have professional independence and freedom in his decisions. The freedom of the doctor is ensured by humanistic principles to which his activity is subordinated; limited by the level of development of medicine and knowledge of the doctor, technical equipment, availability of medicines, as well as external circumstances: economic opportunities of society, political regime, social or national inequality, the level of culture of the population. In addition, the freedom of the physician is limited by the probable nature of scientific knowledge in medicine: specific scientific truths contain a moment of relativity, which leads to the need to make difficult moral choices. At the same time, the doctor's freedom of action is inextricably linked with the rights to this action. The doctor's actions are regulated and limited by the oath of the doctor of Ukraine, outdated methods, instructions, orders, instructions from the Ministry of Health to the chief physician of his hospital.

Thus, to be free and independent means to be responsible. The objective logic is that autonomy, the sovereignty of the doctor's personality, his moral freedom are balanced by responsibility, which manifests itself as the reverse side

of a freely made decision, as a natural consequence of freedom of choice. Thus freedom and responsibility are in direct dependence: the wider space of freedom, the more responsibility to the doctor which is connected with observance by it of the basic moral principles.

Демідова С. Р.
НТУ «ХПИ»

ПРОБЛЕМИ СЕНСУ БУТТЯ З ТОЧКИ ЗОРУ ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМУ

Почнемо з розгляду питання: що таке екзистенціалізм? Екзистенціалізм – (від лат. Exsistentia – існування), або філософія існування, – напрям у філософії ірраціоналізму.

Екзистенціалізм дорікають в тому, що він песимістичний, підкреслює людську ницість, дивиться на людину як на ізольовану істоту; і це наслідок того, що це виходить з чистою суб'єктивності, з картезіанського «я мислю», тобто знову-таки з такого моменту, коли людина осягає себе на самоті, і це нібито відрізає шлях до солідарності з людьми, які знаходяться зовні.

Християни дорікають в тому, що екзистенціалізм заперечує реальність і значення людських вчинків, так як, знищуючи божественні заповіді та вічні цінності, не залишає нічого, крім сваволі: кожному дозволено вступати, як йому заманеться, і ніхто не може судити про погляди та вчинки інших людей. На всі ці звинувачення відповідає Жан Поль Сартр в своїй роботі «Екзистенціалізм – це гуманізм». Основне звинувачення полягає в тому, що екзистенціалізм звертає особливу увагу на погану сторону людського життя.

Справа, втім, дещо ускладнюється тим, що існують два різновиди екзистенціалістів: по-перше, це християнські екзистенціалісти, до яких відноситься Ясперс і сповідуючий католицизм Габріель Марсель; і, по-друге, екзистенціалісти-атеїсти, до яких відносяться Хайдеггер і французькі екзистенціалісти. Тих і інших об'єднує лише переконання в тому, що

існування передує сутності, або, якщо хочете, що потрібно виходити з суб'єкта.

Для екзистенціаліста людина не піддається визначенню, що спочатку нічого собою не представляє. Людиною він стає лише з наслідками, причому такою людиною, якою він зробить себе сам. Таким чином, немає ніякої природи людини, як немає і бога, який би її задумав. Людина просто існує, і він не тільки такий, яким себе представляє, та такий, яким він хоче стати. І оскільки він представляє себе вже після того, як починає існувати, і проявляє волю вже після того, як починає існувати, і після цього пориву до існування, то він є лише те, що сам із себе робить!

Я можу привести в приклад Достоєвськоого, він якось писав, що «якщо бога немає, то все дозволено». Це – вихідний пункт екзистенціалізму. Справді, все дозволено, якщо Бога не існує, а тому людина покинутий, йому нема на що спертися ні в собі, ні зовні. Перш за все у нього немає виправдань. Інакше кажучи, людина вільна, людина – це свобода.

Людина існує лише настільки, наскільки себе здійснює, являється собою, отже, вона не що інше, як сукупність своїх вчинків, не що інше, як власне життя. Звідси зрозуміло, чому це вчення вселяє жах деяким людям. Адже у них часто немає іншого способу переносити власну неспроможність, як за допомогою міркування: «Обставини були проти мене, я стою набагато більшого. Я не написав хороших книг, але це тому, що у мене не було часу. Однак насправді, як вважають екзистенціалісти, немає ніякої любові, крім тієї, що створює саму себе; немає ніякої «можливої» любові, крім тієї, яка в любові проявляється. Я хочу лише сказати, що людина є не що інше, як ряд її вчинків, організація, сукупність відносин, з яких складаються ці вчинки.І в такому випадку дорікають, по суті, не за песимізм, а за впертий оптимізм. Якщо нам ставляться в докір літературні твори, в яких описується мляві, слабкі, боязкі, а іноді навіть явно погані люди. Проста людина заявили, що вони такі через свою спадковості, в результаті впливу середовища, суспільства, в силу певної органічної або психічної обумовленості, та

заспокоїлися і сказали: «Так, ми такі, і з цим нічого не поробиш». Але екзистенціаліст, описуючи боягуза, вважає, що цей боягуз відповідальний за власну боягузтво. Він винний не тому, що у нього боягузливе серце, а такий тому, що сам зробив себе боягузом своїми вчинками.

Екзистенціалізм визначає людину по його справах, ні як песимістичне опис людини: на ділі немає більш оптимістичного вчення, оскільки доля людини покладається в ньому самому. Екзистенціалізм – це не спроба відбити у людини бажання до дій, бо він говорить людині, що надія лише в його діях, і єдине, що дозволяє людині жити, – це дія.

Висновок: На закінчення слід сказати, що людина завжди стоїть перед вибором, і що сенс його буття в тому, який він зробить вибір. Якщо говорити побутовою мовою, то мета нашого життя бути щасливим і сенс в тому, щоб правильно вирішити для себе яким шляхом ми цього щастя доб'ємося. Вибір кожної людини, визначає все людство в цілому, один як складова єдиного. Людина вже народжуючись – існує, екзистенція, але щоб визначити свою сутність і зрозуміти її, йому якраз і слід робити певні рішення і отже дії. Тоді лише він пройде від простого існування до есенції, своєю сутністю, а, отже, і буде близький до розуміння своєї суті, сенсу буття. І, хоча визначити сенс буття не можна, можна припустити, що сенс буття в пошуку сенсу бутя, Це процесс на шляху людини від існування до есенції – до своєї сутності.

Лєснікова В.
НТУ «ХПІ»

ФІЛОСОФІЯ ЕКОНОМІКИ АРИСТОТЕЛЯ

У сучасному суспільстві зв'язок між накопиченням грошей і економікою нерідко здається чимось само собою зрозумілим. Однак ми можемо відзначити, звернувшись до витоків економічної науки, що спочатку

економічна діяльність зовсім не ототожнювалася з накопиченням грошей, а розумілася як щось інше.

Аристотель розмежовує дві форми багатства: природне і протиприродне. До природного багатства відноситься все необхідне для забезпечення життя. Протиприродним багатством Аристотель вважає те, що накопичується понад розумного споживання.

Аристотель робить висновок, що первинний обмін тим, чим володіли люди, був природним, але з появою грошей і заснованої на них торгівлі, вдосконаленням способів отримання прибутку гроші (прагнення до збільшення їх кількості) починають сприйматися як щось цінне саме по собі.

На підставі цього Аристотель розрізняє економіку і хрематистику.

Економіка (ведення домашнього господарства) – це накопичення природного багатства, тобто такий спосіб ведення господарства, який спрямований на множення і придбання благ, необхідних для життя і корисних для дому та держави. В економіці гроші служать посередником в обміні.

Хрематистика (мистецтво наживати стан) – це накопичення протиприродного багатства, тобто діяльність, де накопичення, отримання грошей є самоціллю, а гроші виступають як багатство, втрачаючи свою якість засобу обміну.

Позиція Аристотеля, який віддає перевагу натуральному господарству, може виглядати застарілою і мало відповідати складності сучасного світу. Але Аристотель аналізує економічні процеси на підставі етики і свого розуміння багатства. Такий підхід зараз не менш актуальний, ніж в той час, коли жив мислитель.

Аристотель не заперечує необхідності товарно-грошових відносин, але він намагається показати, як здійснюється перехід від природної господарської діяльності людини, необхідної для життя в суспільстві, до порочного прагнення до збагачення. Ідеї Аристотеля продовжують залишатися актуальними: у своїй трудовій діяльності сучасна людина

нерідко орієнтується не на творчу реалізацію свого потенціалу, покращення суспільства чи допомогу іншим людям, а лише на отримання максимального прибутку.

Маринчук С. А., Циганенко М. В.,
НТУ «ХПИ»

ЧТО ТАКОЕ «ФИЛОСОФИЯ ТЕХНИКИ»?

При определении того, что такое человек, что такое человеческое существование, традиционно называются такие предикаты ка «разум», «сознание», «душа», «познание», «нравственность», «история», «общество» и т.п. Но довольно редко вспоминают о феномене «техники». И это довольно трудно понять. Ведь техника, техническая сфера, техническое измерение, фактически, сопровождают человечество со времени его рождения! Техника есть родовая черта человеческого. Не будет слишком большой ошибки в утверждении, что, точно так же, как человеческому существу может быть дана номинация «homo sapiens» — человек разумный, это существо может быть названо «homo technicus» — человек технический.

Между тем, сегодня философы пристально изучают феномен технического. В современном философствовании сложилось особое направление, за которым закрепилось соответствующее название: «философия техники». Сам термин «философия техники» был введен Э. Каппом, который выпустил в 1877 в Германии книгу: «Основания философии техники». К родоначальникам философии техники относят также русского инженера П.К. Энгельмейера (1855–1942), который в начале века написал книгу, которая так и называлась: «Философия техники».

Начиная с этого времени, исследования техники формировались по двум векторам: с одной стороны, как методологические с другой стороны — как социокультурные. Однако лишь в 60-е годы философия техники стала

приобретать статус особой философской дисциплины. В начале 70-х годов была сформулирована программа этого направления: переход от анализа структуры и динамики технического знания, от проблем методологии технических наук, с одной стороны, и от абстрактно-метафизических рассуждений о технике – с другой, к комплексному, междисциплинарному анализу техники как многоаспектного и противоречивого фактора развития человеческой цивилизации. Эта программа ясно маркировала тенденцию к объединению философских исследований техники, относящихся к различным ее аспектам: методологическим, социальным, политическим, эстетическим, антропологическим, аксиологическим. В зависимости от постановки акцента на той или иной группе проблем, философия техники сегодня сближается либо с философией науки, либо рассматривается как раздел социальной философии и философской антропологии.

В горизонте философии науки интенсивно обсуждается проблема специфики технического знания. Вопрос о границе между техническим и научным знанием не столь прост. По мнению нем. философа техники Ф. Раппа, техническое знание отличается более сложной структурой организацией, а также тем, что сами объекты этого знания имеют артефактичны, искусственны (в отличие от «естественности» объектов научного знания). Кроме того, наука ориентируется на отыскание истины и решение концептуальных проблем, техническое же знание – на достижение заранее планируемого практического результата.

Интенсивно дискутируется вопрос о детерминирующих факторах технического прогресса. Сторонники технологического детерминизма полагают, что развитие техники направляется универсальными критериями (эффективность, экономичность, системность, надежность и др.), определяющими характер технических новаций. «Внешние» факторы (экологические соображения, социально-политические обстоятельства, моральные или идеологические аргументы и т.д.) способны лишь отклонять «нормальный» ход развития технологии, что чаще всего отрицательно

сказывается на нем. Концепция технологического детерминизма часто сочетается с идеей технократии как социально-политической установкой. Критики технологического детерминизма и технократизма справедливо указывают на парадоксальность этих концепций: история современной технической цивилизации показывает, что рациональное планирование техники, если оно оторвано от гуманистических целей и ценностей, способно порождать иррациональные последствия, разрушающие основы человеческого бытия. Альтернативой технологическому детерминизму, по мнению его критиков (Г. Рополь, С. Карпентер и др.), должны стать комплексные концепции, опирающиеся на результаты экономики, социологии, социальной психологии и других гуманитарных дисциплин, а также на философскую теорию ценностей. Прогресс техники направляется и измеряется не только техническими идеями и их реализациями, но и социальными, политическими, экологическими параметрами; в конечном счете, этот прогресс имеет смысл только в связи с изменением условий человеческого бытия. На этом пути открывается сложнейшая проблематика сочетания разнородных аспектов такого бытия: технико-технологического, с одной стороны, и социально-экономического, ценностного, нравственного, религиозного и т.д. — с другой.

Актуален вопрос о пределах технического развития. Важны и интересны задачи моделирования глобальных технико-экономических систем, прогнозирования перспектив их функционирования, выработка критериев оценки технологий, исследованя в области технической эстетики, поиск гармонической соразмерности технических систем и среды обитания человеческих обществ, разработка проектов «альтернативной» техники, ориентирующейся на «подлинные», а не на искусственные потребности человека. Особое значение приобретают исследования в области цифровой техники и связанных с этим социокультурных, философско-антропологических, философско-исторических, футурологических аспектов.

Философско-культурологический контекст философии техники, в

отличие от методологического, главным образом определяется критической установкой по отношению к технике, выдвижением на первый план проектов социального переустройства, призванных разрешить противоречия современной технотронной эры, найти выход из тупиков неуправляемого технологического развития. Анализ этих противоречий, тревожный диагноз опасных недугов, которым подвержено такое развитие, грозящее необратимыми разрушениями природной среды и ставящее под сомнение историческую перспективу человечества, – магистральный мотив современной философии техники.

Однако философы не достигают единства в определении причин такого рода противоречий, в понимании сущности технической цивилизации. М. Хайдеггер усматривал причину гибельных угроз, вытекающих из «действия машин и всевозможных устройств», в самой сущности человека, понимающего мир исключительно как материал для удовлетворения своих притязаний, а технику – как орудие, с помощью которого снимаются завесы природных тайн. Бытие в такой перспективе предстает только как среда человеческого существования. Поэтому попытки избежать грозящей опасности путем каких-либо внешних ограничений технического развития, рационального обуздания техники, безнадежны; с опасностями техники нельзя совладать с помощью самой же техники. Спасение, если оно вообще возможно, состоит в переориентации мышления людей.

Однако мир, «пронизанный техникой», не может быть спасен одним лишь усилием духа, направленным на свое собственное изменение. Необходимы рациональные действия, направляемые позитивной теорией, комплексным креативным мировоззрением, и ясной политической волей, одним из постулатов которых является необратимость и неизбежность технического развития.

Первушкина К.И.
ХНМУ

ВЛИЯНИЕ ИЗОЛЯЦИИ НА РАЗВИТИЕ ЛИЧНОСТИ

Вот уже год мы прожили и продолжаем жить в необычных условиях. Пандемия изменила все сферы жизни и деятельности человека. Сможет ли она изменить личность человека? И если да, то как наше новое «я» справится с ситуацией, когда мы снова начнем жить в привычном режиме?

Личность человека формируется опытом и взаимодействиями в социуме. Не существует единого мнения об опыте изоляции. Некоторые люди были вынуждены месяцами непрерывно оставаться в одиночестве. Некоторые восприняли это как положительный опыт – долгожданную возможность сбавить обороты жизни, прогуляться, расслабиться с близкими или приятно провести время с детьми. Многие месяцы изменений в нашем ритме и укладе жизни, возможно, привели к трансформациям в нашем поведении, которые сохранятся еще на протяжении долгого времени. Нас постоянно преследует страх заражения и постоянное напряжение, связанное с самоконтролем за индивидуальными средствами защиты.

Пандемия и сопутствующие блокировки социальных связей, вероятно, уже изменили нашу личность, по крайней мере, немного, хотя и очень трудно точно сказать, сколько людей будет изменено и в каких условиях. Отчасти это связано с отсутствием данных, но также и с тем, что люди пережили изоляцию по-разному и влияли на них присущие только им черты.

Например, изоляция могла вызвать предпосылки к феномену, известному как «эффект Микеланджело», который заключается в том, что мы с высокой вероятностью превратимся в человека, которым мы хотим быть, если у нас есть близкий человек (партнер), поддерживающий и побуждающий нас вести себя в соответствии с нашими стремлениями, – подобно скульптору, помогающему раскрыть наше идеальное «я».

А как насчет тех людей, которые остались одни во время изоляции? Пандемия усилила социальное одиночество ограничением чувственного общения. Мы можем предположить, что произойдет существенное уменьшение социальных связей и, тем самым, – снижение экстраверсии. К позитивным эффектам можно отнести увеличение свободного времени для саморазвития, познания себя, расстановки приоритетов, определения своих желаний.

Для людей с поддерживающим партнером период изоляции мог бы предоставить долгожданную возможность для личностного роста. Напротив, для людей, которые месяцами сидели дома в несчастливых отношениях или подвергались постоянному гнету домашних обязанностей, влияние на их личность наверняка было бы отрицательным.

Единственное, что можно сказать точно: это время для размышлений, которое может привести к увеличению «ясности самооценки» – степени, в которой люди будут иметь реалистичное представление о себе и своих жизненных целях.

Итак, при изучении влияния изоляции на развитие личности нужно рассматривать многие факторы, такие как: стиль жизни человека до данного периода, количество и крепость его социальных связей, также рекомендуется рассмотреть то, как он будет реагировать на стрессовые ситуации, связанные с удаленной работой дома, с бытовыми проблемами. Но совершенно определенно можно сказать, что мы уже не будет прежними.

Петров С. М., Компаниец М.Б.,
НТУ «ХПИ»

ЧЕЛОВЕК, МУЖЧИНА И ЖЕНЩИНА

Одним из вопросов, который, по-видимому, никогда не теряет актуальности, можно считать вопрос о человеке. Европейская традиция

сообщает нам некую устойчивую матрицу понимания того, что такое человек. И одним из кардинальных элементов этой матрицы, который передается нам традицией как «незыблемый», «очевидный и несомненный», является нарратив «бесполости» человеческой сущности и человеческого бытия. Это кажется нам как бы само собою разумеющимся: половое различие, не входит в число существенных признаков определения человека; такие важнейшие, определяющие саму суть человеческого вещи как «сознание», «мышление», «ум», «душа», «эстетическое чувство», традиционно считаются индифферентными фактору пола.

Таково фактическое положение дел, разбирать причины которого мы здесь не можем. Однако в современной социальной истории Запада мы имеем факт т.н. «феминизма», а в рамках академической традиции — феномен т.н. Gender Studies, гендерных исследований. Мы предпримем здесь попытку их краткого рассмотрения.

В так называемой «большой волне» первой четверти XX века, (обусловленной буржуазными революциями конца XVIII–XIX веков), женское движение фиксировалось на борьбе за равноправие полов, т.е. за равный доступ женщин к сфере общественной деятельности — за право равного участия в политической жизни, за активное и пассивное избирательное право, за доступ к институтам преподавания и образования и т.д. Однако, осуществление этих, в принципе, логичных и справедливых требований, в реальности, натолкнулось на чрезвычайно активное сопротивление.

«Вторая волна» женского движения приходится приблизительно на 60-е годы XX в. Речь теперь шла не столько о проведении в жизнь политических и социальных прав, сколько об углублении понимания того, каким именно образом иерархическая половая структура закрепляется в глубинных структурах культуры и общества, в научных и религиозных представлениях, в навыках восприятия и ощущениях. В русле этой проблематики и возникла такая дисциплина как «Gender Studies».

Гендерные исследования имеют своей целью систематическое изучение категории пола как комплекса, включающего в себя половую идентичность и половое различие, отношения между полами, половой порядок, а также его конституирование в различных областях общественной жизни и в научных теориях. Главными теоретическими источниками гендерных исследований являются, прежде всего, либеральная мысль, социалистическая традиция в общественной мысли и психоанализ.

Из наследия Просвещения и либерализма гендерные исследования заимствовали представления об эмансипации, равенстве, автономии, прогрессе и т.п.; из научного социализма и марксизма – подход к осмыслению отношений между полами как особого социального механизма господства и эксплуатации; психоанализ научил гендерные исследования тематизировать социальное и культурное конституирование пола, и половой идентичности. В настоящее время тесные отношения сложились у гендерных исследований с постструктурализмом, и соответственно, с теорией деконструкциии, а также другими новыми теоретическими течениями (например, с cultural studies).

Вместе с тем, Gender Studies нельзя полностью свести к названным, но также, к каким-либо другим подходам. Они не являются единым учением, доктриной или системой. Неким объединяющим моментом здесь выступает только общая категория пола («гендер») и заинтересованность в изменении полового устройства общества в сторону большей справедливости и равенства в отношениях между полами, а также, большего пространства развертывания индивидуальных половых идентификаций.

Западная традиция не только отстраняла женщину от формирования общественной и политической действительности, но и закрывала ей доступ к институциональным формам понятийного и теоретического созидания. Способы вопрошания, умозаключения и интерпретации во всех областях знания представляются односторонними, ориентированными исключительно на самоосмысление и миропонимание мужчины. Это т.н. «андроцентризм»

западной культуры со свойственной ему перспективой жесткого полового разделения. Эта перспектива, находясь в явном противоречии с перспективой женщины, считалась, тем не менее, единственной и образцовой.

В этой связи следует остановиться на двух моментах, имевших в философском плане фундаментальное значение.

Первый момент. Моделью и масштабом для таких понятий или идей, как «человек», «человеческое бытие», «идентичность», «субъект мышления и действия» служило исключительно существование мужчины. Конфронтация феминизма с традиционной западной философией начинается с критики «человеческого начала» как нейтрального и универсального понятия. Применимая к самым разным контекстам, подтверждаемая бесчисленными примерами, эта критика сводится, по существу, к констатации того факта, что философские проекты, которые на первый взгляд отсылают к нейтральному в половом отношении понятию «человеческого», на самом деле скрывают маскулинные перспективы и интересы. Другими словами, понятие «человек» либо вообще не включало в себя такое содержание как человек-женщина, либо подразумевало его как нечто вторичное. Множество примеров из разных эпох – от начал западного мышления до наших дней, от теории Аристотеля, приписывавшего зачатие ребенка женского пола неблагоприятному стечению обстоятельств, до Лакана, противопоставлявшего женское как «не-все», «не-всё» («pas-tout») мужскому «все», «всё», – свидетельствует об этом. Перед нами, говоря словами Ж. Деррида, «фаллоцентрическая система репрезентации». Поскольку репрезентация пола осуществляется всегда в рамках бинарной оппозиции, постольку один из членов этой оппозиции выступает не иначе как отрицание, негация другого члена, а значит – как отсутствие или недостаток. В результате «телесная специфика женщины получает определение и понимается только в известном отношении ее к специфике мужчины – как ее противоположность, дубликат или дополнение» (Элизабет Гроц).

Второй момент. Понятия «общественного» и «политического»

формировались без учета отношений между полами. Андроцентрическому представлению о распределении половых ролей соответствует исключение взаимоотношений между полами из общественно-политической сферы. Способ регулирования отношений между полами (а так же между поколениями) понимался в западной интеллектуальной традиции не как часть общественного порядка, а как природная данность. Исключение полового порядка (как и исключение женщины) из общественно-культурной сферы и переподчинение его порядку природы придает категории «пол» и отношениям между полами качество неизменности и устойчивости, защищая их тем самым от оценки с точки зрения справедливости или «хорошей жизни». В результате выдвигается следующий постулат: не общественный порядок, который может быть изменен и который вообще есть продукт человеческой деятельности, детерминирует привилегированное положение мужчины и второстепенную роль женщин, а анатомия, «раз и навсегда данная человеку» (З. Фрейд).

Одной из главных задач гендерных исследований применительно к проблемам половой идентичности и отношений между полами является делегитимация представлений о них как о «натуральных». В противовес этой позиции гендерные теоретики показывают, что отношения между мужчиной и женщиной составляют сердцевину любой социальной системы – наряду с классовыми и межпоколенческими отношениями, отношениями между общественными слоями, отношениями способа производства, и наконец, наряду с отношением человека к природе.

Категория пола, т.о. признанная в качестве отправного пункта общественных и культурологических исследований, тем не менее, еще не разработана окончательно. Для современных гендерных теорий важнейшим является вопрос о том, что и как порождает дихотомию природного и общественного/культурного или даже саму категорию культуры. В данной постановке пол рассматривается в контексте не только социального, но и символического конструирования. Основу полового порядка составляет

символический договор, аналогичный общественному договору как фундаменту социального порядка. Символический договор есть такой вид общественного договора, который регулирует не порядок производства материальных благ, а порядок воспроизводства, выживания рода, жизни и смерти, тела, пола и символа (Ю. Кристева).

К предметам культурного или символического конструирования наряду с телом относятся также системы представления и значения – язык, искусство/литература, религия и философия – то есть именно те сферы, которые не попадают в центр внимания теорий социального устройства, ориентированных на категории права, экономики и политики. Подобное расширение перспективы за счет включения в нее культурного или символического измерения относится к числу фундаментальных познавательных задач, вставших перед Gender Studies в последние годы. Каким образом в различных духовных, культурных, познавательных, экзистенциальных и социальных образованиях осуществляется постоянное производство пола и полового различия — вот главный вопрос гендерных исследований сегодня.

Полтавец А. А., Колобоцкий И. М.
НТУ «ХПИ»

ПОЛ ФЕЙЕРАБЕНД И ЕГО «НАУКА»

Какой образ возникает в нашем сознании при произнесении слова «наука»? Этот образ сообщается нам всей традицией классического Запада, которая имеет феномен науки, научность в качестве своего базового элемента. Поэтому, этот образ, индуцируемый в нас словом «наука», конечно же, весьма фундаментален, монументален, почетен и почтенен. Нам рисуется прочнейшее здание объективного, доказательного, достоверного, строгого, методического и системного знания, которое зависит лишь от истины самой

природы и не зависит от чего бы то ни было индивидуального, уникального, социального, политического, психотического — одним словом, жизненно-человеческого.

Однако удивительный Пол Карл Фейерабенд, возможно самый яркий философ науки всех времен, так не думал. Он имел другое суждение о науке. Это не было просто частное мнение, это был хорошо аргументированный и в безупречном ироническом стиле репрезентированный взгляд, философская теория; после этого образ науки уже никогда не сможет быть прежним, классическим, таким, как мы его описали выше.

Пол Карл Фейерабенд (Feyerabend) (1924–1994) был человеком невероятной остроты ума, широты кругозора, разнообразия способностей и чувства юмора. Он изучал математику, астрономию и историю в Венском ун-те, теорию драматургии в Веймаре. Одним из его учителей в Вене был философ-марксист (В. Холличер). Однако его пользование (не слишком им любимым) марксизмом ограничивалось эпатажем некоторых незадачливых коллег, при помощи цитат из Ленина и Мао Цзедуна. Два великих в двух совершенно разных областях человека — Карл Раймунд Поппер (философ) и Бертольд Брехт (драматург) предлагали Полу сделаться их ассистентом. Он отказал обоим. Свои тексты он писал иногда по-английски, иногда по-немецки, иногда по-французски, варьируя язык мысли по собственному желанию и просто для собственного удовольствия.

Фейерабенд выдвинул совершенно неклассический тезис «теоретического реализма», означающий, что принятие некоторой теории детерминирует способ восприятия явлений, что ведет к т.н. «теоретической нагруженнности» эмпирического факта. Это нагруженность никак нельзя «вычесть» из содержаний науки. Рост знания, по Фейерабенду, происходит в результате пролиферации (размножения) теорий, которые являются несоизмеримыми (логически не связанными, друг и друга не выводимыми, использующими разные методы и разные понятия). Так появляется другой знаменитый тезис — тезис теоретического и методологического плюрализма.

Существует множество равноправных типов знания, и это только способствует росту знания и развитию личности.

Самые плодотворные периоды развития науки – периоды борьбы альтернатив. Их истоки коренятся в различии мировоззренческих и социальных позиций ученых. Пол Фейерабенд просто отказывается от понятий истины и объективности знания: критерии научной рациональности относительны в научном познании и в технологической практике.

Даже название главной книги Фейерабенда — «Against Method» («Против метода»), с подзаголовком: «Очерк анархистской теории познания», выступают своеобразным аргументом и репрезентацией его взглядов! Анархистский взгляд на историю науки и культуры предполагает, что познание осуществляется стихийно, в хаотичном переплетении всех форм сознания и деятельности. Фейерабенд выделяет в качестве единственной универсальной нормы познания принцип «все дозволено» («anything goes»). Он означает, что ученые вправе использовать любые методы и процедуры, теории и подходы, которые им представляются удобными.

Из него вытекают два следствия: во-первых, следует постоянно изобретать новые методы, поскольку ни один из них не является универсальным и безошибочным; во-вторых, нельзя достичь успеха, если время от времени не принимать один из них и не придерживаться его, несмотря на его несовершенство, – это принципы пролиферации и упорства.

Фейерабенд пересматривает традиционные методологические процедуры верификации или фальсификации, отстаивает значение психологического убеждения и политического вмешательства в науку как средств обеспечения прогресса познания. Ведь каждая фундаментальная теория составляет замкнутый мир, выражающий мнение группы ученых, и потому для ее критики и опровержения недостаточно чисто научных средств.

Эта «иррациональность» науки не позволяет считать ее некоторой образцовой и приоритетной формой знания по сравнению с мифом или

магией. В обществе науку следует уравнять в правах с другими идеологиями и тем самым поставить заслон сциентизму как частной идеологии науки.

Да, так бывает. Вся наука должна была принять к сведению «науку» о самой себе, которую построил один-единственный человек, имя которого послужило названием и темой этого сообщения.

Ракова А.П.
НФаУ

ПРОБЛЕМА ВІЙНИ І МИРУ В РОЗУМІННІ НІМЕЦЬКИХ ФІЛОСОФІВ

Війни не відійшли в минуле, «вічний мир» не став реальністю. Проблема війни та миру є актуальною протягом всього існування людства.

Окрему увагу проблемі війни та миру, сутності і функціонування держави, її внутрішній і зовнішній політиці приділив Геґель у своїй роботі «Філософія права». «Держава, – писав Геґель, – є дійсність моральної ідеї – моральний дух, як очевидна самої себе, ясна, субстанційна воля, яка мислить і знає себе, виконує те, що вона це знає. Війна – це акт насильства, з метою змусити противника виконувати нашу волю» [1, с. 3]. Що є причиною війн? «Здоров'я держави, – писав він, – знаходиться не стільки в спокої мирного часу, скільки в руху війни» [3, с. 65].

Геґель особливу увагу в своїх роботах приділяє тому, що народи, які прагнуть бути незалежними, повинні створити сильну державу. «Вища честь для народу, – заявляє філософ, – полягає в тому, щоб створити державу і тим самим бути незалежним» [1, с. 479]. І далі мислитель робить висновок: «...держава повинна піклуватися про себе» [1, с. 481]. Геґель переконався в тому, що будь-яка держава може стати легкою здобиччю агресора, якщо вона не піклується про свою безпеку і суверенітет в мирний час [3, с. 66].

«Народи, на думку філософа, які не борються за свою державність і суверенітет, «підпадали під владу інших народів» [1, с. 360].

Війна для філософа – це важливий чинник збереження суверенітету держави, вона вимагає «порядку і слухняності, і відмову від власного мислення і розмірковувань» [1, с. 363]. З іншого боку, у війні, яка є законною, справедливою, Геґель призиває проявляти рішучість. І «хоча право на життя є священним, – заявляє Гегель, – і все таки доводиться від нього відмовлятися, якщо цього вимагає держава від своїх громадян. Право держави – вище права окремої людини» [1, с. 394].

Аналізуючи взаємозв'язок війни та миру, їх співіснування в світі, Геґель робить такий висновок: «Із війни народи виходять не тільки зміцнілими, але й нації, всередині яких існують непримиренні суперечності, знаходять внутрішній спокій завдяки війнам» [1, с. 361].

Важливу роль в аналізі проблеми війни і миру, як проблем онтологічних, відіграють праці німецького філософа І. Канта. І. Кант висловлює утопічну ідею «Вічного миру». Він виступає як противник військової агресії. Розглядаючи війну як складне соціально-політичне явище, І. Кант шукає шляхи досягнення вічного миру, усунення війни назавжди. У своєму трактаті «До вічного миру» (1795 р.), І. Кант пише: «Війна … зло; вона здатна знищити варварськими спустошеннями … усі досягнуті успіхи культури» [2, с. 17]. Війна – величезний тягар для будь-якого народу (нації), вона призводить до розорення держави. Філософ вважав, що жодна держава не повинна діяти шляхом насильства.

Підсумовуючи все сказане, можна зазначити, що війна є не просто політичною проблемою, а постає проблемою філософською. Природа «війни» та «миру» дуже різна. Спираючись та продовжуючи ідеї Демокріта, Сократа, Платона, Аристотеля, Цицерона, Діонісія Ареопагита, Ф. Бекона, Т. Гоббса, Вольтера, Дж. Локка, Ж.Ж. Руссо, Б. Спінози, І. Канта, Й.Г. Фіхте, Г.В.Ф. Гегеля та ін. скажемо основне: «війна» та «мир» онтологічні проблеми, які завжди будуть актуальними для філософської думки.

Список літератури:

1. Гегель Г. В. Ф. *Философия права* / пер. с нем.; ред. и сост. Д. А. Керимов и В. С. Нерсесянц. М.: Мысль, 1990. С. 3, 65–66, 360–363, 394, 479–481

2. Кант И. *К вечному миру* / Сочинение: в 6-ти т., под общ. ред. В. Ф. Асмуса и др. М.: Мысль, 1966. Т. 6. С. 17, 97.

3. Нерсесянц В. С. *«Философия права»: история и современность* / пер. с нем.; ред. и сост. Д. А. Керимов и В. С. Нерсесянц. М.: Мысль, 1990. С. 3–43.

Скомкіна Д. А.

НТУ «ХПІ»

ФІЛОСОФІЯ ГРОШЕЙ

В роботі розглянуто питання сучасної філософії грошей. Головна проблема в трансформації самої сутності грошей. Чому спочатку створені для вдосконалення процесу товарообміну і життєзабезпечення гроші переходять сьогодні в інший вимір – вимір позаекономічних інтересів?

Гроші – особливий товар, який є загальним еквівалентом під час обміну товарів, їх формою вартості.

Філософія грошей – філософський аналіз системного впливу логіки грошей, грошових відносин на світоглядно-духовний світ людини і суспільства.

У сучасному світі тема грошей зачіпає фактично всі рівні життя людини. Гроші створюють людині проблеми при їх відсутності і ще більше, коли їх вдосталь або надмірно. Гроші диктують свою політику, вони керують людьми, нав'язують особливий світогляд, філософію. Їх не можна вже розглядати, як просто міру обміну або як культурний феномен. Гроші виступають еквівалентом цінності людини та його здібностей. Поштовхом до такого розвитку слугував принцип рівності в суспільстві.

Проблема ж полягає в тому, що хижацька глобальна фінансова система, рухома єдиним імперативом робити все більше грошей для тих, хто вже має їх в достатній кількості, швидко виснажує реальний капітал – людський, суспільний, природний і навіть фізичний, – від якого залежить наш добробут.

Фінансові проблеми людей виникають через неправильне ставлення до грошей, не розуміння їх сутності. Люди впадають в дві крайності або починають поклонятися грошам або навпаки відмовляються і заперечують їх. Страх злиднів і приниження злиднями провокується не відсутністю грошей, а можливістю втрати свободи вибору, свободи творчої реалізації, самовираження і гідного існування. У той момент, коли гроші стають своєрідною «перепусткою в життя», необхідною умовою для втілення свого «Я», – виникає страх перед убогістю. Гроші можна розцінювати як благо лише в тому випадку, якщо ми приймаємо злидні за норму людського існування, а можливість самореалізації, свободи вибору і гідного людського життя за привілей. Про особливе значення грошей можна говорити лише в контексті суспільства хворого, що не допускає природного права людини на свободу, творчість і гідне існування. У такому суспільстві гроші набувають статусу ідола, оскільки саме від них стає залежна людина як особистість, як унікальне і повноцінне «я».

Правильне сприйняття грошей – ставлення до них як до гри і від цієї гри необхідно отримувати задоволення, гроші – лише засіб, а не ціль. Для отримання задоволення від гри необхідно позбутися від тиску емоційного фактору, тобто необхідно до роботи відноситься не як до діяльності заради грошей, а як до гри. Головне в такій грі духовний і естетичний характер.

Гроші – це продукт суспільства, «соціальний винахід», і суспільство у відповіді за своє дитя, тому необхідно навчитися керувати цією «стихією». Для цього необхідно оздоровити грошову систему. Треба заново відтворити соціальну структуру. У суспільстві, де відносини визначаються любов'ю, великодушністю і комунальною солідарністю, значення грошей за посередництва особистого обміну і залученні ресурсів значно знизиться.

Дійсно фундаментальним завданням є зміна грошової системи і перетворення грошей в засіб формування і захисту реального багатства. Коригувальні заходи, крім усього, вимагають: зробити спекуляцію неприбутковою, інтенсифікувати кооперацію між людьми і громадами, заохочувати продуктивні працю та інвестиції, створити справедливий розподіл прав на реальне багатство, посилити підтримку довгострокових локальних інвестицій в реальний сектор.

Старовойтов Н.А.
НТУ «ХПІ»

КОНЦЕПЦІЯ «СРОДНОЇ ПРАЦІ» Г.С. СКОВОРОДИ У СУЧАСНОМУ ЖИТТІ

Перед тим як з’ясувати, чи може ідея «сродної праці» Сковороди бути актуальною та мати місце у сучасному житті, треба перш за все визначити її сутність. Славетний український філософ, поставивши в центрі своєї філософської системи людину та її реальні потреби і прагнення, хотів озброїти її засобами досягнення щасливого життя, які мають за основу концепцію «живи за природою». Цю концепцію Г.С. Сковорода вперше в історії української філософії перетворив на ідею праці за «сродністю», яка взаємопов’язана з самопізнанням і вченням про загальне щастя. «Сродна» праця, тобто праця за природними нахилами і здібностями, за уявленнями Сковороди, визначає життя людини і становить його сенс, духовно збагачує її та дає можливість віднайти своє місце в складній системі суспільних взаємозв’язків та відносин, що в наш час є проблемою багатьох людей, а також знайти свій шлях та зорієнтуватися в різноманітті життєвих та культурних цінностей. Це сама актуальна та глибока думка, на яку можна спиратися при розв'язанні сучасних проблем людства.

Григорій Сковорода вчив, що саме в єдності самопізнання, істини та праці і полягає справжнє щастя. Він говорив, що прагнення до творчої праці лежить у самій природі людини. Вона повинна краще пізнати саму себе, відкрити свої здібності та нахили, знайти своє місце в світі та діяльність, яка б приносила задоволення. "Разумей то, к чему ты рожден, – писав Сковорода, – да будеш для себя и для братии твоей полезным, нежели чужие советы и собственные стремления...". Саме така праця і є для людини "сродною", тобто даною їй самою природою. Викладаючи свою теорію "сродностей", Сковорода також оговорює і випадок, коли людина не може через свою поневоленість або соціальне становище займатися «сродною» працею. На думку українського філософа, щасливою людина може бути лише тоді, коли вона живе й працює згідно зі своєю "сродністю", а щастя – одна з центральних категорій його етики. Отже, згідно з філософськими поглядами Г.С. Сковороди, у розглянутому випадку той, хто не дає можливості людині жити за своєю "сродністю", таким чином робить її нещасною і морально засуджується, а щастя, на думку філософа, не у владі, не в багатстві, а в поєднанні свого життя, своїх здібностей і талантів з природою, тобто з волею Божою. Найбільшої глибини теза про щастя досягає тоді, коли Сковорода визначає саму суть "чистої совісті" і "чесного життя". На його думку, ця суть розкривається через трудову діяльність людини, яка розглядається як джерело насолоди і задоволення незалежно навіть від її результатів. У Сковороди праця – це не обов'язок, не борг, не примушення (як прийнято вважати у суспільстві сьогодні), а зовсім навпаки – вільне та щире прагнення людини.

Актуальність такої думки якнайкраще видно у наш час, адже для багатьох людей є досить складним знайти свій життєвий шлях. Так звана криза середнього віку, депресії, невдоволення своєю роботою чи навіть життям є невід’ємними супутниками людства у наші часи. Саме тому концепція «сродної» праці Сковороди залишається актуальною навіть зараз, в умовах в умовах високою конкуренцію на ринку праці з урахуванням

наслідків впровадження штучного інтелекту. На мою ж думку, вдосконалення суспільних відносин, згідно ідеї Григорія Саввича Сковороди про «сродну працю», можливе завдяки зміні життя людей шляхом викорінення «несродної» праці у всіх сферах суспільної діяльності та створення умов, в яких праця буде мати більш інтелектуальний та творчий характер, що відповідає вимогам розвитку сучасного інформаційного суспільства.

Чумак Є.
НТУ «ХПІ»

У ЧОМУ ФІЛОСОФСЬКИЙ СЕНС БУТТЯ ЛЮДИНИ

Важливим аспектом філософського осмислення людини є врахування її природного руху замкненим колом: народження – життя – смерть. З давніх-давен людина намагалась якось осягнути цей вічний круговорот життя. У чому смисл природного процесу народження, розвитку, зрілості, старіння і смерті як людини, так і будь-якого іншого організму? Це питання виникає як намагання виправдати свою присутність на Землі, свою долю й призначення. Знайшовши таке виправдання, людина може змиритися з думкою про скінченність індивідуального буття. Таємниця людського існування полягає не в тому, щоб тільки жити (існувати), а й у тому, як і для чого (чи для кого) жити.

Отже, в чому полягає сенс життя? Сенс життя – це поняття, яке відбиває постійне прагнення людини співвідносити свої вчинки із системою суспільних цінностей, з вищим благом, щоб у такий спосіб діставати можливість виправдовувати себе у своїх власних очах, в очах інших людей чи перед якимось авторитетом, Богом. Інакше кажучи, це пояснення собі й іншим, для чого ти живеш.

Сенс життя кожної людини унікальний і неповторний, як і її життя. Людина завжди вільна у виборі сенсу і в його реалізації. Але свободу не

можна ототожнювати зі свавіллям. її слід сприймати з точки зору відповідальності. Людина відповідає за вірно знайдений і реалізований сенс свого життя, життєвих ситуацій, що в них вона потрапляє. Людина повинна йти за своїм покликанням, у якому життя набуває сенсу. Відчути і знайти своє покликання їй допомагає самопізнання, відповідальність за реалізацію свого призначення, що на Землі допомагає узгодити універсальні життєві цінності з конкретними життєвими ситуаціями.

З точки зору змісту вищого блага вирізняють такі типи обґрунтування життя: гедонізм, аскетизм, евдемонізм, корпоративізм, прагматизм, перфекціонізм, гуманізм.

Представники гедонізму метою життя людини і її вищим благом вважають насолоду. Представники аскетизму сенс життя вбачають у крайньому обмеженні потреб людини, самозреченні, у відмові її від життєвих благ і насолод з мстою самовдосконалення або досягнення морального чи релігійного ідеалу. В основі евдемонізму лежить прагнення людини до щастя, що є головною мстою життя. Корпоративізм сповідує груповий егоїзм, що вбачає сенс життя в належності до обмеженої спільноти, для якої головне – приватні інтереси. Прагматизм виражає прагнення людини до вигоди, блага. Перфекціоналізм пов'язує сенс життя з особистим самовдосконаленням, навіть коли воно здійснюється за рахунок інтересів інших людей. Представники гуманізму спрямовують свої зусилля на утвердження гідності й розуму людини, її прав на земне щастя, вільний вияв природних людських почуттів і здібностей.

Об'єктивна логіка розвитку майбутньої цивілізації передбачає подальший соціальний, духовний прогрес людини, утвердження більш гідного людини гуманного смислу буття. Німецько-французький мислитель Альберт Швейцер (1875–1965) неодноразово наголошував: "Завдання сучасників – досягти справжньої доброти, жити у злагоді із самим собою. Тільки перемога гуманного світогляду над антигуманним дасть нам можливість з надією дивитися в майбутнє".

СЕКЦІЯ 2.
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Голова секції: проф. Скляр В.М.

Секретар секції: доц. Дворкін І.В.

Вельможна М.

НТУ «ХПІ»

КОНСТРУЮВАННЯ ПАМЯ'ТІ ПРО ГОЛОКОСТ В ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ ТА ПІВНІЧНІЙ АМЕРИЦІ

Формування пам'яті про події переслідування і масових вбивств єврейського населення під час Другої світової війни у західному світі, де населення загалом не стикалося напряму з Голокостом, відбилось на культурному житті суспільств: освіті, мистецтві, науці. Важливою проблемою дослідження є аналіз процесів конструювання пам'яті про Голокост та вплив цих процесів на суспільства. Важливим моментом є усвідомлення різниці пам'яті про Голокост в Східній Європі – де символом геноциду став Бабин Яр та західними країнами, де найважливіший елемент пам'яті – Аушвіц.

Пам'ять про Голокост більшою частиною конструюється через систему освіти, з введенням теми в програму шкіл та закладів вищої освіти. У США спроби введення теми Голокосту у шкільну програму почались у 1970-х роках. У 1997 році в п'яти штатах ця тема була обов'язковою для учнів шкіл всіх рівнів, в шістнадцяти інших штатах – рекомендована для вивчення. У 1991 році Голокост став обов'язковою частиною курсу історії у Великій Британії. У 1992 році в Німеччині з'явився обов'язковий предмет для середньої школи – «Націонал-соціалізм та Голокост». У Франції тема Голокосту є також обов'язковою, її вивчають тричі протягом навчання.

Хоча, і це не є цілковитим запобіжником від незнання. Так, у 2020 році опитування серед громадян США виявило, що 48% респондентів не змогли назвати жодного концентраційного табору, а 11% опитаних, вважають, що євреї винні у подіях Голокосту. Документальний фільм «Голокост – клей для шпалер?» чітко визначив необізнаність молоді про ці події. В назві фільму відображена відповідь двох дівчин у телевізійній вікторині на запитання: «Що таке Голокост?».

Другою складовою конструювання пам'яті західних суспільств є відображення подій у мистецтві, здебільшого у художній літературі та кінематографі. У книзі «Книжкова злодійка» Маркуса Зузака головні герої ховають єврея від переслідування. У «Списку Шиндлера» Томаса Кеніллі та «Хлопчику в смугастій піжамі» Джона Бойна Голокост є головною темою подій. Екранізація останніх двох книг масово викликали інтерес до теми Голокосту серед молоді. Адже молодше покоління більше звертає увагу на зображення тих чи інших подій у літературі та кінофільмах, ніж на шкільні підручники.

Окреме місце у конструюванні пам'яті подій Голокосту займають музеї, меморіали та наукові центри. Найвідомішим з них є Центр Симона Візенталя, у Лос-Анджелесі. Робота Центру спрямована на боротьбу з тероризмом і антисемітизмом, вивчення Голокосту. Найбільшу частину просвітньої роботи проводить Музей толерантності створений Центром. Значна частина музею – це мультимедійна експозиція, що розповідає про події Голокосту. Щороку цей музей приймає близько 350 000 відвідувачів. Меморіали, присвячені жертвам Голокосту, знаходяться по всьому західному світу: Меморіальний музей Маутхаузена в Австрії, Меморіал Шоа та Меморіальний музей дітей Із'є у Франції, Топографія терору у Німеччині, Будинок Анни Франк у Нідерландах.

Важливою проблемою сьогодні є те, що потік інформації про Голокост у студентів та школярів народив нове явище – «втому від Голокосту» (англ. Holocaust Fatigue). У західному світі активно формувалась пам'ять про

Голокост та його жертв протягом останніх десятиліть через освіту та мистецтво. За цей час було створено потужну мережу меморіальних місць, дослідницьких та освітніх центрів. Актуальною проблемою лишається подолання необізнаності частини населення та знайдення рецептів для подолання «втоми» від теми у молодшого покоління.

Гончар Ю.В.
НФаУ

ХАРКІВ ТА О. С. ПУШКІН: ІСТОРІЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН

Дослідження історії рідного краю завжди є цікавою та захоплюючою справою. Харків – місто, в якому ми мешкаємо та навчаємося має довгу та складну історію. В цьому місті, заснованому у XVII ст. українськими козаками, тісно та оригінально переплелися культури різних народів, що перетворило Харків на мультикультурне середовище. Тому дослідження місця та ролі в культурі нашого міста генія світової літератури О.С. Пушкіна є цікавою історичною проблемою.

Історія взаємовідносин поета з нашим містом не проста та не однозначна. З Харковом Пушкіна пов'язували різні люди. Місто в різні часи відвідували друзі і родичі Пушкіна – рідний брат Лев Пушкін, поети В. Жуковський, А. Дельвіг. Пушкін і сам мав намір відвідати Харків, зокрема, заради зустрічі з його знайомими – Р.І. Дороховим, прапорщиком Нижегородського драгунського полку, і М.А. Щербініним, офіцером, який з 1820 р. служив головою цивільної палати. Пушкін вів активну переписку з родиною Щербініна. Начебто М. А. Щербінін перебував під слідством за звинуваченням у поширенні пушкінських віршів, які, на думку донощиків, були занадто волелюбні. У Харкові також жив ще один знайомий О.С. Пушкіна – учасник війни 1812 р. поет В.Ф. Раєвський, якого Пушкін 5 лютого 1822 р. попередив про неминучий арешт, після якого Раєвський став

«першим в історії декабристом». У 1825 р. у Харкові побував ще один знайомий Пушкіна – польський поет Адам Міцкевич, рідний брат якого Олександр викладав в Харківському університеті.

Достеменно відомо, що на прохання Пушкіна відомий історик М. Погодін приїжджав в 1829 р. до Харківського університету, щоб ознайомитися у бібліотеці засновника Харківського університету В.Н. Каразіна з документами про Петра I, які згодом були використані Пушкіним в «Історії Петра». При роботі над «Історією Пугачова» Пушкін використовував статтю «Про внутрішній стан донських козаків в кінці XVI століття» вихідця з Харківського університету В. Сухорукова. Пушкін співпрацював з деякими харківськими літераторами – О. Сомовим, О. Петровським. В.О. Якимовим, істориком І. Росковшенко, математиком М. Остроградським. У Молдавії Пушкін мав зустріч з ректором Харківського університету А. Стойковичем.

Але потрапити до Харкова у літку 1829 р. Пушкіну так і не вдалося, про що він писав у 1835 р. у книзі «Подорож в Арзрум». У Пушкіна було негативне ставлення до засновника Харківського університету В.Н. Каразіна, за доносом якого, як стверджують дослідники життя поета, він потрапив у заслання, тому він не мав бажання відвідувати наше місто. Але у вересні 1829 р., на думку харківського краєзнавця А. Зінухова, Пушкін відвідав селища Карачівка та Бабаї, де кілька днів гостював у П.А. Щербініна, тому можливо, побував і в Харкові.

Харків – місто, в якому був створений перший в Україні університет, прагнув у XIX ст. перетворитися в культурний центр, тому культивував творчість найвидатніших письменників, поетів, музикантів. Не дивно, що творчість та життя О.С. Пушкіна привертала увагу харків'ян. Пушкіна-поета завжди любили і поважали в Харкові, Пушкіним-людиною цікавилися дослідники. Серед харків'ян тексти і вірші Пушкіна часто ходили навіть в рукописах. У НБУ ім. В.І. Вернадського знаходяться 104 листа роману «Євгеній Онєгін», переписані від руки невідомим шанувальником з м. Лозова

Харківської губернії. З нагоди 100-річчя з дня народження О.С. Пушкіна у 1899 р. в Харкові вулицю Німецьку перейменували на Пушкінську. Професор Харківського університету М.Ф. Сумцов у 1878–1922 роках надрукував 34 наукові праці, присвячені творчості О.С. Пушкіна. Після тривалих баталій та збору коштів 26 травня 1904 р. до 105-річниці з дня народження О. С. Пушкіна у Харкові був відкритий пам'ятник поету. У 1905 році у Харкові був створений новий середній навчальний заклад – Пушкінське приходське училище. До 150-річчя з дня народження поета Харківському академічному російському драматичному театру було присвоєно ім'я О. С. Пушкіна.

Для харків'ян Пушкін став символом високої культури, зразком літературно-поетичної творчості, на якому вчилися багато поколінь українських літераторів, твори великого поета постійно використовувалися у педагогічній діяльності в школах Харкова.

Гуменна А.
НТУ «ХПІ»

ПРО ШЛЮБ АПОЛЛОНА МЕВІУСА

24 листопада 1820 року (за старим стилем) виповнилося 200 років від дня народження Аполлона Федоровича Мевіуса – видатного металурга, активного діяча Харківського самоврядування, громадського діяча та першого викладача металургії в системі вітчизняної освіти.

Про нього написано кілька робіт. Але, майже у всіх з них, помилково вказано, що Мевіус був професором металургії Харківського практичного технологічного інституту (ХПТІ). Так само вказано про два шлюби Аполлона Федоровича. Мевіус був багатодітним батьком: у двох перших шлюбах у нього з'явилося 14 дітей. (Тільки в першому шлюбі народилось семеро синів і чотири дочки. Були діти і в другому шлюбі.)

У метричній книзі Миколаївської церкви за 1891 р. зазначено, що «3 лютого 1891 року вдівець за другим шлюбом, гірський інженер, дійсний статський радник (звання дорівнювало генерал-майору) Аполлон Федорович Мевіус, 69 років, вступив у третій шлюб з вдовою полковника Мінодорою Артемівною Голосовою, 39 років». Свідками були: по нареченому – лікар Юлій Юлійович Матті і купець Володимир Андрійович Фокін. А по нареченій: дворянин Сергій Андрійович Рожицин і брат купця Олександр Андрійович Фокін.

На жаль, тільки сьогодні стали відомі дані про третій шлюб видатного вченого і педагога. Більш ранні згадки по нього в літературі відсутні.

Незважаючи на те, що Аполлон Федорович Мевіус увійшов в історію науки і техніки як видатний вчений, який боровся за технічний прогрес своєї Батьківщини, його ім'я в Харкові не увічнено ні пам'ятником, ні назвою вулиці, ні навіть меморіальною дошкою на будівлях, в яких він працював або проживав. Хоча, якщо згадати, Аполлон Мевіус доклав чималих зусиль і до визнання Луганська містом, і до відкриття ХТІ, який 7 років чекав перших студентів, і до створення штейгерської школи в Лисичанську, і до організації початкових шкіл на рудниках і шахтах. При цьому, сам вчений і педагог ніколи не вважав свою працю особливою і навіть на своєму вшануванні в 50-річний ювілей своєї гірської служби, скромно зазначив, що «заслуги його занадто незначні і він, в міру сил, намагався лише, виконувати свої обов'язки».

Єрохіна А. В.
НТУ «ХПІ»

ДИНАМІКА ЗМІН НАЦІОНАЛЬНОГО СКЛАДУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

У сучасному світі є багато націй. Кожна людина є представником певної з них. Надзвичайно важливо розуміти як змінювалася чисельність

населення країни та бачити динаміку змін етнічного складу країни, у якій мешкаєш, аби краще розуміти себе як особистість, відчувати індивідуальні бажання та потреби окремих груп у суспільстві. На території України мешкають українці, росіяни, білоруси, молдовани, кримські татари, болгари, угорці, румуни, поляки, євреї, вірмени та ін.

Розглянемо динаміку змін етнічного складу України з середини XX ст. У 1950-ті – 1980-ті рр. відбувалися процеси пов'язані з намаганням сформувати в СРСР «радянський народ». Характерною рисою була русифікація. У радянський період українці емігрували до Казахстану, віддалених регіонів Росії як робоча сила. Зокрема це було пов'язано із освоєнням цілинних земель, зведенням новобудов тощо. В той самий час у промислові регіони УРСР відбувалося переселення росіян, білорусів, поволзьких татар тощо. На кінець 1980-х рр. частка українців у населенні становила 73 %.

На початку 1990-х років під час розпаду СРСР та утвердження України як незалежної держави характерниим явищем стала імміграція до країни етнічних українців та вихідців з України – осіб інших національностей і їх нащадків, а також в'їзд біженців з колишніх республік СРСР, де відбувалися збройні міжетнічні конфлікти (Азербайджан, Вірменія, Грузія, Молдова та ін). Характерними стали виїзди на етнічні батьківщини осіб різних національностей, а також трудова еміграція громадян у пошуках роботи за межами України тощо.

У першому десятиріччі незалежної України значно зменшилися показники народжуваності й зросли показники смертності, що стало причиною депопуляції. Також масовою стала еміграція, що стала можливою після падіння СРСР. У 2001 році відбувся останній перепис населення в сучасній Україні. За цим переписом в Україні переважають етнічні українці, які становлять 77,8 % усіх жителів України.

Також на території України проживає понад 100 національностей. Серед них найбільшу діаспору становлять росіяни – 17,3 % всього населення

країни. Значною є частка етнічних білорусів, молдован, поляків, угорців, румун, та ін. – переважно у регіонах прилеглих до відповідних держав. Найбільшим народом України, що не має власної держави, є кримські татари, які мають статус корінного народу та переважно проживають у Криму. Також в Україні проживають євреї, греки, татари, вірмени, цигани, німці, гагаузи та ін.

Отже, Україна була і залишається батьківщиною для представників багатьох етнічних груп, однак домінуючою є українці. Усі мешканці України є частиною української політичної нації.

Житинський О. В.
НЮУ ім. Я. Мудрого

УКРАЇНА У ПОШУКАХ ДЕРЖАВНИХ СИМВОЛІВ: ІСТОРІЯ ВЕЛИКОГО ГЕРБА

У статті 20 Конституції України закріплено систему символів нашої держави – Державний Прапор, Державний Герб і Державний Гімн України. Державний Герб, своєю чергою, складається з малого та великого, хоча проєкт останнього досі не затверджено офіційно. Питання створення великого герба підіймається і сьогодні, напередодні 30-ї річниці незалежності України. Так, у листопаді минулого року за результатами конкурсу уряд обрав ескіз-переможець. Наступним етапом має стати затвердження порядку використання великого герба на законодавчому рівні.

Власне кажучи, ідея створення великого герба сягає періоду визвольних змагань 1917–1921 років. Так, відомим є проєкт М. Грушевського – золотий плуг на синьому тлі, який оточують тризуб Володимира Великого, святий Юрій на білому коні та з золотим левом на щиті, козак Війська Запорозького, руський лев і куша (до XVIII ст. зображена на гербі Києва). У 1939 р. на замовлення уряду УНР у вигнанні М. Битинський розробив ескізи

малого, середнього і великого гербів. Останній, окрім тризуба, складався з гербів деяких історичних регіонів України – Закарпаття, Галичини, Буковини, Правобережжя, Лівобережжя і Кубані.

З проголошенням незалежності України дискусії про великий герб актуалізувались. На думку А. Гречила і Л. Кравчука, його закріплення у Конституції було компромісом із депутатами-комуністами, які бажали зберегти радянську символіку. Очевидно, що встановлення державних символів відіграє важливу внутрішньо- і зовнішньополітичну функції у процесі державотворення, тож 19 лютого 1992 року народні депутати затвердили малий герб, а дискусійне питання великого герба per se було відкладено на невизначений час. До речі, навіть сьогодні лише Державний Гімн України затверджено конституційним законом, тоді як інші символи закріплено постановами Верховної Ради, що явно суперечить ст. 20 Конституції України.

У 2020 р. вчетверте за роки незалежності було проведено конкурс і обрано переможця – ескіз співавтора малого герба О. Кохана. У 1980-х він малював пропагандистські карикатури для часопису «Перець», а 1997 року подав свій ескіз великого герба на конкурс, який і переміг 23 роки по тому. На цьому малюнку поєднано чотири елементи – тризуб, золотий лев із короною короля Руси Данила (символ Галицько-Волинського князівства), архангел Михаїл (символ Києва), а вінчає герб хоругва, на якій зображено запорожця з самопалом (символ Війська Запорозького). Історики, геральдисти й суспільство загалом розділилось на три табори: одні переконані у виправданості існування великого герба, другі впевнені у заполітизованості й недоречності питання, а треті звертають увагу на непрозорість конкурсу і суперечливу особистість його переможця.

Ми вважаємо доцільним внесення змін до Основного Закону та затвердження золотого тризуба на синьому фоні як єдиного Державного Герба України. Річ у тім, що великі герби характерні передовсім для держав з імперським корінням, які можуть похизуватися власними династіями

монархів. Як відомо, гетьман Б. Хмельницький мав намір заснувати власну династію, одначе його не вдалося зреалізувати. Ба більше, за часи існування незалежної України тризуб став не просто державним, а й національним символом, що його беззаперечно сприйняли українці у різних куточках держави.

Отже, ідея великого герба видається такою, що не має достатніх історичних підстав для існування та не зовсім екстраполюється на українську сучасність. Натомість пріоритетним для законодавця має стати затвердження усіх державних символів на рівні конституційних законів, як це прописано в Конституції.

Кадацький Л.Ф.
НТУ «ХПІ»

ОБРАЗ ЖІНКИ-КРІПАЧКИ У ТВОРЧОСТІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА

Хоча кріпацтво давно вже скасовано, але ми все частіше чуємо в новинах про сімейне насильство та й взагалі про насильство проти жінок. Проблема сексизму все ще існує. Твори Т.Г. Шевченка не втратили актуальності і сьогодні. При підготовці доповіді були використані праці П. Гончарука, І. Дзюби, Н. Паламарчука, П. Зайончковського та ін. У якості джерел застосовувалися твори самого Т. Шевченка та М. Костомарова.

Поряд з величними постатями героїчних борців, народних месників у творчості Т.Г. Шевченка проходить прекрасний своєю моральною силою і чистотою образ трудящої матері, сестри, дівчини, коханої. Для Шевченка жіноча недоля була згустком болю, що запікся в його серці. Кріпацька неволя – це доля рідної матері, яку передчасно "у могилу нужда та праця положила", доля сестер Катрі, Ярини, Марії – голубок молодих, у яких "коси в наймах побіліють". Т.Г. Шевченко гнівно виступав проти жіночого безправ'я і кріпацтва. Як відомо, саме за його вимогою у програму Кирило-

Мефодіївського товариства було додано необхідність скасування кріпосного права.

Тарас Григорович бачив у жінці, передусім, духовну красу, обожнював материнство, уславлював вірність і щирість, але не прощав аморальності й жорстокості. Одним із кращих творів Шевченка, присвячених жіночій долі, можна вважати поему "Катерина". В ній відтворено одну з характерних проблем тогочасного суспільства – долю збезчещеної дівчини. Шевченко розповідає про трагічну долю дівчини-покритки. Катерина виросла в селянській родині, звикла працювати, а тепер їй доводиться просити милостиню, щоб хоч якось вижити. Доля зводить Катерину з коханим – батьком її дитини. Вона, боса, вибігає йому назустріч, прагне викликати почуття якщо не любові, то принаймні жалю – не до себе, до сина. Та стикається з повною зневагою. Бідолашна ладна навіть пожертвувати власним життям, аби врятувати дитину від ганьби. Самопожертва – це риса, яка притаманна багатьом матерям у творчості Кобзаря. Згадаймо хоча б поему "Наймичка". Ганна, мати-одиначка, розуміючи, що з нею син буде приречений на злиденне життя, сповнене принижень й страждань, вирішує підкинути його бездітним літнім людям, а сама наймається до них служницею, аби хоч так бути ближчою до сина, нехай навіть не маючи права назвати його власною дитиною й не чути від нього найсолодшого слова – "мамо". А вірш "Сон" ("На панщині пшеницю жала...") розповідає про один день із життя матері: кріпачка з немовлям на руках змушена ходити працювати на панське поле, намагаючись хоч трошки часу приділити дитині. Уві сні стомлена мати бачить свого сина дорослим, щасливим, працює не на панському лані, а на власному полі. Та дійсність не залишає місця мріям, і мати-кріпачка знову повертається до своєї тяжкої праці…

Отже, Тарас Григорович Шевченко одним із перших підняв тему долі жінки-кріпачки у жорстокому суспільстві XIX ст. І не дарма його твори набули такої популярності у середовищі ліберальної української та російської інтелігенції, сприяли створенню атмосфери непримиренності до

такого явища як кріпацтво, що сприяло її скасуванню. Минули часи, змінилися погляди на народні традиції, мораль, відбувся перехід до гендерної рівності. Але ми одно стикаємося з проявами зневажливого ставлення та насильства щодо жінок. І тут у нагоді, стає Кобзар. Перспективною для подальших досліджень темою може бути тема свободи у творчості Т. Шевченка.

Калашник К.Ю.
НФаУ

МАЛОВІДОМІ ПОСТАТІ УКРАЇНИ: МИХАЙЛО ПАРАЩУК

У кожній країні існують видатні люди, яких недооцінили на Батьківщині. Але потрібно лише зазирнути за ширму невідомого, і ми дізнаємося, який величезний внесок у розвиток своєї держави вони зробили. Сьогодні ми відкриваємо для себе велич постаті видатного українця Михайла Паращука (1878 –1963). Постать М. Паращука не достатньо вшановують в Україні, на нашу думку, хоч той заслуговує на таку саму славу, як його вчитель Оґюст Роден.

Життя цього чоловіка сповнене неймовірною кількістю подій. Скульптор та архітектор, революціонер та політв'язень, викладач, громадський діяч і дипломат української держави. Його шлях простягався багатьма європейськими містами та регіонами – це Тернопіль, Варшава, Мюнхен, Відень, Львів, Москва, Київ, концтабір Талергоф, Ревелі, Раштатт, Софія. Він реалізував свій талант у скульптурі, архітектурі, студентському активізмі, політиці, дипломатії. Він автор низки визначних мистецьких пам'яток: монумента Адамові Міцкевичу у Львові, художнього оформлення різноманітних будівель у Болгарії, Україні, Угорщині, Франції, десятків унікальних скульптурних портретів, творів декоративної, монументальної скульптури в різних мистецьких жанрах.

Родом з селянської родини з Тернопільщини, схильний з дитинства до мистецтва, початкову мистецьку освіту здобув у Краківській школі Червоних мистецтв, вчився у Віденській Академії та Політехнічному інституті у Львові майстерності скульптури у знаменитого професора Антона Попеля. Згодом викладав мистецтво скульптури у приватному інституті декоративно-прикладного мистецтва у Мюнхені (Німеччина).

На початку Першої світової війни М. Паращука було ув'язнено поліцією Австрії, а після звільнення він переїхав у Відень, а потім у Німеччину, де мав змогу викладати скульптуру і декоративну різьбу в таборах, де знаходилися військовополонені українці у містах Вецлар і Раштат.

Наприкінці Першої світової війни Паращук працював у дипломатичних місіях України в Естонії та Латвії. Після поразки УНР у боротьбі з більшовиками Паращук виїхав у Західну Європу, співпрацював як експерт із Міжнародним Червоним Хрестом у Швейцарії, згодом відправився для вивчення питання полонених осіб у Болгарію. По закінченні місії Міжнародного Червоного Хреста Михайло залишився в цій країні і прожив тут 42 роки. М. Паращук довгі роки був лідером української діаспори у Болгарії, активно займався популяризацією української культури, опікувався могилою ще одного видатного українця, що працював в університеті в Софії – М.П. Драгоманова. У Болгарії, а саме у її столиці Софії, знаходяться найкращі пам'ятники архітектури, створені М. Паращуком: Болгарська академія наук, будинок Народного банку, Судова палата, Оперний театр, Міністерство оборони, Військова Академія, бібліотека Св. Кирила та Мефодія, будинок посольств Угорщини та Франції, театр «Роял». Скульптор відтворив образи Пейо Яворова, Гоце Делчева, Стефана Караджі, барельєфи Христо Ботева і Алеко Константинова. М. Паращук є автором найкращого в світі пам'ятника польському поетові Адаму Міцкевичу, який височіє у Львові. У 1912 році у Варшаві проходила перша виставка його творів. у Фондах Національного художнього музею ім. А. Шептицького у Львові

зберігаються твори М. Паращука: погруддя Василя Пачовського, Василя Стефаника, Станіслава Людкевича, а також серія скульптур з народного життя – «Танок – селянин», «Танок – селянка», «Правда», «Самітна», «Скрипачка».

Михайло Паращук неодноразово піддавався репресіям, на нього готувався замах НКВС, його двічі виключали зі Спілки болгарських художників. Михайло Паращук прожив свої останні дні усіма забутий і в злиднях. Він помер в 1963 році. Спокій видатний українець знайшов на софійському кладовищі поруч з могилою Михайла Драгоманова.

Красильникова А.П.
НТУ «ХПІ»

ПРО ХРЕЩЕННЯ ЮДЕЇВ В КАПЛУНІВСЬКІЙ ЦЕРКВІ

Ще сто двадцять років потому православна церква мала статус державної конфесії. Вона була найбагатшою та й найвпливовішою організацією Російської імперії. В її повноваженнях була реєстрація шлюбів, новонароджених та відспівування померлих. Це яскраво ілюструють такі історичні джерела як метричні книги.

Особливу гордість православних священиків викликав факт переходу «осіб іудейського віросповідання» в правильну віру. Таке дійство обставлялося, як свято. Воно не вимагало ніякого дозволу з боку влади. Цікаво, що законодавчо не дозволялося змінювати прізвище при хрещенні євреїв, крім тих, що перебували на військовій службі. Дане положення повністю відповідало статті 772 Закону про Стани від 1899 р. Цікаво, що «право на получение ордена Анны 3 степени имел тот, кто обратил в лоно господствующей церкви не менее 100 человек не христиан или раскольников…».

Євреєю, який прийняв християнство, вручалася грошова нагорода, йому дозволялося жити не за межею осілості, а, де йому хотілося. Згідно із законами Російській імперії такі права серед осіб іудейського віросповідання мали: особи з вищою освітою, особи, які перебувають на державній службі, купці першої і другої гільдій, відставні військові, особи, які отримали дозвіл від губернатора, студенти на час навчання та деякі інші категорії громадян. У рішеннях загальних зборів і касаційного департаменту Урядового Сенату від 1889 р., № 25 було прямо вказано: «Единственным основанием ограничения права свободного по всей России жительства евреев (а равно и других прав) является их вероисповедание; поэтому устранение такого препятствия обращением еврея в христианство должно устранить всецело таковое ограничение (а равно и все другие ограничения), представления христианину из евреев право повсеместного жительства наравне с христианами вообще».

Священики Каплунівської церкви також охрещували «невірних». Таких за 25 років (1895–1919 рр.) було 50 чоловік. Серед них були юдеї: Голда (Любов) Лейбівна Богатирьова; Михель (Михайло) Гершевич Богорачьов, Володимир Ісаєвич Бронштейн; Тема (Тетяна) Абрамовна Данішевска та інші. Серед «невірних» були мусульмани, наприклад Шазималрей (Василь) Гайнуллінович Бікмурзин; та християни, наприклад, Амалія (Ольга) Гастобринк, Ольга Вільгельмівна Гауде, Вольдемар (Володимир) Карлович Гусник, Ганна Михайлівна Кромфус, Леопольда (Пелагея) Антонівна Кумпотт, Карл Костянтинович Ханецький та інші.

Таким чином, дослідження метричних книг православних церков дає змогу визначити дії церкви з охрещення у «вірну» релігію, які відбувалися у Російській імперії на державному рівні.

Криклива К.О.
НТУ «ХПІ»

ДЕКОМУНІЗАЦІЯ: ЗАБУТА МИСТЕЦЬКА ПОСТАТЬ В ТОПОНІМІЦІ МІСТА ХАРКОВА

У квітні 2015 р. Верховна Рада України ухвалила 4 закони про декомунізацію. В основу концепції декомунізації топонімів (урбанонімів) було покладено декілька принципів. Основними серед них є: науковість, комплексність, системність, поєднання загальнонаціонального та регіонального підходів, публічність. У першу чергу давалися рекомендації повертати вулицям їх історичні некомуністичні назви.

Дослідниця Т. Себта зазаначала: «Кожне місто поряд з історичними назвами своїх вулиць і майданів, що витримали перевірку часом інколи протягом століть, має ще цілу низку т. зв. символічних топонімів, які є виразниками державної політики, формування нею історичної пам'яті, ідейних та національних цінностей. Будь-яка державна влада утверджує та ідентифікує себе через свої певні «символи», якими можуть бути знакові постаті, події або інші атрибути, котрі увічнюються в «символічних» назвах, зокрема топонімах». На думку історика Я. Грицака, вулиці є найбільш поширеними символами, які випереджають пам'ятники чи меморіальні дошки.

Вулиці міста Харкова мають цікаву історію, саме вони утворюють неповторну красу нашого міста. Факт того, що Харків був першою столицею Радянської України, помітно позначався в топоніміці міста. Ще 5 років тому серед назв вулиць міста легко можна було зустріти прізвища таких відомих радянських діячів як Ленін, Якір, Фурманов, Дзержинський та інші.

В центрі міста Харкова, в історичній частині Тюринка, знаходиться невеличка вулиця, яка донедавна носила ім'я французького комуніста Марселя Кашена, який ніколи не був в Україні, і ніколи не відвідував наше

місто. Наразі цю вулицю названо на честь оскароносної харків'янки Варвари Каринської, ім'я якої було раніше викреслене з історії міста.

Варвара Каринська – художниця по костюмах, авторка сценічних костюмів для кіно і балету, вона розробила власний метод пошиття балетної пачки, який залишається актуальним і сьогодні. Лауреатка премії «Оскар» за кращий дизайн костюмів для фільму «Жанна д'Арк». Варвара Каринська народилась в Харкові в 1886 р., пережила революцію, у 1924 р. виїхала з СРСР, в 1939 році емігрувала до Нью-Йорка. Все своє життя присвятила мистецтву костюма.

Отже, до будь-якого перейменування необхідно підходити з розумом, бо назви вулиць, хоч опосередковано, але впливають на свідомість людей. Нові назви вулиць, на мою думку, мають бути аполітичними і більше спиратись на історичні події та культурні здобутки нашого міста.

Кузнецова А.В.
НМетАУ

ЭКОГУМАНИЗМ КАК ПРЕДПОСЫЛКА ДУХОВНОГО ВОЗРОЖДЕНИЯ СОЦИУМА УКРАИНЫ XXI ВЕКА

Сегодня человечество в целом и социум Украины в частности, стоит перед выбором своего места в мире – стать более цивилизованным, нравственным, просто более разумным, либо погубить и себя и окружающую среду. С одной стороны, перед нами новейшие научно-технические достижения, сделавшие цивилизацию процветающей, а с другой – остро нарастающая кризисная ситуация, которая грозит человечеству полным вымиранием.

На первый план выходят проблемы взаимоотношения общества и природы, носящие сложный и противоречивый характер. Со временем человечество все больше попадало в зависимость от природных ресурсов,

которая усиливалась с развитием промышленного производства. В свою очередь это повлекло за собой ряд глобальных экологических проблем: перепотребление первичного продукта привело к выходу человечества за границы своей экологической ниши; производство материалов с применением температур и давлений, гораздо выше существующих в природе, породило горы неразлагаемых отходов; фрагментация ландшафтов вызвала нарушение среды обитания животных и растений; сокращение видового разнообразия снизило устойчивость экосистемы (биосферы). В этом и заключается диалектически противоречия взаимозависимость общества и природы: постепенно увеличивая власть над природой, общество в то же время попадает во все большую зависимость от нее как источника удовлетворения материальных потребностей людей и самого производства.

Попавшее в экологический кризис человечество не знает четких путей выхода из него. Решение экологических и социальных проблем как глобального, так и регионального характера возможно только при условии создания нового типа экологической культуры, экологизации образования в соответствии с актуальными нуждами личности и гражданского общества. Только к концу XX века пришло осознание, что принципы гуманизма должны соотноситься не только с человеком, но и с природой. В таком случае гуманизм теряет свое прежнее содержание и становится экогуманизмом. У истоков экогуманизма стояли В.Вернадский, П.Тейяр де Шарден, В.Соловьев, Н.Рерих, Н.Федоров, Л.Толстой, О. К. Флехтхайм.

Экологический аспект гуманизма или экогуманизм является существенным условием становления экологического общества, гармоничного развития личности, которое требует всестороннего учета природных факторов в индивидуальном, духовном, интеллектуальном и физическом развитии.

Экологическая культура характеризует уровень развития экологического сознания у человека и общества. Ценности экологической культуры человечества передаются, воспроизводятся, сохраняются

посредством экологического воспитания, которое гуманистично изначально. Экологические отношения приобретают характер социально-экологических. Цивилизация должна стать другой, и измениться должен духовный мир человека. Поэтому решение проблем приходиться искать в самом человеке, в изменении его индивидуальности, которому будет способствовать формирование нового экологического мышления.

Проблемы становления экологического мышления и вопросы самоусовершенствования человека находятся на стыке ряда наук: экологии, философии, психологии, этики, педагогики, истории и др. Экологизация мышления является новой высшей ступенью духовного развития социума, перспективной ступенью трансформации мировоззрения индивида. Экологичные отношения в обществе приобретают характер социально-экологических. Возникает своеобразная экосистема с индексом социума и степенью гуманизма.

Человек всегда свободен по определению. Но свобода – это осознанная необходимость. Поэтому в нем заложено стремление к большой свободе, а в социуме это возможно лишь через решение глобальных проблем. Таким образом, экогуманизм становится духовным гарантом и коммуникатором индивидов в социуме.

Куценко К.І.
НТУ «ХПІ»

ДАВНЬОУКРАЇНСЬКІ ЗВИЧАЇ ТА СИМВОЛІКА У ПРЕДМЕТАХ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА НА ПРИКЛАДІ ЛЯЛЬКИ-МОТАНКИ

Наші пращури залишили нам великий скарб – культуру та обрядовість, які цікаво вивчати та необхідно зберігати. Вірування предків знаходять своє відображення у сакральних предметах, що характеризують побут українців у

давнині. Зокрема, це – і українська лялька-мотанка – важливий елемент традиційної народної культури, з яким був пов'язаний кожний етап життя людини. У сучасному суспільстві широко використовуються та навіть сакралізуються народні символи (паради вишиванок, тощо), одним з яких є власне лялька-мотанка. Зараз відроджується мистецтво виготовлення таких ляльок, і вивчення теми актуально і особисто для авторки, яка також захоплюється цим. При підготовці доповіді були використані роботи В. Войтовича, М. Грушевського, О. Найдена та ін. мистецтвознавців та істориків.

Лялька-мотанка – це водночас і іграшка, і оберіг. Їх створювали для того, щоб позбутися поганої енергетики (наприклад – «очисна лялька»), заручитися допомогою вищих сил у домашніх справах («десятиручка», «княгиня»), отримати сімейне щастя («нерозлучники», «капустка», «мати з дитиною», «лялька-веснянка»), здобути достаток («лялька-зернушка»), зберегти дітей від злого ока («панночка»). Ляльки-мотанки мали й суто прикладний характер: «кубушку-травницю» набивали травами, використовували у якості ароматичної терапії, на «трипільській ляльці» молоді дівчата вчилися заплітати коси.

Мотанку використовували і нині використовують в багатьох обрядах. Наприклад, щоб: викликати дощ, чи для доброго врожаю, вилікувати якусь хворобу, пришвидшити народження дітей, зміцнити шлюб, захистити. Також мотанка – предмет обрядових ритуалів – наприклад, на святі купала – ляльки Купайло та Марена. На Черкащині та Київщині зберігся такий обряд: виготовляли спеціальну ляльку, на честь закінчення жнив, закладали у неї останній зрізаний колос, і потім цю ляльку зберігали на почесному місці в хаті;

Досі зберігся стародавній сакральний обряд виготовлення ляльки-мотанки. Такий можна зустріти на Київщині, Полтавщині, Черкащині. Там майстрині роблять хрестоподібні пласкі ляльки, де обличчя – це єдина об'ємна деталь, голівка обмотується ниткою, яка викладається у формі

хреста. Обов'язково вузлова лялька мотається за рухом сонця – тоді вона принесе вдачу та щастя. Коли майстриня дороблює голівку та нарікає ляльці ім'я, настає час вибирати їй вбрання за призначенням. Велику роль відіграє тут колір: білий – символ невинності, чистих думок, дитинства; жовтий – смерті, життя у потойбіччі, або багатства (багато кольорів мають два значення); зелений – весни, перемоги над злими силами; червоний – жаги до життя, почуття любові; синій – одночасно з чесністю і вірністю символізує блискавки, пов'язаний з «тим світом»; чорний – колір ночі, Чорнобога, смерті, трауру та горя.

Отже, лялька-мотанка виконувала роль не лише сакрального обрядового предмету, але й слугувала іграшкою, мала повчальні функції, допомагала підтримувати здоров'я. Зовнішній вигляд ляльки залежав в основному від її призначення та часу виготовлення– форма, колір, наповнення вибиралися, виходячи зі сфери використання. Технологія виробництва мотанки – давня традиція, яка походить від язичницьких вірувань народу про життя після смерті та зв'язок з померлими. Перспективною темою для подальших наукових пошуків вважаю вивчення історичного походження ляльки-мотанки та шляхів її появи в культурі українців.

Лелюх Є.І.
НТУ «ХПІ»

КОРОТКА ІСТОРІЯ ПОКРОВСЬКОГО СОБОРУ

Покровський монастир, був заснований в 1726 р. Він розташований на високому березі р. Лопані, в середині колишньої Харківської фортеці. Всередині нього був підземний хід до р. Лопані, на випадок облоги Харкова татарами. До 1799 р. храм був училищним монастирем. Монастирський Покровський храм називався соборним кафедральним, доки в 1846 р. міський Успенський собор не був перейменований в кафедральний собор.

Храм був освячений в 1689 р., митрополитом Аврамієм. Як і багато інших храмів того часу, він побудований в два поверхи чотирма ярусами. Підносячись на 23 сажні (більше 49 метрів), він увінчаний трьома ліхтарями великих розмірів з позолоченими головами та хрестами; боки його прикрашені арабесками і карнизами. Незважаючи на масивність і товщину стін споруда його дуже легка. У східному вівтарному вікні знаходився герб імперії, а в нижній половині скла металеві літери: Б. М. Е. Т. Є. Б. О. тобто, «Божою милістю Єпіфаній Тихорський, єпископ Бєлгородський і Обоянський». Це пам'ятник засновнику Колегіуму і одночасно перша кам'яна будівля на Слобожанщині.

У верхньому храмі Покрови Богородиці внутрішні стіни в 1844 р були оброблені алебастровими плитами під мармур, а зовнішні стіни прикрашені арабесками і орнаментом. У храмі зберігалися предмети культу і стародавні церковні книги, найстарішим з яких більше 370 років. Храм, як це було прийнято в старослов'янській традиції, був і усипальницею. Свій останній притулок знайшли в ньому чимало видатних харків'ян. Це харківські єпископи Христофор Сулима і Аполлос Терешкевич, архієпископи Мелетій і Феофіл, Федір Петрович Татарський, полковник харківський Федір Григорович Захаржевський, дочка Федора Григоровича Донець-Захаржевського, Марія Федорівна Квіткіна; дружина полковника Григорія Семеновича Квітки, Василиса Еремеевна і їх син, Василь Григорович Квітка.

Спокійний перебіг часу зруйнувала революція 1917 р. Ті, хто прийшли до влади, проповідували безбожництво. У 1920-ті роки собор був закритий і незабаром став руйнуватися. У ньому розмістилися Жирардовська мануфактура і частина експозиції історичного музею. У період окупації німецькими військами, після огляду Покровського собору професорами Я. В. Столяровим і Ф. О. Беляковим, був створений Комітет зі сприяння ремонту собору. Частина ремонтних робіт була виконана. Після звільнення і після відновлення міста в 1950-і роки ремонтні роботи було проведено і на території Свято-Покровського монастиря. На його території було

розташовано Військовий комісаріат Дзержинського району та історичний музей замість згорілої будівлі. Тільки в 1992 році храм разом з архітектурним комплексом Свято-Покровського монастиря було передано Православній церкві.

Ляшенко В. М.
УкрДУЗТ

ПАРОВОЗ «СВІТЛОГО ЗАВТРА»? УЯВЛЕННЯ ПРО МАЙБУТНЄ РАДЯНСЬКИХ ЗАЛІЗНИЦЬ В ТЕХНІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ 1928–1938 РР.

Аналіз уявлень про майбутнє радянських залізниць у 1920-х – 1930-х роках розкриває причини того, що впливало на бачення технічного прогресу, дозволяє простежити вплив ідей щодо майбутнього залізниці на формування стратегій технічного розвитку. На що орієнтувались автори технічної літератури, коли описували перспективи розвитку залізниці: на актуальні потреби галузі, закордонний досвід, чи сміливі передбачення? Наскільки впливали зміни політико-ідеологічної ситуації на уявлення майбутнього залізниці?

Метою дослідження є аналіз уявлень авторів технічної літератури періоду 1928–1938 років про майбутнє радянського залізничного транспорту, а саме бачення перспектив розбудови та переобладнання мережі та рухомого складу. Основне завдання дослідження – зрозуміти, чи було взагалі єдине уявлення подальшого розвитку залізниці або ці уявлення змінювались від автора до автора? Окрім цього, задачами дослідження був аналіз сутності уявлень, реконструкція «залізниці майбутнього» на їх основі та порівняння її з реальними темпами розвитку залізничної мережі Радянського Союзу.

Об’єкт дослідження, тобто технічна література розглядуваного періоду, одночасно виступала й джерелом інформації. Додатковим джерелом

виступила історична література на відповідну тематику, наприклад, книга «Історія тепловоза в СРСР» П. В. Якобсона.

У своїх уявленнях про майбутнє залізниць автори технічної літератури у 1928–1938 роках пройшли три основні періоди: «ідеалістичний» 1928–1930 року, за якого планувалося віддати провідну роль створенню надмагістралей та введенню важких паровозів; “реалістичний” 1931–1935 років, в якому реконструкція транспорту вбачалася в першу чергу через часткову електрифікацію та максимальне використання наявних можливостей; та у 1936 році вступили в “прагматичний період”, намічуючи збалансований розвиток всіх трьох основних видів тяги (електричної, тепловозної та паровозної) та віддаючи основну перевагу електровозам як локомотивам, що мають найкращу віддачу потужності з одиниці маси. Червоною ниткою через всі періоди пройшла раціоналізація: введення автоблокування, автогальм та автозчеплення, як заходів, що дозволяли суттєво підвищити вантажо- та пасажирооборот без введення нових типів рухомого складу.

На відміну від уявлень про загальний розвиток залізниць, у якому досить чітко простежуються три основних періоди, періодизація уявлень про розвиток локомотивів практично неможлива. На думку автора статті, причина цього полягає в тому, що уявлення про паровози формувалося у авторів технічної літератури під впливом значно більшої кількості факторів. Одночасно на них впливали як власне уявлення про залізниці (досить, як було встановлено, мінливе) з одного боку, так і введення нових типів локомотивів – з іншого.

В уявленнях про паровози видно дисбаланс дискурсу технічної літератури в бік зацікавленістю вантажними паровозами. Питання пасажирського руху розглядається епізодично. Покращення локомотивів бачилося переважно за рахунок підвищень осьових навантажень – ця особливість є майже незмінною за весь розглядуваний період. Цілком можливо, що цьому сприяли невдалі експерименти з паровозами АА та Я-01, що використовували інший підхід, а саме збільшення числа осей. Питання

покращення паровозів було досить актуальним. Парова тяга повинна була ще довго зберігатися на залізницях. В середині 1930-х років набуває розвитку ідея про введення паровозів високого тиску. Вона зберігається до кінця періоду, що розглядається, як основний шлях подальшого розвитку парової тяги.

Микало Х.
НТУ «ХПІ»

ПРО ДЕРЖАВНИХ СЕЛЯН ХАРКОВА

У метричних книгах харківських церков вказано статус жителів. Нерідко зустрічаються міщани (тобто, міські жителі), селяни Харківської губернії (жителі сіл), дворяни і Харківські державні селяни. І якщо з поняттям «державні» більш-менш зрозуміло: селяни були не кріпаки, а державні. Виникає резонне питання: чому в Харкові були селяни? З чого вони жили, адже обробляти свою землю в місті було проблематично. А від сплати податків, оброку і інших поборів їх ніхто не звільняв.

Якщо подивитися на розширення Росії на південь, багато що стає зрозумілим. Як наприклад, діяв цар Олексій Найтихіший – батько Петра Великого? Він вирішив задачу просто: дозволяв селитися на південних рубежах держави вільним людям – козакам. В указі було сказано: «Не перешкоджати ні в чому народам, що поселяються і не робити ніяких труднощів в розташуванні й обладнанні їхніх поселень і оголосити їм Його Царської Величності милість, обнадіяти, що і надалі царської милістю вони жалуване будуть».

Вони не платили податки, зате рубали зруби – хати, ставили частокіл, який з часом перетворюється в фортецю, згодом з'являлася церква. Служиві одружувались. Орали і сіяли. Але, за образним висловом Д. Багалія, «з рушницею за спиною». А на південь розташовувалося – «Дике поле», по

якому безперервно переміщалися непрохані гості з півдня. Які прагнули викрасти людей в рабство, вкрасти худобу, зламати і розграбувати майно. Тому, на вишці у частоколу стояв спостерігач, який пильно стежив: чи не скаче чи гонець з сусіднього поселення з проханням про допомогу? Чи не час озброюватися і рухатися на допомогу сусідам. Варто згадати, що кількість лісів, була значно більшою, ніж зараз. У них влаштовувалися засічні лінії, через які проїхати або пройти було дуже складно: капкани, засіки, вовчі ями очікували непрошених гостей.

У 1679 р під стінами міста була розбита 10 тисячна орда татар. До 1918 р жоден загарбник не зміг вступити в місто. Серед козаків виділялися козацькі старшини. Деякі козацькі полковники грали важливу роль в житті міста, будучи його елітою. Це були Донець – Захаржевські, Квітки, Каркачі, Сірки.

Але, вже через два-три покоління такі поселення втратили своє військове значення. Південніше з'являлися все нові поселення, уводячи ворога від більш північних поселень. Не було сенсу утримувати воїнів в центрі країни. Жителів колишніх військових поселень було переатестовано в державні селяни. Вони заробляли на життя різними промислами, а з розвитком капіталізму – ставали ядром робочих на підприємствах міста. Незважаючи на назву «державні селяни», багато хто з них ставали корінними жителями м. Харкова.

Сьогодні тільки назви деяких населених пунктів Харківщини нагадують про славне минуле. Наприклад, Верхня і Нижня Дуванка. «Дуванити» – ділити здобич на козацькому діалекті. Черкаська та Руська Лозові. Черкасами називали козаків по місту Черкасам, столиці козацтва. Назва згодом стало єдиною для всіх козаків. Так, за назвою полку, який мешкав в цьому місці, поселення отримало свою назву. Таким чином, уважне вивчення метричних книг харківських церков дозволяє заглянути в славне минуле наших предків.

Одерій І.В.
НФаУ

ОСОБА У КОНТЕКСТІ ЧАСУ: ПАМ'ЯТІ МИРОСЛАВА ПОПОВИЧА

Мирослав Попович – непересічна постать в історії України, людина, яку за життя називали совістю нації, вчений-філософ, мудрець, письменник та громадський діяч. Знайомство з цією видатною людиною у мене відбулося завдяки підручнику з філософії, створеному викладачами кафедри філософії та соціології НФаУ. На першій сторінці у передмові на мене дивився з фотографії старий чоловік в окулярах з довгими вусами та добрими очами. Виявилося, що це директор Інституту філософії НАН України, академік, доктор філософських наук, професор Мирослав Володимирович Попович. М.В. Попович пройшов шлях від вчителя та директора сільської школи до академіка НАН України, лауреата Національної премії ім. Т. Шевченка у 2001 р., нагородженого Золотою медаллю ім. В.І. Вернадського НАН України у 2007 р.

Наукова спадщина М.В. Поповича налічує майже 400 творів, значна частина яких була перекладена багатьма мовами, їх читають в різних куточках світу. Останньою роботою, що була видана вже після смерті філософа є книга «Філософія свободи», до якої увійшли маловідомі громадськості твори. Ця книга є унікальною та своєрідною за своєю тематикою, змістом та розмаїттям, адже усі статті підбирав сам М.В. Попович в останні роки життя. Перегортаючи сторінку за сторінкою, ми маємо можливість потрапити у творчу майстерню філософа. Вчений прагне осмислити події, що відбуваються у нього на очах, порівнюючи їх зі світовим досвідом розвитку і шукаючи їхні корені в історичних джерелах українського народу, в особливостях української ментальності. Книга «Філософія свободи» – це пошук істини на перехресті національних і світових шляхів

культури й науки, що нам передала у спадок мудра і світла людина – Мирослав Попович.

М.В. Попович активно займався суспільною діяльністю, неодноразово виступав в масовій пресі, на телебаченні та радіо, брав учать у політичних ток-шоу в обговоренні найболючіших проблем України. Він завжди стверджував, що моральні цінності не треба відкладати на завтра, вони потрібні вже сьогодні. Як справжній патріот переймався долею своєї країни та зазначав, що сьогодні нам як ніколи потрібне порозуміння між людьми по різні боки барикад, спільний духовний простір. На мій погляд, досвідчений філософ й публіцист досить вдало описав найгострішу проблему, яка залишить свій відбиток у серці кожного з нас: «Нинішня війна – війна принципів. Ми знаємо – і це правда, – що йде війна між Росією й Україною: вона не оголошена як війна, але ми всі знаємо, що вона собою являє. І до цього звелися всі суперечності, які існували, що дуже небезпечно: справа не в мові і навіть не в незалежності – не про це йде мова, а про те, що ми повинні побудувати суспільство з людським обличчям. Ми – продовжувачі справи ревізіоністів 1960-х років. Продовжувачі справи Сахарова, Солженіцина, Стуса».

Сучасники визнавали М.В. Поповича одним з авторитетів сучасного суспільства. Його твори дали поштовх до нових наукових пошуків у галузі філософії, історії та культурології, на його працях виросло не одне покоління.. Його громадянська позиція завжди була об’єктивною і принциповою; висловлена ним думка завжди чесна і сприймалася з повагою, до неї дослухаються як однодумці, так й опоненти. Він заслужено вважається моральним авторитетом нації. Своєю громадсько-політичною і публіцистичною діяльністю М.В. Попович активно сприяв утвердженню демократичних цінностей і традицій у житті України, становленню та розвитку громадянського суспільства, позитивно впливав на формування громадської думки в країні. Його думки та погляди залишилися не лише на сторінках журналах, газетах та книжках, але в серцях багатьох людей.

Нехай його час і добіг кінця, проте завжди будуть однодумці та прихильники принципів, які продовжать справу філософа. М.В. Поповича за визначні заслуги перед Україною посмертно нагороджено Орденом Свободи.

Орленко С.І., Мотенко Я.В.
НТУ «ХПІ»

ЕКСПОЗИЦІЯ «НАРОДНА ВІЙНА 1917–1932» ЯК ВЕБ-РЕСУРС ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Важливою аспектом вивчення історії України у вищій школі є ознайомлення студентів з першоджерелами. Особливої актуальності цей аспект навчального процесу набуває під час вивчення тем пов'язаних з історією України XX ст., що тривалий час не мали однозначного трактування у вітчизняній історіографії. Так, наприклад, як показує досвід, однією з найскладніших для опанування тем (особливо студентами негуманітарних спеціальностей) є Українська революція 1917–1921 рр. Значні хронологічні і географічні межі теми, великий обсяг фактологічного матеріалу, контраверсійність характеристик діяльності політичних партій і їхніх лідерів у науковій і науково-публіцистичній літературі – всі вищеназвані чинники істотно ускладнюють роботу студента. На нашу думку, за таких обставин, першочергової ваги набуває самостійна робота з писемними джерелами епохи, що вивчається: газетами, листівками, агітаційними плакатами, актовими документами, діловодством державних органів влади. Завдяки мережі Інтернет, сучасна молодь отримала можливість доступу в режимі онлайн до значного обсягу архівних матеріалів. Одним з веб-ресурсів, які можна використати для оволодіння студентами навичок роботи з першоджерелами за темою Українська революція 1917–1921 рр. є сайт «Народна війна 1917–1932» [https://narodnaviyna.org.ua/about.html].

Даний інтернет-ресурс є електронною версією музейної експозиції, створеної на початку 2000-х рр. науковим колективом громадської організації Київська міська організація Всеукраїнського Товариства «Меморіал» ім. В. Стуса і Громадським інститутом історичної пам'яті. Для створення експозиції науковцями було опрацьовано державні архіви у 18-ти областях України, оцифровано близько 350 фондів і 1500 архівних справ.

Матеріали сайту структуровано за наступними розділами: «Пробудження українства», «Державотворення», «Злочини ЧК в Україні», «Більшовицькі грабежі», «Нищення духовності», «Злочини проти людяності», «Народна війна 1917–1932». Відвідувач сайту може ознайомитися з фотокопіями універсалів УЦР, актових документів Української Держави гетьмана П. Скоропадського, Директорії, ЗУНР, УСРР. Веб-ресурс містить значний обсяг документів, пов'язаних з раніше маловисвітленими сторінками вітчизняної історії – діяльністю ВУНК, «червоним терором». Особливу увагу творці ресурсу присвятили темі повстанства в роки Української революції 1917–1921 рр. Матеріали сайту послідовно розкривають основні етапи становлення і розвитку селянського повстанського руху Київщини, Чернігівщини, Полтавщини, Харківщини, Катеринославщини, Поділля, Волині, Одещини, Донщини. Слід відзначити наявність на сторінках сайту значного обсягу картографічного матеріалу та ілюстрацій (близько 300 унікальних фотографій, частина з них зберігається у Галузевому державному архіві СБУ).

Таким чином, використання матеріалів веб-ресурсу ««Народна війна 1917–1932» значно розширює можливості для самостійної і науково-дослідної роботи студентів з теми «Українська революція 1917–1921 рр.».

Реуцький А.Ю., Шишкіна Є.К.
НТУ «ХПІ»

УКРАЇНСЬКЕ КОЗАЦТВО У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ НА ПОЧАТКУ XVII СТ. (ДО 400-РІЧЧЯ УКЛАДЕННЯ ХОТИНСЬКОГО МИРУ)

На початку XXI ст. Україна стала учасником геополітичних змін, що супроводжують становлення авторитарних політичних режимів Росії, Білорусії і Туреччини та розширення військово-політичного та економічного впливу Північноатлантичного альянсу на пострадянському просторі. На сучасному етапі існує реальна загроза перетворення України на арену масштабного континентального конфлікту, результатом якого може стати перерозподіл сфер впливу провідних держав світу у Північній, Східній, Центральній та Південно-Східній Європі. Пошук історичних аналогій зумовлює актуалізацію вивчення досвіду участі українського козацтва у цивілізаційному протистоянні православного, католицького і мусульманського світів у басейні Чорного моря на початку XVII ст.

Слід визнати, що тривалий час стратегією Війська Запорозького Низового була роль «третьої сили» у московсько-польському або турецько-польському протиборстві. Однак, у підсумку така поведінка часто приносила запорожцям сумнівні політичні дивіденди. Яскравим прикладом може слугувати історія укладення Хотинського миру 1621 р.

Непродумана агресивна політика Речі Посполитої стосовно васала Османської імперії – Семигородчини (Трансільванії) спровокувала так звану Хотинську війну 1620–1621 рр. Після катастрофічного розгрому турками королівського війська під Цецорою Річ Посполита вирішила використати запорожців у якості потужного мобілізаційного ресурсу, спокусивши їх обіцянками розширити козацький реєстр і припинити дискримінацію православних. Кульмінацією війни стала битва під Хотином, що тривала

протягом липня-вересня 1621 р. Її наслідком стало укладення 9 жовтня 1621 р. Хотинського миру. За умовами договору сторони визначили спільний кордон і зобов'язалися надалі утриматися від агресивних дій стосовно один одного. Українське козацтво під командуванням гетьмана П. Сагайдачного, за свідченням сучасників, було вирішальним чинником, завдяки якому вдалося зупинити наступ турецької армії. Однак інтереси Війська Запорозького Низового в угоді враховано не було. Річ Посполита своїх обіцянок не виконала. Козацький реєстр не збільшили і водночас заборонили запорожцям здійснювати піратські рейди до берегів Османської імперії. Про інтереси православних підданих польська корона теж воліла «забути». Близько п'яти тисяч загиблих козаків – таким став український рахунок Хотинської війни. Мрії гетьмана П. Сагайдачного про перетворення Речі Посполитої на унію трьох рівноправних держав –Польщі, Литви і України залишились політичною утопією.

Таким чином, укладення Хотинського миру засвідчило, що незважаючи на значний мілітарний потенціал, українське козацтво виявилося нездатним захистити свої політичні інтереси. Водночас, небажання владних кіл Речі Посполитої йти на певні поступки Війську Запорозькому Низовому продемонструвало їхню політичну короткозорість і небажання прорахувати віддалені наслідки загострення польсько-українського протистояння.

Розкошний В. В.
УкрДУЗТ

ПОСТАВКИ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ В ІРАН ТА ІРАК В ПЕРІОД 1950–1980 ТА 1980–1988 РОКИ

Холодна війна – це протистояння в період 1947–1991 рр. між двома таборами: соціалістичним світом, який очолював Радянський Союз, та капіталістичним, який очолювали США. Країни-суперниці підтримували

дружні режими або партії фінансами та зброєю у локальних конфліктах, таких, як, наприклад, війна у В'єтнамі, Арабо-Ізраїльські війни, Індо-Пакистанські війни та інші. Це дослідження присвячене іншому епізоду Холодної війни – Ірано-Іракській війні, а саме – поставкам зброї в період до війни (1950–1980-ті рр.) та в період самої війни (1980–1988 рр.) в Іран та Ірак. Крім того, проведений порівняльний аналіз типу та кількості зброї, яку постачали різні країни. Таке дослідження надає можливість проаналізувати проблему транзиту зброї, його обліку та вплив на військові конфлікти.

Тема Ірано-Іракської війни вже знаходила своє висвітлення в деяких дослідженнях, наприклад, у роботах П'єра Роза та Єфраїма Краша, але проблема поставок зброї до ворогуючих країн не знайшла свого належного висвітлення. Основним джерелом дослідження стали дані зі Стокгольмського міжнародного інституту дослідження проблем миру. Цей незалежний міжнародний аналітичний центр, заснований в 1966 році, займається дослідженням конфліктів, озброєння та контролю над озброєнням та роззброєнням. SIPRI надає дані, аналіз та рекомендації на основі відкритих джерел.

В цілях дослідження було виділено два періоди поставок зброї в Іран та Ірак: до війни та під час війни. Іран (або Імперська держава Іран), до Ісламської революції в 1979 році, мала дружні відносини та значні торгові зв'язки зі США та Великою Британією. Таким чином, більшість зразків озброєнь Іранська Імператорська армія мали американське чи британське походження, але й було нечисленне, порівняно з американським чи британським, радянське озброєння.

З Іраком до війни ситуація з постачальниками була протилежною. Найбільшим постачальником зброї в Ірак був Радянський Союз. Співробітництво СРСР та Іраку дійшло до того, що Ірак налагодив локальне виробництво радянських танків Т-72, під місцевою назвою "Асад Бабіл", що перекладається, як "Вавилонський Лев". Чому ж СРСР став головним постачальником зброї в Ірак? А все тому, що партія Баас (Партія арабського

соціалістичного відродження) ідеологічно була близькою до СРСР. Також постачальниками зброї були США, Велика Британія, Бразилія та інші.

Буквально перед війною ситуація з основними постачальниками зброї Ірану різко змінюється. Як згадувалось раніше в 1979 році в Ірані стається Ісламська революція. Після повалення шаха Ірану Мухаммеда Пахлеві, до влади приходить аятола Хомейні. Уряд новоствореної держави проводить жорстку антизахідну політику, а також планує проводити експорт Ісламської революції в сусідні держави. Тому торгівля зброєю з США та Великою Британією майже припиняється. Натомість основними постачальниками зброї, як не дивно, стала Китайська Народна Республіка та Корейська Народно-Демократична Республіка, які постачали в основному копії радянської зброї.

В Іраку на початку 1980-х років ситуація зі старими постачальниками майже не змінилась. Так, Радянський Союз на початку війни наклав ембарго на постачання зброї в Ірак, але пізніше його зняв та продовжив постачання зброї. Також значним постачальником зброї залишалася Бразилія. В період війни почали з’являтися нові постачальники, це Китай (очевидно вони діяли на двох ринках збуту, Іран та Ірак), Франція, Польща, Єгипет, Румунія та інші.

Савич Є.С.
НМетАУ

РОЛЬ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ОБУЧЕНИЯ В ФОРМИРОВАНИИ СОЦИАЛЬНОГО САМОСОЗНАНИЯ БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ (КУРС «ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ ИСТОРИЯ»)

Реализация профессиональной деятельности инженера происходит в определенной среде. Степень положительного или отрицательного влияния его деятельности на среду зависит от того, насколько она благополучна по своим составляющим и настолько высок уровень социального самосознания

человека. Эта проблема наглядно проявляется в широком смысле – во взаимоотношении человека и природы, в узком – инженера и окружающей его среды региона.

В настоящее время происходит резкое обострение экологической ситуации. Она уникальна как по своей значимости для человечества в целом, так и по характеру тех задач, которые ставит перед человечеством. Перспективы разрешения экологических проблем зависят от того, сможет ли человечество решить проблемы войны и мира, подчинить своему контролю научно-технический прогресс, собственную историю. Поэтому в данной ситуации изучать общественные явления необходимо под углом зрения взаимодействия системы «человек – общество – техника – природа». Тогда система «воспитание – обучение – образование» действует с экологическим индексом. Последовательное сочетание звеньев этих систем в сумме составляет экологическую культуру инженера.

Экологическое обучение есть процесс, целью которого является приобретение инженером совокупности знаний в области взаимодействия общества и природы и связанных с ними навыков и умений. Экологическое образование включает в себя мировоззренческие, политические, нравственные, правовые, эстетические и другие аспекты формирования личностных черт человека, что обусловливает необходимость синтеза естественных и общественных наук в процессе обучения.

В системе гуманитарных наук экологическое обучение может осуществляться различными способами: 1) путем внесения экологических знаний в содержание общего курса; 2) введением специальной дисциплины.

Примером может служить новый курс «Экологическая история». Программа курса построена по двум принципам: горизонтальному (т.е. периодизация) – по общественно-экономическим формами и вертикальному – по различным сторонам взаимодействиям общества и человека.

Цель курса – рассмотреть генезис и становление экологического знания на разных его уровнях. Предметом всей рассматриваемой проблематики является материальное взаимодействие природы и человечества.

«Экологическая история» – это междисциплинарный научно-практический комплекс, позволяющий обеспечить интеграцию естественного и гуманитарного знания, призванный уяснить и преодолеть разрыв между природой и обществом.

Накопление экологических знаний будет происходить наряду с усвоением естественных, специальных и профессиональных знаний и приобретением навыков, а во втором – на их основе, что позволит действовать более осознанно как будущему специалисту. Вместе с тем подача экологических знаний на историческом принципе позволит сформировать не только грамотного специалиста, но и гармоничного в духовном и нравственном плане гражданина. Будущее принадлежит обществу, где каждая личность будет ощущать себя лишь в тесной взаимосвязи с окружающей природой.

Скиданова А.В.,Харитонов А.Я.

ХНУПС ім. Івана Кожедуба

ІСТОРИЧНИЙ ФОРМУЛЯР ТА ІСТОРИЧНА ДОВІДКА У СТРУКТУРНИХ ПІДРОЗДІЛАХ ЗСУ: ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

Наказом Міністерства оборони України за №363 від 06.10.2020 року було затверджено інструкцію з ведення Історичного формуляра та Історичної довідки у структурах Збройних Сил України. У перспективі це означає формування значної історичної джерельної бази, яка, безперечно, матиме свої особливості. Розглянемо джерелознавчий потенціал цих документів, ураховуючи приписи згаданої інструкції щодо їх ведення.

Важливо зазначити, що перелічені документи є формалізованими та мають гриф обмеження доступу відповідно до відомостей, які містяться в

них, віднесені до справ постійного зберігання. Історичні формуляри (Історичні довідки) військових частин (установ), які ліквідуються, здаються до Галузевого державного архіву Міністерства оборони України.

Історичний формуляр як документ має містити відомості з історії військової частини, інформацію про її командування, підпорядкованість і дислокацію. Історична довідка – документ, який висвітлює ті ж складові, проте щодо органів військового управління, підприємств, установ, організацій ЗСУ.

Формалізований характер документів звужує та структурує їх використання як історичних джерел. Повнота ж значно залежить від рівня фахової підготовки і професійного підходу посадових осіб, які здійснюють безпосереднє ведення документів.

Структура Історичного формуляра й Історичної довідки включає розділи про: історію організаційного будівництва та розвитку військової частини (установи); участь у бойових діях та спеціальних операціях, характеристику бойової, національно-патріотичної підготовки, морально-психологічного стану, стану військової дисципліни та виконання завдань за призначенням; нагороди, відзнаки та заохочення військової частини та особового складу; інформацію про командування, зміну дислокації та підпорядкованості; інформацію про прапори, професійні свята та ювілеї, зарахування до списків навічно або почесними солдатами, занесення до Книги пам’яті, військової частини, присвоєння почесних найменувань військовій техніці.

Інструкція не дає рекомендацій щодо питання початку відліку історії існування того чи іншого структурного підрозділу. Однак, очевидним з практики останніх років є принцип відрахування структурного будівництва у ЗСУ від 1991 р.

Зважаючи на приписи, які ми перелічили вище, Історичні формуляри (Історичні довідки) військових частин (установ) створять масову джерельну базу для дослідження історії розбудови ЗСУ, бойових дій в Україні, історії

формування військових традицій, зародження та розвитку комеморативних практик.

Сновидович Р.Р.
ХНУПС ім. Івана Кожедуба

МЕТА І НАПРЯМКИ ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ РОЛІ УКРАЇНИ У ВІЙНІ 1853 – 1856 рр.

Східна війна 1853 – 1856 рр. була одним із найбільш суттєвих конфліктів XIX ст. На той час Україна не була суб'єктом міжнародних відносин. Тому на широкому полотні протистояння великих держав Україна опинилася «невидимою».

Не помічати української складової у Східній війні чи говорити про війну лише як сторонній конфлікт на наших землях означатиме ігнорувати чи спрощувати цілий пласт минулого, зокрема, воєнно-історичного. Уважаємо за потрібне розширити кут зору на Східну війну. Зазначимо, що переосмислення низки мілітарних подій узгоджується з Концепцією воєнної історії України (2017 р.), у якій дослідження воєнно-історичних подій на теренах України в контексті світової історії є одними з пріоритетних.

На жаль, широкому загалу в Україні донині більш відомою є історія Східної/Кримської війни, описана за схемами російської імперської і радянської історіографії. Їх необхідно критично переосмислити, бо вони обслуговували державні політичні потреби часу, розчиняючи участь різних народів у конфлікті. Отже, ми потребуємо нового наукового критичного перепрочитання ролі України у війні 1853 – 1856 рр.

Ще більш актуальною ця задача стає з огляду на виклики інформаційної війни Російської Федерації проти нашої країни. Війна 1853 – 1856 рр. стала одним із наріжних сюжетів ідеологічної доктрини Російської Федерації. Це доводить спробу приватизації Росією спадку імперії. Важливо,

що це не лише хибна, на наш погляд, інтелектуальна модель, але й інструмент пропаганди, який обслуговує агресивну політику РФ щодо України. Нею також послуговуються лідери тимчасово окупованого Криму.

Ключові аспекти, які треба урахувати осмислюючи роль та місце України у Східній війні 1853–1856 рр., полягають, на наш погляд, у наступному:

– на теренах України відбулися найголовніші та найбільш повномасштабні бойові дії даної війни;

– масштаб і велике значення використання ресурсної бази українських земель задля війни;

– комплектація військ Російської імперії величезною кількістю українців;

– попри стратегічне важливе значення подій у Криму, бойові дії точилися і на інших територіях сучасної України. Отже, використання назви Кримська війна навіть з огляду на це є некоректним;

– Україна може стати видимою у Східній війні шляхом наголошування на опції простої людини, її життя, потенціалу земель, українському етносі у війні;

– українці проявляли героїзм на рівні з іншими народами Російської імперії.

Отже, формула про звитягу російського народу в умовах існування національної держави Україна є неполіткоректною, ідеологічно забарвленою. Слід розуміти, що війна 1853 – 1856 рр. має значну традицію політичної інструменталізації. Ця інструменталізація грала проти прагнення українців до національного і політичного самовизначення.

Вважаю, на даний час треба працювати у напрямку висвітлення усіх українських аспектів Східної війни для того, щоб зруйнувати імперські й російські державницькі міфи довкола неї і Севастополя зокрема, адже саме вони відіграють роль прикриття в агресії щодо України. Це дозволить напрацювати контраргументи в інформаційній війні, яка продовжує тривати

після анексії Криму, закласти фундамент патріотичного виховання молоді, яка сприйматиме Східну війну у своїй історії вже не за схемами Росії чи СРСР.

Сухарєва А.С., Кабачек В.В.
НТУ «ХПІ»

ОЛЕКСАНДР БІЛАШ ЯК ВИДАТНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ КОМПОЗИТОР ТА ГРОМАДСЬКІЙ ДІЯЧ

Олександр Білаш – автор майже 400 пісень, частина яких давно вважається народними. Це класик української пісні, видатний композитор, народний артист СРСР, лауреат Національної премії імені Т. Шевченка, лауреат Державної премії імені В. Вернадського, Герой України, кавалер ордена Миколая Чудотворця, Голова Київської спілки композиторів, громадський та мистецький діяч.

Дослідження творчості саме Олександра Білаша є досить актуальним, оскільки вона отримала «всесоюзне» і, що найголовніше, всенародне визнання. Особливо важливе воно для його земляків – жителів селища Градизьк. Тут дуже поважають видатного композитора: його дім зберігся як музей, пам’ятник та цитати з творів видатного діяча прикрашають центр селища, а місцева гімназія носить його ім’я, в ній розташований літературно-меморіальний музей імені Олександра Білаша з історичними документами, музичними інструментами та іншими пам’ятками. Отже, дослідження творчості Олександра Білаша є дуже актуальною темою, адже він не просто земляк однієї з авторок доповіді, а його творчість дуже близька нам за своїм змістом.

На жаль, серед праць, присвячених його життю та творчості, переважають популярні та музикознавчі, а історичних бракує. Тож дана доповідь покликана хоча б частково заповнити цю прогалину. При підготовці

доповіді були використані роботи Б.Олійника, Д.Павличка, М.Ткача, І.Сікорської, та ін. Як джерела застосовувалися спогади Л.Білаш-Остапенко та О. Білаш, а також матеріали літературно-меморіального музею імені Олександра Білаша

О. Білаш народився 6 березня 1931 р. в селищі Градизьк на Полтавщині та провів тут все дитинство, але в 17 років був вимушений переїхати до Полтави, а потім і до Києва, з метою здобуття освіти. Помер 6 травня 2003 р. в Києві. Похований на Байковому кладовищі. Патріотичність О.Білаша та його сім'ї та викликає повагу до нього, не тільки, як до видатної постаті української культури, а і як до людини. Митець мав величезний композиторський талант, в чому можна упевнитись прослухавши його твори: «Два кольори», "Ясени", "Сніг на зеленому листі", які стали гордістю української музики. Разом із тим, він був активним громадським діячем, головою Київської спілки композиторів, головою та членом журі різних конкурсів та фестивалів – в Україні та за міжнародних; віце-президентом болгарсько-радянського клубу творчої молоді, головою Полтавського земляцтва. Активно підтримував творчі зв'язки з Білоруссю та іншими країнами.

Отже, Олександр Білаш – композитор, громадський та мистецький діяч, багатогранна постать української культури другої половини XX ст. Його творчий доробок складають твори різних жанрів, які збагатили музичну культуру України другої половини XX ст. Поруч із видатними майстрами музичного мистецтва О. Білаш створив ряд творів, які не були досліджені науковцями, але стали відомі широким масам суспільства. Тож творчість та діяльність такої великої людини недостатньо вивчена та потребує подальшого дослідження. Зокрема – така сфера як його педагогічна діяльність.

Тарасова А. О., Телуха С.С.
НТУ «ХПІ»

ІСТОРІЯ МОВНИХ ВІЙН

Проблема мови є однією з найбільш гострих в Україні. Розуміння даної проблеми є важливим для визначення самобутності держави. Значення етимології самого терміну також залишається недооціненим. Важливо знати, які події та чинники вплинули на формування мови, щоб розуміти принципи використання лексем і фразеологізмів. Відсутність подібних знань призводить до неграмотного використання мови, а вона є необхідною складовою нації і потрібна для подальшого її повноцінного існування.

На території України найбільш поширеними є три мови: українська, російська, польська. Українська мова – наша державна мова, російська та польська є мовами наших сусідів та країн з якими Україна тісно історично пов’язана.

За різними соціологічними опитуваннями, російська мова є рідною для 29,6% населення, в той же час спілкуються російською 45% українців, відповідно решта населення спілкується українською. Хоча слід розуміти, що ці дані приблизні, бо багато українців володіють як українською, так і російською мовами і спілкуються то однією то іншої залежно від обставин. Чимало українців досі не бажають ані самі розмовляти українською, ані сприяти тому, щоб їхні діти вчили мову своєї країни і використовували її в повсякденному житті.

Польська і російська мови з’явилися на теренах України у зв’язку з її перебуванням у складі Речі Посполитої та Російської імперії. Простежується також зв’язки цих мов ще з часів Київської Русі. Польська мова особливо вплинула на розвиток української починаючи з кінця XIV ст. Незважаючи на те, що використання останньої пригнічувалося, вони розвивалися паралельно й залишили помітні зміни у фонетиці, морфології та лексиці одне одної.

Російська мова займає друге місце за поширеністю серед мов в Україні. Вона відома своїм історичним впливом на процес розвитку української мови та спробами зробити її «зіпсованим» діалектом, наріччям російської.

Польська, українська і російська мови давно йдуть поряд, і доволі часто виникають конфлікти щодо приналежності слів, словосполучень та фразеологізмів. Ці суперечки мають більш глибоке підґрунтя, ніж здається на перший погляд. На них вплинули політичне становище країн, їх соціальний устрій, міжнародні відносини.

Більш детальне вивчення історії України допоможе побачити, які проблеми виникали при різних спробах взаємодії різних націй, різних мовних середовищ. Порівняння історії та сучасної мовної ситуації в Україні може допомогти при пошуках способів мирного співіснування та взаємодії народів трьох країн і налагодженню міждержавного та міжмовного діалогу .

Тейберман Є.М., Шишкіна Є.К.

НТУ «ХПІ»

УКРАЇНА НА ПОЧАТКУ XXI СТ.: КРИЗА КОНЦЕПЦІЇ «БАГАТОВЕКТОРНОСТІ»

Ухвалення тридцять років тому Верховною Радою УРСР «Акту проголошення незалежності України» стало однією з важливих ознак докорінних змін у світовій геополітичній структурі. Поразка СРСР у «холодній війні» призвела до ліквідації біполярної моделі розмежування сфери політичних та економічних інтересів провідних держав світу. Протягом 1990-х рр. політичній еліті України вдавалося зберегти соборність основних українських етнічних земель в межах державних кордонів колишньої УРСР і уникнути збройного варіанту розв’язання внутрішньо – і зовнішньополітичних суперечностей. Концепція багатовекторної зовнішньої політики тривалий час дозволяла Україні маневрувати у межах умовного геополітичного трикутника, сформованого США, Європейським Союзом і

Російською Федерацією. Вразливим місцем цієї концепції виявилося забезпечення обороноздатності країни. Світова економічна криза 2008–2009 рр. стимулювала процес відновлення авторитарних політичних режимів у близькому для України зарубіжжі і рецидивів поведінки зразка часів «холодної війни» у зовнішній політиці провідних держав світу. Водночас, позаблоковий статус України сприяв її перетворенню на «точку прикладання сили» у протистоянні Північноатлантичного альянсу і Організації договору про колективну безпеку (Росія, Білорусь, Вірменія, Казахстан, Киргизстан, Таджикистан). Відмова України від власного атомного арсеналу згідно Будапештського Меморандуму 5 грудня 1994 р. виявилася в історичній перспективі досить неоднозначним рішенням, спровокованим бажанням Л. Кравчука і Л. Кучми уникнути ускладнень у стосунках з США і Російською Федерацією.

Таким чином багатовекторна зовнішня політика України 1990-рр., статус без'ядерної держави і курс на позаблоковість виявилися лише тимчасовими стабілізуючими чинниками її міжнародного становища.

Угрімова К. С.
НТУ «ХПІ»

ЗРУБНА АРХЕОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА НА ХАРКІВЩИНІ

Кожна освічена й культурна людина повинна знати історію своєї Батьківщини, її найбільш яскраві події та здобутки. Для нас, харків'ян, особливо цінною є історія рідного краю – Слобожанщини. Саме тому, актуальними та цікавими являються археологічні дослідження, пов'язані із минулим нашої Харківщини.

Одним із найяскравіших культурних утворень бронзового віку на території сучасної України була зрубна культурно-історична спільнота. Носії цієї культури розселилися з території Поволжя та Уралу у XVII – XIII ст. до

н.е. Свою назву «зрубна» культура отримала за особливим обрядом поховання у дерев’яних зрубах. Саме дякуючи археологічним відкриттям на Харківщині, вперше вдалося її ідентифікувати. Дослідження були розпочаті В.О. Городцовим у 1901–1903 рр. Під час розкопок курганів бронзового віку в Ізюмському повіті Харківської губернії дослідник звернув увагу на поховання у дерев'яних рамах (зрубах) і назвав виділену ним культуру зрубною.

На території Харківщини відомо більше сорока археологічних пам’яток цього періоду. Поселення зрубної спільноти знайдено, наприклад, біля м. Чугуєва в заплаві правого берега річки Сіверський Донець, біля селища Любівка в заплаві правого берега річки Мерла, у м. Богодухів, у селищі Безлюдівка та інших місцях.

Поселення зрубної культури, як правило, складалося із однокамерних, заглиблених у землю споруд, які мали каркасно-стовпову систему стін та господарчі прибудови. Житлові споруди утворювали лінію вздовж краю тераси чи підвищення. Основними заняттями племен зрубної спільноти було землеробство і тваринництво, особливого розвитку набула бронзоливарна справа. Знаряддя праці та зброя були переважно бронзовими, рідше зустрічалися кам'яні, кістяні та залізні вироби.

На сьогодні на території Харківської області досліджено велику кількість підкурганних поховань та поселень зрубної культури, з яких походить чимала кількість керамічних форм. Кераміка зрубної культури виліплена від руки та відрізняється значною різноманітністю форм: горщики, миски, кухлі і т.д.

Найбільшу увагу дослідників привертають загадкові знаки, так звані піктограми і ідеограми, нанесені загостреним кінцем палички на стінках посудин. Частина дослідників вважає, що розміщені у певній послідовності загадкові знаки є свідченням зародження у зрубних племен писемності. Орнаменти на деяких керамічних посудинах інтерпретуються істориками як

відображення календарних уявлень із позначенням місяців, днів і важливих подій або свят.

Отже, зрубна культура являє собою одну із найяскравіших історичних сторінок нашого краю. Саме завдяки археологічним знахідкам на території Харківщини вона стала відомою у всьому світі. І саме тут, на Слобожанщині, є багато цікавих археологічних пам'яток цієї культури, які дозволяють краще зрозуміти.

Філенко Д.С., Харламов М.І.
НУЦЗУ

РОБОТА УКРАЇНСЬКИХ ПРАЦІВНИКІВ У НЕНІМЕЦЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ НА ТЕРИТОРІЇ НІМЕЧЧИНИ У 1942–1944 РОКАХ

Війну Німеччини проти Радянського Союзу нацисти розглядали як зіткнення ідеологій та рас. Згідно націонал-соціалістичного світогляду мешканці Радянського Союзу розглядалися як расово неповноцінні люди та запеклі вороги Німеччини. Серед мільйонів примусових іноземних робітників, які працювали на економіку Німеччині під час Другої світової війни, остарбайтери були однією з найпригнічених та безправних груп. З самого початку східних робітників розглядали як військовополонених, і лише під тиском Східного та міністерства озброєнь та боєприпасів Німеччини їх прирівняли до цивільних.

Під час Другої світової війни опіку над остарбайтерами намагалося взяти Українське Національне Об'єднання (УНО) в Німеччині. Через опір нацистів УНО вдалося тільки організовувати концерти бандуристів для українських остарбайтерів. Велике значення у долі остарбайтерів мав Власівський рух. З самого початку свого існування цей рух боровся за права східних робітників, які працювали в Рейху та за зрівняння їх з робітниками з країн Західної Європи. В результаті дій руху, очолюваного Власовим,

остарбайтери у січні 1945 року були прирівняні до «другої категорії» іноземних робітників. В останні місяці війни були спроби вербувати східних робітників до колабораціоністських збройних формувань, чому противилося керівництво військової промисловості Німеччини. За декілька тижнів до завершення війни в Німеччині було створено Український Національний Комітет, який репрезентував усіх українців у Рейху. Ця акція мала слабший вплив, ніж створення Комітету визволення народів Росії (КВНРу) Власова, але сприяла консолідації українців у Німеччині. Тематика питання про остарбайтерів у роки Другої світової війни є одночасно і трагічною і має науково актуальний характер.

Хижняк А.О., Харламов М.І.
НУЦЗУ

РОБОТА ВОГНЕБОРЧИХ ДРУЖИН-ДОБРОВОЛЬЦІВ В УКРАЇНІ В РОКИ НОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

У 2021 році продовжується реформування Державної служби України з надзвичайних ситуацій. В тому числі пропонується створення добровільних пожежних дружин в нашій країні. Але, слід сказати, що в нашій державі вже існував досвід організації подібних команд у роки нової економічної політики. Тому, на наш погляд, звернення до історичного досвіду організації добровільних пожежних формувань має актуальний характер.

Після остаточного встановлення радянської влади на території України з 1920 року до 1924 року, діяльність добровільних пожежних товариств та дружин продовжувала бути не досить ефективною. Не було нормальних умов для боротьби з пожежами. Майже увесь пожежний реманент було знищено, вкрадено або зіпсовано. Не вистачало кваліфікованих кадрів для протипожежної боротьби. Пожежі продовжували залишатися одним з найприкріших стихійних лих для України. Лише у 1924 році розпочинається

більш активна державна робота з залучення населення до боротьби з пожежами. Організація добровільних пожежних дружин в республіці в середині 1920-х років відбувалася згідно нових принципів. Добровільні пожежні товариства повинні були брати на себе відповідальність за організацію у населених пунктах УСРР мережі добровільних виїзних пожежних дружин. Слід відзначити, що достатньо швидко в Україні розпочалися активні процеси з формування добровільних пожежних дружин, що почали частково фінансуватися, як з місцевих, так і з державного бюджетів.

В країні почало надаватися великого значення розвиткові та укріпленню добровільних пожежних організацій. Зокрема, про це може свідчити постанова Центрального Виконавчого Комітету (ЦВК) та Ради Народних Комісарів Російської Соціалістичної Федеративної Радянської Республіки (РНК РСФРР) від 1 грудня 1924 року, згідно якої добровільні пожежні товариства та дружини, а також окремі активні члени цих організацій, за умови проявлення ними хоробрості, відваги та ініціативності при боротьбі з вогнем могли бути висунуті до нагородження орденом Трудового Красного Знамені. Дана постанова була затверджена і Радою Народних Комісарів Української Соціалістичної Радянської Республіки (РНК УСРР). Начальник інспекції по справах комунального господарства УСРР Горів, а також Головний інспектор зі справ пожежної охорони УСРР Коваленко розробили спеціальне положення про добровільні пожежні організації в УСРР. Згідно цього документу добровільні пожежні організації мали своїми завданнями наступні положення: «…а) допомогу в урятуванні життя громадян та їхнього майна так підчас пожежі, як і при інших стихійних нещастях, коли буває потрібна допомога: при повенях, ураганах, будівельних катастрофах і т.п.; б) допомогу в розвиткові та переведенні до життя всіляких протипожежних заходів; в) допомогу в поширенні серед населення знань, щодо попередження та гасіння пожеж, протипожежного впорядкування житла та будівель, а так само і інших знань, але можуть сприяти ліпшому

забезпеченню від пожежних та інших стихійних катастроф; г) матеріальну та технічну допомогу погорільцям, а так само й особам , що потерпіли під час пожежі.»

Чала Ю.
НТУ «ХПІ»

ПРО ПОМЕРЛИХ В ПРИХОДІ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ЦЕРКВИ В 1887–1902 РР.

Харківський собор Миколи-Чудотворця був одним з найкрасивіших храмів кінця XIX – початку XX століття. Розташовувався він на Миколаївській площі, поруч з будівлею бібліотеки ім. Короленка. Храм був перебудований в 1896 р. за проектом відомого харківського архітектора і викладача ХТІ Володимира Христиановича Немкіна. Як і всі собори, цей храм не мав свого цвинтаря і померлих парафіян храму ховали на міському кладовищі, поряд з Усікновенським храмом.

Перегляд метричних книг Миколаївської церкви дозволяє оцінити, як змінилася тривалість життя в Харкові 125–130 років тому.

Наприклад, в 1887–1894 рр. кількість померлих у віці до 5 років становило 125 осіб, що із загального числа померлих в 343 людини склало 36,5%. За той же час народилися 791 чоловік. Таким чином, незважаючи на жахливу смертність, приріст населення перевищував смертність. З 125 осіб причина смерті у більшості вказана, як дитяче (71 особа). З іншого боку, відзначені померлі у віці понад 70 і навіть більше 90 років з причиною смерті від старості. Таких було 30 чоловік: дванадцять чоловіків і вісімнадцять жінок. Це становить 8,8%.

Причини смерті різноманітні. Це кір і дифтерія, сухоти і параліч, онкологія і опіки, утоплення і дизентерія, раптова смерть і самогубство, запалення легень і дифтерія, віспа і порок серця. Сухота є однією з найпоширеніших причин смерті в зрілому віці: від неї померли 32 людини у

віці 30–50 років. Онкологія стала причиною відходу з життя 10 осіб. У 1899–1902 рр. ситуація мало змінилася. З 292 померлих, дитяча смертність становила 99 осіб або 33,4%. Але і померлих у віці старше 70 років було 30 осіб, або 10,3%. Цікаво, що ні тиф, ні застуда (інфлюенца) не стали причиною відходу з життя харків'ян в зазначений хронологічний період. Таким чином, дослідження метричних книг Миколаївської церкви дозволяє порівнювати різні показники щодо захворюваності та тривалості життя в різні історичні періоди. А розвиток науки і техніки призвів до різкого зменшення дитячої смертності у наш час.

Шкурченко А.
НТУ «ХПІ»

ЛЮДИНА ПІД ДОСЛІДОМ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ: ПОВЕДІНКА В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Поведінка «звичайної» людини під час екстремальних подій стала об’єктом вивчення багатьох дослідників. Відомі історики – Венді Лауер, Кристофер Браунінг присвячували цьому питанню свої книжки. Звичайно, що для відповіді на це питання долучились і психологи. Для повоєнного покоління на Заході, в 1960-х – 1970-х рр. запам’ятались експерименти Мілгрема та Стенфордський експеримент (SPE), обидва проведені в США.

Згадані експерименти вплинули не лише на науковий світ, але і відбились на масовій культурі. Основними задачами експериментів стало дослідження принципу підкорення людини авторитету та впливу конкретних умов певного нетипового соціального середовища на поведінку людини. Стенлі Мілгрем сприймав німців, як «слухняну націю», яка за час нацистської диктатури пройшла шлях перетворення на «масових вбивць». Відповідь науковець бачив у підкоренні авторитету та впливові повальної пропаганди, яка дегуманізувала євреїв. Безперечно, це жодним чином не

виправдовує їх злочинів, а лише демонструє причини появи в людині агресії, жорстокості й ворожнечі до інших людей. Судячи зі свідчень судів над нацистськими злочинцями, зокрема найвідомішому – Нюрнберзькому процесі, для багатьох керівників, які займалися «політику уряду», виправданням слугувала теза, що вони просто «виконували свій обов'язок», підкоряючись наказам.

Стенлі Мілгрем провів експеримент у 1963 році, і його дані стали резонансом для дослідницького світу, але переважити його, особливо з боку впливу на суспільну свідомість, довелося Стенфордському тюремному експерименту, проведеному в 1971 р. Філіпом Зімбардо. Він став найвідомішим у масовій культурі психологічним експериментом над людьми, і, при цьому, вважається найжорстокішим.

Які ж висновки можна винести із СТЕ? У них Зімбардо погоджується з Мілгремом, своїм колишнім учителем, дослідженнями якого він був особисто зацікавлений і при проведенні СТЕ, що за певних соціальних факторів, при умові, що людина до них не адаптована, модель її поведінки може корінним чином змінитися, а норми моралі й етики – відійти на задній план. Крім того, Зімбардо виокремлює підкорення не просто авторитету, а цілій ідеології, системі або навіть владі. Таким чином, у основі того, що призвело до неконтрольованої ситуації з СТЕ, Зімбардо бачить певні нехарактерні умови, під впливом яких людина починає змінюватися в невідому навіть для себе сторону. Зазначимо факт суттєвої критики обох експериментів, як у часи їх проведення, так і в наш час. Однак слід також зазначити, що з 1960-х по 1990-ті рр. критика, яка висувалася до експериментів, стосувалася більше етичного боку. В XXI ст. найбільше критикуються методологічні проблеми експериментів.

Підсумовуючи, ми можемо зробити висновок, що саме особистість людини є головним фактором як і у випадку підкорення авторитету, так і у випадку відмови підкорятися. Урешті-решт, людська відповідальність відноситься до сфери індивідуального. Проте неможливо відмінити фактор

впливу певних умов (наприклад, ідеології, пропаганди, менталітету) та соціального середовища на людину та її психічний стан. Усе ж таки, психологія людини – це набір складних і часто неконтрольованих процесів, вивчення яких є не менш складним процесом.

Люди за певних надзвичайних умов здатні порушувати норми моралі і гуманізму, не визнаючи при цьому своєї провини, і виправдуючись такими умовами або перекладаючи провину на вчорашніх «авторитетів». Насправді ж, не існує авторитету, який міг би виправдати жорстокість і злочини індивіда. Зрозуміло, що наведені експерименти стосуються не лише Другої світової війни та Голокосту, а самого впливу соціального середовища на людську індивідуальність загалом. Чи спроможний сучасний світ вважати, що він застережений від повторення кривавих злочинів війни?

Яценко Т.М., Мотенко Я.В.
НТУ «ХПІ»

ВИКОРИСТАННЯ DIGITAL-ТЕХНОЛОГІЙ У ВИВЧЕННІ КУРСУ «ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ»

Пандемія COVID-2019 стала каталізатором глобальної інформатизації освіти. Разом з провідними країнами світу Україна активно розпочала впровадження системи дистанційного навчання, зокрема і в галузі гуманітарних дисциплін. Предметом пропонованої наукової розвідки є інтернет-ресурси та інформаційні технології, що здатні оптимізувати дистанційне вивчення курсу «Історія та культура України». Відзначимо, що опанування цієї навчальної дисципліни передбачає опрацювання великого обсягу теоретичного матеріалу: роботу з електронними бібліотеками, оперування значними обсягами відео та аудіо інформації. Аналіз відповідного контенту світової мережі дозволяє умовно виділити наступні групи інтернет-ресурсів.

Перша група – це сайти ЗВО, їхніх бібліотек та структурних підрозділів. Містять переважно електронні версії навчально-методичної літератури (підручники, навчальні посібники, методичні розробки).

Друга група представлена веб-ресурсами публічних бібліотек України: Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, Національної історичної бібліотеки України, Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка.

До третьої групи належать веб-сайти органів державної влади, зокрема Міністерства культури України, Українського інституту національної пам'яті, Служби безпеки України.

Четверту групу складають веб-представництва державних науково-дослідних установ. Це сайти Інституту історії України НАНУ, Національного науково-дослідного інституту українознавства МОН.

Не менш важливими для організації дистанційного навчання є інструменти цифрової комунікації, які здатні забезпечити двосторонній зв'язок «викладач-студент» у режимі реального часу. Нашу увагу привернули такі популярні програми: Skype, Zoom, Microsoft Teams, Viber, Cisco (Webex Meeting). Skype – одна з перших платформ для відео/аудіозв'язку. Дозволяє швидко зареєструватися; має можливість обміну файлами, демонстрації презентацій, проведення опитувань. До недоліків можна віднести відсутність вбудованої віртуальної дошки та обмеження по кількості користувачів. Zoom – сервіс для проведення онлайн-конференцій, що має функції демонстрації екрану, запису конференції, інтерактивної дошки. Microsoft Teams – корпоративна платформа, що дозволяє працювати разом у реальному часі та запросити будь-якого користувача, який є власником електронної пошти. Має можливість запису та розміщення його в «хмарі», функцію спільного перегляду екрану, спільний доступ до файлів, чати для спілкування, цифрові дошки. Cisco (Webex Meeting) – програма, яка з корпоративного сектору поступово переходить в освітній. Є можливість

збереження проведених занять у «хмарі», віддаленого підключення до робочого місця користувача, функція «підняття руки».

Таким чином, на сучасному етапі вже існують об’єктивні передумови для активного використання веб-технологій у вищій освіті для вивчення гуманітарних дисциплін, у тому числі курсу «Історія та культура України». Для викладачів і студентів є важливим опанування компетенціями роботи у мережі Інтернет та уміле використання цифрових інструментів з урахуванням їхніх наявних переваг і недоліків.

СЕКЦІЯ 3.
ДУХОВНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ: ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ

Голова секції: проф. Петутіна О.О.

Секретар секції: доц. Фрадкіна Н.В.

Анпілогова А.

ХНУ ім. В.Н. Каразіна

КУЛЬТ ДОСКОНАЛОГО ТІЛА В АНТИЧНІЙ СКУЛЬПТУРІ

Актуальність. В період античності в суспільстві Давньої Греції та Давнього Риму формується культ досконалого тіла, що впливає на культуру цієї епохи в цілому. Велику руль культ тіла відіграє в мистецтві, а саме має значний вплив на античну скульптуру. Людство в усі епохи розвитку мистецтва, в тому числі і в сучасну добу, так чи інакше поверталось до здобутків саме античних майстрів скульптури. Тому досліджуючи вплив культу досконалого тіла на античних митців-скульпторів, ми можемо зрозуміти як античні ідеали, вплинули на сучасну скульптуру, мистецтво та культуру. Тому це питання можна вважати актуальним і саме через це важливо дослідити культ досконалого тіла в античній скульптурі.

Ступінь дослідження. Дослідженням творчості античних скульпторів займались багато вітчизняних та зарубіжних вчених. Зокрема дослідженнями на які можна спиратись в аналізі теми прояву культу досконалого тіла в античній скульптурі можна на праці Освальда Шпенглера, О.Ф. Лосєва, В.Ф. Асмус, І. Дженкінса, В. Звіревича («Обожнення людини в античності»). Культурології та філософії досконалого тіла та тілесності присвячені праці Ж. Ле Гоффа, М. Мерло-Понті, Х. Гумбрехта («Похвала спортивній красі»), М. Епштейна («Філософія тіла»), В. Столярова («Філософія спорту та

тілесності»), концепції цих авторів нами використані як методологічна та теоретична основа нашої роботи

В нашій роботі ми досліджуємо відображення античного світогляду в культі стандартів ідеального та досконалого тіла, що вплинув на скульптурну творчість античних майстрів, провели культурологічний аналіз розвитку античної скульптури.

Наукові результати, новизна дослідження. Досліджено, як саме та за допомогою яких художніх образів та прийомів античний культ досконалого тіла знайшов широке відображення в скульптурі (канон, слідування канону, калакагатія, акме – період найвищого фізичного розквіту, статурність, поєднання людина і бога у культі героїв, культ олімпіоніків). Проаналізовано, як та за якими параметрами створювались скульптури (канон та вплив на нього естетичних античних уявлень), яку роль вони відігравали в античній культурі. Знайдено та порівняно особливості зображення людей в Давній Греції та Давньому Римі.

Висновки, методологія дослідження. Під час вивчення питання роботи ми можемо звернулись до різних методів дослідження. Зокрема до культурно-антропологічного методу та історико-порівняльного методу, що дає змогу добре зрозуміти усі аспекти, які виділяють античну скульптуру серед інших видів мистецтв цієї доби. Окрім цього це поєднання праць істориків, культурологів та мистецтвознавців, які використовували емпіричні та теоретичні методи дослідження, і мали змогу особисто працювати зі скульптурами, проводячи порівняння, спостереження, експерименти та вимірювання. Також нами використані праці з філософії культури та розроблені філософсько-культурні концепти тілесності (спортивна краса, філософія тіла, філософія спорту, колективне тіло, досконале тіло, калокагатія, культура значення, культура присутності, техніка тіла).

Бреславець Д. Р.
НТУ «ХПІ»

НАЦІОНАЛЬНА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ЮНЕСКО

Здатність культури перетворювати суспільство, що сьогодні, що в минулі епохи – є очевидною. Різні прояви культури, чи то архітектурні історичні пам'ятники, чи артефакти в музеях, звичаї й обряди, або сучасні види мистецтва, – всі вони збагачують наше повсякденне життя та формують культурний вимір нації. Спадщина являє собою невичерпне джерело самобутності і сприяє згуртованості громад, розрізнених в результаті соціальних змін і економічної нестабільності. Творчість, в свою чергу, сприяє побудові відкритих, інклюзивних та плюралістичних суспільств. Спільно спадщина і творчість закладають основи для динамічних, інноваційних та процвітаючих суспільств.

Об’єкти Всесвітньої культурної спадщини, які включені до списку ЮНЕСКО (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO), представляють величезний інтерес для всього населення планети. Унікальні природні і культурні об’єкти дають можливість зберегти ті неповторні куточки природи і рукотворні пам’ятки, які демонструють багатство природи і можливості людського розуму. Кажучи про Україну, не можна не погодитися, що її історико-культурна спадщина – величезна. Вона формувалася протягом багатьох століть під впливом різних народів. Крім історико-культурних пам'яток наша держава має унікальні природні ресурси. Саме тому внесення українських природних та історико-архітектурних об’єктів до списку всесвітньої спадщини людства має величезне значення у плані формування туристично привабливого іміджу України, її інтеграції до світової спільноти. Станом на 2020 рік Список об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО в Україні налічує 7 найменувань, що

становить близько 0,7% від загальної кількості об'єктів Світової спадщини у світі (1073 станом на 2017 рік), і кожну з цих пам’яток ЮНЕСКО оберігає й захищає.

Як саме ЮНЕСКО оберігає пам’ятки? Це не тільки звичайний моніторинг об’єкту, але й постійний контроль стану його збереження. Звичайно, в першу чергу, кожна держава сама зобов'язана зберігати свою спадщину, але не завжди це можливо в силу фінансових і соціальних обставин. Тоді ЮНЕСКО може профінансувати і допомогти проконтролювати процедури по збереженню і відновленню спадщини. Також ця організація дозволяє розставити фінансові пріоритети в підтримці об'єктів культурної та природної спадщини, які надходять з Фонду всесвітньої спадщини, а також із скарбниці держави.

Ідеологія ЮНЕСКО наступна: розвиток будь-якої нації може бути стійким тільки при високому рівні культури. Домогтися довгострокових результатів, інклюзивності та справедливості в розвитку можна тільки з використанням підходу, заснованого на дотриманні прав людини, взаємоповазі та відкритому діалозі між культурами. Широко відомі конвенції ЮНЕСКО в сфері культури забезпечують єдину для всього світу основу для міжнародного співробітництва та складають комплексну систему управління культурою, засновану на правах людини і загально людських цінностях. Ці міжнародні угоди покликані захистити і зберегти стародавні археологічні об'єкти, музейні колекції, усні традиції та інші види спадщини. Крім того, вони ставлять собі за мету заохочення творчості, інновацій та формування динамічних сфер культури.

Отже, робота, що проводить ЮНЕСКО з збереження та популяризації культурної спадщини має світове беззаперечне значення. Проекти та заходи ЮНЕСКО, як в світі, так і в Україні, несуть в собі гігантський потенціал для розвитку культурної спадщини людської цивілізації в цілому. Зв'язок уряду нашої країни і цієї міжнародної організації, їх взаємовигідні відносини дають надію на те, що багато пам'яток культури, що знаходяться зараз в

пригніченому стані, не зникнуть назавжди з лиця землі, а заново відродяться і стануть спадком на майбутні покоління.

Емірамзаєв А. А.
НТУ «ХПІ»

АНТИЧНА АРХІТЕКТУРА УКРАЇНИ

Архітектурна традиція на теренах України пройшла довгий історичний шлях розвитку. Найдавніші пам'ятки монументальної, мурованої архітектури на українських землях походять із побережжя Чорного моря – з колишніх грецьких колоній, які сягають VIII–VII ст. до н. е. Серед таких міст, заснованих давніми греками, були Тіра над лиманом Дністра, Ольвія над лиманом Південного Буга, Херсонес коло сучасного Севастополя, Феодосія, Пантікапей (сучасна Керч), Фанагорія напроти Керчі, Тамань, Танаїс й багато інших.

Мета цієї доповіді: визначити місце і значення античної архітектури серед історико-культурних пам'яток України.

Відкриті археологами фундаменти оборонних мурів міст, житлових будинків, храму Аполлона в Ольвії й різні уламки колон та капітелей вказують на відмінність їх від чисто грецьких зразків. Особливий інтерес мають трунівці (наприклад, у Керчі) зі склепінням, зложеним з клинуватого каміння. Цей новий на той час конструктивний засіб перекриття не був відомий у самій Греції, а лише в деяких грецьких колоніях, наприклад, в Александрії

Найбільшим осередком старохристиянського будівництва був Херсонес там було 27 церков і каплиць. Найстарші церкви були центричного типу – у формі рівнораменного так званого «грецького хреста», що вказує на східні впливи. До античних міст Північного Причорномор'я, перші з яких

виникли в VII–V ст. до н. е., примикають зони, де розташовані різні культові споруди, у тому числі групи курганів.

Склепи будувалися з великих тесаних плит і звичайно складалися із дромоса (критого горизонтального або похилого коридору) і погребальної камери, що перекривалася безрозпірним склепінням або безрозпірним куполом. Іноді кургани обносилися опорною стіною – крепідою.

Поблизу міста Керч, з вершини гори Мітрідат добре видно два сірих пагорба. Це знамениті Мелек-Чесменський і Царський курган.

Царський курган – поховальний пам'ятник 4 ст. до н. е. при якому Боспор досяг могутності і економічного розквіту. Споруда складається з похоронної камери і коридору. Судячи за величиною її, пафосністю та імпозантності, вважають, що в ній був похований представник династії Спартакідів – боспорський цар Левкон I.

Мистецтво будування мало тут спільні риси з будівлями Греції, Малої Азії і Кавказу, де будування розвивалися також на ґрунті античної еллініcтичної культури, це сприяло початку розвитку мурованої архітектури на землях нинішньої України в давнину. Завдяки якому сьогодні в нашій країні ми маємо велику кількість історичних пам'яток архітектури, які й досі залишаються важливою частиною світового історико-культурного і мистецького надбання.

Колодяжна О. А.
НТУ «ХПІ»

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ

Сучасна українська держава сформувалася завдяки консолідуючої сили національної ідеї. На основі аналізу наукових праць, приурочених до процесу становлення української ідеї, пропонується розглядати її з позиції політичної суб'єктності (тобто «політизованої етнічності»).

Поступовий вступ України до Європейської структури вимагає розуміння власної ідентичності, розвитку системи національних інтересів та геополітичних пріоритетів, що в сукупності мають під собою загальні всеукраїнські погляди.

Метою доповіді є визначити передумови формування національної самосвідомості і основні складові української національної ідеї.

Сучасне українське суспільство – складна перехідна громада пострадянського простору, яка потребує встановлення базової системи цінностей та чітко визначеної економічної, соціальної та культурної орієнтації.

Хоча Україна і має багату історію, культуру і побут, вона все ще є молодою державою, що невпинно розвивається. На цьому етапі омріяна незалежність зазнає велику кількість закидів і критики. Проблема нашої національної самоідентифікації стоїть дуже гостро, проте держава, на жаль, часто знаходиться осторонь цього процесу.

Як зазначав У. Р. Пелих, неможливо розвивати Україну без пробудження національної свідомості українського народу, української молоді. Щоб виховати національно свідому особистість, необхідно вивчати історичне минуле країни, її культуру, мистецтво, народні традиції, звичаї, тощо. Єдність нації можлива лише тоді, коли вона має єдину душу, психологію, одну духовну культуру: «Єдина нація не має двох душ, й значить, і двох психологій, як і здорова нормальна людина, а коли дві психології – то вони вже два народи, дві нації».

Усвідомлення своєї національної приналежності виникає на підставі уявлення про національну спільність, її типових рис і характеру, історії та етнічного складу, систему національних цінностей (історичних, духовних, культурних, та інших).

Головним джерелом життя народу, на думку О. Духновича і К. Ушинського – класиків педагогіки – є виховання, яке зміцнює і розвиває в людині усвідомлення причетності до конкретної спільноти, розвиваючи

водночас її розум та невпинно впливаючи на розвиток усього суспільства загалом, його мови та літератури.

Розвиток та поширення національної свідомості, заснованої на етнічній ідентичності, є головним завданням сучасної української освіти.

Першим поняття «українська ідея» запропонував П. Куліш. Він вкладав у нього усвідомлення, розуміння людиною належності до свого народу, його культури і віри. Пізніше цей термін використовували М. Драгоманов, С. Рудницький, а також інші українські мислителі, але вже у значно ширшому розумінні.

Як основа функціонування нації, серцевина її духовних інтересів та наріжний камінь соціально-політичних прагнень, українська національна ідея є всеохоплюючою і означає державність, власновладність, суверенітет і соборність.

Історичне призначення української національної ідеї не вичерпується з проголошенням незалежності. Необхідність суспільної консолідації не втрачає своєї актуальності і нині. Навпаки, зі здобуттям Україною самостійності вона набула сил вищого імперативу. Тільки на основі всеохоплюючої, зрозумілої і близької кожному національної ідеї можна згуртувати суспільство. Тому українська національна ідея, що поєднує в собі державність, власновладність, суверенітет і соборність, як і раніше є важливою духовною детермінацією для подальшої консолідації сучасного українського загалу, розвитку демократичної держави та утвердження громадянського суспільства в Україні.

Існування патріота як особистості просто не є можливим без національної свідомості.

Національна концепція повинна визначити пріоритети та сфери лідерства країни у світі, допомогти створити систему конкретних завдань і програму дій, зосередивши на цих проривних напрямках основну суспільну енергію.

Костенко Г.
ХНУ ім. В.Н. Каразіна

ОЗНАКИ ТА ХАРАКТЕРИСТИКИ КОЛОНІЗОВАНОГО СТАНУ: УКРАЇНСЬКА СПЕЦИФІКА

Тема усвідомлення згубної української колоніальної залежності має багату історію, сягаючи до початків формування європейських націй та збігаючись історично з загальносвітовими тенденціями дослідження націй як феномену. Маємо ще певну інерцію розуміння явища «колонія» як виключно «заморська територія», коли між метрополією та колонією є чітко визначена і зумовлена межа – територіальна, расова, економічна (мається на увазі порівняно з часом доколоніального стану), культурницька, історично-формаційна, тощо. Важко осягнути, що колоніальні відносини – це не звичний штамп з радянської карикатури, де білий у зірково-смугастому капелюсі протиставляється чорному у благенькій настегновій пов′язці. Проте дослідники вирізняють також і континентальні колоніальні імперії, які не мали морських кордонів з колонією – Російська, Османська, Австро-Угорська, тощо. А щодо японської азійської імперії, яку намагались побудувати в епоху Мейдзі (кінець XIX – початок XX століття), то колонізовані китайці, в′єтнамці та корейці не мали ніяких расових відмінностей з метрополією. Тому ані расова, ані територіальна спільність/розмежованість не можуть слугувати достатніми ознаками парадигми Імперія-Колонія. Наразі видається можливим виділити інші ознаки імперського панування.

Нееквівалентний обмін між економіками в парадигмі Імперія-Колонія. Саме це у відносинах Британської імперії з підлеглими їй територіями американського континенту було продемонстровано відомою акцією «Бостонського чаювання», та призвело врешті-решт до появи Сполучених Штатів Америки як нової держави. І саме цьому було присвячене

революційне в своєму роді дослідження Михайла Волобуєва, радянського економіста часів Розстріляного Відродження, «До проблеми української економіки» (1928), яке оголювало проблематику Імперія-Колонія в радянській дійсності, актуалізувало економічну історію цих відносин та вперше чітко аргументовано проголошувало термін «колонія» щодо українських земель.

Особлива організація управління колонізованих теренів, коли щодо колонізованих земель діють інші правила, інші норми управління, ніж у метрополії; відсутність самостійних форм місцевого самоврядування. Саме про такий стан речей писав правознавець, успішний адвокат свого часу, Микола Міхновський, у 1900 році: «Колишній український республіканець має менше прав, ніж нинішній найостанніший московський наймит. Уряд чужинців розпоряджається на території колишньої української республіки наче в завойованій свіжо країні... … Урядовці з чужинців обсіли Україну і зневажають той люд, на кошт якого годуються». Далі стосовно колоніального управління та чиновництва зазначається таке: «На підставі якого права на всіх урядах нашої країни урядовцями призначено виключно росіян (москалів) або змоскалізованих ренегатів?». У рамках підпорядкування українських земель в складі Радянського союзу відомим був феномен особливої жорстокості місцевих відділів каральних та силових структур, що знайшло своє вираження у народному фольклорі: «Коли в Москві стрижуть нігті, у республіках рубають пальці». Можливо, це було зумовлено саме поєднанням у цих структурах функцій адміністративного представництва окупаційної адміністрації та виконавчих функцій органів карально-тоталітарного режиму.

Дискримінація корінного населення у різних сферах життя в масі своїй, натомість, піднесення певних представників до вищих ешелонів, за умов їх максимальної лояльності до імперських інтересів та фактичної ідеологічної денаціоналізації. Як приклад можна згадати відому імперську тактику часів Катерини Другої, коли на фоні повного винищення Запорізької Січі та козацьких вольностей як залишків української правової та військової

автономії, відбувалося піднесення канцлера Олександра Безбородька та графа Кирила Розумовського, чиє українське походження та високий придворний статус ніяк не вплинули на загальну дискримінаційну щодо українства імперську політику. Цю проблему еліти, що підноситься з/завдяки народу, але зраджує той таки народ перед обличчям імперської влади, яскраво описує Юрій Шевельов у відомому есеї «Москва, Маросейка» (1954р.), іменуючи її «комплексом Кочубеївщини», взявши ім'я представника еліти, що зрадив інтереси народу, як характерну ознаку колонізованого народу. Дослідник називає її серед трьох ключових проблем українства, «трьох страшних ворогів українського відродження», які, за думкою Ю. Шевельова, є: Москва (персоніфікація Імперії), український провінціалізм (наслідки колонізації, упослідженість і навіяний комплекс меншовартості колонізованого народу), і власне комплекс Кочубеївщини як символ розколотого на зрабовану більшість та наближену до ресурсів зваблену імперією меншість.

Таким чином, ми можемо зробити висновки, що ситуація з Україною як частиною імперського російського проекту (як в Російській імперії, так і в СССР і в сучасній РФ) має всі ключові ознаки колоніальної залежності та підлеглості, хоча і має певні специфічні деталі.

Кочура К.О.
ХДАДМ

ЕТНОМОТИВИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ДИЗАЙНІ ОДЯГУ

Етнічний стиль – це відображення культури і традицій різних народів (етносів) в комплектах одягу. Етнічний компонент може нести, як самі предмети одягу та взуття, аксесуари, так і елементи цього одягу (орнаменти).

Етнос – це стійка між поколінна група людей, об'єднана тривалим спільним проживанням на певній території, загальною мовою, культурою,

життєвим укладом, самосвідомістю і самоназвою, а також міфом про спільне походження і колективною історичною пам'яттю.

Основи теорії етносу були закладені ще у 1920-х роках С. М. Широкогоровим, який розглядав етнос як основну форму існування локальних груп людства, а основними ознаками його вважав «єдність походження, звичаї, мову та спосіб життя». Зокрема, Широкогоров запропонував наступне визначення етносу: «Етнос є група людей, які розмовляють однією мовою, визнають своє єдине походження, що володіють комплексом звичаїв, укладом життя, що зберігає і освячує традиції і відрізняє їх від інших».

А зародився цей стиль в 1910 році в будинку мод Поля Пуаре, який був натхненний російським балетом С. П. Дягілєва і його постановкою «Шахерезада». У наступному десятилітті розквіт цьому стилю дала Коко Шанель, використовуючи його елементи в своїх колекціях. А в 60-і роки рух етностилю додала субкультура хіпі. Для хіпі змішання етномотивів в одязі означало, що всі люди рівні за своєю природою, незалежно від національності, соціального стану, віку і кольору шкіри.

Цим підходом надихалися багато дизайнерів і етностиль вривався на модні подіуми. Він надає безліч особливостей для самореалізації, є багатогранним, оригінальним і самобутнім. Відтворює риси національного костюму: багато прикрашений різними декоративними елементами, вишивкою і своєрідними принтами. І якщо за старих часів одяг слугував лише засобом захисту від вітру або спеки, то тепер, крім практичної цінності, несе ще й культурну.

Національний характер в одязі: головною особливістю є передача, за допомогою вишивки, дотику до великої і стародавньої культури. В собі етно стиль об'єднує:

– формування протягом кількох століть культурних традицій;
– сюжетні лінії менталітету і національної свідомості;
– особливості флори і фауни.

Самобутній стиль України відрізняється від світових культур відсутністю чинників: золотих ниток, вузьких туфельок, вкраплень алмазів і пишних спідниць. Кожна вишиванка висловлює природну простоту і душевну відкритість українців, також віддзеркалює силу і хоробрість народу. У справжньому етностилі не зустрічається хитромудрих форм або неприродних убрань (штани для жінок, спідниці для чоловіків і т.п.). Візерунки несуть в собі магічну харизму і прихований сенс.

Прикраси в етностилі безсумнівно грають велику роль. З їх допомогою змінюється образ, підкреслюється містична приналежність до українського національного духу. Вінок з живих квітів був і залишається відомою прикрасою, який підкреслює природність і жіночність. Цей елемент і сьогодні застосовують в образах модниць, єдина зміна відбулася в натуральності рослин, що вплітаються у волосся. А чим ще багатий наш етностиль?

Пацьорки – жіночі намиста з збірних матеріалів. Підвищений інтерес викликали розписні варіації.

Гривня-Прикраса представляло собою короткий обруч, що носиться на шиї. Виготовляли його з різних металів, а носили навіть цариці.

Гердани вважаються видовищним варіантом прикрас. Виконуються з бісеру і являють собою дві стрічки об'єднані в одну. Це прикраса знаходить застосування і сьогодні.

Дукач – прабатько медалей козацтва. Спочатку монета з залізним бантом була жіночою прикрасою, і тільки пізніше отримала статус медалі за часів козацтва.

Осмислюючи народний костюм фешн-дизайнер розглядає традиційні джерела як сукупність семіотичних, утилітарних і естетичних функцій, матеріальних, формальних (конструктивних) і технологічних якостей. У всіх областях костюм необхідно адаптувати до фешн-тенденцій в зв'язку з останніми технологічними інноваціями. Так елементи традиційної культури

виступають в якості сенсу, а сучасна мода – це лише форма, відповідна таким короткочасним характеристикам, як сезонні тренди, бестселери, must have.

Міру близькості сучасного костюма до традиційного першоджерела обирає сам дизайнер. Однак модний одяг, виконаний в етнічному стилі, ні в якому разі не повинен перетворюватися в копію народного костюму. Чим тонше і делікатніше асоціативний зв'язок з джерелом творчості, тим гармонійніше виглядає її результат.

Основними елементами для розробки модного одягу на основі традиційного є принципи: формоутворення, матеріали, технології пошиття, способи обробки, семіотика і манера використання речей.

Тому вишиванки прекрасним чином поєднують багаторічні традиції і сучасність. Вони давно стали невід'ємною частиною гардеробу. Так українські дизайнери знаходять і втілюють нові ідеї дизайну, адаптуючи національні мотиви в повсякденне життя.

Лубенець Є. О.
НТУ «ХПІ»

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВИЩОЇ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ: ПОГЛЯД СТУДЕНТА

Ситуація пандемії корона вірусу, в якій людство опинилося у 2020 році, та яка продовжує загострюватися у 2021, пришвидшила впровадження в життя дистанційної форми освіти. Разом з тим актуалізувалася тема переваг і недоліків дистанційної освіти, яку, наприклад, розробляють вітчизняні дослідники: Н. В. Гросу, Т. А. Тарнавська, Ю. В. Журат, Ю.Ю. Матвійчук, Ю. С. Пеняк, Л. А. Бєляєва, О. М. Данильчук, О. А. Пастушенко та ін. До переваг здебільшого відносять появу великої кількості вільного часу (спорт, саморозвиток, якісніша підготовка до занять), заощадження коштів (менше витрат на транспорт), навчання у комфортних умовах, а до недоліків –

зменшення соціалізації студентів, не універсальність дистанційної освіти (не всі професії можна опанувати дистанційно), погіршення стану здоров'я, не завжди об'єктивність оцінювання знань студента, технічні проблеми.

Моє дослідження натомість спирається на думку студентів. Студенти трьох різних університетів України (КНУ та ХПІ, Київський університет імені Бориса Грінченка) й одного польського виша (WSH, Ворцлав), загалом – 15 осіб, відповідали на 5 питань: 1) Які предмети з початком дистанційного навчання ви почали розуміти гірше, а які краще?; 2) На Вашу думку, чи є онлайн-перевірка знань об'єктивною формою оцінювання?; 3) Які перспективи з'явилися на дистанційному навчанні та чого Вам бракує?; 4) Як ви оцінюєте вплив дистанційного навчання на Вашу соціалізацію?; 5) Як змінився стан Вашого здоров'я з початком дистанційного навчання? Відповіді такі:

П'ятеро студентів гірше розуміють французьку мову (особливо початківці). Троє – усі нові для них предмети розуміють гірше. Четверо не відчули різниці. Двоє почали краще розуміти англійську мову. Один відчув загальне покращення успішності. З власного досвіду: дійсно важко сприймати нову французьку мову онлайн, проте на основах програмування зручніше працювати на власному комп'ютері.

П'ятеро студентів вважають необ'єктивним онлайн-оцінювання. Семеро – об'єктивним. Троє – не завжди об'єктивним (оцінка не може залежати лише від формату). На мою думку, об'єктивність оцінювання знань залежить від багатьох факторів (ставлення студента та викладача до предмету, формату, самодисципліни).

Шестеро студентів відчули брак живого спілкування та справжнього студентського життя. Шестеро – знайшли більше часу для саморозвитку та підготовки до занять, відчули зручність займатися вдома. Один нарешті зміг виспатися. Один не відчув змін. Щодо мене, то маю більше часу для саморозвитку та підготовки до занять, але живого спілкування з викладачами та одногрупниками справді бракує.

Семеро студентів поскаржились на погіршення їхньої соціалізації. П’ятеро не відчули вплив у дистанційної освіти на їхню соціалізацію. Троє відчули покращення (більше часу на спілкування). Особисто я відчула погіршення соціалізації.

Семеро студентів помітили, що стан їх здоров’я погіршився (зір, головний біль, гіподинамія). П’ятеро не відчули змін. Троє відчули покращення стану здоров’я (є час ним займатися). Щодо мене, то стан здоров’я покращився, адже я стала приділяти йому більше часу.

Висновок: Для 31.25% студентів дистанційне навчання покращило їхнє життя; для 45% – погіршило, тоді як для 23.75 % – нічого не змінило. Негативно дистанційне навчання вплинуло на здоров’я та соціалізацію студентів, а позитивно – на їхній саморозвиток і вивільнення часу. Окрім того, студенти серед недоліків вказують брак мотивації (багато чинників, що відволікають), технічні проблеми (відсутність Інтернету, вихід з ладу мікрофону, камери тощо). Натомість студенти з інших міст додали до переваг економію коштів за транспорт і проживання у гуртожитку. Змішана форма навчання здається оптимальною, бо покращує умови соціалізації, сприйняття матеріалу і залишає час для саморозвитку. З одного боку, доцільно лекції читати онлайн, щоб уникати скупчення людей і водночас давати до них доступ навіть тим студентам, хто занедужав. Тоді як практичні заняття доцільніше проводити в аудиторіях університету. З іншого боку, можна чергувати дистанційку з очним навчанням: один місяць повністю дистанційно, другий в аудиторіях університету. Такий підхід може покращити умови навчання студентів і виявить свої переваги і недоліки.

Молошна М.
НТУ «ХПІ»

ЧИ АКТУАЛЬНИЙ РЕЦЕПТ ЩАСТЯ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ?

Скажеш: щасливий оратай. Але щасливіший од нього,
хто залюбки обробив ниву душевну свою.
Г. Сковорода [1, с. 287]

У наш час щастя – це той ресурс, якого потребує кожен. Якщо поглянути довкола, то очевидно, що щасливі далеко не всі, адже тягар проблем завжди дається взнаки.

Іноді, в постійній життєвій метушні, здається, ніби ти забуваєш, що таке щастя. Але, з огляду на поточну епідеміологічну ситуацію в світі, люди стали сприймати щастя по-іншому. Ще донедавна спокійний вихід на вулицю, зустріч з друзями та подорожі не здавалися чимось недосяжним. В умовах нескінченної пандемії змінюється ставлення не тільки до щастя, але й до життя в цілому. Люди почали радіти здоров'ю близьких, прогулянкам під сонцем, живому спілкуванню. Тепер щастям здається вміння знаходити позитив, незалежно від того, що відбувається довкола, а також щастя – це позитивні емоції та натхнення для нових звершень. Та нас цікавить, чи дієвий рецепт щастя Сковороди сьогодні?

Сковорода запропонував рецепт, якому вже більше 200 років: щастя складається з рівноваги та гармонії з самим собою, самопізнання через пізнання Бога, «сродної праці» й освіти. Науковці, що досліджували цей рецепт (Г. Волинка, М. Попович, Г. Горак та інші) визнають в ньому багатогранну та невичерпну філософію. Та чи досить врахованих Сковородою компонентів для щастя?

На мою думку, власна рівновага є осьовим стрижнем особистості. Гармонія з самим собою, робить можливим комфортне співіснування у

суспільстві. Це актуально і зараз, на відміну від самопізнання через пізнання Бога. Сучасне суспільство менше залежить від релігій. І краще, якщо ця залежність, коли і має місце, то є помірною й без фанатизму. Отже, тільки помірна віра актуальна досі у рецепті Сковороди.

Дискусійним є і компонент «сродна праця». У сучасному світі важко визначитися, що є нашим покликанням. Треба вміти прислухатися до свого внутрішнього світу, інтуїції. І уникнути помилок дуже складно. Тому, на мою думку, потрібен новий експерт, Сковорода-сучасник.

Освіта й освіченість грали важливу роль як за життя Сковороди, так і зараз зберегли свою значущість: «Щасливий, кому вдалося знайти щасливе життя, але щасливіший, хто вміє користуватися ним» [1, с. 239]. Саме завдяки знанням людина може насолодитися щасливим життям сповна.

Що в рецепті Сковороди зберігає свою позачасову дієвість? Звичайно, освіта та внутрішня рівновага. Переосмислення потребує самопізнання через його зв'язок з богопізнанням. Кожен може добровільно обирати для себе релігію, так само як і «сродну працю». Помилятися, шукати, завершувати та починати знов – це нормально. Так ми пізнаємо себе та світ, розширюємо межі наших можливостей для «саме тієї» праці.

Отже, сковородівський рецепт щастя досі актуальний, але потребує модернізації, бо в ньому не враховані людські стосунки, захоплення і навіть здоров’я. Його філософія зосереджується тільки на особистості та її ментальних цінностях. Чинники зовнішнього впливу не взяті до уваги. Та людина не може існувати без впливу довкілля, адже саме в ньому вона має апробувати й реалізовувати власний рецепт щастя.

Список літератури:

1.Сковорода Г. Листи до М. Ковалинського. *Сковорода Г. Повне зібрання творів:* У 2-х т. К., 1973. Т.2. С.218–288.
Url: http://litopys.org.ua/skovoroda/skov211.htm

Мороз Є.О.
НФаУ

АНАЛІЗУЄМО ТВОРИ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ: РОЗДУМИ ПРО ЩАСТЯ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

У наш час ми не можемо уявити життя без такого важливого аспекту, як щастя. Щастя – це тоді, коли всі твої близькі здорові, коли ти розумієш, що займаєшся «своєю» справою, яка приносить тобі задоволення, коли твоя душа спокійна і розквітає, наче сад навесні під промінчиками сонця.

Важливими для нас є слова Г. Сковороди, який у своїх творах давав поради, як досягнути власного щастя. Філософ вважав, що кожна людина має право на земне щастя. У трактаті «Розмова п’яти подорожніх про справжнє щастя» філософ висловлює думку, що щастя – у пізнанні себе. Щоб стати щасливим, не треба багатства, влади, нагород: бути щасливим – це відшукати самого себе. Людина повинна осягнути себе, власну духовну суть, тобто якісь власні переваги, схильності до конкретного виду роботи або творчості. Беручи до уваги власні можливості, людина може знайти своє місце в суспільстві.

Мені найбільш за все близькі його слова про те, що щастя – це внутрішнє джерело спокою: воно знаходиться в наших великих серцях, у любові до природи, до себе, до оточуючих, до рідного краю. А щоб стати щасливим, необхідно позбутися таких якостей, як скупість, лицемірство, заздрість, зарозумілість, честолюбство, тому що ці та багато інших особливостей характеру людини роз'їдають душу зсередини. Потрібно піклуватися про свій сад, який ми називаємо «душею», адже тільки здорова душа є основою щасливого буття на землі.

У наш час дуже багато людей вважають, що щастя полягає в грошах, але це не так. Незважаючи на те, що зараз все життя пов’язане з грошима, є речі, які ми не можна купити. Наприклад, не купити здоров'я чи щастя в

умовах пандемії, не повернути близьких людей або домашніх тварин. Г. С. Сковорода також вважає, що щастя полягає не в багатстві: «До яких тільки пороків не призводить здоров’я з багатством! Цілі республіки пропали через те. Чому ж ти багатства бажаєш, як щастя? Щастя нещасливим не робить…Багатьох людей багатство пожерло, наче повінь всесвітнього потопу… Боже милосердя осипало б тебе багатством, коли б воно було тобі потрібне». Крім того, він має думку, що щастя не в здоров'ї, але тут з ним не можна погодитися.

Тільки з початком пандемії Covid-19 світова спільнота зрозуміла, що здоров'я та свобода пересування є важливими складовими щастя. Давайте зануримося в наші з вами спільні спогади. Ми зустрічаємо 2020 рік з посмішкою та надіями, всі ми щасливі і вільні. Настає січень, вперше виявляють хворого на незрозумілий вірус. Потім другий хворий… Третій… Сотий... Тисячний… І в кінці кінців мільйонний. Що ми відчуваємо? Страх. В один момент у нас забирають все те, до чого ми так звикли. Більше немає посиденьок з друзями або ж сімейних свят з великою кількість гостей, більше немає весілля на тисячу запрошених, немає поїздок і багато іншого з приставкою «не». Час зупинився. Весь світ долає паніка і стрес. Але найбільше ми переживаємо за здоров'я близьких нам людей та своє. В один момент ми усвідомлюємо, як важливо стежити за ним, не губити його шкідливими звичками або неправильної їжею. Для нас на першому місці стає здоров'я, як ніколи. Від нього залежить наш настрій, життя і, в буквальному сенсі, наше «щастя». Тому, здається, що не можна знецінювати таку річ, як здоров'я, адже ми завжди хочемо, щоб наші батьки жили вічно, хочемо розділити з ними якомога більше хороших і яскравих моментів, бачити в їх очах щастя.

Для кожного з нас щастя вимірюється в різних речах, але всі ми маємо однакову мету – бути щасливими. Що ж для цього треба робити, особливо в такий важкий період, як пандемія? Ми повинні в першу чергу дбати про своє здоров'я і своєї сім'ї, дотримуючись рекомендацій медиків. Заняття спортом і

правильне харчування – є запорукою хорошого психічного і фізичного здоров'я. Читання книг або перегляд фільмів в сімейному колі зможе надати позитивних емоцій. Прогулянки на свіжому повітрі сприяють зміцненню імунітету. Та треба не забувати, що життя триває, і ми маємо навчитися радіти кожному прожитому дню. У всіх вищесказаних моментах і полягає рецепт щастя людини. А це і є рецепт щастя Григорія Сковороди.

Нуріахметов Д. Д.
ХНУ ім. В. Н. Каразіна

МЕТАФІЗИЧНИЙ НАТУРАЛІЗМ ЯК ПІДҐРУНТЯ СХІДНОГО КОЛЕКТИВІЗМУ

Якщо проєціювати ідеї метафізичного натуралізму на розуміння місця людини у природі та соціумі, то відсутність прагнення до підкреслення індивідуальності у традиціоналістичних культурах сходу видається більш послідовним. Індивід сприймається як атом. Подібне розуміння ролі індивіду натомість веде до утворення певних соціальніх норм, що постулюють примат інтересів суспільства над інтересами індивіда. Тобто, колективізму, який формує особливий інструментарій для здійснення соціального регулювання.

Розглядаючи концепт Сходу у економічному вимірі, починаючи з нижчих ланок економічного процесу, то потрібно згадати, що переважна більшість сільськогосподарських культур на Сході не мала продуктивного селективного скотарства і не використовувала коней в сільському господарстві [1, с. 184].

Таким чином, “недорозвинення” методів ведення господарства призвело до непристосованності масової свідомості до організації виробничого процесу за капіталістичним зразком. Натомість принцип перерозподілу ресурсів сформував специфічний підвид соціальних відносин, що їх засновано на міжособистих стосунках та пріоритетах у них.

Норма взаємності, що лежить в основі більш складних стосунків, сама по собі є потужним двигуном для мотивації, створення, підтримки та регулювання кооперативної поведінки, необхідної для утворення соціальних організацій що самопідтримуються, контролю за шкодою, заподіяною недобросовісними членами суспільства, та сприяє стабільності соціальної системи[3, p. 161–178].

Масовій свідомості в Східних економічних структурах було досить чужорідним розуміння “приватної власності”. Навіть у найрозвиненіших східних державах напередодні колоніального періоду, таких як Османська імперія, право на приватну власність на землю не було сформувалось остаточно, що врешті-решт зміцнювало стабільність суспільних відносин, які протистояли формуванню нової стратифікації суспільства [1, с. 223].

Масова свідомість в умовах колективізму, що базується на общинних відносинах, заваджує утворенню політичного плюралізму, існування опозиції діючій владі майже неможливе. Ця особливість у свою чергу призводить до того, що політичне життя у колективістських суспільствах має всі ознаки авторітаризму.

Також зазвичай вважається, що східна масова свідомість є максимально міфологізованою. Коли метафізичний або ж онтологічний натуралізм є єдиним способом розуміння реальності, символ і магія мають колосальну роль.

Дж. Фрезер проводить аналогію між магічним і науковим світоглядом: «Як магія, так і наука відкриває перед тим, хто знає причини речей і може доторкнутися до таємних пружин, що приводять у дію величезний і складний механізм природи, перспективи, що здаються безмежними. Звідси та привабливість, яку обидві мають для людини» [2, с. 62].

Тож метафізичний натуралізм по суті потурає виникненню феномену «наділення». Масова свідомість наділяє певних особистостей якостями, які для них не властиві.

Використання єдиної системи символів зміцнює зв’язки і відчуття єдності всередині групи а тож дозволяє відрізнити її від інших груп. Лідери таких груп використовують символи як засіб встановлення контролю над суспільством і для повідомлення йому системи цінностей. Нерідко використовуються магічні акти засудження, символічного знищення ворога.

Відношення мас до лідера будуються не з схвалення чи засудження ідеологічного спрямування його діяльності, а з особистої лояльності. «Свій» лідер буде отримувати підтримку незалежно від своїх поглядів та їх змін.

Список літератури:

1. Жуков Е.М., Барг М.А., Черняк Е.Б., Павлов В.И. *Теоретические проблемы всемирно-исторического процесса*. М., 1979. 328 с.

2. Фрэзер Дж. *Золотая ветвь./* Пер. с англ. М. Рыклина. М.: ТЕРРА, 1980. 286 с.

3. Gouldner A. The Norm of Reciprocity. *American Sociological Review*. 25, 1960. 178 p.

Овчаренко Н. М.

ХНУ ім. В.Н.Каразіна

РОЛЬ СПРИЙНЯТТЯ ДЛЯ МЕТАФОРИЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Основна проблема у вивченні метафоричних процесів полягає в їхній нераціональній складовій, що базується на сприйнятті. Сприйняття не зводиться лише до таких органів чуття, як зір, слух або дотик, по-перше, органи чуття можуть «міститися» усередині тіла, по-друге, сприйняття невіддільне від пам`яті. Цим пояснюється існування оказіональних метафор, тобто тих, що не мають двооб`єктної структури. Еволюція нервової системи має ієрархічний характер, і коли з`являються нові її рівні, людський організм контролює та регулює взаємодію з навколишнім середовищем. Але не всі знання людини даються як генетично запрограмовані, тому людина створює

свою модель, «картину» світу, що робить можливим передбачати результати взаємодій з навколишнім середовищем. Як вважає М. Арбіб, навички для навчання можуть сформуватися двома шляхами: або у результаті еволюції, або у результаті накопиченні досвіду сенсомоторної координації [1, с.131]. В отриманні якоїсь навички запам`ятовування грає другорядну роль.

Сприйняття питає не просто «що?» (метафора), а «де, у якому взаємозв`язку?» (метонімія), при чому на ці два питання відповідають різні відділи мозку. Просторові відносини дійсно виділяються серед інших відносин, однак вони об`єднуються з іншими відносинами, щоб вирішити проблеми, що постають перед людиною. Метонімія безпосередньо пов`язана з просторовими відносинами, у той час як метафора існує напряму для визначення об`єкта через ознаки. Безперечно, ключовим словом у самій сутності існування метафори є саме ознака. З нею проводяться усі можливі маніпуляції: ознака присвоюється якомусь іншому слову або ігнорується, щоб на цьому фоні більш яскраво виділилася інша ознака. Також, у процесі навчання ми звертаємо особливу увагу на найбільш важливу рису чи стимул, і це спостерігається ще на тваринному рівні. Наприклад, при експериментах над щурами було зроблено висновки, що тільки після багатьох випробувань тварини поступово навчаються не звертати уваги на неважливе на шляху до їжі, що підготував їм експериментатор. Як і у людини, у тварин не спостерігалось успіхів на протязі довготривалого періоду, допоки не відбувався різкий «стрибок» вгору, нібито тварина освоїла певну нову стратегію або навчилась звертати увагу на якусь важливу рису. Таким чином, із цього можна заключити, що навчання представляє собою процес накоплення знань, де стратегія використовується для важливих рис, синтезуються нові ознаки та змінюються стратегії. Коли щур визначає головний аспект стимулювання, це практично одразу веде до моментального навчання.

У зв`язку з цим головна користь від мови полягає у направленні або навіть у відволіканні уваги слухача. Ми сприймаємо не тільки те, що перед

нашими очами, наприклад, якщо ми знаходимось у кімнаті, ми сприймаємо свою присутність в ній разом зі всіма іншими в ній речами. У нашому прикладі з кімнатою, людське сприйняття не базується на «знімках» кімнати сприйняттям, а на усвідомленні кімнати з найбільш важливими рисами, після чого ми відмічаємо відмінності між нашою моделлю та тим, що треба знати про кімнату, щоб скоректувати модель. Це є черговим підтвердженням того, що просторові відносини виділяються серед інших відносин, і те, що ми не користуємося різними моделями для об`єктів, що різняться розмірами та позицією у просторі. Наші моделі гнучкі та ніби створені в «касетній» метафорі.

Список літератури:

1. Арбиб М. *Метафорический мозг*: Пер. с англ. / Под ред. и с предисл. Д. А. Поспелова. Изд. 2-е, стереотипное. М.: Едиториал УСРР, 2004. 304 с.

Пилюк В.О.
НТУ «ХПІ»

РЕАЛІЗМ ІЛЛІ РЄПІНА У РОБОТАХ НА УКРАЇНСЬКУ ТЕМУ

Ілля Рєпін – видатний український художник-реаліст і наш земляк, який своїми побутовими, портретними та історичними полотнами не тільки уславив український народ, а й підживив пам’ять про його традиції.

Творчість Іллі Юхимовича цікавила чимало дослідників, з них найвідоміша праця – монографія Ю. Бєлічка «Україна в творчості І. Ю. Рєпіна». Не менш важливою є двотомна монографія І. Грабаря «Рєпін». Також українську тематику у творчості митця досліджували Н. Моргунова-Рудницька, В. Москвінов, С. Лісецький, С. Венгловський та інші.

Як майстер типізації образів, Рєпін дає можливість зазирнути в українські реалії XIX століття і стати свідком тодішнього побуту: «Портрет Софії Драгомирової», побутова картина «Вечорниці», пейзаж «Українська

хата». Саме реалізм робить його картини актуальним етнографічним джерелом для вивчення сучасної Рєпіну української народної культури.

Реалізм, згідно з Р. П. Шульгою, це – «…достовірність, правдоподібність, художня правда, реалістичне відображення дійсності…» [2, с. 541]. Правдоподібність у картинах Рєпіна презентує нам українську дійсність, якою її бачив митець.

На картині «Портрет Софії Драгомирової», яку, зокрема, досліджував С. Побожій [1], бачимо доньку київського генерал-губернатора у традиційному українському одязі Сумщини, звідки вона родом. У вбранні Софії Михайлівни домінує зелений, підкреслюючи її молодість (18 років). Чорна хустка на голові, прикрашена бузком, і сум в очах свідчать про жалобу (втрата брата). Але кольористично цю жалобу перемагає життєрадісний червоний – стриманий геометричний орнамент на сорочці й розкішний рослинний орнамент на скатертині. Соціальний статус дівчини підкреслює багате намисто, надмір золота на грудях і чималенький стос книг (близько десяти) на столі.

На побутовій картині «Вечорниці» відтворено традиційну вечірню хатню розвагу українців. Подія відбувається взимку, адже в теплий період дозвілля проводили на свіжому повітрі. Також на пору року натякає різдвяна ялинка на задньому плані. Центральним елементом картини є пара, яка витанцьовує гопак: молодиця без віночка, але її волосся заплетене у коси з червоними стрічками, на ній кубова спідниця (поширена на Слобожанщині) з червоним поясом, біла сорочина, на грудях пишні намиста; на парубку блакитні шаровари, біла сорочка з вишитим комірцем та керсетка. Позаду навколо столу та ліворуч біля музик знаходиться публіка, дівчата у віночках або намітках, усі спілкуються, сміються та співають – відчувається дружня атмосфера посиденьок української молоді. Серед музик, які грають на бубні, скрипці й дуді, один сидить босоніж, що вказує на його бідність. В інтер’єрі бачимо стіл, прикрашений безліччю квітів, побілені стіни з вишитими рушниками, «божничок» для ікон, характерний для жителів Лівобережної

України. Розписані не тільки стіни навколо вікон, а й стеля, на якій закріплена мотузка з двома свічками, які й освітлюють приміщення. Попри похмурий колір картини, Рєпін зумів передати життєрадісний настрій українців XIX століття під час хатніх розваг.

Традиційний український пейзаж представляє полотно «Українська хата»: вибілена сільська хата, покрита кошлатим солом'яним дахом, на подвір'ї з дерев'яним тином. Вікна у житловій частині контрастно виділені темною фарбою та відчинені, а віконні рами мають своєрідну форму та різьблене завершення. Увесь двір укритий зеленою травою з декількома березами. Зображено повсякдення: утримання свійської птиці, пес на сторожі під вікнами на стозі сіна, відпочинок дитини на порозі. Рєпін здібно змальовує жовто-синьою гамою характерний для України краєвид.

Отже, реалістичні картини митця передають типові події і характери у типових обставинах у відповідності до реальності, що і робить їх змістовним етнографічним й культурологічним джерелом. Перспективним є дослідження картини «Запорожці пишуть листа турецькому султану», яка хоч і не писана з натури, але здебільшого презентує автентичні козацькі артефакти з колекції Д. Яворницького.

Список літератури:

1. Побожій С.І. Портрети Драгомирової-Лукомської. *Військова та культурно-освітня спадщина генерала М. І. Драгомирова:* зб. наук. публікацій / Конотопський міський краєзнавчий музей ім. М.О. Лазаревського. Конотоп, 2010. Вип.II. С. 74–86.

2. *Філософський енциклопедичний словник* / НАН України, Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди; голов. ред. В. І. Шинкарук. Київ: Абрис, 2002. С. 541.

Плювака В. М.
НФаУ

АНАЛІЗ ЗБІРКИ Г. СКОВОРОДИ «САД БОЖЕСТВЕННИХ ПІСЕНЬ» У РАКУРСІ СЬОГОДЕННЯ

Збірка Г. Сковороди «Сад Божественних пісень» і сьогодні бентежить нас своєю глибиною, неосяжною мудрістю й кришталевою чистотою. «Шукаємо щастя по країнах, століттях, а воно скрізь і завжди з нами; як риба у воді, так і ми в ньому і воно біля нас шукає нас самих» – ці слова славетного філософа є актуальним і зараз.

Всі пісні циклу «Саду» супроводжуються епіграфами з Біблії, примітками, коментарями. Історія утворення циклу «Саду» переконує нас у тому, що пізніше пісні мають більш моралістичний характер. Так, у чернетці пісня «Всякому городу нрав і права» мала епіграф з Горація, творами якого вона і навіяна. А ось у циклі вона дістала епіграф з Біблії. Чітка паралель простежується між тим, як Будда і Сковорода здобули найвищу істину. Вони обидва отримали її в результаті містичного осяяння, якому передували духовні пошуки, і це сталося в саду. Недаремно поетична збірка має назву «Сад Божественних пісень». Вже кілька століть ця збірка користується найбільшою популярністю – пісні переписувалися, розповсюджувалися, деякі з них покладені на музику та стали піснями. «Сад божественних пісень», «Байки Харківські» стали джерелом натхнення та творчості кількох поколінь митців.

Кожна пісня у збірнику спонукає нас на роздуми, це видима і невидима природа. Невидиму природу допомагає нам пізнати Біблія. Пісні Сковороди – ніби відображення цієї невидимої природи. Більшість з пісень – це відображення українського буття, філософські рефлексії, що базуються на українських традиціях. Так, у першій пісні автор ніби демонструє прихильність до християнського сприйняття світу. Г. Сковорода

протиставляє божественний ідеальний світ світу земному: «Кинь світ оцей закутний. Він завше темний ад, «Линь в гори, світлий град». Звісно, земний світ трактується як нечистий. І щоб полинути в ідеальний світ людина повинна звільнитися від скверни. Автор вважає потрібним освоєння людиною зовнішнього світу його завоювання. Головним має бути пізнання внутрішнє, сердечне. Цю думку ми спостерігаємо у 28 пісні «Саду». «Найпотрібніше тобі ти знайдеш лиш у собі». «Коли в серці нуда, буде скрізь тобі біда», але філософ не говорить, як саме буде відбуватися внутрішнє пізнання. Г. Сковорода неодноразово демонструє у віршах негативне сприйняття світу зовнішнього. Таким чином, його філософію можна трактувати як песимістичну, звідси і «втеча від світу». Якщо розглянути 10 вірш «Саду» «Всякому місту – звичай і права» «Всяка тримає свій ум голова», то можна сказати, що Сковорода не тільки перераховує різні соціальні аномалії, згадує, коли Петро заради чинів тре панські кутки, а Федір – купець обдурює людей, тобто всякому голову крутить свій дур, Але все це суєта-суєт, ніщо перед лицем смерті: «Навіть царя не обійде вона».

Г. Сковорода негативно ставився до нових цивілізаційних змін, він сприймав місто як осередок зла, нечистоти, протиставляє ньому незаплямовану природу. Прикладом цього є його вірш – пісня 12 із «Саду», де він пише: «В город не піду багатий – у полях я буду жить!» «Бо міста хоча й високі, в море розпачу штовхнуть». Г. Сковорода допускав можливість людини піднятися до божественного невидимого світу. Скептично ставився в цілому, у 23 пісні «Саду» мова йде про те, що людина марнує час, який є великою цінністю: «Краще десять плідних літ, ніж безплідний весь вік». Але не зовсім правильно бачити в його філософії тільки песимізм. Г. Сковорода готовий просто насолоджуватися красою видимої природи, хоча це поєднується у нього з очищенням душі. Про це йде мова у 3-пісні «Саду»: «Весна люба, гей пришла, зима люта, гей, пройшла. «Гей, печале, геть відсіль, не знівечуй красних сіл».

«Сад Божественних пісень» Г. Сковороди – це філософське відображення його внутрішніх переживань та пошуків себе, духовного буття українського народу. Тому цей твір залишається актуальним та цікавим сучасному поколінню.

Саліонович С., Красіков М.М.
НТУ «ХПІ»

ФОТОХУДОЖНИКИ ХПІ: ОЛЕНА ДОЛЖЕНКО

Відома українська фотографиня Олена Долженко народилася у Харкові у 1975 році. В дитинстві Олені подобалося малювати, але вона не планувала пов'язати це зі своїм майбутнім. В 11 років Олена захопилася фотографією, і з того часу не припиняла цікавитися фотомистецтвом. Коли прийшов час вступати до вишу, Олена обрала професію економіста-менеджера і вступила до Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», який успішно закінчила у 1998 році. Далі працювала за фахом, але захоплення фотомистецтвом ставало все важливішим у її житті, і зрештою Олена вирішила у 2015 році пройти курс у Фотошколі Володимира Оглобліна. За словами Олени, з того часу фотографія стала для неї не просто улюбленим хобі, а серйозним професійним заняттям і способом життя. Основними її творчими напрямами стали тревел-фото, пейзажне фото, стріт-фото, репортаж.

Перша виставка, у якій Олена брала участь, відбулася у місті Суми у 2016 році під назвою «Перекотиполе-2016».

Перша персональна виставка Олени під назвою «Дарунок Бога» пройшла у Харкові у галереї «Мистецтво Слобожанщини» та Художній галереї Художньо-меморіального музею І.Ю. Рєпіна в Чугуєві у 2018 році. Присвячена вона була Грузії, яка буквально зачарувала харків'янку і краєвидами, і дивними обличчями сільських мешканців, особливо старшого

віку, сповненими спокою і гідності. Далі була участь у фестивалі грузинської культури «Gaumarjos», колективна фотовиставка «Світ навколо нас» у Музеї видатних харків'ян ім. К. Шульженко у Харкові та спільна з Володимиром Оглобліним виставка «Дарунок Бога» у місті Хмельницькому та у Пархомівському художньому музеї ім. П.Ф. Луньова у с. Пархомівка Харківської області. Грузія не відпускає, і Олена знов їде туди за новими враженнями і цікавими кадрами.

2019 рік видався також плідним для Олени Долженко. Відбулася спільна з Володимиром Оглобліним виставка «500 відтінків Марокко. Шляхами Зінаїди Серебрякової» в Інформаційно-виставковому центрі «Бузок» у Харкові, Художній галереї Художньо-меморіального музею І. Ю. Рєпіна у Чугуєві та Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Далі була колективна виставка за результатами IX Міжнародного фотосалону «Планета Дітей 2019» у Києві та «Перекотиполе-2018» у Сумах та Тростянці.

Ще одна спільна з Володимиром Оглобліним виставка Олени «Життя за хмарами» відбулася у престижному «Kyivphotos-Hall 2012» у Києві. Крім того, Олена стала переможницею конкурсу «Нескучне: фотопогляди», присвяченого батьківщині визначної художниці Зінаїди Серебрякової – селу Нескучному Харківського району Харківської області, околиці якого за роботами нашої землячки знають всі шанувальники класичного мистецтва. За результатами конкурсу 2019 р. відбулася колективна виставка, що демонструвалася у харківській галереї «Мистецтво Слобожанщини», Художній галереї Художньо-меморіального музею І. Ю. Рєпіна у Чугуєві, Музеї видатних харків'ян ім. К. Шульженко, Харківській обласній бібліотеці для дітей. Любов до творчості Серебрякової у Олени щира і дієва: кілька років тому вона взяла найактивнішу участь у збиранні експонатів для створення музейної експозиції у «Культурно-історичному центрі пам'яті родини Лансере-Бенуа-Серебрякових» у с. Нескучному. І саме її звіти-фоторепортажі з фотопленерів у Нескучному та з відкриття виставок,

присвячених художниці, утворюють літопис Неформального товариства друзів Зінаїди Серебрякової, членом якого є фотомайстриня.

У 2019 році Олена Долженко була прийнята до професійного творчого об'єднання – Національної спілки фотохудожників України, що є визнанням з боку колег, найсуворіших критиків, певних успіхів молодої фотомайстрині.

У 2020 р. вона стала однією з переможниць Обласного фотоконкурсу «Міста Зінаїди Серебрякової», подавши яскраві стріт-фото з Лондону, Парижу, міст Марокко.

Тепер життя Олени Долженко сповнене зустрічей з Прекрасним щомиті.

Світельський С.В.,
КНУКІМ

ДУХОВНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ ЯК ОСНОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Актуальна проблема розвитку суспільства сьогодення є державна підтримка національної культури. За наявності продуманої державної політики можна говорити про перспективи її розвитку. В Законі України «Про культуру» від 12.01.2011р. визначаються правові засади діяльності у сфері культури, регулюються суспільні відносини, пов'язані із створенням, використанням, розповсюдженням, збереженням культурної спадщини та культурних цінностей, і спрямовані на забезпечення доступу до них [1]. У проекті про внесення змін до Закону України «Про культуру» (04.11.2020) Верховна Рада України постановляє що пріоритетами державної політики у сфері культури є: розвиток культури української нації, корінних народів та національних меншин України; актуалізація ролі культури як системи цінностей, охорона культурної спадщини та культурних цінностей,

збереження, відтворення та охорона історичного середовища; розвиток мистецької освіти тощо.

Духовна культура України є основою національної ідентичності в глобалізованому світі. Коли ми говоримо про національну культуру, то маємо на увазі, що саме вона є тим кодом, який творить портрет даного народу, в якому неповторно відображається весь його тисячолітній досвід. Найважливішим засобом збереження національної самоідентифікації є розвиток культури, бо саме вона розвиває особистість людини, формує світогляд людей, нові сучасні покоління [2, с.4].

Духовна культура – це складова культури, що охоплює мистецтво та філософію, релігію та науку елементами якої є: звичаї, норми, цінності, знання, інформація, значення. Вона створює особливий світ цінностей, формує і задовольняє наші інтелектуальні та емоційні потреби.

Зауважимо, що стратегічним шляхом для України є приведення її культури у відповідність до сучасних європейських стандартів і світового рівня за збереження унікальної традиційної основи української культури [3,с.191]. Однією з проблем сучасного соціокультурного розвитку України є відірваність значної частини наших діячів культури від активного світового культурного процесу. Ця ізольованість, яка була вимушеною, примусила наших діячів культури виробити особливий тип світогляду, який несе багато життєвих імпульсів, котрі можуть зовсім по-новому зазвучати у глобальному світі [4, с.13].

Відомо, що багато сучасних діячів української культури і сьогодні вважають, що культурне відродження – це лише повернення до спадщини минулого, пасивно відносяться до розвитку її нових форм і напрямків, без чого культура немислима. Розвиток національної культури обмежується в основному розповсюдженням фольклорного матеріалу, деяких традиційних свят та обрядів тощо. В Україні збереглися глибокі народні джерела автентичної народної творчості, які завжди були рятівним резервом для професійної культури і генерували сукупний мистецький талант нації.

«Українська культура має орієнтуватися і на минуле, аби підняти з глибини традицій унікальний культурний капітал, і на майбутнє – з тим, щоб мобільно і гідно інтегруватись у глобальну культуру» [5, с. 36]. Зміни в процесі розвитку культури в Україні можливі тільки за умови виховання морально-ціннісних орієнтацій широкого загалу народу, який виступить суб'єктом народження нової еліти здатною бути зразком моральності. Національно-культурне відродження України розширює духовний простір суспільства, дає історичну санкцію на індивідуальне політичне життя держави [3, с.202].

Можна зробити висновки що майбутнє України у контексті глобалізаційних процесів буде стимулюватися і визначатися такими чинниками, як: збереження її культурного архетипу і статусу в єдності із формуванням нової національно-політичної ідентичності і ментальності; всебічною підтримкою освіти, науки, культури; творення високих зразків сучасної української професійної культури; повноцінною інтеграцією національної культури до європейського культурного простору.

Список літератури:

1. Закон України «Про культуру» від 12.01.2011 р.

2. Кримський С. Як Україні зберегти свою ідентичність та одночасно не закритися від іншого світу? *День*. 2000. 11 жовтня. С. 4.

3. Козловець М.А., Ковтун Н.М. *Національна ідентичність в Україні в умовах глобалізації:* Монографія. К.: ПАРАПАН, 2010. 348 с.

4. Вовкун В. Національна культура – це і є національна ідея. *Дзеркало тижня*. 2008. 19 липня. С. 13.

5. Жулинський М. *Духовна спрага по втраченій Батьківщині*. К.: Видавничий Дім «КМ Академія», 2002.

Старікова М.Ю.
ХДАДМ

«FAINA DESIGN» – БРЕНД ЖИВОГО УКРАЇНСЬКОГО ЕТНОДИЗАЙНУ

Етностиль та етнодизайн – дотик до історії, пам'ять про минуле,без якого б не було майбутнього,творча інтерпретація культурних і мистецьких здобутків певних націй і народностей для їхнього подальшого функціонування в сучасному середовищі. Якісні та екологічні матеріали завжди будуть актуальні. Разом із багатьма іноземними дизайнерськими бюро наші вітчизняні творці не втрачають актуальності і популярності. Київський дизайнерський бренд “Faina” звернув увагу на традиційні місцеві матеріали для предметів меблів із глини, дерева, верби та льону, які розповідають історію дизайнерських коренів України. Колекції повністю засновані на вітчизняних традиціях, матеріалах та техніках ремесел, намагаючись дуже обережно та шанобливо перетворити традиції на сучасні мінімалістичні предмети дизайну. Надихаючись також музичними інструментами, посудом і навіть випічкою.

Шафи з дверима, виготовленими з глини, та сидіння з льону, вкрито спеціальним біополімерним покриттям, є одними з конструкцій, вироблених брендом [Іл. 1].

Інші предмети колекцій Фаїни включають освітлення з верби, наприклад, підвісну лампу Strikha шириною 1,6 метра. Вони працювали з майстром ткацтва килимів над створенням велетенської лампи, яка нагадує солом’яний дах традиційної української хатини [Іл. 2]. Бренд також використовував інструменти національної традиції народної музики як відправну точку для предметів домашнього посуду.

Духовий інструмент під назвою трембіта надихнув набір декоративних підлогових ваз, виготовлених, якщо одне спалене дерево з багато

прикрашеною керамічною верхівкою. Трембіта – довгий дерев’яний ріг, поширений серед гуцулів, етнічної групи з гір західної України [Іл. 3].

Бандура – народний струнний інструмент із тілом у формі сльози – можна побачити у вазах з однойменною назвою, тоді як Бухай має керамічну основу та дерев'яну верхівку, укомплектовану хвостом кінського волосу, що видається з кришки. В його основі лежить барабан, який складається з конічної бочки з натягнутим над поверхнею овечим шлунком і пучком кінського волосся, пропущеного через центральний отвір [Іл. 4].

Директор бренду Вікторія Якуша і її команда експерементує з матеріалами, які рідко використовувались для розробки меблів та предметів побуту. Завдяки етнічним мотивам українського побуту і сміливим рішенням, які відображають красу недосконалості, продукція бренду виставляється за кордоном і знаходить багато шанувальників нового українського етнічного дизайну,що відповідає якості, екологічності, красі.

Ілюстрація 1

Ілюстрація 2

Ілюстрація 3

Ілюстрація 4

Тарасов А. О.
НТУ «ХПІ»

НЕДОЛІКИ МАСОВОЇ КУЛЬТУРИ

Кількість населення тільки зростає. Отже, збільшується й кількість споживачів, на яких орієнтована масова культура, яку досліджували М. Хоркхаймер, Д. Макдональд, О. Б. Гофман, Д. Белл, Х. Ортега-і-Гассет, О. Шпенглер, К. Ясперс та інші. Вона комерціалізована і налаштована на задоволення потреб. Але важливо розуміти, які недоліки має така культура.

Для сучасного світу є нормою шукати вигоду майже скрізь, але в цій гонитві за прибутками непомітно втрачаються справжні цінності: здоров'я, екологічна рівновага, вільний час тощо. Через перенасичення продуктами масової культури втрачається можливість свідомого вибору, особливо коли на людину психологічно тисне реклама, нав'язуючи певний розтиражований продукт. Культивується звичка жити «не думаючи», що якісно позначається як на житті окремого індивіда, так і на житті всього суспільства.

До основних недоліків масової культури відносять: «відсутність елітарної, аристократичної культури», високих моральних цінностей; спрощення та викривлення мистецьких жанрів, їх «тривіалізація»; аматорство та непрофесіоналізм творців, що уповільнює розвиток культури і навіть рухає її у зворотному напрямку [1, с. 186]. А також її вадами вважають маніпулятивну уразливість, ескапізм (втечу людини від дійсності до світу ілюзій та фантазій, унаслідок чого «послаблюються здібності розуму»), втрату відчуття реальності, перетворення її на інструмент, яким можна керувати; втрата індивідуальності [2, с. 132]. Це перелік лише деяких недоліків, але навіть вони вже є загрозою для соціуму, тому що їх негативний вплив недооцінюють. Він накопичується і за спокійних умов лише потроху шкодить, діє більш пасивно ніж активно, і цьому легше запобігти. Але коли є особа, що цілеспрямовано використовує дані недоліки, їх вплив стає

активним, більш згубним та завдає у рази гірших ушкоджень, яких складніше уникнути, і які важче виправити.

Для вирішення цих проблем варто стабілізувати соціально-економічний стан життя суспільства, підвищувати рівень освіченості населення, активізувати виховання у людей «схильності до критичного мислення», стимулювати поширення та збереження цінностей високої культури, її розвиток. Розумною людиною складніше керувати, тому для тих, хто звик маніпулювати чужими рішеннями, думками, свідомістю, буде важче зловживати більшістю [1, с. 187].

Отже, попри те, що масова культура має визнані переваги (доступність, поширеність, легкість сприйняття, різноманітність, проста у створенні, може бути проміжним етапом для досягнення елітарної культури), потрібно зважати на ряд її серйозних недоліків. Ідентифікувавши, визнавши та класифікувавши їх за мірою і масштабом потенційно небезпечних наслідків, буде легше приступити до пошуку шляхів і способів їх вирішення. На нашу думку, серед названих недоліків насамперед треба звернути увагу на явище ескапізму та втрату людиною здатності мислити, тому що тоді вона перетворюється на живу маріонетку, стає вразливою до впливу чужих ідей та думок. Після цього її можуть використати у найгірших цілях: спричиненні конфліктів (міжнародних і внутрішньодержавних); збройних протистоянь; руйнації суспільного життя і порядку; розвитку людини як аморальної особистості та використанні її ресурсів з метою нашкодити іншим; фальсифікації голосів на виборах або референдумах, що у теперішньому демократичному суспільстві відіграє чималу роль. Подальше дослідження даного питання дасть змогу знайти причини появи негативних наслідків, варіанти вирішення проблем масової культури та способи поліпшення її впливу на соціум.

Список літератури:

1. Застольська В. Українська масова культура. *Науковий вісник Чернівецького університету.* Філософія. 2011. Вип. 539–540. С. 182–187. URL:

http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvchu_fil_2011_539-540_31.pdf. (дата звернення 30.01.2021).

2. Поліщук Ю. В. *Ескапізм як явище масової культури*. Гуманітарний корпус: [збірник наукових статей з актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії] Випуск 17. Вінниця: ТОВ Нілан-ЛТД, 2018. С. 131–133. URL:http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/26033/1/Hum.%20Korpus.%20Vyp.%2017.pdf#page=131. (дата звернення 07.01.2021).

Тарусова С.М
ХДАДМ

ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО БЛАГОУСТРОЮ МІСТА ХАРКОВА (НА ПРИКЛАДІ САДУ ІМ. Т.Г. ШЕВЧЕНКА)

Тенденції архітектури та благоустрою поступово проникають в нашу країну з Європи. Міське середовище в швидкозростаючих містах стає агресивнішим, тому основним завданням є створення доброзичливої атмосфери і психологічного комфорту. Зменшення асфальтового покриття та озеленення прилеглих територій – одна з найважливіших тенденцій у благоустрої простору сьогодні. Висаджування дерев, чагарників, квітів, створення газонів сприятливо впливає як на екологічну обстановку, так і на психологічний комфорт. Якою б не була красивою територія, першочергово вона повинна бути зручною для всіх. На жаль, багато міських парків і вулиць в Україні не адаптовані для людей з інвалідністю та людей з дитячими колясками. Під благоустроєм і озелененням території скверів на увазі є комплекс спеціальних заходів, спрямованих на поліпшення та реконструкцію

зовнішнього вигляду земельної ділянки, його функціональних, екологічних, санітарно-гігієнічних, безбар'єрних характеристик, а також мікроклімату.

Сад ім. Т.Г. Шевченка одна з візитних карток міста Харкова площею 27 га у ході реконструкції були застосовані нові правила благоустрою для громадських зон. По перше, ландшафтні дизайнери розпорядилися висадити більше молодих дерев, щоб ізолювати територію від шуму автомобілів з вулиці. Також це призводить до покращення повітря і заспокійливо впливає на відвідувачів парка. Зменшення асфальтового покриття і тотальне озеленіння газоном у поєднанні з великим трирівневим каналом складають повне відчуття оазису у кам’яному місті. Рельєф території вимагав до нестандартних рішень від дизайнерів та архітекторів, та їм вдалось зробити таку водну зону ще й комфортною для кожної людини. Відсутність великих бордюрів, адаптовані сходинки під лавки, мостик між берегами, відсутність високих бортиків від води, а також вазони з водневими рослинами – ось сучасний метод взаємодії людини і природи.

Головним об’єктом, з точки зору поваги до кожного відвідувача парку, є так званий «каскад». Раніше це був великий фонтан, що був подарований місту на ювілей. Зараз на його місці знаходиться каскад із сходинок та плавного зигзагоподібного спуску. Тепер кожен може насолодитися видом з висоти та спуститися без перешкод, хоч на самокаті, хоч з коляскою.

Проблема благоустрою суспільних територій в Україні ще й досі залишається приводом для дискусій, але вже є перші успіхи сучасного озеленіння.

Шевцова О.В.
НФаУ

ОБРАЗ Г. С. СКОВОРОДИ В ТВОРАХ І. П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО

«... Сучасники бачили в ньому «мандровану академію» і його самого вважали вартим за університет; …коли треба було тоді знайти в Україні ідейну, чесну та чисту людину, шукали її між «сковородинцями»...», – писав С. Єфремов.

При розгляді давньої української літератури сучасні дослідники намагаються перенести орієнтири нової української літератури на минулі часи. Цим пояснюється інтерес до Григорія Сковороди. Він сміливо і переконливо розглядав проблеми гуманізму, щастя і спорідненої праці людини. Його пісні, байки, притчі, філософські праці пережили свого автора і ввійшли до світової скарбниці знань. Саме поетичні твори Сковороди поряд із широким потоком бурлескно-травестійного, сатирично-гумористичного віршування другої половини XVIII ст. створили передумови для появи «Енеїди».

Образ Сковороди був поруч із Котляревським з юності. Ще під час навчання у семінарії він перебував під враженням розповідей про Сковороду одного зі своїх тамтешніх викладачів Іоанна Станіславського, що колись був учнем Сковороди. Станіславський читав своїм учням вірші мандрівного філософа, заохочуючи їх до власних «проб пера» у складанні віршів.

Котляревський із цікавістю слухав розповіді літніх людей, що стикалися зі Сковородою та спілкувалися з ним особисто під час його мандрів Україною. І сумував через той факт, що народився занадто пізно, щоб побачити Сковороду наживо. Котляревський почав відчувати себе спадкоємцем Сковороди. Дух і зміст творів Мудреця підтверджують факт переймання ним естафети сковородинівського демократизму, гуманізму і правдолюбства. Він, як і Сковорода, ступив на шлях «вільного

вчителювання», котре відкривало можливість пропагування своїх поглядів у поміщицьких родинах на Полтавщині.

Батько нового українського письменства І. П. Котляревський, що взяв на себе завдання, не виконане Сковородою, – утворення літературної української мови, переробив вірш Сковороди «Всякому городу нрав и права» і вставив його в свою «Наталку Полтавку» в такій редакції:

Всякому городу нрав і права,
Всяка іміеть свій ум голова,
Всякого прихоті водять за ніс,
Всякого манить к наживі свій біс
Лев роздираеть там вовка в куски;
Тут же вовк цапа скубе за виски.
Цап у городі капусту псує,
Всякий з другого бере за своє;
Всякий, хто вище, то нижчого гне,
Дужий безсильного давить і жме.
Бідний багатого – певний слуга.
Борчиться, гнеться перед ним, як дуга;
Всяк хто не маже, то дуже скрипить,
Хто не лукавить, то ззаду сидить,
Всякого рот дере ложка суха,
Хто єсть на світі, щоб був без гріха.

Вроджена «схильність» української людини до «добра», «розумність» совісного несуєтного життя, чутливість доброго серця, чесноти милосердя і співчуття – це відгуки свідомого «сковородинства» у творі «Наталка Полтавка». Іван Котляревський дивиться на своїх персонажів «очима сковородинця». Більш виразно вплив Григорія Сковороди на автора драми можна простежити на прикладі образу Возного, який має промовисте прізвище – Тетерваковський. У його прізвиську і простежуються натяки на творчість Григорія Сковороди, зокрема на притчу «Убогий Жайворонок».

Возний говорить, що «тепер» брешуть усі, що лож – це ментальна ознака часу, й узагальнює тезу «Всі грішні, та іще і як! І один другого так обманюють, як того треба, і як не верти, а виходить – кругова порука» піснею «Всякому городу нрав і права» – перелицьованим варіантом «Пісні 10-ї» «Саду Божественних пісень».

Зерно правди, добра й любові до рідного краю та народу, яке засівав по Україні Сковорода прикладом свого життя і творами, не пішло марно, а знайшло добрий ґрунт у серцях багатьох людей, а через них зійшло і «вже рясний врожай в образі українського письменства». Разом із Г. Сковородою в українську культуру прийшла якісно нова для того часу тема людської особистості як вартісного, самоцінного чинника, її неповторної, індивідуальної долі.

Яворська Л.В.
НФаУ

«СРОДНА ПРАЦЯ» ЯК НАКАЗ Г.СКОВОРОДИ МАЙБУТНІМ ПОКОЛІННЯМ ЖИТИ ЗА ПОКЛИКАННЯМ (РОЗДУМИ ДО 300-РІЧЧЯ ФІЛОСОФА)

Актуальною для нас сьогодні є теорія Г. Сковороди про «сродну працю». Філософ вперше запровадив ідею про перетворення праці із засобу для життя у найпершу і головну життєву потребу. Саме такою є лише «сродна праця», тобто праця за покликанням.

Формула Сковороди «Пізнавай себе, вдосконалюйся, вчися тому до чого маєш здібності» є настановою для всіх нас. Ідея «сродної праці» знайшла яскраве відображення у творі Г. Сковороди «Бджола та шершень», в якій він твердо наголошує, що немає нічого радіснішого аніж жити за призначенням. У даній байці філософ впевнено стверджує ідею перетворення праці із засобу до життя в найпершу життєву потребу і найвищу

задоволеність. Схожа думка є наскрізною і в творі «Разговор называемый Алфавит, или Букварь мира»: «Природному охотнику больше веселия приносит самая ловля и труд, нежели поставленый на стол жареный заяц».

У байці «Орел і черепаха» Сковорода зазначає, що марнословство і прагнення насолод багатьох потягло у протиприродний стан. Це тим шкідливим для них буває ніж вищий стан. І зовсім не багатьох мати зродила, приміром, до філософії та янгольського життя: «Не треба, тобто не корисно, а через те й важко черепасі літати». Різні природні здібності – різний життевий шлях.

На думку Г. Сковороди суспільний поділ праці, теж залежить від природних здібностей – «сродностей» людей: «скільки посад, стільки й спорідненостей». Мабуть не буде мати успіху та людина, що працює не за своїми нахилами, вона ніколи не досягне високих результатів у своїй діяльності, бо знаходитиметься в «протиприродному стані». Тому, ніколи не слід соромитися своєї праці, навіть якщо вона не має великої престижності, бо як зазначено в байці «Годинникові колеса»: з різними природними нахилами –життєвий шлях різний. Одначе, всім їм один кінець-мир і щастя». Г. Сковорода на прикладі власного життя показав, що щастя не там де багатство і слава, а там де твоє покликання. Філософ відмовився і від запрошення ченців Києво-Печерської лаври, і від світських посад, і врешті-решт покинув викладання у Харківському колегіумі, і відтоді 25 років свого життя подорожував по всій Україні, навчаючи всіх своїх співрозмовників мудрості. І за це користувався великою повагою у людей. І, здається, був щасливий…Головною ідеєю «праці сродності» є принцип відповідності тому вищому, розумному і справедливому началу, що визначає сенс людського буття. Закон «сродності» не знає винятків, бо кожна людина має власний особливий нахил до «сродної» собі справи. Людині, яка творчо та професійне виконує свої обов`язки, і сама праця буде приносити радість, то світ стане набагато кращим, Він мабуть позбавиться багатьох злиденних проблем і

труднощів. «Бути щасливим – це значить пізнати, знайти самого себе»! Реалізація себе за своїми можливостями…

Шукаємо щастя по країнах, століттях, а воно скрізь і завжди з нами…У сучасному світі, у гонитві за легкою наживою, славою, багатством багато хто забуває що праця повинна приносити не тільки прибуток, але й щастя. Все починається з вибору фаху, і от в той момент коли молодий фахівець обирає професію, він не завжди прислухається до самого себе, до свого природнього таланту, він більше звертає увагу на перспективу гарної посади, високий матеріальний здобуток. Але отримавши бажане, людина втрачає частину себе, своїх здібностей, якими наділила природа, і тим подібно до фонтану, не може отримати те що не дано, йому природою, от виходить така нерівна – рівність.

Тому ідея «сродної праці» була, є і буде актуальною завжди, бо саме вона є запорукою щастя кожної людини. «Ти робиш найкращу і для тебе рятівну справу, коли твердо ступаєш по шляху доброго глузду» (Г. Сковорода).

Вей Шу Пан (Китай), Пузанова-Красікова І.О.
УІПА

КАТЕГОРІЯ ЧАСУ У ФІЗИЧНИХ ТЕОРІЯХ І СВІДОМІСТЬ ЛЮДИНИ

Простір і Час – визначальні категорії свідомості людства. Протягом століть кращі представники науки та культури замислювались над тим, що таке Час та чи є він взагалі. У цій роботі ми відстежимо деякі етапи розвитку уявлень про Час.

У класичній механіці описані такі властивості часу, що піддаються сприйняттю у повсякденному досвіді. Мірою і масштабом часу мікросвіту служить сама людина і навколишня природа. Абсолютний час, який не залежить ні від яких впливів, має раз і назавжди заданий темп. Таке

сприйняття часу було доповнено теорією відносності А.Ейнштейна. Ця теорія не відкинула класичну механіку, а включила її в себе як часткову теорію, що діє при обмежених швидкостях і силах тяжіння. У теорії відносності час не є абсолютним, тому що, по-перше, абсолютного змісту позбавляється теорія одночасності, по-друге, сам темп часу тепер залежить від руху і тому стає відносним, а по-третє, час підпадає під дію сил тяжіння, які впливають на його темп. При наявності, наприклад, дуже сильного тяжіння, час уповільнюється. Таким чином, ще класична фізика об'єднала час і простір, пов'язавши їх через рух. Якщо ми маємо рух тіла у просторі, то схематично його можна представити як лінію, яка створена сукупністю безлічі крапок з чотирма координатами. Цю лінію названо світовою лінією. Згідно теорії Г. Мінковського, крапки відповідають подіям у спеціальній теорії відносності. Світова лінія не може повернути назад, тому що події розташовані уздовж світової лінії у заведеному порядку, який змінити неможливо. Таким чином, порядок подій на світовій лінії є абсолютним.

У квантовій теорії відкривається нова особливість часу. Якщо класична механіка дала теорію часу для макросвіту, теорія відносності – для мегасвіту, то квантова теорія діє у межах мікросвіту. Біг часу розглядається як квантовий, тобто поділений на окремі послідовні частинки.

І зараз тривають пошуки сутності Часу. Декотрі вчені впевнені, що наше сучасне уявлення про фізичну реальність, одним із вимірів якої є час, потребує докорінного перегляду.

Ксу Ши Джи (Китай), Пузанова-Красікова І.О.
УІПА

ЗМІЇ У КУЛЬТУРІ ІНДІЇ

Свою країну індуси називають Бхарат. Як і кожна культура, вона має свої характерні риси, свої традиції. Однією з таких особливостей є культ змії,

котрий налічує більше п’яти тисячоліть. Змія розглядається як предок людини, тому що, коли людей ще не було, а індійська земля являла собою безкрає болото, у світі царювали рептилії. Крім того, згідно циклу легенд про Будду, саме величезна кобра допомогла святому досягнути просвітлення: вона, захищаючи Гаутаму від страшної бурі, яку заподіяв демон Мара, сім разів обгорнула його тіло та простягла над головою Будди свій капюшон.

Про змій в Індії складена велика кількість легенд та переказів. Головним персонажем її, безумовно є змій Шеша, що лежить на воді Світового океану та підтримує відпочиваючого на його кільцях бога Вішну. Наприкінці кожного космічного дня, який дорівнює 2160 млн. років, у вогненній пащі Шеши зникають світи, а творець Брахма відбудовує їх заново. Інший могутній змій має ім’я Васуки. Він є атрибутом Шиви, який носить його на собі та використовує для пахтання океану та виготовлення священного напою амріти. Обидва ці змііні персонажі зображувалися із тілом змії та головою людини. Мешкали вони у підземному царстві – Паталі.

У повсякденному житті індусів змія є шанованою істотею. Вона виступає як втілення предка, як хранителька дому. Тому зображення змії наноситься на обидва боки вхідних дверей. У південній Індії часто господарі тримають невеличкий серпентарій, де живуть священні кобри. Якщо сім’я переїжджає на інше місце, то забирає цей серпентарій із собою. Цікаво, що плазуни завжди пізнають своїх господарів та ніколи їх не кусають.

Навмисне вбивство змії в Індії вважається великим гріхом. Поховання вбитої змії – складний ритуал, який включає проголошення мантр, одягання тіла змії у шовкову тканину з ритуальним візерунком та спалення змії на поховальному вогнищі.

Особливо змії шанувалися жінками, котрі хотіли мати дитину. Вони приносили яйця, шматочки м’яса, рисові кульки до місць проживання змій та молилися про щасливе материнство. Дуже доброю прикметою вважалося знаходження старої змііної шкірки, шматочок якої треба було покласти у свій гаманець.

Святом, яке присвячене «зміїному народу», є нагапанчами, яке відмічається наприкінці липня – початку серпня. Змій вітають, обсипають пелюстками троянд, обдаровують грошима та дякують за врятований від гризунів врожай. Люди пригощають рептилій молоком, топленим маслом, медом, куркумою та рисом. У розпал свята індуси беруть змій та накладають собі на шию. Фактом є те, що у цей день під час свята ніколи немає укушених. Здається, рептилії все розуміють.

Але ж сумною статистикою є те, що в Індії смертність від зміїної отрути достатньо висока. Кожний рік від укусів страждає більше чверті мільйона людей, з котрих п'ятдесят тисяч гинуть. Але, за культурними уявленнями, змії кусають тільки тих, хто порушує вікові традиції.

Ксян Гін Мінг (Китай), Пузанова-Красікова І.О.
УІПА

КВІТКОВІ КОМПОЗИЦІЇ В ЯПОНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ

У багатьох країнах світу існує своє ставлення до квітів. Але ж тільки в Японії є унікальний і дуже давній вид мистецтва складання букетів, який називається ікебана. Якщо замислитись над тим, з яким видом мистецтва пов'язана ікебана, то, мабуть, вона ближче за все до скульптури. Скульптор творить композицію з каменю, глини, дерева. А творець ікебани – з квітів, гілочок. Але ж мистецтво ікебани є близьким і до образотворчого мистецтва. Художник спостерігає поєднання кольорів, їх життя на полотні, їх перелив з одного кольору в інший. Створювач квіткової композиції займається тим же самим: він намагається змусити квіти заговорити тією мовою, яка може бути зрозумілою людям. Але у Японії є певні традиційні уявлення про символічні побажання квіткових композицій: поєднання сосни і троянди є символом довголіття, півонії і бамбука – процвітання і миру, хризантеми і орхідеї – радості.

Народження ікебани відносять до VI століття, коли після зародження буддизму виникла традиція підношення квітів Будді. Взагалі ікебана відображала протистояння двох сил – Світла й Пітьми. У композиції були представлені дві гілки. Одна відображала Небо, а друга – Землю. З середини XII століття було внесено третій елемент, що символізував Людину. З цього часу мистецтво ікебани набуває нових рис; воно стає у більшій мірі світським: квіткові композиції прикрашають палаци аристократії,. проводяться змагання зі складання букетів.

Зараз існують різні школи мистецтва ікебани, які сформувалися у різні часи. Найдавніший стиль – рікка («квіти, що стоять») – характеризується канонізованими правилами розміщення рослин та включає 9 елементів. Оскільки рослини виходять з води одним пучком, ваза для цього стилю підбиралася якомога глибока з розширеною горловиною. Існували також квіткові стилі особливого призначення. Наприклад, стиль тябана був призначений для проведення чайної церемонії. Із сучасних найбільш популярних шкіл можна назвати соґецу (трава-місяць). У цій школі розширено перелік матеріалів, які можна використовувати: крім квітів і гілочок, майстри використовують пір’я, каміння, метал, пластик та ін. Одним із важливих принципів є вимога: права і ліва частини мають бути асиметричними.

Всі школи, безумовно, мають і спільні вимоги. Наприклад, всі елементи закріплюються в ікебані таким чином, що здаються гілками однієї рослини. Також всі асиметричні елементи повинні створювати ніби трикутник.

При цьому в японській літературі підкреслюється, що при складанні ікебани найбільш вагоме значення мають око і серце майстра. Вони не повинні знаходитися у полоні правил.

Лі Зо Чен (Китай), Пузанова-Красікова І.О.
УІПА

ОЛІВЕЦЬ ЯК АРТЕФАКТ

На жаль, найчастіше ми рідко згадуємо про ті речі, котрі завжди поряд із нами та без котрих наше життя було б зовсім іншим. Легкий, дешевий, готовий до роботи і в спеку і в мороз, невеличкий за розміром і тому легко вміщається у кишені, до того ж легко стирається гумкою. Він був супутником мандрівників, дослідників, яких наукова доля закидала у найвіддаленіші куточки світу. Навіть у нашому XXI столітті олівець не здає своїх позицій. За його допомогою діти виводять свої перші малюнки, а видатні майстри створюють безсмертні шедеври.

Та згадаємо складний шлях, який пройшов олівець для досягнення простоти й досконалості. З XIV століття для малювання використовували палички, виготовлені із суміші свинцю й цинку, які залишали коричневий слід, взаємодіючи з киснем. Так працювали Альбрехт Дюрер, Сандро Ботічеллі, Леонардо да Вінчі та інші. Другим засобом малювання у ті часи було малювання з використанням деревного вугілля. Для цього брали вербові палички, заточували і клали у горщик, герметично закупорювали його і ставили у напалену піч. Але кожний із цих матеріалів мав свої недоліки: свинець та цинк не можна було стерти, а слід вугілля був недовговічним.

Історія сучасного олівця мала свій початок у Борроудейлі, на півночі Англії. Там була знайдена невідома чорна речовина, схожа на вугілля, але не горюча, яка залишала на поверхнях чорний слід, який легко стирався. Однак цей мінерал бруднив руки, і тому його шматочки обгортали мотузками або пергаментом. Потім з цього мінералу стали виробляти стержні, а трохи пізніше з’явився невідомо ким винайдений дерев’яний футляр, у який поміщався графіт. Відомо, що перші згадки про прадіда нашого олівця реєструються у першій половині XVI століття, а у другій половині цього ж

століття олівець з’являється майже у всіх країнах Європи. У XVII столітті видобування та експорт графіту, що мав великий попит у художників, йшло повним ходом. Але ж своє ім’я графіт одержав значно пізніше: у 1779 році шведський хімік Карл-Вільгельм Шееле довів, що знайдений мінерал не містить свинця, а є модифікацією чистого вуглецю. Через 10 років німецький геолог Абраам Готліб Вернер назвав цю речовину графітом (від грецького слова графо – писати). Довгі роки монополістами на постачання графіту були англійці, тому що графіт, знайдений у інших країнах, значно поступався якістю англійському.

Однак французький вчений Ніколя Жак Конте знайшов спосіб поліпшити властивості грифеля. Він змішав подрібнений графіт із глиною і випалюванням виготовив з цього матеріалу стержні. Щоб зробити кольорові олівці, у грифель почали додавати барвники і пігменти. У XIX столітті виробництво олівців стало вельми прибутковою справою. Родовища графіту були знайдені у Сибіру, Німеччині та в інших частинах світу. Почали відкриватися олівцеві фабрики. Масове виробництво дозволило знизити ціни, і на початку XX століття олівцями вже могли користуватися школярі.

Навіть і у третьому тисячолітті олівець продовжує отримувати нові якості. Олівці бувають круглі, тригранні, чотиригранні, шестигранні, на деяких нанесена вимірювальна шкала. У будь-якому випадку, універсальний і невибагливий олівець аж ніяк не застарів і, можливо, буде допомагати нам ще тривалий час.

Лі Шен Пін (Китай), Пузанова-Красікова І.О.
УІПА

ЯК З’ЯВИЛАСЯ КОНСЕРВАТОРІЯ У ХАРКОВІ

Історія заснування консерваторії як інституції декому може здатися досить несподіваною. Згідно документам, перша консерваторія з’явилась у

Неаполі у 1537 році. Однак те, що називалося консерваторією не має нічого спільного з тим, що називається консерваторією зараз. Це був притулок для бродяг, сиріт та просто безпритульних, у якому їх одягали, годували та по мірі можливості навчали ремеслам. Звідси й назва – латинське слово conservare означає охорона, збереження.

Але особливу роль у навчанні мало те, що, крім ремесел, у притулку всі вивчали церковний спів. В Італії знаходилось багато храмів, і число їх продовжувало збільшуватися, а у храмах були потрібні співаки для церковних хорів.

У XVII столітті було відкрито багато таких «консерваторій». Поступово музика стала основним предметом викладання, і слово «консерваторія» почало набувати той сенс, до якого ми звикли зараз. Засновником першої консерваторії в Санкт-Петербурзі, яка відкрилася у 1862 році, був відомий композитор, мистецтвознавець і піаніст А. Г. Рубінштейн. Пізніше, через три роки, подібний музичний заклад відкрили у Москві.

У консерваторіях кінця XIX – початку XX ст. вчилися учні різного віку. Для того, щоб стати студентом навчального закладу, треба було мати музичний талант та певний рівень музичної підготовки. У цей час для вступу у консерваторію не обов'язково було мати середню освіту. Ця вимога з'явилася тільки в середині 1920-х років, і консерваторія з цих пір стала повноцінним вищим навчальним закладом.

У Харкові утворенню консерваторії передувало існування музичних класів з 1870-х років. Харків'яни відчували потребу у кваліфікованих вчителях музики. Історики свідчать, що тривалий час кадри в музичних класах, а потім і в музичному училищі поповнювались частково за допомогою фахівців-іноземців.

У 1917 році музичне училище було реорганізоване у консерваторію, яку очолив видатний адміністратор і талановитий музикант Ілля Ілліч Слатін. Він приділяв особливу увагу підбору фахівців. В музмчному училищі, де він був директором, а потім і в консерваторії викладали представники

італійської, польської, французької, чеської та інших шкіл. Більшість педагогів були випускниками Санкт-Петербурзької та Московської консерваторій. Після революційних подій, незважаючи на втрату деяких талановитих діячів культури, музичний Харків зумів зберегти свої кращі традиції багато в чому завдяки професіоналам – викладачам консерваторії. Тут працювали блискучі піаністи – професори О. І. Горовиць, П. К. Луценко та ін., вчився Ісаак Дунаєвський, якого називали червоним Моцартом. У 1930-ті роки тут заблищав талант студента-співака Бориса Гмирі. Сформовані традиції успішно передавалися і передаються наступним поколінням студентів консерваторії.

Тао Лей (Китай), Пузанова-Красікова І.О.
УІПА

«КАМ'ЯНІ ЛЮДИ» ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ

Кам'яні статуї – давні антропоморфні зображення – з'явилися у епоху пізнього неоліту і енеоліту у кінці I – середині III тисячоліття до н.е. Їх знаходять по всій землі – у Монголії, Китаї, на Алтаї, в Україні та навіть в Америці.

До сих пір вчені не можуть однозначно відповісти на питання про призначення таких витворів. Якщо вважати, що ці скульптури виконували поминальну функцію, то залишається відкритим питання про те, чому вони стоять на великій відстані від самого поховання.

Можливо, ці статуї виконували захисну роль. Це підтверджується тим, що вони часто зображувалися із зброєю в руках, а обличчя їх були повернені у той бік, звідки найчастіше нападали вороги. Зазвичай це був схід.

Не виключено, що ці дві функції були поєднані. Так, у Тюркському каганаті знайдено статую VI–VIII ст. н.е., яка обличчям схожа на померлого, який у правій руці тримає чашу, а ліва рука лежить на мечі, що висить на

поясі. Часто перед такими кам’яними зображеннями знаходили балбали, що символізують переможених ворогів. Дуже важко встановити портретну схожість кам’яних зображень та земних людей. Ідоли, як правило, мають настільки невиразні риси обличчя, що зазвичай неможливо навіть їх з кимось порівняти.

Давні статуї Монголії зазвичай розташовані парами в середині кам’яних споруд або закопувались у ґрунт, яким покривалися із головою. Найчастіше фігури зображені сидячими на спеціальних кріслах, звісивши ноги.

Існує багато легенд, що розповідають про людей-велетнів, які були нашими предками. І тепер вони стоять як вартові на межах наших земель.

Цікавою особливістю ідолів є те, що у них, при досить великому зрості, завжди непомірно короткі ніжки, або вони взагалі відсутні. Можливо, ці кам’яні істоти і не повинні пересуватися і тому не мають потреби в ногах, але ж, може статися, творці цих монументів побоювалися, що вартові можуть кинути свій беззмінний пост, і поселення залишиться незахищеним.

Де стоять кам’яні бовдури? Найчастіше за все – у степовій зоні. Прихильники космічного походження цих статуй пояснюють пристрасть до степу тим, що космічний корабель, який вишукував місце для посадки, міг приземлитися тільки на твердий ґрунт, вільний від води та рослинності. Такі дослідники спираються на міфологічні розповіді про дивовижних зоряних істот, які начебто були гостями степового краю.

Багато питань поставили перед людством мовчазні ідоли, яких найчастіше називали «балбалами», «маяками», «мамаями» та «бовдурами».

Хуанг Цонг Люо (Китай), Пузанова-Красикова И.А.
УИПА

ИЗ ИСТОРИИ КОНЛАНГОВ В КУЛЬТУРЕ

Как считают исследователи, если человечество в чём-то и способно к неограниченному творчеству, так это в создании языков. Зачем же людям создавать новые языки? Неужели им недостаточно тех, которые уже существуют?

Причины появления на свет искусственных языков – конлангов – самые разные. В средние века, например, разрабатывались искусственные языки для общения с жителями иных миров – ангелами, демонами и т.п. В XII веке, например, в Германии появился язык, называемый Lingua ignota («неизвестный язык»). Создательницей его была Хильдегарда Бингенская. Несколько позже, в XVI веке в Османской империи суфий и писатель Мухьи Гюльшени создал белей-белен для записи мистических текстов. В него входили слова из разных языков – персидского, турецкого и арабского. Примерно в это же время в Европе над созданием нового языка усиленно трудились известный маг Джон Ли и медиум Эдвард Келли. История говорит, что в результате спиритических сеансов они получили от ангелов девятнадцать енохианских ключей. Созданный конланг не получил широкого распространения потому, по мнению авторов, что обладал мощной магической силой и в неумелых руках мог натворить бед.

В эпоху Просвещения, когда не очень поощрялись занятия магией и мистика вообще, взгляд на значение искусственного языка изменился. Интерес вызывал язык-инструмент, логический, чёткий, лишённый нелогичностей, наречий, диалектологически не окрашенный, который позволил бы ученым всех стран общаться свободно. Авторы многих проектов ограничивались символами пазиграфии – символьных языков, где нет фонетики, а только наборы универсальных знаков. Такие языки активно

возникали в XVII веке. Участвовали в этих проектах и Лейбниц, и Ньютон, и многие другие известные учёные. Самым известным проектом считается разработка искусственного языка епископом Джоном Уилкинсом. Он попытался создать конланг априорного типа – т. е. такой, где слова не заимствуются из существующих языков, а создаются с нуля. Дж. Уилкинс систематизировал языковую информацию следующим образом: все существующие идеи и понятия он разделил на сорок классов, каждый из них – на девять родов, а каждый род – на девять видов. Каждый из классов получил слог типа «согласный и гласный», род – «согласный», вид – «гласный». Для письменной речи были созданы пятьдесят восемь знаков, согласованные с уже разработанными категориями. В результате получился конланг, лишенный омонимии, излишней синонимии, исключений и расхождений между написанием и прочтением букв. Однако пользоваться этим языком было очень трудно: во-первых, запомнить, что к чему относится, было нелегко, а во-вторых, слова, близкие по значению было трудно различить по произношению.

Попытки создания конланга возобновились в середине XX века. Лингвист и социолог Джеймс Браун за двадцать лет работы создал логлан (Logical language). Этот язык не является в полной мере априорным, поскольку часть его лексики заимствована из восьми естественных языков. В логлане три части: имена, неизменные предикаты и слова, отвечающие за логические и грамматические связи. Потомком логлана стал ложбан, созданный в середине 1980-х годов инициативной группой энтузиастов.

Следующей, и довольно удачной, по мнению ученых, попыткой стал созданный в 2011 году ифкуиль-илакш. Его автором является американский ученый Джон Кихада, работавший над проектом в течение нескольких десятилетий. Этот язык полисинтетический, подобно чукотскому, когда используются не слова или предложения, а смысловые фразы: второстепенные члены предложения встраиваются внутрь глагола. Кроме того, в нем имеются тона (как в китайском, вьетнамском, японском), причем

тонов достаточно много – целых семь. В этом языке 96 падежей и нелинейная система письма. Понятно, что освоить илакш может далеко не каждый человек.

В любом случае, каждый искусственный язык – это любопытный эксперимент, позволяющий нам познать язык как явление культуры гораздо глубже п порой с неожиданных сторон.

Цао Шен (Китай), Пузанова-Красікова І.О.
УІПА

АКАДЕМІК В.І. ВЕРНАДСЬКИЙ ТА ЙОГО ВЧЕННЯ ПРО НООСФЕРУ

Ім’я академіка Володимира Івановича Вернадського відоме зараз усьому світу. Перший президент АН України, член Паризької і Чехословацької Академій наук, талановитий та багатосторонній вчений, людина дуже порядна і чесна. У 1911 р. він пішов у відставку з посади професора Московського університету в знак протесту проти утисків студентів з боку керівництва університету. Ця людина широко відома як видатний мінералог, кристалограф, засновник деяких фундаментальних наук – геохімії, біогеохімії, радіології, гідрогеології. Автор численних робіт з філософії, наукознавства, природознавства.

Але увесь світ знає В.І. Вернадського насамперед завдяки його вченню про біосферу та ноосферу. Оболонку Землі, що дає нам життя, і не тільки нам, а мільйонам живих істот, склад, будова та енергетика якої визначаються сукупною діяльністю живих організмів, дослідник назвав біосферою. Вона охоплює частину атмосфери до 20–35 кілометрів, де закінчується озоновий екран. Верхня межа біосфери охоплює тропосферу, нижня опускається на континенти та досягає дна океану, заглиблюючись до 1 кілометру. Вона називається гідросферою. Біосфера існувала ще й до того, як з’явилася

людина. Якщо людина зникне з землі – біосфера продовжить своє існування. А от людині без біосфери жити неможливо, передусім тому що біосфера захищає від жорстких випромінювань космосу.

Сучасна людина у нових природних умовах зазнає впливу незвичних факторів середовища, до яких вона не готова. За думкою В. Вернадського, наукова думка і технічна діяльність людства досягли масштабів, що чинять вплив на екосистему. Надією вченого у цій ситуації стає ще одне поняття, яке він назвав ноосферою. Ноосфера – це нова, вища стадія біосфери, її смислова, інтелектуальна частина, пов'язана із розвитком людства. За словами дослідника, провідна функція ноосфери полягає у нарощуванні біогеохімічної енергії, яка спрямована на перетворення навколишнього світу в інтересах людства, на пошук нових екологічних ніш і на збереження динамічної рівноваги з природою.

З тих часів, коли В. І. Вернадський писав свої роботи, пройшов цілий вік. Але ж його вчення зараз ще актуальніше, ніж сторіччя назад. Посилення забрудненості ґрунту, води, повітря, виснаження природних ресурсів, вимирання тварин, погіршання здоров'я і якості життя людей – всі ці наслідки «розумової» діяльності людства ще більш висвітлили актуальність вчення про біосферу та ноосферу. На думку приходить міркування про те, а чи не був В. І. Вернадський мрійником, який занадто вірив у здатність людства до постійного розвитку на благо природи та планети?! Хотілося, щоб жителі нашої чудової планети іноді згадували про свій дім та наводили в ньому порядок, не звертаючи уваги на затрати, загублений час та витрати енергії. За думкою В. Вернадського, ноосфера – це сфера розуму, яка від стихійного некерованого руху переходить до свідомого регулювання, набуваючи здатності до цілеспрямованого розвитку, коли кожний розуміє свою відповідальність перед майбутнім, усвідомлює свою причетність до історії.

Чан Ан (Китай), Пузанова-Красікова І.О.
УІПА

ЛЕНД-АРТ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Незважаючи на те, що офіційно мистецтво ленд-арту виникло не так давно (датою оформлення вважаються 60-ті роки XX ст.), мистецтвознавці справедливо визнають його одним із найдавніших видів творчості людини. Основою «земляного мистецтва» є використання природних об'єктів у їх поєднанні. Можливо, первісна людина випадково склала каміння у купу, а потім притрусила їх травою – і це поєднання здалося їй цікавим і красивим. Мабуть, усі ми іноді займаємося ленд-артом, створюючи дивовижну клумбу у своєму садочку або згортаючи купки піску на пляжі.

Чому людство стало займатися ленд-артом професійно? Вважається, що це був відгук на екологічні проблеми, стрімкий зріст мегаполісів, психологічні стреси, пов'язані з урбанізацією. Митець закликає почути поклик природи, зануритися у первозданність природних стихій. Твори ленд-арту містяться у природних зонах: парках, водоймах, ланах, лісах. Найчастіше вони віддалені від цивілізації. За словами відомих мистецтвознавців, ленд-артисти йдуть від цивілізації, заглиблюючись у дикі місця, яких не торкалася людина. Їх художнє кредо – навмисна відмова від усталених традицій. Тому в земельному мистецтві немає ніяких канонів. Напрям задає сам об'єкт творчості – трава, квіти, пісок, каміння, купи землі… Основне завдання – створення певного композиційного цілого з цього природного матеріалу. Ще одна суттєва характеристика ленд-арту полягає у тому, щоб створене не мало якихось практичних призначень, а було цілком природно-хаотичне, тобто композиційне ціле не передбачає корисності. Безумовно, це протест проти упорядкованого людського світу, де навіть творення є об'єктом купівлі-продажу. Недарма витвори цього виду

мистецтва досить складно продати – навіть тому, що вони, будучи незахищеними від стихій і зануреними у природу, швидко руйнуються.

У створенні об'єктів ленд-арту митці часто використовують стародавню символіку лабіринтів, спіралей, кіл та інших геометричних фігур та магічних знаків.

У різних країнах «природне мистецтво» популярне в різній мірі. Китайці, наприклад, дуже обережно ставляться до об'єктів ленд-арту, прагнучи відтворити чудові кутки «природного дизайну» на фотографіях та малюнках. Не так давно Інтернет облетіли фото закинутого рибальського селища на острові Годжі, який входить до складу групи островів Шенгсі, де ми бачимо будинки, дуже красиво обплетені ліанами.

Традиціоналістам у мистецтві пошуки ленд-артистів здаються божевільною ідеєю. Але ж, якщо придивитися, високим завданням митців ленд-арту є спроба звертання уваги людей на природу, точніше, на взаємовідношення людини і природи, повернення до міфологічного способу мислення, коли людина не вважала себе царем природи, а знаходилася з нею у нерозривній єдності.

Ю Ви (Китай), Пузанова-Красикова И.А.
УИПА

КАТЕГОРИЯ РАВНОДУШИЯ В ЭТИКЕ СОВРЕМЕННОСТИ

В жизни наших современников бывает всякое: не все люди одинаковы, не всегда их поведение соответствует нашим ожиданиям. Но нам хочется обратить внимание на одну черту характера, которая, кажется, стала в последнее время доминирующей. Эта черта – равнодушие. Ее вполне можно квалифицировать как категорию этики, особенно если вспомнить всех писателей и философов, которые писали об этом свойстве человеческой личности.

В жестоком современном мире человеку очень трудно самореализоваться. Иногда некоторые люди, устав от бесконечных и бесплодных попыток найти своё место в жизни, просто уходят в беспросветность и апатию. Они замыкаются в своем ограниченном мире, опасаясь, что кто-то сделает им замечание или просто не поддержит. Думается, современному молодому человеку очень нужна эта поддержка, участие других людей, их заинтересованность, потому что без неё мы не живем, а существуем. Но в своей потребности получить сочувствие от других мы почему-то забываем, что и сами не должны быть равнодушными. Равнодушие – это болезнь, поражающая человеческую личность. Современный человек зачастую ощущает себя не деятелем, а наблюдателем, посторонним, дистанцируясь – кто от политической жизни (о чем свидетельствует, например, далеко не стопроцентная явка на выборы), а кто – от проблем ближних и дальних.

Многие молодые люди, которые должны кипеть, гореть, спорить, бороться, утверждать свои приоритеты, выбирают пассивное состояние. Но ведь только в юности, когда человек еще гибок, когда он еще не закостенел в своих привычках, в способности думать и воспринимать, полон сил и не устал от жизни, он может все время быть в творческом поиске и состоянии эксперимента, осознавать себя причастным ко всему, что происходит в социуме, а не просто плыть по течению. Быть ответственным деятелем, творцом своей судьбы, а также судьбы страны и мира, нужно учиться, поскольку такая жизненная позиция не появляется как само собой разумеющееся.

Ян Дзэпэн (Китай), Пузанова-Красикова И.А.
УИПА

ИСТОРИЯ ОРГАНА

Неспроста орган считается одним из самых загадочных инструментов. К тому же он является одним из самых древних. По мнению искусствоведов, история органа насчитывает около 2 тысяч лет. Предшественником органа был так называемый сиринкс, который называли флейтой Пана. Это древнегреческий музыкальный инструмент, включающий несколько флейтовых трубочек, различающихся по размерам и имеющих разное звучание. Постепенно флейта увеличивалась в размерах и стала такой большой, что музыкант не мог на ней играть: не хватало воздуха в легких. Тогда механик Ктесебий, живший в Александрии в III столетии до н.э., пристроил к ней поршневый гидравлический насос, который помогал подавать воздух в трубы. Позднее насос заменили мехами, которые накачивали воздух и выравнивали давление его потока. Однако проблема состояла в том, что труб со временем становилось все больше и музыкант, исполняя произведение, вынужден был чуть ли не бегать для того, чтобы открыть или закрыть задвижки, расположенные на концах труб. Выход из сложной ситуации был найден инженером и архитектором Марком Витрувием, жившем в I столетии до н.э. К органу при помощи грузиков с клапанами была присоединена клавиатура. Клавиши были настолько большими, что их приходилось нажимать кулаком или локтем.

Орган был очень популярен в Древнем Риме, где звучал в аристократических салонах и даже во время гладиаторских боев. С появлением христианства орган появился во многих странах Европы, где на него обратили внимание как на инструмент, способный благодаря своему мощному звуку поддерживать нестройное пение верующих. С тех пор этот инструмент стал неотъемлемым атрибутом христианского богослужения.

Только в XI столетии появилась педальная клавиатура и были сконструированы отсеки для распределения воздуха, которые позволяют включать отдельные ряды труб (регистры).

Современный орган имеет два принципиально разных вида труб – лабиальные и язычковые. Лабиальные трубы составляют основную часть органа, именно их видно из зала. Лабиальные трубы создают наибольшее количество регистров. Частоту звука определяет длина трубы, которая является резонатором. Язычковые трубы не имеют такого количества регистров, как лабиальные, но они обладают более ярким и мощным звуком. Этот звук создается колебанием металлической пластинки в потоке воздуха. Частота звучания зависит от длины этой металлической пластинки, которую называют «язычком» и чаще делают из латуни.

Из зала видно, что трубы органа расположены рядами – регистрами. Обычно сколько клавиш – столько и труб в регистре. Каждый регистр включает трубы одной конструкции и одного характера звучания, но разной длины. На ручках или кнопках включения регистров пишется их название и частота. Все трубы располагаются в герметичных ящиках – виндладах, что означает в переводе с немецкого – «ящик ветра». Именно сюда поступает воздух из мехов и распределяется по трубам системой клапанов. Когда музыкант нажимает клавишу, открывается соответствующий клапан, канал наполняется воздухом, и труба начинает звучать. По способу управления органы бывают механическими, пневматическими и электромеханическими. Старые инструменты обычно имеют механическую или пневматическую трактуру (систему управления). В современных органах используют электромеханическую систему управления. Клавишная система – механическая, а заслонки открываются с помощью электромагнитов.

Хочется добавить, что для органа требуется особое помещение с особыми акустическими свойствами. Любопытно, что не зал подбирается для органа, а орган строится под определенные акустические возможности зала.

Создание органа – трудоёмкий, длительный и очень дорогой процесс, но результат окупает все трудности. Когда орган уже установлен в зале, когда он зазвучал и подарил слушателям и исполнителям свой удивительный звук – эта минута многого стоит!

СЕКЦІЯ 4
РОЛЬ ПЕДАГОГІКИ Й ПСИХОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА

Голова секції: проф. Ігнатюк О.А.

Секретар секції: ст.викл. Костиря І.В.

Акімова Д.Д., Ігнатюк О.А.
НТУ «ХПІ»

РОЛЬ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ ПЕДАГОГА-ЛІДЕРА

Основоположними якостями, що зумовлюють цілеспрямований розвиток важливих особистісно-професійних характеристик, що призводять особистість до позиції лідера, визначені самостійність і відповідальність. У структурі якостей лідера-педагога автори [1] виокремлюють: мотиваційно орієнтовані, інтелектуально-вольові, поведінкові, соціально-комунікативні якості. Показано, що наявність виділених якостей хоч і підвищує розвиток педагога як лідера, але володіння ними не обов'язково перетворює індивіда в лідера. Теоретичні положення, представлені в роботі, доповнюють основні положення теорії лідерства, збагачуючи теорію і методику неперервної професійної освіти.

Формуванню професійно важливих якостей фахівця покликані сприяти психолого-педагогічні дисципліни. Її мета озброїти майбутніх фахівців знаннями закономірностей формування і розвитку особистості і колективу, допомогти в освоєнні методів ефективного вдосконалення конкретної людини як індивіда, особистості, індивідуальності і суб'єкта діяльності, розкрити сутність і основи організації педагогічного процесу в різних умовах

діяльності, сприяти розвитку комунікативних умінь і навичок [1–2].

Психологія дає рекомендації керівникам і організаторам підприємств, якими засобами і методами можна підвищити ефективність трудової діяльності людей, знизити конфліктність в колективі і тощо. Особливе значення має психологія для педагогіки, так як знання закономірностей розвитку особистості,

вікових та індивідуальних особливостей людей служить теоретичним обгрунтуванням для вироблення найбільш ефективних методів навчання і виховання [2].

Сучасна психологія і педагогіка пройшли тривалий багатовіковий шлях розвитку і перетворилися в даний час в досить розгалужену систему наукових знань. Широка область завдань, що вирішуються психологією, визначила її взаємозв'язок з іншими науками, на знання і досвід яких вона спирається. Вчені відзначають, що психологія займає проміжне положення між філософськими науками, з одного боку, природними – з іншого, соціальними – з третьої.

З огляду на результати наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених, можна подати комплексну систему розвитку лідерських якостей студентів у вигляді двох самостійних, але тісно взаємопов'язаних етапів [1–3].

Перший етап спрямований на виявлення студентів, які володіють лідерськими якостями (здібностями) [4]. Він необхідний, незважаючи на те, що в студентському середовищі традиційно природним шляхом виділяються соціально активні студенти, які здатні зацікавлене ставлення до навколишнього, бажання впливати на процеси, що відбуваються, прагнення до позицій лідера. Очевидним прикладом є рольові ігри в колективі.

Другий етап спрямований на розвиток лідерських якостей, формування навичок організаційної діяльності та ефективного міжособистісного спілкування. Саме на цьому етапі енергію лідерства можна направити в позитивному напрямку, на досягнення важливих для студентів, факультету,

навчального закладу цілей.

Встановлено, що в сучасних умовах посилюється значимість лідерських якостей особистості; пріоритетними для студентів виступають інноваційні педагогічні методи, спрямовані на інтерактивну взаємодію, формування компетентності майбутнього фахівця як в професійному, так і в комунікативному аспектах; на самостійний пошук інформації, презентацію продуктів своєї діяльності; на формування лідерських якостей, аналітичного, критичного мислення, ініціативи і творчості. Визначено, що найбільш

доцільними для досягнення цих завдань є психологічні методи: метод проектів, рольова гра, тренінг, в ході використання яких створюються передумови розвитку лідерських якостей студентів тощо.

Список літератури:

1. Дубініна О., Ігнатюк О. Методика діагностики професійно значущих якостей педагога-лідера. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2020. № 1. С. 88–103. doi:10.20998/2078-7782.2020.1.08.

2. *Педагогика лидерства:* монография / А. Г. Романовский, В. Е. Михайличенко, Л. Н. Грень. Харьков : НТУ «ХПИ», 2018. 500 с.

3. Романовський О. Г. Парадокси харизматичного лідерства / О. Романовський, О. Пономарьов. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2017. № 1. с.47–56.

4. Dubinina, O. N., Ihnatiuk, O. A. Sereda, N. V. (2020), The Phenomenon of Responsibility for the Preparation of Professional Leaders of Digital Generation. *Information Technologies and Learning Tools*, no. 79(5), pp. 325–340, available at: http:// journal. iitta. gov. ua/ index. php/ itlt/ article/ view/ 3931, DOI: https://doi.org/10.33407/itlt.v79i5.3931.

Анохіна А.О., Костиря І.В.
НТУ«ХПІ»

ВЛАДА ЯК ОСНОВА ЛІДЕРСТВА

На сучасному етапі розвитку нашої країни проблема влади набуває значну актуальність, оскільки влада – це вміння впливати на людей, змінювати їх поведінку. Влада дозволяє керівнику розпоряджатися діями підлеглих, направляти їх в річище інтересів організації, спонукати співробітників до більш ефективної роботи, без влади немає організації та певного порядку в діяльності.

Розглянемо яке значення відіграє влада для реалізації лідерства. Владу можна мати, керуючи потоком роботи, приховуючи інформацію від менеджера або лідера. Люди також можуть отримувати владу на підставі положення, займаного ними в суспільстві, й поваги з боку інших зважаючи на це положення. Влада не може існувати в соціальній ізоляції. Вона являє собою динамічні відносини, які змінюються разом з обставинами та людьми [1].

Існують такі основні види влади:

1. Влада заснована на примусі – полягає в тому, що виконавець виконує вказівки під страхом покарання, яке може приймати різні форми: звільнення, зниження на посаді та ін. Цей вид влади не є досить ефективним, оскільки обмежує ініціативу, творчість та самостійність підлеглих.

2. Влада заснована на винагороді – виявляється в тих випадках, коли виконавець впевнений, що керівник може оцінити його дії та відзначити певною винагородою. Сила цієї влади може бути ослаблена невиконанням обіцянок керівником або незаслуженим заохоченням підлеглих. Недоліком влади, заснованої на винагороді, є її обмежений вплив, що визначається оцінкою цінності винагороди підлеглими.

3. Експертна влада – заснована на визнанні оточуючими наявності у

особистості недоступних їм спеціальних знань. На сьогодні, така влада набуває все більшого поширення, бо активізує використання керівником своєї освіти, досвіду, таланту та навичок.

4. Законна влада – надається особистості в рамках її офіційної посади в організації, при цьому виконавець сприймає як належне те, що керівник має право віддавати накази.

5. Референтна влада – пов'язана з особистими якостями або здібностями керівника, які сприймаються виконавцями як привабливі й представляються їм прикладом для наслідування.

Влада може ґрунтуватися на примусі, винагороді, харизмі та законних повноваженнях, проте її прояви залежать від ситуації, особистості людини та ступеня залежності від неї людей. У будь-якому випадку, в успішній компанії присутній розумний баланс влади, через те, що дисбаланс в цій області позначається як на становленні організації, так і на внутрішніх відносинах [2].

Нині, керівна ланка не замикається тільки на владі, яка проявляється в контролі та управлінні. Керівник повинен мотивувати молодих, заряджати команду енергією. Він повинен не просто керувати, але й робити так, щоб кожен відчував свою важливість для майбутнього [3]. Ми повністю в цьому погоджуємось.

Влада керівника повинна бути досить сильною, щоб спонукати інших до роботи, спрямованої на досягнення цілей організації. Цього можна домогтися виконуючи наступні умови:

1. Потреба, на якій ґрунтується вплив, повинна бути активною та сильною.

2. Людина, на яку впливають, повинна розглядати вплив як джерело задоволення або незадоволення якоїсь потреби.

3. Людина, на яку впливають, повинна бути впевнена, що виконання спричинить задоволення або незадоволення потреби.

4. Людина, на яку впливають, повинна вірити, що її зусилля можуть

виправдати очікування керівника.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що лідер повинен прагнути до ефективного поєднання всіх можливих типів влади. Влада як основа лідерства проявляється через вплив. Вона необхідна для організації суспільного виробництва, яке вимагає підпорядкування всіх учасників єдиної волі, а також для регулювання інших взаємин між людьми в суспільстві.

Список літератури:

1. Каменская В.Г. *Психология управления. Социально-психологические основы управленческой деятельности*: учебное пособие для студентов вузов / 2-е изд., стер. Москва: Издательство Юрайт, 2002. С. 110–115.

2. *Менеджмент:* учеб. пособие для студентов вузов/ Под ред. В.В.Лукашевича, Н.А. Астаховой. М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2007. 163 с.

3. Управление персоналом компании: Учебное пособие / под ред. Сербиновского Б.Ю и Самыгина С.И. М.:«Издательство Приор», 1999 – 432 с.

Балабай А.А., Ігнатюк О.А.

НТУ «ХПІ»

АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ХАРИЗМАТИЧНОГО ПЕДАГОГА-ЛІДЕРА

В сучасному світі, коли технологічний прогрес не стоїть на місці, коли доступні різного роду масмедія, телебачення та інтернет, особливо гостро постає проблема модернізації освітнього процесу підготовки майбутніх конкурентоспроможних фахівців. У цьому контексті особливого значення набуває підвищення ролі суб'єкта освітнього процесу – викладача. Він має бути харизматичним педагогом-лідером, адже не визиває жодних сумнівів положення про те, що виховати лідера може тільки лідер.

Проблема формування харизматичного лідера не є новою у теорії і

практиці методики професійної освіти, про це свідчать наукові доробки О. Романовського, Т. Гури, О. Дубініної, О. Ігнатюк, Н.Середи та ін. [1–3].

Метою виступу є визначення актуальності та особливостей формування харизматичного педагога-лідера.

За умов сьогодення здобувач вищої освіти переходить від позиції

«слухача» до позиції «глядача», що говорить про необхідність зміни вдосконалення організації освітнього процесу, підходу до подання інформації та модернізації педагогічних технологій.

Викладачі несуть відповідальність за здійснення професійної діяльності, визначення змісту і методів та педагогічних технологій, тож поповнюють свою базу знань, намагаються покращити власні педагогічні здібності та майстерність викладацької діяльності.

Так, безумовно, викладацька діяльність у закладах вищої освіти – це складний та трудомісткий процес, проте потрібно розуміти, що викладач свідомо обирає свою професійну діяльність і це повинно бути справді покликанням, в такому разі можлива повна віддача, як в інтелектуальному так і в емоційному плані. Тому впевнено можна вважати актуальною на сьогодні

тему розвитку нових педагогічних здібностей викладачів у закладах вищої освіти, модернізації педагогічних технологій освітнього процесу та формуванняхаризматичного лідера, що в змозі привернути та утримати увагу активної, розвинутої, сучасної молоді.

Задля формування харизматичного педагога-лідера потрібно постійно розвивати власні педагогічні здібності, провідну роль яких відіграють комунікативні властивості особистості. Вони дозволяють викладачеві адекватно сприймати психологію здобувача освіти, його психічний стан в конкретному випадку, правильно оцінювати стан колективу групи взагалі і в даній педагогічній ситуації зокрема.

Складовою частиною професійних властивостей особистості викладача можна вважати готовність до емпатії, тобто до розуміння психічних станів здобувачів освіти і співпереживання їм. Необхідна умова цього – любов до тих, кого навчають.

Важливим компонентом властивостей особистості викладача можна вважати високорозвинену потребу в соціальній взаємодії, яка проявляється в прагненні до передачі знань, до спілкування з учнями, в бажанні розумно організувати життя і діяльність колективу. Успішна реалізація потреби в соціальній взаємодії залежить від наявності у викладача педагогічного такту.

Важливе значення має і мова викладача: наявність ораторських здібностей, лексичне багатство мови і тощо. Така якість, як артистичність натури (жива уява, вміння фантазувати), теж відіграє певну роль в успіху педагогічної діяльності та формуванні лідера.

Технічний прогрес не стоїть на місці, тому і педагогічні технології змушені розвиватися в швидкому темпі, аби не відставати від суспільства, яке потребує створення нових підходів до надання навчальної інформації.

Сучасна молодь краще сприймає візуальну та аудиальну інформацію разом ніж тільки зорову. Тому для підвищення якості засвоєння навчального матеріалу використовують презентаційний матеріал, різного роду відео, фільми, що надає процесу навчання більшої змістовності доповнюючи

лекційний матеріал та матеріал отриманий з книг. Прогресивним напрямком розвитку педагогічних технологій є створення та оновлення інтернет-баз даних, в яких можна знайти інформацію, яка цікавить користувача, можливість ознайомитися з нею в різних формах.

Отже, для розвитку педагогічних технологій потрібно надати для навчально-педагогічного процесу можливість навчатися, використовуючи технічні засоби та модернізувати системи дистанційного навчання, бо зважаючи на велику кількість нової інформації, інтернет ресурси необхідно постійно оновлювати та вносити правки щодо їх змісту. Викладач має вільно використовувати інтернет-ресурси, аудіо та відео, адже у сучасному світі

неможливо бути лідером, не володіючи сучасними технологіями.

Підсумовуючи зазначимо, педагог-лідер потребує постійного апгрейду своїх педагогічних здібностей, саморозвитку у сфері новітніх технологій, адже те, що було новим декілька років зараз вже може бути не актуальним. Проаналізована інформація по вказаному питанню знайде подальший розвиток при написанні курсової та кваліфікаційної роботи магістра.

Список літератури:

1. Розвиток лідерського потенціалу національної гуманітарно-технічної та управлінської еліти: монографія / за ред. О. Г. Романовського та О. С. Пономарьова. Харків: ФОП Мезіна В.В., 2017. 292 с.

2. Дубініна О., Ігнатюк О. Методика діагностики професійно значущих якостей педагога-лідера. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2020. № 1, с. 88–103. doi:10.20998/2078-7782.2020.1.08.

3. Dubinina, O. N., Ihnatiuk, O. A. & Sereda, N. V. (2020), "The Phenomenon of Responsibility for the Preparation of Professional Leaders of Digital Generation", Information Technologies and Learning Tools, no. 79(5), pp. 325–340, available at: http:// journal. iitta. gov. ua/ index. php/ itlt/ article/ view/ 3931, DOI: https://doi.org/10.33407/itlt.v79i5.3931.

Бережна Л.М., Резнік С.М.
НТУ «ХПІ»

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІУ РАННЬОМУ ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Юнацький вік – важливий етап розвитку людини, що пов'язаний із плануванням життєвого шляху, самовизначенням, кризою ідентичності. Раннє юнацтво (старший шкільний вік) характеризується потребою у самопізнанні, рефлексії та самоаналізі, які дозволяють визначитись зокрема

стосовно власних мотивів, потреб, ціннісних орієнтацій, нахилів, бажань, переконань. Тобто визначитись стосовно власної особистісної, у тому числі професійної, спрямованості.

Професійна спрямованість задає напрям подальшого розвитку людини, її трудової активності, впливає на цілепокладання, вибір професії та планування професійної кар'єри. Правильно визначитись із власним покликанням надзвичайно важливо для будь-якої людини і старшокласник, відповідно до закономірностей вікового становлення, розмірковує щодо свого майбутнього та рішення, яке треба буде прийняти стосовно власної професії та власного подальшого життя.

Гендерні особливості, характерні старшокласникам, значною мірою впливають на професійну спрямованість та самовизначення хлопців та дівчат,а, отже, на самореалізацію, задоволеність життям та досягнення успіху у майбутньому. При психолого-педагогічній роботі зі старшокласниками потрібно враховувати їх гендерні, вікові та індивідуальні особливості.

У цьому віці юнаки та дівчата особливо потребують психолого-педагогічної підтримки, яка може бути спрямована на допомогу у самопізнанні,діагностику, консультування та профорієнтацію.

Дослідження гендерних особливостей професійної спрямованості старшокласників має особливе значення, оскільки дозволяє визначити способи удосконалення психолого-педагогічної підтримки старшокласників та розробити рекомендації вибору ними професії, які у тому числі засновуютьсяна професійній спрямованості юнаків та дівчат.

За результатами методики Б. Басса більша кількість дівчат характеризується спрямованістю на спілкування (60 %), у юнаків це прагнення виявляється статистично значуще набагато менше. Відмінності між юнаками та дівчатами у спрямованості на себе та на справу не є статистично значущими. У той же час ці два типу спрямованості майже у два рази більше у юнаків, ніж у дівчат.

За результатами методики Є. Клімова статистично значущою виявилась

різниця за всіма типами професійної діяльності, крім типу «Людина-природа». Загалом хлопці зацікавлені перш за все професіями типу «людина-техніка» та «людина-знакова система», дещо меншою мірою – «людина-людина». Найменш цікавими для них є професії типу «людина-природа» та «людина-художній образ». Дівчата зацікавлені, перш за все, професіями типу «людина-людина» та «людина-художній образ». Найменш цікавими для них є професії типу «людина-техніка».

За результатами методики Д. Голанда найбільш значуща різниця між юнаками та дівчатами виявилась за спрямованістю на реалістичний тип, статистично не значущою є різниця по інтелектуальному та конвенціональному типу. У більшої кількості юнаків спостерігається нахили до підприємницького та реалістичного типу особистості, меншою мірою – до соціального. Найменша кількість продемонструвала спрямованість до інтелектуального та артистичного типу. Дівчата найбільшу спрямованість продемонстрували до соціального та артистичного типу особистості. Найменша кількість дівчат показали нахили до реалістичного типу особистості.

Отже, більшість опитаних дівчат продемонстрували спрямованість на спілкування та орієнтацію на професії, які передбачають взаємодію з іншими людьми, а також на професії, які передбачають наявність творчої уяви. Більш цікавими для хлопців виявились професії, об'єктом праці яких є техніка та знакові системи, а також підприємницька спрямованість професії.

Горбенко Т.І., Ігнатюк О.А.
НТУ «ХПІ»

ПОРТРЕТ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА-ЛІДЕРА

"Якщо ви хочете бути лідером,
ви повинні втілювати в собі ті якості, які

очікуєте або жадаєте від своїх підлеглих".

Ейдер Джон

У сучасному суспільстві глобалізації, інформатизації, прискореного впровадження нових наукових відкриттів, швидкого оновлення знань і професій висувають вимоги підвищеної професійної мобільності та безперервної освіти педагога. Головним завдання педагогічних колективів, методичних служб освітніх закладів є забезпечення умов для особистісного та професійного зростання кожного педагога. Адже, центральною фігурою у модернізації освіти, реформуванні освітнього процесу має стати педагог-дослідник, педагог-лідер.

Педагог нової формації – це духовно розвинена, соціально зріла, творча особистість, фахівець, який професійно володіє всім арсеналом педагогічних засобів, постійно прагне до самовдосконалення та саморозвитку, стимулюючи до цього своїх учнів та студентів.

Освітній процес спрямований на формування і розвиток компетентностей, результатом якого є особистість, яка усебічно розвинена, здатна до критичного мислення, це патріот з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини, це інноватор, який здатний змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, учитися впродовж життя Аналіз літератури з даного питання (Дж. Равен, М. Н. Скаткін, І. Я. Лернер, В. В. Краєвський, Г. П. Щедровицький, В.В. Давидов та ін.) дає змогу визначити так звану «основу» сучасної освіти: навчитися пізнавати, навчитися робити, навчитися жити разом, навчитися жити.

Мимоволі виникає питання: якими якостями повинен володіти сам педагог, щоб навчити учнівську та студентську молодь пізнавати, міркувати, створювати, вчитися? Жодних сумнівів, що це має бути людина, яка має чіткі пріоритетні цінності, з адекватним рівнем самооцінки і рівнем суб'єктивного контролю, здатна направляти оточуючих, з метою ефективного вирішення

поставлених завдань, людина-лідер.

Сьогодні існує безліч визначень лідерства. Але що значить бути лідером в освіті? Для одних в цьому словосполученні полягає бажання мати владу, впливати на людей, для інших ці слова пов'язані зі словом відповідальність за щось або за когось. А для більшості – це життя, це радість від того, що ти робиш, що ти визнаний іншими, така людина не тільки готова приймати рішення, але, і знає, як це робити. Для педагога бути лідером, значить бути прикладом, праобразом майбутнього громадянина нашої держави.

Ф. Карделл наголошував, що «необхідні значні емоційні, розумові та творчі зусилля, для того, щоб стати яскравим та енергійним лідером, які

потрібні в умовах сучасного світу, що постійно змінюється… Ця людина повинна володіти силою і наполегливістю, щоб, усупереч усьому, йти на ризик і розв’язувати проблеми, а також здатністю передбачувати майбутнє і оцінювати минуле, щоб чітко уявляти собі всі наслідки своїх дій». Крім названих якостей, дослідник визначає дванадцять дій лідера, а саме: обирати, слухати, бачити, думати, відчувати, уявляти, розуміти, вірити, мріяти, передбачати, прагнути та рухатись [3].

Високі вимоги до сучасного педагога обумовлені об’єктивними потребами суспільства, новими завданнями, які ставить перед нами життя. Сучасний педагог повинен навчити молодих людей системному мисленню, методам пізнання та самоорганізації, допомогти розкрити власний потенціал, стимулювати та активно використовувати можливості кожної особистості. Для реалізації такого підходу, особистості вчителя мають бути притаманні високий рівень моральної свідомості, творчий стиль мислення, здатність бачити проблему, творча фантазія, розвинена уява, прагнення досягти ефективного результату за конкретних умов праці, високий рівень загальної культури. Учитель нового покоління це психологічно та емоційно компетентна людина, лідер і менеджер, професіонал, ефективний комунікатор та фасилітатор, формує знання та навички до вимог суспільства.

Педагогічна діяльність потребує особливих якостей від людини, яка обрала педагогічну професію: професіоналізм, інформативна грамотність, широкий кругозір, педагогічна творчість, відкритість до нового, володіння інтерактивними методами, мобільність, комунікативність, критичне мислення, емоційна врівноваженість, особистісна гнучкість, здатність до самоаналізу та самоконтролю [1].

Таким чином, основне завдання педагога активізувати свої особистісно-професійні лідерські ресурси, для того щоб розкрити і розвивати лідерський потенціал у дітей, адже дослідниками доведено, що лідерами не народжуються, лідерами стають. Тоді питання – з чого почати? Починають з самого себе. Визначити основні якості, які, є ключовими і визначають лідерство; сформувати загальний семантичний простір установи (поняття «лідер» має бути єдине); знайти шлях власної лідерської самореалізації; подолати опір, напругу при встановленні контакту з лідерами – дітьми і колегами; активізуватилідерський початок і зберегти конструктив лідерських позицій.

Список літератури:

1. Бех І.Д. Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей. Київ, 2018. 40 с. Url: https://ipv.org.ua/prohrama-nova-ukrainska-shkola/

2. Богданова І. М. Педагогічні інновації в системі підготовки вчителя: кінець XX – початок XXI століття / Інна Михайлівна Богданова. Одеса: М. П. Черкасов, 2009. 157 с.

3. Карделл Ф. Д. Психотерапия и лидерство / Фрэнк Дэвид Карделл. СПб.: Речь,2000. 234 с.

4. Культура і компетентність сучасного вчителя-лідера: матеріали обласного науково-практичного семінару, присвяченого 290- річчю з дня народження Г.С.Сковороди. Полтава: ПОІППО, 2012. 84 с.

5. Концепція «Нова українська школа». URL: mon.gov.ua

Гринчук Златоуста-Софія, Купчишина В.Ч.
НАДПСУ ім. Богдана Хмельницького

ПСИХОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА ОРГАНІЗАЦІЇ

Наукові підходи щодо змісту поняття «лідер» є не однозначними. Так, на думку одних – це людина, яка володіє хорошою інтуїцією, комунікабельністю і проникливістю, інші наголошують, що лідер – це той, хто веде (перший, що йде попереду), треті дотримуються визначення, що подано у психологічних словниках – лідер (від англ. leader – провідний, керівник) – особистість, що користується визнанням та авторитетом в групі і за якою група визнає право приймати рішення про дії у важливих ситуаціях, бути організатором діяльності групи і регулювати відносини в ній.

Аналіз наукової джерельної бази засвідчив, що питання лідерства було актуальним завжди. Дослідженню цього питання присвятили свої наукові праці як закордонні вчені (Б. Басс, В. Бланк, Р. Дафт, П. Друкер, Е. Маккі, С. Кові та ін.), так і вітчизняні науковці (С. Бойко, М. Возна, К. Козак, В. Лугова, О. Нестуля та С. Нестуля, О. Траверсе та ін.). Всі вони одностайні в думці, що будь-який лідер повинен володіти цілою низкою рис, що характеризують його як керівника та організатора своєї професійної діяльності. До таких рис науковці відносять: цілеспрямованість, впевненість у собі, витривалість, завзятість, відповідальність, допитливість, товариськість тощо.

Серед наукових проблем сьогодення ми також зустрічалися з поняттям

«харизматичного лідера». Харизматичні діячі привертають увагу й сучасних закордонних та вітчизняних дослідників. Наприклад, С. Пахомов вивчає особливості діяльності харизматичної особистості у релігійній сфері; К. Гаджиєв та О. Сосланд досліджують особливості діяльності носіїв харизми

у сфері політики; А. Калабін вивчає специфіку ефективного лідерства й управління великими організаціями, а В. Спірідонова розглядає роль харизматичної особистості в умовах нестабільних суспільств тощо. Аналіз рис харизматичного лідера описала А. Баржичевська.

«Харизматичний лідер» – це лідер, який володіє особливими, незвичайними, надприродними якостями, які дозволяють і допомагають йому керувати, а саме мова йде про такі риси як: енергійність, впевненість у собі, привабливість, бачення перспектив, незалежність характеру та екстраординарна поведінка, бажання та прагнення до перетворень, політичне чуття, ораторські вміння, вмінні володіти своїми емоціями у різних ситуаціях тощо. Але більшість учених дотримуються думки, що хоча риси характеру і відіграють певну роль у харизматичному лідерстві, серед дослідників лідерства все більше вкорінюється переконання, що розумніше розглядати харизматичне лідерство з погляду відносин між лідерами та їх послідовниками. У межах цих відносин харизматичне лідерство ґрунтується на певних типах реакцій виконавців, а не на особливих рисах характеру лідерів. Іншими словами, лідери вважаються харизматичними на підставі їх впливу па послідовників. Цей вплив включає в себе: рівень виконання роботи вище очікуваного; високий рівень відданості компанії, вірність і повагу до лідера; інтерес і захоплення лідером і його пропозиціями.

Як не важко здогадатися, харизматичні лідери можуть надавати і негативний вплив на поведінку послідовників. Дійсно, дослідження показали, що харизматичне лідерство часто позитивно впливає на виконання роботи, люди люблять працювати під керівництвом харизматичних лідерів. Однак існує небезпека, що рано чи пізно харизма розсіється, і лідер, що нещодавно викликав захоплення, постане зовсім в іншому вигляді – в образі звичайної людини, з її власними забобонами, помилками і слабкостями. У цьому випадку натовп його послідовників не тільки відхитнеться від свого кумира, але, можливо, почне його ненавидіти. Тому там де добре налагоджений менеджмент, немає місця харизматичним лідерам. Подальшим напрямком

роботи є вивчення управлінського впливу харизматичного лідера на підлеглих.

Дубіна[1] В.О., Панамарьова[2] О.Б.
УДПУ ім. П.Тичини,[1]ВСП «ХКТФК НТУ «ХПІ»[2]

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Сьогодні, за часів пандемії COVID-19, вища освіта так само важлива, як ніколи. Незважаючи на всі проблеми, викладачам вищих навчальних закладів вдалося швидко зрозуміти ситуацію, адаптуватися до неї та перейти на онлайн-навчання. Це вимагало нового трансформаційного навчання для всіх зацікавлених сторін та серйозної адаптаційної роботи, оскільки не всі навчальні заклади мають відповідне технічне оснащення та розвинуті сучасні технічно-комунікативні компетентності викладачів.

Навчальні заклади, що використовують модель спільного лідерства, скористалися більшим ступенем спритності, інновацій та співпраці, і тепер вони отримують вищу підтримку з боку викладачів та студентів у кризових ситуаціях, ніж це можливо в установах, які тримаються застарілої та негнучкої ієрархічної парадигми керівництва; лінійна / послідовна бінарна модель лідерства. Ці традиційні моделі жорсткого ієрархічного керівництва є відповідними, коли треба вирішувати технічні проблеми, але коли зіткнулися зі складностями та невизначеностями пандемії коронавірусу, які вимагають вирішення проблем у реальному часі; вони не спрацювали, ставлячи ці установи у стратегічно невигідне становище. Перехід від авторитарної парадигми лідерства до нової спільної моделі лідерства в освітніх колах не може відбутися за одну ніч.

Однак у відповідь на кризу, підтримуючі вертикальні або ієрархічні системи, керівники навчальних закладів можуть реалізувати тип

розподіленого керівництва, при якому різні особи на різних рівнях перетинають організаційні межі, щоб здійснювати творчий вплив під час змін.

Управління навчальним закладом в умовах кризи є стресом, враховуючи те, що роль та вплив лідера посилюються в періоди змін. Ми розглянемо три найкращі практики керівництва для викладачів, які орієнтуються на кризу. Ці найкращі практики є: спілкування з студентами, як окремими особами та встановлення взаємної довіри, розподіл лідерських якостей у всій організації та чітке і часте спілкування зі студентами.

Побудувати стосунки та встановити взаємну довіру в кризу непросто треба бути автентичними та вміти слухати без судження, приймати поради та критику і прозоро передавати свої погляди сприяючи психологічній безпеці. В умовах кризи працівники вищої освіти можуть бути покликані вирішувати між особисті конфлікти та конфліктні ситуації під час яких треба проводити здорові дебати, якщо це доречно, за умови, що вони функціональні. Приділення часу відносинам під час кризи зміцнить зв’язок між студентами, викладачами, оскільки відносини сформовані в умовах кризи завдяки значному залученню, можуть стати довготерміновими та наслідковими, коли криза стихне.

Розподіл керівних обов'язків є більш ефективним, ніж інші лідерські підходи в умовах кризи, і це покращить прийняття якісних рішень, оскільки можна отримати безліч перспектив, особливо якщо кожний освітній осередок є автономним, самокерованим, та наділений повноваженнями приймати рішення. Розподіляючи керівні обов'язки, осередки залишаються мотивованими та стимульованими, оскільки вони мають більше свободи у вирішенні проблем, ніж там, де працює модель керівництва зверху вниз. Забезпечивши достатні ресурси, цим групам слід дозволити працювати в атмосфері довіри, яка встановлена в усьому закладі в умовах кризи, та брати участь у вирішенні проблем, інноваціях та змінах що також посилить лідерські якості вчителів, а відповідно, позитивно вплине на формування

лідерських якостей студентів.

Події сьогодення змінюють формати викладання, спілкування, взаємодії, але зокрема нових форм і методів формування особистості, здатність вчитися та розвиватися, як для студента так і для викладача, є важливою складовою ефективного лідерства.

Дуда І.В., Артемчук Л.М.
НУБіП України

ВАЛІДНІСТЬ МЕТОДУ ОЦІНЮВАННЯ ТА ВАЛІДНІСТЬ ОДЕРЖАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ, ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ОСВІТНІХ ВИМІРЮВАНЬ

Інтеграція нашої держави у міжнародне співтовариство вимагає зіставлення освітніх рівнів, узгодження принципів підготовки фахівців. Запровадження сучасних технологій навчання й оцінювання є першочерговим завданням, яке стоїть перед освітянською спільнотою. Вищу освіту сьогодні можна отримати в державних і приватних навчальних закладах. Існує можливість отримати освіту за кордоном. Виникає проблема: яким чином співставити майбутніх фахівців, як виконати принципи Болонської декларації.

Вибір засобів педагогічної діагностики, який базується на відповідних дидактичних принципах вимірювання результатів навчання є ключовим моментом у вирішенні цієї проблеми. Лише підготовлений за відповідними правилами комплекс завдань (практично-орієнтованих та теоретичних) дає змогу правильно оцінити рівень знань і вмінь суб’єктів навчання.

Проте слід бути переконаним у тому, що такий комплекс здатний достовірно здійснити оцінювання навчальних досягнень студентів, а на його результати не впливатимуть певні зовнішні чи внутрішні чинники. Отже, особливої гостроти набуває питання якості методу вимірювання, вибір якого

ґрунтується на певних критеріях. Найважливішими з них є валідність, об’єктивність, надійність і точність.

Термін „валідність” походить від англійського valid та означає обґрунтований, дійсний, придатний, той, що має силу. Найбільш вдале визначення валідності педагогічного тесту дав А. Анастазі. На його думку, валідність тесту – це поняття, яке визначає, що вимірює тест і наскільки якісно це здійснюється [2].

Поняття валідності використовується для загальної характеристики тесту щодо відповідності одержаних результатів меті та вимогам оцінювання та валідності результатів. Якщо тест не є валідним, то це означає, що одержані результати не вимірюють те, що було визначено метою оцінювання. [3, с. 13].

Валідність результатів базується на спеціально розроблених методиках співставлення з критеріями аналізу об’єктивності результатів, в основі яких лежить оцінка міри відхилення від нормального закону результатів тестування та процедура їхньої нормалізації [1].

Валідність методу при вимірюванні успішності навчання можна класифікувати за такими критеріями: валідність змісту; валідність відповідності; валідність прогнозу. Валідність змісту – це відповідність вимог до змісту. Валідність методу – це відповідність того, що вимірюється даним методом, тому, що він повинен вимірювати.

Критерій валідності встановлює сферу дійсності, для якої метод дає статистично достовірні результати. Порушення паритету між вимогами та змістом навчання призводить до порушення достовірності результатів вимірювання, навіть якщо метод відповідатиме іншим критеріям – об’єктивності та надійності. Валідність відповідності – це відповідність результатів вимірювання та оцінювання різними методами.

Валідність змісту і відповідності може бути кількісно визначена через коефіцієнт валідності, що розраховується як коефіцієнт кореляції між результатами тестування і результатами інших вимірювань, які здійснено на

тійсамій групі з того самого предмету іншим методом. Результати тестування можна вважати валідними при коефіцієнті кореляції більше 0,6. [3].

При аналізі валідності результатів оцінюється міра відхилення від нормального закону, визначаються асиметрія A_s і ексцес $E_{x,}$ та встановлюється їхня статистична достовірність за t-критерієм Стьюдента.

Отже, визначення валідності методу оцінювання та валідності одержаних результатів, є дієвим інструментом при аналізі та порівнянні навчальних досягнень студентів та оцінці тесту.

Список літератури:

1.Аванесов В.С. *Теория и практика педагогических измерений* (материалы публикаций) М. ЦТ и МКО УГТУ-УПИ, 2005 г. 98с.

2.Анастази А. *Психологическое тестирование* [пер. с англ. в 2 кн.] . Кн.1 / А. Анастази. М.: Педагогика, 1982. 316 с.

3. *Основи педагогічного оцінювання*. Частина І. Теорія., навчально-методичні та інформаційно-довідкові матеріали для педагогічних працівників / Агрусті Г., Артемчук Л.М., Булах І.Є., Вілмут Д., Лукіна Т.О., Мруга М.Р. К.: Майстер-клас, 2005. 94 с.

Жбанков В.Є., Колісник О.О.
ВСП «ХКТФК НТУ «ХПІ»

ВАЖЛИВІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ ВИХОВНИХ ГОДИН ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЯКОСТЕЙ ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Сучасна студентська молодь – інтелектуальна еліта завтрашнього дня, яканезабаром визначатиме тенденції розвитку економіки, політики, культури, соціального прогресу України та можливо Світу. Кожен із них має стати кваліфікованим фахівцем, усебічно розвиненою людиною, висококультурною, порядною та творчою особистістю. ВСП «Харківський

комп'ютерно-технологічний фаховий коледж НТУ «ХПІ» на підставі поєднання навчання, виробництва й виховання готує сучасну молодь, покликану в майбутньому керувати державою і стати основою її оновлення й процвітання.

Сучасне суспільство розвивається динамічно та потребує фахівців нової формації, яким притаманні професіоналізм, активність, самостійність у прийнятті оптимальних та відповідальних рішень, уміння ефективно працювати у команді, проявляючи лідерські якості тощо. Для формування таких фахівців та якостей студентів також широко залучають до виховних заходів та виховної роботи. Лідер – це той, хто, йдучи попереду, показує шлях своїм попутникам. Встановити універсальні лідерські якості або визначити повний перелік лідерських якостей, які притаманні всім лідерам, неможливо. Насамперед, це пов‘язано з тим, що лідерські якості виконують роль засобів, які використовує лідер у своїй діяльності. Однак, аналізуючи специфіку професійної діяльності, можна виділити якості, що будуть необхідні фахівцю певної професійної спрямованості з метою досягнення лідерської позиції в конкретних умовах, здійснення ефективного впливу та реалізації лідерського потенціалу.

У практичній діяльності з формування лідерських якостей студентів важливо орієнтуватися на соціальне оточення, що містить види відносин, характерні для макросередовища, а також контакти та взаємини з колективом (група навчання), сімейним та дружнім оточенням (мікросередовище). Взаємодія цих сфер впливу буде формувати погляди, установки та відношення людини зі середовищем, колективом, групами та окремими особистостями. Соціальне мікросередовище – є не тільки важливим фактором, що прискорює або гальмує процес самореалізації особистості та формування лідерських якостей, але є необхідною умовою успішного розвитку цього процесу. Значну частину такого розвитку займає проведення виховних годин, метою яких єствореннямікросередовища групи навчання, та на власному прикладі формувати лідерські якості у студентів. Отже,

сучасному викладачеві важливо бути високопрофесійним, комунікабельним фахівцем, який має високий лідерський потенціал.

Проведення виховних годин передбачає спілкування викладача та студентів під час якого викладач на сам перед повинен бути лідером, який веде за собою групу студентів, викладач повинен своїм власним прикладом надихати студентів на участь у виховних заходах та проявлення в них лідерського потенціалу.

Також виховні години формують у студентів різні лідерські якості, наприклад, відповідальність, мотивацію, комунікабельність, тощо. Проведення виховних годин у процесі навчання сприяє формуванню конкурентоспроможного фахівця як лідера і допомагає майбутнім фахівцям побачити і проаналізувати свої сильні і слабкі сторони, отримати розуміння, в якому напрямку розвиватися як особистості і професіоналу.

Розробка психолого-педагогічних принципів проведення виховних годин для активізації лідерського потенціалу студентів у процесі навчальної та позанавчальної діяльності є актуальним і перспективним напрямком, як в теоретичному, так і в практичному відношеннях.

Список літератури:

1. Романовский А.Г. *Педагогика лидерства*: монография / А.Г. Романовский, В.Е. Михайличенко, Л.Н. Грень. Х.: ФЛП Бровин ЛА.В., 2018. 500 с.

Жушма Т. В., Романовський О.Г.
НТУ “ХПІ”

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВВ УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Від освіченості населення залежить злагода та процвітання в усіх сферах життєдіяльності. Тому перед сучасною системою освіти постає завдання підготовки висококваліфікованих професіоналів вищої школи.

Дистанційне навчання заполонило освітній простір. В умовах сьогодення, професійна діяльність викладача закладу вищої освіти зазнала суттєвих змін. І тільки викладач-лідер, може допомогти студенту розкрити особистісний потенціал, побачити свої нові перспективи, організувати та повести за собою на шляху розвитку та самовдосконалення.

Аналіз останніх досліджень. Суттєвий інтерес в рамках даної теми становлять наукові доробки: І. А. Зязюна, Н. Г. Ничкало, О. Г. Романовського, О. М. Дубовської, Т.В. Гури, О.М. Дубініної, О. А. Ігнатюк, О. В. Квасник, Н.В. Середи, Т. О. Солодовник, А.Є. Книш та ін. В свої дослідженнях науковці розкривають засади професійної підготовки майбутніх викладачів, та акцентують на становленні викладача саме як лідера.

Виклад основного матеріалу. Ми розглядаємо лідерські якості викладача як комплексні особистісні характеристики, що проявляються в процесі взаємодії зі студентами, під час якої певним чином формуються, розвиваються, удосконалюються і виражаються в самоствердженні, активній життєвій позиції та підвищують її успішність. Це сукупність властивостей і рис особистості викладача, які виражаються в активному прояві власної позиції, здатності швидко орієнтуватися в ситуаціях, ставити цілі.

Аналіз досліджень свідчить, що вчені не дійшли згоди щодо точного переліку лідерських якостей, які мають бути притаманні викладачу.

Ми провели опитування серед наших студенів, які навчаються на спеціальності 011, «Освітні, педагогічні науки» спеціалізації «Педагогіка вищої школи», та склали портрет викладача-лідера. Він складається з переліку таких професійно значущих лідерських якостей, як: соціальна активність, вміння визначати перспективи, любов до своєї справи і професії, гуманізм, професійна компетентність, ерудованість, цілеспрямованість, організованість, відповідальність, комунікабельність, чуйність, доброзичливість справедливість, оперативність, прагнення до новизни, спрямованість на прогрес, терпимість, вміння прогнозувати, етичність,

культурність, адаптивність, вимогливість, зосередженість, уважність, логічне та аналітичне мислення, перспективність тощо.Ми впевнені, що сучасний заклад вищої освіти, на чолі з педагогічною елітою, повинен розвивати у майбутніх викладачів-лідерів вищої школи саме ціважливі якості професійної діяльності. .

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, лідерство є невід'ємною частиною педагогічної діяльності, потужним професійним ресурсом, що дозволяє досягти високих результатів у становленні висококваліфікованих фахівців. Розвинуті лідерські якості викладача забезпечують реалізацію його особистісного та творчого потенціалу, можливості реальних досягнень у професії, оптимальності, конструктивності, самовираження і самореалізації Нами було виділені професійно значущі лідерські якості які детермінують успішну професійно-педагогічну діяльність викладача.

Список літератури:

1. Зорина А.В. *Педагогические условия формирования лидерских качеств у студентов вуза*: автореф. дис. … канд. пед. наук: 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / А.В. Зорина. Н. Новгород, 2009. 25 с.

2. Романовский А.Г. *Педагогика лидерства*: монографія / А.Г.Романовский, В.Е. Михайличенко, Л.Н. Грень. Х.: ФЛП Бровин А.В., 2018. 500 с.

3. Дубініна О., Ігнатюк О. Методика діагностики професійно значущих якостей педагога-лідера. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*, 2020, № 1, с. 88–103. doi:10.20998/2078-7782.2020.1.08.

Карасюк В.С., Артемчук Л.М.
НУБіП України

ВИКОРИСТАННЯ ГАДЖЕТІВ У ВИЩІЙ МАТЕМАТИЦІ ПРИ ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ

В умовах глобалізації, інформатизації і систематизації сучасного суспільства система вищої освіти в Україні постійно перебуває в стадії реформування. Впроваджуються освітні стандарти, стимулюється розроблення принципово нових критеріїв якості навчання. В 2020–2021 н.р. добавились епідеміологічний стан в Україні та світі. Всі ці фактори змушують викладачів шукати нові сучасні методики, форми та технології навчання, зокрема дистанційні.

Серед нових впроваджень у навчання є використання під час Zoom конференцій мультимедійних дощок, що дозволяє викладачу зробити процес навчання більш наочним та динамічним. На заняттях з вищої математики це дозволить швидко опрацьовувати матеріал, використовуючи більш наочні та точні зображення фігур, їх елементів, схем та формул. [1]

В мультимедійній дошці об’єднуються проекційні технології з сенсорним пристроєм, тому вона не просто відображає те, що відбувається на комп’ютері,а дозволяє управляти процесом презентації: вносити правки і корективи; робити кольором позначки і коментарі; зберігати матеріали заняття для подальшого використання та редагування; переміщувати об’єкти по дошці, висвітлювати лише частину написаного.

Іншим важливим елементом, що допомогає кращому вивченню вищої математики при дистанційному навчанні є використання навчально-інформаційного порталу освітнього процесу НУБіП України.

Він включає наступні блоки:

1. Форум – це частина курсу, що дає змогу студентам отримувати новини щодо проходження даного курсу, а також отримувати певні

консультації.

2. Глосарій – зосередження основних термінів та визначень курсу.

3. Теоретичний блок – надає всю теоретичну базу дисципліни, включаючи лекції, відеоматеріали і презентації.

4. Модульне контрольне тестування – складається з тестів відповідно до теми, яку було вивчено. Написання тестів для самоконтролю.

5. Підсумкове тестування – вважається остаточним контрольним тестом з дисципліни, що включає у себе питання з всіх вивчених тем і дозволяється його пройти лише один раз. [2]

Отже, вдале поєднання сучасних технологій (гаджетів, комп'ютерів, мультимедійних дощок) із звичайними методами навчання значно підвищить продуктивність у вивченні предметів, особливо вищої математики. Саме сучасні технології допомагають розвитку креативного мислення, системності унавчанні та удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців.

Список літератури:

1. Підгородецька В.М. *Використання інтерактивної дошки на уроках математики.* Методичний посібник / В.М.Підгородецька. Кам'янець-Подільський, 2015. 35 с.

2. *Навчально-інформаційний портал освітнього процесу НУБіП України* /https://elearn.nubip.edu.ua/

Ключенкова Н.М., Гура Т.В.

НТУ «ХПІ»

ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ СТАНОВЛЕННЯ ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВВ УМОВАХ ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Поняття «лідерський потенціал» є різновидом більш загальної категорії «потенціал особистості» і являє собою діалектичну єдність її явних і прихованих ресурсів. Це системна характеристика особистості, в зв'язку з

чим його психолого-педагогічна сутність є предметом вивчення з боку різних вчених. Так, відповідно до визначення І. В. Дригіної, «лідерський потенціал» є якісною характеристикою особистості, що відображає сукупність внутрішніх потреб, можливостей, ціннісного ставлення, засобів, що сприяють досягненню такого рівня інтеграції компетентності, відповідальності, активності ікомунікативності, який забезпечує її провідний вплив на членів групи при спільному вирішенні задач в різних областях життєдіяльності і має позитивну спрямованість процесу її професійного становлення [1, с. 108]. Таким чином, нею виділені як реальні, тобто виявлені можливості, так і приховані резерви, яківимагають не тільки діагностики, але розкриття, розвитку, саморозвитку та самореалізації.

О. В. Євтіхов розглядає лідерський потенціал як «сукупність індивідуальних характеристик, що забезпечують успішне становлення особистості, які стають дієвим способом активізації її потенціалу тільки при наявності відповідних цінностей, мотивації, прагнення досягти того чи іншого результату і віри в свою здатність його досягти. Для цього необхідно не тільки придбання необхідних знань і умінь, а й модифікація мотиваційної системи, смислових структур особистості, спрямованих на активізацію лідерського потенціалу» [1, с. 109].

Таким чином, автор обумовлює передумови для прояву і реалізації лідерського потенціалу, але також необхідність їх модифікації шляхом активізації або зміни в процесі навчання і виховання.

Вирішальну роль у формуванні та становленні лідерського потенціалу особистості відіграє освітній процес. Важливо розуміти, що роль педагога у цьому процесі зводиться не тільки до ефективного формування у студентів фахових компетенцій, а, в першу чергу, педагог створює психологічні умови, в яких формується особистість студента під час освітнього процесу. Слід зазначити, що педагог виконує роль накопичувача інформації та соціального досвіду, він є носієм інтелектуальних та духовних загальнокультурних цінностей [2].

На основі опрацювання наукових джерел з проблеми становлення лідерського потенціалу у майбутніх фахівців в умовах технічного університету було виділені основні психологічні умови, що сприяють його розвитку, а саме:

1. Наявність достатнього рівня розвитку пізнавальних психічних процесів, що формують загальний інтелект студента технічного ЗВО: сприйняття, уваги, пам'яті, мислення, уяви.

2. Розуміння сенсу своєї майбутньої професії , що породжує прагнення жити, самовдосконалюватись, рухатись до самоактуалізації, тим самим розвиваючи свої інтелектуальні здібності.

– Розвиток критичного мислення.
– Розвиток рефлексивного мислення.
– Розвиток позитивного мислення.
– Розвиток емоційного інтелекту.

Ефективним методом становлення лідерського потенціалу може бути впровадження системи тренінгів. Діяльність студентів під час таких тренінгів сприяє: розвитку ідентичності з прикладами для наслідування; розвитку рефлексивного та критичного мислення шляхом моделювання освітнього процесу; розвитку емоційного інтелекту, роль якого полягає в розвитку самосвідомості, навичок усвідомлення і розуміння емоцій, як своїх, так і чужих,вміння будувати ефективну взаємодію з людьми.

Підбиваючи підсумки, слід зазначити, що система тренінгів є дієвим методом реалізації психологічних умов щодо розвитку лідерського потенціалув умовах технічного університету.

Список літератури:

1. Романовський О.Г., Михайличенко В.Є., Гура Т.В. Поняття «лідерський потенціал» і «лідерські якості»: зміст та використання у науковій думці. *Лідер. Еліта. Суспільство. щоквартальний науково-практичний журнал*. Х.: НТУ «ХПІ», 2019. №1. С.107–117.

2. Голуб І. *Психологічні умови розвитку інтелектуальної складової духовної*

культури педагогічного персоналу. [Електронний ресурс]: методичні рекомендації. К., 2012 Url: http://ipood.com.ua/e-library/psihologichni- umovi-rozvitku-duhovno-kulturi-pedagogichnogo-personalu/psihologichni-umovi-rozvitku-intelektualno-skladovo-duhovno-kulturi-pedagogichnogo-personalu/ (Дата звернення: 20.01.2021)

Корженко А.С., Костиря І.В.;
НТУ«ХПІ»

РОЛЬ РЕЛІГІЇ В ФОРМУВАННІ ДУХОВНОСТІМАЙБУТНЬОГО ЛІДЕРА

Однією з проблем сьогодення стала необхідність нормалізації релігійного життя. Вирішення цього питання останнім часом дедалі більше пов'язується з проблемами суспільно-політичного життя нашої країни та її національного відродження, яке відбувається в суперечливих умовах і тому викликає інтерес до вітчизняної історії, зокрема до історії релігії та вільнодумства в Україні.

На сучасному етапі розвитку нашої країни релігія є осередком збереження та поширення духовності та моралі людства. Духовність відіграє одну із основних ролей у становленні відповідальності лідера, бо є базою певного набору якостей і рис характеру відповідального фахівця: моральна цілісність; база моральних цінностей; здатність до балансу між особистісними інтересами та потребами і очікуваннями зацікавлених сторін; навички рефлексії; уміння створювати та підтримувати гармонійні стосунки з партнерами по взаємодії, що представляють різні національні, релігійні та культурні традиції [1].

У широкому сенсі, як суспільний інститут, релігія – це сукупність вірувань і віровчень, наявних у суспільстві. Вона включає до свого складу сукупність звичаїв, обрядів, правил життя і поведінки людей та ін.

Вивченням релігії займається наука релігієзнавство. Також існує таке поняття, як релігійна свідомість. Це сукупність образів, уявлень, почуттів та переживань, що мають своїм предметом священне, вище та істинне буття (або ж чудесне) та такі, що спрямовані до означених предметів [2].

Релігія – феномен духовної культури, завдяки якому встановлюється зв'язок людини з абсолютною повнотою буття. Вона є первинною, глибинною основою людського світосприймання. Людське суспільство – усвідомлення людьми їх певної спільності – виникло саме на підставі релігії, тоді як усі інші об'єднання мають уже похідний, вторинний характер, тому релігія є основою будь-якої соціальності [3].

Свобода релігійного віросповідання сприяє вільному духовному розвиткупредставників різних національностей. Релігійні питання фокусують три основні напрямки суспільного розвитку:

– національний – релігійною основою нації є православна церква, тому важливим стає збереження її культових основ;

– політичний – протистояння православних конфесій поглиблює політичний розклад у суспільстві, тому слід шукати конфесійної єдності;

– етичний – християнська церква завжди несла зразки вищої гуманістичної моралі і сучасне громадське суспільство повинне опиратися на її принципи.

Також релігія виконує ряд важливих функцій в житті кожного майбутнього лідера:

– світоглядна – релігія сповнює життя особливим сенсом, значенням; компенсаторна – релігія компенсує людині її залежність від природних та соціальних катаклізмів, зменшує відчуття власної немічності, допомагає переживати важкі випробування, страх перед смертю;

– комунікативна – спілкування вірян між собою, «спілкування» із богами, янголами, душами померлих та святих; регулятивна – усвідомлення індивідом складу певних цінностей, моральних норм, які випрацьовуються в кожній релігіозній традиції, виступають своєрідною програмою поведінки

людей;

– інтегративна – допомагає людині усвідомити себе частиною єдиної релігійної спільноти, що закріплена спільними цінностями, дає можливість самоствердження людині у суспільстві, у якому такі ж самі погляди;

– політична – лідери різних спільнот та держав використовують релігію длявиправдання своїх дій, об'єднання або навпаки роз'єднання людей за релігійними ознаками заради своїх політичних цілей;

– культурна – релігія сприяє поширенню культури групи-носія (писемність,іконопис, музика, етикет, мораль, філософія і тощо);

– дезінтегруюча – релігія може бути використана для роз'єднання людей, розпалювання ворожнечі або навіть війн між різними релігіями, конфесіями абонавіть всередині релігійної групи [4].

Таким чином, зараз в період історичних змін, що відбуваються у нашому суспільстві, створюються сприятливі умови для регенерації релігійних конфесій, для посилення їх ролі в житті як окремої людини, так і суспільства в цілому. Світогляд українського народу формувався на ґрунті давньо-язичницьких уявлень і вірувань, християнських переказів і апокрифічних сказань. Вони втілювалися у формі легенд, колядок і щедрівок, у традиційних нормах моралі. У цьому світогляді поєднується власний досвід народу, формується духовність людини, зокрема майбутнього лідера.

Список літератури:

1. Ріпко І.В. Роль духовності при формуванні відповідальності у лідерів XXI століття. *Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес* : тези доп. Міжнар. наук.-теор. конф. студ. і аспір., 7–8 квітня 2015 р., м. Харків : у 3 ч. Ч. 1. Харків : НТУ "ХПІ", 2015. С. 4–5.

2. Кислюк К. В. *Релігієзнавство:* [підручник для студентів вузів] / К. В. Кислюк, О. М. Кучер. [5-е вид., виправ. і доп.]. К. : Народ. укр. академія, 2007. С. 425–464.

3. *Морфологія культури*: тезаурус / За ред. проф. В. О. Лозового. Х.: Право,2007. 384 с.

4. Лубський В. І. *Релігієзнавство*: [підручник] / В. І. Лубський, В. І. Теремко, М. В. Лубська. К. : Академвидав, 2002. С. 367–381.

Косс А. М., Костиря І. В.
НТУ «ХПІ»

ПСИХОЛОГІЧНІ КОМПОНЕНТИ ОСОБИСТОСТІМАЙБУТНЬОГО ЛІДЕРА

На сьогоднішній день одним з актуальних завдань вищої школи є формування у студентів не тільки гнучких «soft skills» та професійних навичок, які в інформаційний вік стали мірилом успіху, але й формування навичок розкривати в собі внутрішнє позитивне ядро людини, тобто базовий критерій ідентичності індивіда як особистості – Онто Ін-се. Ще одним з важливих завдань вищої школи є формування особистості майбутніх лідерів під час професійної підготовки. Саме тому знання філософсько-психологічних аспектів формування лідерських якостей особистості студента є необхідним елементом освітнього процесу в вищій школі.

Лідер – це людина, яка задовольняючи власний егоїзм, реалізує суспільний інтерес [1].

При формуванні свідомості майбутнього лідера в закладі вищої освіти велику роль грає проблема розгляду особистості студента у контексті його життєвого шляху й творчого потенціалу, виходячи з його унікальності. На нашу думку існує сім найважливіших критеріїв, що формують ядро особистостімайбутнього лідера, всі інші є похідними від цих критеріїв.

Природний потенціал складає одну з основних якостей особистості майбутнього лідера, оскільки саме внутрішні прагнення визначають вектор розвитку особистості в історії. Внутрішнє «Я» штовхає людину на нові досягнення, бо вона відчуває, що здатна на більше.

Другим й далеко не маловажливим аспектом особистості майбутнього

лідера є раціонально-пізнавальний розвиток відповідно до природного

потенціалу, тобто необхідна освіта, контакти та досвід у відповідності зі своїм логіко-історичним «Я», тобто відповідно до свого Онто Ін-се.

Третім аспектом ядра майбутнього лідера виступають його амбіції, його рушійна сила, заряд, воля, прояв інтенціональності, тобто наявність властивості людської свідомості бути спрямованим: людина хоче зовні на стільки, на скільки вона здатна всередині себе. Особистість студента може мати надзвичайно величезний потенціал, але без амбіцій вона себе не зможе реалізувати.

Четвертий аспект – це любов та вірність своєму покликанню та відчуття його у собі. Майбутньому лідеру необхідно сприймати завдання свого життя, свій шлях, свої амбіцій, сприймати прагнення свідомості до чогось більшого й здійснювати щось більше. На цьому шляху у майбутнього лідера висока ймовірність самотності, тому що випереджаючий інших, не завжди може бути зрозумілим для тих, що звикли жити у сталому світі без розвитку та його досконалості. Необхідно вчитися постійно отримувати задоволення від виконання поставлених завдань, бо якщо рухатися до поставлених цілей без любові до своєї справи, тільки через волю та амбіції, велика ймовірність емоційного вигоряння та невротизма.

П'ятим, але далеко не маловажним аспектом, є зустрічі з більш компетентними людьми, що дозволяє рости та розвиватися до їх рівня, тобто розвиток логічного «Я».

Шостий аспект – це бути націленим на досягнення більшого, щоб в кінцевому підсумку самому дійти усвідомлення того, що дійсно важливо й приносить користь. Досягається цей стан через здатність трансцендентального подолання та функціонального улітарізму.

Сьомий аспект – це діяльність логічного і історичного «Я» викликається спочатку імпульсом Онто Ін-се і надалі коригується ним протягом всієї історії діяльності, тобто формування історичного «Я» як результату діяльності визначається сутністю логічного «Я» і умовами

діяльності та виражає своєрідно вміння, навички, досвід функціонування студента як лідера.Історичне «Я» обумовлюється зовнішніми умовами та логічним «Я», яке через Онто Ін-се впливає на нього не даючи виникнення відриву його діяльності від реальних потреб. Коли історичне «Я» максимально наближається до «Я» логічного й утримується останнім за допомогою Онто Ін-се, поблизу себе не даючи йому відірватися, студент найбільш ефективно реалізує свою діяльність як лідера в певній сфері.

З іншого боку через історичне «Я» можна впливати на розвиток логічного

«Я», формуючи у нього якості, необхідні для діяльності майбутнього лідера в певних умовах. Так, наприклад, через розвиток концептуального і креативного мислення студента можна впливати на формування у нього критичного «Я» [3] як необхідного атрибуту лідерської діяльності.

Таким чином, можна утвердитися в думці, що майбутній лідер – це перш за все цілісна діяльна натура, яка проявляє себе через власне «Я» й взаємодіючи з навколишнім середовищем задовольняючі власний егоїзм, реалізує як суспільний інтерес так удосконалює свій Онто Ін-се.

Список літератури:

1. Менегетти А. Психология лидера. *Флибуста. Книжное братство*. URL: https://flibusta.site/b/425634/read (дата обращения: 25.12.2020).

2. Введение в онтопсихологию. *Флибуста. Книжное братство*. URL: https://flibusta.site/b/431708/read (дата обращения: 25.12.2020).

3. Горбунов Л. В., Звягінцева О. В., Андрощук Д. Р. Методи розвитку критичного мислення у студентів спеціальності "Біотехнології та біоінженерія". *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я = Information technologies: science, engineering, technology, education, health: тези доп. 26-ї міжнар. наук.-практ. конф. MicroCAD–2018,* [16–18 трав. 2018 р.]: у 4 ч. Харків : НТУ "ХПІ", 2018. Ч. 3 С. 8. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/45666 (дата звернення: 25.12.2020).

Кравцова Н.В., Конкін С.В., Гура Т.В.
НТУ«ХПІ»

ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ МАШИНОБУДІВНИКІВ

В умовах сьогодення, коли Міністерством освіти і науки України одними з пріоритетних напрямів розвитку вищої освіти в Україні запропоновані принципи, які спрямовані на самоорганізацію діяльності студентів та орієнтацію на всебічний розвиток особистості здобувача, а стратегічною ціллю освіти є впровадження системи безперервної освіти та навчання протягом всього життя, формування самоосвітньої компетентності стає нагальною потребою для майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей в процесі їх професійної підготовки у технічних закладах вищої освіти [1,2].

Зауважимо, що особистість, у якої належним чином буде сформована самоосвітня компетентність та навички до саморозвитку, в майбутньому зуміє зорієнтуватися на ринку праці в машинобудівній галузі, тому що усвідомлення необхідності опанування новою технікою та новітніми технологіями за умов стрімкого розвитку науково-технічного прогресу стане запорукою його високої конкурентоспроможності [3], яка так необхідна для побудови успішної кар'єри. У зв'язку з цим, головним завданням закладів вищої технічної освіти стає сприяння особистісно-професійному розвитку студентської молоді завдяки формуванню в неї самостійності в організації пізнавальної діяльності.

Самоосвітня діяльність майбутніх бакалаврів-машинобудівників розглядається нами як процес, під час якого студенти визначають власні навчальні потреби для досягнення освітніх цілей і завдань. Відповідно до цього, процес формування компетенції самоосвіти випускників-

машинобудівників повинен здійснюватись на протязі його всієї професійної діяльності, але саме в процесі навчання у закладі вищої технічної освіти необхідно сформувати базові самоосвітні вміння та навички задля його здатності для подальшого самовдосконалення в професії.

Складність при формуванні моделі самоосвітньої компетентності у майбутніх машинобудівників полягає в тому, що викладач повинен зважати на те, що іноді студенту дуже важко або навіть неможливо уявити собі оптимальні шляхи вирішення нових сучасних завдань для досягнення бажаного результату. І тому викладачам, на наш погляд, при формуванні відповідної моделі необхідно враховувати форми, методи та технології для розвитку таких навичок, як професійна інтуїція, далекоглядність, нестандартне мислення, а також необхідність опанування студентами методами розумозаключення – індукцією та дедукцією, які є вкрай важливими для майбутнього машинобудівника. Перспективами подальших досліджень при розробці моделі формування самоосвітньої компетентності майбутніх фахівців-машинобудівників вважаємо врахування особливостей віддаленого навчання у закладах вищої технічної освіти в умовах пандемії коронавірусу (COVID-19).

Список літератури:

1. *Проєкт стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки*. Візія, місія і принципи побудови системи вищої освіти України. МОНУ, 2020. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf (дата звернення: 12.01.2021).

2. Проєкт стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки. Стратегічні й операційні цілі та завдання розвитку вищої освіти України до 2031року. Міністерство освіти і науки України, 2020. URL:https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf (дата звернення: 12.01.2021).

3. Кравцова Н. В., Гура, Т. В., Конкін В. М. Самоосвітня компетентність як необхідна умова конкурентоспроможності майбутніх фахівців

машинобудівного профілю. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. Х.: НТУ “ХПІ”, 2020.Вип. 3. С. 3–13.

Куравкіна А.К., Романовський О.Г.
НТУ «ХПІ»

ПЕДАГОГІЧНА ТА ПСИХОЛОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА У ВІРТУАЛЬНОМУ СВІТІ

Останнім часом велику увагу привертає розвиток сучасного суспільства, який зумовлений інтенсивним впровадженням засобів інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери життєдіяльності – від особистої до освітньої, наукової, технічної, промислової, економічної [1,3]. Використання інформаційних потоків зумовили еволюцію освітніх технологій активному впровадженню дистанційної освіти як одного з актуальних напрямків реформування й стратегічного розвитку освітньої системи.

Віртуальний освітній простір суб'єкта відображає взаємозв'язок всіх сфер особистості: інтелектуальної, емоційної, ціннісно-смисловий, поведінкової [2].

Актуальність проблеми психологічних аспектів навчання у віртуальному середовищі продиктована потребою розвитку навичок самостійної навчальної діяльності та дослідницького креативного підходу в навчанні, формування критичного мислення, нової культури, активного саморозвитку особистості при дистанційному навчанні. У зв'язку з ідеями індивідуалізованого і розвиваючого навчання використання психологічних можливостей засобів навчання у віртуальному середовищі виводить як педагогіку так і психологію на новий рівень розуміння опосередкування розумової, творчої, комунікативної і виконавської навчальної та навчальної

діяльності [3,4].

Прагнучи визначити технічні якості, які зможуть допомогти в розв’язанні конкретної галузі знань, культури та будуть корисними в повсякденному житті, педагоги ніколи не стояли осторонь цього процесу, з появою нового технічного пристрою розмірковували, як можна використати його для розв’язання дидактичних завдань. Тільки з таким підходом технічний засіб може бути дійсно корисним для навчального процесу та знайти своє місце в ньому, в системі інших засобів навчання або замінюючи те, яке застосовувалося раніше, застаріле або, доповнюючи його. Виконання улюбленої роботи харизма лідера проявляється умови жити, тобто сильного бажання людини домогтися в житті успіху навіть усіма способами віртуального миру.

Системний підхід зумовлює здійснювати програму бажання, з сильними морально-вольовими якостями, знаходження і формування харизми особистості це та умова, які реалізують педагоги, передбачаючи на меті навчити, або, мета яких тренувати і підтримувати. Важливо вміле застосування сучасних, інноваційних навчальних тренінгових технологій. Бажання вчитися, вдосконалюватися всю свою активне життя. Важливо наявність у лідера властивих тільки йому особистих секретів.

Застосування дистанційного навчання допомагає педагогам та психологам створювати комфортні умови для творчості, підвищує творчий та інтелектуальний потенціал учня за рахунок самоорганізації, вміння взаємодіяти з комп'ютерною технікою і самостійно приймати відповідальні рішення, створює сприятливі умови для врахування індивідуальних особливостей творчого самовираження в процесі засвоєння знань, для розвитку особистості здобувача освіти.

Інформаційно-комунікаційні технології стали невід’ємною частиною сьогодення, а їх використання у навчальному процесі повинно відповідати світовому рівню науково-технічного розвитку суспільства, на їх основі можна впроваджувати новітні методики навчання, створювати умови для

реалізації ефективних стратегій досягнення цілей освіти, впроваджувати дистанційне навчання.

Список літератури:

1. Карпов А. В. *Психология принятия решений в профессиональной деятельности:* учебное пособие / Яросл. гос. ун-т им. П. Г. Демидова. Ярославль: ЯрГУ, 2014. 24с.

2. Романовський О. Г., Пономарьов О.С. Парадокси харизматичного лідерства / Олександр Романовський, Олександр Пономарьов. *Теорія і практика управління соціальними системами.* 2017. No 1. С. 47–56

3. *Лідерські якості в професійній діяльності* / Романовський О. Г.,Резнік С. М., Гура Т.В., Панфілов Ю.І, Головешко Б.Р., Бондаренко В.В., за заг. ред. О.Г. Романовського. Харків: НТУ»ХПІ», 2017.

4. *Педагогічна майстерність:* Підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; За ред. І. А. Зязюна. К.: Вища шк., 1997.

Ленько Д. Є., Середа Н. В.

НТУ «ХПІ»

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ВЕРБАЛЬНОЇ ТА НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У МАЙБУТНІХ БІЗНЕС-ЛІДЕРІВ

Аналізуючи сучасну теорію і практику професійної підготовки майбутніх фахівців, які спроможні стати лідерами у бізнесі, можна стверджувати, що недостатньо вивчено етапи формування у цих студентів комунікативної компетентності, невід’ємною частиною якої є мовленнєва компетенція. Саме тому актуальним є пошук ефективних механізмів формування навичок вербальної та невербальної комунікації у майбутніх фахівців, вдосконалення засад мовленнєвої підготовки майбутніх бізнес-лідерів. Для вирішення визначеної проблеми необхідно знання теоретичних аспектів, які обумовлюють важливість формування навичок вербальної та

невербальної комунікації.

Професійна підготовка майбутніх бізнес-лідерів за кордоном базується на наукових дослідженнях відомих психологів. На думку Д. Гоулмана, особистість, що спроможна ефективно керувати людьми, в першу чергу у бізнесі, повинна мати розвинутий емоційний інтелект, а до навичок, що формують емоційний інтелект, автор зараховує серед іншого здатність активно слухати; розуміти невербальну лексику [1].На нашу думку, сформовані навички вербальної та невербальної комунікації у майбутніх фахівців є важливим структурним компонентом особистості майбутнього бізнес-лідера. Саме це визначає успішність спілкування та соціальної адаптації майбутнього фахівця-лідера, забезпечують розуміння вчинків і дій людей, розуміння вербальної лексики, невербальних реакцій (жести, міміка), а також вміння чітко вибудовувати стратегію власної поведінки для досягнення поставленої мети.

О. Власова в своєї моделі структурно-функціональної організації соціальних здібностей обдарованої людини до одного із трьох компонентів включає спроможність до адекватного сприйняття вербальної та невербальної лексики, можливість передбачення соціальних подій [2].

Ми повністю поділяємо цю думку. Ф. Хесселблейн звертає увагу на важливість вербального інтелекту. Окрім цього, на його думку, лідер повинен вміти спілкуватись та добиватись синергії. Ф. Хесселблейн вказує на існування п’яти рівнів уваги до співбесідника: ігнорування, удавана увага, вибіркова увага, уважне вислуховування і жива увага. Жива увага – це саме такий рівень спілкування, який забезпечує можливість перейти до синергії [3].

На думку Р. Ділтса, ефективне лідерство передбачає використання навичок спілкування та відносин, важливих для самовираження і досягнення мети під час спільної роботи з іншими людьми [4].

У. Байхем, О. Сміт та М. Пізі у результаті дослідження дійшли висновку, що ефективність лідерства значною мірою визначають навички

міжособистісного спілкування [5].

Роль і місце формування навичок вербальної та невербальної комунікації у майбутніх фахівців визначають Н. Середа та І. Ріпко в своїй науковій праці: «Професійне мовлення фахівця» – «це складова професійної компетентності, яка охоплює такі структурні компоненти: мовленнєві знання, знання характеристик професійно-оптимального висловлювання, культуру мовлення, мовленнєві вміння та навички, які пов'язані з перцептивно-рефлексивними, емпатійними й комунікативними здібностями, активним слуханням, функціонування яких відбувається на трьох рівнях: пізнавальному, поведінковому та емоційному» [6, с. 70]. Ми вважаємо що саме ці складові професійного мовлення майбутнього фахівця, які спроможні стати лідерами у бізнесі, потрібно формувати у вищій школі.

Таким чином, формування навичок вербальної та невербальної комунікації у майбутніх фахівців сприяє розвитку необхідних для ефективного бізнес-лідера характеристик, що дозволяють йому налагоджувати дружні стосунки з іншими людьми, легко виходити зі складної ситуації, вміти ефективно працювати у команді, ефективно адаптуватися до нових ситуацій і мати почуття гумору. Необхідно продовжувати дослідження в педагогіці вищої школи для пошуку ефективних механізмів формування цих навичок у майбутніх фахівців, вдосконалення засад мовленнєвої підготовки майбутніх бізнес-лідерів.

Список літератури:

1. Гоулман Д., Бояцис Р., Макки Э. *Эмоциональное лидерство: искусство управления людьми на основе эмоционального интеллекта* / пер. с англ. А. Лисицыной. Москва: Альпина Бизнес Букс, 2008. 301 с.

2. *Психологічні особливості лідерської обдарованості: концепції, діагностика, тренінги:* монографія / Мітлош А. В., Моляко В. О., Бажанюк В. С.,Камишин В. В. Київ : Інститут обдарованої дитини, 2014. 290 с.

3. Хесселбайн Ф., *Голдсмит М., Сомервилл Ф. Лидерство без границ Leading Beyond the Walls* / пер. с англ. Москва: Альпина Паблишер, 2001. 315 с.

4. Дилтс Р. *НЛП: навыки эффективного лидерства* / пер. с англ. Н. Мигаловской. Санкт-Петербург: Питер, 2003. 224 с.
5. Байхем Уильям С., Смит Одри Б., Пизи Метью Дж. *Воспитай своего лидера. Как находить, развивать и удерживать в организации талантливых руководителей* / Перевод с англ. О.И. Медведь, О.Л. Пилявский. Москва: Вильямс, 2002. 416 с.
6. Середа Н. В., Ріпко І. В. Роль інтонаційної виразності у професійному мовленні викладача. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти:* зб. наук. пр. / ред. Л. Л. Товажнянський, О. Г.Романовський. Харків : НТУ «ХПІ», 2015. Вип. 43 (47). С. 70–82.

Лисова А.В., Квасник О.В.
НТУ «ХПІ»

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ СИНКВЕЙНУ ДЛЯ АКТИВІЗАЦІЇ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Для збереження темпів засвоєння необхідних професійних компетенцій необхідно розвинути здатність до мобільності та швидкої адаптації, до незапланованих трансформацій та змінних обставин, що змушуватимуть фахівця здобувати та постійно оновлювати окремі структурні елементи особистості, які впливатимуть на можливість бути конкурентоспроможним.

Одним із таких елементів виступає критичне мислення. Воно є індикатором передусім до ідентифікації рівня толерантності до невизначеності та готовності до інновацій, що неодмінно входить до складу критеріїв оцінки професіоналізму.

Критичне мислення дозволяє особистості влучно застосовувати набутий досвід та весь контент знань, яким вона володіє, актуально до ситуації, навіть якщо обставини, що її викликали не є знайомими, тобто вона нетипова, непережита, до якої фахівець не був готовий.

Зарубіжні вчені (К. Мередіт, М. Ліпмен) розглядають критичне мислення як здатність аналізувати точки зору учасників навчального процесу, висувати та захищати власну точку зору стосовно певної проблеми [2, с. 32].

А. Тягло, автор монографії у якій обґрунтовано доцільність введення критичного мислення як навчальної дисципліни, зазначає, що «сильним критичним мисленням називають спроможність піддати критиці ще й власне мислення й наявність для цього достатньо волі. Вільна і конструктивна самокритика здатна удосконалити вирішення проблеми, сприяти досягненню успіху і розвиткові людини загалом» [3, с. 192].

Відмінне від попередніх визначення зустрічаємо у посібнику «Загальна психологія», де досліджуваний термін полягає у здатності суб'єкта пізнавальної діяльності не потрапляти під вплив чужих думок, об'єктивно оцінювати позитивні та негативні аспекти явища чи факти, виявляти цінне та помилкове в них [1].

Високий рівень критичного мислення дозволяє об'єктивно оцінювати власні думки, ретельно перевіряти рішення, зважує всі «за» і «проти», виявляючи тим самим самокритичне ставлення до власних дій. Проаналізувавши думки вчених, погоджуємося із думкою, що критичне мислення – це процес аналізу, синтезування й обґрунтовування оцінки достовірності (цінності) інформації; властивість сприймати ситуацію глобально, знаходити причини і альтернативи; здатність генерувати чи змінювати свою позицію на основі фактів й аргументів, коректно застосовуватиотримані результати до проблем і приймати зважені рішення.

У структурі особистості фахівця провідну позицію займає компетентнісний підхід, що допомагає втілювати найвибагливіші вимоги до функціональної спроможності у його професійній діяльності. Він дозволяє розглядати процес навчання як своєрідну площину, де розвиток особистості відповідає запитам доби, зокрема і роботодавців. Одним із провідних елементів такої площини виступає технологія навчання, зокрема популярною

та найбільш продуктивною виступає технологія інтерактивного навчання. Комбінація, відповідно до мети, різних інтерактивних методів забезпечує необхідний рівень передбачуваних компетенцій під час вивчення певних дисциплін, а також дозволяє диференціювати їхній склад, залежно від потреб самої особистості абоїї професійної діяльності.

Використання інтерактивних методів під час навчання дозволяє вдосконалювати компетенції, здобувати нові, формувати повноцінну

функціональну структуру особистості професіонала, дбати про належний рівень критичного мислення зокрема.

Розвиток критичного мислення можливий, зокрема під час удосконалення професійних компетенцій протягом навчання у ЗВО. Входження України до європейського освітнього, культурного та економічного простору, інтеграція з європейськими країнами, інтернаціоналізація ділових стосунків у різноманітних сферах діяльності людини диктує нове соціальне замовлення суспільства в галузі освіти, зокрема якості володіння здобувачами вищої освіти. Інтерактивні методи сприяють розвитку професіоналізму, відповідно і критичному мисленню як його частини.

Одним із прийомів розвитку критичного мислення є синквейн, що винику США на початку XX століття.

Це мала віршована форма для фіксації емоційних оцінок та опису миттєвих вражень, відчуттів, асоціацій; невеликий за обсягом твір, що характеризує тему чи предмет і складається з п’яти рядків та укладається за певним планом. Такий метод спонукає розвиток вільної творчості, але потребує від автора вміння знаходити найбільш суттєві елементи серед різноманіття інформаційних потоків, робити висновки і коротко їх формулювати, сприяє вдосконаленню здібності синтезування складної інформації, з боку викладача допомагає зробити зріз оцінки понятійного і словарного багажу аудиторії. Синквейн підсумовує інформацію, висловлює складні ідеї, відчуття і уявлення вдекількох словах.

Така ситуація впливає на самостійність дій, що в свою чергу дозволяє вдосконалити рівень критичного мислення. Прийом синквейну було адаптовано до умов навчання у закладі вищої освіти для здобувачів освітнього ступеню бакалавр під час вивчення дисципліни психологічні аспекти комунікації у професійній діяльності. Здобувачі під час рефлексії наголосили на глибині розуміння теми та підкреслили можливість використати для цього власні ресурси та досвід. Вони мали можливість побачити альтернативні варіанти розуміння під час демонстрації напрацювань колег, через що підвищувалася вірогідність отримання інших варіантів змістовних компонентів та розширення досвіду використання отриманих ресурсів. Відчувався вплив на можливість приймати на себе відповідальність за власні висловлювання та конструкти. Отже, відбувався вплив на розвиток критичного мислення. Здобута і проаналізована інформація буде використаною у написанні курсової та кваліфікаційної роботи магістра.

Список літератури:

1. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навч.посібник / С.Д. Максименко, В.О. Соловієнко. Київ : МАУП, 2000. 256 с.

2. Темпл Ч. *Методична система «Розвиток критичного мислення у навчанні різних предметів»* (Підготовлено для розвитку критичного мислення): Посібник I–IV / Чарльз Темпл, Джінні Стіл, Курт Мередіт. Науковометодичний Центр розвитку критичного та образного мислення: Інтелект, 1998. 32 с.

3. Тягло О.В. *Критичне мислення*: [навч. посібник] / О.В. Тягло. Харків : Основа, 2008. 192 с.

Логош Х.І., Воробйова Є.В.
НТУ «ХПІ»

СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК ЛІДЕРСТВА НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ В УКРАЇНІ

Лідерство є сучасною концепцією управління, в тому числі управління змінами, для якої має значення не рівень посади, а ступінь впливу особистості суб'єкту управління на зміст його діяльності. Лідерство в державній службі – це управлінський статус особи, що наділена специфічними особистісно-професійними якостями, які допомагають їй в процесі об'єднання людей в команду однодумців для визначення та подальшого досягнення означених цілей. В сучасних умовах розвитку державної служби важливого значення набуває підвищення рівня компетентності державних службовців в контексті їх відповідності запроваджуваним реформам, що, у свою чергу, є запорукою ефективності державної влади. Проблематика змісту та висвітлення сучасного лідерства в державній службі України не є принципово новим напрямом в організації наукового пошуку. Відповідно, дана проблематика набула свого розвитку у межа наукових досліджень таких вчених як Гуменюк О. Г., який розкриває теоретичні основи форм лідерства державних службовців й Сторожев Р. І. який аналізує підходи до визначення компетенції лідерства в державній службі. Також проблемам лідерства у загально управлінському контексті присвячені роботи багатьох вчених сучасності. Проте, проблема ґрунтовного дослідження лідерства на державній службі залишається актуальною та потребує подальших досліджень. Відповідно до наказу Національного агентства України з питань державної служби у додатку 1 (затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 06 лютого 2019 року № 106) зазначено орієнтовний перелік професійних компетентностей державних службовців. У цьому переліку професійної компетентності у графі

«Лідерство» виділяють: 1) вміння мотивувати до ефективної професійної діяльності; 2) вміння сприяти всебічному розвитку особистості; 3) вміння делегувати повноваження та управляти результатами діяльності; 4) здатність до формування ефективної організаційної культури державної служби ведення ділових переговорів; 5) вміння обґрунтовувати власну позицію; 6) вміння ефективного досягнення кінцевих результатів.

До основних умов розвитку лідерства на державній службі відносять: формування політичної еліти нації, що відповідає викликам сучасності; залучення молоді до держаної служби та роботи в органах місцевого самоврядування; постійне підвищення рівня професійної компетентності управлінців; розвиток професійно значущих особистісних якостей державного службовця тощо. Виходячи з наведених умов, сучасні підходи до розвитку лідерства на державній службі можна визначити так: 1) підхід заснований на керівникові-лідері; 2) підхід заснований на відносинах; 3) підхід заснований на персоналі. Отже, механізм ефективної влади у державній службі має спиратися на реальний авторитет керівника чи на його повноваження, а в ідеальній моделіна сукупність авторитету лідера та його професіоналізм. Зміст подальших наукових розвідок з проблеми лідерства на державній службі вбачаємо у дослідженні розвитку лідерського потенціалу суб'єктів управлінського процесу на державній службі.

Список літератури:

1. Гуменюк О.Г. Аналіз основних форм лідерства державних службовців [Електронний ресурс]: Актуальні проблеми психології. Том І. Випуск 45. С.23–24. Url: http://www.appsychology.org.ua/data/jrn/v1/i45/6.pdf

2. Наказ Національного агентства України з питань державної служби [Електронний ресурс]: Додаток1 (Про затвердження методичних рекомендацій). С.2–6. Url: https://nads.gov.ua/storage/app/uploads/public/5de/8d0/c06/5de8d0c0653c39923926 75.pdf

3. Сторожев Р. І. Професійні компетенції лідерства в державному управлінні

[Електронний ресурс]: Теорія та практика державного управління. 2017. Вип. 3. С. 162–169. Url: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2017_3_24.

Мартинова О.Д., Ігнатюк О.А.
НТУ «ХПІ»

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ТА ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ФАХІВЦЯ-ЛІДЕРА

Формування комунікативних умінь важливе завдання у процесі навчання на кожному його етапі. Тим паче, що на сьогоднішній день мабуть немає сфери де непотрібно спілкуватися з людьми. Тому для університетів окрім головної мети – надання професійної підготовки, не менш важлива мета саме підготовка фахівців-лідерів, які будуть володіти комунікативними навиками та вміло їх використовувати [1].

Комунікативна компетеність лежить в основі лідерських якостей. Чим кращий даний навик, чим краще людина комуніцює з іншими, уміло подає себе соціуму, тим більше можливостей зайняти лідерські позиції та стати саме харизматичною особистістю.

І навчаючи дітей та студентів необхідно враховувати це та не забувати розвивати комунікативну компетеність. У Болонській декларації йдеться про необхідність розгляду завдання підвищення конкурентоздатності європейської системи вищої освіти на світовому рівні, створення єдиного соціокультурного та освітнього європейського простору з метою підвищення міжнародної конкурентоздатності європейської вищої освіти, формування конкурентноспроможного високоосвіченого, комунікативного, компетентного фахівця міжнародного рівня.

Аналіз спеціальної літератури дає змогу констатувати, що дослідники проблеми комунікативної компетентності тлумачать її по-різному: 1) як мовленнєву взаємодію між носіями мови, в межах якого вони розв’язують

комунікативні завдання: спілкуються, обмінюються інформацією, що є однією з необхідних умов здійснення комунікативного акту; 2) як концептуально та структурно організований обмін комунікативною діяльністю мовцями в межах вербального контакту, в якій предметно-знаковим носієм є дискурс, що опирається на певну ситуацію [2].

У мовознавстві поняття «комунікація» тлумачиться багатоаспектна: як обмін значеннями або інформацією між індивідами (від джерела (адресанта) до одержувача (адресата); як засіб спільної системи символів або кодів.

Основним засобом комунікації є мова (вербальна, словесна), що забезпечує обмін інформацією між індивідами, індивідом і суспільством, групами індивідів, навіть автокомунікацію – комунікацію із собою.

Комунікація є вербальною (словесною) і невербальною (мова жестів, рухів, голосових ефектів, об'єкти й атрибути навколишнього середовища тощо).

Узагальнюючи основні підходи в сучасній спеціальній літературі [1–2], можна констатувати, що комунікативна компетентність – це:

– система внутрішніх засобів регуляції комунікативних дій;

– складне утворення, що охоплює знання соціально-психологічних факторів і вміння використовувати їх у конкретній діяльності, розуміння мотивів, інтенцій, стратегій поведінки, фрустрацій як своїх власних, так і партнерів по спілкуванню, вміння розібратись у групових соціально-психологічних проблемах, осмислення можливих перешкод на шляху до взаємного порозуміння, оволодіння технологією та психотехнікою спілкування;

– заснована на знаннях, чуттєвому досвіді та вільному володінні засобами спілкування здатність особистості орієнтуватись у ситуаціях спілкування;

– певна інтегральна характеристика спілкування, в якій опосередковано виражаються морально-світоглядні установки особистості, її загальна та професійна спрямованість, рівень комунікабельності;

– складне утворення, що містить пізнавальний, емоційний та поведінковий компоненти.

Визначена інформація буде використана при написанні курсових і кваліфікаційної роботи магістра зі спеціальності «Освітні, педагогічні науки».Подальші дослідження будуть спрямовані на визначення дидактичних особливостей формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців лідерів в умовах технічного університету.

Список літератури:

1. *Розвиток лідерського потенціалу національної гуманітарно-технічної та управлінської еліти*: монографія / за ред. О. Г. Романовського та О. С. Пономарьова. Харків:ФОП Мезіна В.В., 2017. 292 с.

2. *Entsyklopediia osvity* / Akad. ped. nauk Ukrainy; holovnyi red. V. H. Kremen. K.: Yurinkom Inter, 2008. 1040 s.

Мухіна К.А., Підбуцька Н.В.

НТУ «ХПІ»

ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ В УПРАВЛІННІ

Сучасні дослідження проблематики лідерства, говорять нам про те, що технології формування лідерських якостей особистості в управлінні розроблені недостатньо. Отже, оскільки в сучасності існує об’єктивна потреба в лідерстві, проблема формування лідерських якостей в управлінській діяльності є актуальною. Ефективне лідерство є одним із управлінських компонентів, який сприяє максимальній оптимізації процесу управління.

Мета даної роботи: є вивчення лідерства в управлінні, аналіз наукової новизни лідерства в управлінській діяльності.

Вивченню факторів становлення та розвитку лідерства в управлінні займалися такі вчені: А. Адлер, К. Левін, Р. Бейлс, Г. Форд, Р.

Строгділл, У. Бенніс, Т. Адорно, В. Гончарова, І. Некрасова, С. Філонович, Ю. Забродін, А. Весельська, О. Волківська, В. Маслова, Н. Самородська, М. Сорокопуд, О. Тельпіс, Б. Туренка, В. Юкіш та інші. Дослідники трактують лідерство, як активний процес створення і підтримки рольової структури в груповій взаємодії. "Управління, – пише Р.Л.Кричевський, – є соціальний за своєю суттю феномен, а лідерство – психологічний" [1, с. 56].

Лідерство, як система управління, має надавати стимул для сучасної, науково усвідомленої поведінки співробітників, забезпечуючи при цьому неперервне використання сучасних, актуальних знань на усіх рівнях організації. Можна виділити нові риси в системі управління:
1. Впровадження лідерства на усіх рівнях управлінської організації.
2. Інноваційна підготовка співробітників в управлінській організації.

Лідер в управлінні – це особистість, яка має свої ідеї, як правило, які підпорядковані сучасності, лідер стратег. Він спонукає працювати на досягнення цілей. Людський фактор в управлінні має значну роль. Тому керівник має володіти і адміністративними якостями, і лідерськими. Лідер повинен вміти знаходити підхід до своїх підлеглих. Особливе місце в процесі формування лідерів серед керівників займає оцінка розвитку керівника. Застосування методів формування лідерських якостей в управлінні, дозволить організації реалізувати принципи об’єктивності та зрозумілості всіх працівників. Лідер в управлінні, це компетентний лідер, він використовує власний лідерський потенціал, постійно розвивається, освоює нові технології і програми, нові ресурси.

Проаналізувавши наукову літературу [1–5] можливо зробити наступні висновки: формування лідера в управлінській діяльності є важливою проблемою, яка стоїть перед підприємством, яке націлене на ефективну працю, як працівників так і всього підприємства. Застосування методів формування лідерських якостей, принципів об’єктивності, сформують сучасного продуктивного лідера в управлінні. Лідера, який націлений на результат, який схильний до інновацій, до вивчення стилів лідерства, до

вивчення специфіки своєї діяльності.

Список літератури:

1. Романовский А. Г. *Педагогика лидерства*: монография / А. Г. Романовский, В. Е. Михайличенко, Л. Н. Грень; Нац. техн. ун-т "Харьков. политехн. ин-т". Харьков: НТУ "ХПИ", 2018. 496 с.

2. Самородская Н. Г. Критерии оценки эффективности развития сотрудников. *Управление развитием персонала*. 2015. № 4 (44). С. 258–266.

3. Маслова В. М. *Управление персоналом*. М.: Юрайт, 2013. 492 с.

4. Топлаканян М. В. Топ-менеджер в современных экономических условиях. *Менеджмент сегодня*. 2012. № 1 (67). С. 44–49.

5. Егоршин А. П. *Управление персоналом*. М.: Инфра-М, 2010. 520 с.

Підгорний К.Ю., Резнік С.М.

НТУ «ХПІ»

ВАЖЛИВІСТЬ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Сьогодні посилилася увага наукової громадськості до теорії формування лідерських якостей та лідерських позицій у майбутніх фахівців гуманітарних та технічних спеціальностей. Актуальність обумовлена тим, що лідери задають головний мейнстрим розвитку у професійній, культурній та інших сферах суспільства. Механізм персоніфікації лідерства передбачає формування індивідуальних якостей притаманних окремо взятому індивіду, особисту харизму. Процес формування лідерської позиції передбачає також посилення індивідуальних морально-когнітивних якостей майбутнього лідера. Гармонійний розвиток сукупності якостей які є основою його лідерської позиції. Лідери відіграють важливу роль в суспільстві. Вони в тих чи інших галузях суспільного життя є новаторами й ідейними натхненниками.

Становлення лідерської позиції студентів ґрунтується на багатьох факторах, які формуються в продовж складного педагогічного процесу. Також важливо розглянути які якості, знання та вміння треба розвивати у студентів для подальшого формування лідерської позиції. Лідер усвідомлює своє особливе значення в процесі формування у нього лідерської позиції. Становлення лідера відбувається в процесі реалізації його лідерської функції. Важливою умовою формування лідерської позиції є усвідомлення майбутніми лідерами їх особливої ролі та статусу. Усвідомлення лідером своєї особливої ролі народжується в процесі педагогічних дій.

Формування лідерської позиції у майбутніх фахівців публічного управління та адміністрування складний процес, який передбачає втілення комплексу психолого-педагогічних дій. Особливе значення має сумлінна співпраця, партнерство педагога зі студентом. Спільне розуміння ними загальних цілей і завдань навчання. З усього вище сказаного можна зробити висновок, що формування лідерської позиції у майбутніх фахівців – складний педагогічний процес. Його наукові принципи вимагають всебічного вивчення.

Світельська-Дірко С.В.

Ліцей №11 міста Новограда-Волинського

Житомирської області

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ НАВИЧОК УЧНІВ ЯК СОЦІАЛЬНА Й ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Побудова демократичного громадянського суспільства та інтегрування української держави в загальноєвропейську передбачає кардинальне реформування усіх ланок освітнього процесу. Цільовою домінантою цього процесу є формування нового світосприйняття, нових ціннісних орієнтацій та

ідеалів, які відповідали б вимогам сьогодення [1, с.323].

Сьогодні головною метою освітнього формування та виховання всебічно розвиненого сучасного громадянина є його підготовка до життя та діяльності в суспільстві. Сучасна українська школа має надати учням не лише певні знання, вміння, навички, а також виховати соціальноадаптовану та громадськоактивну особистість. Вже в шкільному віці формується громадянський світогляд учнів, тому освітній заклад повинен надати весь спектр знань, які надалі можуть дати можливість орієнтуватися в розмаїтому середовищі та робити правильний вибір у житті. У суспільстві змінюється роль освіти.Сучасне життя ставить перед молоддю завдання, які вимагають активного включення в соціальні відносини, у взаємодію з людьми і соціальними інститутами в економічній, політичній та духовній сферах. Актуальним питанням нової української школи (НУШ) є формування інтелекту у вихованні майбутнього харизматичного лідера.

Харизма – особливе обдарування, духовна, інтелектуальна та інша винятковість особистості, завдяки якій вона має надзвичайну популярність, викликає захоплення, глибоку повагу, здатнаефективно впливати на інших та вести за собою [2, с.598].

У закладах освіти необхідно розробити цілеспрямовану систему роботи з розвитку й активізації лідерського потенціалу молоді. Головними завданнями такої роботи є: навчити молоду людину проявляти, розвивати базові лідерські якості й фахово застосовувати свій лідерський потенціал; удосконалювати вміння й навички володіння харизматичним впливом, принципами гнучкості, основними технологіями самомотивації й управління [3, с. 222].

Сьогодення потребує людей, яким властиві ініціативність, здатність до свідомого, самостійного вибору, розвинене почуття власної гідності, здатність до особистісного самовдосконалення. Саме такі люди зможуть брати продуктивну участь у розбудові суспільства. Щоб бути успішним в інформаційному суспільстві, необхідно володіти цілою низкою лідерських

компетенцій: управлінням своїм мисленням, почуттями, поведінкою, впливом на інших людей, вмінням приймати рішення тощо [4].

Роль лідерства істотно зростає, а об'єктивна потреба в лідерах стає все більш відчутною через низку таких обставин, як ускладнення суспільного буття, підвищення освітньо-культурного й професійно-кваліфікаційного рівня широких верств населення, розуміння ролі лідера й потреби в ньому. Умови життя кожної людини потребують розвиток здібностей, що стимулюють прийняття самостійних рішень, вибору навчальної стратегії й поведінки, способу життя, розуміння цінностей, сенсу всього, що відбувається у світі,розуміння своїх можливостей і способів реалізації себе в житті [3].

Можна зробити висновок, що в сучасному житті освіта має бути спрямована не тільки на передачу знань, формування навичок, а й на вихованняшколярів та молоді в цілому.

Список літератури:

1. Вірковський А.П. Формування гуманістичного ідеалу старшокласників у позанавчальній діяльності. *Наукова школа: центр професійної підготовки педагогічних кадрів: Науковий збірник* /За ред.проф. Дубасенюк О.А.: Вид.2-ге, доповнене. Житомир: Вид-во ЖДУ ім.І.Франка, 2005. 418 с.

2. Тофтул М.Г. *Енциклопедичний словник з історії та теорії моралі: словник.* Житомир: Вид. Євенок О.О., 2015. 656 с.

3. Єрмак Т.М. Формування лідерських навичок учнів як соціальна й педагогічна проблема. *Загальна педагогіка та історія педагогіки. Теорія і методика професійної освіти.* Url:http://www.innovpedagogy.od.ua/archives /2020/21/ part_1/49.pdf

4. Черненко В.Л. Психологія лідерства Url: ru.osvita.ua/school/lessons_ summary/ psychology/36422

Середа А.П., Гура Т.В.
НТУ «ХПІ»

ХАРИЗМАТИЧНІСТЬ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ЛІДЕРА-ПЕДАГОГА

На сьогодні важливо не просто бути лідером-педагогом, якому притаманні психолого-педагогічні якості, а також дуже важливим є те, як викладач мотивує студентів до якісного вивчення своєї дисципліни. А це одна з ознак харизми викладача-лідера.

Отже, можна сказати, що харизматичність – є невід'ємною складовою лідера-педагога, яка робить його не тільки привабливим для студентів, але й сприяє кращому засвоєнню набутих знань, вмінь та навичок, що визначає компетентність майбутнього фахівця.

Харизматичні лідери-викладачі вищої школи мають здатність надихати та мотивувати студентів так, щоб діяльність майбутніх фахівців була перевершуючою їх звичайні можливості; а, саме, вони могли вміти діяти, незважаючи на життєві перешкоди та особисті якості.

Харизматичний лідер-педагог впливає на людей за рахунок своїх сильних емоційних енергетичних проявів, тому що він впливає не тільки на почуття вихованців, але й на розумові здібності підлеглих. Лідер – педагог повинен вміти володіти аудиторією, зацікавлювати студентів своєю ораторською майстерністю. Харизматичний вплив ґрунтується на особистісних якостях лідера: його зовнішній та внутрішній привабливості, іміджі, манерах, стилі поведінки. Характерними рисами харизматичних лідерів є висока впевненість у собі, домінування, рішучість, глибока впевненість у своїх ідеях, сильна потреба у владі та уважність стосовно оточуючого світу. Харизма, обумовлює особливість та неповторність особистості лідера [1].

Харизматичний лідер-педагог повинен бути впевненим в собі,

сміливим, рішучим та мудрим. Він – повний життя, енергії і пристрасті. Студенти повинні заряджатися від нього енергією і з радістю слідувати за такою особистістю [2].

Підсумовуючи наше дослідження, можна сказати, що: по-перше, харизматичність є не тільки невід'ємною складовою лідера-педагога, а й сильним емоційним інструментом впливу на успішну діяльність студентів та сприяє підвищенню якості одержаних знань в освітньому процесі; по-друге: розвиток лідерських якостей є необхідною компетенцією в освітніх програмах під час фахової підготовки викладачів вищої школи.

Список літератури:

1.*Теорія і практика формування лідера: навчальний посібник* / О.Г. Романовський, Т.В. Гура, А.Є. Книш, В.В. Бондаренко. Харків, 2017 р. 100 с.

2.*Культура і компетентність сучасного вчителя-лідера: матеріали обласного науково-практичного семінару, присвяченого 290-річчю з дня народження Г.С.Сковороди* [укладачі: Л.В. Литвинюк, Т.О. Бондар]. Полтава: ПОІППО, 2012. 84 с.

3. Дубініна О., Ігнатюк О. Методика діагностики професійно значущих якостей педагога-лідера. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*, 2020, № 1, с. 88–103. doi:10.20998/2078-7782.2020.1.08.

Сидоренко М.Д., Ігнатюк О.А.

НТУ «ХПІ»

КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-ЛІДЕРІВ ХІМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Однією з найважливіших проблем сучасної освіти, на наш погляд, являється помітне зниження зацікавленості здобувачів освіти до навчання.

Оновлення змісту освіти у 21 столітті вимагає розв'язання складної проблеми, як перетворити гігантський масив знань в індивідуальне надбання та знаряддя кожної особистості. Процес входження України в єдиний Європейський освітній простір передбачає модернізацію змісту вищої освіти. Перед вищою школою постає завдання підготовки компетентних фахівців, які повинні відповідати вимогам сьогодення. Сучасні освітні процеси зумовлюють нагальну потребу створення цілісної моделі формування професійної компетентності майбутніх фахівців на засадах інтегрованого підходу до вивчення хімічних і технологічних дисциплін у коледжах. Отже, актуальність теми, її недостатня наукова розробленість, теоретичне і практичне значення, виявлені суперечності й потреба у підготовці фахівців хіміків з високим рівнем професійної компетентності зумовили вибір теми дослідження

Мета роботи – визначити сутність інтегрованого підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців-лідерів хімічного профілю.

Одним із напрямів поліпшення професійної підготовки майбутніх фахівців-лідерів хімічного профілю у системі вищої освіти є впровадження інтегрованого підходу до відбору змісту, форм, методів навчання тощо. Це пов'язано з потребою подолання поділу знань, зумовленого ізольованістю вивчення окремих навчальних дисциплін у предметній системі організації навчання у вищій школі, та врахування сучасної тенденції до формування галузей знань за проблемним, а не предметним принципом.

Проведений системний аналіз статей, дисертацій, монографій та інших літературних джерел показав, що немає однозначного, загальноприйнятого визначення інтегрованого підходу. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» інтегрований визначено, як оснований на об'єднанні, інтеграції; комплексний [1, с. 500].

Варто наголосити, що у професійній підготовці майбутніх фахівців-лідерів мають бути запровадженими принципи інтегрованого навчання: загальнодидактичні (науковості, доступності, цілеспрямованості, міцності

знань, умінь і навичок, наочності, індивідуалізації та диференціації); специфічні методичні (міждисциплінарних зв'язків хімічних дисциплін, фундаменталізації змісту хімічної освіти, професійного спрямування). Важливе місце займають методи інтегрованого навчання: лекція, бесіда, навчальна дискусія, «мозковий штурм», «круглий стіл», ділові та рольові ігри; практичні і наочні методи,методи контролю.

Особливий акцент робиться на технології інтегрованого навчання: інформаційні, інтерактивні, ігрові, особистісно- та професійно- орієнтовані, проблемного навчання. До засобів інтегрованого навчання належить: Інтернет; аудіо-, відеоматеріали, мультимедійні презентації; інтегровані підручники, посібники; методичні вказівки. Під час підготовки застосовуються форми організації інтегрованого навчання: інтегральні навчальні заняття екскурсії; міжнародні конкурси та конференції; самостійна та індивідуальна робота; гуртки; навчальна і виробнича практики.

Отже, майбутній фахівець хімічного профілю повинен володіти певною сукупністю інтегрованих знань, умінь і навичок, самостійно підвищувати свій фаховий рівень, працювати творчо, знати проблеми своєї галузі та ефективно їх вирішити, бути патріотом своєї країни.

Аналітичний огляд спеціальної літератури та запровадження методів педагогічного дослідження дозволив обґрунтувати модель формування професійної компетентності майбутніх фахівців-лідерів хіміків на засадах інтегрованого підходу, яку визначено як цілісну структурно організовану систему професійної підготовки фахівців хімічного профілю, що складається з сукупності взаємопов'язаних і взаємозалежних елементів. Її складниками є: мета; методологічні підходи; компоненти професійної компетентності майбутніх хіміків; зміст і етапи формування професійної компетентності майбутніх хіміків на засадах інтегрованого підходу; загальні і специфічні методичні принципи; педагогічні умови; методи, засоби, технології навчання; форми організації навчання. Подальші дослідження будуть спрямованими на визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості професійної

компетентності майбутніх фахівців-лідерів хімічного профілю.

Список літератури:

1. *Великий тлумачний словник сучасної української мови* (з дод., доп. та CD) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ. Ірпінь: Перун, 2009. 1376 с.

2. Ігнатюк О.А Моделювання викладання дисциплін як інноваційна технологія підготовки конкурентоспроможних фахівців в умовах освітніх трансформацій. *Наукова школа академіка І.А.Зязюна у працях його соратників та учнів: V Міжнарод .науково-практич. конф.: м. Харків, 22–23 травня 2019*: *матеріали*. За заг.ред. Романовського О.Г. Х.: НТУ «ХПІ»,2019. С.332–336

3. Ігнатюк О.А. Компетентнісний підхід в організації підготовки здобувачів освітньо-наукового рівня «доктор філософії» усіх спеціальностейтехнічного університету до педагогічної діяльності. *Компетентнісний підхід в освіті та професійній діяльності: Всеукраїнська наук.-прак. конф. : 14–20 квітня 2018 р.: матеріали*. Харків: ХНУ ім.В.Н.Каразіна, 2018. С. 74–76.

Смурова Н.А., Черкашин А.І.

НТУ «ХПІ»

ФЕНОМЕН ЛІДЕРСТВА В ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕКТИВІ

Лідерство – це процеси внутрішньої самоорганізації та самоуправління групи чи колективу, зумовлені індивідуальною ініціативою її членів» [3]. Також, це взаємовідносини між лідером та членами групи, що роблять вплив один на одного і спільно прагнуть до реальних змін і досягнення результатів, що відповідає їх спільним цілям. Безумовно, таке явище є соціально-психологічним, яке виникає і реалізується тільки в суспільному середовищі і відоме ще з давніх-давен, та як категорія соціальної психології почало вивчатися з кінця XIX ст. Деякі вчені розуміють лідерство як феномен, близький або тотожний процесу управління.

У системі вищої освіти проблемами розвитку лідерських якостей майбутніх педагогів, психологів, керівників навчальних закладів та викладачів системи вищої військової освіти займаються: Н. Мараховська, К. Кіба, О. Крупський, Н. Семенченко, Г. Тітова, Г. Угляниця, А. Пільганчук, В. Кузьменко, О. Ашихмін, О. Кокун, Е. Лук'янчиків, О. Маковський, Ю. Щедрін, М. Гасанової, І. Драч, С. Калашнікової, Г. Тимошко.

Результатом численних досліджень лідерства, як у нашій країні так і за кордоном, стали відокремлення різноманітних стилів лідерства і розробка ряду концепцій походження лідерства. [2].

Найвідоміші підходи: «теорія рис», яка виникла на зорі XX ст., що мала основний постулат набору вроджених біологічних, соціальних та спадкових характеристик лідерства особистості [4].

Та варто ще відзначити і теорію лідерських ролей, до якої належать високий рівень інтелекту і знання, вражаюча зовнішність, здоровий глузд, ініціатива, соціальна або економічна освіта, високий ступінь впевненості в собі, високі емоційно-вольові якості, в першу чергу уміння впливати на людей і підкоряти їх своїй волі.

Але поведінкові теорії лідерства стали розглядатися як обмежені, тому що вони не враховували цілого ряду інших важливих факторів, що визначають ефективність управлінської діяльності в тій чи іншій ситуації.

Розглядаючи феномен лідера, вважаємо актуальним звернутися до слів Максиміліана Робесп'єра, одного з лідерів Великої Французької революції: «У лідера є дві важливі риси; по-перше, він сам кудись іде, по-друге, він 34 може повести за собою людей» [1, с. 21]. Вважаємо, що для педагогічного колективу це вкрай актуальне висловлювання.

Лідерство не вичерпує й не замінює процес керування, а доповнює його в тих випадках, коли традиційні методи керування не дають високих результатів і не дають змоги ефективно досягати поставленої мети. Дуже важливими для успішної роботи педагогічного колективу є не лише сформовані у ньому стосунки, що забезпечують ефективну взаємодію людей

у процесі спільної роботи, а й те, яким чином спрямовується їхня діяльність, які форми впливу використовуються для того, щоб спонукати людей до продуктивної праці та навчання.

Можна вважати, що лідером здобувається ідентичність і саме цим статусом володіє людина, яка пройшла через кризу, сформувала деяку сукупність знань про себе, про свої цілі, цінності і про свої переконання [5]. Саме така людина може вести за собою.

Підсумовуючи, хочемо додати, що від виникнення перших теорій лідерства та по мірі виникнення нових, лідерство розглядалося як явище, яке є продуктом взаємодії лідера і членів групи, та нерозривно пов'язане з суспільством. Воно позначає взаємовідносини між лідером та членами групи, що впливають один на одного і спільно прагнуть до реальних змін і досягнення результатів, які відповідають їх спільним цілям.

Список літератури:

1. Борисов А. Б. *Большой экономический словарь*. М: Книжный мир, 2003. 895 с.

2. Кудряшова Е. В. *Лидер и лидерство: исследования лидерства в современной западной общественнополитической мысли*. Архангельск: Изд-во Поморского международного педагогического университета, 1996. 256 с

3. Осипов Г. В. *Энциклопедический социологический словарь*. М.: ИСПИ РАН, 1995. 940 с.

4. Уманский Л.И. *Личность, организаторская деятельность, коллектив: избр. труды.* Кострома: Костром. гос. ун-т, 2001. 208 с.

5. Черкашин А.І. Методологічні підходи до сучасних психолого-педагогічних досліджень особистості майбутніх працівників органів внутрішніх справ / А. І. Черкашин, Т. С. Вайда. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти*: зб. наук. праць / за ред. Л.Л. Товажнянського, О.Г. Романовського. Вип. 40–41 (44–45). Харків: НТУ “ХПІ”, 2014. 400 с.

Соколова Т.В., Резнік С.М.

НТУ «ХПІ»

МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ НАУКОВО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ У ПРОЦЕСІ ПРИРОДНИЧОЇ ПІДГОТОВКИ

Викладачу закладу вищої технічної освіти потрібно розробляти та застосовувати інноваційні методи навчання для процесу удосконалення освіти майбутніх інженерів.

Вивченням підготовки майбутніх фахівців займаються багато вчених, вони вказують на необхідність залучення молоді до науково-пізнавальної діяльності, а це має велике значення для становлення особистості та її входження у світовий освітній простір.

Пізнавальний компонент є одним із головних у процесі природничої підготовки майбутніх інженерів. У зв’язку з цим питання про формування науково-пізнавальних компетнтностей становиться одним із важливих вимог довипускників закладу вищої освіти.

Під поняттям метод навчання «прийнято розуміти спосіб передачі знань, формування і розвитку вмінь і навичок студентів» [1, с. 14].

Традиційно у процесі у процесі підготовки майбутніх інженерів використовуються словесні, наочні та практичні методи, а також такі форми навчання «…за загальною організацією процесу професійної підготовки: очна (денна), заочна, вечірня, дистанційна; за організацією процесу навчання:лекційні, практичні, семінарські, лабораторні заняття, самостійна робота студентів, практична робота (виробнича, дипломна та ін. види практики), консультації.; за місцем навчання: аудиторне (лекційні, практичні, семінарські, лабораторні заняття) та позааудиторне навчання (самостійна робота, екскурсія, участь у наукових гуртках, конференціях, олімпіадах, конкурсах та ін.; за кількістю студентів: індивідуальна, парна, мікрогрупова,

групова та колективнаробота)» [1, с. 18].

З усього комплексу методів навчання, що застосовується для формування науково-пізнавальної компетентності майбутніх інженерів у процесі природничої підготовки, ми виділемо такі, що сприяють зацікавленості та активізації студентів: дискусія, диспут, бесіда, «мозковий штурм», аналіз конкретної ситуації (кейс-метод), метод проєкту, рольові та ділові ігри, лабораторний метод та ін..

Підводячи підсумок, виділемо деякі методи навчання формування науково-пізнавальної компетентності майбутніх інженерів у процесі природничої підготовки, що тісно пов’язані із взаємодією викладача й студентів, а саме:

– практичні методи, які використовують для безпосереднього пізнання дійсності, поглиблення знань, формування вмінь і навичок;

– проблемний виклад, сприяє активізації розумової діяльності, аналізу, синтезу, порівнянню, узагальненню, установленню причинно-наслідкових зв'язків;

– методи проектування та моделювання, які сприяють розвитку самостійного, творчого мислення, розвитку навичок спілкування, формуванню високого рівня професіоналізму.

Таким чином, наведені методи навчання сприяють формуванню науково-пізнавальної компетентності майбутніх інженерів у процесі природничоїпідготовки.

Література:

1. Романовський О.Г. *Методика викладання психолого-педагогічних дисциплін* / Романовський О.Г., Резнік С.М. Харків, 2019. 51 с.

Терещенко К. Р., Костиря І. В.,
НТУ«ХПІ»

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ У ПІДЛІТКІВ

В наш час явище перфекціонізму знаходиться на досить значимому рівнів житті соціуму, саме тому це поняття як феномен є предметом багатьох досліджень у межах психології, адже саме зараз соціально-культурна ситуація досягла високого рівня конкуренції, чималого ритму життя та позамежних стандартів, через це дане явище стає хворобою суспільства. Тема даної роботи є досить актуальною адже перфекціоністські тенденції, як правило, проростають раніше в житті, саме тому підлітки вже маючи ці тенденції, починають співвідносити схвалення інших з їх власними досягненнями, що призводить до того, що їх власна цінність заснована виключно на визнанні інших. В підлітковому віці самооцінка дитини починає в основному базуватися на зовнішніх стандартах, тому це робить їх вразливими та надмірно чутливими до думок та критики інших [1].

Намагаючись захиститися від такого несхвалення, підлітки можуть вирішити, що бути досконалим – це їх єдиний захист, що може мати негативні наслідки для особистості. Саме цю проблему повинні вивчати науковці-психологи для створення механізмів запобігання негативних явищ.

Підлітковий вік – це етап розвитку, який знаходиться між дитинством і дорослістю. Цей віковий етап є дуже важливим, фундаментальним та, в якійсь мірі, небезпечним в житті людини [2].

Для підлітків, що мають схильність до перфекціонізму характерна поширеність показника такого явища, як «організованість», що розуміється як зосередженість на важливості та необхідності порядку. З високим показником домагання й високої вимогливості до себе підліток починає постійне порівнювання себе з оточуючими, фіксує увагу на власних невдачах та помилках, що може привести до зниження самооцінки та прояву

симптомів депресії [3].

Перфекціонізм у підлітків може бути пов'язаний не тільки з депресивною симптоматикою (що підтверджується різними дослідженнями), але і з самокритикою, закритістю в спілкуванні з іншими людьми [2].

Одним з потужних депресогенних факторів є «пресинг успіху» в сім'ї. Іншими постійними наслідками «пресингу успіху» психологи називають постійне відчуття тривоги, невдачі, страху та очікування провалу. Така орієнтація на успіх, страх провалу, конкурентність сприяють розвитку депресивних розладів, саме тому можна говорити про те, що підлітки з високим рівнем перфекціонізму частіше страждають депресивною та тривожною симптоматикою, самокритикою, почуттям провини, сорому, відчувають більше стресів [3; 4].

Багато авторів переконані, що батьки підлітків перфекціоністів надають на них сильний тиск, вселяють їм ідею уникнення невдач. Коли дитина помиляється, батьки всіляко висловлюють невдоволення, тримають її на відстані до тих пір, поки вона не виправиться, не доб'ється успіху. Таким чином, дитина стає перфекціоністом, оскільки тільки так, на її думку, можна заслужити любов, прийняття та захоплення. Але не зважаючи на це психологи стверджують, що перфекціонізм підлітка, незв'язаний прямими значущими кореляціями з перфекціонізмом матері [4].

Підводячи загальні підсумки, можна сказати, що досліджень підліткового перфекціонізму значно менше, ніж досліджень перфекціонізму у дорослих. Залишається мало вивченим питання про структуру й особливості дитячого перфекціонізму. Існує мало надійних опитувальників, що тестують перфекціонізм у дітей і підлітків, але жоден із них не випробувані на вітчизняній вибірці. Також важливо зазначити, що науковцями вже було виявлено, що перфекціонізм, пов'язаний з депресивними та тривожними розладами, з важкими переживаннями сорому, провини, самокритики, неспроможності й безвиході у підлітків. Перфекціонізм також пов'язаний з суїцидальними тенденціями у підлітків.

Можна припустити, що якщо фахівці будуть займатися профілактикою або корекцією перфекціоністських установок, то це може сприяти зниженню розладів афективної сфери та попередженню суїцидів серед дітей та підлітків. Таким чином, дослідження підліткового перфекціонізму представляються дуже важливими та перспективними.

Список літератури::

1. Кузнецова О.Н. Перфекционизм как феномен развития личности современного школьника. *Вестник Костромского государственного университета. Серия: Педагогика. Психология. Социокинетика*. 2007. № 4. С. 138–140.

2. Горская Г. Б. Личностные факторы конструктивности проявлений перфекционизма у старшеклассников / Г. Б. Горская, Е. В. Мантачка. *Теория ипрактика общественного развития*. 2013. № 8.

3. Воликова С.В. Родительский перфекционизм – фактор развития эмоциональных нарушений у детей, обучающихся по усложненным программам / С.В. Воликова, А.Б. Холмогорова, А.М. Галкина. *Вопросы психологии*. 2006. № 5. С. 23–32.

4. Маркова С.В. Исследование уровня выраженности перфекционизма у подростков с девиантным поведеним. *Психология и право*. 2012. № 3. 10 с.

Юдіна А.Г.,Костиря І.В.

НТУ«ХПІ»

ДЕМОКРАТИЧНИЙ СТИЛЬ ЛІДЕРСТВА

Прояв демократії у лідерстві мав актуальність не тільки для нашого часу. Поява демократичних лідерів як результат соціально-політичного устрою став можливим з відновленням республіканського устрою в Європі та Америці, тобто з XVII – XVIII ст.. Демократичні аналоги можна знайти в гетьманах Запорізької Січі, яких теж обирали на зборах (Раді) громадян

(козаків). Вони звітували щороку, у мирний час рішення приймали колегіально, існувала змінність і в адміністративно-військових посадах. Так, вибраний демократично Б.Хмельницький у міру військових, політичних успіхів поступовоперетворювався з гетьмана війська Запорізького у того, хто «став єдиновладцемі самодержцем Русі».

«Лідерство – це здатність підняти людське бачення на рівень більш широкого кругозору, вивести діяльність людини на рівень більш високих стандартів, а також здатність сформувати людський індивід» [1, с. 368].

Згідно з Дж. Террі, лідерство – це вплив на групи людей, який спонукає їх до досягнення спільної мети. Р. Танненбаум, І. Вешлер і Ф. Массарик визначали лідерство, як міжособова взаємодія, яке проявляється в конкретній ситуації за допомогою комунікаційного процесу і направлене на досягнення цілей [2, с. 256].

Узагальнюючи різні визначення можна вивести єдине, яке на нашу думку буде відповідати самої суті цього поняття. Лідерство – це тип управлінської взаємодії (в даному випадку між лідером і послідовниками), заснований на поєднанні різних джерел влади в залежності від конкретної ситуації та спрямований на спонукання людей для досягнення спільних цілей. Іншими словами лідерство – стосунки домінування і підпорядкування, впливу і прямування в системі міжособистісних стосунків в групі, які ведуть до наміченої мети. Звідси Лідер (від англ. Leader – провідник, керівник) – це:

– член групи, за яким вона визнає право приймати рішення в значущих для неї ситуаціях;

– індивід, здатний виконувати центральну роль в організації спільної діяльності і регулюванні взаємостосунків у групі.

Стиль лідерства (грец. stylos – паличка для письма) означає спосіб, прийом, метод роботи, характерну манеру поводження. Отже, під стилем розуміють типову для лідера систему способів та прийомів впливу на підлеглих. К. Ц. Левін в експериментальній штучній ситуації досліджував працездатність, сумісність, рівень і характер спілкування в групах за

умовами, коли в діяльності лідера виявлялись риси то одного, то іншого стилю керівництва. Крім того, було досліджено випадки, коли лідер не втручався у справи групи. Експерименти вченого виявили, що ідеальним стилем керівництва, коли досягають оптимального ефекту діяльності групи, є демократичний стиль [3].

Використовуючи демократичний стиль, лідер залучає своїх підлеглих до процесу ухвалення рішення на підставі групової дискусії, обговорення, стимулює їхню активність. Демократичного лідера, на відміну від авторитарного, члени групи сприймають як «одного із нас». Він завжди спирається в організації діяльності як на допомогу, так і на підтримку інших. Охоче передає свої повноваження підлеглим [4, с. 431].

Таким чином, демократичний стиль лідерства дозволяє:

– стимулювати прояв ініціативи, розкрити творчий потенціал працівників;

– успішніше вирішувати нестандартні, інноваційні задачі;

– з більшою користю застосовувати стимули праці;

– включити також психологічні механізми трудової мотивації;

– підвищити задоволеність від праці;

– створити сприятливий психологічний клімат в організації.

Уявлення демократичного керівника про робітників відрізняються від уявлень автократичного керівника: «Праця – процес природний. Якщо умови сприятливі, люди не лише візьмуть на себе відповідальність, вони будуть тягнутися до неї. Якщо люди мають вплив на організаційні цілі, вони будуть використовувати управління і самоконтроль» [5, с. 52].

Головною перевагою демократичного стилю є те, що працівники переконані у тому, що вони виконують не наказ «згори», а діють на основі ними ж виробленої і обраної стратегії дій у даній ситуації. Це виступає серйозним стимулюючим фактором і сприяє злагодженій роботі.

Список літератури:

1. Сельченок К.В. *Психология лидерства*. Хрестоматия. Мн., 2004. 368 с.

2. Кудряшова Е.В. *Лидер и лидерство: исследования лидерства в современной западной общественно-политической мысли*. Архангельск: Издательство ПМПУ, 1996. 256с.

3. Алифанов С.А. Основные направления анализа лідерства. *Вопросы психологи*. М.: 1991. С. 90–98.

4. Бендас Т.В. *Психология лидерства*: Учебное пособие. СПб.: Питер, 2009. 431 с.

5. Романовський О.Г. Моральні основи прийняття рішень майбутніми лідерами в сфері бізнесу / О.Г. Романовський, А.Є.Книш. *International Scientific Journal of Universities and Leadership.* К.: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2016. № 2 С. 52–56.

СЕКЦІЯ 5
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ І СВІТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Голова секції: проф. Архієреєв С.І.

Секретар секції: доц. Волоснікова Н.М.

Басюк М.М.

ХНПУ ім. Г.С. Сковороди

МАРКЕТИНГОВЕ АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

В умовах кризи спостерігається комплексна взаємодія інструментів менеджменту та маркетингу на підприємствах. І саме маркетинг в антикризовому управлінні є не просто однією з підсистем підприємства, а фундаментом, на якому ґрунтується робота усіх інших його підрозділів.

Питанню антикризового управління присвячено багато праць вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як Бланк І.О., Василенко В.О., Ковальчук С.В., Коротков Є.М. та ін. Але, на сьогодні не існує спільної думки щодо визначення категорії «антикризовий маркетинг» як вид маркетингової діяльності. Іноді, антикризовий маркетинг ототожнюють з комунікаційними кампаніями в умовах кризи. Класик теорії маркетингу Ф. Котлер звернув особливу увагу на те, що роль маркетингу в період кризи зростає як ніколи. На його думку, «саме маркетологи допомагають підприємству вижити за рахунок пошуку нових ніш, перебудови продуктової політики, пошуку нових резервів і точок докладання зусиль».

Маркетинг у антикризовому управлінні застосовується на різних стадіях циклу: у передкризовий, кризовий та після кризовий період, оскільки

всі ці стадії є об’єктом антикризового управління. В період загострення кризи, коли виникає складна непередбачувана ситуація виникає необхідність пошуку нагальних адекватних рішень, що обумовило появу категорії антикризовий маркетинг.

У часи економічної кризи більшість підприємств стикаються з низкою проблем. Отже, дуже важливо звертати увагу на пріоритети маркетингу, які допоможуть не втратити можливостей та уникнути незворотних помилок. У період кризи для пожвавлення обороту на підприємстві і в економіці, загалом, потрібно більше уваги і ресурсів спрямувати на маркетингову діяльність. Підприємства повинні розробити маркетингові заходи, які необхідно виконати для стабілізації ситуації на ринку і виходу з кризи неплатоспроможності. В антикризовому менеджменті, особливо на стадії пошуку шляхів виходу з економічної кризи, істотне значення може мати комплексний характер використовуваних у процесі маркетингу засобів і методів виявлення ринкових можливостей організації, її сильних і слабких сторін, а також комплексний аналіз інформації про динаміку соціально-економічних процесів.

Будь-яка стратегія маркетингової діяльності реалізується в конкретній програмі. До того ж можна розробляти безліч антикризових стратегій, які називають маркетингові стратегії в умовах кризи, маркетингові стратегії виходу з кризи, стратегії антикризового маркетингу, маркетингові антикризові стратегії, маркетингові стратегії антикризового управління, стратегії управління маркетингом в умовах кризи тощо.

Антикризові маркетингові стратегії можна класифікувати за такими ознаками: за стадією (етапом) антикризового управління (передкризове управління, кризове управління, післякризове управління); залежно від характеру впливу кризи на діяльність підприємства (стратегії «скорочення», стратегії «захоплення ринку»); залежно від концепції антикризового управління (превентивні стратегії, що запобігають виникненню кризи,

стратегії стабілізації положення, стратегії пристосування / нейтралітету до дії кризових явищ).

Також, до типу антикризових маркетингових стратегій можна віднести інноваційні стратегії, кадрові стратегії, конкурентні стратегії, креативні стратегії та інші, метою яких є виведення підприємства з кризового становища та пошук нових ринкових можливостей.

Отже, маркетингові антикризові стратегії створюють фундамент міцності і надійності, сприяють збільшенню вартості підприємства, допомагають керівникам приймати більш ефективні управлінські рішення, забезпечують виробництво і продаж таких товарів, які користуються найбільшим і стійким попитом на ринку і приносять підприємству основний прибуток.

Беззубко Ю.І.
ХНУ ім. В. Н. Каразіна

МІЖНАРОДНА ТЕХНІЧНА ДОПОМОГА ЯК ЯВИЩЕ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

На сьогодні одним з проявів процесів глобалізації є міжнародна технічна допомога (МТД). Сучасні дослідники розглядають МТД як частину сучасних міжнародних відносин і глобалізаційних процесів [1]. Обсяг МТД характеризується поступальним зростанням: за підсумками 2019 р. офіційна допомога розвитку, надана тільки членами Комітету зі сприяння розвитку Організацією економічного співробітництва і розвитку, склала 152,8 млрд дол. США, збільшившись на 1,4% в порівнянні з 2018 р. [2].

Актуальність теми пояснюється і тим значенням, яке мала, має і буде мати міжнародна технічна допомога, як один з важливих чинників, які впливають на розвиток країн. Значні масштаби МТД викликають необхідність вирішення ряду теоретичних та практичних питань надання МТД.

Актуальним питанням є визначення мети, основних характеристик, причин та ролі МТД у сучасному світі. У фахових публікаціях Colleen is vanilla використовують різноманітні поняття («зовнішня допомога», «міжнародна технічна допомога», «зарубіжна допомога», «гуманітарна допомога», «допомога для розвитку»). На наш погляд, правильно використовувати поняття міжнародна технічна допомога (МТД), так як воно зустрічається у більшості міжнародних нормативно-правових документах.

Слід зазначити, що початковими причинами надання МТД було подолання військової розрухи, допомога розвинених країн в зниженні соціально-економічного відставання в країнах, що розвиваються, почуття провини за «колоніальне минуле». Так, за розрахунками Дж.Д.Сакса, щорічної допомоги бідним країнам в розмірі 195 млрд доларів США протягом 20 років вистачить для того, щоб позбутися бідності назавжди [3]. У той же час В.Істерлі стверджує, що міжнародна допомога дає більше шкоди, ніж користі: вона позбавляє країни стимулів для пошуку виходу з ситуації, що склалася, ще більше корумпує і зміцнює сформовані нездорові інститути, створюючи лобі, зацікавлене в консервуванні високого рівня бідності, на підставі якого воно отримує і розподіляє міжнародну допомогу [4]. Зараз при наданні МТД використовується більш прагматичний підхід, вона представляє собою інструмент політичного і економічного впливу.

МТД є значним явищем глобалізації, одним із найбільш характерних явищ життя світового співтовариства. МТД має значний вплив на розвиток країн, що розвиваються і країн з перехідною економікою. Визначення сутності, основних причин, напрямів, характеру впливу МТД носять дискусійний характер. Це викликає необхідність у подальшому дослідженні актуальних питань надання МТД. Передбачається проведення досліджень впливу МТД на соціально-економічний, екологічний розвиток України з метою визначення ефективності МТД, орієнтації її на соціально-економічну модернізацію країни, забезпечення її сталого розвитку.

Література:

1. Нєма О.С., Колосовська І.І. Залучення та використання міжнародної технічної допомоги в сучасних умовах розвитку України. *Ефективність державного управління : зб. наук. пр.* Вип. 3 (56) : у 2 ч. Ч. . Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. С. 61–73.
2. *Содействие международному развитию в условиях пандемии COVID-19.* Дайджест 2020. URL: https://ach.gov.ru/upload/pdf.
3. Сакс, Дж. Д. Конец бедности. *Экономические возможности нашего времени.* Москва: Изд. Института Гайдара. 2011. 424 с.
4. Истерли В. *В поисках роста: приключения и злоключения экономистов в тропиках.* Москва: Институт комплексных стратегических исследований. 2006. 352 с.

Бєлічкова Я. І.
НУБіП України

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ І СВІТУ – МОЖЛИВОСТІ ТА ЗАГРОЗИ

Процеси всесвітньої економічної, політичної, культурної інтеграції та уніфікації значно пришвидшилися на сучасному етапі розвитку світової економіки. Усі ці показники цілком мають місце в Україні та її економічній системі, що зазнають впливу глобалізаційного плину. Зважаючи на це чергові організаційно-управлінські зміни варто втілювати спираючись на усвідомлення впливу глобалізації на розквіт національної економіки. В умовах трансформації українське суспільство значно більше потребує пошуку дієвих методів для формування та утвердження соціально-ринкових відносин. Глобалізація – це найактуальніша проблема сьогодення, так як описує стан економіки всієї країни, саме вона стала найважливішою реальною характеристикою сучасної системи світу. Як суспільно-економічне

явище глобалізація має двоїстий характер, тому проявляється не лише в можливостях, а й у загрозах.

Глобалізація у широкому розумінні – це перетворення певного явища на щось планетарне. Це об’єктивний процес, що охоплює всі сфери життя суспільства, включаючи економіку, політику, соціальну сферу, культуру, екологію, безпеку.[1] Глобалізація економіки є однією з головних проблем, що постали перед Європейським Союзом наприкінці XX століття. Значення терміну "економічна глобалізація" полягає в процес дедалі більшої всесвітньої економічної інтеграції. Вона має значний вплив на виробництво товарів і послуг, використання робочої сили, інвестицій та технологій.

Процес глобалізації включає різні галузі світової економіки, а саме: торгівлю товарами, технологіями та послугами; міжнародний рух чинників виробництва; міжнародні фінансово-кредитні операції; інформаційне співробітництво.

Українські дослідники розглядають глобалізацію опираючись на комплексний підхід. Наприклад, А. Філіпенко зробив висновок, що глобалізація економічного розвитку випливає із глибокої взаємозалежності складових частин світового господарства, з його єдності й цілісності, що підсилюється в умовах масової інтернаціоналізації виробництва й обігу, інтенсифікації інтеграційних процесів. [2] Відбувається суперечливий процес глобального синтезу світового масштабу, що втягує у свою орбіту практично всі країни світу.

Однією з головних проблем глобалізації є прихована глобальна нестабільність через зв’язаність національної економіки країн на світовому рівні. У результаті економічні коливання та кризові явища в будь-якій країні будуть нести глобальні наслідки. Негативні фактори глобалізації пов'язані з можливими конфліктами, хоча їх можна уникнути шляхом розвитку глобального співробітництва на основі угод політичного характеру.

Рівень позитивних і негативних наслідків постійно змінюється, але глобалізація є абсолютно неминучим явищем сьогодення. Так, його можна

призупиняти засобами економічної політики, але країни повинні адекватно сприймати глобалізаційні процеси та вчасно реагувати на них задля інтернаціоналізації світової економіки.

Отже, посилення світових глобалізаційних та інтеграційних процесів актуалізує питання вибору місця й ролі національної економіки та її складових у світовій економічній системі.

Дослідження показали неоднозначний вплив глобалізації на економічний розвиток України і світу в цілому. Позитивної її стороною є те, що вона підвищує конкуренцію і стимулює впровадження сучасних інноваційних технологій. Негативними ж наслідками є зростання залежності від країн-лідерів, а також підвищення нестабільності економіки як для всіх країн світу, так і для України, зокрема.

Глобалізація є невідворотним процесом, що не має аналогів у світовій історії. За змістом – це надзвичайно складні, багатогранні й суперечливі процеси, що впливають на глибокі зміни в розвитку держав і суспільств.

Дослідження проблеми та перспективи в розтині розкриття значення поняття глобалізації економіки дало можливість визначити цей процес. Отже, ці та інші актуальні проблеми економічного розвитку України і світу в умовах глобалізації мають стати предметом подальших наукових досліджень.

Список літератури:

1. *Глобалізація і безпека розвитку*: монографія / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук’яненко, М. О. Гончаренко, В. А. Зленко [та ін.]; кер. авт. кол. і наук. ред. О. Г. Білорус. К. : КНЕУ, 2001. 733 с.

2. Крисенко К. А. *Глобалізація та її наслідки для економіки країн світу*: Url: http://center.kr-admin.gov.ua/index.php?q=Elibr/27.html

Бондаренко Я.О.
ХНПУ ім. Г.С. Сковороди

ФАКТОРНО-СТАДІЙНИЙ ПІДХІД ЯКІСНИХ ПАРАМЕТРІВ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

У процесі переходу до постіндустріальної економічної системи та глобалізації господарського життя феномен економічного зростання зазнає суттєвих змін. Визначального значення набувають не лише кількісні, а й якісні параметри росту. Саме вони стають ключовими факторами, що забезпечують національний розвиток і національну конкурентоспроможність в глобалізованому світі. З урахуванням стадії економічного зростання та домінантних його факторів, визначення дієвих напрямів та засобів досягнення стабільних показників соціально-економічного поступу вимагає постійної актуалізації, систематизації та синхронності з умовами часу.

Загальновизнаний підхід до поділу на стадії розвитку економіки, що лежить в основі теорії конкурентоспроможності, запропонованої Всесвітнім економічним форумом, передбачає три стадії:

«Факторна стадія», що розповсюджується на країни з найнижчим рівнем розвитку, для яких мобілізація основних виробничих факторів (земля, сировина, некваліфікована праця) є основною умовою макроекономічного зростання. На цій стадії основним завданням уряду є забезпечення загальної політичної і макроекономічної стабільності, ціна є головним активом в глобальну конкурентоспроможність, а основою просування до другої групи є асиміляція технологій через імпорт, прямі іноземні інвестиції та імітація.

«Інвестиційна стадія» стосується країн, що мають статус середньої прибутковості, де зростання залежить від інвестицій і досягається через використання світових технологій у внутрішньому виробництві. Прямі іноземні інвестиції, спільні підприємства і аутсорсинг дозволяють інтегрувати національну економіку в світову виробничу систему. На цій стадії з метою підвищення

привабливості економіки, уряду необхідно приділяти все більше уваги «фізичній» інфраструктурі і правовій базі.

«Інноваційна стадія» відноситься до країн з високим рівнем економічного розвитку, які перейшли від економіки, що імпортує технології, до економіки, що їх створює. В цьому випадку існує критичний зв'язок між конкурентоспроможністю і високим рівнем освіти та здатністю швидко переходити до нових технологій. Цей перехід вважається найтяжчим, оскільки розвиток, заснований на інноваціях, вимагає безпосередньої участі держави в заохоченні високих темпів інновацій через інвестиції, як приватні, так і державні, в наукові дослідження і розробки, вищу освіту і вдосконалення ринків капіталу і правової бази, що підтримують відкриття нових високотехнологічних підприємств.

Перехід від нижчої до вищої стадії зростання супроводжується переважаючим впливом певних видів факторів. Конкурентні переваги, які ґрунтуються на сукупності основних і загальних факторів, виступають як переваги нижчого порядку (екстенсивного типу), вони відрізняються короткочасністю і нестійкістю. Найбільшою мірою конкурентоспроможність можливо підвищити за рахунок розвинених і спеціалізованих факторів, вони є неодмінною умовою інноваційної діяльності економічних суб'єктів.

Таким чином, в сучасних умовах провідні фактори зростання економіки полягають в її здатності вводити нововведення і модернізуватися, домагатися конкурентних переваг за допомогою інновацій, створення і освоєння знань, що відповідно, сприятиме формуванню інноваційних імперативів зростання національної економіки.

Необхідними є зміни саме у якості економічного зростання – воно має стати інноваційним та стійким. Для цього, на наш погляд, передусім необхідно запустити механізм стимулювання економічної активності та розвитку внутрішнього ринку, що передбачає інституційні, нормативно-правові та структурні зміни: через модернізацію традиційних секторів, інфраструктури та активний перехід і домінування високотехнологічних та наукоємних видів економічної діяльності.

Бурдика А.І.
ХНПУ ім. Г.С. Сковороди

ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙ – СИГНАЛЬНІ ТРАЄКТОРІЇ

Формування інноваційної економіки – основний пріоритет кожної високорозвиненої країни світу. На жаль, в Україні він реалізований не повною мірою. Так, основним стримуючим фактором є недостатній рівень інноваційної активності, що зумовлено, з одного боку, низькою ефективністю інноваційної сфери, інноваційної інфраструктури та інноваційного підприємництва, які функціонують ізольовано одне від одного, а з іншого – недієздатним та неефективним інституційним забезпечення інноваційної діяльності. З огляду на це, виникає необхідність досліджувати основи формування ефективного інституційного забезпечення інноваційного розвитку та вплив інституційного середовища на зміни в стимулюванні та підтримці інноваційної діяльності.

Фактори впливу на інституційне середовище інноваційної сфери варто розподілити за характером прояву на глобальні, ринкові та соціальні. До складу глобальних належить: конкуренція на глобальному рівні, глобальні попит та пропозиція на ринку капіталу та праці; міжнародні зв’язки та євроінтеграція як ринкові фактори. До соціальних належать: інститут влади, державне регулювання, оподаткування, засоби масової інформації та інтелектуально-інформаційна система, громадська думка. Конкурентні умови, стан ринкової інфраструктури, ринкова кон’юнктура та відносини власності можна віднести до сукупності ринкових інститутів. Економічні інститути невіддільні від регулюючої політики уряду. Отже, інститути ціні умови інновацій можна розглядати відносно соціальних чи економічних ланок та рівнів економіки. Макрорівень інституцій представлений саме державними, регіональними та місцевими органами влади.

Щодо оцінки формальних правил інституційного середовища економіки, що виявляє придатність до здійснення позитивного впливу на інноваційну діяльність підприємницького сектору економіки України, деякі реформи привели до поліпшення окремих складових інституційного середовища, а саме зріс рейтинг сприятливості ведення бізнесу; реєстрації підприємств; легкості отримання кредиту; сплата податків; захист інвесторів. Однак, рівень інноваційної активності підприємств України за цих умов все ж низький, передусім внаслідок слабкого зв'язку між стадіями інноваційного процесу, неефективності регулюючих заходів держави. В організації інноваційного процесу наявні негативні тенденції формування і якісного оновлення інтелектуального капіталу, не набув належного поширення трансфер інновацій. Діючі інституції не сприяють безперервності інноваційного процесу, а економіка, не отримавши широкого застосування технологій, втрачає можливості реалізації інноваційного розвитку і спирається переважно на екстенсивні фактори.

Отже, для здійснення модернізаційних змін в Україні ще не склалося повноцінне інституційне середовище, яке повною мірою відповідало б національно-культурним, історичним, політичним та економічним особливостям нашої держави. У свою чергу саме на державу покладається завдання пошуку такого особливого шляху розвитку, який дозволяє ефективно імплементувати і розвивати іманентні інститути модернізації економіки. Це обумовлює необхідність не просто імпортувати, трансплантувати іноземні інститути, а культивувати власні [1]. Іншим завданням виступає побудова такої інституціональної структури у процесі модернізації економіки, яка була б здатна підтримувати саморозвиток, тобто забезпечити дотримання параметрів інерційності цієї системи. Це багато в чому буде визначати траєкторію подальшого розвитку держави.

Список літератури:

1. Мойсеєнко І.П. Інституційні основи регулювання інноваційного розвитку. *Інноваційна економіка: Науково-виробничий журнал*. 2019. №1–2. С. 25–32.

Васильченко В.С.
НТУ «ХПІ»

ПРОБЛЕМА ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ ТІНІЗАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Значну загрозу економіці України завдає тіньова економіка. Тіньова економіка – це економічні взаємини суб'єктів господарювання, що розвиваються стихійно, в обхід наявних державних законів і суспільних норм. Можливо підкреслити, що будь-яке підприємництво, результатом якого є приховування доходів від державних органів, або ухилення від сплати податків, вважається тіньовою економічною діяльністю згідно Конституції України.

Тіньова економіка в Україні є однією з найбільших перешкод розвитку конкурентоспроможності країни, укріпленню та зміцненню соціальних стандартів життя населення.

В сучасних умовах проблеми тіньової економіки присутні майже у всіх країнах світу. В одних країнах її обсяги фіксуються на рівні, що не має значного впливу на економіку, а в інших – є свідченням існування значної частки тіньових відносин.

На сьогодні, спостерігається зменшення рівня тіньової економіки в Україні в січні-березні 2020 року до 31% від обсягу офіційного ВВП (Згідно звіту Міністерства економіки України https://www.me.gov.ua/). Зазначається, що такий показник на 1 відсотковий пункт менше за аналогічний період 2019 року.

В сучасних умовах, поширення тіньової економіки загрожує фінансовій безпеці країни, зменшує ефективність використання інструментів грошово-кредитної політики, суттєво впливає на об'єм і структуру ВВП. Тіньова економіка є реальною загрозою національної безпеки країни, сповільнює її

перехід до реальної ринкової економіки та гальмує процес вступу до міжнародних організацій.

Розглянувши проблему тінізації економіки в Україні, можна виділити певні фактори, що об’єктивно пояснюють великий показник тіньової економіки: збитки в економіці, спричинені поширенням Covid-19 та запровадженням карантинних заходів; високі податки та нерівномірність податкового навантаження; недостатня прозорість податкового законодавства і постійне внесення змін до нього; повільні й непрозорі приватизаційні процеси; втручання владних структур усіх рівнів у діяльність суб'єктів господарювання; корупція в органах державної влади та місцевого самоврядування.

У контексті проблеми зменшення обсягів тіньового сектору в Україні необхідно продовжити комплекс реформ у податковій сфері, при цьому основна увага має бути приділена таким напрямам:

– зміцненню податкової системи та податкової служби на основі змін у податковому законодавстві;

– підвищенню прозорості у податковій сфері та належному контролю операцій органів державного управління;

– створенню правового механізму та відповідної інфраструктури для протидії відмиванню коштів, отриманих незаконним шляхом;

– зміцненню методів управління у державному секторі.

Тіньова економіка за роки незалежності України не втратила своєї актуальності. Відмічається загострення процесів тінізації у всіх сферах нашого життя. Показники тіньової економіки залишаються на високому рівні, поза межами свої безпечних значень.

Таким чином, проблема тіньової економіки України є дуже актуальною на сьогодні. Аналізуючи інструменти детінізації, необхідно особливу увагу приділяти фінансовим важелям економіки, як найбільш ефективним і дієвим.

Вершута Ю.С.
НУБіП України

АВТОМАТИЗАЦІЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На даний час, на ринку програмного забезпечення бухгалтерського обліку з'явилися численні програми різних виробників. Усі вони засновані на єдиному підході до вирішення завдань бухгалтерського обліку, а саме: на підставі даних первинних документів скласти записи про господарські операції, обчислити обороти та залишки на бухгалтерських рахунках та скласти фінансову та іншу звітність. Для того, щоб не помилитись у виборі програми, необхідно зробити порівняльний аналіз програм, які є на ринку.

Першим кроком для порівняння можливостей наявних програмних продуктів є проведення їхньої класифікації. Це дуже важливий етап в організації комп'ютеризованого обліку: тільки після поділу програмного забезпечення на групи за певними критеріями можна формулювати вимоги до програм і порівнювати їхні функціональні можливості.

Одна з найбільш поширених в Україні бухгалтерських програм, це 1С:Підприємство. Ця програма призначена для автоматизації бухгалтерського й податкового обліку, включно з підготовкою обов'язкової (регламентованої) звітності, в організаціях, які здійснюють будь-які види комерційної діяльності: оптову й роздрібну торгівлю, комісійну торгівлю, надання послуг, виробництво тощо. Бухгалтерський і податковий облік ведеться відповідно до чинного законодавства України.

До складу програми включений план рахунків бухгалтерського обліку, що відповідає Наказу Міністерства Фінансів України "Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку й Інструкції про його використання" Склад рахунків, організація аналітичного, валютного, кількісного обліку на рахунках відповідають вимогам законодавства щодо ведення бухгалтерського обліку і відображення даних у звітності. За необхідності

користувачі можуть самостійно створювати додаткові субрахунки й розрізи аналітичного обліку.

В даній програмі автоматизовано ведеться: Облік товарно-матеріальних цінностей; Складський облік; Облік торговельних операцій; Облік комісійної торгівлі; Облік операцій із тарою; Облік банківських і касових операцій; Облік розрахунків із контрагентами; Облік основних засобів, нематеріальних і малоцінних активів; Облік основного й допоміжного виробництва; Облік напівфабрикатів; Облік непрямих витрат; Кадровий облік; Облік заробітної плати.

В програмі підтримуються такі схеми оподаткування: податок на прибуток і податок на додану вартість; податок на прибуток без податку на додану вартість; єдиний податок і податок на додану вартість;єдиний податок без податку на додану вартість; єдиний податок для суб'єктів підприємницької діяльності-фізичних осіб.

До складу програми входить набір звітів Довідки-розрахунки, що відображають розрахунки, пов'язані з проведенням регламентних операцій, пов'язаних із закриттям місяця: розподіл непрямих витрат, переоцінка валютних коштів, списання витрат майбутніх періодів, визначення фінансових результатів і інші.

Програма формує обов'язкові (регламентовані) звіти, призначені для подання власникам організації й контролюючим державним органам, включно з формами бухгалтерської звітності, податкові декларації, звіти для органів статистики й державних фондів.

Волкова Ю.В.
ДВНЗ «ДонНТУ»

ПРИНЦИПИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Сучасний стан розвитку економіки покликаний все більше приділяти уваги розв'язанню проблем, пов'язаних з навколишнім середовищем. Стратегія сталого розвитку – це глобальні цілі нашої нації. Лише за умови їх впровадження економіку країни, суспільство й екологію суспільство може чекати краще майбутнє. Сталий розвиток, безпосередньо, передбачає забезпечення структурного оновлення економіки, тобто якісний перехід до нового рівня так званої «зеленої» економіки, якій у свою чергу гостро будуть необхідні значні фінансові ресурси. Ефективне залучення фінансових ресурсів в господарську діяльність підприємства буде можливе лише за умови: чіткої і зрозумілої стратегії розвитку цього підприємства в короткостроковій перспективі, яка надасть базиси для довгострокової перспективи; наявності інвестиційного потенціалу підприємства; інтенсивності відтворення інвестиційного процесу; прорахованого кінцевого результату інвестування, й отримання дієвої траєкторії сталого розвитку господарської діяльності підприємства. Всі вищезгадані позиції надають певну конкурентоспроможність підприємствам і забезпечують присутність на ринку у середньостроковій і довгостроковій перспективі, що водночас є досить привабливим для інвесторів.

Як вже зазначалося, провадження господарської діяльності підприємствами на засадах сталого розвитку є наразі пріоритетним напрямком. Адже саме таке управління діяльністю сприяє забезпеченню фінансової стійкості, конкурентоздатності, ефективному функціонуванню, екоорієнтованості виробництва, пошуку шляхів зниженню ресурсомісткості виготовленої продукції, покращенню умов праці робітників. Механізм

впровадження, дієвості й підтримки сталого розвитку у господарській діяльності на підприємстві сприятиме не лише пристосованості до умов навколишнього середовища, а й подальшому розвитку.

Наведемо деякі переваги провадження діяльності виробництва на основі базисних принципів сталого розвитку:

– за умови раціонального використання принципово нових моделей виробництва і споживання можливо суттєво зменшити залежність від вартісних стрибків на будь-які ресурси;

– потенційні інвестори, як внутрішні, так і зовнішні, органи місцевої влади, органи державної влади вважають більш привабливими ті підприємства, які здійснюють політику сталого розвитку;

– дотримання принципів збалансованого розвитку на підприємстві дозволяє бути більш конкурентоспроможними на ринку; більш стійкими до ризиків;

– дотримання принципів сталого розвитку у господарській діяльності підприємства значно підвищує рівень іміджу самого підприємства, його брендинг;

– за умови здійснення стратегії сталого розвитку у підприємства з’являються розширені можливості для виходу на інші ринки.

Отже, підприємства, які впроваджують концепцію сталого розвитку у свою діяльність й неухильно дотримуються вищезгаданої стратегії, є більш конкурентоспроможними, більш гнучкими і пристосованими до зовнішніх кризових ситуацій і бізнес-середовища. Такі підприємства здатні протистояти будь-яким ризикам і довести свою надійність, привабливість, перспективність інвесторам, а також сприяти загальному добробуту населення.

Підсумуємо, сталий розвиток підприємства – це принципово нова управлінська стратегія, яка передбачає змінення ролі підприємства у сучасних економічних реаліях. Але все ж таки не зважаючи на значну увагу спільноти до концепції сталого розвитку, вона поки залишається обабіч

діяльності багатьох підприємств, оскільки кінцевою метою сталого розвитку господарської діяльності не є отримання максимального прибутку.

Ганцяк М. О.
ДНДІІМЕ

РЕФОРМУВАННЯ СУБ'ЄКТНОЇ СИСТЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ В УКРАЇНІ

Ключова роль в управлінні державним боргом належить системі державного регулювання. Функціонування ринку державного боргу та залучення фінансових ресурсів на ринку державного боргу – сфери, що потребують чіткої регламентації, контролю, яка забезпечується гнучкою системою державного регулювання. Суб'єктна складова одна із важливих елементів цієї системи, адже формує сукупність ключових державних інституцій, які наділені повноваженнями управління державним боргом та забезпеченням боргової безпеки країни. Науковий аспект в оцінці діяльності суб'єктів є важливим в контексті оцінки її ефективності. Саме цим пояснюється актуальність заданої проблематики. Оцінка діючої суб'єктної системи дозволяє виявити проблеми, що існують в суб'єктній системі регулювання державного боргу, а також усунути їх в подальшому.

Ключовими органами, що здійснюють державне регулювання залучення фінансових ресурсів на ринку державного боргу в Україні є: Боргове агентство України, Міністерство фінансів України, Кабінет Міністрів України, Державна казначейська служба України, Національний банк України, Рахункова палата України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

Постановою Кабінету міністрів України [1] у 2020 році в Україні створено Агентство з управління державним боргом України, яке перейняло більшість повноважень із управління державним боргом. Повноваження

Боргового агентства України визначені цією ж постановою та містяться в Положенні про Агентство з управління державним боргом України. Створення в Україні Боргового агентства покликане сприяти вдосконаленню суб'єктної складової в інституційному забезпеченні залучення фінансових ресурсів на ринку державного боргу. Підкреслимо, що досвід країн з питань залучення фінансових ресурсів на ринку державного боргу є різноманітним в частині суб'єктної складової управління [2].

Отже, зважаючи на ряд чинників під впливом яких функціонуватиме Боргове агентство в Україні, ефективність управління державним боргом України слід оцінювати за кількісними показниками в ретроспективному порівняльному аспекті. Саме це покладено в основу подальших досліджень щодо реформування суб'єктної системи регулювання державного боргу в Україні.

Список літератури:

1. *Про утворення Агентства з управління державним боргом України: Постанова КМУ від 12 лютого 2020 р.* № 127. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/127-2020-%D0%BF#Text.

2. Вергелюк Ю., Ганцяк М. Ключові тенденції ринку цінних паперів в Україні. *Розвиток банківських систем світу в умовах глобалізації фінансових ринків : матер. XIII Міжнар. наук.-практ. конф., 25 жовтня 2019 р.* / Мін-во освіти і науки України, ДВНЗ «Університет банківської справи», Черкаський навч.-наук. ін-т. Черкаси, 2019. С.75–77. Вилучено з http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/4389/1/4222_IR.pdf.

Грушецька А.

НУБіП України

МАТЕМАТИКА – НЕОБХІДНИЙ ІНСТРУМЕНТ МАРКЕТИНГУ

«Маркетинг – це квінтесенція: економіки, статистики, математики, соціології, військової стратегії, психології та мистецтва» [1].

Важливим інструментом у маркетингу є математика. Вона потрібна не тільки для розуміння цільової аудиторії, а й для того, щоб дізнатися, скільки коштуватиме рекламне повідомлення, розміщення інформації в Інтернеті тощо. Це і дані, формули, статистика, аналітика, кореляції, моделі, теоретичне моделювання і тестування. Спільний знаменник всіх елементів – математика. Лідери маркетингу використовують і статистику, і математичний аналіз, і самі пишуть код.

Від CEO до програмування, числа, вирази і рівняння допомагають маркетологам використовувати інформацію, щоб ефективніше налагоджувати контакти з цільовою аудиторією і просувати бізнес клієнтів. Навіть креативним відділам не обійтися без даних: аналіз визначає суть повідомлення, дизайн і стиль клієнта.

До методів математичного аналізу відносяться методи, засновані на точних вихідних даних, вимірах і оцінках. Сутність математичних методів – розрахунки і обчислення різних величин. Використовуються методи математичної статистики, кореляційного та регресійного аналізів, методи угруповань, середніх величин, індексів.

До математичних методів також відносять методи математичного моделювання. За їх допомогою імітують протікання процесів і зміна одних показників іншими. За їх допомогою встановлюють майбутні ціни та їх динаміку внаслідок зміни різних параметрів ринку. Наприклад, зміна попиту на товари масового споживання розраховується з урахуванням зміни чисельності населення, його структури, доходів і т.д. Імітаційні моделі засновані на точних формулах, залежностях або на рівнянні регресії.

На базі математичних методів визначається безліч оціночних показників, що характеризують ринок, шляхи руху сировини, товарів, місце розташування підприємства, складських приміщень, їх розміри, розраховується виручка, витрати.

До групи математичних методів відноситься також факторний аналіз (це група методів). Він застосовується для виявлення і вимірювання впливу

факторів на результат. Майже все в сфері цифрової реклами засновані на підрахунку таких показників, як кількість натискань, унікальних користувачів і унікальних відвідувань. Математика тут відіграє важливу роль.

Навіть традиційні медіа вимагають математичних умінь. Аудиторія журналів і газет – вимірювана, відповідні показники – задані. Медіабайерам потрібно підрахувати статистику відвідувань і налаштувати демографічні дані під кожну програму [2]. Статистика та показники оцінки ефективності (KPI) тепер основна зброя в маркетингу. Бізнес-аналітика щільно увійшла в професійне життя маркетологів і для клієнта має першочергове значення ретельно прорахована ефективність.

Вкрай обмежено ставити за мету маркетингу – «отримання компанією прибутку». Реклама – важливий компонент маркетингу. Основними показниками ефективності BTL-реклами (інструменти BTL дозволяють контактувати з учасниками промо-акцій особисто, безпосередньо в точках продажів) є охоплення цільової аудиторії, частота контакту.

У BTL дуже часто ставляться конкретні завдання, наприклад, збільшити обсяг продажів. У середовищі професіоналів BTL досить часто підіймаються теми «окупність акції», «довгограючий ефект». Існує думка, що акція пройшла успішно, якщо прибуток від продажів в період проведення акції окупив витрати на промо. Така логіка не завжди спрацьовує, якщо продукт недорогий і тільки що вийшов на ринок. Головне звертати увагу не на продажі, а на те, скільки людей ознайомилося з новим продуктом [3].

Математика і аналітика – речі безвідмовні і точні, але в довгостроковій перспективі розвитку будь-якої компанії все одно не обійтися без гуманітарних знань в сфері психології, філософії та історії. Тому маркетолог повинен бути математично креативним.

Список літератури:

1. *Математика в маркетингу або не варто нехтувати «Царицею наук»* : Гільдія маркетологів URL:

https://www.marketologi.ru/publikatsii/stati/matematika-v-marketinge-ili-ne-stoit-prenebregat-tsaritsejj-nauk/
2. *Чому рекламним агентствам потрібні математики?* : Маркетинг і комунікації URL: http://reklamaster.com/marketing-and-advertising/pochemu-reklamnym-agentstvam-nuzhny-matematiki/
3. *Бібліотека маркетолога : Розрахунок ефективності BTL-акції* URL: www.marketing.spb.ru/lib-mm/btl/incremental_volume.htm

Губа І.В.
НТУ "ХПІ"

ОРГАНІЗАЦІЯ КРЕДИТУВАННЯ РОБОТИ БАНКУ З ПРОМИСЛОВИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Мета кожного підприємства – досягти успіху, ефективної ділової діяльності та підвищити ефективність своєї діяльності. Для забезпечення інвестиційних проектів та підвищення результативності йому необхідно фінансувати власну діяльність головним чином на початку підприємництва, а також у майбутньому. Якщо у підприємства недостатньо власних коштів, він спробує отримати його із зовнішніх джерел.

Основним джерелом зовнішнього фінансування малого бізнесу та підприємницьких фірм є комерційні банки і їх значення, як джерела фінансування, може бути ще більш вираженим у міжнародному контексті.

Існуючі дослідження визнають, що такі інституційні характеристики банків, як розмір та власність, а також їх організаційна складність можуть вплинути на надання кредитів малим та середнім підприємствам.

Такі характеристики впливають на прийняття, ефективність та прибутковість різних технологій кредитування та інформації, що використовуються банками. Це, в свою чергу, має наслідки для спроможності та

готовності банків фінансувати різні види позичальників, і, в свою чергу, впливає на форму пропонованих кредитних контрактів.

Великі та складні структури банку можуть призвести до організаційних неекономій, які можуть вплинути на вартість кредитування малого бізнесу та надання кредитів таким позичальникам. Більші банки, як правило, стягують нижчі ставки та рідше вимагають забезпечення у позичальників малого бізнесу.

Є важливим фактором те, що великі та малі банки різняться у своїх підходах до оцінки заявок на позики малого бізнесу. Маленькі банки використовують більш дискреційний підхід, тоді як великі банки більше зосереджуються на формальних фінансових коефіцієнтах та характеристиках.

Таким чином, в умовах трансформаційних перетворень економіки України найголовніше банківської системи є створення сприятливих передумов для розвитку підприємницької діяльності господарства, оскільки саме від здатності банків забезпечувати потреби суб'єктів господарювання необхідними грошовими ресурсами залежать перспективи подальшого економічного зростання.

Гуртова М. О.
НТУ «ХПІ»

ВПЛИВ ПОДАТКІВ ТА ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ НА ПРИКЛАДІ РЕНТНОЇ ПЛАТИ

Податкова система та податкове навантаження відіграють провідну роль у формуванні доходів держави, а також важливим інструментом впливу на будь-яку підприємницьку діяльність. Саме тому, дана тема є надзвичайно актуальною в умовах сучасної нестабільної та схильної до кризи економічної ситуації.

За приклад було обрано рентну плату за нафту, природний газ і газовий конденсат, так як це питання впливає не лише на кількість надходжень до державного бюджету, а й стосується розвитку та роботи нафтогазових компаній, рівня життя місцевих громад. Окрім того, податкове навантаження впливає на формування ринку інвестицій.

Згідно з пунктом 9.1 статті 9 Податкового кодексу України, обов'язковим до сплати загальнодержавним податком є рентна плата за нафту, природний газ і газовий конденсат, що видобуваються в Україні. Ще декілька років тому 100% рентної плати за видобуток нафти і газу йшло до центрального бюджету, в обхід місцевих бюджетів.

Законопроект № 3038, прийнятий у 2016 році, уніс суттєві зміни у розподіл доходів від рентної плати: 5% – до місцевих бюджетів, 95% – до центрального. При цьому 5% розділять між собою обласний, районний та міський/сільський бюджети. Місцеві ради отримають частку в 2%, область і райони – по 1,5% [1].

Нафтогазові компанії підтримують цю ініціативу, адже їх бізнес багато в чому залежить від рішень органів місцевого самоврядування (5% – це приблизно 2 млрд грн додаткових доходів для місцевих бюджетів). Цей ресурс можна направити на розвиток інфраструктури, дороги, лікарні, школи або на заходи, які скоротять залежність місцевих громад від нафтогазового бізнесу.

Таким чином, можна зробити висновок, що податки істотно впливають не тільки на надходження у бюджет країни, а й на розвиток регіонів та покращення рівня життя населення.

Розглянемо вплив навантаження на промисловість – українські ставки рентної плати на видобуток нафти в 45%, а на видобуток газу в 29% значно відрізняються від середньоєвропейських. Підготовлений компанією Deloitte у вересні 2015 року огляд податкових ставок на видобуток вуглеводнів у країнах Європи свідчить, що середня ставка рентної плати в ЄС становить приблизно 12% (див. рис. 1).

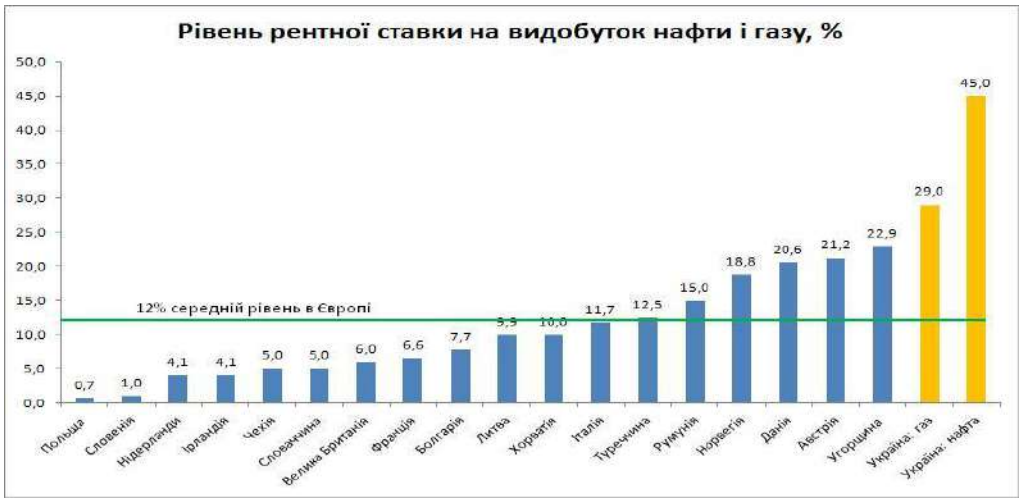

Рис. 1

Український уряд знизив ренту на газ із 55% до 29% в січні (2016) року. При цьому ставка ренти на видобуток нафти залишається на рівні 45%.

Такий рівень фіскального навантаження негативно впливає на розвиток сфери видобутку копалин й за теперішнього рівня фіскального навантаження на видобуток вуглеводнів Україні не варто очікувати приходу нових інвесторів – у сусідніх країнах більш сприятливий податковий режим і стабільні умови для ведення бізнесу [2].

Варто зазначити, що зниження ренти позитивно вплинуло на видобуток газу, про що свідчать данні з річного звіту Асоціації газовидобувних компаній України за 2019 рік (див. рис. 2) [3].

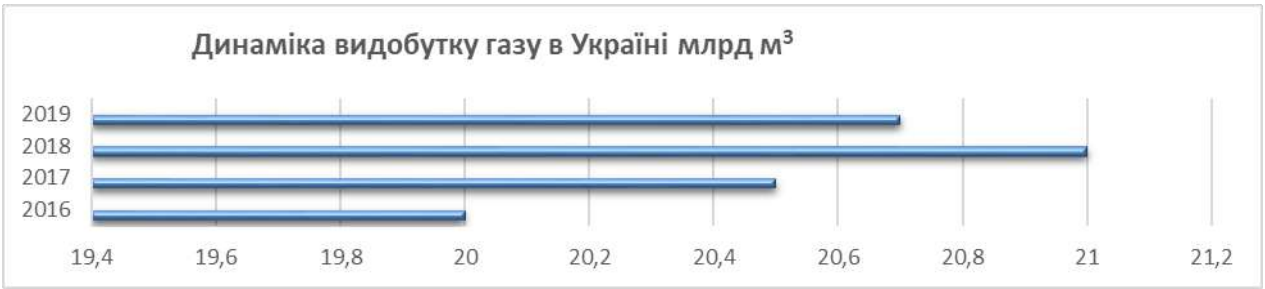

Рис. 2

На графіку видно стрімке зростання обсягів видобутку з 2016 року , що безумовно пов’язано зі зниженням рентної плати. Варто зазначити, що

зростання відбувається за несприятливих умов, пов'язаних із суттєвим падінням ціни на газ, яка в цьому році є найнижчою за останнє десятиліття.

Але , не зважаючи на цей факт, можна сказати, що зниження податкового навантаження істотно сприяє розвитку економіки.

Однією з конкретних дій для покращення економічного становища є зменшення ренти на видобуток нафти. Подібні зміни можуть не тільки покращити умови праці українських компаній, а й посприяти залученню іноземних інвестицій.

Список літератури:

1. *Проект Закону про внесення змін до Бюджетного кодексу України* (щодо упорядкування системи надходження та використання коштів із рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату) № 3038 04.09.2015. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56386

2. *Рента на нафту і газ: як справедливо розділити доходи і забезпечити їх зростання*. URL: https://www.ukrnafta.com/renta-na-naftu-%D1%96-gaz-yak-spravedlivo-rozd%D1%96liti-doxodi-%D1%96-zabezpechiti-%D1%97x-zrostannya?fbclid=IwAR2z9umkpKhrJYRG5vlptFpl7YtPL7Rn7OHBj9xzfonkybjAxq8Q_BUvDww

3. *Річний звіт 2019* URL: http://agpu.org.ua/upload/files/14158264300212.pdf

Дараган А.В.

НТУ «ХПІ»

ФОРМУВАННЯ СКЛАДОВИХ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Питання фінансового потенціалу машинобудівних підприємств стає дуже гостро на сьогоднішній день. У зв'язку з пандемією короновірусної інфекції у світі, багато країн були змушені закрити свої кордони та ввести

локдаун, який змусив припинити роботу багатьох підприємств. Машинобудівна галузь також зазнала шкоди, переживаючи важки часи запинка виробництва дуже жорстко вдарила по фінансовим показникам підприємства, тому для багатьох виробників стає дуже важливим ефективно використовувати свій фінансовий потенціал. Якщо проаналізувати зарубіжну та вітчизняну наукову літературу на тему «фінансового потенціалу», то необхідно зазначити, що існує певний дефіцит досліджень з боку складових фінансового потенціалу, необхідно відзначити, що вони складають фінансові потужності підприємства, тому на даний час це є дуже актуальним питанням. Аналізуючи дане питання, необхідно виділити наступні складові:

Рисунок 1 – Складові фінансового потенціалу машинобудівних підприємств

Для ефективного використання складових фінансового потенціалу, необхідно також брати до уваги підприємницькі здібності (людський фактор). Адже на кожному підприємстві необхідно адекватно оцінювати поточні та перспективні фінансові можливості і приймати ефективні рішення щодо оптимізації фінансових ресурсів. Окрім того, грає також важливу роль сама система управління. За неефективної управлінської системи втрачаються складові елементи фінансового потенціалу, що призводить до неефективності діяльності підприємства та ускладнює досягнення необхідного рівня конкурентоспроможності підприємства[1].

Список літератури:

1. Бова В. А. Сутність фінансового потенціалу підприємства [Електронний ресурс] / Бова В. А., Хринюк О. С. *Актуальні проблеми економіки та управління: збірник наукових праць молодих вчених*. Електронні текстові дані (1 файл: 409 Кбайт). 2017. Вип. 11. Назва з екрана.

Den Qiwen
NTU "KhPI"

DEFINITION OF THE CONCEPT OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY IN MODERN CONDITIONS

More and more companies around the world are paying attention to the corporate social responsibility (CSR) of their business. Such companies care about the interests of society, participate in social programs and projects, carry out charitable activities, care about the environment, welfare and development of their employees, are responsible for the products they produce. Accordingly, their image in society improves providing them with stable competitive advantages. The concept of CSR has undergone significant evolutionary changes recently, so it is appropriate to define it in modern economic conditions. J. W. McGuire, J. Frooman, H. L. Johnson, D. Garvin, D. Votaw, M. Friedman, A. B. Carroll made a great contribution to the development of the theoretical basis for the introduction of social responsibility into the activities of corporations and the definition of the concept of CSR. The study of CSR terminology in the modern world has been given in the works of Z. L. Riond, V. Baird, C. Kramer, D. Wofford, P. Hohnen, J. Potts, P. Franc, J. Nezhyba, C. Heydenreich, S. Kutaček, F. Gregor, M. Ismail and others.

The concept of CSR is quite complex and covers various functional areas of the company in the modern world. Consideration of scientific sources allowed identifying the following main statements for determining the essence of CSR:

CSR is implemented in the company activities on a long-term basis and is part of its overall strategy.

CSR is integrated into all business processes and operations and is implemented at all levels of the hierarchy.

CSR can be considered as responsibility of the company to people and society, should contribute to the welfare of society and benefit it.

CSR provides for the implementation of certain costs, financial assistance, charitable activities and participation in ensuring the welfare of citizens.

CSR should contribute to the protection of the environment, minimization of negative impact on the environment and environmental and social risks.

CSR should help to improve the well-being of the population and solve social problems. This should be implemented within a particular region and contribute to its development and satisfaction of interests within territorial communities.

CSR is carried out in accordance with ethical norms and humanistic values.

CSR should ensure the social development and consciousness of society, provides for active participation of the company in social processes.

The implementation of CSR is a conscious and voluntary choice of the company.

An important task of CSR implementation is to increase profits, increase the tangible assets of the enterprise and achieve its other business goals.

CSR activities should be carried out within the framework of legislation and ensuring human rights, clean competition.

The development of the CSR strategy should be carried out taking into account the interests of all stakeholders, including company employees, partners, local communities, consumers of products and services.

We can say that lots of aspects of CSR have been considered by the scientists. However, one point needs to be clarified.

It was said that CSR should provide growth of material values of the enterprise, its profit, commercial success. However, the effectiveness of the

organization is characterized not only by financial indicators, but also indicators that reflect the effectiveness of business processes, interaction with the market and customers, training and staff development. Therefore, in the definition of CSR should be taken into account as the main task of CSR the business performance of the company.

We propose the following definition. CSR is a component of the overall strategy of the enterprise, aimed at solving social, economic, social and environmental problems and ensuring sustainable development at the level of individual enterprises and at the macro level, taking into account the interests of all stakeholders, and implemented into the management of the organization based on the integration of relevant actions into the business processes and values of the company and helps to ensure the target level of performance of the organization.

Джуян О.М.
НТУ «ХПІ»

СТУДЕНТ ЯК ОБ'ЄКТ ЦІНОВОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ

Цінова дискримінація – монополістичний ринок, за якого в один і той же момент один і той же продукт продається різним покупцям по різних цінах, причому різниця в цінах не виправдана відмінностями у витратах виробництва цього продукту. А. Пігу розрізняв три ступені цінової дискримінації. Цінова дискримінація першого виду існує тоді, коли кожному покупцеві встановлюється індивідуальна ціна на рівні його готовності платити за товар. Цінова дискримінація другого виду полягає у встановленні та застосуванні різного рівня ринкової ціни залежно від обсягів і умов продажу товару. Цінова дискримінація третього виду запроваджується фірмою-монополістом тоді, коли на ринку можна виділити декілька окремих груп покупців з різною еластичністю попиту.

Класичний приклад здійснення цінової дискримінації третього ступеня: надання знижок студентам. Навчаючись в українських університетах студенти можуть отримати широкий спектр знижок на проїзд, відпочинок та навіть, на оздоровлення.

Ціна на транспорт у нашій країні постійно зростає, але, якщо ви студент денної форми навчання, то мандрувати потягом чи міським транспортом ви можете зі знижкою 50%. Пільги на проїзд надаються також іноземним громадянам, які навчаються на території України. Право користування метрополітеном міста Харкова з оплатою у розмірі 50 % тарифу здійснюється з використанням персональної студентської безконтактної електронної картки або електронного квитка для пільгового проїзду в метрополітені, трамваї, тролейбусі в м. Харкові, які є дійсними за наявності студентського квитка.

Тим, хто полюбляє культурно відпочити у нагоді стануть квитки на найрізноманітніші заходи в місті. Профспілка постійно роздає флаєри на відвідування кінотеатрів, вистав у театрах, дискотек та інших заходів зі знижкою. Також трапляються і зовсім безкоштовні перепустки. Більшість кінотеатрів дають знижку на квитки для студентів. Для цього треба пред’явити студентський квиток під час покупки. Кінотеатри пропонують знижки для студентів денної форми навчання закладів вищої освіти України всіх форм власності. Політика кінотеатрів різна, однак, як правило, знижки надаються на денні сеанси, окрім прем’єрних показів чи перших тижнів прокату. Ще одне місце, похід в яке обійдеться студенту дешевше – музеї, а в деякі дні – взагалі безкоштовно.

Існує багато приватних закладів по типу кафе, ресторанів, боулінгів, магазинів, готелів, які пропонують свої послуги та товари зі знижками для "майбутнього країни" – студентів.

З урахуванням вищесказаного, можна зробити висновок, що студентам часто доводиться зіштовхуватися в житті з різними цінами на той самий товар. Цінова дискримінація – тільки одна з безлічі причин цінових

розходжень. У своїй роботі я розглянула, як вона проявляється в знижках для студентів. В інших галузях цінова дискримінація приймає інші форми й переслідує інші мети, дослідження яких не менш цікаво й повчально.

Додачко С.А.
НУБіП України

ТЕХНОЛОГІЇ ІНФОГРАФІКИ ТА ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЇ

З розвитком інформаційних технологій і зростаючими можливостями комп'ютерних систем інформацію можна представляти по-новому. Технології графічного представлення інформації переживають період бурхливого розвитку, і на даний момент серед них можна виділити 3 ключові області: візуалізація даних; інфографіка; подання знань.

Візуалізація даних в інформаційних системах підвищує ефективність їх вивчення людиною і широко застосовується в наукових дослідженнях, прогнозуванні, аналізі бізнесу і аналітичних дослідженнях. Іншими словами, це – спосіб представлення даних, що спрощує і покращує їх сприйняття людиною. У візуалізації даних може бути два різновиди: дослідницька та презентаційна. Презентаційна візуалізація носить ознайомчий характер, орієнтований на аудиторію, для якої ведеться розповідь. Це можуть бути, наприклад, графіки у звіті, або теплова карта певної області. Завдання, що стоять перед презентаційної візуалізацією, можна сформулювати таким чином: стислість презентаційної інформації; ясність презентації; інтуїтивність сприйняття.

Інфографіка – це графічна форма подання інформації, яка бере за основу принцип повного і максимального інтуїтивного розкриття обраної теми. Форма подання інфографіки враховує ергономіку даних, можливості обраного фізичного або віртуального середовища, психологію людини і ряд інших факторів, які повністю пов'язані з ручною працею. Паклин Н. Б.,

Орешков В. И. в своїй книзі по візуалізації інформації зазначають, що іноді достатньо одного погляду на графік, щоб виявити тренд, сезонні компоненти, оцінити вплив випадковості на досліджуваний процес.[1]

Подання знань – питання візуалізації інформації у форматі людського мислення, тісно пов'язане з принципом зберігання і обробки інформації людським мозком. Термін "презентація знань" означає представлення знань у форматі, доступному для обробки комп'ютером, а також їх подальше зберігання та аналіз. Історія розвитку цієї тенденції досить обширна, і починає свій початок у 60-х роках минулого століття, коли технологія використовувалася в області нейронних мереж, медичних систем і деяких ігор (наприклад, шахи). На сьогоднішній день, крім нейронних мереж, однією з найбільш передових напрямків розвитку технології для представлення знань є семантична павутина, спрямована на розуміння комп'ютерної інформації, що зберігається в глобальній мережі. Розвиток цієї галузі базується на ідеї семантичної розмітки веб-сторінок. Семантична мережа – це надбудова над стандартною розміткою HTML і базується на стандартах семантичної розмітки, семантичного синтаксису та мікроформатів.

Проаналізувавши дану інформацію, можна прийти до таких висновків: створення нових моделей взаємодії з системою бере свою основу в теорії метафор; прообраз успішної інформаційної моделі схожий з семантичною мережею, доповненої описами суб'єктів і подій, а також описом їх взаємозв'язків; інтерактивність моделі дозволяє привернути увагу користувача і фокусуватися на цікавлять місцях.

Список літератури:

1. Паклин Н. Б. Визуализация данных / Н.Б. Паклин, В.И. Орешков *Бизнес-аналитика. От данных к знаниям.* 2-е изд. СПб.: Питер, 2013. С. 173–210.

Завгородня М. Ю.
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАНУ»

«ОЗЕЛЕНЕННЯ» ЕКОНОМІКИ ЯК НОВИЙ ГЛОБАЛЬНИЙ І НАЦІОНАЛЬНИЙ ВИКЛИК

В світі все більшої актуальності набувають проблеми сталого розвитку та пошук можливостей переходу до кліматичної нейтральності, ефективного і раціонального використання ресурсів у економіці, зниження навантаження на довкілля. Голова Єврокомісії Урсула фон дер Ляйен представила пакет заходів, за допомогою яких Європа стане більш «кліматично нейтральною» до 2050 року. «Новий зелений курс» передбачає перехід до циркулярної економіки, збереження природного капіталу Європи, трансформацію сільського господарства, забезпечення сталості транспорту, досягнення кліматичної нейтральності, закріплює прагнення до нульового рівня забруднення та завбачає здійснення заходів щодо: спільної аграрної політики ЄС, перегляду енергетичного законодавства в напрямку забезпечення чистої, доступної та надійної енергії, прийняття стратегії сталого використання хімічних речовин та плану дій з очищення повітря і води, введення податку на CO2-ввізного мита, яким планується обкладати товари, що імпортуються, при виробництві яких не дотримуються екологічні стандарти ЄС.

Нові стратегії в рамках European Green Deal стосуватимуться і торгівельних партнерів ЄС, в тому числі і України. Експортно орієнтований український бізнес, який більше 40% продукції експортує до ЄС, буде вразливим і неконкурентоздатним і тому держава має неодмінно долучитися до реагування на European Green Deal. У зв'язку з цим, виникає цілий ряд нових завдань пов'язаних з обґрунтуванням напрямів державної політики, інструментарію їх реалізації, механізмів раціонального поєднання окремих інструментів з урахуванням не лише специфіки соціально-економічного

розвитку економіки, цифрових трансформацій, а цілого ряду обмежень – економічних, інституційних, екологічних, технологічних тощо.

Внаслідок запровадження вуглецевого корекційного механізму імпорту найбільш вагомі виклики вже найближчим часом очікують вітчизняні виробництва металургійної продукції, зокрема сталі, енергетичний сектор, цементну промисловість, та хімічну (особливо виробництво мінеральних добрив). Впровадження Стратегії «Від ферми до виделки» несуть ризики торгових бар'єрів: запровадження більш суворих вимог до максимальних залишкових рівнів хімічних речовин; скорочення викидів в тваринництві і обмеження імпорту сої та кормових добавок; жорсткішого регулювання і стеження за антимікробною резистентністю: запровадження нових вимог до маркування харчових продуктів; сертифікації вилучення вуглецю; контроль за збереженням біорізноманіття та лісів.

При підготовці другого Національного визначеного внеску (НВВ2) України в рамках Паризької кліматичної угоди необхідно прийняти зважене та економічно прораховане рішення, яке не ставитиме під удар промисловість, а опосередковано і всю будівельну галузь економіки України.

Перспективи подальших досліджень полягають в обґрунтуванні необхідності запровадити окремий «кліматичний» діалог Україна-ЄС з тематики European Green Deal та скористатися можливостями перегляду Угоди про асоціацію як потенцією для ЄС залучити Україну до реалізації цілей European Green Deal з інтеграцією його у європейський інноваційний простір.

Зелюк В.
НУБіП України

МЕТОД ЗОЛОТОГО ПЕРЕТИНУ ДЛЯ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАВДАНЬ ОДНОВИМІРНОЇ ОПТИМІЗАЦІЇ

В економіці поняття оптимізація трактують надзвичайно різноманітно. Під ним розуміють і чисто емпіричний підбір виду та концентрацій компонентів поживного середовища, що забезпечують максимальний вихід цільового продукту, і розрахунок оптимального режиму зміни температури або дозування субстрату в ході ферментації на основі математичної моделі процесу. Загалом кажучи, будь-яке завдання, умови якого дають волю вибору, може бути сформульована як завдання оптимізації. Стосовно до технологічних об'єктів оптимізацію часто ділять на завдання оптимального проектування й оптимального управління. Оптимальне проектування пов'язане з вибором розмірів і конструкції апаратів, складу поживного середовища, штаму продуцента, постійних значень технологічних параметрів (температури культивування, частоти обертання мішалки, витрат повітря на аерацію). Під оптимальним або оперативним управлінням мають на увазі зміну режимних параметрів безпосередньо в ході технологічного процесу, наприклад, вибір швидкості дозування поживного субстрату за даними дискретних поточних вимірів його концентрації в рідині. Дуже важливо правильно сформулювати умови постановки завдання оптимізації:

Наявність конкретного об'єкту оптимізації та вимога вибору у якості критерію оптимальності лише однієї величини, що характеризує стан об'єкту оптимізації;

Умова наявності обов'язкового екстремуму цільової функції (max[min]) або екстремального значення критерію оптимальності;

Наявність ресурсів (параметрів) оптимізації – ступенів волі об'єкту оптимізації – управляючих впливів;

Можливість кількісної оцінки результату оптимізації – критерій оптимальності має бути чисельним.

Правильне виділення параметрів оптимізації дозволяє встановити причинно-слідчі зв'язки між параметрами, правильно сформулювати завдання математичного опису досліджуваного об'єкту та провести оптимізацію вибраного об’єкту.

Одним із простих методів оптимізації є метод «золотого перетину», який базується на використанні деяких цифр із послідовності Фібоначчі та «золотій пропорції».

Принцип був запропонований піфагорійською математичною школою, і є рішенням геометричної задачі про поділ відрізка на дві нерівні частини, A і B, таким чином, щоб (A + B) / A = A / B, то при вирішенні цього квадратного рівняння виходить два кореня: X_1 = 1,618 і X_2 = 0,618. Кілька століть потому італійський математик, Леонардо Пізанський, багато подорожуючи по Сходу, та вивчаючи індійську і арабську математику, формулює у своїй праці "Книга абака" [1] математичну послідовність. З тих пір цей математичний ряд називається рядом Фібоначчі. Ряд Фібоначчі (0, 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21 ...) особливий тим, що кожен член послідовності, починаючи з третього, дорівнює сумі двох попередніх. Якщо поділити кожний наступний член послідовності (починаючи з четвертого) на попередній, наприклад, 5/3, 8/5 і т.д., ми отримуємо округлене число 1,618, а якщо кожен попередній – на наступний, 3/5, 5/8 і т. д., то отримаємо округлене 0,618.

Сутність метода :

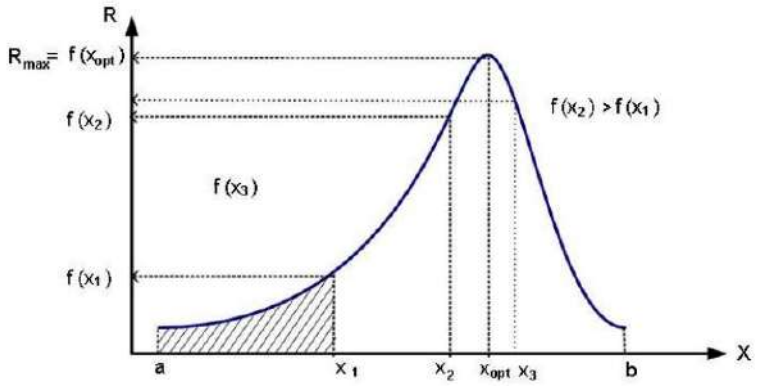
1. На відрізку [a, b] виділяють дві симетричні точки x1 та x2 , які є точками “золотого перетину”:

x1 = 0,618×a + 0,382×b; x2= 0,382×a +0,618×b.

2. Знаходять значення функцій f(x1) та f(x2) у відповідних точках x:

– якщо функція f(x1) < f(x2) , то max f(x) належить відрізку [x1, b] і тоді відрізок [a, x1] відкидається;

– якщо ж функція f(x1) > f(x2) , то max f(x) належить відрізку [a,x2] і відрізок [b, x2] відкидається.

Графічне відображення методу «золотого перетину»

3. На скороченому відрізку у відповідності з “золотим перетином” добудовується нова точка x3 , значення якої симетричне старій точці, що залишилась після відкидання вибраного відрізка.

4. У цій точці відповідно до пункту 2 знову порівнюють значення функції f (x3) із таким, що залишилось.

5. Процедуру ітерації проводять доки не буде досягнута задана похибка розрахунків e.

6. При заданій кількості ітерацій n точність визначення екстремума цільової функції f(x) становитиме $\varepsilon=\frac{b-a}{2}\cdot\left(\frac{\sqrt{5}-1}{2}\right)^{n-3}$ де ε – задана похибка. [2]

Метод золотого перетину дозволяє відмітити закономірність: найбільше скорочення наступних інтервалів невизначеності досягається при обчисленні цільової функції в точках, рівновіддалених від його центру.

Список літератури:

1. Glushkov S. On approximation methods of Leonardo Fibonacci. *Historia Mathematica*. N 3, 1976, p. 291–296.

2. Василев Ф. П. *Лекции по методам решения экспериментальных задач*/ Василев Ф.П. М.: Изд-во Моск. Ун-та. 1984. 374 с.

Золотухіна Т.В.
ХНПУ ім. Г.С. Сковороди

БЮДЖЕТНА МОДЕЛЬ ФІНАНСУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ЇЇ ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Одним із найбільш важливих факторів, який впливає на функціонування системи вищої освіти є модель її фінансування, яка сформувалась у тій чи іншій країні. Кожна з моделей фінансування має свої переваги та недоліки, баланс яких залежить від особливостей державної політики та інституційних особливостей країни. Розгляд переваг та недоліків моделей фінансування, на нашу думку, представляє інтерес для наукової та управлінської спільноти в України з огляду на непростий та суперечливий процес реформування вищої школи в країні.

У літературі, яка присвячена зазначеному питанню виділяють наступні моделі фінансування вищої освіти: 1) бюрократична; 2) колегіальна та 3) ринкова.

У бюрократичній моделі фінансування орган державної влади, відповідальний за політику у сфері вищої освіти, розподіляє бюджетні кошти між університетами країни. В рамках такої політики держава суворо контролює контроль за цільовим використання коштів. У такий спосіб держава здійснює прямий вплив на кількість закладів вищої освіти, напрями підготовки здобувачів, кількість місць для навчання, напрями наукової роботи, строки її виконання та інші показники роботи університетів. В окремих випадках держава може делегувати частину своїх повноважень наглядовим органам у які, зазвичай, входять представники університетської спільноти. До переваг бюрократичної моделі фінансування фахівці відносять можливість держави за рахунок економічних важелів впливу та всеохоплюючого контролю планувати кількість фахівців, виходячи з потреб економіки та бюджетної сфери, можливість впровадити стандартизований

підхід до навчання, висуваючи чіткі вимоги до змісту та якості навчального процесу. Також, держава має можливості для мобілізації фінансових та людських ресурсів з метою організації та фінансування наукових досліджень у відповідності із прийнятими стандартами якості. До країн, які використовують зазначену модель фінансування вищої освіти відносять Чехію, Словенію та Словаччину [1].

Зазначимо, що бюджетна модель фінансування має певні недоліки:

– централізований розподіл коштів та детальна регламентація напрямів їх використання суттєво обмежує можливості університетів розв'язувати важливі питання наукової та навчальної діяльності. Функціонування вищої освіти є залежним від політики урядів, помилки яких можуть призводити до негативних наслідків у системі вищої освіти;

– зазвичай, держава виділяє кошти виходячи із даних за минулі роки, що не сприяє їх ефективному використанню та врахуванню потреб університетів, які можуть змінюватись протягом року;

– бюджетна модель є негнучкою, оскільки вона заснована на чисельних бюрократичних процедурах. Вона не дозволяє здійснювати швидкі зміни у діяльності закладів вищої освіти, які є дуже важливими з огляду на сучасні тенденції у світовій економіці та науці;

– державне фінансування та всеохоплюючий контроль з боку держави за діяльністю закладів вищої освіти часто є занадто формальними, що робить процес оцінки діяльності поверховим та неефективним.

Отже, бюрократична система фінансування вищої освіти, як і інші моделі, має свої сильні та слабкі сторони. Не зважаючи на критику зазначеного підходу, в багатьох країнах світу держава відіграє надзвичайно важливу роль у визначенні напрямів розвитку закладів вищої освіти, фундаментальних наукових досліджень та їх фінансування. З огляду на можливості держави вбачається актуальним подальше дослідження можливості поєднання переваг держави з перевагами (ініціативами) окремих закладів вищої освіти на мікрорівні.

Використані джерела:

1. Birutė Pranevičienė, Aurelija The financing methods of higher education system Pūraitė. URL: https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/download/1041/995

Koval. V.V.

NTU "KhPI"

PROBLEMS OF TAX POLICY IN UKRAINE

The effective tax policy is one of the most significant factors of stable economic growth. We can see ineffective tax policy in Ukraine, that leads to big gaps in budget and disrupt the process of normal functioning of state. Thus, the study of the major problems of tax policy of Ukraine is highly relevant. There are many scientists, who find this topic very important for research, such as Z. Varnaliy, I. Makarchuk, L. Tarangul and others. This article displays the variety of problems in tax policy and tax legislation.

The main purpose of tax policy lies in providing of flows of funds in the form of taxes, which are necessary for state to perform its functions. Effective tax policy must conclude the different points of views: first – taxes need to be as possible lower for taxpayers and in the same time they should ensure the performance of all essential state`s functions. Today tax policy of Ukraine is characterized by instability, frequent amendments to tax legislation, non-uniform distribution of taxes burden and tax leakage.

The confusion of the Ukrainian tax system has been observed since the time of Ukraine's independence. Now, there are a lot of regulations that only complicate the tax process. Taxpayers do not have time to adequately respond to changes in the order of accrual and payment of taxes. Common Ukrainian problem is widespread tax evasion by businesses and citizens. In Ukraine tax evasion is affected by the unequal distribution of the tax burdens far more than by the size of tax rates [1]. Due to Ukraine`s tax policy based on high tax rates, especially on

wages fund. That`s why the cases of paying salaries "in envelopes" happens, which, in turn, causes a revenue loss in the Pension Fund of Ukraine [2]. Also, the poor financial condition of a significant number of taxpayers, which makes it objectively impossible for them to pay taxes in full and the distrust of taxpayers to the tax authorities cause the tendency to avoid paying taxes. Additional urgent problem is a high level of tax burden on business. The tax rate on business in Ukraine is more than 57% of profit, while in Poland – 38%, in Ireland – 29%. Such a high taxes leads to increasing of the level of the shadow economy in the country (in Ukraine it reaches 45–50% of GDP, while the average European level is only 10–15%) [3]. The problem of ineffective tax administration equally important for Ukraine. The system of administration and the process of calculation of taxes is too difficult and expensive. It spends more than a billion UAH annually on the administration of business taxes. Before the appearing the Tax Code in Ukraine, there were 115 forms of tax reporting and 75 annexes to them. Now, only 74 forms of tax reporting have been accepted, but at the same time 121 annexes to them [4]. It is obviously, that the new system has become more complex and extensional.

Ukrainian tax policy has a lot of drawbacks, such as imperfection of the tax legislation and administration, noncompliance with a statute by taxpayers. Moreover, they are strengthened by large-scale corruption, existing in all stages of tax collection. Current tax policy is detrimental to efficiency and stability of economic development, mainly because of deficit of certain financial resources needed at least for appropriate functioning of the state. Government must work out the strategy of tax policy, that provides advance functioning of Ukraine, stimulate the flows of innovation in business and motivate companies and citizens to come out of the shadow economy.

References:

1. Makarchuk I.M. *Problems of reforming the tax system of Ukraine*. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/problemy-reformirovaniya-nalogovoy-sistemy-ukrainy/viewer.

2. *Tax policy of Ukraine: state, problems, prospects [monograph]* / [P.V. Melnik, L.L. Tarangul, Z.S. Varnaliy and others]. Knowledge of Ukraine, 2008. 657 p.
3. Slatvinska M.O. *Key problems of the tax system and directions of their elimination.* URL: http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1341
4. *Tax Code of Ukraine.* URL: http://sfs.gov.ua/nk

Колєснікова Д.В.
НТУ «ХПІ»

ПОПЕРЕДЖЕННЯ КОРУПЦІЇ: РЕПРЕСИВНІ ЗАХОДИ ЧИ ІНСТИТУЦІЙНІ РЕФОРМИ?

Необхідність боротьби з корупцією не викликає жодних сумнівів ані у науковців, ані у пересічних громадян. Проте досвід багатьох країн з високим рівнем корумпованості свідчить про низьку ефективність найпоширеніших заходів боротьби з корупцією. Проблема загострюється ще більше через те, що найбільш корумповані країни є бідними країнами та не мають можливості витрачати гроші на малоефективні антикорупційні заходи. Через це, особливої актуальності набуває проблема оцінки ефективності антикорупційних заходів.

Метою цієї статті є визначення причин неефективності репресивних антикорупційних заходів.

Сьогодні найбільш поширеними у боротьбі з корупцією є репресивні антикорупційні заходи, тобто заходи, що націлені на виявлення укладених корупційних угод та накладання штрафних санкцій на учасників цих угод. Імітуючи боротьбу з корупцією подібні заходи характеризуються цілою низкою недоліків, проте найбільшою вадою цих заходів є ігнорування основної причини поширення корупції: неефективність чинних формальних правил [1].

Дослідниками виділяються наступні інституціональні чинники виникнення та поширення корупції: невідповідність формальних правил етичним поглядам у суспільстві; принципова неефективність формальних правил; неефективна реалізація формальних правил; заміна ринкових механізмів адміністративними заходами [2].

Кожен з зазначених чинників призводить до неефективності чинних формальних правил, а відтак й до суттєвого зростання рівня трансакційних витрат бюрократичних процедур [3]. Саме високий рівень трансакційних витрат бюрократичних процедур й спонукає підприємців та пересічних громадян вступати у корупційні угоди з чиновниками. Очевидно, що досягти суттєвих успіхів у боротьбі з корупцією неможливо без проведення інституційних реформ та поступового підвищення ефективності чинних формальних правил.

Таким чином, ми можемо стверджувати, що репресивні антикорупційні заходи не лише пов'язані зі значними витратами на утримання відповідних репресивних органів, але й також характеризуються надзвичайно низькою ефективністю, через збереження неефективних чинних формальних правил. Суттєве ж зниження рівня корумпованості можливе лише за умови підвищення ефективності чинних формальних правил.

Список літератури:

1. Абрамов Ф.В. Ефективність репресивних антикорупційних заходів в умовах високого рівня корумпованості. *Бізнес інформ*. 2017. № 12. С. 8–12.

2. Абрамов Ф.В. Коррупция борьба или легализация? *Научные труды Донецкого национального технического университета.* Серия: экономическая. Выпуск 37–2. Донецк, ДонНТУ, 2009. С.164–169.

3. Абрамов Ф.В. Критерии эффективности формальных правил и их влияние на экономическое развитие. *Вісник Одеського національного університету*. 2011. Т. 16, Вип. 20. С. 7–13.

Коротенко О. О.
ХНПУ ім. Г.С. Сковороди

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙЬКОГО СОЮЗУ

Політика у сфері освіти, і зокрема вищої, є одним із головних напрямів діяльності будь-якої держави. І саме за цим можна визначати соціальну зрілість певної країни, зацікавленість у розвитку суспільства та розуміння соціально-економічного й культурного поступу. Ефективний розвиток галузі вищої освіти сприяє глобальному піднесенню та економічному розвитку країн завдяки обміну дослідниками, здобувачами, проектами та досвідом підготовки фахівців. Так, у 2020 р. згідно рейтингу національних систем вищої освіти найкращими були визнані ресурси, результати, зв'язки та державна політика вищих шкіл таких європейських країн, як Швейцарія (90,1%), Данія (85,7%), Швеція (84,3%), Великобританія (83,6%) і Фінляндія (82,8%). При цьому Україна у рейтингу займає лише 36 місце із показником 47,8% [1]. Тому актуальним є дослідження пріоритетних напрямів державного регулювання вищої школи у країнах ЄС як вектору розвитку української системи вищої освіти.

Більшість європейських країн прагнуть оптимізувати власні гуманітарні ресурси (суму усіх здійснених у минулому інвестицій у підготовку фахівців) шляхом створення умов для навчання протягом усього життя і мобільності, інклюзивної освіти, підвищення якості і ефективності навчання й виховання у вищій школі, залучаючи цифрові та онлайн можливості; рівності, соціальної згуртованості і розвитку активної громадянської позиції; потужній підтримці викладачів та науковців; інновацій та підприємництва на всіх рівнях вищої освіти і професійної підготовки. Зокрема, забезпечити як мінімум 15% дорослого населення участь у безперервній освіті в різних формах, надати можливості не менше

20% осіб з вищою освітою отримати досвід навчання або стажування за кордоном, працевлаштувати не менше 82% випускників ЗВО [2].

Також пріоритетним напрямом є доступність освіти та удосконалення механізмів фінансування вищої школи. Державне фінансування в країнах ЄС відбувається 2 способами: шляхом прямого виділення коштів з державних бюджетів, а також через програми підтримки, цільові гранти та освітні кредити (які менше на 1–2% за звичайного банківського кредиту та більш триваліші). Прикладом доступності вищої освіти та ефективності її фінансування може бути Німеччина, де абсолютна більшість ЗВО державні, і навчання в них безкоштовне. При цьому більше 30% здобувачів отримують матеріальну допомогу або з федерального бюджету (33% всіх коштів), або з бюджетів земель (44,6%), або від різних спільнот (22,4%) [2].

Сучасна європейська вища освіта розвивається на університетських традиціях, серед яких – міжнародна співпраця, академічна свобода й університетська автономія, пошук нових ідей та підходів до вирішення актуальних питань. Академічна мобільність здобувачів підтверджується високим попитом на освіту у ЗВО країн ЄС, при цьому як серед європейців (44%), так і серед здобувачів із Азії (25%) та Африки (15%) [2]. Це стає можливим не тільки завдяки вдалої маркетингової діяльності навчальних закладів, але й зваженої державної політики, встановлення діалогу у загальноєвропейському масштабі між державними і неурядовими організаціями сфери вищої освіти, а також керівниками й представниками ЗВО.

Отже, сьогодні, розуміючи роль вищої освіти у соціально-економічному піднесенні держави уряди країн-членів ЄС проводять заходи із забезпечення відкритості та доступності вищої освіти, гідного інвестування даної сфери, покращення показників якості освіти, створення умов для розвитку неформальної, цифрової, дуальної, інклюзивної освіти у вищій школі, забезпечення працевлаштування випускників та ін.. Кожен з цих напрямів може стати об’єктом окремого дослідження.

Список літератури:

1. *Рейтинг национальных систем высшего образования*. URL: https://gtmarket.ru/ratings/u21-ranking-of-national-higher-education-systems

2. *Сайт Європейської статистики*. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained

Красноштан А.

НУБіП України

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У МЕНЕДЖМЕНТІ

Інформаційна система менеджменту (ІСМ) являє собою сукупність інформації, а також економіко-математичних, технічних, програмних та інших методів, прийом, засобів та моделей, які призначені для обробки інформації, щоб приймати вірні управлінські рішення. Загальною метою створення ІСМ є сприяння більшій оперативності та конкретності менеджерської діяльності, забезпечення своєчасності виконання і високого ступеня обґрунтованості всіх управлінських розрахунків, забезпечення контролю за правильним виконанням управлінських рішень і зворотного зв’язку.

Основними принципами використання інформаційних технологій менеджменту є наступні: принцип оперативного керування (керування в реальному часі), принцип наскрізного управління (інформаційна підтримка повного циклу управління, включаючи збір і аналіз інформації про стан об'єкта управління, моделювання і прогнозування його стану, планування керуючих впливів, безпосередня підтримка прийняття рішень щодо їх реалізації, доведення рішень до виконавців, контроль виконання), принцип адаптивного управління, що забезпечує динамічну адаптацію технології управління з урахуванням зміни впливу зовнішнього і внутрішнього середовища, принцип мережевого управління, що дозволяє реалізувати

взаємодію "вертикальних" і "горизонтальних" ліній комунікації та потоків діяльності підприємства. [1]

Заснована на таких принципах інформаційно-керуюча система може взяти на себе функції "інтелектуального конвеєра", надавши в розпорядження співробітників і керівництва досить прості по використанню, але ємні за змістом комп'ютерні рішення, та надати істотну допомогу у вирішенні основних проблем управління підприємством.

Сьогодні використовуються наступні ІСМ:

1. Системи MRP (Material Resource Planning) Системи планування матеріальних ресурсів реалізовують такі основні положення: описує потік взаємопов’язаних замовлень; враховує обмеження ресурсів при виконанні замоалень; забезпечує мінімізацію виробничих циклів і запасів; замовлення ув’язуються з економічними показниками.

2. Системи планування ресурсів підприємства ERP (Enterprise Resource Planning). Системи цього класу орієнтовані на роботу з фінансовою інформацією для розв’язування задач керування великими корпораціями з територіально рознесеними ресурсами.

3. Системи планування APS (Advanced Planning and Scheduling). Основними перевагами методології APS є: підвищення ступеня деталізації у плануванні виробничих потужностей; включення у системи підтримки прийняття рішень працівників вищої ланки управління; паралельне формування планових рішень для декількох підприємств; широке застосування методів оптимізації планових рішень.

4. Технологія оперативного аналітичного оброблення даних OLAP (OnLine Analytical Processing). Системи на основі OLAP дають змогу аналітикам і менеджерам, що потребують оперативного прийняття рішень, досягти розуміння процесів, що відбуваються на підприємстві, шляхом швидкого інтерактивного доступу до даних у сховищі даних і виконання над ними різноманітних аналітичних операцій: зрізів, поворотів, згорток, розгорток, проекцій тощо. [2]

Список літератури:

1. *Основні принципи використання інформаційних технологій управління*. Url: https://studme.com.ua/116307136546/menedzhment/informatsionnye_tehnologii.htm

2. Глівенко С.В., Лапін Є.В., Павленко О.О. та ін. *Інформаційні системи в менеджменті:* Навч. посібник. Суми: ВТД "Університетська книга", 2005. 407 с.

Кропива В.О.

НТУ «ХПІ»

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ

Процеси глобалізації викликають фундаментальні якісні і кількісні зміни в суспільстві. Сучасний світ самобутній в усіх відношеннях: він цілісний і фрагментарний; стандартизований, уніфікований і диверсифікований; одночасно єдиний і різноманітний. Зараз сучасний світ переживає глибокі трансформації. Тому набуває актуальності виявлення сутності, загальних рис глобалізації світової економічної системи як багатофакторного і багатовимірного явища.

Процеси все більш прогресуючої глобалізації зачіпають особливості розвитку сучасної світової економіки в тому числі і України. Це підтверджують дані індексу рівня глобалізації країн світу (KOF Globalization Index). Це комбінований показник Швейцарського економічного інституту (KOF Swiss Economic Institute), що дозволяє оцінити масштаб інтеграції тієї чи іншої країни в світовий простір. Всі країни, досліджувані в рамках Індексу, оцінюються за 24 показниками, об'єднаними в три основні групи глобальної інтеграції: економічна, соціальна і політична глобалізація. Індекс рівня глобалізації обчислюється як сума зазначених складових з ваговими коефіцієнтами 36%, 39% і 25%, відповідно. Для всіх країн, охоплених даним дослідженням, складається рейтинг за Індексом глобалізації, який вказує їх

місце серед інших досліджуваних держав. Усього цей рейтинг охоплює 197 країн світу, де на першому місці знаходиться Швейцарія з індексом 91,19, а на останньому – Еритрея з індексом 30,15. Україна посідає 45 місце з індексом 74,83 [4].

Специфічні особливості глобалізації полягають у перетворенні світового економічного простору в цілісну і неподільну зону. У даній зоні практично вільно переміщуються потоки глобальної інформації і капіталу, міжнародних товарів та послуг, поширюються економічні міждержавні ідеї.

Що, все таки, являє собою глобалізація світової економіки? Спираючись на широке розуміння глобалізації світової економіки, можна зазначити, що глобалізація є багатофакторним явищем, тісно пов'язаним з інтернаціоналізацією та транснаціоналізацією.

Транснаціоналізація – це одне з головних джерел глобалізації, процес становлення і розвитку в світовій економіці великих транснаціональних корпорацій, з одного боку, який відображає діяльність компаній реального світового фінансового сектору; а з іншого – це результат процесу інтернаціоналізації. В свою чергу, інтернаціоналізація, це процес, властивий розвитку світової ринкової економіки, який характеризується зближенням і взаємним пристосуванням національних економічних систем, включенням їх в єдиний інтернаціональний процес відтворення.

На даному етапі соціально-економічного розвитку, діяльність транснаціональних корпорацій є рушійною силою транснаціоналізації всіх національних економік світу, а не тільки як інтернаціоналізації бізнесу.

Взагалі глобалізація включає чотири сфери світової економіки: світову торгівлю товарами та послугами; міжнародний рух факторів виробництва; міжнародні валютні і фінансово-кредитні операції; виробниче і науково-технічне міжнародне соціально-економічне співробітництво.

Отже, важливо підкреслити, що характерною особливістю глобалізації світової економіки є її об'єктивний характер, обумовлений ходом світового економічного розвитку, виникненням глобальних соціально-економічних

проблем та інновацій, які не можуть бути вирішені світовими державами на базі колишньої системи поділу праці і господарювання. У сучасних умовах, коли розвиток глобалізаційних процесів приносить як позитивні, так і негативні наслідки [1, 3] завдання суспільства полягає в тому, щоб в умовах посилення глобалізаційних процесів створити таку світову систему, яка дозволила б дістати від глобалізації максимально позитивний ефект, знизивши до мінімуму втрати [2]. Основою такої системи може стати співробітництво між країнами світу та динамічні інновації у цій сфері, включаючи формування міжнародних інститутів.

Список літератури:

1. Максименко Я. А. Деякі аспекти інтеграції України до світової економічної системи. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ». – Харків: НТУ «ХПІ»,* 2015. № 25 (1134). С. 111 – 116.

2. Максименко Я. А. Розвиток національної економіки під впливом загальносвітових тенденцій. *Бізнес Інформ*. 2019. № 3. С. 26–31.

3. Шибаева Н. В. *Международная экономика : учеб. пособие* / Н. В. Шибаева, Я. А. Максименко. Харьков : НТУ «ХПИ», 2007. 176 с.

4. *KOF Globalization Index*. URL: https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html

Кушніренко О. М.

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

РИЗИКИ ІНДУСТРІЇ 4.0 ДЛЯ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Індустрія 4.0 як процес широкого застосування в промисловості цифрових інформаційних технологій та нових матеріалів є тим інструментом, який трансформує поняття фізичної праці людини, поставивши на перший план творчу й розумову діяльність, підвищує якість продукції, скорочує тривалість виробничого циклу, зменшує навантаження на навколишнє

середовище, тобто в довгостроковій перспективі формує не тільки економічні, а й соціальні ефекти. До того ж Індустрія 4.0 трансформує й саму логіку масового виробництва, доводячи, що персоналізоване (кастомізоване) виробництво продукту із індивідуально заданими параметрами є ефективною бізнес-моделлю сучасності. Це підтверджує досвід розвинутих країн, зокрема США, Японії, Китаю, Германії та інших країн ЄС, де Індустрія 4.0 вже стала невід'ємним елементом забезпечення конкурентоспроможності промисловості.

Саме це наразі є надзвичайно актуальним для України, де переробна промисловість не має достатнього рівня готовності до майбутніх викликів, що несе певні загрози в умовах посилення глобальної конкуренції, отже, не дозволить українським виробникам конкурувати із світовими лідерами вже в середньостроковій перспективі. Водночас, існуючі ризики Індустрії 4.0, пов'язані із швидкими технологічними зрушеннями, не дістали комплексного відображення в наукових працях зарубіжних і вітчизняних учених.

Існують різні підходи про можливі наслідки впливу технологій 4.0 на промисловий розвиток країн. Оптимістичний сценарій доводить спроможність технологій Індустрії 4.0 істотно змінити виробничі процеси, створити систему «розумних виробництв», які активно взаємодіють між собою. Песимістичний сценарій наголошує на тому, що експансія Індустрії 4.0 призведе до неконтрольованих наслідків, оскільки кожен виробничий об'єкт буде сам визначати, яку роботу необхідно виконувати саме в даний час. Поява у машин здатності розуміти певну ситуацію призведе до абсолютно нового рівня якості в промисловому виробництві. Взаємодія між великою кількістю окремих компонентів дозволить приймати рішення, які раніше було неможливо запрограмувати у виробництві.

За допомогою метааналізу (узагальнення значної кількості прогнозів майбутнього) визначено загрози експансії технологій Індустрії 4.0, що дозволяє ідентифікувати критичні фактори ризику (табл.1).

Таблиця 1. Фактори ризику Індустрії 4.0 в промисловості

Фактор ризику	Коротка характеристика
Технологічні	Складнощі з інтеграцією різних систем автоматизації виробничих процесів, несумісність платформ, відсутність автоматизованого обліку для більшості підприємств
Енергетичні	Зростання енергетичного навантаження на мережеву інфраструктуру, збої якої можуть призвести до повної зупинки виробництва
Безпекові	Розкрадання даних, втрата інтелектуальної власності, втрата репутації компанії, комерційних збитків, що можуть призвести до зриву бізнес-процесів, зупинки виробництв, техногенних, екологічних катастроф
Соціальні	Зміна ролі людини в майбутньому виробництві, вивільнення некваліфікованих робітників та необхідність набуття нових цифрових навичок роботи
Психологічні	Наявність тотального контролю призводить до порушення когнітивних функцій працівника

Джерело: авторська розробка

Такий розподіл ризиків можна використовувати для застосування інструментів їх мінімізації при модернізації промислових підприємств.

Цифрова трансформація Індустрії 4.0 в промисловості відкриває нові величезні можливості, але і містить додаткові ризики. Ключем до успішної модернізації промисловості є поєднання існуючої нормативної бази з новими підходами Індустрії 4.0. Використання існуючих стандартів не завжди є

можливим, тому вкрай важливо, щоб адаптація проходила покроково, без шкоди для якості виробничих процесів, що вимагає обґрунтування напрямів зниження ризиків, що є надзвичайно важливим при подальших дослідженнях.

Ліхая В.Ф.
НТУ «ХПІ»

ФАКТОРИ ЗРОСТАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ: ОЦІНКА ТА НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Особливої актуальності в ринкової економіці набирає продуктивності праці. Для підвищення результативності функціонування виробництва необхідно постачання трудового потенціалу та його доцільне використання. Сьогодні на вітчизняних підприємствах мало уваги приділяється дослідженням стану рівня результативності праці . На неї негативно впливає збільшення неплатежів, несвоєчасні виплати зарплат, зниження обсягів вироблення продукції віщує спад кваліфікаційного рівня робочої сили.

«Основні чинники підвищення продуктивності праці – це науково-технічний процес організація виробництва. Їх поєднання дає наступні напрямки розробки заходів по підвищенню продуктивності праці:

– вдосконалення технології виробництва, засобів і предметів праці;

– суспільний поділ праці і спеціалізація виробництва, що дає можливість удосконалювати засоби праці і відбувається на основі їх вдосконалення;

– раціональне розміщення виробництва;

– підвищення освіти і культурного рівня життя працівників та раціональне використання трудових ресурсів;

– вдосконалення виробничих відносин.»[1, с. 31]

Трудові ресурси та результативність їх використання являє собою основні фактори для проведення аналізу забезпечення підприємства, який потрібен для оцінки ефективності використання трудовитрат. Аналіз чисельності персоналу потрібен для визначення забезпечення підприємства робочою силою.

Аналіз праці та заробітної плати дає можливість детально вивчити використання робочої сили під час виробництва продукції, повніше висвітлити втрати робочого часу та визначити резерви підвищення продуктивності праці. Аналіз і оцінювання режиму роботи підприємства проводять, виходячи з можливостей найінтенсивнішого використання виробничого устаткування, досягнення пропорційності в роботі всієї технологічної і загальновиробничої системи машин, дотримання раціонального режиму праці і відпочинку. Аналіз умов праці проводять за оцінками ступеня її монотонності і напруженості, шкідливого впливу на здоров'я працівників, важкості фізичної праці і т. ін.

Під час проведення аналізу повинні бути вирішені такі основні завдання: оцінка забезпеченості підприємства та його підрозділів робочою силою, її склад, стан, рух, професійний рівень; аналіз використання робочого часу; оцінка рівня продуктивності праці, чинники її зростання; аналіз складу і структури фонду оплати праці; аналіз впливу чинників на відхилення витрат по оплаті праці; оцінка співвідношення між темпом зростання продуктивності праці і темпом зростання середньої заробітної плати; оцінка впливу трудових чинників на обсяг реалізації продукції; аналіз рентабельності персоналу.

Основними напрямами в цій сфері є організація розробки і здійснення планів щодо підвищення продуктивності праці на кожному робочому місці, а також активна участь в плануванні організаційно-технічних заходів і контроль за їх виконанням. До опрацювання таких заходів слід залучати широкі маси промислово-виробничого персоналу: працівників, інженерно-технічних робітників, службовців, керівників тощо. Їх участь сприяє

виявленню внутрішньовиробничих резервів підвищення продуктивності праці. Найважливішим резервом підвищення продуктивності праці є її наукова організація.

Список літератури:

1. Гетьман О. О., Шаповал В. М. *Економіка підприємства*: Навч. посіб. 2-ге видання. К.: Центр учбової літератури, 2010. 488 с.

2. Линенко А.В. Сутність й аналіз трудового потенціалу підприємства за показниками ефективності його використання / А.В. Линенко, О.Л. Шевченко. *Держава та регіоні. Серія: Економіка та підприємництво*. 2008. №4. С. 111–116 с.

Лопатін В. О.

НТУ «ХПІ»

ФІНАНСОВА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА УКРАЇНУ

Глобалізація протягом останніх двох десятиліть має вплив на політичний, економічний та соціальний розвиток країни, саме тому обрана тема є актуальною та потребує постійного дослідження.

Вітчизняні вчені зробили вагомий внесок у дослідження питань фінансової глобалізації. Зокрема, цим питанням присвячені праці: О. Барановського, М. Савлука, В. Міщенка, В. Гайця та інших.

Основними проявами цього процесу є: швидке зростання міжнародної торгівлі, інвестицій, глобальної конкуренції, ролі інформаційних технологій в економічному розвитку, лібералізація руху капіталів тощо. Капітал виявився наймобільнішим фактором виробництва, тому саме фінансова глобалізація стала домінуючою формою економічної глобалізації [1].

Фінансова глобалізація має свої значні переваги та недоліки. Вона здатна не тільки пришвидшити економічний розвиток, але й значно

уповільнити його. Характерні позитивні та негативні наслідки глобалізації наведені на рис. 1.

Рис. 1 – Переваги та недоліки фінансової глобалізації

В умовах інтеграції світових фінансових ринків відбувається уніфікація кількісних та якісних обмежень до цінних паперів, якими оперують фінансові посередники. Для розвитку фінансового посередництва України недостатніми є інституціональні засади функціонування; залишається недостатнім рівень якості та асортимент фінансових послуг, що надаються фінансовими посередниками в Україні [2]. Важливим стає підвищення прозорості грошової, монетарної, фіскальної політики, функціонування платіжних систем тощо. Потребує удосконалення інфраструктура фінансового ринку, а також вразливою складовою залишається фондовий ринок України.

Індекс глобалізації позиціонується як комбінований показник, який дозволяє оцінити масштаб інтеграції тієї чи іншої країни в світовий простір і порівняти різні країни за його компонентами. За результатами дослідження KOF Swiss Economic Institute у 2019 році Україна займає 45 місце за рівнем індексу глобалізації та складає 74,83. Перше місце рейтингу займає Швейцарія з показником 91,19; останнє місце посіла Еритрея (30,15) [3].

Підводячи підсумок, зазначимо, що зупинити процеси глобалізації у фінансовій сфері неможливо, а отже керувати ними в інтересах розвитку національної економіки необхідно. Для України є необхідним розроблення

нових заходів та механізмів, здатних створити сприятливі умови для залучення довгострокового іноземного капіталу до пріоритетних для країни виробництв і галузей економіки, і водночас нівелювати потенційні ризики внаслідок поглиблення інтеграції України у світовий фінансовий простір.

Список літератури:

1. Стукан І. Ю. *Фінансова глобалізація: сутність, етапи та наслідки* / Європейські перспективи, 2015. № 1. С. 18–24.

2. Calomiris, C. W. and Neal, L. History of financial globalization. In: Caprio, Gerard, (ed.) *Handbook of Key Global Financial Markets, Institutions, and Infrastructure.* Elsevier, 2013. p. 4.

3. Gygli, Savina, Florian Haelg, Niklas Potrafke and Jan-Egbert Sturm (2019): *The KOF Globalisation Index – Revisited, Review of International Organizations,* 14(3), 543–574 https://doi.org/10.1007/s11558-019-09344-2

Nikolaychuk T.O.

Institute of Market Problems and Economic-Ecological Researches of the NASY

ECO-VOUCHING IN NATURAL RESERVE FUND: YES OR NO?

The development of economic-environmental vector relations in the field of protected area demands convenient and economically-effective ways to provide contractual obligations, including several credit. Vouching can be effective non-state nature support tool for representatives of economy private sector, intended to implement their economy activities in protected areas or use its resources.

Vouching, as economic-normative(contractual) is a series of active financial actions, economic-organizational or other nature by a third party, that is aimed to support the private sector representatives of economy, intended to perform economic activity of environmentally friendly or ecological-economic directions. In this case an important role is played by paid or free nature of provision services.

In turn vouching, as economic-normative (contractual) structure will provide a greater amount of economic-environmental rights for all parties of the agreement and will ensure the involvement of larger number of entities to the nature-reserve field of national economy. For example, a private entrepreneur plans to produce the final product of goods from environmentally oriented raw materials under national nature park logo, and must provide an environmentally friendly system of production of goods or provision of services [1]. The business entity has opportunity to work under a franchise agreement, but the relevant legal entity does not have a sufficient level of financial security to purchase the equipment. The financial and credit union, which operates in the administrative unit where nature reserve facility is located, becomes a guarantor for a representative of private sector of the economy, which enters into a loan agreement with the bank. For the bank, the relevant financial institution acts as a guarantor, for a private entrepreneur – a voucher. If the business entity receives a profit, the voucherprovider also receives a profit, as a percentage of the total amount stipulated in the contract; in case of bankruptcy – the voucher will pay the bank "the loan body", fine, profit on the loan and other losses provided by the loan agreement instead of the debtor [2].

The practical application of vouching agreements in the fields of environmentally protected and reserve areas will allow: 1) involve «new» financial players in these fields of the national economy (for example, credit units, insurance companies); 2) increase investment attractiveness for business-groups, which intend to carry out services of economic-ecological direction(creation tools to increase efficiency and profitability); 3) stimulate the private sector representatives of economy to participate in the projects of public-private partnership in the relevant direction (reducing the level of financial-organizational loading on the private sector); 4) provide effective support to entrepreneurs, intended to carry out economic activities of the ecological-innovative nature (for example, «eco», start-ups, creation of hubs on the basis of institutions of nature-reserve fund, etc.); 5) improve the dynamics of economic-ecological development of the regions of

location of reserve and nature protected territories (creation work places, reducing the level of labor and social migration, increasing the financial flow in the remote settlements of the state); 6) ensure the effective development of the system of ecological-economic inclusion both in regions and in the country(state and extra-budgetary support for entrepreneurs-inclusive, social-ecological entrepreneurship); 7) intensify the role of nature-reserve fund institutions in the system of economic-ecological relations(nature protected coaching, brand or logo of the NRF facility,etc).

REFERENCES:

1. Nikolaychuk, T. Vouching activities in the field of nature reserve fund: main theoretical aspects. Economic Innovations, 2020, 3 (76), 87–98. Retrieved from https: http://ei-journal.com/index.php/journal/issue/archive [in English].

2. Zakon Ukrayiny « Pro finansovi poslugy ta derzhavne regulyuvannya rynkiv finansovyx poslug» [The Law of Ukraine "On Financial Services and State Regulation of Financial Services Markets"]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14 [in Ukrainian].

Noniashvili L.Z.

NTU “KhPI”

OLIGARCHIZATION AS THE MAIN ECONOMIC PROBLEM OF UKRAINE

Unfortunately, our country often faces economic problems and crises. Officially, Ukraine experienced economic crises in the periods from 1997 to 1999, from 2007 to 2009 and from 2013 to 2015. But even after the official end of the crisis in 2015, the population did not really feel the difference. We are not taking into account the period 2019–2020 now, when Covid-19 became another challenge for the economy of our country – this is a temporary problem (at least I would like to hope so). And what are the constant problems in Ukraine that hinder the

development of the economy? According to the IMF, this is primarily corruption. According to Ukrainian economists, the Top-3 includes: the moratorium on land sales, the monopolization of the economy and the low level of foreign investment. If you ask the Ukrainians the question “What economic problems, in your opinion, is important to solve for ensuring the development of the economy?”, the majority (60%) choose the option “monopolization of the economy” (then comes the shadow economy – 52%, and low wages – 49%). So, the population is most worried about the problem of oligarchization, so let's stop there.

Monopolization of the economy, or in our case – oligarchization, is really an incredibly important problem for both the economy and the population. We can talk about the “seizure of power” by big business in Ukraine, because it definitely influences political processes.

Professor Anatoly Galchinsky writes that a favorable period for the development of this phenomenon was the moment of Ukraine's transition from a command-administrative economy to a mixed one and, accordingly, economic instability. At that time, “Lazarenkoism”, in honor of former Prime Minister Pavel Lazarenko, became an individual type of oligarchization for our country.

So the problem of oligarchization in our country is not new and is still relevant. But this problem is not easy to solve. It is not caused by a virus, for example, but by humans. If we consider oligarchization from the point of view of psychology, then its use is a banal “greed for profit”. In pursuit of this goal, the oligarchs seek to gain control over the government. Such actions lead to even more economic problems, liake: irrational use of resources, destruction of the country's production potential, obstruction of foreign investment, "nepotism" and corruption.

It should be noted that oligarchization is a conservative system. We can conclude that reforms are not beneficial to them either. More precisely, only those that will bring them profit are beneficial. Because monopolistic structures have an impact on power, they are able to control the reformation of certain areas.

Of course, Ukraine is not the only country facing the problem of oligarchization. Basically, the problem of oligarchization is common throughout

the world. We live in a capitalistic world where the main criterion for making economic decisions is the desire to increase capital, to make a profit. So, it is clearly, that capitalism presupposes an oligarchy.

Even USA, the "haven of democracy", has faced this problem. In fact, this is the conclusion reached by scientists from Princeton University: over the past decade, democracy in America has turned into an oligarchy. So, we can talk about the global scale of the problem.

From all of the above, we can conclude that the problem of oligarchization is really urgent. It is also clear that the monopolization of power is not a new problem for Ukraine and has been haunting our country almost since the beginning of the independence period. Oligarchization entails many other economic and social problems, so we can say that until the monopolization of power is overcome in Ukraine, most other economic problems will be almost impossible to overcome.

Остапенко Л.О.
ХНАДУ

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА СВІТОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Сучасна світова економіка характеризується високим рівнем глобалізації. Цей процес можна розглядати як позитивний, який сприяє розвитку національної економіки за рахунок активізації міжнародної торгівлі та переміщення капіталу та інвестицій. Однак разом з позитивними є і негативні ефекти глобалізації, бо національні економіки стають все більш вразливими не лише під впливом внутрішніх, але й під впливом зовнішніх факторів.

Новою загрозою 2020 року, яка поширила свій негативний вплив на національну економіку України, зрозуміло, стала світова пандемія COVID-

19, швидкому розповсюдженню якої світом також сприяла глобалізованість світу та високий рівень міжнародного переміщення людей.

Говорячи про наслідки пандемії та карантинних заходів, які були запроваджені урядами для уповільнення темпів поширення хвороби, слід відмітити, що вони вдарили по економіках абсолютно всіх країн світу, навіть таких лідерів економічного розвитку, як США, Німеччина, Великобританія, тощо. Дуже значними були втрати і для економіки України. Головними галузями, які зазнали катастрофічних наслідків від запровадження карантину стали [1]:

– будівництво;
– промислове виробництво;
– вантажні та пасажирські перевезення.
– Найменших, в порівнянні, втрат зазнали:
– роздрібна торгівля;
– оптова торгівля;
– ринок фінансових послуг.

Така ситуація пов’язана з тим, що дані сектори економіки зазнали найменшого впливу карантинних обмежень або змогли ефективно адаптуватися до переведення роботи у дистанційний формат.

Слід зауважити, що введення заходів тотального карантину мало такі катастрофічні наслідки для національних економік, що під час другої хвилі поширення захворювання COVID-19 більшість країн вже не наважилася на впровадження таких радикальних обмежень, як навесні 2020 року.

Серед головних тенденцій в Україні, які отримали свій початок через світову пандемію та, прогнозовано, не втратять своєї актуальності в подальшому, можна виокремити наступні:

– розвиток галузі кур’єрських та поштових послуг;
– розвиток онлайн-торгівлі;
– поширення дистанційної форми освіти;
– поширення приватної медицини;

– збільшення обсягів добровільних форм медичного страхування;

– зростання ринку програмних продуктів;

– розвиток галузі з надання послуг мобільного зв'язку та Інтернету, тощо.

Таким чином, стосовно впливу світової пандемії COVID-19 на розвиток світової та національної економіки України, можна сказати, що це дуже складний етап розвитку, однак він стає початком для значних змін в майбутньому, які за умови ефективної адаптації можуть принести і позитивні результати.

Список літератури:

1. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua (дата звернення 25.01.2020).

Петрик А. О.

ХНУ ім. В.Н. Каразіна

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ КОМПАНІЇ GLENCORE ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ SWOT-АНАЛІЗУ

Glencore є однією з провідних компаній світу з виробництва природних ресурсів, яка виробляє та продає понад 90 товарів. Glencore продає товари, які видобуває та виробляє самостійно, але завдяки своєму маркетинговому бізнесу також отримує послуги з великої бази сторонніх постачальників товарів у країнах усього світу. GlencoreInternational – швейцарська трейдингова компанія, вона котирується на Лондонській фондовій біржі і фондовій біржі Гонконгу з 2011 року, ставши GlencoreInternationalPlc., Glencore була допущена до торгів на фондовій біржі Йоганнесбурга в листопаді 2013 року [1]. Завдяки своїй успішній діяльності компанія є перспективною до розгляду.

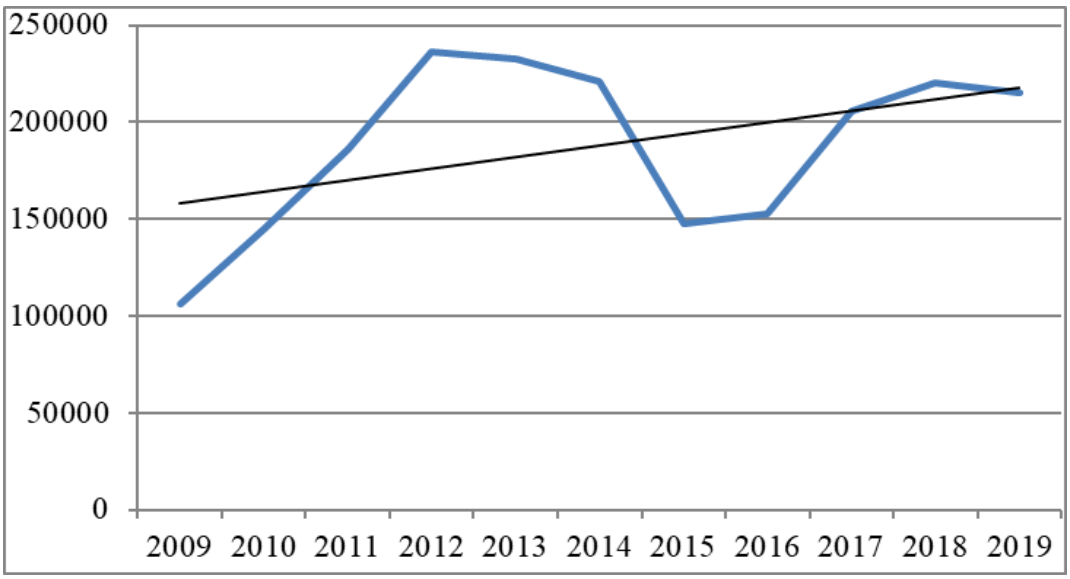

Рис. 1 Загальний прибуток Glencore протягом 2009–2019 років

Джерело: складено автором на основі [3]

Для аналізу ефективності діяльності компанії можна застосувати інструмент SWOT-аналізу, що дає можливість виявити сильні та слабкі сторони, можливості та загрози компанії (таблиця 1) .

Таблиця 1

SWOT-аналіз компанії Glencore

Strenghts (сильні сторони)	Weaknessess(слабкі сторони)
1.Glencore та його дочірні компанії працюють у 30 країнах 2.Потужна клієнтська база та промислові поглинання та стратегічні злиття 3.Вигідні інвестиції для майбутнього в Африці	1.Призупинено експлуатацію на підземній шахті в Рейвенсворті після падіння цін на вугілля, зростання витрат на виробництво та зростання австралійського долара. 2.Компанію звинувачено у діяльності в різних країнах без плану управління навколишнім середовищем

Opportunities (можливості)	Threats (загрози)
1.Застосування прозорої політики сплати податків у різних країнах діяльності 2.Диверсифікація бізнесу 3.Висока купівельна спроможність і більші інвестиційні можливості	1.Цінова конкуренція від місцевих учасників ринку 2.Загроза від законодавчої політики 3.Продажа активів для зменшення боргу

Джерело: складено автором на основі [2–4]

Отже, серед можливостей компанії можна виокремити фокусування на контролі витрат та покращенні логістичних можливостей, а також підтримці та розширенні централізованого ризик менеджменту та інформаційних систем. Однією зі слабких сторін Glencore є звинувачення у діяльності в деяких країнах без плану управління навколишнім середовищем, однак компанія активно працює над його впровадженням в усі сфери своєї діяльності. Можливості компанії зосереджені на великих інвестиційних можливостях завдяки обсягам обороту, а от загрози складають учасники місцевих ринків, що виробляють схожу продукцію.

Список літератури:

1. At a glance. URL: https://www.glencore.com/who-we-are/at-a-glance (Last accessed 16.01.2021)

2. Canbiginvestorssavetheworld? URL: https://www.bbc.com/news/business-49330150(Last accessed 16.01.2021)

3. Glencore'stotalrevenuefrom 2009 to 2019. URL: https://www.statista.com/statistics/274687/total-revenue-of-glencore-xstrata/ (Last accessed 16.01.2021)

4. Zambiaconsidersbuyingmoresharesincoppermine. URL: https://www.bbc.com/news/topics/c50znx8v8z4t/glencore (Last accessed 16.01.2021)

Пешенко К.Ю.
ХНПУ ім. Г.С. Сковороди

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Необхідність агропромислової інтеграції в усіх країнах пов'язана із значною технічною відсталістю сільськогосподарського виробництва порівняно з промисловістю, стихійністю ринку сільськогосподарської продукції, необхідністю підвищення конкурентоспроможності аграрної продукції. Розвиток агропромислової інтеграції на сучасному етапі обумовлений необхідністю посилення конкурентоспроможності вітчизняного виробництва, розвитком продуктивних сил, прискоренням науково-технічного прогресу. поглибленням співпраці підприємств різних сфер діяльності. Інтеграція спрямована на поєднання економічних інтересів її учасників, максимального використання сировини і виробничих потужностей та збільшення виробництва товарів.

Нині об'єднання підприємств сільського господарства та промисловості в єдине інтеграційне формування стає не тільки можливим, а й значним важелем підвищення ефективності виробництва, збереження села та прискорення соціально-економічних перетворень на селі.

Як відомо, залежно від способу здійснення інтеграція буває горизонтальною, вертикальною та диверсифікованою. До горизонтальної інтеграції належать об'єднання суб'єктів господарювання, які займаються виробництвом однотипної продукції, є прямими конкурентами на ринку. На мікроекономічному рівні вона є формою інтеграції капіталу, а її проявом на макрорівні виступають внутрішньогалузеві зв'язки. Прикладом такого об'єднання є утворення виробничих кооперативів, купівля-продаж однорідних цілісних майнових комплексів. Вертикальна інтеграція означає об'єднання виробників сировини й матеріалів з переробними

підприємствами, збутовою мережею для організації замкнутих циклів виробництва й реалізації кінцевої продукції, що на практиці здійснюється у формах виробничої контрактації, вертикальної кооперації та інтеграції власності або корпоративної інтеграції. Прикладом є сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, усі види господарських об'єднань, холдинги. Диверсифікована або діагональна, чи змішана інтеграція являє собою організаційно-економічне об'єднання відокремлених виробництв, суб'єктів господарювання або сфер економічної діяльності, що не мають спільних рис у техніко-технологічних процесах виробництва продукції, характеризується різним рівнем спеціалізації та кооперації, а також не споріднені у відношенні до ланцюга створення додаткової вартості. Прикладом їх є створення холдингових структур, коли виробництво, переробку і збут продукції здійснюють юридично самостійні підприємства, але під контролем квазіматеринської компанії, її називають конгломератною інтеграцією.

У сучасних умовах найбільш актуальним є виникнення інтеграційних відносин між підприємствами аграрного сектора економіки та господарствами населення. Ефективний розвиток інтеграційних відносин у аграрному секторі національної економіки за участю господарств населення передбачає вирішення проблем перетину інтересів трьох інституційних агентів – держави, підприємницьких структур та власне господарств населення. Основними проблемами, які мають бути вирішені в процесі реалізації інтеграційних відносин, є забезпеченість господарств населення засобами та предметами праці, насінням, садивним матеріалом та кормами, технологічна та агросервісна підтримка, доставка та реалізація товару.

Основними завданнями державної інтеграційної політики в сучасних умовах господарювання повинні стати: обґрунтування економічної доцільності інтеграції, створення відповідного правового та податкового поля для сприяння інтеграційним процесам, формування відокремлених структур підтримки та сприяння інтеграції, якими, за певних умов, можуть стати регіональні органи влади та центри дорадництва.

Пилипов С.А.
ХНПУ ім. Г.С. Сковороди

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙ У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Питання інноваційного розвитку економіки України стали основною темою обговорень і дискусій експертів за останні десятиріччя. Теза про те, що інноваційна спрямованість багато в чому визначає ключові параметри розвитку різних економічних систем, приймається сьогодні не тільки теоретиками, але й практиками, а тим більше представниками державних і законодавчих структур.

Президентом і Урядом України тільки за останні роки затверджено низку нормативних актів, а також цільових програм, спрямованих на стимулювання інноваційних проектів в країні, на формування інноваційної системи України сучасного типу. Крім того, великі кроки у сфері регулювання і підтримки інноваційної діяльності здійснюють керівні підрозділи підприємств. У зв'язку з цим зростає відповідальність у прийнятті грамотних рішень з оцінки ефективності та відбору інноваційних проектів підприємств на основі діючих в даний час методичних положень і критеріїв.

Хоча багато підприємств мають розробки, що відрізняються застосуванням ефективних технологій і дозволяють випускати продукцію на рівні світових стандартів, досягнення істотних результатів у розвитку інноваційної сфери серед широкого кола промислових підприємств найближчим часом видається проблематичним. Дефіцит фінансових ресурсів перешкоджає технологічній перебудові вітчизняної промисловості на власних сучасних технологіях, і в короткостроковому і середньостроковому періодах технічне переоснащення промисловості відбуватиметься переважно на основі запозичення західних технологій та інститутів, а також власних інститутів наздоганяючого розвитку.

Оцінка ефективності впровадження інновацій є досить трудомістким процесом, при реалізації якого потрібне розуміння безлічі аспектів макро- і мікроекономіки, фінансових, бухгалтерських і податкових питань, технічної компетенції, знання методик і підходів до оцінки.

На відміну від інвестиційних, для інноваційних проектів характерні специфічні невизначеності, обумовлені технічною відсталістю та ринковою новизною інновації, складністю і неоднозначністю їх впливу на економіку підприємства. У такому випадку використання світового методологічного досвіду і відпрацьованого інструментарію оцінки ефективності інвестиційних проектів з урахуванням особливостей нововведень, більш виправдано, ніж пряме копіювання зарубіжного досвіду.

Незважаючи на наявність великого масиву робіт і досліджень в даній області, що продовжується посиленням ролі знань в забезпеченні ефективності діяльності основних економічних інститутів, вдосконалення законодавчих норм у сфері регулювання інноваційної діяльності, низькі показники комерціалізації результатів НДДКР у виробничій сфері вимагають логічного продовження досліджень у цьому напрямку.

Завдання вдосконалення методів оцінки ефективності впровадження інновацій на рівні підприємств визначає напрям подальших досліджень цього питання, а саме, на наш погляд, необхідно: провести теоретичне уточнення сутності основних понять у сфері формування і регулювання інновацій; систематизувати існуючі методи оцінки ефективності інновацій з урахуванням їх застосування в певних галузях економіки; вивчити особливості діяльності підприємств, що впливають на вид і характер впроваджуваних інновацій; провести аналіз діючої системи оцінки ефективності впровадження інновацій, виявити сильні і слабкі сторони; надати рекомендації щодо удосконалення поточної системи оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства.

Підготовка до проведення оцінки продуктивності впровадження інноваційних проектів підприємства потребує: удосконалення системи

показників, моніторинг зміни яких дозволить уточнити характер і динаміку процесів, що відбуваються при впровадженні інновацій; виділення різноманіття оцінок ефективності інноваційних проектів підприємств, заснованих на комплексному, системному підході до трактування результатів проектів, принципах проектного управління та багатоетапність оцінок.

Потапова Д. О.
НУБіП України

ВИКОРИСТАННЯ МАТРИЦІ ПРИ ОБЧИСЛЕННІ ОСНОВНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ

Кожна наука певним чином пов’язана з іншими. Метою даної роботи є допомогти розібратися в задачах з економіки за допомогою знань з математики та довести, що без математики не можна зрозуміти економіку. Актуальність полягає тому, що, по-перше, ті знання, які можна отримати при опрацюванні роботи, допоможуть професійно самоствердитись та визначитись економістам-початківцям, по-друге, не розраховуючи на існуючі бухгалтерські та комп’ютерні програми, можна зрозуміти суть процесу обчислення складних відсотків, задач оптимізації та інших. Завдання – допомогти вирішити бухгалтерські та економічні питання, а також ті питання, що виникають у повсякденному житті, з якими стикається кожна людина.

Математика: Матрицею розмірності mXn чисел, що складається з m рядків і n стовпців. Позначення матриці:

$$A = \begin{pmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2n} \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ a_{m1} & a_{m2} & \dots & a_{mn} \end{pmatrix} = (a_{ij}).$$

Числа a_{ij} називаються елементами матриці. Перший індекс і вказує номер рядка, а другий j – номер стовпця, на перетині яких міститься елемент a_{ij}.

Добутком матриці А на матрицю В називається матриця $C=(c_{ij})$, елементи якої визначаються рівністю: $c_{ij} = a_{i1}b_{1j} + a_{i2}b_{2j} + ... + a_{in}b_{mj} = \sum_{k=1}^{n} a_{ik}b_{kj}$. [4; 4 – 8]

Економіка: У реальному житті існує одне з багатьох джерел фінансування: міжнародні інвестиції. Країна може отримувати і давати міжнародні займи, приймати та інвестувати за кордон капітал. Продаж активів у будь-якій формі (права власності, цінні папери, золото та ін.) означають прилив капіталу в країну. Серед інших інвестицій існують портфельні інвестиції – це вкладення капіталу в іноземні цінні папери, які не дають інвестору права реального контролю над об'єктом інвестування. Такі інвестиції базуються переважно на приватному капіталі.

Приклад: Припустимо, що інвестори можуть вкладати гроші в облігації (які дають точний фіксований прибуток), акції (які дають прибуток, що може змінюватись), в землю – це все активи. В даній країні існують дві політичні партії X_1 і X_2, які після виборів можуть прийти до влади. Прибуток капіталовкладень буде залежати від того, який буде державний устрій країни.

Ми маємо матрицю: $R = (r_{ij})$, i=1,2,3, j=1,2 розмірності 3x2, яка визначає прибуток від кожного активу:

$$R = \begin{pmatrix} 1{,}25 & 0{,}95 \\ 1{,}05 & 1{,}05 \\ 0{,}90 & 1{,}15 \end{pmatrix}.$$

Нехай інвестори прийняли рішення вкласти \$5000 в землю, \$1000 в облігації і \$4000 в акції. Тоді ми отримаємо матрицю-рядок розмірності 1x3:

$P = (5000 \quad 1000 \quad 4000)$, яка характеризує портфельні інвестиції.

Добуток матриць PR буде матриця розмірності 1x2, яка характеризує можливі вартості портфельних інвестицій, якщо на виборах переможе партія X_1 чи X_2. Звідки

$$PR = \begin{pmatrix}5000 & 1000 & 4000\end{pmatrix} \cdot \begin{pmatrix}1{,}25 & 0{,}95\\ 1{,}05 & 1{,}05\\ 0{,}90 & 1{,}15\end{pmatrix} =$$

$$= \begin{pmatrix}5000 \cdot 1{,}25 + 1000 \cdot 1{,}05 + 4000 \cdot 0{,}90 & 5000 \cdot 0{,}95 + 1000 \cdot 1{,}05 + 4000 \cdot 1{,}15\end{pmatrix} = = \begin{pmatrix}10900 & 10400\end{pmatrix}.$$

Відповідь: якщо на виборах переможе партія X_1, то вартість портфеля \$10900, а якщо партія X_2 – \$10400.

Отже, матриця має дуже важливе значення при вкладенні капіталу в іноземні інвестиції. Отже, у ході дослідження знайшла своє підтвердження гіпотеза про те, що економіка та математика – споріднені науки. Розв'язавши економічні задачі, можна прослідкувати, що без матриці, не можна розв'язати задачі з економіки та відповісти на основні економічні питання.

Рилов Д.Ю.
НТУ «ХПІ»

ЛЕГАЛІЗАЦІЯ НЕФОРМАЛЬНИХ ПРАКТИК ЯК ЗАХІД ПОПЕРЕДЖЕННЯ КОРУПЦІЇ.

Високий рівень корумпованості позначається на всіх сферах суспільного життя, втому ж числі створює специфічні умови для функціонування підприємств. Проте ставлення до корупції, як до виключно негативного явища, що є загально прийнятим у сучасному суспільстві, не дозволяє в повній мірі виявити причини виникнення корупції та розробити дієві заходи попередження цього явища.

В даній роботі ми спробуємо визначити роль культурних норм у поширенні корупції та перспективність легалізації неформальних практик як заходу попередження корупції.

Незважаючи на те, що сьогодні загальнопоширеною є думка про те, що однією з причин виникнення корупції є культурні норми, статистичні данні цього не підтверджують [1]. Справжня причина, що спонукає підприємців укладати корупційні угоди з чиновниками – це прагнення зменшити рівень власних трансакційних витрат бюрократичних процедур. Укладання ж корупційної угоди з чиновником дозволяє підприємцю позбавитись необхідності дотримуватись, в повній мірі, всіх формальних правил та, прискорити проходження відповідних бюрократичних процедур [2].

Очевидно, що без усунення справжньої причини виникнення корупції – неефективних формальних правил, що передбачають численні бюрократичні процедури – викорінити корупцію неможливо. Одним зі шляхів підвищення ефективності чинних формальних правил могла б стати легалізація неформальних практик, що використовуються підприємцями для зменшення рівня трансакційних витрат бюрократичних процедур [3].

Так, наприклад, замість того щоб витрачати ресурси на виявлення корумпованих чиновників, що беруть хабарі за прискорене проходження підприємцями певних бюрократичних процедур, більш доцільною була б заміна неефективних чинних формальних правил, правилами, що дозволяють проходження підприємцями відповідних бюрократичних процедур без черги після сплати до держаного бюджету певного платежу.

Таким чином можна зробити висновок, що особливості культурних норм, що існують у різних країнах не можуть розглядатися як чинник виникнення корупції. Через, що заходи боротьби з корупцією, що націлені на реформування культурних норм та традицій, приречені на поразку, бо не враховують основний чинник виникнення корупції – неефективність чинних формальних правил. Значно більш ефективними будуть заходи боротьби з корупцією, що націлені на легалізацію тих механізмів, що дозволяють зменшити підприємцям рівень трансакційних витрат бюрократичних процедур та підвищити мотивацію чиновників до належного виконання їх посадових обов'язків.

Список літератури:

1. Рябова Т.В., Абрамов Ф.В. Вплив культурних факторів на виникнення корупції. *Научные труды Донецкого национального технического университета. Серия: экономическая*. Выпуск 31–3(117). Донецк, ДонНТУ, 2007. С.138–142.

2. Абрамов Ф.В. Вплив корупції на функціонування підприємств в умовах неефективних інституціональних рамок. *Економіка підприємства: теорія та практика: Зб. мат. Міжнар. наук.-практ. конф. 23–24 березня 2006р.* /Відп. за вип. Г.О.Швиданенко. К.:КНЕУ, 2006. С. 7–9.

3. Абрамов Ф.В. Коррупция борьба или легализация? *Научные труды Донецкого национального технического университета. Серия: экономическая.* Выпуск 37–2. Донецк, ДонНТУ, 2009. С.164–169.

Рилов Д.Ю.

НТУ «ХПІ»

МАНІПУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИМИ НАСТРОЯМИ ЯК ЧИННИК НЕЕФЕКТИВНОСТІ РЕПРЕСИВНИХ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ЗАХОДІВ.

Корупція як складна соціально-економічна проблема виникла ще на зорі людства та залишається актуальною й до сьогодні. Даній проблемі приділяється пильна увага як з боку суспільства, так й вченими-економістами [1,2], що обумовлено тими негативними наслідками які може мати корупція для соціально-економічного розвитку країни.

Далі ми спробуємо визначити роль, що відіграють суспільні настрої у поширенню корупції та оцінити ефективність репресивних антикорупційних заходів.

Корупція – це складне соціально-економічне явище, що може стати як причиною поширення практики маніпулювання суспільними настроями [3],

так й саме бути наслідком відповідних маніпулювань [4]. Практика маніпулювання суспільними настроями може впливати на рівень корумпованості двома шляхами. З одного боку, маніпулювання суспільними настроями відкриває додаткові можливості для гравців маніпуляторів як для уникнення відповідальності за укладання корупційних угод, так й для безпідставних обвинувачень політичних опонентів. З іншого боку, завдяки маніпулюванню суспільними настроями, гравці-маніпулятори можуть, впливати на оцінку рівня корумпованості суспільством, що відкриває можливості приймати неефективні, але сприятливі для маніпулювання антикорупційні заходи. Одним з таких неефективних, але зручних для гравців маніпуляторів заходів є репресивні антикорупційні заходи. Крім свого основного недоліку – ігнорування стимулів, що спонукають чиновників та хабародавців до укладання корупційної угоди [5] – репресивні антикорупційні заходи відкривають широкі можливості для маніпулювання суспільними настроями та імітування антикорупційної діяльності. Це призводить до того, що в умовах поширення практики маніпулювання суспільними настроями ефективність репресивних антикорупційних заходів зменшується ще більше.

Таким чином можна дійти висновку, що в умовах поширення практики маніпулювання суспільними настроями репресивні антикорупційні заходи характеризуються надзвичайно низьким рівнем ефективності як через неспроможність даних заходів усунути стимули, що спонукають чиновників та хабародавців до укладання корупційної угоди, так й широкі можливості для імітування антикорупційної діяльності.

Список літератури:

1. Mauro P. Corruption and Growth. *The Quarterly Journal of Economics*. 1995. Vol.110, №3. P. 681–712.

2. Керея І. Корупція як основна причина економічної кризи. *Економіка, фінанси, право.* 2000. №3. С.26–27.

3. Абрамов Ф.В. Суспільні настрої як фактор динаміки антикорупційних формальних правил. *Бізнес інформ*. 2018. № 12. С. 26–31.
4. Абрамов Ф.В. Маніпулювання суспільними настроями як чинник неефективності неформальних правил. *Бізнес Інформ*. 2018. № 11. С. 8–13.
5. Абрамов Ф.В. Ефективність репресивних антикорупційних заходів в умовах високого рівня корумпованості. *Бізнес інформ*. 2017. № 12. С. 8–12.

Рогоза А.О.
НТУ «ХПІ»

ОСНОВНІ РИСИ КОН'ЮНКТУРИ СУЧАСНИХ ТОВАРНИХ РИНКІВ

Кон'юнктура товарного ринку характеризує ситуацію на світовому ринку в цілому, на ринку окремих товарів або на внутрішніх ринках країн. Вона виступає як результат взаємодії різних факторів, які визначають в кожен даний момент стан на конкретних ринках і обумовлюють напрямок, хід і результат комерційної діяльності на них.

Кон'юнктура товарних ринків вивчає поточні зміни та коливання у сфері виробництва та збуту окремих конкретних товарів. Характерними рисами кон'юнктури є непостійність, змінність та часті коливання, суперечливість, нерівномірність, єдність протилежностей.

Теорію економічної кон'юнктури глибоко досліджували українські вчені. Серед них варто виділити М.І.Туган-Барановського, який запровадив загальне поняття економічної кон'юнктури, пояснив її суть, обґрунтував необхідність її вивчення для дослідження динаміки народного господарства в цілому. Послідовником теорії Тугана-Барановського був вчений економіст М.Д.Кондратьєв, який подав власне наукове визначення поняття кон'юнктури, розглядаючи динамічні процеси в економіці, які він поділяв на обернені та не обернені.

Першою рисою кон'юнктури є її мінливість і часті коливання. Одні коливання відбивають дію сил, що короткочасно впливають на кон'юнктуру, інші – результат чинників, що довгостроково чинять вплив на стан ринкової кон'юнктури. Найбільш яскравим прикладом цієї риси є фондовий ринок. Цей ринок дуже швидко реагує на найменші зміни в економіці, політиці тощо.

Другою рисою кон'юнктури є її виняткова суперечливість. Це знаходить своє вираження в тому, що різні показники кон'юнктури в один і той же час свідчать про наявність протилежних тенденцій – підйому й спаду.

Третьою рисою кон'юнктури є її нерівномірність, що особливо добре видно, коли збігається напрям динаміки розвитку різних показників, але не збігаються темпи: виробництво одних товарів падає чи зростає швидше, інших – повільніше. Наприклад, динаміка обсягу реалізації в цілому по промисловій продукції за даними держстату України була за 2017 р. позитивна і зросла загалом на 21,67%, але темпи зростання в галузях промисловості були різними. Так, найбільший обсяг реалізації припадав на видобувну промисловість 34,7%,

переробну промисловість – 23,97 %, постачання електроенергії, газу, пари – 18,5%, а водопостачання – 1,14 %.

Четвертою рисою кон'юнктури є те, що, незважаючи на виняткову суперечливість, вона являє собою єдність протилежностей, що складаються в процесі відтворення суспільного капіталу. Загальний зв'язок елементів кон'юнктури видно з аналізу міжнародних товарних ринків. Так, наприклад, наприкінці квітня 2020 р. пандемія COVID-19 внесла сум'яття до глобального попиту на нафту, поставки перевершили попит, а сховища нафти по всьому світу заповнені майже цілком. Угода ОПЕК+ закликала 23 нафтовидобувні країни, зменшити їхній щоденний видобуток нафти на 9,7 мільйона барелів у травні та червні, скоротивши таким чином світовий видобуток нафти на 10 відсотків, що найближчим часом не було виконано і низькі ціни на нафту трималися ще довго, через гру Саудівської Аравії зі

знижками, але згодом угода все ж була втілена і ціни почали повільно зростати.

П’ятою рисою кон’юнктури є те, що весь процес відтворення розглядається безпосередньо в ринковому вираженні. Як відомо, конкретний процес відтворення являє собою єдність протилежностей процесу виробництва та обігу, і отже, усі ті додаткові елементи нестійкості, що вносить сфера обігу у весь процес відтворення, повинні також бути предметом вивчення кон’юнктури. Вивчаючи кон’юнктуру, слід аналізувати не тільки особливості внутрішньої сфери обігу, а й вплив міжнародних відносин, міжнародної торгівлі та світового ринку.

Рожков Д.О.
ХНУ ім. В.Н. Каразіна

ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗМІН НА МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС

Технологічні зміні привносять перебудову в окремі економічні сфери, суміжні галузі і навіть економіку окремої країни чи світу в цілому. З урахуванням того, що в нинішньому світі розвиток технологій швидко прискорюється, зміни відіграватимуть все більшу участь у майбутньому. Виникає питання про швидкість та прогресивність цих змін. Наприклад, розглянемо такий стратегічний енергетичний товар як вугілля та стадії його знецінення, взаємозв’язок з розвитком технологій видобутку та споживання.

Видобуток вугілля в XIX столітті вплинув на появу залізничного сполучення. А в минулому столітті безальтернативність вугілля була заміщена конкуренцією іншими джерелами енергії, такими як нафта та енергія атома. За результатом прогресу країни з нафтородовищами отримали поштовх для стрибкого розвитку, цінність економіки країн з нафтородовищами, такі як нинішні Саудівська Аравія, РФ, та урановими родовищами, як Австралія та Казахстан стрімко піднялась. Масовий перехід

від вугілля на нафтопродукти призвів до масового закриття вугільних шахт, проте створив й нові можливості, адже зміни потребували створення двигунів на цьому виді палива та суміжних з ним продуктів. Окрім цього, розвиток використання нового виду палива задавав початок до розвитку новітніх технологій, базованих на використанні нафти, які, в свою чергу, також за результатом мали підвищену ефективність, а отже зменшували затрати.

Розгляньмо варіанти, які компанії можуть виграти на технологічному аспекті. Інвестування в новітні технології, безумовно дає виграш у довгостроковій перспективі. Проте складність такого розвитку полягає в тому, що з появою нового напрямку розвитку технології необхідно «підготувати» або створити новий ринок споживання. Наприклад, у минулому столітті швидко розвивалась комп'ютерна галузь. На ринку існували численні компанії, що займалися виробництвом різних компонентів та складових. В епоху жорстких дисків темп вдосконалення і збільшення був настільки шаленим, що компанії мали чекати кілька років, поки інші компоненти чи самі користувачі дійдуть до потреби в збільшенні пам'яті цих дисків. (рис. 1).

Навіть компанії, що сьогодні займають лідерські позиції на ринку збуту, але не інвестують в технології, у довгостроковій перспективі, скоріше за все збанкрутують. Річ в тім, що рано чи пізно настане момент, коли ринок споживання більше не потребуватиме продукту компанії, навіть якщо він буде дуже якісним, як, наприклад це відбулось з CD-дисками та флеш-накопичувачами. Вони перестали бути популярними з появою можливості отримувати вміщену на них інформацію в Інтернеті, або зберігати інформацію в хмарному сховище. Розвиток глобальної мережі Інтернет скоротив витрати компаніям не тільки на споживання фізичних носіїв, але й на складуванні, логістиці, а також на численних посередниках.

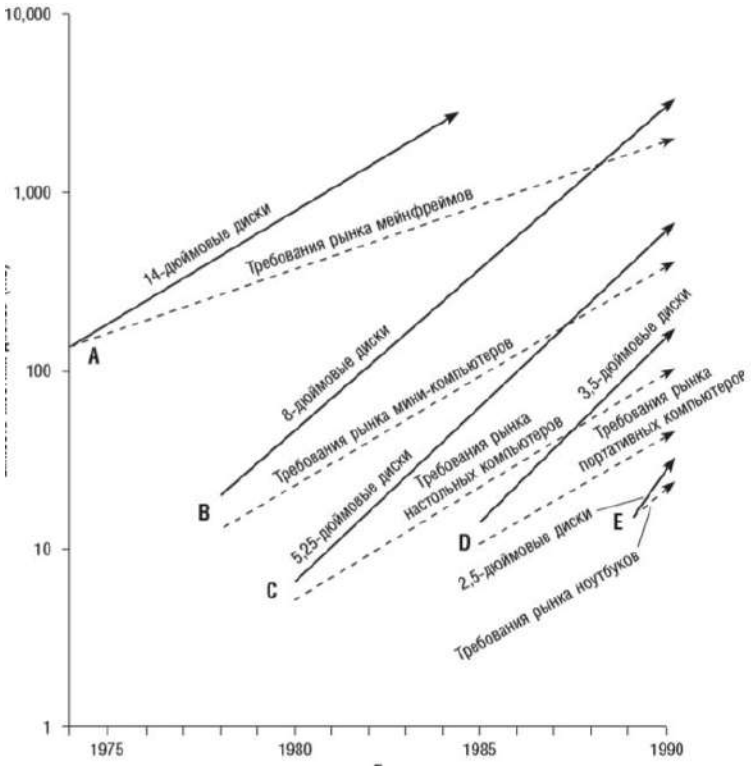

Рис. 1. Можливості (прямі) та потреби (пунктиром) ринку комп'ютерних носіїв інформації. Зліва – одиниці у Мб.

Компанії-лідери, що не інвестують в розвиток технологій приречені втратити перші позиції, через те, що в них є сформований імідж, як певного виробника якісного продукту, якого потребує ринок. Проте, якщо вони раптом почнуть пропонувати новий вид продукту, який фактично є замінником даного виду товару, то фактично вони: 1) отримають збитки, адже цей продукт фактично не дасть їм продавати нинішній, він або дешевший і тоді надлишкова вартість його буде малою, або дорожчий – і в ньому взагалі немає сенсу, бо він не потрібен при існуючому; 2) забирають у себе своїх клієнтів, яким не зможуть продати нинішній продукт. Саме тому нерідко виникає практика створення дочірнього підприємства на умовах стартапу, яке працює лише на новий технологічний продукт. Це дозволяє зосередитись лише на ньому і тим самим підвищує його ефективність.

Дуже гарним прикладом є той факт, що щорічний прибуток компанії Samsung Ltd. складає приблизно 1/8 від ВВП Південної Кореї. Якби ця

компанія раптово збанкрутувала, країна лишилася б не лише без грошей, але й з великою втратою робочих місць. І якби компанія своєчасно не інвестувала в технологічне покращення своїх виробів, то її могла б застати участь Canon: відмова в один момент від виробництва цифрових фотоапаратів за відсутністю потреби в фотоплівці.

Неможливо не згадати про компанію SpaceX, яка впровадила у себе технологію багаторазового використання ступенів ракет. До цього часового етапу РФ, монополіст в доставці вантажів на МКС за допомогою «Союзу», могла перевезти 3 особи, або ж 2 особи та 100 кг вантажу. «Crew Dragon», продукт SpaceX має більшу вантажомісткість, і з урахуванням можливості багаторазового використання знижує вартість перевезення у 10 разів.

В умовах глобалізації, кооперації та спеціалізації неможливо ігнорувати виникнення і впровадження нових технологій, як вагомий елемент конкурентної боротьби на світовому ринку товарів та послуг, які є найвпливовішим засобом конкурентної боротьби, створюють нові можливості для світу в цілому. У зв'язку з цим, все більшої значущості набуватимуть компанії, які інвестують в технології – як у загальне майбутнє.

Самусь П.О.
НТУ «ХПІ»

ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНИ ДО РИНКУ ЄВРОСОЮЗУ

Аналізуючи вплив світової глобалізації на внутрішню економічну ситуацію в Україні, слід звернути увагу на такий важливий фактор – Україна в минулому брала участь в плановій економіці радянського союзу, що наклало як позитивні так і негативні відбитки на структурі її виробництва.

Позитивною стороною, звісно, можна вважати підтримку розвитку важливих виробництв в Україні, також не менш важливою є і інфраструктура що була збудована в ті часи.

Проте, як інфраструктура, так і все виробництво в радянській Україні було спрямовано на східне партнерство. Важливі вузли і агрегати як поставлялись в Україну для виробництва високо-технологічних літаків (наприклад, до Харківського Авіаційного Заводу), так і поставлялись з України на східні ринки (наприклад, продукція заводу ФЕД, а також, Запорізького Двигунобудівного заводу).

Таке тісне партнерство призвело до того, що після розпаду радянського союзу українським управлінцям не вдалося ефективно переорієнтуватися на захід, і довгий час, економіка була зорієнтована на схід. І хоча виробництва продовжували працювати, проте обсяги продукції зменшувались з часом, а після подій 2014 року взагалі стали зменшуватися стрімкими темпами.

Національні підприємства почали проводити політику адаптації до співробітництва із західними країнами, але змогли лише частково пристосуватись до роботи: велика кількість потужних виробництв досі не може оговтатись після кризи.

Отже це є великою проблемою для нашої економіки. Необхідно вкладати значні кошти в модернізацію наших підприємств і орієнтуватися в першу чергу на світовий попит (або в першу чергу, на ті підприємства, які потенційно здатні конкурувати на світовому ринку). Розумна політика держави і грамотне управління на підприємствах допоможе виправити ситуацію. Для подолання цих проблем, ми пропонуємо:

Визначитися з тими галузями економіки, які можуть бути конкурентоспроможними на світовому ринку.

Провести ефективну структурну перебудову економіки: переорієнтувати нерентабельні виробництва на ті, що мають конкурентний потенціал; якщо це неможливо – закрити нерентабельні виробництва (ті, що не можуть зберігати стандарти якості за світовими цінами).

Проводити щорічний прозорий моніторинг ситуації на ринку промисловості, за допомогою якого можна стежити за ефективністю структурної перебудови і використанням державної фінансової допомоги.

Святенко Т.С.
ХНАДУ

СПРОЩЕНА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ: МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ

В сучасних умовах розвитку економіки України все більшої актуальності набувають проблеми функціонування спрощеної системи оподаткування результатів діяльності підприємств. Така ситуація пов'язана з великою кількістю підприємців, які використовують в своїй діяльності таку форму оподаткування, та значними наслідками її функціонування для національної економіки в цілому та формування місцевих бюджетів.

Говорячи про спрощену систему оподаткування, слід зауважити, що в процесі свого існування вона пройшла декілька етапів розвитку, на кожному з яких вносилися певні корективи, які відповідали поточному стану економіки держави та підсилювали рівень контролю за діяльністю підприємців. Вперше положення спеціальних умов оподаткування було впроваджено 1993 року для працівників ринків та поширено на галузь сільського господарства. В подальшому 1999 року виникає саме поняття «єдиного податку», який поширюється на значно більшу кількість підприємців різних видів діяльності. В подальшому спрощена система оподаткування розвивалася поетапно в напрямку виділення окремих груп суб'єктів підприємницької діяльності відповідно до особливостей здійснення ними господарської діяльності. З 2018 року система існує у вигляді виокремлення чотирьох груп суб'єктів підприємницької діяльності з різними умовами оподаткування та обмеженням стосовно виду діяльності.

Виникнення спрощеної системи оподаткування свого часу відповідало вимогам економічної ситуації та було виходом для економіки держави в напрямку стимулювання підприємницької діяльності, однак поступово з

розвитком економіки така система отримала не лише позитивні, але й деякі негативні наслідки для розвитку національної економіки України.

До головних переваг для розвитку економіки, які протягом свого існування показала спрощена система оподаткування, належать:

– значна активізація ділової активності;

– скорочення рівня безробіття за рахунок створення нових робочих місць і самостійну зайнятість населення.

Однак протягом подальшого поширення система спрощеного оподаткування почала приносити і негативні результати, а саме:

– спрощена система оподаткування стала використовуватися як інструмент мінімізації податкового навантаження та сплати мінімального розміру єдиного соціального внеску навіть підприємствами, які за обсягами діяльності у разі ведення «прозорої» роботи не відносяться до малих;

– зловживання роботодавцями при оформленні працівників у вигляді фізичних осіб підприємців, з якими вони співпрацюють, а не у вигляді найманих працівників, в результаті чого виникає недоотримання місцевими бюджетами податку з доходів фізичних осіб;

– скорочення надходження коштів до фондів соціального страхування, в результаті чого виникає потреба у їх додатковому фінансуванні;

– спрощена система оподаткування у торгівлі стимулює до підвищення рівня торгівельних націнок та зростання загального рівня цін через прив’язку в деяких групах розміру податку до обсягів отриманого доходу.

Таким чином, існування спрощеної системи оподаткування результатів діяльності підприємств все ще не втрачає своєї актуальності в багатьох галузях національної економіки України. Ліквідація такої системи оподаткування призведе до значного соціального напруження та стрімкого зростання рівня безробіття. Однак подальше функціонування спрощеної системи оподаткування, не зважаючи на протести підприємців, вимагає

підвищення ступеню контролю за діяльністю підприємств, які її використовують.

Сіідова Д.Р.
ХНПУ ім. Г.С. Сковороди

ОЦІНКА МОДЕЛЕЙ ФІНАНСУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Глибоке реформування системи вищої освіти в Україні актуалізує проблему вибору оптимальної моделі фінансування закладів вищої освіти в країні. Виходячи з цього, вважаємо актуальним розгляд найбільш поширених у світі моделей фінансового забезпечення університетів, їх переваг та недоліків. Аналіз зазначеної інформації дозволить здійснити обґрунтований вибір між різними моделями фінансування і створити таку систему, яка найкраще враховуватиме особливості системи вищої освіти України та завдання які перед нею стоять.

Аналіз наукової літератури свідчить, що найбільш поширеними моделями фінансування вищої освіти є колегіальна та ринкова.

Колегіальна модель передбачає, що діяльність університетів фінансується за рахунок державного бюджету, однак дозволяє закладам вищої освіти самостійно залучати фінансування за рахунок надання платних послуг: плата за навчання, надання різноманітних послуг, здійснення наукових досліджень, приватне фінансування певних освітніх (наукових) програм. Цей перелік відрізняється у різних країнах. Колегіальна модель передбачає право закладів вищої освіти самостійно розпоряджатися отриманими фінансовими ресурсами. При розподілі фінансових ресурсів заклади вищої освіти, зазвичай, керуються потребами структурних підрозділів університету, держави та бізнесу.

Управління закладами за таких умов здійснюється радою кваліфікованих фахівців, які відібрані співробітниками університету та студентами. Недоліки цієї системи полягають у наступному:

– зазначена модель фінансування робить університети незалежними від суспільства та не сприяє прозорості їх діяльності. У таких умовах може виникнути ситуація, коли заклади вищої освіти ставлять власні академічні інтереси вище суспільних;

– критики колегіальної моделі звертають увагу на те, що державний бюджет наповнюється усіма платниками податків, а споживачами послуг системи вищої освіти є представники лише певних соціальних груп населення, що мають високі доходи. У цьому зв'язку виникає питання чи має вища освіти таку ж саме цінність для суспільства як система охорони здоров'я або середня освіта;

– модель управління закладом зосереджена в руках меншості, що може впливати на ефективність розподілу та використання фінансових ресурсів.

Ринкова модель фінансування передбачає різноманітні джерела надходження фінансових ресурсів, що дає можливість забезпечити ефективне функціонування закладів вищої освіти та відповідність їх діяльності потребам ринку. Ринкова модель передбачає певний баланс між державним та приватним фінансуванням, прозорість діяльності університетів та якісну звітність за результатами діяльності. Головною перевагою цієї моделі є конкуренція між закладами, яка призводить до зменшенню плати за навчання, підвищення якості освіти та наукових досліджень, кращої адаптації університетів о вимог ринку праці. До недоліків такої моделі відносять наступне:

– довгострокова мета діяльності входить у протиріччя із намаганням отримати короткострокові фінансові результати, що на практиці призводить до орієнтації навчальних програм на поточні проблеми ринку та відмови від більш довгострокових, але необхідних програм навчання. Це може призводити до виникнення диспропорцій на ринку праці;

– наявність суворого фінансового контролю вимагатиме від співробітників значних витрат часу на заповнення звітної документації.

Аналіз різних моделей фінансування вищої освіти свідчить про наявність у них певних переваг та недоліків. Перспективи подальших досліджень пов’язані із врахуванням особливостей функціонування системи вищої освіти України та можливостей впровадження передових світових практик фінансування закладів вищої освіти.

Скібчик С.А.
НУБіП України

МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ

Моделювання включає створення, дослідження та використання моделей об’єктів. Методи моделювання широко використовуються в різних сферах людської діяльності, особливо в сферах проектування і управління, де основними є процеси ухвалення ефективних рішень на основі інформації, що отримується. Метою моделювання є здобуття, обробка, представлення і використання інформації про об'єкти, які взаємодіють між собою і зовнішнім середовищем.

Зупинимося на одному з найбільш універсальних видів моделювання – математичному, що ставить у відповідність модельованому фізичному процесу систему математичних співвідношень, вирішення якої дозволяє отримати відповідь на питання про поведінку об'єкту без створення фізичної моделі, яка часто є дорогою і малоефективною. Отже, математичною моделлю називається сукупність математичних співвідношень, рівнянь, нерівностей, що описують основні закономірності, властиві досліджуваному процесу, об'єкту або системі.

Дослідження об'єкту моделювання і складання його математичного опису полягають у встановленні зв'язків між характеристиками процесу,

виявленні його граничних і початкових умов та формалізації процесу у вигляді системи математичних співвідношень.

В деяких випадках дослідження внутрішньої будови та порядку функціонування об’єкта моделювання неможливе або економічно недоцільне. Тому можливо розглядати об’єкт як „чорний ящик”, стосовно якого нам відомі лише його входи та виходи.

Математична постановка задачі моделювання – це сукупність математичних співвідношень, які описують поведінку та характеристики об’єкта моделювання. Необхідно формалізувати змінні моделі та зв’язки між ними. Математичний опис моделі складається на основі законів фізики, хімії тощо, які характеризують динаміку і статику процесів в досліджуваному об'єкті, і виражається на мові будь-яких розділів математики. Найбільше поширення при побудові детермінованих моделей набули алгебраїчні рівняння та системи, звичайні диференціальні рівняння і диференціальні рівняння в частинних похідних, матрична алгебра, а при стохастичному моделюванні і методи теорії імовірності, математичної статистики та теорії випадкових процесів.

Для математичної моделі обирається один з методів розв’язку, який дозволяє при заданих значеннях вхідних змінних отримати значення вихідних змінних. Вибір методу обгрунтовується на підставі властивостей моделі, даних про точність вимірювання значень змінних, вимог до точності та швидкості отримання розв’язку.Необхідною умовою для переходу від дослідження об’єкта до дослідження моделі і подальшого перенесення результатів на об’єкт моделювання є вимога адекватності моделі об’єкту.

Адекватність моделі визначається на підставі статистичних оцінок розбіжностей значень вихідних змінних моделі та об’єкту при однакових значеннях вхідних змінних, розрахованих за результатами серії експериментів на об’єкті моделювання. Для перевірки адекватності моделі використовуються дані іншої серії експериментів, ніж для параметричної

ідентифікації.Після успішної перевірки адекватності модель може бути застосована в задачах прогнозу та дослідження об’єкта.

Метод математичного моделювання дозволяє виключити необхідність виготовлення громіздких фізичних моделей, пов'язаних з матеріальними витратами; скорочувати час визначення характеристик; вивчати поведінку об'єкту моделювання при різних значеннях параметрів; аналізувати можливість застосування різних елементів; отримувати характеристики і показники, які складно отримувати експериментально.

Список літератури :

1. *Фізико-математичне моделювання та інформаційні технології* : Наук. зб. / Інститут прикладних проблем механіки і математики ім. Я. Підстригача НАН України, 2010. Вип. 12

2. Папушин Ю. Л., Смирнов В. О., Білецький В. С. *Дослідження корисних копалин на збагачуваність (навчальний посібник).* Донецьк: Східний видавничий дім, НТШ-Донецьк. 2006

Скомкіна Д. А.

НТУ «ХПІ»

ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНИ

В сучасних умов сучасної України залишається проблема досягнення стабільного економічного зростання. Наслідки кризових явищ в економіці країни зумовлюють постійне зростання суперечностей в соціально-економічній, екологічній, інституційній сферах господарської діяльності підприємств. Для зглажування та усунення цих кризових явищ важливим інструментом стабілізації і активізації якісних і кількісних перетворень на підприємствах стають інвестиції.

Інвестиційна діяльність більшою мірою пов'язана з ризиком, так як повна гарантія успішного результату практично відсутня. У великих

організаціях цей ризик значно менше, так як перекривається масштабами звичайної господарської діяльності.

Ризик інвестиційної діяльності тим вище, чим більш локалізований інноваційний проект, якщо ж таких проектів багато, і вони в галузевому плані розосереджені, ризик мінімізується, і ймовірність успіху зростає. При цьому прибуток від реалізації успішних інноваційних проектів настільки великий, що покриває витрати по всім іншим невдалим розробкам.

Таким чином, інвестиційна політика держави повинна бути спрямована на створення сприятливого інвестиційного клімату. Інвестиційна політика є складовою частиною економічної політики держави. Основною метою інвестиційної політики є створення оптимальних умов для активізації інвестиційного потенціалу.

На данному етапі розвитку українська економіка потребує притоку іноземних інвестицій. Це викликано практично повною відсутністю фінансування з коштів державного бюджету, відсутністю достатніх коштів у підприємств та великим зносом встановленого на підприємствах обладнання.

Необхідно підкреслити, що інвестиційний клімат в Україні достатньо привабливий для іноземних інвесторів так як: відсутня суттєва конкуренція з боку національних підприємців, дешева робоча сила, ємний ринок дешевої сировини і всепоглинаючий ринок споживання, і, найголовніше, високий відсоток прибутку.

Однак, треба зауважити, що в умовах кризису іноземні інвестори не вкладають свої капітали в українські підприємства. Основними причинами є:

- пандемія COVID-19;
- нестабільність економічної та політичної ситуації;
- недосконале і суперечливе законодавство;
- неясність у визначенні прав власності;
- відсутність реальних пільг і привілеїв для іноземного капіталу;
- непередбачуваність змін у податковій системі.

Необхідно провести ряд державних заходів щодо залучення іноземних інвестицій. На нашу думку, їх можна звести в дві групи. До першої належать дії, спрямовані на зниження темпів інфляції, ризиків для іноземних інвесторів в Україні та гарантовані виплати за зовнішніми боргами. До другої – заходи уряду, які знижують податки для іноземних інвесторів і полегшують митні умови.

Підкреслючи вищесказане можно зробіти наступні висновки: продуктивна інвестиційна політика держави тісно пов'язана з науково-технічною політикою, амортізаційною та політикою щодо іноземних інвестицій. Прозора реалізація інвестиційної державної політики може здійснюватися на засадах вибору джерел і методів фінансування інвестицій, визначення термінів реалізації, вибір органів, відповідальних за реалізацію інвестиційної політики, створення необхідної нормативно-правової бази функціонування ринку інвестицій і створення сприятливих умов для залучення інвестицій.

Слинько М.Ю.
ЧДТУ

СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ ЯК ДІЄВИЙ ІНСТРУМЕНТ ОЗДОРОВЛЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Економіка регіонів України вже протягом досить тривалого часу знаходиться у кризовому стані через значну кількість демографічних, соціальних, економічних, фінансових, політичних, екологічних та соціокультурних проблем і з часом означені проблеми лише більше загострюються. За таких умов швидко та результативно оздоровити регіональну економіку в країні без залучення ззовні значних розмірів грошових коштів й інтелектуального капіталу практично неможливо, проте й знайти ці ресурси в кризових умовах регіонам України поки що не вдається.

Саме тому мають бути прийнятими до використання ті методи й інструменти, що дозволяють з максимальною віддачею використати та розвинути наявний потенціал регіону та досягти на цьому підґрунті синергетичного ефекту.

Досвід економічно розвинених країн світу свідчить про те, що використання такого інструменту самоорганізації регіональної економіки як смарт-спеціалізація позитивним чином позначається на стані соціально-економічного розвитку економіки регіону і тому може бути використаним для стабілізації та оздоровлення української регіональної економіки. У основу цього інструменту регіонального управління покладено вибір одного-двох видів економічної діяльності, потенціал для інноваційного зростання яких є найбільшим в регіоні. На реалізацію цього потенціалу на практиці мають бути спрямовані всі без виключення матеріальні та нематеріальні ресурси регіону із залученням коштів інвесторів та можливостей державного фінансування, що дозволить досягти регіону конкурентоспроможності на регіональному, національному та міжнародному рівнях. При цьому досягнення поставлених цілей можливо лише за умови виконання таких вимог:

– вибір виду економічної діяльності, який буде покладено в основу смарт-спеціалізації, має ґрунтуватися на детальному фаховому стратегічному аналізі достатності та прогресивності виробничої (виробничі потужності підприємств, стан матеріально-технічної бази, професійний рівень персоналу), наукової (ступінь прогресивності наукових досліджень, можливості створення інновацій) та освітньої (рівень якості освітніх послуг та спроможність забезпечення підприємств молодими інноваційно активними та високопрофесійними фахівцями) баз регіону за цим напрямом, так як лише за наявності однаково потужного розвитку в регіоні означених складових можливо досягти цілей;

– всі ресурси регіону та залучені ззовні можливості мають бути спрямовані виключно на всебічний розвиток обраного виду діяльності з

метою акумулювання можливостей для здійснення ривка у значеннях економічних показників розвитку регіону. Після отримання стабільних тенденцій зростання рівня конкурентоспроможності та прибутковості економіки регіону кошти можуть бути спрямованими на розвиток й інших видів економічної діяльності регіону на тих же засадах інноваційного та інтелектуального зростання;

– основою смарт-спеціалізації мають стати інновації, які одночасно мають бути впровадженими на технологічному, продуктовому, ринковому, кадровому та управлінському рівнях. З цією метою суб'єкти господарювання мають працювати у тісному взаємозв'язку з науковими установами регіону й постійно оновлювати кадровий склад з метою залучення молодих висококомпетентних, талановитих та мотивованих на досягнення й безперервний професійний розвиток фахівців.

Ретельне виконання трьох означеним вимог дозволить регіонам України визначитися з напрямами перспективного розвитку своєї економіки та побудувати стратегію її оздоровлення та сталого соціально-економічного зростання. При цьому основну роль організатора, координатора та мотиватора процесів реалізації смарт-спеціалізації в регіоні мають відіграти органи регіональної влади. Обґрунтуванню підходів до ефективної реалізації ролі регіональної влади і мають бути присвяченими подальші дослідження.

Solyanik A.O.
NTU "KhPI"

UNEMPLOYMENT IN UKRAINE IN TERMS OF COVID-19

The problem of unemployment in Ukraine in terms of Covid-19 is a constant question for scientists. Searching for the cases and consequences they try to obtain the solution. It's important to know facts that lead to increasing an unemployment, because it has a huge influence on the country's economy and welfare. A lot of

scientific researches exist on the theme because of topicality [3, 4]. This article is written to reveal roots of emergence of unemployment problem during the pandemic time in case of a quarantine regime.

First of all, it's well-known that the problem of unemployment put in appearance in Ukraine many years ago even before COVOD-19. But since the quarantine time it is hugely increasing. The status of unemployed was given to 432 thousands of people, it is 67% more than in current time of 2019 [3]. At the start of the pandemic there were 149 thousand of unemployed people. It is really exceed supply for workforce. Employers forced people to take vacations at their own expense. Such activities were caused by the government restrictions and actions. A great amount of enterprises were closed, international business can't survive due to closed boarders, and many workplaces had been cut. There are 13,3 thousands of individuals who stopped their performance [2, 3]. Owners had not money for paying workers. The government made worse and started to enlarge the rate of minimum wage, so it's a big barrier for employers because it is additional expenses as bigger taxes. So it caused already available hidden unemployment. A lot of people work illegally of their own free will because they just want to survive [4]. Suchwise we faced with nine competitors on a one workplace. Also, there are a lot of new vacancies connected with online working, freelance e.t. Such workers are not always included in the statistics, in this way it causes untrue in official data [1]. It can't be without attention that exactly employees are in danger of COVID-19 decease. It decreases a range of labour force. Many migrants returned and faced with a lack of work in native country. As it's known a big part of economy depends on migrants cash that they bring and spend in the homeland.

According to these cases we have a huge demission in the GDP rate that is a key of solution the problem and the powerful instrument for manage the economy for obtaining appropriate condition for prosperity of Ukraine [1]. So the fall of economy is hard to stop before the end of quarantine and restrictions, but it can be stable if our government is act in appropriate way.

The information stated above could give the source of future thinking about an up-to-day problem with performances of the government and labour marker. To make condition better it's necessary to pay attention on the laws and activities of the government. In the next month Ukraine is waited for very hard time, because it's a high probability of the second total quarantine, so the government should be prepared to such situation and support stability and recovering of the economy, inflows of foreign funds and development of industrial and service sectors.

References:

1. State Statistics Service of Ukraine URL: http://www.ukrstat.gov.ua/
2. Analysis of the unemployment rate in Ukraine: problems and ways to overcome it URL: http://www.eapk.org.ua/sites/default/files/eapk/2018/05/eapk_2018_05_p_85_92.pdf
3. Borodenko M. Coronacrisis in Ukraine: Consequences for the Ukrainian economy URL: https://cyberleninka.ru/article/n/koronakrizis-na-ukraine-posledstviya-dlya-ukrainskoy-ekonomiki/viewer
4. Zaitseva I. Unemployment as one of the a global problems of the modern world URL: https://cyberleninka.ru/article/n/bezrabotitsa-kak-odna-iz-globalnyh-problem-sovremennogo-mira/viewer

Строгов С.Ф.,
ХНПУ ім. Г.С. Сковороди

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК В СТРАТЕГІЇ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Вихід із сучасного кризового становища, яке склалося в національних економіках різних країн світу під впливом нових глобальних викликів, зокрема пандемії від COVID-19, забезпечення сталого соціально-економічного розвитку потребують значного посилення ролі державної макроекономічної політики та реалізації її основних стратегічних цілей. Для

України підвищення конкурентоспроможності національної економіки є умовою посилення експортних можливостей, підвищення добробуту населення, вирішення багаточисельних соціально-економічних проблем. За сучасних умов це неможливо без невпинного здійснення інноваційного розвитку в макроекономічній політиці держави. Якщо аналізувати світовий досвід, то спостерігаємо, що найвищі місця в рейтингах конкурентоспроможності на світових ринках демонструють ті країни, які успішно реалізують інноваційні чинники. В Україні ж вкрай недостатньо використовуються регулятивні можливості макроекономічної політики щодо інноваційного розвитку, що й обумовлює актуальність дослідження цих теоретичних та практичних питань.

Інноваційна орієнтація макроекономічної політики базується на створенні середовища та умов для розвитку науково-технічного потенціалу національної економіки, його оптимального використання для продукування інновацій через наступні види регулятивної діяльності держави: державну підтримку фундаментальних і пошукових досліджень; використання різноманітних форм та джерел фінансування і непрямого стимулювання наукових досліджень; максимальне стимулювання інноваційного бізнесу.

Аналізуючи світову практику формування та реалізації макроекономічної політики, стратегії інноваційного розвитку і підвищення конкурентоспроможності національних економік розрізняються за критерієм рівня та форм підтримки інноваційної діяльності: державні стратегії активного втручання; стратегії децентралізованого регулювання; змішані стратегії. В стратегії активного втручання держава дотримується того, що інноваційна діяльність є головною складовою економічного зростання, і реалізує вибір пріоритетів науково-технічного розвитку, організацію та фінансування важливих програм і проектів. За такою стратегією здійснюється інноваційна політика у Франції, Японії, Нідерландах. Стратегія децентралізованого регулювання інноваційної діяльності характеризується тим, що держава здійснює стимулювання інноваційної діяльності та боротьбу

з бюрократизацією і зайвою регламентацією даної діяльності. Такого типу стратегія використовується в США, Великобританії та в ряді інших країн. У змішаній стратегії інноваційної макроекономічної політики має місце поєднання попередніх двох стратегій та, як правило, використовується вона в країнах з великим державним сектором, прикладом якої може бути інноваційна стратегія у Швеції.

В Україні цілком прийнятна державна стратегія активного втручання, та важливо реально втілювати її в життя. За комплексним індикатором рівня інноваційності національної економіки – індексом інноваційного розвитку (The Global Innovation Index – GII) Україна в 2020 р. зайняла 45 місце із 131 країни світу (показник дорівнював 36.32), і цей показник у 1,5–1,8 рази нижчий, ніж в країнах – лідерах інноваційного розвитку.

Для реалізації інноваційного розвитку в стратегії підвищення конкурентоспроможності економіки України необхідно збільшувати загальний обсяг асигнувань на науково-дослідні та науково-технічні розробки, орієнтуючись на світові тенденції. Важливо створювати сприятливі умови для стимулювання бізнесу в питаннях інноваційної діяльності та фінансування науково-технічних інноваційних проектів. Це має сприяти не тільки більш ефективному використанню і подальшому розвитку інноваційного потенціалу країни та підвищенню конкурентоспроможності національної економіки, а й значному підвищенню ефективності макроекономічної політики.

Сухов В.М.

ХНПУ ім. Г.С. Сковороди

ДЕРЖАВНЕ АНТИКРИЗОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ НОВИХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

На сучасному етапі розвитку світової спільноти проблеми антикризового регулювання національної економіки набувають особливої

актуальності, як на локальному, так і на глобальному рівнях. Структурні зміни глобального характеру, економічні та фінансові кризи, які посилились під впливом пандемії COVID-19, погіршення бюджетно-боргових зобов'язань провідних країн світу, свідчать про те, що в цих умовах старі підходи до формування механізмів антикризового регулювання не дієві та потребують вдосконалення.

В Україні вже багато років спостерігаються системні та затяжні кризові процеси в економічній, соціальній і політичній сферах життя, які значно погіршились у зв'язку з пандемією COVID-19. Поширення COVID-19 суттєво погіршує фінансово-економічний стан країни. Відбувається падіння зайнятості та реального ВВП, значних втрат зазнає корпоративний сектор, скорочується приплив іноземних інвестицій, існує загроза здешевлення національної валюти.

Для виправлення ситуації необхідно застосувати антикризове регулювання з використанням антикризових стратегій. Під антикризовим регулюванням національної економіки в економічній науці розуміють процес цілеспрямованого впливу органів державного управління на упередження, недопущення та мінімізацію негативних наслідків кризових явищ з метою забезпечення сталого економічного розвитку. Для можливого попередження і подолання криз важливо застосовувати в комплексі методи економічного аналізу, соціальні технології, прогнозування, розробку складних інвестиційних проектів та антикризових програм. Механізм антикризового регулювання національної економіки, за умов застосування системного підходу, охоплює послідовне виконання функцій регулювання, що дає змогу досягти певного економічного ефекту та виявляється в системах і процесах. Зміст функцій, які здійснюються в процесі регулювання, залежить від стану національної економіки, розмірів кризи, рівня та якості управлінських структур, а також інших чинників. З метою подолання кризових проявів в економіці України необхідно активувати підходи до антикризового регулювання та посилити державне втручання в такі проблемні сторони

економіки: високі темпи спаду виробництва; однобічність розвитку; хронічний дефіцит державного бюджету та фінансова заборгованість; низький рівень технологій; експорт сировини і енергоресурсів; низький рівень добробуту та якості життя населення; значна питома вага державного сектору в економіці; перешкоди для розвитку національного приватного капіталу. Розв'язанню названих проблем повинно сприяти застосування інструментів антикризового регулювання, де важливе місце належить прогнозуванню, розробці антикризових програм і планів. Важливість прогнозування криз визначається циклічністю економічного розвитку та їх невідворотністю. Прогнозування суттєво впливає на вирішення проблем щодо мінімізації негативних наслідків кризових явищ. Антикризові програми і плани – це найважливіші інструменти реалізації антикризового регулювання. Як показав світовий та вітчизняний досвід подолання глобальної фінансово-економічної кризи 2008–2009 років, антикризові програми для їх успішності повинні бути спрямовані не тільки на досягнення короткострокових цілей (на 1–2 роки), а й враховувати довгострокові цілі. Антикризове регулювання національної економіки з урахуванням особливостей сучасної кризової ситуації має здійснюватись поетапно і послідовно для досягнення бажаного результату за умов мінімальних додаткових витрат, орієнтуючись на принципи сталого розвитку. Найважливішими для української економіки є програми підтримки бізнесу і промисловості, в яких важливе місце мають зупинка зростання тарифів держмонополістів, зниження податків і тарифів для промислових галузей і підтримка експорту, а також надання максимальної свободи малому й середньому бізнесу, враховуючи інтереси розвитку національної економіки, зокрема, у імпортозаміщенні, виробництві соціально значимої продукції, виробів медичного призначення.

Телиженко А.В.
ХНУ ім. В.Н. Каразіна

LLOYDS BANKING GROUP: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КОМПАНІЇ НА ОСНОВІ SWOT-АНАЛІЗУ

У сучасному світі постійного розвитку та глобалізації компанії, щоб вистояти в конкурентній боротьбі на сучасному світовому ринку, повинні вміти швидко використовувати будь-які сприятливі можливості для ведення бізнесу будь-де, швидко реагувати на зміни, що відбуваються як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку.

Актуальність даної теми дослідження зумовлена постійним зростанням конкуренції у світі та необхідністю визначення ефективних інструментів та стратегій управління міжнародним бізнесом задля досягнення найвищих результатів на прикладі передуючої фінансової компанії Lloyds Banking Group.

Компанія Lloyds Baking Group є холдинговою компанією з довгою історією. Lloyds Banking Group (LBG) – є найбільшим британським фінансовим інститутом, який надає різного роду банківські послуги в комерційних і роздрібних банках, всі види страхування, споживчого кредитування, управління національним багатством і активами, а також оптовою торгівлею. Lloyds має великі закордонні операції в США, Європі, на Близькому Сході та в Азії та мав у 2019 р. дохід 18,1 тис. фунтів стерлінгів [1].

Щоб розглянути становище такої фінансової установи як LBG, було проведено SWOT аналіз компанії, який є найбільш популярним інструментом в управлінні ризиками та прийнятті управлінських рішень.

Strengths (сильні сторони). Тут ми маємо той факт, що LBG найбільший цифровий банк Великобританії, який пропонує широкий кошик послуг. Технології відкривають організаційні переваги з точки зору ефективності,

здатності реагувати на зміни в робочому середовищі, а комплексна багатоканальна розподільча мережа разом із стратегією, орієнтованою на споживача, та адаптацією до нових цифрових можливостей допомагає задовольнити мінливі потреби споживачів.

Weaknesses (слабкі сторони). Велика кількість операцій у LBG є комп'ютеризованими, це є не тільки сильною стороною, а й слабкістю, адже контроль безпеки та ефективності функціонування у такій великій компанії є надзвичайно складним процесом. Також варто відзначити той факт, що Ллойдс пропонують дійсно великий ряд послуг та має під своїм керівництвом велику кількість дочірніх компаній та підрозділів. Управління такою кількістю є важким процесом і вони мають встигати працювати дійсно ефективно, щоб залишатись №1.

Opportunities (можливості). Тут очевидною можливістю є варіанти диверсифікації, тобто створення та надання нових унікальних послуг у своєму секторі, а також можливість покращити взаємодію з клієнтами та притягнути увагу нових клієнтів. Хоча на даний момент завдяки технологіям цей аспект знаходиться на високому рівні, тим не менш його варто удосконалити задля залучення нових іноземних клієнтів.

Threats (загрози). Найбільшою є загроза кібератаки, яка приведе до великих втрат й негативному впливу на економіку країни, адже, як було сказано раніше, Ллойдс це цифровий банк. Не можна не сказати про велику конкуренцію у банківському секторі, яка також є значною загрозою. Окремо тут також варто виділити невизначеність щодо впливу виходу Великобританії з ЄС на існуючу нормативно-правову базу.

Ллойдс мають на меті вийти за рамки звичайного бізнесу. У їх планах допомогти вирішувати соціальні, економічні та екологічні проблеми, які мають найбільше значення для Британії, такі як екологічна стійкість, пошук дому, збереження для подальшого життя, підтримка бізнесу, формування цифрових навичок, відстоювання різноманітності, подолання соціальної неблагополуччя [2] [3].

Отже, за допомогою SWOT-аналізу ми розглянули з якими проблемами може стикнутись велика компанія та які перспективи для розвитку вона має на прикладі компанії Lloyds Banking Group як глобальної фінансової установи. Компанії мають детально продумувати свої стратегії, щоб усі свої слабкі сторони та загрози ліквідувати або використати на свою користь задля досягнення найвищих результатів. Визначення конкурентних позицій, своїх слабких та сильних сторін є невід'ємною частиною загального розвитку компанії та вимагає ретельного дослідження ринку, оцінки конкурентів та вибору чіткої стратегії управління бізнесом на зарубіжних ринках. Важливим є і надалі вивчати та аналізувати великі компанії, щоб більш детально розібратись у тому, що приводить їх до успіху, з якими проблемами вони стикаються та як їх долають, та як вони впливають на загальне становище країн, у яких вони розміщенні.

Список літератури:

1. *Lloyds Banking Group PLC. Reuters.* URL: https://www.reuters.com/companies/LLOY.L (last accessed: 18.01.2021).

2. *Our Business Model. Lloyds Banking Group.* URL: https://www.lloydsbankinggroup.com/investors/our-strategy/business-model/ (last accessed: 18.01.2021).

3. *Lloyds Banking Group SWOT&PESTLE Analysis. S&P.* URL: https://www.swotandpestle.com/pdf/index.php?id=1479/153/895 (last accessed: 18.01.2021).

Ткач Л.С.

НТУ «ХПІ»

ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ

Інвестиції іноземних держав є важливою складовою економіки будь-якої країни. У розвинених країнах їх рівень є доволі високим, що означає тісну співпрацю з іншими країнами та стабільний стан економіки.

В Україні рівень іноземних інвестицій є доволі нестійким. Це може викликати неабияке здивування з одного боку, адже країна має доволі вигідне географічне положення, природні ресурси і достатню кількість працездатного населення. З іншого боку, у державі панує постійна нестабільність, пов'язана з бойовими діями, розвитком корупції та низкою інших негативних чинників. На фоні цих проблем інвесторам не зовсім вигідно вкладати капітал в економіку України, бо ж вони постійно мають ризик втратити свої вкладення.

Найбільшим іноземним інвестором в Україні є Кіпр, згідно з даними наданими НБУ. Загалом Кіпр інвестував в нашу державу 15,494 млрд доларів. Друге місце посідають Нідерланди з рівнем інвестицій 10,261 млрд доларів. Третє місце займає Швейцарія – 3,087 млрд доларів. Останнім часом, особливо у 2020 році, інвестиції від підприємств Кіпру значно скоротилися. Так, у першому кварталі 2020 року скорочення досягло 1,4 млрд доларів. На жаль, аналогічна тенденція спостерігається у відносинах з іншими країнами: Німеччина скоротила фінансування на 427,5 млрд доларів, а Нідерланди на 187,4 млн доларів. Проаналізуємо стан розвитку іноземних інвестиції в Україна на підставі даних таблиці 1.

Таблиця 1. – Динаміка іноземних інвестицій в Україні

Рік	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Прямі іноземні інвестиції	10913	4816	6495	7207	8401	4499	410
Рік	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Прямі іноземні інвестиції	2961	3284	2202	2355	3070	249	

Дані таблиці свідчать про нестабільність інвестування в Україну, різкі злети і такі ж різкі падіння. Особливо помітними є різниці між показниками у 2008–2009, 2013–2014, 2019–2020 роках. У 2009 році спад фінансування був спричинений загальною світовою кризою. Це різке зменшення інвестицій в Україну іноземцями показало, наскільки сильно вона залежить від

закордонних інвестицій. У 2014 року відтік фінансування був пов'язаний з бойовими діями на сході України. А у 2020 причиною зменшення інвестування є вилучення реінвестованих доходів. Окрім того, дані 2020 року уже переглянуті за новою методологією. На жаль, прогнози конференції ООН щодо скорочення на 40% інвестицій в Україні протягом 2020–2021 років, починають збуватися.

Вагомим недоліком для економіки України є той факт, що іноземні інвестори вкладають капітал здебільшого у промислову сферу виробництва, фінансову діяльність, оптову та роздрібну торгівлю, а не в високотехнологічні та наукоємні сфери виробництва. Це б значно посилило розвиток країни, нарощування її виробничої здатності і можливість конкурувати з іншими державами на світовому ринку. Таким чином, країни-інвестори бачать Україну як виробника ресурсів, а не кінцевих продуктів. Успішний експорт – це експорт здебільшого кінцевої продукції, а не сировини.

Таким чином, на сучасному етапі розвитку нашої держави іноземні інвестиції не здійснюють бажаного позитивного впливу на економіку. Причиною цьому є не лише їх брак, а також їх спрямування у галузі, що не є пріоритетними для країни. Саме тому Україна має звертати особливу увагу на стабілізацію і підвищення рівня закордонного інвестування. Це допоможе налагодити міцну співпрацю з іноземними країнами, що забезпечить стабільність і розквіт економіки, її модернізацію. Також це допоможе зміцнити і закріпити свої позиції на світовому ринку. Виконання поставлених завдань допоможе подолати низку проблем всередині країни з метою зростання привабливості для інвесторів.

Токар А.В.
НТУ «ХПІ»

ПОВІЛЬНЕ СПОЖИВАННЯ ЯК ТРЕНД СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

Зараз в усьому світі культивується прискорений темп життя. Але ця тенденція негативно відображається на житті людини та суспільства в цілому. Цьому прискоренню життя знайдена противага. Альянс Slow food (дослівно – "повільна їжа"), є частиною соціального руху Slow life ("повільне життя"), головна мета якого – уповільнення ритму життя. Прихильники руху радять припинити спроби встигнути все на світі і почати проживати кожен день повільно і з насолодою.

Поштовхом для слоуруху став McDonald's, який планували відкрити в центрі Риму в 1986 році. Італійський журнал Карла Петрина організував з цієї нагоди акцію протесту. Мітингувальники заявляли тоді, що італійська кухня гідна того, щоб насолоджуватися нею без поспіху і метушні. Ця акція стала початком руху Slow Food, яка офіційно була створена в 1989 році. Прихильники нового руху почали відкривати заклади здорового харчування, зберігаючи традиції національної кухні Італії. Сьогодні ж ресторани слоуфуда відкриваються по всьому світу. За даними офіційного сайту, зараз він налічує близько мільйона прихильників в 160 країнах світу. Символ слоуфуда – равлик, який повільно повзе по світу. Головна мета Альянсу – збереження виробничого біорізноманіття, підтримка дрібних виробників, локальних продуктів і пов'язаних з ними гастрономічних традицій. В промисловому виробництві зі слоурухом вводиться тенденція закупки сировини(продуктів) у фермерів і невеликих локальних виробників, спираючись на те, що вона більш екологічна та натуральна. Внаслідок цього агропромисловий комплекс виводиться на абсолютно новий рівень розвитку. В Україні слоурух з’явився в 2004 році через створення конвівіума в Києві.

Вже більше 10-ти років цей рух підтримує національних фермерів та малих підприємців.

Таким чином, слоурух позитивно впливає не тільки на суспільство, а й на стан економіки країни. Якщо детальніше зайнятися дослідженням даного руху, можна знайти рішення для ще багатьох проблем.

Чередніченко Є.С.
НУБіП України

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОГО СОНЯШНИКА

Розвинені аграрні країни світу здійснюють активну науково-технічну та інвестиційну політику з розвитку екологічного землеробства. В результаті використання органічних і біологічних технологій отримують так звані органічні продукти, які відрізняються від звичайних не тільки наявністю сертифіката, а й екологічною безпекою, високою якістю і свіжістю, смаковими властивостями.

ТОВ «К Агро»в органічному виробництві соняшника замість отрутохімікатів використовує фітобіопрепарати в рідкому стані, що дозволило поліпшити флору грунту.

Розрахунок економічної ефективності виробництва соняшнику наведено в таблиці 1.

Таблиця 1. Економічна ефективність виробництва соняшника

Показники	2018 р.	2019 р.	2019 р. у % до 2018 р.
Повна собівартість 1 т зерна, грн	6085,99	5292,17	86,96
Ціна реалізації 1 т, грн без ПДВ	8509,60	8317,96	97,75
Прибуток на 1 т, грн	2423,61	3025,78	124,85
Рівень рентабельності, %	39,82	57,17	X

Зі збільшенням площі посівів соняшнику більш, ніж в 3 рази, врожайність зросла на 4 ц / га, валовий збір та реалізація – майже в 4 рази.

Повна собівартість 1 т зерна в 2019 р. зменшилася на 13,04% в порівнянні з 2018 р. Ціна реалізації 1 т зменшилася на 191,64 грн, що становить 2,25%. В результаті збільшився прибуток і рівень рентабельності вирощування культури з 39,82% до 57,17%, що характеризує правильно вибране планування в діяльності рослинництва компанії.

Розглянемо витрати і ефективність вирощування органічного соняшнику (табл. 2) і порівняємо отримані результати. Хоча порівнювати органічне і традиційне виробництво по ефективності досить складно. Показник урожайності не відображає того факту, що органічне землеробство часто вимагає великих витрат праці, що відбивається на вартості кінцевої продукції. Сертифіковані органічні продукти, як правило, коштують дорожче традиційних продуктів.

Таблиця 2. Економічна ефективність виробництва органічного соняшника

Показники	2018 р.	2019 р.	2019 р. у % до 2018 р.
Повна собівартість 1 т зерна, грн	4565,38	5667,02	124,13
Ціна реалізації 1 т, грн без ПДВ	8937,66	9689,02	108,41
Прибуток на 1 т, грн	4372,27	4022,0	91,99
Рівень рентабельності, %	95,77	70,97	Х

При вирощуванні органічного соняшнику врожайність культури значно нижче, ніж в традиційній технології. Це звичайний процес при переході до органічного землеробства. На відміну від раніше розглянутого виробнича собівартість органічного соняшнику в 2018 р. була на 1520,61 грн / т менше, проте вже в 2019 р. підприємство збільшило витрати на фітобіопрепарати в два рази, що в свою чергу підвищило виробничу собівартість на 25%. Зростання повної собівартості 1 т зерна на 1 101,64 грн і ціни на 751,36 грн

дозволило підприємству зберегти рівень рентабельності на досить високому рівні – 70,97% в 2019 р. Незважаючи на більш низьку врожайність і зростання собівартості, рівень рентабельності вирощування органічного соняшнику значно перевищує цей показник у традиційній технології.

Спад рентабельності виправданий соціально відповідальною політикою компанії та збереженням природних ресурсів при підвищенні витрат на фітобіопрепарати, яка є структурним елементом сталого розвитку сільськогосподарських земель України.

Чудакова К.А.
НТУ «ХПІ»

A THEORETICAL MODEL OF UKRAINE'S ECONOMIC POLICY IN THE CONDITIONS OF OVERCOMING THE CRISIS

The relevance of this problem lies in the fact that it is very close to every Ukrainian, during the time when people stop hoping that Ukraine has a chance to restore economic independence. Difficult economic situation of the country is aggravated by Ukraine's debt to other countries. It should be noted that in 2020 almost all countries in the world are in a crisis situation. Therefore, finding ways out of the crisis is very relevant today.

To improve the economic situation of the country it is necessary to bring out the effective policies and implement the effective economic models. Consider several models of overcoming the crisis: Japanese (1950–1973), the US economic policy model (2007–2013), neoclassical theory, models of a liberal market economy, an organized market economy and Keynesianism.

We believe that the main factor is the mentality, so the models of overcoming the crisis, which assumed a tightening of economic policy, had to be discarded. The neoclassical view of the way out of a crisis situation also did not fit, since the theory is based on the perception of a person as a rational unit from an

economic point of view, although most people do not fit this concept. Also, in the modern economy prices will mostly be determined by technology rather than competition. Indeed, in the modern conditions, with changing in demand, the volume of supply will likely change, and not the price of goods.

Referring to the analysis carried out, the most effective model of overcoming the crisis for Ukraine can be the model of an organized market economy, which involves government interaction and cooperation of the business owners, and the employees of the enterprise. First of all, it is necessary to change the existing model of decision-making within the enterprise. The experience of Germany shows, that the organized model is very effective. But no owner wants to give up his right to regulate the operation of the enterprise, and therefore, coercive measures from the state in the form of changing legislation in favor of corporate policy should be used. It should be noted that the state should not exceed its powers and maintain the status of a regulatory center. This will give an impetus to the development of the economy and a positive effect.

Government should actively pursue a policy of the implementation of startups, because most potentially successful ideas remain unfulfilled due to an ill-conceived system. Each person seeks self-realization; therefore the role of the state is to provide him with favorable conditions. This will lead to the creation of new jobs; the outflow of qualified personnel abroad will decrease. And after that, the number of foreign investments will increase.

Unfortunately, Ukraine is an import-dependent country, with a negative balance in recent years. For example, country is a leader in the export of grain crops, and a leader in the import of the same. Therefore, the country should adhere to a policy of self-sufficiency.

As during the Japanese miracle, when Japan bought technology, Ukraine, in turn, can give the potential of the population to manifest itself, not necessarily by investing huge monetary investments, but at least not by limiting the actions of the population.

Шаєв С.В.
ХНАДУ

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Будівельна галузь є надзвичайно важливою для економіки будь-якої держави. Саме ця галузь утворює значний обсяг додаткової вартості та займає одне з лідируючих місць в структурі виробництва та з точки зору кількості працевлаштованих осіб у будь-якій розвиненій країні.

Важливою для економічного розвитку галузь будівництва є і для економіки України. Основні показники вітчизняної будівельної галузі наведені в табл. 1.

Таблиця 1 – Статистичні показники будівельної галузі України

Показник	Рік				
	2015	2016	2017	2018	2019
Обсяг виготовленої продукції, товарів, послуг, тис. грн.	142249326,6	180385634,7	229552155,2	282740145,6	417380103,8
Частина будівництва в загальному обсязі виробництва суб'єктами господарювання, %	4,12	4,28	4,31	4,55	5,98
Кількість зайнятих, осіб	282458	283976	293639	312251	344484

Частина будівництва в загальному обсязі зайнятих, %	3,39	3,44	3,55	3,61	3,77

Складено автором на основі [1]

Отже, як бачимо з даних таблиці 1, галузь будівництва дає біля 5–6% обсягів виробництва в Україні та біля 4% робочих місць. За статистичними даними можна помітити стрімке зростання галузі у 2019 році. Однак, зрозуміло, що кризовий 2020 рік дещо сповільнив розвиток галузі. За даними [2] падіння обсягів виробництва у будівництві в І кварталі 2020 року склало 5,5%. Однак галузь стала однією з тих, що почали відновлюватися найбільш швидко разом з послабленням карантинних обмежень. Так падіння галузі будівництва в квітні 2020 року становило 16%, однак вже в травні це було 2,6%, а в червні лише 0,1% в порівнянні з аналогічним періодом попереднього 2019 року.

Разом з тим слід зауважити, що останніми роками для розвитку галузі будівництва стали актуальними такі традиційні та нові проблеми:

– проблеми фінансування, які значно посилилися через подорожчання кредитних ресурсів;

– проблеми пов’язані з правовим регулюванням діяльності будівельних підприємств;

– проблема нестачі кваліфікованих фахівців та працівників робітничих спеціальностей.

Окремо слід зупинити увагу на останній проблемі, а саме проблемі кадрового «голоду» галузі, бо причиною виникнення її стала саме глобалізація світової економіки та відтік фахівців та робітників за межі України для працевлаштування в будівельній галузі в країнах Європейського Союзу. Така ситуація є дуже несприятливою для розвитку галузі та потребує

негайного вживання заходів з боку уряду України та працедавців в будівельній галузі. 2020 рік в силу загальносвітових карантинних заходів дещо сповільнив відтік кадрів з галузі, однак без впровадження змін проблема в подальшому буде лише посилюватися.

Список літератури:

1. *Державна служба статистики України*. URL: http://www.ukrstat.gov.ua (дата звернення 28.01.2020).

2. *Україна: вплив COVID-19 на економіку і суспільство*. Консенсунс-прогноз. URL: https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=Konsensus-prognoz (дата звернення 18.01.2020).

Шкварук Д.Г., Дончак Л.Г.,
ВННІЕ ЗУНУ

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ПУБЛІЧНИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ В СУЧАСНИХ ПРОЦЕСАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У сучасних умовах розвитку економіки контроль у фінансово-бюджетній сфері є одним із основних пріоритетів у забезпеченні економічної безпеки крани. Та, нажаль, сьогодні в існуючому законодавстві існує чимало не визначених моментів, які загрожують ефективному розвитку економіки. До них можна віднести: порушення фінансово-бюджетної дисципліни на всіх рівнях органів влади, збільшення фінансових порушень, послаблення відповідальності, а також значна втрата основної державної функції контролю. Тому враховуючи ці та інші загрози в органах публічної влади варто створити ефективний механізм протидії та створення надійної економічної безпеки, шляхом забезпечення правильного виконання функції управління державними фінансами – контролю.

Теоретичні та практичні аспекти фінансового контролю досліджували чимало вчених, серед яких О.О. Анісімов, О.Ю. Грачова, І.М. Іванова,

Л.А. Савченко, О.П. Пащенко та ін.. Щодо вивчення державного фінансового контролю, то даним питанням займались: В.К. Симоненко, І.Б. Стефанюк, В.В. Бурун та багато інших.

Дослідивши наукову літературу можна зробити висновок, що державний фінансовий контроль, з одного боку, це цілісна система, яка охоплю всю фінансову сферу країни, а з іншого, це окремі елементи, що потребують постійного контролю та корегування дій. Тобто, фінансовий контроль – це контроль за надходженням, використанням, зберіганням, плануванням фінансових ресурсів країни.

Очевидно, що сьогодні держава не може належним чином реалізувати свою політику фінансового контролю, адже з умовами децентралізації влади виникло чимало нюансів, які потребують негайного вирішення. Фінансова політика публічних органів влади полягає у забезпеченні своєчасного і точного фінансового планування, стратегічного планування, а також наповнення дохідної частини бюджетів, розподіл та ефективне використання.

Для більш ефективного виконання функції державного фінансового контролю з метою збільшення економічної безпеки країни, можна запропонувати наступні заходи:

– чітко окреслити сферу дії фінансового контролю, це допоможе розв’язати проблему дублювання функцій і повноважень контролюючих органів;

– створити загальнодержавну систему визначення і моніторингу порогових значень індикаторів, що характеризують рівень захищеності національних інтересів;

– розробити єдиний системний законодавчий акт у сфері державного фінансового контролю в Україні;

– поглибити методологічні та організаційні засади взаємодії елементів системи фінансового контролю країни.

В епоху глобальної економіки потрібною є подальша робота над удосконалення державного фінансового контролю України, оскільки для

забезпечення економічної стабільності необхідними є колективні дії на глобальному рівні. Україна повинна будувати чітку модель фінансового контролю, основою якої мати стати довіра громадян та захист економічних інтересів держави на світовому ринку.

Яковлев В. І.
НТУ «ХПІ»

МЕТОДИ ОЦІНКИ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Оцінка виробничого потенціалу машинобудівних підприємство серед науковців завжди викликало багато питань. Головною задачею виробничого потенціалу на кожному підприємстві є створення конкурентоздатної продукції при мінімальних витратах, саме тому компанії постійно шукають нові резерви для оновлення виробничого потенціалу. Складний структурний склад виробничого потенціалу і особлива важливість за допомогою якої відбувається врахування взаємозв'язку його елементів, які вимагають розробки методів оцінки та обліку якісно різнорідних ресурсів для встановлення їх результуючої величини при будь-яких співвідношеннях структурних елементів [1].

Науковці Ю.В. Тюленєва, О.Л. Сичков вважають, що стосується оцінки виробничого потенціалу, то для підприємства варто понад усе прорахувати зміни у: матеріальних ресурсах, трудових ресурсах, основних засобах та ін. Також доцільно застосовувати факторні моделі та діагностику прогнозування діяльності. Від правильно здійсненої оцінки виробничого потенціалу підприємства залежатиме ефективне використання та розвиток потенціалу підприємства, що допоможе здобути поставлені перед підприємством цілі [2].

Вчений Сергієнко Т.І. формулює оцінку виробничого потенціалу, як всеосяжну систему показників, причому в основу конструювання такої системи має бути покладена структурна модель, що враховує не тільки фактичну динаміку, а й теоретичні передумови[3].

Таблиця 1.1 – Методи розрахунку виробничого потенціалу[4–7]

Методи	Характеристика
Функціональний метод	Об’єми виробничого потенціалу підприємства метод базується на пошуку виробничого потенціалу, який буде співвідноситися до величини виробляємої продукції
Еквівалентний метод	Даний метод ґрунтується на взаємозамінності елементів процесу. Величина якого-небудь елементу виробничого потенціалу перетворюються в інші елементи за допомогою коефіцієнтів.
Кореляційний метод	Передбачає собою використання кореляційно-регресійних моделей коли визначається величина виробничого потенціалу підприємства
Вартісний метод	Базується на вартості кожного елементу виробничого потенціалу, а також об’єднує усі основні фонди виробничого потенціалу, тим самим показуючи загальну суму виробничого потенціалу підприємства
Комбінований метод	Цей метод представляє собою об’єднання методів при визначенні виробничого потенціалу. (частіше за все вартісний метод та еквівалентний метод)
Витратний метод	Базується на витратах, які еквівалентні активної частині основних засобів, а також технологічний персонал та частину оборотних активів та інформацію.
Результативний метод	Він орієнтується на визначенні виробничого потенціалу еквівалентно до суми очікуваних доходів, що їх здатне отримати підприємство від виробничої діяльності
Аналоговий метод	Оцінка ґрунтується на співставленні показників підприємства з аналогічними показниками конкурентів

Індексний метод	Розраховується за допомогою встановлення індексів ваги кожного з різновидів ресурсів
Індикативний метод	Розраховується відхилення фактичних економічних параметрів виробництва від нормативних

Отже, як видно підходи щодо оцінки виробничого потенціалу машинобудівних підприємств в першу чергу залежить від того на основі яких ресурсних показників буде проводити дослідження керівники підприємства або науковці, слід також зазначити, що для повної оцінки декількох підприємств необхідно використовувати один і той же метод розрахунку, саме на основі цього можна буде спостерігати на скільки підприємства випереджає або відстає від своїх головних конкурентів.

Список літератури:

1. Горяча О.Л. Піходи до визначення й оцінки виробничого потенціалу промислових підприємств. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. №2 (18) 2012р. С.65–69

2. Тюленєва Ю.В. Оцінка ефективності управління виробничим потенціалом підприємства / Ю.В. Тюленєва, О.Л. Сичков. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2015р. Вип. 5. С. 126–129.

3. Сергієнко Т.І. Вимірювання величини і рівня ефективності використання виробничого потенціалу підприємства. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. №52. 2013.

4. Яковлев В.І., Колісник С.С., Другова О.С. Методичні підходи щодо ефективності виробничого потенціалу підприємства. ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури». *Східна Європа: економіка, бізнес та управління.* Випуск 4 (21). 2019.

5. Липкань О. В. Методичні підходи до оцінки виробничо-ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2012. Вип. 1. С. 145–147. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2012_1_34.

6. Плікус І. Й. Потенціал підприємства, його оцінка й трансформація: економічна та бухгалтерська інтерпретація. *Фінанси України*. 2012. № 4. С.91–105. URL: http://nbuv. gov.ua/UJRN/Fu_2012_4_11.
7. Толпежніков Р. О. Методика оцінювання виробничого потенціалу підприємства. *Економіка і регіон*. 2012. № 6. С. 102–106. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2012_6_20.

Ясинська Д.В.
ДДАЕУ

ЗАОХОЧЕННЯ – ЯК ФОРМА АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

В сучасних реаліях актуальним вбачається дослідження кризових явищ і формування умов, що дозволять вивести підприємство з кризового стану. Визначимось із антикризовою стратегією, яка допоможе підприємство вивести з кризового стану. Отже, на першому етапі необхідно усвідомити проблему, яка призвела до кризового стану (на даному етапі доцільно провести моніторинг середовища, в тому числі, контрагентів, з якими співпрацює підприємство); другий етап передбачає розуміння раніше визначеної проблеми (на даному етапі повинно відбутись зниження зовнішньої уразливості, підвищення гнучкості з середини системи, тобто, консолідація зусиль працівників товариства); третій включає конкретизацію проблеми (яка окрім всього іншого, стає імпульсом для розробки антикризової стратегії); на четвертому відбуваються активні заходи реалізації антикризової стратегії; п’ятий складається з прогнозу виходу з кризи.

Оскільки, положення ст. 44 Конституції України є чинними (відповідно до змісту яких: для захисту своїх економічних і соціальних інтересів усі працівники мають право на страйк) – економічно вигідніше створити умови, що будуть сприятливим та комфортними для здійснення працівниками своєї трудової функції, ніж терпіти деструктивні процеси на виробництві [1]. Це

буде коштувати дешевше ніж час «простою виробництва» і понесе менше фінансових витрат, а економічна корисність буде спостерігатись в короткостроковій перспективі. Особливо цікавим вбачається забезпечення співробітника моральним заохоченням, передбаченим Кодексом законів про працю України. Окрім того, що моральне заохочення не тягне за собою фінансових втрат – воно стимулює співробітника та спонукає його на плідну працю, надихає його. Наприклад, системний аналіз положень ст. 143 Кодексу законів про працю України свідчить про те, що до працівників можуть застосовуватись нематеріальні, моральні заохочення. Моральне заохочення організовує дисципліну праці на виробництві та мінімізує відсоток появи незадоволених працівників.

Аналіз наведеного свідчить про те, що власнику виробництва необхідно, перш за все, любити своїх працівників та морально заохочувати у відповідності до вимог статті 143 Кодексу законів про працю України [2].

Список літератури:

1. Конституція України: прийнята на п’ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141;

2. Кодекс законів про працю України: прийнятий 10 грудня 1971. *Відомості Верховної Ради України*. 1971. №50. Ст. 375;

3. *Комплексне забезпечення фінансово-економічної безпеки*: Навч.посіб./ Г.Є. Павлова, І.П. Приходько, Н.І. Демчук, Л.І. Катан. Дніпро: Акцент ПП, 2018. 560 с.

СЕКЦІЯ 6.
СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Голова секції: доц. Агаларова К.А.

Секретар секції: ст. викл. Козлова О. А.

Авраменко С. В.

НТУ «ХПІ»

NETIQUETTE – МОВНИЙ ЕТИКЕТ В ІНТЕРНЕТІ

Жодна нова інформаційна технологія не обходиться без того, щоб обтяжити наше життя новими турботами. Інтернет, будучи дзеркальним відображенням реального життя, включає в себе, як позитивні, так і негативні її сторони. Каламутний потік нав'язування ідей, товарів і послуг за допомогою конференцій, служб електронної розсилки та інших елементів мережі, розсилка скандальних і образливих послань складає одну зі сторін комунікацій в мережі.

В боротьбу з цими негативними моментами вступає зростаюча потреба в дотриманні певних «правил поведінки», які роблять мережеві комунікації зручними і безпечними. Правила поведінки та правила хороших манер для користувачів мережі часто називають «мережевим етикетом».

Актуальність полягає в тому, що саме поняття мережевого етикету з'явилося зовсім недавно, оскільки інтернет продовжує розвиватися і розширюватися, все більше людей знайомляться з ним. І, починаючи спілкуватися в Інтернеті один з одним, вони допускають безліч непомітних на перший погляд помилок. Ці помилки, породжені незнанням мережевого етикету, можуть причинити неприємності вам і вашим співрозмовникам.

Але, насправді, основними користувачами мереж Інтернет спочатку були, в основному, працівники державних установ та наукових організацій. Але з розвитком техніки і комунікацій в Інтернеті стало більше користувачів, що не відносяться ні до державних чиновників, ні до вчених. Багато хто з них використовують Інтернет саме в тих цілях, для яких він створювався – для пошуку інформації. Для інших Інтернет став місцем задоволення своєї цікавості і особистих амбіцій. Поступово Інтернет зі спільноти суто інформаційних мереж перетворюється в один з видів розваги, залишаючись при цьому, в першу чергу, джерелом інформації. Для цього потрібні важелі соціального контролю, а саме є необхідність у виробленні своїх норм етикету як для користувачів, так і для тих, хто їх обслуговує. І цим стало поняття – нетікет, яке має свої основні заповіді моралі в мережі.

Отже, тема мовного етикету є актуальною в наш час, бо коли всі користувачі Інтернету дотримуватимуться правил поведінки при комунікації в Інтернеті, то таке спілкування стане простіше, дружелюбніше, приємніше, а головне результативніше.

Анохіна А.О.
НТУ «ХПІ»

ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛІЗМУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

На даному етапі розвитку нашої країни тема націоналізму набуває значну актуальність. Багато в чому це обумовлено тим, що переслідування окремими частинами держави особистих інтересів, на тлі глобалізації, народжує величезне число націоналістичних ідей, які впливають на соціум. Становлення націоналістичних ідей, як основи перебігу розвитку сучасного суспільства, є тематикою суперечок та розбіжностей як всередині держави, так і за її межами.

Націоналізм – ідеологія, політика, а також психологічний підхід до національного питання, протилежний так званому інтернаціоналізму. Основа націоналізму – ідея національної переваги та національної винятковості, трактування нації як вищої надкласової форми спільності.

Відомі визначення націоналізму, що зв'язують його з різними інститутами: нація, культура, держава, які виражають націоналізм через його функції, а не через його характерні основні риси, приділяючи вкрай мало уваги конкретним характеристикам цього явища. На рівні національної держави націоналізм виконує такі функції: 1)інтегративна функція – державі може не вистачати згуртованості, лояльності громадян, націоналізм заповнює та забезпечує відсутні підстави лояльності; 2)легітимація існуючої політичної системи держави або ж навпаки, розмивання підстав легітимності влади; 3)функція стабілізації, оскільки тільки зі зростанням національної самосвідомості знижується ймовірність міжусобиць всередині держави й ймовірність агресії ззовні; 4)ідеологічна або світоглядна функція – націоналізм обґрунтовує можливість для нації змінити своє становище в сформованій світовій системі.

У більшості випадків метою націоналізму стає підвищення ефективності діяльності держави, проведення в ньому реформ, здатних якісно підвищити рівень культурної та соціальної захищеності громадян тієї чи іншої національності. Ще одна досить поширена мета національних рухів – отримання національними групами «національно-культурної автономії», що гарантує придбання громадянами тієї чи іншої національності інших можливостей вираження своєї ідентичності, розширення прав на основі політичного представництва, законодавчі ініціативи.

Враховуючи високе політичне значення національних рухів в сучасних державах, у багатьох випадках націоналізм використовується як політичне прикриття для отримання влади зовсім іншими соціальними силами. Така форма націоналізму часто стає прикриттям або знаряддям проникнення на політичний ринок тих сил, які не зацікавлені в публічному розголосі та

пред’явленні громадській думці своїх справжніх цілей.

Націоналізм – перш за все ідеологія, яка включає наступні елементи:

Існування націй. Націоналізм постулює, що людство законами природи поділене на фундаментальні одиниці – автономні й самодостатні нації, які відрізняються набором певних об’єктивних характеристик.

Суверенне право нації на самовизначення. Національні проекти можуть здійснюватися тільки у власній державі. Нація має право сформувати свою державу, яка повинна включати в себе всіх членів нації. Для кожної безперервної територіально-адміністративної одиниці політичні кордони повинні збігатися з культурно-етнічними. Нація володіє (суверенною) владою над чітко обмеженою територією, в межах якої проживає досить однорідне населення.

Солідарність. Однаковість досягається за рахунок об’єднання людей на ґрунті любові й братерства, а не шляхом нав’язування певної культури. Важливо, щоб члени нації відчували узи солідарності й діяли не однаково, а в унісон, порівнювали свої зусилля з устремлінням інших.

Нація як вища цінність. Відданість індивіда національній державі понад індивідуальних або інших групових інтересів. Завдання громадян – підтримувати легітимність своєї держави. Зміцнення є головною умовою для загальної свободи та гармонії.

Загальна освіта. Люди повинні отримувати всебічну формальну освіту, необхідну для повноцінної участі в житті нації, а також для ідентифікації з її культурою, історією та мовою.

Таким чином, у своїй основі націоналізм проповідує вірність та відданість своїй нації, політичну незалежність й роботу на благо власного народу, об’єднання національної самосвідомості для практичного захисту умов нації, її території проживання, економічних ресурсів та духовних цінностей. Він спирається на національне почуття, яке споріднене патріотизму. Ця ідеологія прагне до об’єднання різних верств суспільства, незважаючи на протилежні класові інтереси.

Баглик Ю.В.
ХНУ ім. В.Н. Каразіна

(НЕ)ДИСКРИМІНАЦІЙНА РЕКЛАМА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОШИРЕННЯ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ

Реклама – це потужний інструмент для впливу на аудиторію. Основною метою реклами є спонукання аудиторії купити певний товар або скористатися певною послугою. Наразі чи є це єдиним завданням реклами? Чи може реклама впливати не тільки на споживацьку поведінку?

Соціолог Еміль Дюркгейм вивчаючи питання про роль цінностей у суспільстві, виявив, що люди пристосовуються до стійких цінностей та приймають їх. А «примус» суспільною думкою регулює поведінку людини та прискорює усвідомлення пануючих у суспільстві норм, цінностей та, власне, самих думок [1, с. 291]. Як нам відомо, цінності – фундамент соціальних норм. Саме вони регулюють поведінку та свідомість індивідів. Це стосується всіх сфер суспільства, у т.ч. і реклами. Згадаємо, зокрема, ролі реклами: соціальна, освітня, просвітня, наукова тощо. Всі окреслені ролі йдуть пліч о пліч з цінностями суспільства у конкретному соціальному часі й просторі..

За багатьма рекламними роликами, нажаль, жінка стає прикладом сексуальної об’єктивізації. Сексуальна об’єктивація – сприйняття іншої людини чи відношення до неї як до інструменту чи об’єкту власного сексуального задоволення [2, с. 24]. Таким явищем, нажаль, не гребують й відомі бренди: Tom Ford прорекламували парфуми на фоні жінки в непристойній позі, Burger King зобразив жінку з широко розкритим ротом поруч із бургером, у Dolce&Gabbana була реклама зі слабкою жінкою, поруч з якою роздягаються чоловіки тощо. Завдяки такій рекламі жінка ототожнюється з товаром, і чим більше прикладів такої реклами, тим «нормальніше» цей феномен виглядає для суспільства.

Наразі для такої реклами є спеціальне визначення – це дискримінаційна реклама за ознакою статі – реклама, яка зображує або описує жінку чи чоловіка як прикрасу чи сексуальний об'єкт, включаючи натяки на статеві стосунки і сексуальність людей, які нічим не пов'язані з рекламованим продуктом і не мають прямих асоціацій зі споживанням продукту, товару чи послуг [3, с. 88] . Таку рекламу не можна назвати сучасною, із таким видом реклами ведеться активна боротьба на законодавчому, суспільному та професійному рівні. Недобросовісні бренди та компанії вимушені виплачувати штрафи за елементи дискримінації гендерну в рекламній кампанії. Проводяться дослідження, які розвіюють стереотипи навколо гендеру в рекламі. Так за даними платформи GirlPower Marketing 91% жінок відчувають, що творці реклами зовсім не розуміють їх [4].

Але наразі існує серйозна проблема: «за кадром» залишається неявна/ латентна (не)дискримінаційна реклама. Тобто існує трансляція гендерних стереотипів, про які голосно говорять, а є ледь помітна, на яку майже не звертається уваги. І саме на такій рекламі ми, зазвичай, маємо сегментацію аудиторії на чоловічу та жіночу. Кожному сегменту показано різні цінності: для жінок (ідеальна зовнішність, багатий чоловік, та статус «успішної матусі та дружини» і т.п.) та для чоловіків (дороге авто, солідна посада та гроші і т.і.). Це не дискримінує відкрито певну стать, але у нашій свідомості транслюється стійка стереотипна картинка: жінка повинна мати зовнішність з обкладинки, а, крім того, берегти сімейне вогнище. Чоловік же – «завойовник», успішна особистість, котра будує своє життя. Такі рекламні ролики поширюють гендерні стереотипі у суспільстві закріплюють усталені соціальні ролі та створюють певну соціальну дистанцію між жінками та чоловіками.

Крім цього, існують товари «за статтю», які також можна назвати ще одним стереотипом: гумки Dirol «Для неї» та «Для Нього», чоловічі та жіночі бритви Gilette і т.п. Таким товарам характерні сині або рожеві кольори, різні форми донесення повідомлень. У дослідженні Яндекс. Маркету 2016 року

були створені категорії «жіночих товарів» та «чоловічих товарів». При цьому цікаво, що товари для дітей відносяться до «жіночої категорії», але можемо згадати, що частіше за все, у дитини є обидва батьків. Ця думка є досить популярною в рекламних зразках. Наприклад, девіз сиропів «Доктор Мом»: «Лікує мама й Доктор Мом», а у рекламі мила «Duru» девізом головної героїні є: «Чистота та турбота про рідних – моя відповідальність».

Отже, гендерні стереотипи, які існують в суспільстві, транслюються і в рекламі. Вони прямо пов'язані з соціальними цінностям та нормами. В сучасному суспільстві немає місця дискримінаційній рекламі (в явному чи в латентному прояві) і це світовий тренд. Боротися з цим явищем необхідно рішуче, змінюючи правові і соціальні норми, через підвищенням стандартів для реклами, проведення соціологічних / рекламних досліджень, поширення сучасних цінностей відкритого суспільства в т.ч. із гендерних питань.

Список літератури:

1. Дюркгейм Е. Цінності та реальні судження. *Соціологія: її предмет, метод, призначення.* Москва: Канон, 1995. С. 291

2. Рассел Д. *Сексуальна об'єктивізація*. Москва, 2013. С. 24

3. Лилик І., Магдюк М., Лилик М. *Стандарти недискримінаційної реклами за ознакою статі: українська практика та міжнародний досвід*: монографія, К.: ТОВ «Видавничий Будинок «Аванпост-прим», 2011. 88 с. URL: https://girlpowermarketing.com/statistics-purchasing-power-women/

Беліменко Ю. Р.

НТУ «ХПІ»

БІЛІНГВІЗМ ЯК ІНДИВІДУАЛЬНЕ ТА СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ

Мова як основний засіб спілкування виконує роль інструмента, що забезпечує мобільність, ефективний обмін, поглиблення взаєморозуміння і взаємозбагачення представників різних культур.

Гострий соціальний інтерес до проблеми двомовності наразі характерний і для суспільства, проте актуальність і заангажованість цього питання, виражене емоційне забарвлення дискусій навколо означеної проблематики та маніпуляції поняттям перешкоджають виробленню загальнодержавної концепції мовної політики. Відкриття міждержавних кордонів призводить до поширення багатомовності в суспільствах різних країн світу, у зв'язку з цим зростає й інтерес до проблеми білінгвізму. Незважаючи на великий інтерес дослідників до білінгвізму як явища соціальної дійсності, соціальна теорія феномену білінгвізму ще не склалася.

Білінгвізм (двомовність) – як ознака мовної ситуації країни, регіону чи мовного стану індивіда, тобто володіння й користування особистістю чи певною групою етносу одночасно двома мовами: однією як рідною, іншою – набутою, але важливою для спілкування в деяких комунікативних сферах. Джерелом білінгвізму, як правило, виступає етнічна неоднорідність самого суспільства, наприклад, існування в одній державі двох етносів, що користуються різними мовами. Через те, що в сучасному світі практично немає етнічно „чистих" держав, білінгвізм як явище отримав велике поширення.

Двомовною або білінгвом вважають особистість, яка більш або менш постійно послуговується в житті двома мовами. Індивідуальна характеристика білінгвізму – це вільне володіння особистістю двома мовами для комунікативних потреб залежно від ситуації чи співрозмовника, з яким відбувається спілкування.

Розрізняють офіційний білінгвізм – термін, що відображає ситуацію, коли відразу дві мови визнані державою на рівні офіційних внаслідок юридично закріплених норм або законів. Кожна з мов має рівноправний статус. Неофіційний білінгвізм відповідає ситуації, коли офіційно визнаною на законодавчому рівні є лише одна з двох мов, якою найчастіше послуговується населення цієї держави.

За ступенем поширеності в суспільстві виділяють три різновиди білінгвізму – масовий, груповий, індивідуальний: масовий білінгвізм охоплює увесь народ або переважну його більшість (за винятком окремих груп дорослого населення і дітей до певного віку), коли один з компонентів двомовності виступає як засіб міжнаціонального спілкування; груповий білінгвізм охоплює певні верстви населення або обмежений круг його представників; індивідуальний білінгвізм – це надбання окремих осіб. Масовий білінгвізм традиційно є об'єктом дослідження соціології, лінгвістики та соціолінгвістики, а індивідуальний − психології і психолінгвістики.

Також відокремлюють державний білінгвізм. Державний білінгвізм – різновид білінгвізму, за якого населення певної країни володіє двома мовами, які визнані в цій країні офіційними. Державний білінгвізм притаманний таким країнам, як Бельгія (офіційні мови – французька, фламандська), Індія (офіційні мови – хінді, англійська), Індонезія (офіційні мови – бахала, індонезійська), Камерун (офіційні мови – французька, англійська), Фінляндія (офіційні мови – фінська, шведська) та ін.

Отже, сучасний етап розвитку людської цивілізації неможливий без активного контактування мов і культур, що зумовлює збільшення функційного і територіального впливу низки мов, внаслідок цього процесу проблема білінгвізму стає знаково-значущою. Знання мов, безперечно, збагачує людину. Але масовий, тотальний білінгвізм в країні, на думку вчених, неминуче веде до витіснення однієї мови іншою, асиміляції і руйнування національної самобутності.

Білик Т.
НТУ « ХПІ»

СПОРТ ЯК ВИД СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Поняття «спорт» охоплює всі форми фізичної активності, які сприяють забезпеченню гарної фізичної форми, психічного благополуччя і соціальної взаємодії людини у суспільстві. Воно включає в себе ігри, розваги, рекреаційні або конкурентні спортивні заходи, а також спортивні та традиційні ігри. У Спортивній хартії Європи, яка була прийнята у 1992 році на конференції міністрів спорту держав Європи, дається наступне визначення спорту – спорт означає всі форми фізичної активності, які через випадкову або організовану участь спрямовані на вираження або вдосконалення фізичного та психічного благополуччя, формування соціальних відносин або досягнення результатів у змаганнях всіх рівнів.

У сучасних умовах підвищується роль спорту, як невід'ємної частини загальної культури суспільства і все більшого значення набувають його соціальні функції. Фізична культура функціонально пристосовується до різнорідних диференційованих потреб суспільства, до його структури, яка розвивається і змінюється. Фізична культура містить суттєвий потенціал відтворення особистості в її тілесно-духовній єдності. Незатребуваність цього потенціалу веде до обмеженості у формуванні особистості, яка стає антикультурною за своєю суттю. Саме через прояв взаємообумовленості людиноутворюючої і адаптивної функції культури відбувається вплив спорту на особистість і суспільство. Тому спорт набуває особливого соціального значення, оскільки його метою, предметом і головним результатом є розвиток і саморозвиток людини.

Будь-яка діяльність породжує певні відносини між людьми і розкривається в них, а ці відносини, у свою чергу, роблять можливими різні форми діяльності. З урахуванням цього, аналіз спорту як сукупності

специфічних суспільних відносин дозволяє виявити його сутність і знайти місце в людській культурі.

Складно уявити спорт без різних змагань, турнірів, чемпіонатів. Саме заради духу змагань мільйони вболівальників купують квитки на футбольні матчі, боксерські поєдинки і тенісні турніри. Саме у змаганнях, конкуренції і протистоянні спортсменів проявляються специфічні суспільні відносини, які називають спортивними відносинами.

Виділяючи основні риси спорту, перш за все, слід відзначити змагальність. У ході змагань проявляються особистісні якості, професійні вміння, інтелект, воля до перемоги спортсменів, а також знання і досвід тренерів, рівень розвитку цілої низки наук, рівень технічної оснащеності, застосування різних спортивних засобів. Змагаються команди, збірні групи і спортсмени-одинаки, всі вони виступають носіями надій безлічі вболівальників.

У будь-якому спортивному змаганні, футбольному матчі або тенісному турнірі, існують як відносини між спортсменами, так і відносини між соціальними групами, представниками яких є спортсмени. Спортсмени є суб'єктами спортивних відносин, при цьому вони представляють опосередкованих суб'єктів, тобто вболівальників. Спорт містить у собі змістоутворюючі цінності суспільства. У спортивних змаганнях досягається самоствердження не тільки спортсменів, але й уболівальників, з огляду на їх постійний зв'язок із спортсменами. У зв'язку з цим, можна виділити ще одну рису спорту як соціального феномену – вболівальники, так само, як і спортсмени, є учасниками спортивних змагань. Тому, ще одна особливість спорту полягає в тому, що будь-яка людина може так чи інакше долучитися до спортивного життя і стати повноправним вболівальником. При цьому, спілкуючись між собою, вболівальники вступають в соціальні відносини.

Формування і дія спортивних відносин регулюється громадськими інститутами. У спорті є своя преса і література, свої спортивні товариства, середні і вищі навчальні заклади.

Спортивні відносини, що складаються між спортсменом і тренером, спортсменом і суддею, тобто між спортсменом і людьми, що займаються різними питаннями, пов'язаними зі спортивними змаганнями, будуються у відповідності з системою навчання і виховання

Таким чином, спорт це не лише фізичні вправи, але і певна система суспільних відносин. Вболівальник, який ніколи не займався спортом, теж набуває спортивних відносин під впливом оточуючих людей, а також у зв'язку з бажанням отримати естетичне задоволення від спортивних видовищ, прагненням заповнити вільний час. Спорт є засобом контактів і соціальних зв'язків. Інтерес до спорту у вболівальника може перейти в інтерес до іншої людини, сприяє пізнанню самого себе через спорт. Спортивні відносини потребують регулювання і впорядкування, у зв'язку з чим створюються різні організації й установи. Спортивні відносини знаходяться в залежності від інших відносин у суспільстві. На них можуть впливати естетичні погляди людей, мораль, матеріальний стан суспільства, науки і техніки в цей період. Спорт – це активна сила, що впливає на розвиток усіх сторін життя суспільства.

Отже, спорт як вид соціокультурної діяльності встановлює певні базові механізми формування особистості, включає індивіда у соціальні спільноти і громадські організації, як повноправного члена суспільства і формує певні соціальні відносини.

Болюх Е.Ю.
НТУ «ХПІ»

МОВНА ПОВЕДІНКА ЕМІГРАНТІВ: СОЦІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Проблема мовної поведінки та зокрема особливості її у емігрантів є об'єктом вивчення не тільки вчених-соціологів та соціолінгвістів, а й громадськості і правлячих кіл. Загальний науковий і практичний інтерес до

цього явища обумовлений необхідністю вирішення актуальних соціолінгвістичних проблем та проблем свідомого регулювання мовної ситуації. На сьогодні проблема двомовності емігрантів, зокрема мовної поведінки особистості в умовах білінгвізму, є недостатньо розробленою.

В основу класифікації типів двомовності в індивідуальному аспекті покладені різні ознаки: ступінь складності мовленнєвих дій, які виконуються білінгвом другою мовою; ступінь оволодіння білінгвом другою мовою; час формування двомовності; засоби набуття двомовності.

При описі особливостей мовної поведінки емігрантів, слід зауважити, що, з одного боку, для них характерна етнічна єдність, яка проявляється, насамперед, у повсякденній національній мові.

З іншого боку, для сучасних емігрантів характерний розвиток двомовності, білінгвізму. Знання мови приймаючої країни є одним з компонентів прийняття рішення про еміграцію, умовою безпосереднього спілкування з людьми інших національностей, освоєння нової культури та професійної діяльності.

Поряд із мовою найбільш важливого значення для усталеного життя етносу набувають специфічні елементи його культури, такі як звичаї, національне мистецтво, література, преса, релігія, норми поведінки тощо. Національна мова зберігає етнос в умовах постійного життя в чужому національному оточенні, в умовах еміграції.

Етнічна обумовленість загальнокультурних норм спілкування особливо яскраво відображається на рівні вербальної комунікації представників різних типів культур.

Найбільш виразна особливість мови емігрантів – широке використання іншомовних слів та, у деяких випадках, калькування. Калькування належить до таких явищ, які впливають на мову емігрантів на різних підсистемах мови: на лексичну семантику, синтаксис, морфологію.

Розрізняють багато видів білінгвізму, притаманних емігрантам, серед них: індивідуальний, масовий, пасивний (рецептивний), контактний, дистантний, етнічний, культурний тощо.

У тих випадках, коли спілкування індивіда з носіями його рідної мови обмежене, адекватне знання рідної мови втрачається, а друга мова освоюється в обмежених межах, говорять про семілінгвізм – напівмовність, за якої лексичний склад обох мов виявляється обмеженим, а граматична структура спрощеною. Особливі форми напівмовності утворюються в умовах, коли контактуючі мови близькоспоріднені.

Таким чином, результати наукового аналізу показали, що сучасні емігранти здебільшого не повністю засвоюють чужу мову та культуру, а сприймають їх як щось гостро протиставлене рідній культурі та мові, постійно порівнюючи рідні та чужі засоби експресії, усвідомлюють цю різницю та використовують її як засіб самовираження.

Бондарь А. А.
ХНУРЕ

ПРЕИМУЩЕСТВА И НЕДОСТАТКИ ДИСТАНЦИОННОЙ ФОРМЫ ОБУЧЕНИЯ В УНИВЕРСИТЕТАХ УКРАИНЫ

Дистанционное обучение – это не принципиально новый формат: так, практика получения учебных материалов почтой появилась ещё в XVIII веке, а в XX веке для этих целей иногда использовали теле- и радиовещание. До начала пандемии COVID-19 оно широко использовалось людьми с ограниченными возможностями и теми, кто по иным причинам не имеют возможности посещать занятия.

Дистанционное обучение предоставляет широкий спектр возможностей и перспектив для изменения и совершенствования образовательных систем, для которых критическая ситуация создает форсированные условия.

Преподаватели внедряли в обучение новые инструменты и использовали онлайн-платформы с целью максимального приближения формата дистанционного обучения к очному – это Moodle и Google Classroom с интерактивными средствами проведения занятий, Google Meet, Microsoft Teams, Zoom, Skype. Рукописные конспекты заменили электронные в виде презентаций либо текстовых файлов, которые преподаватели применяют для чтения лекций.

Многие студенты изначально одобряли дистанционное обучение, поскольку проводится больше времени дома, экономия времени на дорогу в университет. Появилась возможность учиться не уезжая из родного населённого пункта – экономия денег на поездки в университет и на оплату общежития либо аренду квартиры. Стало проще расставлять для себя приоритеты и определять, на какую дисциплину стоит сделать упор. Так как присутствие в аудитории не требуется, открываются более широкие возможности для подработки – можно формально присутствовать на занятии и при этом заниматься своими делами.

Однако наряду с преимуществами дистанционного обучения есть и очевидные недостатки. В Украине далеко не во всех населённых пунктах есть высокоскоростной интернет [1]. Преподаватели не обладают достаточными знаниями в области компьютерной грамотности – особенно это касается немолодых преподавателей, которых в университетах страны значительная часть [2]. Отсутствие вербального контакта сильно снижает интерес к обучению у студента, а отсутствие отдачи, заинтересованности, эмоциональной включенности студентов – к изложению материала у преподавателя. Формат дистанционного обучения подразумевает сильную мотивацию у студента: по статистике всего 15% учащихся завершают онлайн-курсы [3]. К тому же, так как в Украине не применяется система прокторинга при проведении экзаменов, студенты нарушают принципы академической добросовестности при выполнении учебных заданий,

подразумевающих самостоятельное решение, и по итогу получают оценки, которые часто не соответствуют их уровню знаний.

Дистанционное обучение является вынужденной мерой ввиду сложной эпидемиологической ситуации в стране, однако некоторые проблемы, связанные с нечестным написанием письменных работ, решаются университетами мира путём введения систем прокторинга, таких как ProctorEdu, ProctorU, Examus.

Список літератури:

1. 17 тисяч населених пунктів не мають жодного оптичного провайдера – дослідження Мінцифри : *Міністерство та комітет цифрової трансформації України.* 2021. URL: https://thedigital.gov.ua/news/17-tisyach-naselenikh-punktiv-ne-mayut-zhodnogo-optichnogo-provaydera-doslidzhennya-mintsifri.

2. Долой профессуру. Когда уволят преподавателей, не знающих английского : *Новостной портал «Деловая столица»*. 2021. URL: https://www.dsnews.ua/society/minobrazovaniya-profstandarty-02022020220000.

3. Why No One Finishes An Online Course – And Why It Doesn’t Matter / Online media ‘Influencive’. 2021. URL: https://www.influencive.com/no-one-finishes-online-course-doesnt-matter/

Вєцу Н. М.

НТУ «ХПІ»

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ФАКТОР ПОВСЯКДЕННОЇ КОМУНІКАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Розвиток інтернету дало можливість людям використовувати соціальні мережі і на сьогоднішній день вони стали невід'ємною частиною життя. У сучасних реаліях все більше молоді не може уявити своє життя без інтернету, а спілкування поза соціальних мереж. Доступ до всесвітньої мережі з

мобільних телефонів і смартфонів дозволяє активно використовувати їх під час навчання, на роботі, під час зустрічей з друзями і сім'єю. Це дає можливість практично без перерв бути онлайн. Пошук інформації і людей, спілкування, обмін новинами, фотографіями та відео, можливість слухати музику. Зараз молоді складно уявити, що колись люди прекрасно обходилися без профілів в соціальних мережах.

На сьогоднішній день тільки невелика частина студентської молоді не є користувачами соціальних мереж. Щодня молодь все більше часу витрачає на спілкування в мережі, але мало хто з них розуміють, що могли б використати цей час більш продуктивно. Однак великою перевагою для них є можливість спілкування зі знайомими, які знаходяться на великій відстані, і можливість швидкого зв'язку.

Для деяких користувачів соціальні мережі є способом обміну інформацією, тим самим вони задовольняють свою потребу в подіях, в отриманні нових вражень. У цих людей, як правило, мало цікавих подій у власному житті і вони компенсують їх недолік обговорюючи інших людей і поширюючи різного роду інформацію.

Крім спілкування і обміну новинами соціальні мережі дають прекрасну можливість заробляти. Ведення комерційної діяльності на своєму аккаунті можна на різних майданчиках, таких як Instagram, TikTok, YouTube, FaceBook. Це штовхає сучасну студентську молодь на постійні пошуки в житті того, що можна викласти в інтернет, що допоможе залучити підписників і збільшити їх активність, зробити блог цікавим. А все це в свою чергу робить блог справжнім джерелом доходу.

У деяких випадках для активності і популяризації свого аккаунта в соціальних мережах молодь все частіше застосовує хайп. Простими словами це галас або раптова популярність, яку повсюдно обговорюють як в інтернеті, так і в житті. Останнім часом дуже популярною розвагою стало навмисне створення скандалу і фіксація його наслідків на фото і відео. Адже

потім можна зробити скандал публічним. Але іноді невміле використання хайпа може перекреслити всю працю людини вкладену в блог.

Студентська молодь використовує соціальні мережі для організації масових заходів, створення співтовариств по інтересах, для самовираження, для відволікання від сірих буднів. Також спілкування в Інтернеті дає можливість відпрацьовувати навички спілкування на іноземних мовах і вільного вираження своїх думок.

Однак потрібно врахувати і те, що за вільним висловленням своїх думок може ховатися таке явище сучасного суспільства, як кібербулінг. Багато користувачів викладають про себе неправдиву інформацію, ведуть переписку від імені вигаданого героя: відвідувачі соціальних мереж прикрашають своє життя і додають події для підтримки спілкування. Така анонімність дає можливість безкарно шкодити людині і принижувати його, охоплювати велику аудиторію одночасно, (особливо дієво для поширення пліток), здатність тероризувати та тримати у напрузі жертву будь-де и будь-коли.

Але незважаючи на деякі недоліки соціальних мереж навряд чи студентська молодь відмовиться від їх використання через їх доступність, швидкість і можливість відкривати щось нове для себе і розвивати свої навички комунікації.

Віцота І. Ю.
НТУ «ХПІ»

ФРАЙЧАНЗИНГ ЯК ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

З усіх видив договірних відносин, заснованих на передачі комплексу прав на об’єкти інтелектуальної власності, договір франчайзингу сучасними експертами розглядається як один з найбільш перспективних та ефективних

способів ведення бізнесу. Франчайзинг (англ. franchise – пільга, привілей) – це форма співпраці між юридично та фінансово незалежними сторонами (компаніями та/або фізичними особами), в рамках якої одна сторона (франчайзер), що володіє успішним бізнесом, відомою торговою маркою, ноу-хау, комерційними таємницями, репутацією та іншими нематеріальними активами, дозволяє іншій стороні (франчайзі) користуватися цією системою на певних умовах.

Привабливість франчайзингу полягає в наявності певних переваг для обох учасників франчайзингових відносин. Для малих підприємств і індивідуальних підприємців він надає в розпорядження стабільний дохідний бізнес, для відомих фірм і компаній – можливість розширити й усталити свої позиції на ринку. Саме цим можна пояснити настільки широке поширення франчайзингу як у Європі, так і в Америці. Прототипом сучасної системи франчайзингу прийнято вважати систему продажів і обслуговування швейних машин Зінгера. Починаючи з 1851 року, фірма Зінгера укладала з дистриб'юторами товару письмовий договір на передачу франшизи, договором передавалося право на продаж і ремонт швейних машинок на певній території Сполучених Штатів Америки. На момент організації першої в світі повноцінної франчайзингової системи фірма Зінгера забезпечила масове виробництво швейних машин, що дозволяло підтримувати самі конкурентні ціни, але при цьому не мала налагодженої системи сервісу, яка дозволила б організувати обслуговування і ремонт машин на всій території США. У зв'язку з цим і була створена франчайзингова система, яка надавала фінансово-незалежним фірмам виняткові права продавати й обслуговувати швейні машини на певній території. Ці перші франшизи, за своєю суттю, були чинними дистриб'юторськими угодами з додатковими обов'язками франчайзі (дилера) обслуговувати машини. У 1920-х роках в США почав розвиватися стандартний товарний франчайзинг. Після кризи в економіці США 1930 року франчайзинг почали освоювати нафтопереробні компанії. В Україну франчайзинг прийшов в 90-ті роки. Торгові марки, мережі яких в

Україні розвиваються по системі франчайзингу, це: Піца Челентано, мережа ресторанів MAFIA, Віденські Булочки, Форнетті, Наша Ряба, «Турагентство Coral Travel», Сеть Магазинов Горящих Путевок, TEZ Tour, Універсальний Прибиральник, УН МОМЕНТО, IDS Aqua Service, FitCurves, Helen Doron, Експрес Манікюр, Наш Край, New-York-Street-Pizza, Mexx, MANGO, COLUMBIA, Arber, Nike, Atlantic, a.Tan, Bosch Service, Liqui Moly, Vianor, Savage, Ромстал Україна, Ельдорадо та багато інших.

На нашу думку, система франчайзингу – це приклад найвищого ступеня захисту від ринкового провалу. В умовах контрактів, які укладають сторони, визначено межі ринкового простору, встановлено графіки, введено обмеження, складено програми, а також прийнято зобов'язання, що дають змогу кінцевому споживачу отримувати переваги від спільних дій фрачайзера і франчайзі. Франчайзингова система забезпечує рух важливої інформації про ринок між франчайзерами та франчайзі, завдяки чому уподобання споживачів, а також мета здійснення покупок можуть швидше відображатися на плануванні виробництва і маркетинговій діяльності.

Основними видами франчайзингових систем є:операційний франчайзинг, територіальний франчайзинг, мобільний франчайзинг, спільне володіння, дистриб'юторство, обслуговування, оренда, виробництво.

Кожен із вищеподаних варіантів організації франчайзингової діяльності передбачає передання франчайзингового пакета – комплексу прав і обов'язків, які продає франчайзер.

Переваги франчайзингу як системи ведення бізнесу наступні:

Головна перевага, необхідна початківцю в бізнесі, – це можливість використовувати відпрацьовані технології, які себе виправдали, відому і популярну торгову марку, навчатися та отримувати потрібні консультації.Орієнтація франчайзингу на успіх для його учасників – це те, що відрізняє його від інших концепцій бізнесу. Відмінною ознакою франшизи є не продукти чи послуга самі по собі, а якість усієї франчайзингової системи,

котра дає змогу здійснювати успішний бізнес, якщо навіть він незначних розмірів, і сприяти його розвитку.

Використовуючи франчайзинг, франчайзер намагається отримати вигоди від швидкого розширення обсягів свого бізнесу. Щоб забезпечити успіх франчайзингової системи, важливо надати франчайзі стандартизовану систему звітності і дозволити виконання ділових операцій, а також зберегти контроль над оформленням торгової точки, місцем надання послуг, устаткуванням і поставками.

Приєднавшись до франчайзингової мережі, франчайзі має велику перевагу від отримання різних послуг, які надає франчайзер, зокрема, постійне консультування, проведення аналізу продажів тощо. Досвідчений франчайзер помітить виникнення фінансових проблем, надасть франчайзі рекомендації стосовно подолання труднощів і попередження виникнення подібних проблем надалі.

Таким чином, франчайзинг – це дуже вдалий симбіоз «великого» і «малого» бізнесу. Для компаній франчайзинг – це спосіб поширення бізнесу. Для підприємців франчайзинг – це один з шляхів стати власником бізнесу. На зростаючих ринках, таких як Україна, франчайзинг є швидким способом навчання підприємців практичним стандартам, що необхідні, щоб вести прибутковий бізнес. Він може допомогти компаніям перетворити свою існуючу мережу в ефективно працюючий, сильний бізнес, у якому працюють віддані справі люди.

Воржевітіна А. І.

НТУ «ХПІ»

МОВНІ КОНФЛІКТИ ТА ЇХ ВРЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ І СВІТІ (ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ)

Дана тема дуже актуальна в нашій сучасності так як питання мовного конфлікту стоїть дуже гостро в Україні і поки що його шляхи вирішення

мають спірний статус, в зв'язку з цим слід вивчити досвід інших країн у цьому питанні.

На даний час в сучасному світі все актуальнішими стають проблеми взаємодії мови і суспільства. Значний вплив на процеси функціонування мов надає глобалізація. Глобалізація обумовлює актуальність дослідження важливих наукових проблем, що стосуються сучасного мовного життя, тенденцій розвитку мовних ситуацій в багатонаціональних країнах, в тому числі в Україні.

Важливо докладати зусиль для підтримання гармонійного стану мовної ситуації в колективі і в цілому в державі. Мовний конфлікт розуміється як «зіткнення між спільнотами людей, в основі якого лежать ті чи інші проблеми, пов'язані з мовою». У багатомовних ситуаціях і інших мовних проблемах конфлікт виникає, коли вступають в протиріччя потреби, права або бажання мовних колективів. Причинами конфлікту може також стати і зменшування функціонального навантаження мови.

Порівняємо Україну – нашу країну в якій ніяк досі мовний конфлікт не вирішено, і Швейцарію – країну, яка вдало вирішила це питання, не утиснувши нічиї права. Мовний конфлікт в цих двох країнах між собою дуже схожий тим, що в обох випадках в країнах говорять на великій кількості мов, зокрема тих країн, які оточують країну і безпосередньо на мові державної.

Порівняльний аналіз мовного конфлікту та його врегулювання в Україні і Швейцарії. В Україні мовний конфлікт пов’язаний з протиріччями потреб, прав різних регіонів; з політизованістю цього питання. В Швейцарії конфлікт пов’язан зі статусами національних мов, які були нерівномірно розподілені по території країни; з труднощами визначення статусу ретороманської мови; зі статусом місцевих діалектних форм. В Україні мовний конфлікт досі залишаться не врегульованим. В Швейцарії конфлікт врегулювали в результаті прийнятій Конституції в 1999 році, де була затверджена свобода мовного вибору.

Підводячи певний підсумок можна зробити висновок, що мовний конфлікт зараз один з важливих питання, яке стоїть на порядку денному в нашій країні, мало того що викликає розбіжності в суспільстві і навіть на фізичному рівні, тим самим потрібно задуматися про рішення даного питання, але рішення має бути справедливим по відношенню до всіх народів що населяють нашу країну.

Геналюк А.В.
Луцький НТУ

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ СТВОРЕННЯ РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

Актуальність дослідження. Сьогодні реабілітація є дуже важливою і потребує більш детального дослідження, оскільки, як стверджують фахівці, є дуже багато громадян, які потребують допомоги. На сайті Міністерства охорони здоров'я України висвітлено інформацію, що Міністерство працює над розробкою для впровадження Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я (МКФ), яка в свою чергу дозволить своєчасно проаналізувати стан здоров'я пацієнта, створити потрібні послуги та спланувати правильне лікування. Як показує практика, Міжнародна класифікація допоможе правильно встановити діагноз для повноцінного функціонування людини.

Теоретико-методологічна основою дослідження були наукові праці вчених (Н. Платонова, С. Попов, П. Шептунко, А. Вовканич, В. Трач, Г. Тупайло).

Виклад основного матеріалу. Фахівці вважають, що основою процесу соціальної реабілітації мають виступати позитивні емоції, до яких відносять відчуття щастя, любові, свободи, знання, радість, відчуття власної цінності

тощо. Безпосередньо рушійною силою успіхів людини є позитивні емоції, тоді як негативні справляють гальмівний ефект на особистість.

Держава повинна сприяти захисту інвалідів способом надання саме таких видів допомоги, як: надання грошової допомоги, пристосованого житла, у встановленні опіки або стороннього догляду засобів пересування, протезування, орієнтації і сприйняття інформації, а також пристосуванні забудови населених пунктів, громадського транспорту, засобів комунікацій і зв'язку до особливостей інвалідів.

Дуже важливо на сьогодні в Україні вдосконалити систему реабілітації інвалідів: систему медичних, психологічних, педагогічних, фізичних, професійних, трудових заходів, спрямованих на надання особам допомоги у відновленні та компенсації порушених або втрачених функцій організму, усуненні обмежень їх життєдіяльності для досягнення і підтримання соціальної і матеріальної незалежності, трудової адаптації та інтеграції в суспільство.

Важливим кроком при цьому повинно бути врахування саме індивідуальної програми реабілітації, тобто в реабілітаційній установі державної або комунальної форми власності інвалід повинен звернутися з письмовою заявою до органу праці та соціального захисту населення за місцем проживання, при цьому, медична реабілітація інвалідів, дітей-інвалідів здійснюється в лікувально-профілактичних закладах, реабілітаційних установах відповідного типу. Система реабілітації в Україні орієнтована на забезпечення рівного права на відновлення функцій усіх людей з обмеженими можливостями з метою зниження впливу станів, які обмежують життєдіяльність, можливості досягнення оптимальної соціальної інтеграції та ґрунтується на реабілітаційній стратегії охорони здоров'я.

Висновок. Соціальна робота як головний інструмент надання соціальних послуг на сьогодні є дуже важливою, оскільки цього потребує соціально вразлива категорія населення. Саме тому вважаємо, що кейс-менеджмент або «ведення випадку» є ключовим фактором саме соціальної

роботи, яка в свою чергу має бути спрямована на вирішення соціальних, психологічних, міжособистісних проблем шляхом встановлення безпосередньої взаємодії між соціальним працівником і клієнтом. Згідно зазначеного вище матеріалу вважаємо, що потрібна саме індивідуально розроблена програма для реабілітаційного як обстеження, так і періоду проходження.

Гордовський Б.С.
Луцький НТУ

ПРОФІЛАКТИКА НАСИЛЬСТВА В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Актуальність дослідження. Однією з актуальних проблем, які стоять перед сучасним українським суспільством, є подолання й недопущення проявів насильства щодо дітей та молоді. Проблема лише стає предметом широкого громадського та наукового обговорення в Україні. Дані статистики щодо кількості зареєстрованих злочинів стосовно дітей говорять про зростання насильницьких дій і відсутність відповідної уваги збоку суспільства і держави.

Феномени насильства досліджують та вивчають у найжорстокіших їх проявах – зґвалтування, вбивство, хуліганство і т.п. Але насильство та образлива поведінка існують і в менш виражених формах, за які не передбачається кримінального покарання чи якихось інших суспільних санкцій.

Основна частина з елементами наукової новизни. Нині насильство та образлива поведінка в сім'ї – серйозна та поширена проблема, від якої, як правило, страждають діти. Щорічно в Україні тисячі дітей різного віку стають жертвами насильницьких злочинів.

Однозначного визначення поняття «насильство» немає. Кожна із наук розглядає ці питання у своєму, лише їй специфічному контексті. Насильство в сім'ї – будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї стосовно іншого, якщо вони порушують конституційні права, свободи члена сім'ї як людини та громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду фізичному чи психічному здоров'ю.

Можна виокремити основні сфери стосунків, в яких відбувається соціалізація, а дитина має ризик насильства: сім'я, сфера навчання, державні заклади інтернатного типу, сфера мікросоціальних стосунків.

Розгляд насильства як однієї із форм вираження протесту суспільно-економічним процесам у суспільстві допомагає зрозуміти мотивацію осіб, які є джерелом асоціальної поведінки. Найчастіше ними стають особи підліткового та юнацького віку, які бачать, що соціальна політика країни не захищає права людини, а постійно нехтує ними. Тому не вбачаючи іншого способу вираження і незадоволення через прояви насильства та терору, вдаються до спроб змінити соціально-політичну ситуацію доступним для себе способом. Таку поведінку можна пояснити недостатнім соціальним досвідом осіб цього віку та неможливістю показати свою незгоду іншим правомірним способом.

Проведений аналіз особливостей прояву різних форм та типів насильства, причин виникнення і наслідків для дітей різного віку може сприяти створенню більш ефективних технологій психологічної допомоги жертвам насильства. Саме на це необхідно звертати увагу педагогам, вміти розробляти запобіжні заходи, будувати роботу так, щоб зменшувати вплив названих чинників.

Знаючи причини насильства над дітьми, можна безпосередньо використати ці знання для його профілактики. З цього випливає, що насильство та жорстоке ставлення не відбуваються спонтанно чи без причин.

Одним із важливих напрямів роботи є просвітницька робота, головне завдання якої полягає в усуненні дефіциту знань, умінь, навичок, які необхідні людині для комфортного самопочуття, активної життєдіяльності, саморозвитку.

Висновок. Найкращий метод вирішення проблеми насильства – не допустити його. Саме на такому положенні ґрунтується первинна профілактика насильства. Одним із способів досягнення цієї мети є просвітницький тренінг. Використання різноманітних методів та тактик роботи на тренінгових заняттях не лише сприяє більш продуктивній праці всіх учасників, але і відображає реальні життєві ситуації, в яких може використовуватись та чи інша модель поведінки. Для розробки просвітницького тренінгу з проблем профілактики насильства у юнацькому середовищі можна використовувати такі методи, як: інформаційні повідомлення, мозковий штурм, рольові ігри, метод акваріуму, метод критичних випадків (інцидентів), алгоритм-лабіринт, моделювання.

Головінова Н.
ХНУ ім. В.Н. Каразіна

СІМЕЙНІ СВЯТА: ЗБЕРЕЖЕННЯ ТРАДИЦІЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Сім’я є ланкою суспільства, важливим елементом соціалізації та інтеграції у нього кожного окремого індивіда, вона сприяє передачі між поколіннями таких цінностей, як любов доброта, співчуття тощо. Інститут сім’ї трансформуються під впливом глобальних процесів, змін у соціокультурному просторі, розумінні ролі жінки та чоловіка у сімейній ієрархії. З іншого боку, старше покоління, релігійний устрій та традиційний дискурс виступають стримуючим фактором та закріпленням існуючого ладу. Такі процеси у (пост)модерному українському суспільстві є актуальними для

дослідження. Для розкриття теми ми будемо звертатися до аналізу ролі ритуалів під час таких святкувань.

М. Дуглас виділяє три основні функції ритуалу: фокусування, мнемоніка та контролювання досвіду. Усі ці функції складають механізм за допомогою якого закріплюється нерівність, влада, зміст та цінності, легітимуються певні порядки. Звернемося до соціологічного опитування КМІС «Ставлення українців до державних свят» від лютого 2020 року. За його даними, Різдво – найпопулярніше свято серед державних свят у опитаних. Воно традиційно вважається великим сімейним святом, супроводжується індивідуальними і колективними ритуалами. Через традиції приготування їжі, оформлення свята, керування процесом відбувається розподіл ролей та закріплення ієрархії. Дотримання церемоніалу, послідовності ритуалів стає органічним настільки, що не визначається для людей, як щось ненормальне, або штучне. Якщо звернутися до концепції П. Бергера, щодо конструювання реальності можемо зазначити, що соціальний світ тягнеться до того, аби бути чимось очевидним, «невід'ємна складова універсального порядку речей». Культурні продукти стають об'єктивною реальністю, нав'язують людині логіку «користування». Оскільки «культура існує для всіх» об'єкти культури є колективними. Тож, ритуал спрощує реальність, адже є зрозумілою конструкцією, він розподіляє час та простір: наявність святкового столу, подарунки, розміщення гостей. На великих святах іноді виділяють окремий стіл для дітей, тим самим також розподіляють простір, відповідно до ієрархії цієї малої суспільної групи.

Сам ритуал та свято є не лише звичним. Свято є набором символічних концентрацій, символів, які пронизують його, наповнюють чимось незвичайним, за «релігійним» трактуванням, ми би назвали це сакральним. Така незвичність, яскраві почуття не лише виступають як розвага для окремої людини, це розвага сприяє динаміці спільних «ми-почуттів». Можна навести великий перелік ритуалів та "дрібниць" які сприяють цьому, наприклад,

сімейне фото, подарунки, пісні, перегляд улюблених програм, ялинка у центрі міста.

Розвиток суспільного життя сприяє змінам та оновленням традицій. Застарілі традиції та цінності видозмінюються, аби відповідати вимогам часу. Так, святкують не лише вдома із молитвою та виключно сімейним колективом, а запрошують друзів, йдуть у ресторани, святкують під час подорожей або біля міської новорічної ялинки. Це закріплюється ритуалами. Наприклад, говорять про те, що місце чоловіка та жінки, розподіл обов'язків між ними часто залишається традиційним, а деякі традиції приватизуються, зазнають змін. Можливо це через те, що не дивлячись на секулярні тенденції, Україна є скоріше постсекулярною країною з десекулярними тенденціями. Поряд із цим, глобалізація створює нові цінності та актуальні моделі поведінки. Тож суспільство, звичайно, розглядається у статиці та динаміці, або словами Бергера, як діалектичний процес.

Сімейні свята лише один із проявів закріплення доступу до ресурсів та можливостей, закріплення прав статусу та ролей. Соціально сконструйований світ є упорядкуванням досвіду, а досвід будується на повсякденності, закріплюється ритуалами.

Горолюк О. В.
Луцький НТУ

РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ В ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ІНВАЛІДІВ

Актуальність дослідження. Діяльність громадських організацій є найефективнішим шляхом реалізації прав, свобод та ініціатив людей з особливими потребами. Зважаючи на те, що саме за допомогою об'єднань громадян людина може реалізувати значну частину своїх прав, захистити власні інтереси, соціальна роль зазначених об'єднань стрімко зростає.

Громадські організації інвалідів намагаються надавати ті послуги, за які раніше несла відповідальність держава. Активна діяльність громадських організацій інвалідів сприяє налагодженню діалогу між громадянами та органами влади. Про значну роль громадських організацій інвалідів у вирішенні питань цього прошарку населення свідчить те, що на громадські організації покладено виконання двох функцій: соціальної та економічної. З огляду на такі масштаби проблеми, головним акцентом у соціальній політиці держави має бути забезпечення якомога вищого рівня підтримки об'єднань людей з особливими потребами у громадські організації.

Теоретико-методологічною основою дослідження стали національні стандарти України щодо захисту інвалідів та система реабілітації осіб. Також були проаналізовані наукові праці вчених з визначеної проблематики – М. Артюшина, І. Дичківська, А.Скрипець, О. Падалка.

Виклад основного матеріалу. Основним міжнародним документом, що фіксує принципи взаємодії держави і громадських організацій інвалідів, є «Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів», ухвалені Генеральною Асамблеєю ООН у грудні 1993 року, у яких зафіксовано оптимальну вичерпну модель такої взаємодії. Стандартні правила констатують об'єктивну необхідність партнерства державної влади та громадських організацій у розв'язанні проблем інвалідів і вказують на паритетну відповідальність кожної із сторін цієї діяльності.

Для забезпечення ефективної діяльності громадських організацій інвалідів нагальною потребою є збільшення їх фінансової підтримки з боку держави, оскільки реабілітація та заходи щодо соціального захисту осіб з інвалідністю потребують значних капіталовкладень, які самотужки бюджет громадських організацій інвалідів забезпечити не в змозі. У свою чергу, належна фінансова допомога, а також пільги, що надаються державою неурядовим організаціям відповідно до Закону України «Про об'єднання громадян», не повинні стати стимулом до корупційних проявів при створенні та діяльності громадських організацій інвалідів.

Органи державної влади та місцевого самоврядування надають матеріальну та інформаційну підтримку громадським організаціям інвалідів. До матеріальної підтримки відносяться видатки із бюджету: субсидії, гранти, соціальні контракти, а також засоби матеріальної підтримки, що дають змогу таким організаціям заощаджувати кошти: пільгове оподаткування, пільгова оренда приміщень, відрахування до Пенсійного Фонду на пільгових умовах. До державної матеріальної допомоги відноситься також наявність державного та регіонального замовлення на продукцію підприємств громадських організацій інвалідів. До державної інформаційної підтримки відноситься безкоштовна соціальна реклама.

Висновок. Проте, незважаючи на широкий спектр видів державної допомоги громадським організаціям інвалідів, існує чимало недоліків у системі їх надання та розподілення. Зокрема, відсутність чітко прописаних напрямів та обсягів фінансової допомоги громадським організаціям інвалідів у законодавстві, систематичні порушення порядку доступу до інформації про державне фінансування, відсутність чітких критеріїв та пріоритетів для надання фінансової підтримки організаціям.

Гринюк В. В.
Луцький НТУ

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

На сучасному етапі в Україні відкрилися нові перспективи змін у системі освіти, що насамперед пов'язані з переосмисленням ставлення до дітей з особливими освітніми потребами. Передбачається здійснення змін освітньої системи, а не дитини. Інклюзивна освіта визнає, що всі діти різні, а навчальні заклади і освітня система повинні підлаштовуватись під індивідуальні потреби всіх дітей – з порушеннями розвитку і без них.

Ключовий компонент інклюзивного навчання – гнучкість, врахування особистісних характеристик, що визначають темп навчання кожної дитини.

Найбільш важливим та ефективним періодом для спільного навчання та розвитку є дошкільний вік, оскільки існує унікальна можливість подолати наслідки певного сенсорного чи інтелектуального порушення, уникнути формування особливої позиції в середовищі здорових однолітків шляхом нормалізації життя дитини в сім'ї і включення батьків у процес реабілітації. Зокрема, у період дошкілля у дітей немає ніяких упереджень стосовно своїх однолітків із обмеженими можливостями (ці упередження вони засвоюють від дорослих). У них легко виховується ставлення до фізичних та психічних недоліків, так само як і до індивідуальних особливостей інших людей (колір очей, волосся, тембр голосу тощо). Крім того, за певних умов розвиток дітей дошкільного віку, які потребують корекції психофізичного розвитку, може вирівнюватися або наближатися до рівня розвитку здорових однолітків, і в рамках існуючих освітніх систем можна керувати цим процесом.

Важливою та невід'ємною умовою успішної соціалізації та забезпечення повноцінної участі у житті суспільства дітей, які потребують корекції психофізичного розвитку, є одержання ними освіти. Саме дошкільна освіта є першим етапом інклюзивної освіти, незважаючи на те, що включення дітей відбувається лише при спільних заходах (прогулянки, свята, екскурсії), але не в навчальному процесі. Як відомо, навчально-виховний процес дитячого садка передбачає як догляд та турботу про дітей, так і процеси їх виховання та навчання, розвиток особистісних якостей та здібностей дошкільників, корекцію їх дефіцитів у розвитку. Включення дітей, які потребують корекції психофізичного розвитку, у загальноосвітні ДНЗ змінює, перш за все, установки дорослих на дітей – у кожного з них є особливі освітні потреби, які до цього часу нівелювались у педагогічній практиці, адже керувати вихованцями однієї категорії (з нормативним розвитком чи з психофізичними порушеннями) набагато простіше. Тому, щоб професійно вирішувати проблеми освіти таких дітей, потрібно

створювати однакові умови кожному з них, враховуючи їх індивідуальні особливості.

Важливою умовою інклюзивної освіти є урахування особливих освітніх потреб дітей, які потребують корекції психофізичного розвитку, обумовлені характером та вираженістю порушень. Теоретичні та практичні аспекти інклюзивної освіти у дошкільному віці ґрунтуються на міждисциплінарному (медико-педагогічному) і соціально-психологічному та підходах щодо організації життєдіяльності дітей. Тенденція у зближенні педагогічної та медичної допомоги виявляється у посиленні діагностичної складової діяльності вихователя, його усвідомлення себе помічником та порадником дитини.

Правильно організоване спільне навчання створює кожній дитині умови щодо набуття найціннішого та важливого досвіду емоційно-оцінних ставлень, взаємодії, оволодіння різноманітними способами діяльності у процесі спільної діяльності. Усе це свідчить про необхідність проведення психолого-педагогічної та медико-соціальної просвіти усього населення, а також спеціального навчання батьків, дітей із нормативним рівнем розвитку та педагогічного персоналу загальноосвітніх ДНЗ, спрямованого на зміну у них негативних соціальних стереотипів щодо дітей із психофізичними порушеннями. Адже позитивне ставлення, розуміння та прийняття всіма учасниками навчально-виховного процесу таких дітей активно впливає на їхній розумовий, емоційний та соціальний розвиток.

Дигун К. Г.
НТУ «ХПІ»

ЛОЯЛЬНІСТЬ ПЕРСОНАЛУ ЯК РЕСУРС РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙ

Явище лояльності (відсутності лояльності) широкого обговорюється в колах практиків і теоретиків кадрового менеджменту. У загальному

розумінні слово «лояльність» походить від англійського слова «loyal», яке означає коректне, благонадійне відношення до кого-небудь або чого-небудь. Лояльне ставлення персоналу до організації передбачає вірність співробітника інтересам, цінностям, цілям, спрямованості та збереження власності організації. Також нерідко лояльність трактують як мотивацію робітника працювати на користь організації, відстоювати її інтереси в різних сферах бізнесу.

Розробкою цієї теми займаються як науковці так і кадрові агентства. Проблеми лояльності персоналу розглядались у працях М. Армстронга, В. Доміняк, Ю. Соломандіна, К. Харського, М. Вершило, О. Шпілова та інших авторів. Незважаючи на значну кількість вчених, що приділяли увагу даному питанню, існують суперечності щодо трактування поняття «лояльність персоналу», визначення його складових та чинників формування, необхідності та методів управління лояльністю, що обумовлює актуальність теми дослідження.

Аналіз літератури доводить, що лояльність персоналу – це доброзичливе, коректне, щире, поважне ставлення до керівництва, працівників, інших осіб, їх дій, до компанії в цілому; свідоме виконання працівниками своєї роботи відповідно до цілей і задач та в інтересах компанії, а також дотримання норм, правил і зобов'язань, включаючи неформальні, відносно компанії, керівництва, працівників та інших суб’єктів взаємодії. Будь-яка компанія, що ставить перед собою довгострокові цілі на майбутнє, повинна піклуватися щодо лояльності персоналу. Така необхідність зумовлена тим, що відповідна якість співробітників, з одного боку, є умовою формування у них високої професійної мотивації, а з іншого – запобіжником неадекватної, не доброчесної поведінки. Більш того, досвід свідчить: лояльні працівники можуть стати на перешкоді намірам скоїти девіантний, протиправний вчинок.

Лояльність персоналу, має ряд обов'язкових атрибутів, до яких відносяться:

– чесність по відношенню до об'єкта лояльності;

– розділення з об'єктом лояльності основних переконань, цінностей;

– переживання за успіх організації;

– відкрита демонстрація лояльності, доброзичливе відношення;

– готовність попередити небезпеку для об'єкта лояльності;

– готовність при необхідності йти на певні жертви на користь об'єкта лояльності;

– почуття гордості за причетність до об'єкта лояльності (наприклад, за приналежність до числа співробітників компанії);

– прагнення найкращим образом виконувати обов'язку, функції, місію, покладені на людину об'єктом лояльності.

Серед факторів, що впливають на формування, розвиток і підтримання лояльності персоналу, є зовнішні і внутрішні, об’єктивні і суб’єктивні, або фактори макро- і мікросередовища. До чинників, що сприяють виникненню лояльності, відносять минулий досвід працівника, систему особистих цінностей та довіра до компанії.

В сучасних економічних умовах виникає необхідність управління лояльністю персоналу, під чим розуміємо свідомий вплив на чинники її формування для подальшого зміцнення і розвитку.

Управління лояльністю персоналу – це процес, що дозволяє підприємству оптимізувати наявний людський ресурс, підвищити ефективність діяльності підприємства за рахунок підвищення якості виконуваних робіт і включення персоналу в роботу підприємства, тобто формування високої міри лояльності персоналу.

Стосовно оцінки лояльності персоналу, вона може бути необхідна компанії в ситуаціях, коли колектив виявляє досить явні ознаки невдоволення, проявом якого можуть стати плинність кадрів, конфліктні ситуації, зниження KPE (ключові показники ефективності) і залученості до роботи. Різні зміни в організації також можуть стати передумовами для з'ясування рівня лояльності. Вважаємо, що оцінку лояльності варто

проводити на постійній основі. Подібний моніторинг робочого середовища дозволяє з'ясувати, чим живе колектив і превентивно відреагувати на різні ситуації.

Димарчук О.В.
Луцький НТУ

РЕАЛІЗАЦІЯ МОЖЛИВОСТЕЙ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Актуальність дослідження. Електронно-освітні ресурси (ЕОР) є основним компонентом інформаційного освітнього середовища (ІОС), який спрямований на реалізацію освітнього процесу з використанням інформаційно-комунікаційних технологій шляхом застосування нових методів і форм навчання. Використання ЕОР в процесі навчання дає можливість успішно реалізувати ряд завдань, серед яких:

– організація самостійної когнітивної діяльності студентів;

– організація індивідуальної освітньої підтримки педагогами навчальної діяльності кожної дитини;

– організація групової навчальної діяльності із застосуванням засобів ІКТ.

Необхідно пам’ятати, що спектр освітніх потреб дітей з ООП значно ширший, порівняно зі здоровими. З одного боку, вони повинні на рівні з однолітками засвоїти знання, уміння й навички, необхідні для повноцінної соціальної адаптації; з іншого боку, у них є додаткові потреби, викликані їх функціональними обмеженнями, що унеможливлюють застосування стандартних методів навчання, а також негативно впливають на їхню успішність.

Теоретико-методологічна основа дослідження. Проблема створення і використання ЕОР в навчальному процесі розглядається в дослідженнях

багатьох вітчизняних науковців (Я. Ваграменко, В. Гріншкун, С. Зенкин, Н. Кулікова, Н. Морзе, О. Спірін та ін.). Деякі наукові дослідження присвячені навчанню осіб з особливими освітніми потребами (О. Акімова, В. Андрущенко, В. Бондар, Т. Ілляшенко, А. Колупаєва, Н. Сабат, О. Ярська-Смирнова, М. Ярмаченко та ін.).

Виклад основного матеріалу. ЕОР створюються для забезпечення модернізації інклюзивного освітнього середовища, надання рівного доступу його учасникам незалежно від місця проживання та форми навчання, широкого використання електронних посібників у традиційній і дистанційних схемах освітнього процесу.

Безперервність і доступність освіти осіб з ООП забезпечується активним введенням в освітнє середовище технологій дистанційного навчання, які поряд зі звичними формами, є формою отримання освіти; поєднує в собі традиційні та інноваційні методи навчання (в тому числі, інтерактивні), які ґрунтуються на комп'ютерних і телекомунікаційних технологіях.

До ЕОР в умовах інклюзивного середовища висуваються додаткові вимоги. Так, освітні ресурси для людей з вадами зору повинні мати кілька варіантів відображення шрифтів, відповідне кольорове оформлення, можливість управляти зображеннями і фоном сайту. Для людей з вадами слуху такі вимоги не застосовуються, проте відеоматеріали повинні мати сурдопереклад. Залежно від виду порушення і ступеня його виразності особи відчувають певні труднощі в навчанні і налагодженні комунікації. Педагог, який працює в інклюзивному класі, під час роботи з такими дітьми стикається з багатьма труднощами, що полягають у відсутності достатніх знань щодо психологічних особливостей осіб з особливими освітніми потребами, їх реальних можливостей та методичних прийомів реалізації освітніх програм.

Висновок. Таким чином, реалізація можливостей сучасних інформаційних технологій розширює спектр видів освітньої діяльності,

дозволяє удосконалювати існуючі і створювати нові організаційні форми і методи навчання. Електронні технології збагачують процес навчання, дозволяють організувати його більш ефективно, сприяють творчому розвитку студентів.

Демченко М. І.
ХНУ ім. В.Н. Каразіна

УКРАЇНА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

На сьогодні найважливішим фактором розвитку цивілізації є глобалізація – процес всесвітньої економічної, політичної, культурної та релігійної інтеграції та уніфікації, який зв'язує всі світові цивілізації в єдине ціле.

Глобалізація має особливе значення у визначенні життя кожного українця зокрема і країни в цілому, оскільки Україна знаходиться на етапі формування держави та концепції зовнішньої політики, що має відповідати тенденціям нового світу, забезпечуючи національні та інтернаціональні інтереси.

Україна відчула на собі вплив глобалізації в перші роки прийняття незалежності, коли її економіка і громадська сфера відкрились для всесвіту. З’явився прохід до різноманітних здобутків світової спільноти, у тому числі до культурних, технологічних та інтелектуальних розробок, що принесли нові перспективи та можливості для України. На економіку глобалізація вплинула чи не найбільше: виникнув шанс брати активну участь в міжнародних економічних відносинах, приєднуватись до міжнародних кооперацийних проектів, що в перспективі повинно забезпечити інвестиційну привабливість України для іноземців та збільшити доступ до зарубіжних ринків.

Проте все більше відчуваються і негативні наслідки глобалізації, які поширюються швидше, але боротися з ними через розвиток технологій стає все складніше. Особливу загрозу становлять можливість втрати національної культури, єдності та ідентичності; збільшення соціальної і економічної нерівності; проблеми міграції молоді та інтелектуальної еліти; порушення авторських прав; поширення таких злочинів як тероризм, наркоторгівля, корупція, «відмивання» грошей, кіберзлочинність. Все це а багато іншого є зворотною стороною медалі глобалізації.

Для України міграція стала однією з основних тенденцій і проблем останнього часу. За результатами дослідження Центру економічної стратегії (ЦЕС) України за 2018 рік, Україна входить в першу десятку країн-донорів міжнародних мігрантів у світі. До сьогоднішнього дня відсутні точні цифри, скільки ж українців працюють за межами України. Кількість трудових мігрантів Центр економічної стратегії оцінює в 1,3 млн, а експерти наводять оцінки від 2 до 4 млн. Кількість мігрантів з кожним роком збільшується, а через кілька десятків років дефіцит кадрів в Україні вже може загрожувати економічній безпеці держави. Міграція в цілому несе дня України великі загрози: «витік розумів» призводить до деградації людського капіталу та економіки країни, дефіцит кадрів збільшує витрати економіки й ускладнює її реформування, країна не отримує віддачі від своїх вкладень в людський капітал.

Проблеми, пов'язані з глобалізацією, стають найважливішими серед факторів, що визначають пріоритети української економіки і політики. Наша держава повинна стати конкурентоспроможною на світових ринках товарів, праці і капіталу, оскільки у нас немає іншого шляху, щоб гарантувати західний стандарт якості життя своїх громадян і відповідне місце в міжнародному співтоваристві розвинених країн. Європейська інтеграція стала б доволі логічним наслідком процесу світової глобалізації для України, тому уряд проголосив її одним з ключових стратегічних напрямків розвитку України на майбутнє. Концентруючись на ефективній економічній моделі

соціально орієнтованої економіки, що ґрунтується на релігійних, культурних і етичних принципах, на демократичних принципах реальної свободи слова та захисту прав людини, ми будемо стимулювати ряд комплексних змін в українському суспільстві і економіці. Активна участь України в глобальних економічних процесах і її швидка інтеграція в міжнародні економічні організації дозволить підтягти нашу економіку до світових стандартів і прискорити перетворення українського суспільства в цілому.

Жупанас М.А.
НТУ «ХПІ»

КАРЛ МАРКС ЯК ТЕОРЕТИК СОЦІАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ

В цій роботі розглянуто теорію класової боротьби К. Маркса, як фундаментальний конфлікт у суспільстві. Тема є актуальною, тому, що ми живемо у сучасному світі, де постійно люди стикаються з класовою нерівністю. Суспільство розділене на класи, визначені за їхнім відношенням до засобів виробництва. В антагоністичному суспільстві між класами точиться боротьба, яка є рушієм прогресу.

Метою роботи є розгляд теорії класової боротьби К. Маркса, як конфлікт.

Вивченням класової боротьби та її критикою, займались такі видатні вчені вчених Е. Гіденс, Р. Дарендорф, Ф. Енгельс та ін.

Поняття “класова боротьба” набуло популярності у XXI ст. в суспільствознавстві та в соціальній філософії, та є одним з ключових понять марксизму. Сучасна соціологія розглядає класову боротьбу як один з окремих випадків соціального конфлікту.

Марксизм виходить з того, суспільство розділене на класи, визначені за їхнім відношенням до засобів виробництва. В антагоністичному суспільстві між класами точиться боротьба, яка є рушієм прогресу. Наприклад, в

капіталістичному суспільстві боротьба проходить між класом робітників та пролетаріатом, і класом власників фабрик та заводів – буржуазією. Класова боротьба знаходить своє вирішення в революції, яка веде до зміни виробничих відносин і положення класів у суспільстві.

За положеннями марксизму класова боротьба зникає у безкласовому суспільстві при комунізмі. Перехід від антагоністичного суспільства до безкласового здійснюється через диктатуру пролетаріату.

Останніми роками світ став свідком релегітимізації категорії класової боротьби у науковому та суспільно-політичному обігу. Словосполучення «класова війна», ще нещодавно немислиме за межами антикапіталістичних кіл (зокрема, цю назву носить збірка інтерв'ю відомого лінгвіста, анархо-синдикаліста Ноама Хомського радикальному публіцисту Девіду Барзамяну) нині не сходить з вуст навіть ультраконсервативних американських коментаторів. Методологічній наївності, спонукають до розгляду реальних соціальних та класових суперечностей і розколів у соціумі.

Марксова теорія класу поєднувала структуру і дію, свободу волі і детермінізм. Разом із тим, критика та доповнення, які вносилися з боку представників неомарксизму. Попри беззаперечні зміни, що їх зазнала капіталістична система у XX ст., вона не позбулася свого фундаменту – експлуатації та відчуження. А породжена останніми соціальна несправедливість провокує і провокуватиме нові соціальні конфлікти. Вони не обов'язково набуватимуть традиційних форм «класових боїв», але і у випадку нових соціальних рухів класова компонента буде від них невід'ємною, адже соціальні рухи – є основною формою дії класу на суспільній арені.

Варто зазначити, що теорія класової боротьби також виявляє тісний зв'язок із проблематикою боротьби за вільне та егалітарне суспільство, що з необхідністю змушує повернути до суспільних дебатів і проблематику соціальної революції. Тому, альтернативою саморуйнування людства за умов класового суспільства, експлуатації, відчуження та держави як репресивного

апарату виступають революційно-соціалістичні рухи, що ставлять за мету безкласове та бездержавне суспільство.

Отже, теорії класової боротьби, що розвиваються вже два століття, залишаються плідними для дослідження історичного процесу та пізнання соціальних реалій сьогодні та в майбутньому. Вони не вичерпуються концепцією класів у Карла Маркса, хоча тією чи іншою мірою завдячують їй.

Забігайло П.

ХНУ ім. В.Н. Каразіна

СПЕЦИФІКА ОСОБИСТИХ ТА ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ ФАХІВЦЯ З PR У КОМУНІКАТИВНІЙ СФЕРІ

В основі комунікативної діяльності організацій лежить взаємодія з різними групами громадськості. На сьогоднішній день зв’язки з громадськістю є важливою складовою частиною діяльності компанії. Public Relations (PR) – це мистецтво й наука аналізу тенденцій, прогнозу наслідків і виконання запланованих програм, які служать і інтересам самої компанії, і інтересам суспільства в цілому. У сучасному світі зв’язки з громадськістю є дуже важливим елементом соціальних комунікацій. PR використовується у всіх сферах життєдіяльності сучасної людини [3]. Мета PR – формування ситуації успіху фірми та довіри до неї в суспільстві. В зв’язку з цим постає питання про професійні та особисті якості фахівця з PR.

Важливі навички та вміння такого фахівця – це організаторські навички та вміння планувати, вміння проводити дослідження, здатність вирішувати проблеми, навички письма, бізнес компетентність та наявність досвіду у соціальних мережах.

Поведінка має вплив на те, як буде сприйматися професія піарника в цілому. Саме це повинен розуміти фахівець з PR. Працівник PR повинен прагнути до того, щоб при виконанні своїх професійних обов'язків

дотримуватися моральних принципів та Загальної декларації прав людини. Також він повинен вести себе завжди так, щоб заслужити і зберегти довіру тих, з ким він контактує та утримуватися від поширення інформації, яка не базується на перевірених і підтверджених фактах.

Щоб орієнтуватися та бути успішним піарником потрібно постійно розвиватися та оновлювати знання в своїй сфері. Треба вміти писати тексти, листи та масові розсилки будь-яких категорій, з орієнтацією на конкретну цільову аудиторію [4].

Піарнику потрібно мати високий рівень грамотності, бути лідером та гарно організовувати команду. Але найважливішим є база контактів ЗМІ, лідерів думок їх треба постійно поповнювати. Дуже бажано знати іноземні мови, особливо якщо доведеться працювати в міжнародній компанії.

PR фахівець потрібен дотримуватися усіх правових норм, що є важливими для нього, бо саме вони ведуть до соціально відповідальної поведінки та законності дій.

Якщо ми вже говоримо про особливості використання засобів масової комунікації, то для досягнення цілей зв’язків із громадськістю, слід також відзначити деякі особливості роботи з інформаційними агентствами й книжковими видавництвами [2].

Інформаційні агентства надають можливість поширювати матеріал відразу багатьом редакціям. Робота з видавництвами дає змогу випускати книги й іншу продукцію, де будуть розміщуватися відомості про суб’єкт PR-кампанії. Це може бути історія створення підприємства, мемуари провідних співробітників, спогади про видатних засновників і фахівців фірми й різноманітні інформаційні, довідкові та рекламні видання тощо.

Як і в будь-якій професії необхідна професійна етика. Професійна етика – це моральні норми, які регулюють взаємовідносини людей у трудовій діяльності та ставлення людини до своїх професійних обов'язків.

Фахівці зі зв'язків з громадськістю несуть відповідальність за прийняття етичних рішень, які враховують: інтереси громадськості, інтереси

замовника, стандарти професії зі зв'язків з громадськістю та особисті цінності [1]

Отже, вимоги до PR-фахівця постійно зростають, що в сою чергу потребує постійного вдосконалення професійних та особистих якостей з боку представників цієї професії.

Список літератури:

1. Дерев'янко О. Г., Ковтун Т.В. *Медіарилейшнз: ефективність взаємодії PR та ЗМІ.* URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgibin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/is_2015_22_6.pdf

2. Зацерківна М. *PR-технології у формуванні іміджу закладів вищої освіти сфери культури* URL: http://knukim.edu.ua/wp-content/uploads/2019/05/zats_dis.pdf

3. Хавкіна Л. М. *Основи рекламної діяльності*. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2006. 56 с.

4. *Хто такий PR-менеджер*. URL: https://bazilik.media/khto-takyj-prmenedzher/

Зіньчук С. В.

УкрДУЗТ

МОГЛА І ПОВИННА БУЛА: ЯК СЕРІАЛ «СЕКС І МІСТО» СТАВ ФЕМІНІСТИЧНИМ МАНІФЕСТОМ В УКРАЇНІ 2000-Х РОКІВ

Наприкінці 1980-х років у тоді ще радянських республіках почалась справжня сексуальна революція після доби «відсутності сексу» в інформаційному просторі. В 1990-х роках процес тривав. Еротичні журнали та серіали, закордонний порно-контент, в Україні почали видаватись журнали «Лель», «Пан+Пані», що ставили за мету сексуальну освіту українців. Почали вголос говорити про ВІЛ-СНІД, безпечний секс,

заговорили про гомосексуалізм. Для непідготовленої людини це був потужний і нестримний потік, який важко було адекватно відфільтрувати. Тому постало питання про продукт для широких мас, який задовольнить потреби населення в розкритті вищеозначеної тематики.

У 1998 році на екрани вийшла перша серія серіалу «Секс і місто» виробництва американської компанії HBO. Історія чотирьох подруг майже одразу підкорила заокеанську публіку, а за невеликий проміжок часу дісталась до українських екранів. Кінокритики, численні експерти і глянці одразу почали говорити про революційність шоу, оскільки відверто піднімались теми сексу, виховання дітей, сім'ї, кар'єри, ЛГБТ. Для українського глядача нульових це був абсолютно новий світ, з новими, прогресивними цінностями.

За більш ніж 20 років «Секс і місто» став об'єктом чисельних досліджень соціологів, культурологів, лінгвістів, дослідників гендерних студій тощо. Українські науковці більше віддають перевагу дослідженню негативного образу українців в американських серіалах (приклад з «Секс і місто»: прибиральниця Магда, акторка Лінн Коен), лінгвістичні особливості адаптованого перекладу тощо. Також є дослідження з приводу чоловічої сексуальності або гендерного конструювання, які також спираються на даний серіал. Основною метою цього дослідження є з'ясувати який впив на масову та сексуальну культуру мав серіал з моменту його виходу на українських телеекранах. Чи був він максимально доступним джерелом секс-освіти для тогочасних телеглядачів? Чи формував він уявлення про фемінізм, ЛГБТ тощо в умовах недостатньої кількості інформаційних джерел для широкого кола людей в тогочасний період.

Серіал вийшов за зламі тисячоліть. Уже після усіх здобутків та перемог фемінізму другої хвилі, але ще до формування фемінізму третьої хвилі. Хоча героїні не відкрито називають себе феміністками, але ми як глядачі можемо спокійно застосовувати таку дефініцію до них. Усі чотири героїні мають успішні кар'єри, високооплачувані роботи, власне житло на Мангеттені,

друзів, стосунки. Незважаючи на те, що деякі героїні мають досить консервативне уявлення про стосунки (героїня Шарлотта протягом усіх сезонів вважає одруження ідеєю ікс, а Кері не може до кінця розібратись з коханням усього її життя – Суперменом), інші на їхньому фоні виглядають досить нетипово і прогресивно. Наприклад, Саманта є чудовим прикладом сингла (з англ. – самотній), не прагнучи мати одного постійного партнера: «Для дружби є жінки, з чоловіками можна просто гарно проводити час», – вважала Саманта. Також у серіалі жінки зображуються подругами, а не суперницями, що було в той час досить типовим для сіткомів. Це одразу знищило стереотип про неможливість жіночої дружби. Звичайно, якщо розглядати серіал через оптику фемінізму сьогодення, то виникає безліч питань: карикатурні образи представників ЛГБТ+ спільноти, мала кількість героїв з іншим кольором шкіри, жодна з героїнь таки не залишилась самотньою, навіть самодостатня Саманта зрадила своїм принципам вільного кохання і закінчила серіал будучи в парі. На тогочасному телебаченні це був чи не найпрогресивніший серіал, що піднімав вищезгадані теми. Більше того, переклад був вдало адаптований для українського глядача, використовуючи специфічну українську лексику (поцька – вульва, прутень – пеніс). Це зумовило успіх на телебаченні та базові уявлення для широких мас про секс, жіночу дружбу, стосунки, фемінізм.

Ісаєнкова В. С., Шведова А. А.
ХНУ ім. В.Н. Каразіна

МАНІПУЛЯТИВНІ ПРИЙОМИ В УКРАЇНСЬКІЙ КОМЕРЦІЙНІЙ РЕКЛАМІ (НА ПРИКЛАДІ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ)

В Україні комерційна реклама є найпоширенішою та найбільш дієвою. Основною метою комерційної реклами є стимулювання збуту й створення попиту на будь-який товар або послугу, тобто спонукати споживача зробити

покупку, перетворити потенційного спожвача в реального. Прибуток – кінцева мета кожного бізнесу, при високій конкуренції і розвиненому ринку комерційної реклами відводиться ключова роль в системі зовнішніх комунікацій. Дуже часто в комерційній рекламі заради прибутку, нажаль, можна спостерігати вплив на споживача маніпулятивними прийомами (явними/ прихованиоми), які психологічно впливають на свідомість спожвача. Маніпуляція – вид психологічного впливу, майстерне виконання якого веде до прихованого порушення в іншої людини намірів, що не збігаються з його актуально наявними бажаннями [1].

Використання маніпулятвних технологій в рекламі лікарських засобів був завжди, але особливо гостро це простежується наразі – під час пандмії COVID-19, що є досить небезпечно і є гострою соціальною проблемою. Зазвичай, рекламують дорогий товар, який не кращий за дешевший аналог. Досвідчений лікар скаже пацієнту, що не слід переплачувати за марку дорогого виробника, з ряду медикаментів, що мають одну й ту саму активну речовину, завжди можна обрати недорогий препарат, не переплачуючи при цьому. Існує безліч прикладів маніпулятивних прийомів в рекламі ліків. Розглянемо їх:

«Чудодійні ліки», які самі миттєво врішують «Вашу головну проблему». А в якості експертів вступають «подруги», які вже перевірили їх дію на собі.

Комплекс переваг. Споживачеві пропонують придбати товар для того, щоб відчути свою винятковість, всесилля, підвищити свій статус. «Вірний секрет жіночих перемог», «Для тих, хто справді крутий», «Ти всесильна», «Ви чарівні», «Він один такий» – типові в даному випадку слогани.

Перемога над іншими. Ключові слова: «на відміну від інших». Самі слова «краще», «довше», «швидше» вже свідчать, що в іншому випадку, якщо ви купите товар іншої фірми, у вас буде «гірше» і «повільніше». У рекламі пропонований товар змагається й перемагає, але з чим саме він змагається, не кажуть, тож неможливо перевірити, чи й справді було здобуто перемогу.

Тестемоніум в рекламі. Товар рекламує популярна особистість: кіноактор, кумир молоді й так далі. Розрахунок на стереотип: «раз уже такі люди купують, то сумніватися нічого, треба брати».

Цікава історія в рекламі. Сюжет ролика побудовано як історію – спочатку розігрується початок історії, одне оповідання про придбання товару, потім щасливе закінчення історії. Можливий і зворотний варіант – початок і кінець історії міняються місцями. У даному випадку розповідь у середині (про товар) свідомістю критично не оцінюється [1].

В рекламі лікарських препаратів часто можна почути фразу «засіб від усіх хвороб». Цей слоган було вигадано ще в рекламі спиртової настоянки 1886 року, як універсальний лікарський засіб [2]. Навіть кока-кола пізніше подавалась як ліки «від усіх хвороб» (головної болі, невралгії, істерії, меланхолії та інше). Все це можна віднести до нав'язування, тому що ні одні ліки не допомагають одразу від усього.

6. Часто в рекламі лікарських препаратів використовують «лякаючі» теми. Наприклад: під час епідемії / карантину ка системно транслюють, що найефективніше допомагає «чудодіючий» лікарський засіб, здатне протистояти цьому вірусу.

7. Формування у споживача відчуття бути серед «найбільш інформованої групи людей, які турбуються про себе та своїх близьких». Так у рекламі ми можемо почути таку інформацію: наприклад, «більше, ніж 5 млн людей одужало за допомогою цього препарату»… Відмітимо, що таку інформацію часто доносять експерти/ фахівці/ вчені, які мають звання в області медицини чи фармакології, або просто виглядають як досвідчені лікарі. Це ж і викликає велику довіру до почутого у рекламі. Часто зустрічаються повідомлення, у яких асоціативно вибудовується зв`язок між конкретним лікарським засобом і тим, що викликає в людини позитивні емоції (домашній затишок, турбота про дітей, активність, енергія тощо). В даному випадку людина, сама того не усвідомлюючи, створює стереотип: якщо прийняти дані ліки, то вони допоможуть позбутися усіляких бід, не

тільки фізичних. Найчастіше такий прийом спостерігається у телевізійній рекламі та журналах.

Лікарські засоби – це дуже особлива тема для реклами. Усі ми хочемо бути здоровими (раціональний мотив) та вважаємо, що здоров`я – це «капітал» конкретної людини або усієї сім`ї загалом. Оскільки люди готові платити будь-які гроші за своє здоров`я та життя, продаж ліків є одним із найвигідніших бізнесів усіх часів. Спекулюючи цим, представники фармакології заробляють великі гроші, залучаючи в свій бізнес не тільки працівників аптек і лікарів, але використовуючи дієві рекламні та маркетнгові технології.

Слід зазначити, що в Україні діє закон «Про рекламу», в якому визначені особливості рекламування ліків, зокрема стаття 21 «Реклама лікарських засобів, медичної техніки, методів профілактики, діагностики, лікування та реабілітації». Але цього замало, тому що закон у належній мірі не контролюється, немає дієвих механізмів покарання за порушення і тому його положення майже не виконуються. В умовах пандмії COVID-19 необхідне більш ефективне регулювання реклами лікарськх засобів та послуг, більше привертати уваги до цієї проблеми, залучаючи широку громадськість, професійні спільноти, науковців.

Таким чином, можна зробити висновок як про поширеність в Україні маніпулятивних прийомів у рекламі лікарських засобів, так і, нажаль, про ефективність їх впливу на людей, у т.ч. через нізьку культуру споживання (тренд самолікування), існуючи соціальні стереотипи, недостаній контроль в регулюванні ралізації ліків та їх рекламування.

Список літератури:

1. «НА ГАЧКУ» або методи маніпуляції у ркламі URL: fzgij.knukim.edu.ua/novyny/588-na-hachku-abo-metody-manipuliatsii-u-reklami.

2. Кучмістов В.О., Руденко В.В., Дроздов Д.В.. Реклама лікарських засобів у історичному аспекті URL: https://socpharm.nuph.edu.ua/files/2015/05/Kuchmistov.pdf

Карпюк Т.Г.
Луцький НТУ

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА РІЗНИХ КАТЕГОРІЙ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ В ЗАКЛАДАХ СОЦІАЛЬНОГО СПРЯМУВАННЯ

Актуальність дослідження. Для успішного соціального розвитку суспільства уже в умовах сьогодення необхідно зосередити увагу на вирішенні проблем забезпечення соціальних гарантій, соціального захисту, створення умов для соціальної адаптації у безпосередньому життєвому полі дітей та учнівської молоді: сім'ї, соціальному оточенні, громаді.

Соціально-педагогічна робота в різних соціальних інститутах, етнічних та територіальних громадах набуває все більшого значення у соціальному вихованні як невід'ємній складовій соціальної педагогіки. Сучасне спрямування вітчизняної соціально-педагогічної роботи відповідає рішенням спеціальної сесії ООН щодо становища дітей (8–10 травня 2002 р., Нью-Йорк), яка ухвалила резолюцію, що зобов'язує держави – члени ООН створювати громади, сприятливі для життя дітей.

Теоретико-методологічна основа дослідження. Однією з основних характеристик кожної науки є наявність своєї, відмінної від інших, понятійно-термінологічної бази. В окремих випадках понятійно-термінологічна база однієї науки може використовуватися іншими, спорідненими науками. У соціальній педагогіці як самостійній галузі педагогічної науки зараз така база в певній мірі вже сформована. Це стало результатом накопичення та аналізу знань у цій сфері, узагальнення практичного досвіду і на цій основі формування понятійного апарату, вивчення закономірностей та найбільш суттєвих зв'язків і взаємодії між об'єктами соціальної сфери. Завдяки цьому наукову інтерпретацію одержала значна кількість багатогранних соціальних явищ. Сформований на теперішній час понятійний апарат соціальної педагогіки дозволяє

відображати окремі фрагменти соціальних явищ і сам процес їх розвитку та змін, сприяючи таким чином поглибленню знань про ці явища.

Виклад основного матеріалу. Наразі одним із проблемних питань сучасної соціальної педагогіки все ще залишається неузгодженість термінології, нечітке, а часто і подвійне трактування багатьох понять, що не дозволяє дати точну оцінку багатьом новим соціальним явищам та процесам. Розвиток соціальної педагогіки як галузі наукового дослідження висунув на порядок денний проблему вивчення й осмислення її основних категорій. Головною категорією нашого дослідження є «соціально-педагогічна підтримка». Зауважимо, що осмисленню цієї категорії приділяється значна увага у сучасних дослідженнях із соціальної педагогіки. Це зумовлено впровадженням у нашій країні інституту соціальних педагогів і соціальних працівників та розвитком системи соціально-педагогічної діяльності з різними категоріями громадян, що мають соціальні і соціально-педагогічні проблеми. Розгляд категорії «соціально-педагогічна підтримка» неможливий без уточнення концептуальних підходів до суті соціальної педагогіки.

Наукова новизна та практичне значення. Ідея педагогічної підтримки відображена у працях багатьох представників даного напрямку в педагогіці, уявлення про її суть в кожного різна, але їх об’єднує одна ідея – необхідність надання допомоги, заохочення, створення умов для максимальної реалізації потенційних можливостей особистості. Соціально-педагогічна підтримка як педагогічна категорія – це комплекс дій, різноманітних заходів, які переслідують мету сприяння особистості у реалізації її життєвих планів.

Висновок. Ми розглянули основні аспекти соціально-педагогічної підтримки на прикладі дисертацій і монографій відомих науковців для різних категорій дітей та молоді в закладах соціального спрямування. У результаті проведеної роботи ми зрозуміли, що реабілітаційні центри в основному готові проводити реабілітаційну роботу для дітей з особливими освітніми потребами, але деякі з них потребують модернізації або заміни відповідного обладнання.

Касьянов Руслан
НТУ «ХПІ»

ОЛІМПІЙСЬКИЙ РУХ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ: СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Олімпійський рух – громадський рух, що базується на добровільному об'єднанні громадян та організацій з метою пропаганди ідей олімпізму, здорового способу життя, розвитку фізичної культури та спорту. Він перебуває під верховною владою Міжнародного Олімпійського комітету, включає організації, спортсменів і осіб, які згодні керуватися Олімпійською Хартією. Мета Олімпійського руху – сприяти побудові мирного й кращого світу за допомогою виховання молоді засобами спорту відповідно до ідей олімпізму і його цінностям. Історія олімпійського руху в Україні розпочалася в 1952 році, коли спортсмени України у складі збірної команди Радянського Союзу вперше прийняли участь в Іграх XV Олімпіади в Хельсінкі. З 1952 по 1990 роки олімпійський рух в Україні розвивався та зміцнював свою позицію в житті країни. Українські атлети складали щонайменше 25% кожної олімпійської команди СРСР. Під час Ігор XXII Олімпіади 1980 року деякі матчі футбольного турніру з великим успіхом проводилися в Києві. 22 грудня 1990 року І Генеральна асамблея засновників прийняла рішення створити Національний олімпійський комітет України і ця дата є офіційною датою його створення. НОК України діє у відповідності до положень Олімпійської хартії, Конституції України та чинного законодавства України і свого Статуту. Основні завдання НОК України – організація підготовки та участі спортсменів в Олімпійських іграх, розширення міжнародного співробітництва, популяризація масового спорту і здорового образу життя, фізичне і духовне збагачення людей. З цією метою НОК України співпрацює з державними, громадськими та іншими організаціями. На засадах незалежності та доброї волі Національний олімпійський комітет України

об'єднує більше 50 федерації з видів спорту. Колективними членами НОК України є більше 80 організацій. Після визнання Міжнародним Олімпійським Комітетом НОК України олімпійський рух в нашій країні став самостійним і відразу зустрівся з великою кількістю складних проблем до яких можна віднести: докорінна перебудова суспільства; тяжка економічна криза; політична нестабільність, відсутність структур керування олімпійським спортом; відсутність представництва в міжнародних структурах; відсутність кваліфікованих суддів з олімпійських видів спорту; відсутність досвідчених тренерів збірних олімпійських команд; відсутність достатньої фінансової бази спорту вищих досягнень; відсутність серйозної підтримки з боку держави.За останні 20 років в олімпійському русі, як і в міжнародному спортивному русі в цілому, відбулися кардинальні зміни. Зараз спорт став явищем планетарного масштабу. Вступивши в якісно новий етап свого розвитку, міжнародно спортивний рух набув багато нових рис, які дозволяють називати його феноменом неоолімпізму. Сучасний неоолімпізм має низку характеристик, що відрізняють його від спорту попередніх десятиліть. Сучасному спорту періоду неоолімпізму властиві більша відкритість і подальша демократизація. Це пов'язано з появою нових міжнародних спортивних організацій, що беруть участь в управлінні міжнародним спортом, більш демократичними умовами членства в МОК, включенням до його складу жінок, молоді. Змінилося розуміння міжнародного спортивного руху. Він став сприйматися в більш широкому соціально-філософському аспекті як явище, що сприяє об'єднанню людей з різних країн без будь-яких відмінностей. Посилилася гуманітарна складова спорту. Це, в свою чергу, призвело до його більшої самостійності, посиленню впливу на всі сторони життя суспільства.Однак, феномен неоолімпізму характеризується і низкою негативних характеристик. Так, в наш час, спорт нерідко стає ареною політичних протиріч, політики все частіше використовують його в своїх цілях.

Сучасні дослідники виділяють три глобальні проблеми, які породжують всі інші негативні явища у спорті: 1) комерціалізацію; 2) професіоналізацію; 3) медіалізацію спорту. Мабуть, найбільш гостро в сучасному спорті стоїть проблема комерціалізації. Комерціалізація всього спортивного руху, включаючи олімпійський, в останні роки призвела до того, що прагнення до отримання прибутку від спортивних змагань відтісняє на задній план всі інші цілі і завдання, в тому числі і ті гуманістичні ідеали олімпізму, які сформульовані в Олімпійській хартії. Комерціалізація олімпійського спорту може призвести до його перетворення в різновид шоу-бізнесу, а Олімпійських ігор – в розважальне шоу. Вона сприяє подальшій професіоналізації спорту і скорочення спорту аматорського, створює ґрунт для неспортивної поведінки, необ'єктивного суддівства і інших неспортивних проявів, що вступають в протиріччя з гуманістичними ідеалами олімпізму і принципами Fair Play.

В умовах зростаючої конкуренції в спорті і боротьби за високі результати загострилася проблема допінгу. Це ще одна з найбільш гострих проблем у світі сучасного спорту, особливо олімпійського. Нерідко її пов'язують з професіоналізації та комерціалізацією спорту, оскільки в умовах жорсткої спортивної боротьби, коли перемога і висока матеріальна винагорода за неї вимагає зусиль, що перевищують людські можливості, виникає необхідність пошуку додаткових ресурсів, стимулюючих людський організм. А це підриває один з основних принципів олімпізму – «Головне не перемога, а участь», на зміну якому приходить девіз: «Перемога за будь-яку ціну». Однак, на нашу думку, гуманістичні цінності та ідеали олімпійського руху, закладені ще в Древній Греції, залишаються актуальними і сьогодні. Але, слід також враховувати, що життя не стоїть на місці – і спорт постійно змінюється. Тому сучасний олімпієць повинен буди не тільки успішним в спорті, а й бути цілісною, гармонійною, фізично та психологічно розвиненою особистістю – справжнім героєм та прикладом для наслідування у суспільстві.

Корженко А.С.
НТУ«ХПІ»

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ МОЛОДІ

За останні десятиріччя як в нашій країні так і за кордоном проблема цінностей і ціннісних орієнтацій набула особливої актуальності. Ці поняття є об'єктом дослідження багатьох наук зокрема, філософії, психології, соціології, що говорить про їхню складність та багатоплановість.

Цінності – це те, що почуття людини диктує признати важливішим над всім, і до чого можна прагнути, відноситися з повагою та признанням; це також певні ідеї, погляди за допомогою яких люди задовольняють свої потреби та інтереси.

Основні властивості цінностей:

– ті цінності, які для однієї людини є цінними, інша особа може недооцінювати, або зовсім не вважати за цінність, однією із найхарактерніших властивостей цінностей – її суб'єктивність;

– пріоритетне значення мають індивідуальні цінності людини над суспільними, тобто, є духовний світ людини і певна культура суспільства, які взаємопов'язані і взаємодіють за допомогою цінностей окремої людини;

– ціннісні орієнтації не можуть бути заданими чи принесеними кимсь ззовні, вони є результатом діяльності конкретної людини.

Ціннісні орієнтації людини складаються в певну систему. Серед всієї ієрархії цінностей можна виділити ті, які є загальнолюдськими, або глобальними, тобто властиві переважній більшості людей, наприклад: свобода, праця, творчість, гуманізм, солідарність, чесність, вихованість, інтелігентність, сім'я, нація, народ і т.п. Зниження значення цих цінностей викликає в нормальному суспільстві серйозні занепокоєння.

Ціннісні орієнтації молоді формуються в процесі виховання і навчання. Причому навчання має на меті не стільки повідомити конкретні знання в

певній галузі, скільки відтворити культурні і історичні нормативи, які сприяють самореалізації особистості. Через виховання здійснюється трансляція ціннісних орієнтацій від покоління до покоління як на вербальному, так і на невербальному рівнях.

До псевдо-цінностей належать цінності, які не сприяють самореалізації людини або навіть є перешкодою для самореалізації, просте людина може бути переконаною в оберненому. Багато молоді вважає, що алкоголь і наркотики є цінними, що є досить небезпечним для людини і для оточуючих її людей. У таких людей часто виникає ілюзія, про те, що оволодіння найбільш значною цінністю (гроші, влада) відкриває шлях до оволодіння іншими загальнолюдськими цінностями.

Сучасні соціологічні дослідження свідчать про те, що за останні роки більшість молодих людей починають переорієнтовуватися на матеріальні цінності. Їх досить сильно приваблюють гроші, заробітки, бізнес, участь у управлінських структурах. Також можна спостерігати тенденцію росту інтенсивних духовних пошуків, орієнтації на істинні цінності, що проявляється у збільшенні інтересу до світової культури, історії своєї сім'ї.

У відповідності до орієнтації на певні цінності, молодих людей можна поділити на чотири типологічні групи:

Молоді люди, які зберегли, або віддають перевагу попереднім цінностям. Представники цієї групи підтримують в Україні комуністичну, соціалістичну партії, входять в склад комсомольських організацій. Ця молодь схильна до протестів, пікетів, акцій непокори під керівництвом старших.

Молоді люди, які повністю відкидають цінності минулого, відстоюють ідеї тих суспільств, які мають розвинуту ринкову економіку та високий рівень соціального забезпечення громадян.

Молоді люди, які хоча і критикують цінності соціалістичного суспільства, але повністю їх не заперечують. Такі молоді люди мають відношення до робітничого і профспілкового руху, пропагують ідеї лібералізму.

Молоді люди, для яких характерно не просто заперечення «старого світу», а нетерпимість до будь-яких цінностей, окрім своїх власних.

В очах молодих людей продовжує падати цінність розумової праці, освіти і знань. Навіть студенти не надають великої уваги знанням, не цінуючи їх. Також важливо сказати про те, що електронні засоби масової інформації заповнюють значну частину їх вільного часу і виступають як важливий інструмент формування духовного світу, культурних цінностей та установок для сучасної молоді. Аналіз стану політичних вподобань молоді дає можливість стверджувати, що вони в достатній мірі різнополюсні. Молодь в політичних цінностях є досить прагматичною: політика розглядається молодими людьми як засіб завоювання авторитету, та лідерства.

Отже, ґрунтуючись на вищесказаному, можна зробити висновок, що формування системи ціннісних орієнтацій молоді має отримати більш практико-орієнтований характер на основі урізноманітнення форм роботи з молоддю щодо виховання самостійної, відповідальної особистості за власне життя та життя країни, активного члена громадянського суспільства. На сучасному етапі постійних змін життя суспільства особливого значення набуває орієнтування державної молодіжної політики на формування потреби саморозвитку та самореалізації інтелектуального, творчого потенціалу молоді. Важливим моментом, що потребує врахування, є те, що питання формування ціннісних орієнтацій молоді має бути невід’ємною складовою державотворчих процесів, розвитку суспільства та включення в ці процеси молоді.

Круць О. О.
НТУ «ХПІ»

КОНЦЕПЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ МОБІЛЬНОСТІ П. СОРОКІНА

Видатний вчений П. Сорокін вніс серйозні корективи у розуміння фундаментальної проблеми взаємозв'язку між стратами в суспільстві. Він надав цій проблемі більш коректного наукового формулювання, показавши, що питання про розвиток суспільства необхідно розглядати з позиції організації соціальних структур та ставив соціальні потреби та бажання людини у центр наукового дослідження. Саме тому, актуальність обраної теми полягає в тому, щоб соціальну модель суспільства розглянути з позиції мобільних можливостей індивіда.

Мета роботи – соціологічний аналіз мобільної діяльності індивіда в суспільстві з позиції концепції соціальної мобільності.

Вивченням соціальної структури суспільства та соціальної мобільності також займались такі видатні вчені як Ж. Мутон, М. Бурке, Дж. Ханди, Р. Акоффа, К. Камерон, Р. Куїн, А. Пригожин, В. Садовський, В. Щербина, В. Ядов.

П. Сорокін визначав соціальну мобільність як будь-який перехід індивіда або соціального об'єкта (цінності), тобто всього того, що створено або модифіковане людською діяльністю, з однієї соціальної позиції в іншу.

Згідно з П. Сорокіним, щоб визначити соціальне становище людини, необхідно знати її сімейний стан, громадянство, національність, ставлення до релігії, професію, приналежність до політичних партій, походження, економічний статус тощо. П. Сорокін, розглядаючи мобільну діяльність індивіда в суспільстві, виділив два основних типи соціальної мобільності: горизонтальну і вертикальну. Під горизонтальною соціальною мобільністю або переміщенням розуміється перехід індивіда або соціального об'єкта з однієї соціальної групи в іншу, яка розташована на одному й тому ж рівні.

Під вертикальною соціальною мобільністю розуміються ті відносини, які виникають при переміщенні індивіда або соціального об'єкта з однієї соціальної верстви в іншу.

З позиції П. Сорокіна наслідки соціальної мобільності (позитивні, негативні) відбиваються і на індивідах, і на суспільстві в цілому. Просування вгору тісно зв'язано з політичним розвитком, інтелектуальним, науковим прогресом, формуванням нових цінностей і соціальних рухів. Рух вниз веде до вивільнення вищих верств від малокорисних елементів. Але, найважливіше те, що посилена мобільність сприяє дестабілізації суспільства за всіма його параметрами. Інший можливий результат – витіснення найбільш здібних членів суспільства з процесу мобільності або ж за межі даного суспільства як такого, що з неминучістю віддзеркалюється негативно і на долі самого суспільства. Від тієї чи іншої реакції суспільства на наслідки мобільності залежить можливість або неможливість подолання нестабільності, яку вона викликає.

Безумовно, науковий внесок П. Сорокіна у розуміння особливостей соціальної мобільності та її наслідків є і досі актуальним для сучасних суспільств, і є важливим підґрунтям для подальших наукових досліджень для розуміння особливостей соціальної мобільності та сучасних стратифікаційних процесів.

Лащенко О. О.
НТУ «ХПІ»

АДАПТАЦІЯ ЦІН ЯК ЕЛЕМЕНТ АКТИВНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ

В умовах адаптації до ринку ціна як економічний елемент у системі маркетингового механізму набуває все більшого значення. Вона суттєво впливає на ефективність діяльності підприємства. Ціни впливають на кінцеві

фінансові результати і ринкове становище підприємства, виступаючи при цьому одним із найважливіших факторів конкурентної боротьби. Існуючі в даний час проблеми в сфері ціноутворення знижують як ефективність діяльності підприємств у цілому, так і дієвість цінової політики підприємств, – зокрема. Це, у свою чергу, обумовлює необхідність нового підходу до процесу формування цінової політики зірками.

Адаптація ціни – це пристосування ціни до ринкових умов, зміни обставин на цільовому ринку, а також функціональний, стратегічний і тактичний інструмент управління попитом, забезпечення лояльності споживачів, конкурентоспроможності підприємства.

Способи адаптації ціни. Фактично адаптація цін може здійснюватися різними способами, включаючи:

– націнки або знижки з ціни;
– зміна умов поставки;
– зміна умов оплати товару;
– стимулююче ціноутворення, шляхом надання функціональної знижки;
– дискримінаційне ціноутворення;
– визначенням ціни комплексної покупки;
– визначенням оптових знижок, роздрібних націнок;
– сезонні ціни.

Активне ціноутворення – це управління цінами, за допомогою якого досягається потрібна величина продажу і відповідна їй величина середніх витрат, що в результаті виводить фірму на бажаний рівень прибутку. В основі концепції активного ціноутворення знаходиться так званий ціннісний підхід, коли процедура ціноутворення починається з аналізу сприйняття клієнтом продукту як ціннісної категорії. Узв’зку з цим мається на увазі, ніби клієнт готовий купити продукт лише в тому випадку, якщо його цінність більше або дорівнює певній ціні. Тому, якщо цінність продукту стане нижче певної ціни, то клієнт відмовиться від його придбання. З іншої точки зору,

компанія, знаючи цю специфіку клієнтів, повинна намагатися, щоб її ціна гранично відповідала цінності даного продукту.

Наприклад, як пишуть Р. Долан і Г. Саймон, в один і той же день банку Кока-коли ємністю 0,33 літра швидко розходилася в будь-який з 9 торгових точок в Бонну: клієнти великого супермаркету сплачували по 0,64 дойчмарки; на бензоколонці ціна банки Коли була встановлена в 1,20 марки; найбільшу ж вартість в 2,20 марки платили в кіоску на залізничному вокзалі. Закономірність такої різниці цін полягала в тому що: невисокі ціни – для тих, хто купує продукт «для дому» в неквапливій обстановці, а високі ціни – для тих, хто «в русі» і ніяк не має зайвого часу для пошуку альтернатив. Таким чином, адаптація компанією ціни на власний продукт полягає у встановленні на нього не однієї, а кількох цін, в залежності від сприйняття покупцем цінності. Така ж закономірність працює і в Україні, де ціни в супермаркеті та різних кіосках дуже різняться.

Таким чином стратегія адаптації цін як елемент активного ціноутворення здатна істотно збільшити прибуток фірми, проте ефективне її проведення можливе лише в разі чіткого усвідомлення факторів, що впливають на сприйняття цінності товару покупцями.

Лисовець Х.І.
Луцький НТУ

ВПЛИВ СТРЕС-ФАКТОРІВ НА РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ У МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Актуальність дослідження. Значна кількість дослідників (Л. Аболін, О. Баранов, Ф. Валієва, О. Васильков, О. Кириленко, А. Реан, Т. Ронгінська, С. Субботін, О. Ходаківська, Т. Щербан) вказують на те, що професійна діяльність представників професій, які пов’язані із роботою з людьми категорії «людина – людина», є однією із найбільш напружених та

виснажливих в психологічному аспекті. Такі професії передбачають чималу кількість стрес-факторів, що в свою чергу зумовлює підвищені вимоги до адаптивних можливостей людини, її стресостійкості та рівня виснаження.

Сьогодні, коли у світі панує пандемія, у зоні ризику по стресовості роботи знаходяться медичні працівники, оскільки вони безпосередньо задіяні у процес подолання епідемії та боротьбу з нею. Отож, медики постійно перебувають у стресовому стані, у стані ризику та непередбачуваності, що може впливати в подальшому на погіршення ефективності їхньої роботи та виникнення синдрому професійного вигорання.

Теоретико-методологічна основа дослідження. Підходи до визначення впливу екстремальних умов праці на професійну діяльність медичних працівників розглядали М. Марін , С. Міронець, Ю. Александровський та ін. До науковців, які намагалися розкрити проблему професійного стресу медичних працівників, можна віднести В. Вінокура, П. Сідорова та інших.

Виклад основного матеріалу. Процеси соціально-економічних трансформацій та перебудови, що відбуваються в нашій країні на даний момент, сприяють змінам, які у свою чергу відображаються в усіх сферах життя людини. Більш гостро постає необхідність поглиблено вивчити феномен синдрому професійного вигорання та профілактичних заходів щодо його запобігання. Почуття емпатії, співпереживання для медичних працівників, без перебільшення, є одними з головних та найнеобхідніших професійних якостей. Та якщо перейти допустиму межу і проблеми пацієнтів почати приймати на себе та сприймати як особисті, відповідно це відображається на особистому житті. Тоді медичні працівники починають відчувати надмірну втомлюваність, напружу, виснаженість тощо. На фоні такої ситуації відбуваються як психологічні, так і фізіологічні зміни, негативні стани.

Такі стани фізичного та емоційного виснаження внаслідок перевантаження та впливу стресових факторів є феноменом, який має назву синдромом вигорання. Цей синдром виражається у підвищеній та хронічній

втомлюваності, апатії, байдужості до життя та оточення, деструктивному реагуванні на стреси, зниження емоційних реакцій. Зі сторони фізичних відчуттів може виникати погіршення сну, апетиту, головокружіння та інші.

Наукова новизна та практичне значення. Дана робота була розроблена з метою дослідити вплив стресових факторів на медичних працівників та розвиток в них професійного вигорання. Отримані дані можна використовувати для подальшої роботи з метою вивчення та попередження формування у медичних працівників синдрому професійного вигорання на фоні стресових факторів.

Висновок. Проведене дослідження сьогодні є надзвичайно актуальним, оскільки досліджує стрес, його фактори та впливи на особистість медичного працівника. Якщо проаналізувати результати дослідження, які були отримані в ході обробки матеріалу, бачимо, що більше половини медичних працівників, а саме 56 %, котрі брали участь у дослідженні, відчувають наслідки впливу стресу на їх життєдіяльність. Медичні працівники виконують надзвичайно важливу функцію не лише під час пандемії, а й взагалі у суспільстві та життєдіяльності усіх людей.

Лінник В.В.
Луцький НТУ

ДІЯЛЬНІСТЬ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ ЩОДО ДОПОМОГИ УКРАЇНСЬКИМ ВІЙСЬКОВИМ

Актуальність дослідження. Наявність активного волонтерського руху притаманна кожній демократичній країні в світі. Розвинена волонтерська діяльність є показником громадянського суспільства, а також характеристикою суспільства з активною соціальною позицією. Під час кризових подій, таких, як Революція Гідності, українське суспільство показало свою готовність до добровільної роботи на благо країни; відбулась

активізація населення; створення нових ідей та рішучих дій. Зараз, під час війни на Сході, підтримка волонтерів має також велике значення.

Актуальність вибраної теми дослідження обумовлена тим, що волонтерський рух в Україні набув особливо важливого статусу за останні шість років. Він став ключовою рисою активного громадянського суспільства в Україні, його масовий і стихійний характер проявились саме під час кризових подій, а тому важливо прослідкувати динаміку його розвитку і поширення серед українського населення.

Підходи, до визначення професійної діяльності волонтерів розглядали Холіна О. , Бондаренко З., Звєрєва І. та інші. До науковців, які намагалися чітко висвітлити види та напрямки волонтерської діяльності, можна віднести Пеггі А. Тоі, Лінді Н. Хьюітт, Малін Войк та Богдан Войк.

Виклад основного матеріалу та наукова новизна. Феномен волонтерської діяльності є важливим соціальним явищем і головною запорукою існування громадянського суспільства. Рішучі дії з боку громади сприяють розвитку суспільства, зменшенню соціальних проблем або природних катастроф, волонтерська робота може впливати на внутрішню і зовнішню політику держави. Основними принципами, якими керуються волонтери є: добровільність, щирість, миролюбивість і милосердя. У кризові періоди розвитку суспільства волонтерські організації приходять на допомогу державі.

В Україні пік волонтерської діяльності відбувся у 2013–2014 роках, після подій на Майдані і початку війни на Сході. На сьогоднішній день по всій країні існує чимало різних волонтерських організацій, які займаються допомогою солдатам на передовій, постраждалим, а також їхнім сім’ям.

Існують окремі види допомоги при військовому конфлікті. Коли волонтери добровільно вступають на службу до армії, забезпечують її всім необхідним, а також слідкують за порядком на нейтральній території. Під час війни волонтери слідкують за дотриманням прав людей, допомагають жінкам, дітям, постраждалим, проводять освітні заходи, розбудовують міста,

роблять усе, що потрібно для встановлення миру. Світоглядна, виховна, комунікаційна, пізнавальна, рекреаційна, профілактична, а також функція формування соціального капіталу і соціалізації є основними функціями волонтерської діяльності. Волонтерство вчить солідарності, терплячості і взаєморозумінню, а це саме ті якості, які зараз повинні бути у кожного громадянина.

Дослідження виконане з метою визначення ролі волонтерських організацій в Україні, зокрема на Сході країни, характеристика моделі та механізмів роботи під час війних дій. Отримані дані можна використовувати для подальшої роботи для вивчення організації роботи та діяльності волонтерів.

Висновок. Проведене дослідження є актуальним і доводить, що одним із цільових завдань українського суспільства є підтримка волонтерських організацій, поширення інформації щодо їхньої роботи не тільки під час кризових подій, а й у мирний час. У роботі окресленні шляхи вдосконалення волонтерства на території України. Категорія діяльності, яка досліджувалася, є неймовірно важливою не тільки на сьогоднішній день, а й взагалі у суспільстві та життєдіяльності людей, оскільки волонтерство в Україні є важливим чинником перебігу і вирішення війни.

Ляшенко М.А.
ХНУРЕ

САМОГУБСТВО ПІДЛІТКІВ

Самогубство – це навмисний акт вбивства самого себе. Підлітковий вік є складним періодом переходу з дитинства в доросле життя. Підліткам потрібно приймати багато самостійних рішень: обирати власні захоплення, вирішувати проблеми з однолітками, обирати майбутню професію, вирішувати який він та чого прагне, доводити свій новий статус дорослої

людини в суспільстві та починати виконувати відповідні до нього обов’язки. Це ускладнюється психоемоційною неврівноваженістю та незрозумілістю вимог до підлітка з боку оточуючих. Саме тому ця вікова група є групою ризику для суїцидальних проявів.

Зараз під час пандемії у всьому світі збільшилася кількість суїцидів через постійне перебування вдома та неможливість відволіктися, побути на самоті, зустрітися з друзями та отримати від них емоційну підтримку. Для підлітків це складний період. У сучасного покоління підлітків – так званого покоління «z» – крім обмежень, що накладають карантинні заходи, існує ще додаткові чинники, що погіршують самопочуття та емоційний стан:

– надмірне застосування смартфонів і комп'ютерів, що призводить до зниження якості і кількості сну, до підвищення індексу маси тіла, зниженню рухливої активності, занять спортом;

– збільшення об’єму віртуального спілкування, виникненням ризиків цькування, але вже в формі так званого «Кібербулінгу»;

– постійне використання соціальних мереж супроводжується прямим зниженням двох показників суб'єктивного благополуччя: поточного рівня емоцій і задоволення власним життям в цілому;

– збільшення проблем в навчанні, тому що його дистанційна або «змішана» форма менш ефективна (та часто взагалі заняття не проводяться);

– економічна криза, що супроводжує пандемію негативно впливає на емоційний стан батьків підлітків, на рівень добробуту їх сімей.

Багато батьків не вміють розмовляти з дітьми-підлітками, не знають, як будувати відносини з ними, висувають завищені вимоги, демонструють гіперопіка або байдужість. У психологічно складні моменти у підлітка можуть виникати думки, що життя втратило сенс та зараз найлегше накласти на себе руки.

За Е. Дюркгеймом існує чотири типи самогубств, які притаманні і підліткам:

– егоїстичні, коли підліток вважає що він нікому не подобається та непотрібний, він втрачає зв’язок з людиною яку кохав та без цього його життя нестерпне, або коли пішов з життя його кумир і дитина вважає, що сенсу життя вже немає;

– альтруїстичні, коли підліток робить суіцид заради безпеки інших. Жахливим прикладом може бути гра «Синій кит», коли підлітки накладали на себе руки, щоб зняти загрозу життя з їхніх близьких;

– фаталістичні, коли підлітку не вистачає свободи, усе життя вже за нього було сплановано батьками та від цього йому нестерпно;

– аномічні, коли підлітку незрозуміло, як поводити себе правильно, тому що існує невизначеність нормативної регуляції суспільства (він все робить правильно, але зустрічає осуд оточення та не подобається іншим).

Важливо зуміти допомогти людині, яка зізналася у своїх суїцідальних намірах. Найчастіше необхідна проста участь, інтерес і щира розмова, в якій підліток зможе висловити всі свої образи і тривоги, усвідомити, що він небайдужий іншім. В Україні працюють локальні гарячі лінії, які допомагають справлятися з психологічними проблемами, але далеко не всі діти готові обговорювати свої проблеми з кимось по телефону. Тому в першу чергу необхідно батькам та друзям дітей більше спілкуватися з дітьми, щоб вчасно виявити проблему, і в разі потреби – своєчасно звернутися до психолога.

Марченко О. С.
НТУ «ХПІ»

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА САМООЦІНКУ ПІДЛІТКІВ

Актуальність даної роботи. Ми живемо в сучасному світі, де ні одна людина вже не може нормально функціонувати без соціальних мереж. Кожного дня ми проводимо в них більшість свого вільного часу, в деяких

людей соціальні мережі це робоче місце. Та чи замислюємося ми який вплив соціальні мережі здійснюють на нас, на наше життя, на нашу свідомість.

Метою цієї роботи є розгляд того, як соціальні мережі впливають на самооцінку підлітків.

У вивчення поняття про самооцінку та її складових великий внесок зробили: Р. Бернс, С. Я. Рубінштейн, К. Роджерс, С. Куперсміт , К. Пікхард, Т. Дембо, П.В. Яньшін, А.М. Прихожан та багато інших.

Соціальні мережі на сьогоднішній день займають майже всі сфери нашого життя і без них ми вже не можемо представити наше життя.

Соціальна мережа (скор. соцмережа) – це онлайн-платформа, яка використовується для спілкування, знайомств, створення соціальних відносин між людьми, які мають схожі інтереси або офлайн-зв'язки, також для розваг (музика, фільми) і роботи.

Що взагалі означає поняття “самооцінка”? Самооцінка – це оцінка особистістю самої себе, своїх можливостей, якостей і місця серед інших людей. Щось більше, ніж просто впевненість в собі. Можна сказати, що самооцінка – фундамент впевненості. В підлітковому віці свій початок розвитку бере справжня самооцінка – людина оцінює сама себе, спираючись на свій внутрішній світ.

Звичайно, що на рівень самооцінки підлітків можуть впливати ЗМІ, які просувають моделі соціального порівняння. Так, в пресі і соціальних мережах діти часто бачать образи більш благополучних однолітків, позбавлених фізичних недоліків і провідний захоплюючий спосіб життя, що стає спусковим гачком або підсилює фактором для розвитку заниженої самооцінки та симптомів депресії, але головну причину заниженої самооцінки підлітку потрібно шукати значно “глибше”.

Зараз навіть у маленьких дітей (дошкільнята, молодші класи) є хоча б одна сторінка в якійсь соціальній мережі, будь-то Facebook, Instagram, TikTok та ін. А що тоді можна сказати про більш старших дітей чи навіть про підлітків? Майже кожен з них дивиться на ці ідеальні модельні обличчя,

фігури, як вони стильно вдягнуті та наскільки популярні, і після цього деякі надихаються цими образами і в них є те, заради чого вони будуть працювати над собою кожного дня та удосконалюватися. Та ще є такі підлітки, які навпаки будуть засмучені та розчаровані в собі, адже вони не виглядають так як ці моделі, на цьому ґрунті можуть розвинутися комплекси та ненависть до себе. Але ж це не означає, що тільки соцмережі винні у низькій самооцінці, дитина з адекватною самооцінкою ніколи не буде не любити себе тільки через те, що подивилася фотографії моделей. Завжди є щось, після чого самооцінка у дитини почала занижуватися, можливо над нею знущаються однокласники, або в неї погані відносини з батьками і вона відчуває себе непотрібною та ін. Тільки після цього людина може стати настільки вразливою, що навіть після перегляду інформації в соцмережах може ненавидіти себе ще більше.

Загалом можна зробити *висновок* про те, що самооцінка в підлітковому віці є вже досить сформованою, але все ще піддається впливу з навколишнього світу, та, особливо в наш час, впливу соціальних мереж. Якщо не зловживати їхнім користуванням, то можна сказати, що вони навіть інколи полегшують наше життя. А також, якщо є проблеми з самооцінкою, то потрібно знайти головну причину цьому і боротися вже з нею, а не з поверхневими факторами.

Мітіна В.В.

ХНУ ім. В.Н. Каразіна

АБСТРАГУВАННЯ ЯК МЕТОД МЕДІАКОМУНІКАЦІЙ

Одним з перших, хто описав абстрагування як теоретичний метод наукового пізнання був Г. В. Ф. Гегель. Метод дозволяє виділити предмет вивчення в «чистому» вигляді, відволіктися від усіх численних зв’язків і відносин, які заважають побачити найбільш істотні зв’язки і характеристики,

що цікавлять дослідника. Сама операція абстрагування застосовується як до реальних, так і до абстрактних об'єктів. Відповідно, при абстрагуванні даних об'єктів ступінь їх абстракції підвищується.

У буденному житті метод абстрагування ми застосовуємо доволі часто. Прикладом може бути будь-яка розмова, де для пояснення чогось одна зі сторін використовує різноманітні аналогії. Ми робимо це навмисно і навіть обмірковано. Коли хочеться донести наскільки та чи інша подія нас вразила, то ми розповідаємо що «це було неймовірно, немов спалах серед неба» тощо. Тобто це вже є абстракційним методом у звичайній комунікації. А якщо розглядати абстрагування як метод медіакомунікації, то його використовують у різноманітних ЗМІ, коли доносять про значущість тієї чи іншої події.

Даний вид медіакомунікації є двоступеневим, складним, адже спочатку треба відокремлювати важливе від несуттєвого, одиничне від загального, унаслідок чого установлювати залежність або ж протилежне для об'єкта комунікації.

Приклади абстракції демонструють наявність певних прийомів у спілкуванні і, зрозуміло, способу мислення. У цього поняття є два основних значення, які є спорідненими за змістом, перегукуються між собою. Перше визначає дане поняття як сам процес відволікання або ж спосіб, а друге – як метод. Тобто абстрагування – це використання способу відволікання в процесі пізнання або пояснення, міркування.

Наразі, хочу зазначити, що абстрактний метод не є доступним для всіх. Саме через те, що даний метод може бути використаним тільки у тому випадку, якщо особа розвивається. Не можливо брати участь у абстрактній комунікації, якщо не будеш уявляти собі це і розуміти про що йде мова. Наприклад, проаналізуємо звернення президента до громадян на телебаченні у зв'язку з певними подіями, що відбулися. Президент буде звертатися до певних образів і казати про ту ситуацію, що відбулася. Якщо глядач не знає те, про що йде мова, то він не зрозуміє суті цього звернення. Абстрактне

мислення, це, не що інше, як різновид пізнавальної діяльності. Тобто це тип мозкової діяльності людини, для якого властиві утворення специфічних абстрактних понять і подальше оперування ними.

Розглянемо новорічний виступ Президента України Володимира Зеленського, а саме такий уривок: «Ми живемо у великій прекрасній країні, де є все: є неймовірна природа, щедра земля, де розумні й талановиті діти, і де всі президенти у своїх новорічних привітаннях завжди кажуть фразу: «Дорогі українці, це був важкий рік». Ви запитаєте, чи був важким 2020. Трішечки так. Але не через тебе, і не через тебе, і не через вас всіх. Ні! Тож, яким був цей рік? У ньому були сльози від болю і сльози від гордості, було те, за що нам соромно і те, чим ми пишаємося, те, що хочеться забути, і те, чого ніколи не забудемо». У словосполученнях «неймовірна природа, щедра земля» та інших є пряме використання методу абстрагування, адже він цим зверненням доносить до глядачів/слухачів певне бачення, яке вже кожний наповнює суб'єктивним сенсом.

Таким чином, абстракція є способом уявного відображення об'єктної реальності. Абстрагування – це не просто розумова діяльність, що спрямована на отримання абстракцій – ідеальних предметів, це також метод медіакомунікації.

Михальчук І.О.
Луцький НТУ

БЛАГОДІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОДНА ІЗ ФОРМ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Актуальність і значення проблеми для вирішення важливих наукових і практичних завдань. Навіть у сучасному світі ми піддаємось жорстким стереотипам та зіштовхуємося з гендерною нерівністю. Ті активні соціальні зміни, що відбуваються сьогодні, суттєво змінили наше життя, вплинули на

соціальні норми та ідеологічні конструкції, які їх визначають. Зміни в економічному, культурному та соціальному житті країни набули особливого значення у наш час і в Україні, суттєво впливаючи на традиційні уявлення та жорсткі стереотипи про «жіноче» та «чоловіче». Ця тенденція цілком очевидна у перетворенні соціальної ролі жінки з «пасивного спостерігача» в «активного» учасника публічної сфери життя. Такий вибух емансипації, гендерної рівності та паритету став символічним для України як цивілізованої демократії. Безперечно, все це вимагає нагальної потреби та необхідності переосмислення ролі і місця жінки у різних сферах життя, зокрема, у галузі благодійності.

Основна частина з елементами наукової новизни. Приклади благодійності часто перетинаються з прикладами філантропії, хоча не всяка благодійність є філантропією, як і навпаки, не всяка філантропія є благодійністю. Благодійність заснована як на волонтерській, так і професійній діяльності благодійників, благодійних організацій та благодійних фондів, яка орієнтована на допомогу та покращення суспільства, окремих його верств чи осіб. А отже, благодійність – це добровільна допомога тим, хто цього потребує, без очікування винагороди за свої дії. У кожного свої мотиви займатися благодійністю. Хтось хоче придбати душевний спокій, хтось хоче створити хороший імідж, хтось просто зіткнувся з проблемою і не отримав жодної допомоги, тому намагається змінити цю ситуацію. І завжди є ті, хто допомагає просто з власної волі та від чистого серця.

На сьогодні в Україні кількість благодійних організацій постійно зростає. Станом на квітень 2019 року зареєстровано 18557 благодійних організацій (квітень 2018 – 17897, квітень 2017 – 17062). Сьогодні жіночі благодійні фонди України працюють над широкими оперативними програмами, спрямованими на вирішення певних проблем у різних сферах. Це освітні та юридичні, інформаційні та психологічні послуги, послуги в побутовій, медичній, медіаційній або трудовій сферах та багато інших служб.

Окремою проблемою нинішньої української благодійної організації є низький рівень довіри громадськості до діяльності благодійних організацій, оскільки деякі з них за останні роки здобули сумнівну репутацію, що, на жаль, суттєво вплинуло на цю сферу в цілому. Соціально-рольова взаємодія в стосунках благодійності має загальнолюдське, соціально-економічне та особистісне (особливе) значення, допомагає глибше зрозуміти її внутрішню сутність, взаємозв'язок соціальних і ментальних початків її розвитку. В умовах ринкової раціональності й розважливості орієнтація суспільної свідомості на феномени безоплатної благодійності дозволяє також актуалізувати проблематику духовно-моральної складової соціального розвитку.

Висновок. У контексті сучасних викликів безпеці держави Україна трансформація ставлення суспільства до благодійності стала важливим фактором національної єдності у подоланні криз у політичному, економічному, військовому, соціальному, медичному та транспортному секторах. Добровольчі та благодійні організації відіграють важливу роль у мобілізації фінансових та людських ресурсів для допомоги соціально незахищеним верствам населення, солдатам Збройних Сил, учасникам контртерористичних операцій, переселенцям та іншим жертвам збройних конфліктів. Нові можливості для благодійної діяльності вимагають від держави впровадження сучасних політичних, правових, організаційних та фінансових інструментів підтримки та розвитку благодійних установ.

Оніщенко Т.С.
НТУ «ХПІ»

СОЦІАЛЬНІ ФУНКЦІЇ ТА ДИСФУНКЦІЇ СПОРТУ

Спорт (походить від давньофранцузького фр. disport – «дозвілля», «розвага») – це організована за певними правилами діяльність людей, що

полягає в зіставленні їхніх фізичних та інтелектуальних здібностей. Спорт – це змагання за певними правилами, зазвичай це специфічний вид фізичної або інтелектуальної активності, яку здійснюють з метою змагання, а також поліпшення здоров'я, отримання морального і матеріального задоволення, прагнення до удосконалення і слави, покращення навичок та іншого.

Спорт, на відміну від фізичної культури чи фізичної активності, передбачає участь в офіційних змаганнях, за яку спортсмен може отримати матеріальну винагороду, титули, звання, нагороди. Крім власне змагань, складовою спорту є підготовка до них – тренування. Часто спорт служить розвагою для глядачів.

Оскільки спорт являється багатофункціональним та складним явищем з багатогранною роллю в житті індивіда і суспільства, то його в соціології зазвичай розглядають як соціальний інститут, що виконує ряд соціально значущих функцій. Під функціями спорту розуміють об’єктивно притаманні йому властивості впливати на людину і людські відносини, задовольняти і розвивати певні потреби особистості та суспільства. На нашу думку, функції спорту можна поділити на: а) специфічні (функції властиві саме спорту, як особливому явищу дійсності) та б) загальні (функції, що мають загальне суспільне значення).

До специфічних функцій спорту належать:

1. Змагально-еталонна функція. Це основа специфіки спорту. Рекорди та досягнення виступають показником індивідуальних та загальнолюдських можливостей, які отримують широке визнання.

2. Евристично-досягницька функція. Характеризує спорт як творчу пошукову діяльність, спрямовану на пізнання людських можливостей і ефективні способи їх максимальної реалізації та збільшення.

До загально-суспільних функцій можна віднести:

1. Оздоровчо-рекреативна функція. Функція проявляється в позитивному впливі спортивної підготовки на стан і функціональні можливості організму людини.

2. Виховна функція спорту. Вона визначається його потужним впливом на формування особистості тих хто тренується, їх світогляду, характеру, вольової сфери, тощо.

3. Економічна функція. Виражається у тому, що кошти, вкладені в його розвиток, в результаті компенсуються підвищенням рівня здоров'я населення, зростанням працездатності, збільшенням продуктивності праці, продовженням людського життя. Економічна сторона виражається також в отриманні доходів від організації спортивних видовищ, експлуатації спеціальних споруд, надання різних послуг в галузі фізичної культури і спорту тощо.

4. Видовищно-естетична функція. Полягає в тому, що його популярність як видовища визначається емоційною дохідливістю, гостротою викликаних переживань, які зачіпають особисті та колективні інтереси великої кількості людей, а також універсальністю «мови спорту», зрозумілого практично кожному. Він несе в собі естетичні властивості, які проявляються в гармонії фізичних і духовних якостей людини, і в цьому відношенні межує з мистецтвом. Краса людського тіла, технічно складні і відточені рухи провідних атлетів, святковий настрій – все це привертає увагу величезної кількості глядачів.

5. Соціалізуючи функція. Спорт – це один з потужних факторів залучення людей в суспільне життя та формування у тих, хто займається спортом, досвіду соціальних відносин. Спортивні відносини так чи інакше включаються в систему соціальних відносин. Сукупність цих відносин складає основу впливу спорту на особистість, основу засвоєння людиною соціального досвіду як в сфері спорту, так і більш широкому масштабі, є фактором зближення людей, об'єднання в групи за інтересами.

6. Комунікативна функція. Розкривається в тому, що його загальна привабливість дозволяє легко встановлювати ділові і доброзичливі контакти між людьми. Також спорт виступає дієвим фактором зміцнення міжнародних зв'язків, які представляють собою потужний імпульс для зростання

взаєморозуміння і культурного співробітництва між різними народами та державами. Таким чином, спорт займає одне з провідних місць в між людському і міжнародному спілкуванні.

Однак, як і будь-якому іншому соціальному інституту, спорту притаманні і дисфункції. Дисфункція соціального інституту – це явище невідповідності діяльності соціального інституту наявним потребам соціальної системи, тобто негативні аспекти його функціювання. До дисфункцій спорту, на наш погляд, можна віднести: деякі аспекти поведінки спортсменів, що наносять шкоду їх здоров'ю (травми, професійні захворювання, виснажливі тренування); порушення принципів Fair Play (використання допінгу, перемоги «за згодою», корупція), порушення етичних норм поведінки по відношенню до суперників або товаришів по команді, агресивну поведінку вболівальників, особливо футбольних, формування у молоді культу сили та накачаних м'язів та інші.

Таким чином, спорт являється одним з базових соціальних інститутів сучасного суспільства, який виконує ряд важливих функцій, а також має певні дисфункції. Їх не багато але ми вважаємо, що вони дуже серйозні. Через корупцію та допінг спорт не може бути справедливим, через те що деякі тренери не продумують ретельно тренування, неправильно розподіляють навантаження їх учні отримують травми які не завжди можливо вилікувати. Для то того щоб запобігти цього, тренери повинні підвищувати свою кваліфікацію, отримувати відповідні знання, вони повинні говорити та радитися зі своїми учнями. Для того щоб позбутися корупції та приймання допінгу потрібен контроль та реальне покарання.

Панасенко І.С.
ХНУРЕ

ІНТЕРНЕТ-СПІЛКУВАННЯ СУЧАСНОГО ПОКОЛІННЯ

У наш час молодь та діти все більше часу проводять тримаючи в руках якийсь гаджет. Сучасні люди частіше спілкуються у соціальних мережах, або, нехтуючи безпосередньому «обличчям до обличчя» спілкуванню з друзями, віддають перевагу інтернет-розвагам. Зараз це особливо актуально для сучасної молоді – покоління Z або зумерів, які з дитинства використовують гаджети, та демонструють максимальний об'єм спілкування в інтернеті. Розглянемо позитивні та негативні наслідки інтернет-спілкування. До позитивних можна віднести наступне:

покоління зумерів у декілька разів випереджає попередні за об'ємом передачі інформації, за швидкістю її поширення;

– Інтернет дозволяє спілкуватися людям, які знаходяться на великих відстанях або у різних країнах;

– мова спілкування зумерів стала універсальною. «Емодзі» мають однакове значення, а будь-яке повідомлення можна миттєво перекласти [1];

– люди з вадами (німі, глухі) можуть легше спілкуватися з іншими;

– під час спілкування через повідомлення є можливість подумати та підготуватися до відповіді, спілкуватися у зручний час;

– для зумерів під час спілкування в Інтернеті набагато легше знайти нові знайомства, вони поводяться більш відверто та відкрито.

Серед негативних наслідків інтернет-спілкування, яким захоплюються зумері, наразі виокремлюють такі:

люди стають більш байдужими, втрачають здатність розуміти почуття близьких і співчувати їм, тому що «світ за екраном» не відображає справжні емоції, віддаляє їх;

– спотворення інформації. За допомогою слів людина передає приблизно 7% інформації, через звук та інтонацію – 38%, а ще 55% через міміку, жести, позу. Складно зрозуміти настрій людини під час переписки [3];

– проблеми самоідентифікації та ідентифікації. Під час віртуального спілкування, можна написати про себе будь-яку інформацію, видати себе за іншого [1];

– безвідповідальність. Коли людина знаходиться на великій відстані, можна пообіцяти все що завгодно, та вести себе агресивно без негативних наслідків для себе;

– залежність від віртуального спілкування. Зумери стають залежними від месенджерів і значно зменшують об’єм реального спілкування, а у підлітків не формуються навички живого спілкування, що шкодить в подальшому житті.

Джеймі Беллін, спеціалістка з трудовлаштування покоління Z [2], провела опитування, у якому прийняли участь близько 1500 студентів. Вона з’ясувала, що 58% хочуть працювати у команді та постійно зустрічатися з колегами, тобто реального спілкування. Але для успішної робочої кар’єри дуже важливішими є гнучкі навички, сердь яких здатність до живої комунікації, чіткого висловлювання власної думки та її відстоювання, вміння підтримати розмову, бути тактовним, що забезпечує роботу в команді, Для зумерів, які не звикли спілкуватися безпосередньо, такі навички можуть виявитися слабкими. Також при спілкуванню в інтернеті межі між учнем та вчителем, начальником та підлеглими стираються, а в реальності вони існують.

Отже спілкування в інтернеті має як недоліки, так і переваги. Зумерам слід знати про шкоду інтернет-спілкування та правильно використовувати можливості, які відкрилися за допомогою мережі, не забуваючи приділяти більшу увагу живому, безпосередньому спілкуванню.

Список літератури:

1. Коростіль Л.А. *Покоління Z: пошук способів*... URL: Коростіль Л.А. Покоління Z: пошук способів педагогічної взаємодії » (narodnaosvita.kiev.ua) (дата звернення 22.01.2021).
2. GEN Z – THE COMMUNICATION GENERATION URL: Gen Z – The Communication Generation (naceweb.org) (Дата звернення 22.01.2021)
3. Особливості невербальної передачі URL: Особливості невербальної передачі інформації в процесі міжкультурної комунікації | Науковий блог (naub.org.ua) (дата звернення 21.01.2021)

Пікуль К. В.
ХНУ ім. В. Н. Каразіна

САМОЛІКУВАННЯ УКРАЇНЦІВ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА

Сучасний етап розвитку фармацевтичної науки, різке збільшення кількості аптек і номенклатури лікарських препаратів, стрімке зростання темпу життя населення, сучасні соціально-економічні умови і агресивна пропаганда фармацевтичних засобів зумовили зростання безконтрольного і нераціонального застосування лікарських засобів з метою самолікування. Це призводить до погіршення здоров'я, до відкладання візиту до лікаря, до спотворення клінічної картини прояви хвороби, до проблем в подальшому лікуванні.

За даними соціологічних досліджень, серед причин несвоєчасного звернення до лікаря громадяни України найчастіше виділяють брак часу (63%), не вираженість симптомів хвороби (25%), бажання уникнути грошових витрат (6%) і недовіру до лікарів (6%).У цих умовах в ролі достовірного і доступного джерела інформації виступають: реклама по телебаченню, поради друзів і знайомих, провізор в аптеці і т.п. Але необхідно розуміти, що від вищевказаних джерел складно отримати повну і правильну медичну консультацію. Провізор не володіє знаннями лікаря та не обстежує

пацієнта, а продає ліки (найчастіше ті, які йому вигідні). У багатьох високорозвинених країнах заборонена реклама ліків по телебаченню, не можна за власним бажанням купити антибіотики, існують широкі списки рецептурних препаратів. Аптекам, які помічені в продажу ліків без рецепта, виписують великі штрафи. Це все зроблено для профілактики самолікування і стимуляції походу до лікаря.

Згідно з даними досліджень Дніпропетровської медичної академії близько 93% громадян України використовують лікарські засоби без попередньої консультації з лікарем: 33% чоловіків і 67% жінок, серед яких основну частину складають особи молодого і середнього віку. Частота відвідування лікаря серед респондентів залежить від рівня освіти: чим вище рівень освіти особи, тим частіше вона звертається під час хвороби до лікаря.

Негативні наслідки самолікування для пацієнтів:

– препарати, які люди прописують самі собі, можуть погано взаємодіяти з іншими, які вони вже приймають;

– ліки можуть рятувати від симптомів захворювання, але завдавати шкоди іншим органам;

– відстрочка візиту до лікаря і почала правильного лікування;

– спотворення клінічної картини хвороби через прийом самопризначених препаратів (під час прийому жарознижуючих, знеболюючих і т.п.).

– нажаль, у ролі пацієнтів людей, що практикують самолікування та не є за освітою лікарями виступають їхні діти, батьки.

Негативні наслідки поширення самолікування для українського суспільства: його широка поширеність призводить до того, що працездатні громадяни, калічать своє здоров'я; воно є однією з причин підвищення рівня смертності, в порівнянні з показниками розвинених країн Європи; вживання антибіотиків просто так може привести до резистентності патологічних організмів, що багато в чому ускладнить подальше лікування і одужання.

Розповсюдження самолікування викликає такі проблеми у лікарів: складно поставити правильний діагноз, лікувати наслідки самолікування; частина препаратів, які повинні працювати вже не діють (актуальна проблема з COVID-19 і противірусними); пацієнт не пам'ятає, що він приймав що ускладнює лікування; зменшення кількості пацієнтів, яким необхідно прийти на прийом (вони думають, що можуть самі себе вилікувати)

«Групи ризику», серед яких в першу чергу поширено самолікування це жінки, представники молоді та середнього віку, люди із середньою та середньою спеціальною освітою, жителі сільської місцевості, громадяни з низьким рівнем прибутку.

Ситуація, стосовно самолікування, що сформувалася в Україні, очевидно, вигідна деяким фармацевтичним компаніям, рекламним агентствам, різного роду народним знахарям, аптекам, але вона вимагає вирішення. Необхідна заборона реклами ліків; введення закону про обов'язкове медичне страхування та заборона продажу рецептурних ліків без рецепту.

Прокопенко А.С.
НТУ «ХПІ»

КОНФЛІКТИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ СІМ'Ї

Сім'я існує на землі стільки, скільки існує саме суспільство. Взаємодіючи один з одним її члени конфліктують, тому що притримуються інших позицій, мають інші погляди на життя. Конфлікт представляє собою гостре зіткнення протилежних інтересів і поглядів індивідів, напруження і загострення суперечностей, що призводить до активних дій, ускладнень, боротьби. Проблема сімейних конфліктів є актуальною для сучасного українського суспільства, тому що зараз широко розповсюдженим явищем стала дисгармонія в сімейних стосунках, велика кількість розлучень.

Проблема виявлення сутності, причин, форм прояву конфліктів є на сьогодні особливо актуальною для науки, соціології в тому числі, бо в період трансформації суспільства зріс показник розлучень, особливо серед молодих сімей.

Нормальні взаємовідносини у сім'ї не даються просто так, вони досягаються обопільними зусиллями і доброю волею всіх її членів, а також прагненням до єдності. Основний внесок в дослідження сімейних конфліктів зробили зовсім нещодавно. Питанням сімейних конфліктів присвячені праці закордонних та вітчизняних вчених, таких як: В.А. Сисенко, І.С. Голода, Н.Г. Юркевича, М.Я. Соловйова, Н. Лавриненко, М. Мазурок, Ф. Ле Пле, Л. Морган та ін. Під сімейним конфліктом розуміють гостре зіткнення інтересів, намірів, бажань, думок, поглядів двох або декількох членів сім'ї (подружжя, дітей, інших родичів), що породжують сильні і тривалі негативні стани, безперервну неприязнь одне до одного, результатом якого можуть бути позитивні або негативні наслідки. Сімейні конфлікти класифікують в залежності від характеру сімейних відносин на: конфлікти подружжя, конфлікти батьків та дітей, міжособистісні конфлікти дітей та конфлікти бабусь і дідусів, прародителів з онуками. За наслідками перебігу сімейних конфліктів прийнято розподіляти на: конструктивні та деструктивні. В залежності від динаміки сімейні конфлікти бувають: актуальні (викликані миттєвої причиною), прогресуючі (характеризуються постійним зростанням напруженості), звичні (протиріччями на постійній основі). За характером протікання сімейні конфлікти можуть бути: явними та прихованими (латентними). Причинами сімейних конфліктів є: егоїзм, ревнощі, невміння спілкуватися один з одним, незадоволення потреби в позитивних емоціях (відсутність ласки, турботи), побутова невлаштованість; зрада, різні погляди на сімейне життя, шкідливі звички одного з подружжя та пов'язані з ними наслідки, лідерство в сім'ї, не задоволення фінансовим внеском в сімейний бюджет тощо. Сімейні конфлікти виконують такі функції як: сигнальну, ресурсовитратну, захисну, контрольну, нормотворчу, інтегративну та ін.

Сімейних конфлікти призводять до: розлучень, психічних розладів, не приязні одне до одного, насильства тощо. Факторами, що породжують сімейні конфлікти можна класифікувати на: соціально-економічні (малі пенсії, низькі заробітні плати, високі податки), політичні (стан війни, в якій опинилась Україна), культурні (етнічні традиції та норми) та релігійні (конфлікт Київського та московського патріархатів). Більшість українських сімей не можуть і не вміють попереджати сімейний конфлікт або долати його, якщо він стався.

Таким чином, конфлікти у сім'ї – шлях до руйнування та послаблення її ролі як важливого соціального інституту. Сімейні конфлікти є сигналом того, що щось не так, та варто вживати заходів для стабілізації обстановки в сім'ї і досягнення спільних цілей. Оскільки сімейні конфлікти досить не погано досліджені, напрямками подальшого дослідження можна обрати їх залежність від політичної ситуації в країні, а також простежування певних закономірностей конфліктів між поколіннями, бо діти копіюють в дорослому житті (коли в них вже своя сім'я) батьківську модель, в якій вони росли.

Проценко А.С.
НТУ «ХПІ»

РОЛЬ СУБКУЛЬТУРИ В ЖИТТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Формування людини як особистості починається з самого народження. Під впливом різних соціальних факторів у людини формується свій особистісний світогляд, виробляються життєві пріоритети, визначаються індивідуальні якості. Важливо, щоб протягом життя людина знайшла себе, визначилася з видом діяльності, потрапила в те оточення людей, яке б йшло їй на користь. На шляху пошуку захоплень і в загалі визначенні професійної діяльності, багато людей на певному етапі свого життя проходять через той чи інший різновид субкультур.

У наш час феномен субкультури набрав надзвичайно високих обертів. Кожна людина, перш за все потребує адаптації до певних факторів зовнішнього середовища, які оточують її. Тому, у цьому людині може допомогти приналежність до однієї з субкультур, яка відтворить нестачу соціальної підтримки.

Субкультура – це відносно зв'язкова соціальна група, що залишається на узбіччі тенденцій соціального життя, домінуючих у цій системі, яка виражає свою індивідуальність шляхом заперечення або підриву встановлених і загальноприйнятих моделей культури. Особливо субкультура є актуальною для молоді, адже для них, в першу чергу, субкультура служить таким собі якорем – адаптацією в різних компонентах середовища, таких як: сім'я, сфера освіти, друзі, приятелі, соціум. Належачи до субкультури, молода людина отримує схвалення своїх дій і поведінки, її приймають і розуміють в середовищі існування [1, с.259].

Вступ до субкультури – це певний етап життєвого циклу, який залежить від психічного і фізіологічного розвитку, соціального статусу. У субкультурному середовищі діє інша система цінностей і алгоритмів культурно-творчої діяльності в порівнянні з іншими соціально-демографічними і професійними групами. Молоді люди швидко включаються до субкультури, яка в першу чергу претендує на унікальність і експеримент, всіляко підкреслюючи свою відмінність від культури звичайного соціуму [1,с.246]. У субкультурі вибудовується безпечна зона для формування індивідуальності, де є місце для вільного самовираження.

Особливо важливим в аналізі ролі субкультури в житті сучасної молоді є момент поваги відособленості молодого покоління. Перш за все, потрібно розуміти, що життя не стоїть на місці: змінюються людські цінності, підхід до життя, іншими стають пріоритети [2]. Від сучасної молоді не можна очікувати, що вони будуть сприймати світ так само, як, наприклад, їхні дідусі, бабусі або навіть батьки. Молоде суспільство вище цього і не знає яким було життя в той час. Це не погано і не є чимось критичним – це всього

лише прогрес, який, в першу чергу, пов'язаний з соціальною адаптацією людини.

На сьогоднішній день молодь є уособленням нового свіжого бачення життя. Формування множин різних субкультур доводить лише те що, з одного боку, багатьом молодим людям складно адаптуватися до соціальних критеріїв соціуму, а з іншого боку, це показник творчого прояву особистості, що полягає у відображенні особистісної ідеології [3].

Тому, як висновок можна сказати, що на сьогоднішній день залишається важливим корегування менталітету до того що відбувається тут і зараз, тому що не можна оглядатися назад і думати про те, що було раніше. Формування субкультур перш за все – це відображення змін життя навколо, яке в свою чергу в більшості випадках несе лише позитивний характер. А сучасна молодь, формуючи субкультури і відносячи себе до певної з них, позиціонує навколишньому світу своє внутрішнє бачення життя яким вона хоче жити, отримуючи підтримку та розуміння від однодумців.

Список літератури:

1. Левикова С.И. *Неформальная молодежная субкультура*. М.: Вузовская книга, 2010. 589 с.

2. Токова Н.Ю. Молодежная субкультура: становление теоретико-методологических основ исследования: историографический аспект. *Социология.* 2004. № 1. С. 59–66.

3. Александров Р.Ю. Социально-философские аспекты развития молодежной субкультуры. *Гуманитарные и социально-экономические науки*. 2008. № 5. С. 77–81.

Сахарчук П.В.
Луцький НТУ

ДЕРЖАВНІ ПРОГРАМИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Актуальність дослідження. Для України на фоні зростання чисельності осіб з особливими потребами у загальній чисельності населення питання надання їм якісних і своєчасних реабілітаційних послуг для досягнення фізичних, розумових та професійних здібностей та повного залучення до всіх аспектів життя є особливо актуальними і потребує спрямування значних обсягів фінансових ресурсів на цю мету. Водночас за останні три роки чисельність одержувачів послуг з професійної та соціальної реабілітації у відповідних центрах зменшилася, що підтверджує актуальність проведення аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, виділених на функціонування реабілітаційних центрів.

Державні програми у сфері соціальної реабілітації осіб з особливими потребами спрямовані на забезпечення системного підходу до організації реабілітації, послідовності і наступності в проведенні реабілітаційних заходів, запровадження державних реабілітаційних стандартів і встановлення контролю за якістю реабілітаційних послуг, а також збільшення соціального статусу між іншими особами соціального життя.

Теоретико-методологічна основа дослідження. Мета Державних Програм щодо осіб з особливими потребами полягає в сприянні ефективним заходам шляхом попередження інвалідності, відновлення працездатності, реалізації цілей «Рівності» і повної участі людей цієї категорії у соціальному житті й розвитку. Це означає створення таких самих умов життя, що і для всього населення. Рівної частини в поліпшенні умов життя внаслідок соціального і економічного розвитку ці концепції повинні застосовуватися

однаковим чином і мати рівну першочерговість у всіх країнах, незалежно від їхнього рівня розвитку.

Виклад основного матеріалу: Результати аналізу ефективності Державних Програм для осіб з особливими потребами показали, що на сьогодні в Україні сформовані основи сучасної реабілітаційної системи. Однак це ще не дає змоги повною мірою розв'язувати проблеми реабілітації та інтеграції в суспільство осіб з обмеженими фізичними можливостями, психічними захворюваннями та розумовою відсталістю. Державна Програма для осіб з особливими потребами виконується шляхом складення індивідуальних програм реабілітації для осіб з ОП (далі – ІПР) медико-соціальними експертними комісіями, для дітей ОП – лікарсько-консультативними комісіями лікувально-профілактичних закладів. Обсяг реабілітаційних послуг, що надаються за ІПР, не може бути меншим від передбачених Програмою. Для виконання Державної Програми для осіб з ОП розроблений перелік послуг, який надається їм. ІПР визначається згідно з переліком реабілітаційних послуг, технічних та інших засобів реабілітації (в залежності від нозологій захворювань).

Наукова новизна та практичне значення. Державні Програми для осіб з особливими потребами різних категорій були розроблені для зменшення їх чисельності в Україні і досягнення цілей «соціальної рівноваги» і повної участі у суспільному житті, що дасть змогу сприяти подальшому формуванню комплексної системи реабілітації та інтеграції інвалідів, досягаючи відчутного соціального ефекту, повністю задовільнити потреби осіб з особливими потребами в технічних засобах реабілітації та засобах особистого користування.

Висновок. Виконання Державної Програми для осіб з особливими потребами є внеском в процес розвитку, завдяки мобілізації всіх людських ресурсів і повній участі всього населення в цілому. Для скорочення випадків виникнення відхилень і інвалідності вкрай важливе значення має стратегія

попередження інвалідності. Основні елементи такої стратегії змінюються в залежності від стадії розвитку країни.

Тарасова О.Ю.
НТУ «ХПІ»

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Відповідальність, яка проявляється в усіх видах діяльності індивіда, в будь-якому свідомо прийнятому рішенні, виступає критерієм оцінки його взаємин та взаємодії з іншими членами соціуму, до якого належить індивід, прояви його діяльності та її наслідків по відношенню до соціуму.

Метою цієї роботи є розгляд розуміння поняття «соціальної відповідальності» у сучасному суспільстві.

Вивченню феномену “соціальна відповідальність” присвятили свої праці багато вчених. Т. Гоббс, Дж. Локк розглядали ідею взаємодії особистості та суспільства. І. Кантом було вивчено поняття відповідальності на основі уявлення про гідність людської особистості. Багато авторів приділяють увагу проблемі соціальної відповідальності при розробці теорії питання суспільної активності. Тут варто відзначити роботи Л. Н. Когана, Г. Е. Ареф’евої, А. К. Уделова. Результати дослідження соціальної відповідальності як фактора, який визначає взаємини індивідів у суспільстві, представлено в роботах В. Г. Афанасьєва, А. П. Буренко, А. І. Оріхівського, А. Ф. Плахотний, В. І. Сперанського, С. В. Карпухіна.

Соціальна відповідальність – саморегулятор діяльності індивіда, показник соціальної та моральної зрілості особистості. Обов’язок та совість – «двигуни» відповідальності особистості, його самоконтроль та самоврядування. Совість – це контролер дій особистості.

Коли людина робить свій вибір, приймає якесь рішення, це означає, що вона «взяла» на себе відповідальність, навіть в тому випадку, якщо щось

пішло не так, як він передбачив. Це сприяє неминучості виникнення ризику «оступитися», зробивши невдалий вибір, передбачає наявність у людини мужності, необхідного на всіх етапах його життєдіяльності. Ризик розподіляється на прийняття рішення, його реалізація й взяття відповідальності в разі невдачі.

У сучасному суспільстві криза системи цінностей індивіда. Це пов'язано з прагненням індивіда до задоволення лише власних потреб та інтересів, піднесення власного «Я» над іншими, простежується зневага до інших членів соціуму. Кожен вибирає для себе, що йому вигідно, потрібно йому робити що-небудь чи ні. Виходячи з цього звужується саме поняття «відповідальність», включене в систему цінностей, що обумовлюють духовну й матеріальну сторони життя індивіда та суспільства в цілому. Відповідальність є не тільки обмежувальним фактором поведінки людини, але є й утворювальним компонентом його діяльності та взаємодії всередині соціуму.

Звідси можна зробити висновок про необхідність вкладати в поняття «відповідальність» більш широкий зміст, ніж він має на даний момент в сучасному суспільстві. Все життя індивіда складається з його активного або пасивного взаємозв’язку з іншими членами соціуму, соціальна відповідальність грає роль визначального фактору в поведінці індивіда. Це дає можливість розкрити поняття соціальної відповідальності як багатогранного соціального явища, яке наповнюється особливо актуальним змістом.

Таким чином, проблема сучасного суспільства в тому, що у людей дуже вузьке розуміння слова «відповідальність», сприймання його як фактору, що обмежує поведінку індивіда, а не як утворювального компонента його діяльності в усіх сферах взаємодії всередині соціуму.

Тер-Акопов А. Г.
НТУ «ХПІ»

ЧОРНИЙ ПІАР ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В МАРКЕТИНГУ

Чорний піар (чорний PR) – це інформаційна діяльність, спрямована на дискредитацію, очорнення будь-чиєї репутації. Частіш за все він використовується для створення і розповсюдження інформації, направленої на формування в аудиторії, клієнтів або потенційних клієнтів негативного ставлення до певного явища, події, процесу, товару. Як правило, діє анонімно або через підставних осіб. Термін «Чорний PR» виник на пострадянському просторі. Термін з'явився в кінці 1980-х – на початку 1990-х для позначення політичної та комерційної інформації поширюваної через замовні публікації в ЗМІ та листівки, оплачувані неофіційно. Часто цим терміном позначають поширення компромату або інформації, що негативно впливає на імідж персони або об'єкта.

Необхідно відзначити, що значення «чорного PR» стає найбільш актуальним в сучасну епоху глобалізації, коли виникає феномен інформаційних війн, які ведуться між державами і блоками держав, а також існує перманентна боротьба за порядок денний в публічному просторі всередині держав. Поняття інформаційних війн відсилає нас до ненасильницьких методів дестабілізації політичних систем і режимів, що здійснюються в медійному середовищі з використанням новітніх досягнень в області візуальних технологій і пропагандистської роботи з людьми.

Але чорний піар також використовується в бізнесі та маркетингу. Чорний піар в сфері маркетингу складається з наступних етапів:

Компанія запускає в маси чутки про свою нібито помилку або компромат на саму себе. Тут важливо, щоб помилка була нікчемною, або щоб компромат був завідомо неправдивими.

Після того, як увага прикута і ситуація на піку обговорення, компанія видає офіційну відповідь: вибачення з компенсацією, спростування з доказами. Або ж спростування дають «незалежні» експерти.

Компанія підігріває інтерес до ситуації якомога довше, анонімно запускаючи нові чутки на форумах, продовжуючи моніторити і підтримувати наявні.

Таким чином, чорний піар – теж піар. В результаті добре спланованої піар-кампанії можна отримати: підвищення впізнавання бренду, підвищення лояльності цільової аудиторії, повернення і активацію «сплячих» клієнтів, збільшення продажів.

Незважаючи на негативне забарвлення чорний піар як технологія достатньо ефективний. Це пояснюється наступними причинами: по-перше, чорний піар дійсно привертає увагу. Так вже люди влаштовані, що чіпляються за негативну інформацію, реагують на неї більш бурхливо і вірять в неї охочіше. І якщо компанія Х розмістить в мережі сто правдивих фактів про те, яка вона гарна, її можуть не помітити. Зате якщо в мережі з'явиться хоча б один пост про те, що компанія припустилась помилки, її почнуть обговорювати. І чим пікантніші подробиці, тим більше уваги.

По-друге, у нашого народу загострене почуття справедливості. І якщо «компромат» отримає підтверджене спростування, то гнів праведний вилляється на тих, хто його нібито випустив, а «жертва» обмови стане предметом всенародної любові.

По-третє, всі ми люди – всі ми помиляємося. Якщо представники компанії роблять помилку (але не фатальну), то це робить їх ближче, людяніше, реалістичніше.

Можна зробити висновок що чорний піар – це зло, але грамотний чорний самопіар може підвищити пізнаваність бренду в рази. До чорного PR вдаються всі найбільші корпорації світу і світові політики. Чорний PR найчастіше активізується під час виборчих кампаній. З напрямків подальшого дослідження проблеми можна виділити чорний піар на

міжнародному рівні, наприклад чорний піар між двома конкуруючими країнами.

Терещенко К. Р.
НТУ «ХПІ»

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ В РЕКЛАМІ

В наш час тема гендерних стереотипів в рекламі є надзвичайно актуальною, адже успіх будь-якого діла в умовах ринкової економіки в однаковій мірі залежить як від якості послуги чи товару, так і від успіху рекламної кампанії. Аналіз даної теми має як теоретичне, так й практичне значення. Адже на всі сфери життєдіяльності індивідів накладають свій відбиток засоби масової інформації [1]. Часто саме вони є одними з найголовніших джерел соціалізації особистості в навколишньому середовищі. На сьогоднішній день реклама перестає відігравати тільки економічну роль, вона стає областю масової культури.

Сьогодні люди не уявляють своє життя без реклами, тому що вона оточує їх всюди, через це вони до неї вже просто звикли. Рекламодавцям часом дуже важко привернути увагу аудиторії. Тому важливо прислухатися до попереднього досвіду, а не тільки придумувати нові технології. А саме потрібно враховувати гендерні особливості сприйняття інформації.

Реклама відіграє значну роль у формуванні гендерних стереотипів, адже вона займається не тільки передачею інформації про послуги, товари, вироби, але й ілюстрацією, що формує жіночі та чоловічі образи, також зображає соціальні, політичні та інші типи відносин, саме від яких залежить самооцінка індивідуумів, перцепція оточуючих людей, погляди на життя та навколишнє середовище [2]. Тому потрібно розібрати гендерні образи в рекламі, які часто використовують маркетологи в своїх роботах. Найчастіше жінка представлена в ролі:

Спокусниці. Цей образ використовується в рекламі будь-якого товару. Героїня, як правило, сексуально одягнена, має привабливі зачіску та макіяж, її поведінка носить такий же характер.

Домогосподарки (дружина, мати). Такий образ найчастіше зустрічається в рекламі жіночих товарів. Героїня ролика зазвичай займається домашнім господарством та сім'єю.

Ділової жінки або бізнес леді. Це красива жінка, яка всього досягла сама, вона розумна та успішна й не залежить від чоловіків.

Що стосується чоловічих образів найбільш популярними можна виділити наступні типи:

Бізнесмен. Це герой в гарному костюмі, у нього новий автомобіль, своя компанія та багато робітників в підпорядкуванні.

Спокусник. Це образ красивого чоловіка, оточеного однією або декількома жінками.

Чоловік. Такий образ зазвичай має 2 крайності: він може бути опорою сім'ї або незграбним, неохайним.

Спортсмен. Чоловік в хорошій фізичній формі, який залюбки демонструє своє гарне, рельєфне тіло [3].

Тому як висновок можна сказати, що стереотипи залежать від культури та географії. Що стосується нашої країни, то можна відмітити, що до цих пір в нас залишається популярною модель, коли чоловік представлений в образі «добувача та захисника сім'ї», в свою чергу жінка виступає в ролі «берегині домашнього вогнища». Незважаючи на те, що вже давно доведено, що гендерні стереотипи лише сприяють на зміцнення такого роду нерівностей, в рекламі такий прийом направлений на досягнення маркетингової мети, адже при розподілі на стандартизовані групи виникає можливість більш точно «попасти» в потреби цільової аудиторії.

Список літератури:

1. Грошев И. В. Полоролевые стереотипы в рекламе. *Психологический журнал*. 2015. Т. 19. № 3. С.112–119.

2. Грошев И. В. Рекламные технологии гендера. *Общественные науки и современность*. 2017. №4. С. 172–187.
3. Дударева А., *Рекламный образ. Женщина и мужчина*. К.: РИП-Холдинг, 2012.

Хорошман М. Ю.
НТУ «ХПИ»

ТРАНСФОРМАЦИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОСТИ РЕЛИГИИ В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОСТИ

В науке уверенно закрепилось представление про функции религии, под которыми традиционно понимают характер и направление влияния религии на общество. Функции должна характеризовать деятельность. Тут скорее нужно говорить о функциональности как способность (потенциальные возможности) выполнять определенные функции и их видимое и результативное проявление.

Традиционно выполняя характерные ей функции, которые закрепились за ней исторически, религия меняется, если хочет быть влиятельно в жизни человека и общества. И это происходит не за счет догматических и культовых новаций, а благодаря приспособлению, адаптации, религии в новых исторических, социально-политических и духовных условиях.

Религиозный ренессанс содержательно включает все процессы и явления, связанные с ростом и усилением религиозных структур и институтов, их авторитета и влияния в общественной жизни – независимо от институциональной конфессиональной принадлежности и степени социальной конструктивности данных процессов.

Феномен религиозного ренессанса не совпадает с феноменом духовного возрождения, хотя может «пересекаться» с ним в широком диапазоне степеней. Духовные процессы, в частности основанные на

актуализации традиционных религиозных архетипов, всегда спонтанны и могут осуществляться в нетрадиционных с канонической точки зрения и даже парадоксальных формах. Религиозное же возрождение предполагает обязательный рост и развитие структурно-институционального аспекта религий. Эти процессы не вытекают с необходимостью один из другого; вместе с тем следует отметить, что переоткрытие религии современным обществом существенно повышает вероятность творческого обновления социокультурной традиции и, соответственно, преодоления обществом наличествующих кризисных ситуаций.

Концептуальная изоляция традиционного (в частности, православно-христианского) религиозного ренессанса от аналогичных процессов в других религиях неправомерна. Во-первых, процессы религиозного возрождения в секуляризованном обществе подчиняются общим закономерностям (в частности диалектике «реверсивной» и «конверсивной» религиозности); во-вторых, они тесно связаны и переплетены между собой в социальном пространстве.

Наконец, планировать стратегии и оценивать результаты и последствия религиозного ренессанса в современном обществе следует с учетом генерального фактора светской культуры. Последняя, в силу своей теснейшей генетической и структурно-функциональной связи с современным обществом, выступает как важнейшим источником «движущих сил» религиозно-ренессансных процессов, так и «пробным камнем», мерилом их конструктивности. Религиозные «прививки», как представляется, настолько конструктивны сегодня, насколько они окажутся способными актуализировать и развить потенции светской культуры, выполняющей в современном обществе функции поддержания образца в социетальном масштабе.

Цюпка А. Р.
ХНУ ім. В.Н. Каразіна

ОСОБЛИВОСТІ РЕКЛАМНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ В СОЦІАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ INSTAGRAM

Instagram – це соціальна мережа в Інтернеті та мобільна мережа для обміну фото та відео з понад 500 мільйонами активних користувачів щодня у всьому світі [2]. На сьогодні Instagram пропонує багато інструментів для реклами різних товарів чи послуг на різну цільову аудиторію. В сучасному світі важко знайти бізнес, який не використовую рекламу в соціальних мережах як засіб просування, а тому ця тема є досить актуальною.

Для рекламодавців Instagram – це фантастична платформа що дозволяє візуально та захоплююче розповісти історію компанії. Великі успішні кампанії не продають товари та не рекламують великі знижки, а відображають душу і цінності товару чи бренду. Рекламодавці повинні ретельно спланувати комунікацію, збалансувати інформацію та цінність своїх кампаній, щоб заохотити спільноту вподобати свої рекламні оголошення та ділитися ними.

Число користувачив Instagram зростає з кожною секундою. Об’єднання з Facebook лиш сприяє цьому. Більшість варіантів реклами та таргетування стали однакові для обох платформ і успішно використовуються для просування брендів. Розроблено стратегії, методики, створена справжня індустрія SMM-послуг [1–3]. Можливості Instagram розглядаються фахівців з соціальних комунікацій та реклами (Астафьєва О.А., Бочарова Е.А. Валединська О.М., Гераськіна М. В., Злобіна Н. В., Назаров Д. М., Фаттахова Г Р. та інші). Що реклама в Instagram дає брендам? Можливості Instagram розширюються, але головна ідея – спілкування за допомогою фотографій, картинок та відео залишається.

У практиці роботи з Instagram-акаунтами використовують такі методи: метод просування власними інструментами та сервісами Instagram; метод просування: массфоловінг і масслайкінг; метод просування SFS (Shout for Shout); метод просування за допомогою таргетированной реклами [2] .

Цілі, які можна досягти за допомогою Instagram, багато в чому ідентичні тим, що ставляться в стандартній рекламній кампанії в соціальних мережах, а саме:

1. Збільшувати впізнаваність та запам'ятовуваність бренду, вести комунікацію з підписниками.

2. Залучати потрібну аудиторію, отримання цільових звернень в компанію (лідогнрація).

3. Дізнатися, в який час користувачі знаходяться онлайн, коли відкривають нові пости, що їм подобається та формувати лояльність.

4. Стежити за реакцією людей і вносити корективи в рекламну компанію.

5. Зворотний зв'язок, управління репутацією, формування правильного іміджу.

Отже, Instagram на сьогодні є досить потужною платформою для просування брендів, компаній, товарів та послуг. А тому можна достатньо ефективно використовувати його рекламні можливості у сучасних умовах.

Але в сучасних реаліях фахівці з реклами в соціальних мережах та SMM не достатньо ефективно використовую усі рекламні можливості Instagram. Це відбувається через відсутність у спеціалістів системної фахової освіти в сфері реклами, маркетингу, соціології, соціальних комунікацій тощо. Вони не враховують закони соціальної комунікації, всі елементи процесу комунікації в мережах (наприклад, кодування / декодування контенту, бар’єри рекламної комунікації, зворотню реакцію/ зв'язок, творчі рекламні стратегії, моделі рекламного звернення, тощо) та взаємодії соціальних спільнот у цифрову епоху.

Таким чином, наразі вникає нагальна необхідність у поглибленому теоретичному вивченні теорії соціальної комунікації, основ рекламної та маркетингової комунікації для застосування цих знань в сучасних умовах у практичній роботі й теоретичних дослідженнях соціальних мереж, зокрема, в Instagram.

Список літератури:

1. Гераськина М. В. Instagram как перспективный инструмент для рекламной кампании в Интернете. *Вестник науки и образования*. 2018. №12. С. 83–87.
2. Назаров Д. М. Возможности Instagram как инструмента цифрового маркетинга / Д. М. Назаров, Е. К. Фитина. *Известия Санкт-Петербургского государственного экономического университета*. 2019. №6. С. 116–122.
3. Фаттахова Г Р. Социальная сеть Инстаграм – современная площадка для развития и продвижения бизнеса. *Science Time*. 2015. № 11 (23). С. 566–568.

Шапарньова Л.Д.
ХНУ ім. В. Н. Каразіна

МІЖНАРОДНА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА НОВАЦІЇ

Міжнародна освіта протягом багатьох років приваблювала українських абітурієнтів, проте доступність даного навчання залишається відкритим питанням. В українському просторі намагаються впровадити певні аспекти міжнародної освіти, особливу увагу приділяють саме європейському стилю навчання. Що стосується тенденцій та новацій зарубіжної освіти, які були позитивно сприйняті українським суспільством, можна виокремити наступне: курси, що пропонують університети та MOOC (massive open online courses). Перший варіант, це вже звичний формат освіти для українців, який може відбуватись як онлайн, так і у формі змішаного навчання. MOOC, в свою чергу, це короткі онлайн-курси, проте стати повноцінною альтернативою звичайному навчанню вони не можуть.

Отже, зарубіжна освіта починає розвиватись в дистанційному форматі і цей формат впроваджувався задовго до карантинних заходів, в той час як в Україні про дистанційну освіту почали казати лише через епідемію COVID-19. На мою думку, успішний досвід зарубіжних країн може задати певні напрямки розвитку інституту освіти в Україні, адже сучасні здобувачі цінують переваги дистанційної освіти. По-перше, дистанційна освіта дійсно економить час та гроші, адже для того, щоб отримувати необхідні знання, студент не повинен змінювати місце проживання, а до того ж, дистанційний формат зручніше поєднувати із стажуваннями або частковою зайнятістю. По-друге, дистанційна освіта надає більш комфортні умови для здобувача освіти, що є також доволі важливим при отримуванні інформації.

Проте незважаючи на доволі вагомі переваги дистанційної освіти, повна онлайн-освіта неможлива – деякі спеціальності в будь-якому випадку не зможуть надати повний обсяг знань в онлайн-форматі (медицина, творчі напрямки, технічні спеціальності, тощо), по-друге, проведення в дистанційному форматі тестів та екзаменів розслаблює студентів, що також є негативною стороною дистанційної освіти.

Варіант змішаного навчання, який користується попитом як серед студентів, так і викладачів зарубіжних закладів освіти дійсно має місце бути: це буде зручно для студента, проте не впливатиме на навчальний процес, а до того ж подібні форми навчання обов’язково будуть провокувати появу технічних та Інтернет-платформ для подальшої реалізації онлайн-навчання. На мою думку, це актуально для України в тому плані, що український IT-сектор розвинений на достойному рівні, тому розробка додатків, навчальних платформ, сайтів та інших необхідних інструментів значно покращить як економічний, так і соціальний рівень країни. Але для того, щоб варіант змішаної освіти став дійсно якісним продуктом та справжньою новацією в Україні, необхідно виконати великий обсяг роботи: проаналізувати вже успішні проекти з такою формою освіти (наприклад, зарубіжних університетів), згодом необхідно підготувати все для реалізації проекту та

стежити за освітнім процесом. На мою думку, впровадження абсолютно нової системи отримання вищої освіти суттєво змінить ставлення абітурієнтів до інституту вищої освіти в Україні та забезпечить приріст мотивованих та цілеспрямованих студентів, які будуть обирати навчання не закордоном, а в Україні.

Шестакова Д.Ю.
НТУ «ХПІ»

МОВА СУЧАСНИХ ЗМІ

За час, який минув від появи газет до розповсюдження Інтернету, мас-медіа зазнали величезних технологічних, економічних і соціокультурних змін. Останніми десятиліттями в усьому світі спостерігається посилення їхнього впливу на соціум. Це пояснюється низкою чинників, серед яких і демократичні свободи, зокрема, свобода інформації та свобода ЗМІ.

Культура мовлення, а разом з тим і культура мислення, – це відображення загальної культури та інтелігентності, рівень освіченості, починається культура мови з самоусвідомлення себе як мовної особистості. Важливим складником національної свідомості є ставлення до мови, оцінка її як окремої, самобутньої, здатної до культурного акумулювання знань, досвіду інших народів і до як найповнішого вираження національної мовної картини світу.

Телебачення, порівняно з іншими засобами масової інформації, значно більше може впливати на формування культури мовлення, оскільки охоплює широку аудиторію, усі сфери життя, популяризує новітні входження, формує мову, тож, вочевидь, через телеефір повинна вестися активна пропаганда української мови.

Як зазначають мовна практика ЗМІ виходить на перше місце в процесах формування, творення і поширення нових виражальних засобів,

функціонального перегрупування лексики, а найголовніше – витворення і закріплення нових мовних норм, адже рівень запроваджених мовних норм через особливості впливу на слухача та телеглядача в цих видах ЗМІ є значно вищим, ніж вплив друкованої періодики.

Засоби масової інформації – це важлива складова частина нашого суспільства й нашого життя, оскільки вони є найважливішими засобами передачі інформації. Сегмент мови ЗМІ у мовній системі є особливо рухомим і динамічним. Саме в мові ЗМІ насамперед відображаються соціально-ідеологічні зміни в суспільстві, фіксуються нові поняття й ідеологеми. Адресат засобів масової інформації є дійсно масовим, розпорошеним у просторі й різнорідним за своїми соціальними характеристиками.

Мову ЗМІ розглядали як офіційне джерело, як перевірену й доведену інформацію, яка не підлягає сумнівам і спростуванню. Такий соціальний стереотип, очевидно, має своїми передумовами періоди тривалої цензури усього друкованого, коли неперевірене слово не мало місця на шпальтах газет і журналів, у випусках новин на радіо й телебаченні.

Загальновизнаним є факт відсутності в текстів масової інформації індивідуального авторства, оскільки кожен текст створюється й опрацьовується широким колом осіб (журналістів, редакторів тощо), що відповідальні за його кінцеву якість. Мова засобів масової інформації характеризується певним стилем викладу інформації. ЗМІ характеризуються певними мовними і позамовними особливостями газетно-публіцистичного стилю.

Таким чином, ядром лексичного складу мас-медіа є суспільнополітична лексика. Зміна влади, ідеології, політичного устрою в державі неодмінно призводить до появи нових номінацій суспільно-політичного характеру, що постійно проникають у ЗМІ. У мові ЗМІ поступово модифікуються загальноприйняті норми, піддається зміні сучасне українське мовлення, поступове поповнюється лексичний склад української мови, активно

видозмінюються старі словникові форми, «реактивуються» питомі елементи, утворюються нові слова.

Яворовський А. С.
НТУ «ХПІ»

БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ – ЯК ОСНОВНА РУШІЙНА СИЛА ДЛЯ РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Наша країна, яка отримала незалежність у далекому 1991 році, досі приваблює різних людей з усієї Землі та дає надію на розвиток та краще життя для її громадян. Україна насправді історично велична країна, ми маємо свої традиції та культуру, які завжди залишаються з нами та дають змогу мільйонам українців об’єднатися один з одним. І все добре у нас, краєвиди, люди, земля, атмосфера та навіть повітря, але є дуже серйозні проблеми, які існують вже не перший рік, наприклад бажання молоді поїхати працювати за кордон, погані умови проживання, низькі виплати та корупція.

Спробуймо розібрати проблему корупції саме на прикладі нашої країни та як вона заважає швидкісному розвитку. Проблема корупції існувала завжди, можна сказати, що це велика чорна пляма, яку майже ніяка країна не змогла подолати мирним шляхом.

Корупція – це негативне суспільне явище, яке проявляється у злочинному використанні своїх службових повноважень. Ця проблема досі існує у нашій країні тільки тому, що влада своїми обіцянками дає ту саму надію, яка так потрібна людям, простим громадянам, чиї життя майже стовідсотково залежать від неї. Люди, навчені вірити владі отримують «порожню обгортку» та чекають на зміни.

Проблема корупції існує тому, що владі та різним службовцям вигідно давати «голосні обіцянки» та на фоні праці та боротьби з корупцією, продовжувати красти мільйонами. Так, наприклад чиновники, отримують

десятки тисяч доларів, в той час коли лікарі або вчителі, які працюють на благо цієї країни отримують у тисячі раз менше, при виконанні тяжчої роботи. Саме через це університети не отримують фінансування, школи та лікарні знаходяться у жахливому стані, адже у цей час, наші «герої» лікуються у німецьких або американських лікарнях, навчають дітей у Англії.

На жаль, у нашій країні досі існує система «по зв'язках» та саме це не дає змогу новим, молодим талантам розвиватися у межах рідної землі. Якби ж ми б мали змогу хоча б спробувати виділяти кошти на усі потреби, та працювати на благо людей, тільки тоді ми б побачили, як можна жити.

Що говорити, коли до середнього класу відносяться лише 11%, при цьому 34% – це не бідні люди, але все ж таки не настільки багаті, щоб мати змогу увійти до середнього класу. Для порівняння у США, до середнього класу відносять приблизно 52%.

Було б добре, якщо усі люди розуміли б, що у нас, як у нації – є ціль – розвивати країну, щоб наші діти були гордими, що вони народилися та живуть в Україні, а не так як ми, мріяли скоріше втекти.

Отже, корупція – це загальне гальмо, для розвитку будь-якої країни, на жаль ми досі не знайшли засобу, як подолати її мирним шляхом. Головне, це розуміння проблеми, а коли бажання змінити країну з'являється в однієї людини, яка має владу, інші заражаються ідеєю, як доміно.

СЕКЦІЯ 7.
ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Голова секції: проф. Семке Н.М.

Секретар секції: ст. викл. Сутула О.А.

Борзенкова Д.В.

НТУ «ХПІ»

ОСНОВНІ СУЧАСНІ ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА

Політичні проблеми людства виникають у зв'язку з невиконанням або недбалим виконанням основних принципів вимог міжнародного права. Головна причина виникнення політичних проблем в тому , що існують не тільки держави, а і міжнародні товариства, які часто порушують норми міжнародного права. Для цього використовуються гроші, сила, влада , тощо. А внутрішні проблеми держави полягають у тому, що чиновницький апарат викрадає гроші , які виділені на вирішення проблем, або направляє їх на ті цілі, які є більш цікавими для них в економічному розрізі.

Кожен з нас ставив собі питання : «Чому при наявності великої кількості міжнародних нормативних актів та угод людство потерпає від війн, голоду, екологічних катастроф? Чому досі існує прірва між правами і обов'язками між різними соціальними класами?»

Більшість проблем можна поділити на : політичні, економічні та соціальні.

Боротьба та перемога в політиці є одним із засобів досягнення більшої мети, а саме: збереження цілісності та стабільності розшарованого суспільства, покращення умов життя людей.

Політика – це не лише механізм класового панування та пригнічення одних соціальних груп іншими, а ще й засіб організації та дотримання

певного порядку, узгодження інтересів окремих спільнот, можливі способи розв’язання суспільних протиріч.

Зовнішня політика – це певні кроки та напрямок дій держави у міжнародних справах. Засобом вираженні зовнішньої політики є дипломатія. Основою зовнішньої політики та дипломатії повинно бути міжнародне право. З одного боку міжнародне право відчуває вплив зовнішньої політики держави, а з іншого боку міжнародне право впливає на зовнішню політику держави.

Основні політичні проблеми та принципи людства:

1. Принцип мирного співіснування. Держави зобов’язані підтримувати міжнародний мир, який ґрунтується на засадах міжнародних відносин. Цей принцип проголошує право народів жити у безпечному та справедливому світі. З цим принципом пов’язаний ще один принцип, а саме принцип незастосування сили у міжнародних відносинах. Статут ООН визнає застосування сили тільки у двох випадках: з метою самооборони, якщо відбувся збройний напад на державу та у випадку загрози миру або будь-якого порушення миру та акту агресії.

2. Принцип суверенної рівності держав. Основне його призначення – забезпечити юридично рівну участь у міжнародних відносинах усіх держав незалежно від розбіжностей економічного, соціального, політичного або іншого характеру. Оскільки держави є рівноправними учасницями міжнародного спілкування, усі вони мають принципово однакові права та обов'язки.

3.Принцип міжнародного права. Процес формування принципів міжнародного права зумовлює особливості їх застосування та реалізації. Так, дію принципу міжнародного права не можна відмінити, адже для цього мають відбутися докорінні зміни в усій системі міжнародних відносин та порядку співіснування її суб’єктів, у результаті чого старий принцип може бути замінено на новий.

4. Принцип непорушності державних кордонів. Визначення у міжнародно-правовому визнанні існуючих кордонів держав, у відмові від будь яких порушень існуючих кордонів.

5. Принцип територіальної цілісності. На сьогодні принцип територіальної цілісності держав покладає на них зобов'язання утримуватися від будь-яких дій, несумісних із цілями та принципами Статуту ООН, стосовно: 1) територіальної цілісності; 2) політичної незалежності; 3) єдності будь-якої держави; 4) дій, які являють собою застосування сили або загрози нею; 5) перетворення території на об'єкт привласнення прямо чи опосередковано, застосовуючи силу в порушення міжнародного права

Ніяка окупація чи набуття таким чином не будуть визнаватися законними.

Територіальна цілісність і недоторканість держави включає її природні ресурси, природне середовище, правовий режим певних територіальних ділянок держави тощо.

6. Принцип поваги прав людини. Цей принцип містить міжнародно-правові зобов’язання держав поважати й дотримуватися прав людини без розрізнення раси, статі, мови тощо. Повага, захист і підтримка прав людини та основних свобод вносять вклад у політичну і соціальну стабільність і мир, у збагачення культурної та духовної спадщини суспільства в цілому і у взаємне розуміння і дружні стосунки між своїми народами.

Перелічені принципи сучасного міжнародного життя викликають нагальні вимоги, які зумовлюють подальше існування людства. Невиконання цих принципів може привести до тяжких наслідків для людства.

Запара В.Ю.
НТУ «ХПИ»

ПОЛИТИКА И ДИСКРИМИНАЦИЯ

Дискриминация – во всех ее возможных формах и выражениях – является одной из наиболее распространенных форм нарушений прав человека и злоупотреблений правами. Люди могут подвергаться дискриминации из-за расы, цвета кожи, этнической принадлежности, национального происхождения, религии, сексуальной ориентации, гендерной идентичности и по многим другим признакам.

Дискриминация имеет прямые последствия в отношении тех людей и групп, которые подвергаются дискриминации, но также косвенные и глубокие последствия для общества в целом. Общество, в котором дискриминация дозволена или к ней относятся с терпимостью, является таким обществом, в котором люди лишены возможности свободно осуществлять свой полный потенциал для себя и общества.

Гендерная дискриминация включает дискриминацию женщин по сравнению с мужчинами (эту форму дискриминации называют также «сексизмом» или «дискриминацией по признаку пола») и дискриминацию в отношении трансгендерных или транссексуальных лиц, чья гендерная идентичность не соответствует их полу или не ассоциируется с ним в контексте соответствующей культуры. Трансгендеры – это все, кто имеет другой взгляд на свой пол и гендер, чем социум и природа: мужчина может считать себя женщиной (а женщина – мужчиной), чем-то средним или то мужчиной, то женщиной. Трансгендерные люди часто становятся жертвами дискриминации, ненависти и насилия. Во многих странах трансгендерность является нарушением закона, а значит, таким людям приходится прятаться.

Калякин А. С.
НТУ «ХПИ»

РЕСУРСЫ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ВЛАСТИ

Может ли существовать власть без ресурсного обеспечения, какие ресурсы являются наиболее важными? Важнейшей социальной причиной подчинения одних людей другим является неравномерное распределение ресурсов власти.

Власть невозможна без подчинения объекта. Субъект всегда стремится, не исключая средств принуждения, подчинить своей воли объект. Готовность объекта к подчинению зависит от ряда факторов: от собственных качеств объекта властвования, от характера предъявляемых к нему требований, от ситуации и средств воздействия, которыми располагает субъект. В конечном счете у объекта властной воли всегда есть пусть крайний, но все же выбор – погибнуть, но не подчиниться. Осознание зависимости власти от уровня покорности населения нашло свое практическое политическое выражение в акциях гражданского неповиновения, широко используемых в современном мире, в том числе и в Украине, как средство ненасильственной борьбы.

Ресурсы политической власти – это все те средства, использование которых обеспечивает влияние на объект власти в соответствии с целями субъекта. Ресурсы власти очень многообразны. Они могут применяться для поощрения, наказания или убеждения.

Взаимосвязь власти и ресурсов – проблема, которая издавна привлекает внимание исследователей. Может ли существовать власть без ресурсного обеспечения, какие ресурсы являются наиболее важными – эти и другие вопросы в условиях перехода человеческого общества в информационный век имеют особую актуальность в связи с грядущим исчерпанием сырьевых ресурсов и повышением роли институтов, технологий и человеческого фактора в обеспечении национальной безопасности. Ресурсы политической

власти, являясь определяющим источником поддержки и расширения властного могущества, наиболее эффективны тогда, когда наращивание потенциала легитимности и внутренней устойчивости политической сферы максимально соответствует потребностям социального развития и стабильности внутриобщественных связей и практик.

Анализ ресурсов политической власти совершенно необходим для понимания распределения политической власти в обществе, ее функционирования. Он помогает выделить различные формы политической власти и оценить ее основные параметры.

Политическая власть располагает широким набором ресурсов.

Существует классификация ресурсов в соответствии с важнейшими сферами жизнедеятельности: экономические, социальные, культурно-информационные и политико-силовые ресурсы.

Как особый ресурс власти выделяется политический язык. Язык власти специфичен, он опирается на мифы, стереотипы, а значение слов зависит от воли властелина, от умения читать между строк. Значение штампов, клише бюрократического языка является своеобразным пропуском в коридоры власти. Языковая политика играет далеко не последнюю роль в политических процессах, избирательных кампаниях.

Выступая в качестве специфического ресурса политической власти, человек одновременно испытывает на себе властное влияние и оказывает его через систему ресурсообмена на субъект-субъектном и субъект-объектном уровне политических отношений. Ослабление и истощение человеческих ресурсов неминуемо влечет за собой ослабление всех зависимых от человеческого фактора компонентов ресурсной базы и, соответственно, самой политической власти, а от этого зависит не только будущее наших потомков, но и наше настоящее.

Ресурсы политической власти используются в рамках общественно-политических процессов, что неизбежно связывает их с другими видами ресурсов, которые воспроизводятся и действуют в рамках социума

(сообщества) – экономическими, информационными, «социальным капиталом» (совокупный потенциал, возникший вследствие консолидации различных сегментов гражданского общества).

Различные ресурсы используются субъектами власти обычно в комплексе, хотя каждый тип ресурсов имеет свои условия реализации и предел эффективности, наиболее удобные объекты и время действия. Оппозиционные силы больше опираются на недовольных. Во времена революций, войн чаще используется насилие. Принуждение больше распространено в странах со слабыми демократическими традициями. В обществах с традициями индивидуализма упор делается на использование материального интереса, денег, хотя используется и принуждение, страх за жизнь, здоровье, благосостояние.

Следует иметь в виду, что действие тех или иных средств власти имеет предел, за которым их применение становится бессмысленным. Потому необходимо стремиться к тому, чтобы основой власти были привычка к порядку, высокий уровень культуры, благосостояния людей, законность, а не страх наказания и принуждения.

Кануніков О.А.
НТУ «ХПІ»

КОНФЛІКТНІ РИСИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Історичний шлях людства періодично супроводжується різноманітними протиріччями, боротьбою за стратегічні ресурси життєдіяльності. Необхідно зазначити, що своєчасна реакція відповідних політичних суб’єктів на вирішення протиріч світовою спільнотою, окремими державами і суспільством запобігає їхньому переростанню у антагоністичні конфлікти – різного роду революції і війни, глобальні антисоціальні проблеми, антигуманні дії тощо.

Відсутність єдності серед української правлячої еліти щодо зміцнення державності, ігнорування історичного світового і вітчизняного досвіду стосовно досягнення міжнаціонального, міжконфесійного консенсусу та соціальної злагоди призвели до непередбачуваних наслідків. Політичні лідери, громадські діячі протягом всіх років незалежності мали різне бачення стосовно вирішення конфліктів, які були зумовлені попередніми історичними долями різних регіонів України та наявністю інтересів понад ста національностей і різних віросповідань. Парламентські та президентські вибори за роки незалежності України не сприяли консолідації суспільства та призвели до політичного і територіального розмежування держави.

На принципово новий конфліктний етап української незалежності вказала Революція Гідності. Практичного вирішення потребували соціально-економічні, політико-правові, культурно-духовні, територіальні, геополітичні проблеми, питання прав, свобод і обов'язків громадян тощо. Під час революції поруч з багаточисельними гаслами з новою силою постала проблема національного відродження.

У демократичній правовій державі громадяни всіх національностей незалежно від їхніх етнічних коренів, політичної позиції, ідеологічних поглядів, віросповідання повинні бути рівноправними, а держава зобов'язана забезпечувати розвиток мов, культур, релігій, що відповідає конституційним нормам і принципам. На жаль, впровадження Україною одномовної політики, відсутність чітких юридичних принципів проведення процесу декомунізації, збільшення різного роду громадських та політичних організацій, воєнізованих угрупувань, які мають націоналістичну, а іноді і шовіністичну ідеологію, не відповідають вищезазначеним світовим стандартам. Мають місце порушення конституційних і законодавчих норм та принципів свободи віросповідання та втрати єдності духовності православ'я. Разом з цим реформи в судової, медичної, освітньої, правової, силової сферах також характеризуються нарощуванням конфліктної ситуації. Враховуючи соціально-економічну кризу значної частини населення, інфляцію,

підвищення комунальних платежів можна дійти висновку, що все це призведе до нових непередбачуваних проявів соціального напруження.

Звичайно, особливе місце посідає сучасна проблема територіальної цілісності України. При стратегічній меті української політичної еліти – повернення втрачених територій є надзвичайно важливим і необхідним завданням, – його вирішення лежить у площині конфлікту між умовними «суб'єктами війни» і «суб'єктами миру». Адже далеко не всі в українському суспільстві сприймають стратегічну, тепер вже конституційно закріплену, мету вступу до НАТО.

Таким чином, перед Україною постали надзвичайно конфліктні проблеми, від вирішення яких залежить подальша доля держави і суспільства.

У нашій країні, процеси, спрямовані на демократичний розвиток, на жаль, відбуваються не шляхом узгодження позицій, взаємних домовленостей та поступок, а шляхом взаємних звинувачень і створення безперервного ланцюга конфліктів.

Красніков В.
НТУ «ХПІ»

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОЛІТИКИ І ЕКОНОМІКИ

І політика і економіка – окремо виділені течії суспільного життя, які мають своє керівництво, свою владу. І політична, і економічна влада України мають свої складові елементи і свої структурні підрозділи.

Політичні влада складається з політичних інститутів – держави, політичних партій, масових суспільних організації і рухів, груп інтересів.

Ведучим інститутом є держава – джерело права і законів, яка організує життя суспільства. Держава виразник інтересів і волі економічно домінуючого класу, оберігає його домінуюче положення в суспільстві,

охороняє умови використання всіх ресурсів: людських, матеріальних, природних в інтересах розвитку суспільства і т. п. Держава усіх часів і типів обов'язково формує керуючі органи на тій чи іншій соціальній або класовій основі.

Також в політичній владі важливе місце посідають політичні партії, масові суспільні організації і рухи, групи інтересів. Саме ці сили зумовлюють нормативно-регуляторну сферу в структурі політичної системи, а ті в свою чергу впливають на інші напрямки діяльності суспільства, в тому числі і економіки.

Економіка держави – це сукупність суспільно-виробничих відносин. Керування нею відбувається системою державних органів, які в сукупності утворюють механізм держави. Якщо в тій, чи іншій державі політична влада належить конкретній партії, то весь економічний розвиток держави може бути зумовлений ідеологічним уподобанням даної політичної сили. Якщо ж це демократичне суспільство, в якому немає домінування однієї політичної сили, економічний розвиток визначається планами і законами, які розробляє парламент (або орган – аналог парламенту). Подальше впровадження рекомендацій, реформ і т. п. здійснюється через систему міністерств та інших органів народного господарства, які вже на місці доробляють і вдосконалюють нові накази та пропозиції вище стоячих органів.

Політична влада у більшості випадків опосередковано впливає на економічний стан у державі, однак вона безпосередньо впливає на дії економічної влади держави, яка в свою чергу, безпосередньо втручається в економічне життя держави.

Однак в такій залежності є певна небезпека. Якщо політичні сили беруться відстоювати свої інтереси, свою ідеологію через економічні негаразди в державі, штучно пригнічують економічний розвиток, щоб опинитися на верхівці влади політичної і очолити державну структуру, тоді економіка може розвиватися за парадоксальним сценарієм, доводячи економічні явища до абсурду чи повного краху.

Тому варто, щоб жодна з політичних партій не мала змоги надміру впливати на економічну владу, на економічний стан в державі, підкоривши його своїм суто політичним інтересам. Тільки демократичні підходи сприятимуть ефективному розвитку економічного життя суспільства.

Красношапка А.
НТУ «ХПІ»

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА В УКРАЇНІ ТА НІМЕЧЧИНІ

Політична культура – суб'єктивна сфера, що лежить в основі політичної діяльності, це: орієнтації, система цінностей, символів, вірування, зразків поведінки соціальних верств і настанови індивідів на певні політичні дії. Політична культура служить каналом взаємодії особи і політичної влади. Її основне призначення полягає в здійсненні не відчуження, а приєднання людей до політичної системи та політичної діяльності.[1,2]

Критерієм, певним віддзеркаленням політичної культури суб'єкта є його реальна політична практика. Оцінюючи зміст, характер політичної діяльності та поведінки, можна визначити якість і рівень політичної культури, її носія (індивідуального чи колективного).

Політичну культуру українців треба розуміти як дуже складну та неоднорідну і причини тут очевидні: історична роздробленість та відсутність власної державності, важкий радянський багаж та інші проблеми, які одна за одною перешкоджали створенню держави. Саме тому політична культура українців це комплекс амбівалентності: з одного боку прагнення незалежності, а з іншого існують думки й про відновлення якщо не Радянського Союзу, то хоч схожої системи, бачення майбутнього у ринковій економіці, хоча водночас переконання, що тільки планова може бути ефективною у період кризи.

Нинішня політична культура українського народу є, так званою, постколоніальною. Це доводять такі очевидні риси, як: мовна проблема, комплекси національної меншовартості, нездатність до адекватної оцінки власних національних інтересів, схильність більше розраховувати на зовнішню допомогу, ніж на власні сили. Сучасній Україні загалом властива прихильність до західноєвропейських політичних цінностей, але в той же час і досі помітними є риси ментальності та культури східних народів, зокрема орієнтація на харизматичних лідерів, етатизм, патерналізм.

Ще однією з визначальних рис політичної культури українців є недовіра та критичне переконання щодо влади, чому сприяє знову ж таки історична складова, а також складний момент отримання незалежності та всі ті події, які трапилися одразу після: криза 1990-х рр., питання приватизації та ін. Ця недовіра до влади також зумовлює досить "халатне" відношення до законів. Причому останнє стосується всіх верств населення: від найвищих політичних кіл – до пересічних громадян. Однак, хотілося б відзначити, що для українців демократичні процеси мають надзвичайне значення, а критичне ставлення до зовнішніх владних інституцій сформувало і таку рису політичної культури як відторгнення авторитарних форм влади, що легко підтверджується двома революціями (у 2004 та 2013–2014 рр.). Дана риса є більш притаманною росіянам чи білорусам.

Також важливою складовою української політичної культури є напів анархічність, яка проявляється не тільки в демонстраціях та революціях, а і в політичних процесах в цілому. Наша амбівалентність проявляється також і під час виборів. Люди не довіряють політичним партіям чи політичним лідерам, критикують їх, але під час виборів все одно голосують і потім знову піддають критиці одразу після виборів. Крім того українській політичній культурі властива емоційність, часто голоси віддаються за лідера не через його програму чи вміння й навички, а просто тому, що ця людина імпонує виборцям, а інколи обирається так зване "менше зло". Цьому щоправда сприяє розчарування і недовіра до колишніх політиків, тому люди вважають,

що краще вибрати хорошу людину, ніж професіонала, який себе зарекомендував з негативного боку.

Тому якщо узагальнити, то варто відзначити, що українська політична культура тільки проходить етап свого формування, саме тому їй характерні хаотичність, певні елементи анархічності та не завжди логіки.

Немає іншої країни для якої б XX ст. виявилося б більш складним, ніж для Німеччини в усіх сферах: економічній, соціальній, політичній. Саме тому характеристику німецької політичної культури треба починати з того часу, а саме з 50-х рр. минулого століття. У статті Г. Алмонда і С. Верби «Громадянська культура» («Civic culture») [4] Німеччина зображувалася як країна де недооцінюють важливість плюралізму та політичної участі, спостерігається недовіру до змагальності та демократії, сприйняття якої протягом 1950-х – 1960-х рр. Західній Німеччині залишалося дифузним. Проте надалі країна демонструвала значний прогрес в усіх напрямках, і коли все ті ж Г. Алмонд і С. Верба оновили своє дослідження у 1980-му р., вони побачили зовсім іншу Німеччину – зразковий приклад ліберальної демократії і політично-партиципаторної поведінки суспільства. В той же час у країні спостерігається вкорінення демократичних цінностей та зростання зацікавленості до політичного життя. [3]

Наступною важливою подією стало об’єднання Німеччини, падіння “Берлінської стіни”, що було дійсно епохальною подією для німців. Відбувався процес плавлення двох систем та культур, поєднання різних соціалізацій та різної історичної пам’яті. Проте навіть і сьогодні свідомість, спосіб мислення та головне політична культура людей Західної та Східної Німеччини відрізняється, що дозволяє провести аналогію з Україною та нашим одвічними відмінностями між Заходом і Сходом.

Для німців типовою рисою є дисциплінованість, слідування правилам та законослухняність, незалежно від статусу і посади . Даний культурний аспект кардинально відрізняється в українській свідомості. Німці дбають про загальне, колективне благо, усвідомлення того, що приносячи користь собі,

людина допомагає й іншим і відповідно країні в цілому надзвичайно важливе. В той же час як українці більше дбають про власне благо, тому порушуючи закони, вони міркують про те яку користь це принесе їм, а не яку шкоду суспільству і країні.

А от що в обох країн є спільним, так це почуття національної ідентичності, гордості та патріотизму. Німці пишаються своєю країною, вони пам’ятають помилки минулого, проте вони горді тим чого досягла їхня крана зараз, і тому будь які лиха (наприклад Пандемія COVID-19 у 2020р.) чи радості (перемога на Чемпіонаті Світу з футболу 2014) єднають всю країну. Можливо українці не наскільки згуртовані, як німці, проте коли дійсно є потреба ми теж демонструємо високий рівень єдності, а за свою незалежність та свою країну ми готові боротися з будь яким ворогом.

Отже, варто сказати, що політична культура є невід'ємною складовою життя кожної країни. У дослідженні було описано культурні особливості українців та німців, були охарактеризовані спільні та відмінні риси. Як висновок треба зазначити, кожна країна індивідуальна, проте спільності можна знайти завжди. Більш того, політична культура теж розвивається та набуває нових рис, тому від нас залежить яка вона буде у прийдешніх поколінь.

Список літератури:

1. *Інтернет портал Osvita.ua* URL: https://osvita.ua/vnz/reports/politolog/17566/

2. *Інтернет портал Вікіпедія* URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0

3. *Незалежний культурологічний часопис «Ї»* URL: http://www.jimagazine.lviv.ua/anons2014/Suchasna_politkultura_Nimechchyny.htm

4. Almond G.,Verba S. *The Civic Culture or The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations Sage publications*, Inc. 1963.574 c.

Крупіна М.О.
НТУ «ХПІ»

ПРИНЦИПИ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Сучасним прикладом активності терористів є збройні акції «Талібану» в Афганістані, «Абу Сайяф» на Філіппінах, «Джамаа Ісламійя» в Індонезії, «Ісламської партії визволення Туркестану» в Китаї, «Хізб ут Тахрір» в Таджикистані та Киргизстані, «Ісламський рух Узбекистану» в Узбекистані, чисельні групи чеченських сепаратистів в Росії, одразу декількох ісламістських організацій в Індії, Пакистані, Афганістані, Іраку, курдських та ісламістських організацій в Туреччині, ісламістських груп в Єгипті, Алжирі, Сомалі, Морокко та інших африканських країнах; відкрита та прихована діяльність терористичних груп у США, країнах Південної Америки тощо.

Існування та діяльність терористичних організацій в більшій частині світу несе загрозу не тільки для цих країн, а й для всього міжнародного співтовариства, враховуючи сучасні наукові, технологічні та комунікаційні досягнення, які отримали терористи останнім часом. В сучасних умовах їх терористичні дії характеризуються широким територіальним спектром впливу, відсутністю державних кордонів, налагодженню зв’язків на спільних конфесійних, ідеологічних, воєнних, комерційних та інших засадах. Терористичні угруповання в повному обсязі використовують власні сили і засоби для нелегального провезення великої кількості зброї, наркотовару, людей; завдяки чисельним підставним установам і фондам відкривають рахунки в банках, що полегшує підготовку і проведення терористичних актів в різних країнах

Сучасна антитерористична політика реалізується в межах національних, регіональних та міжнародних інститутів, базуючись на відповідні законодавства.

Міжнародну глобальну інституційну і законодавчу систему складають, по-перше, Організація Об'єднаних Націй та її спеціалізовані установи, як то Комітет з боротьби проти тероризму при Раді Безпеки ООН, Сектор з попередження тероризму, Цільова група з проведення контртерористичних заходів, міжнародна правоохоронна структура Інтерпол, Розвідувальний відділ з боротьби проти тероризму (при НАТО), Міжнародний кримінальний суд, міжнародна організація "Кіловат" (до складу якої входять секретні служби 18 держав), «Alliance Base»" (служби зовнішньої і внутрішньої розвідки Німеччини, США, Канади, Франції), «Ешелон» (до складу якої входить електронної розвідки Австралії, Канади, США, Нової Зеландії, Великобританії).

Контртерористичні інститути співпрацюють на принципах обміну інформації, пошуку та арешту терористів та їх спільників, видачи злочинців, контролю за небезпечними речовинами, протидії фінансування й поширення тероризму. Проте, важливу роль у співпраці відіграють неформальні групи, особисті домовленості між представниками держав. До того ж як на глобальному, так і на регіональному рівнях відсутні чіткі визначення власне теракту як загрози міжнародній безпеці, антитерористичної операції як відповідного заходу проти теракту та застосування фізичної дії збройних сил як засобу самооборони. Через це виникають проблеми з обміном інформацією, пошуком, видачею підозрюваних у причетності до тероризму осіб, відбувається порушення міжнародного законодавства щодо умов використання збройних сил на території іншої держави. Всі ці питання свідчать про широке коло проблем, які ще доведеться вирішувати.

Літвіненко Д.І.
НТУ «ХПІ»

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОЛІТИЦІ

На сьогоднішній день інформація є базою для політичних явищ. У контексті сучасних тенденцій вона передається, зберігається і обробляється за допомогою інформаційних технологій.

Актуальністю теми є те, що саме в політиці широко застосовуються інформаційні технології.

Використання ІТ в політичному процесі здатне забезпечувати державним інститутам можливість консультування з громадянами в найкоротші терміни. Саме ефективна інформаційно-комунікаційна політична конкуренція є головним фактором у завоюванні та зберіганні політичної влади в сучасному суспільстві.

Алгоритм використання ІТ виражається як: реєстрація депутатів, електронне голосування, доступ до світових бібліотечних центрів і довідкових баз даних при розробці, експертизі, прийнятті законів, рішень, у контролі за їх виконанням, отримання за допомогою факс-модемів електронних версій книг, газет, документів, у комп'ютерній видавничій системі, обробці виступів депутатів та інформації від виборців, зв'язку з регіонами, електронній пошті.

Інформаційні технології все більше проникають у політику. В останні роки суспільно-політичний лексикон оновився поняттями «електронний уряд», «кіберполітика», «кібердемократія», «цифрова демократія», «комунікаційна демократія», «електронне громадянство» та ін.

Приклади таких технологій:

1. Розробка та впровадження програми «Електронний уряд»;

2. Інтерактивні відеоконференції глави держави (як за участю представників влади, так і з громадянами);

3. Пряме спілкування перших осіб держави з народом («Телеміст»);

4. Створення і ведення блогів в глобальній мережі Інтернет;

5. Особисті акаунти в соціальних мережах і т. д.

Саме через Інтернет і телебачення розповсюджується політична реклама. Замовляючи рекламу для просування постів, політична команда може використовувати конкретні меседжі для конкретної аудиторії. Наприклад, у 2019 році у передвиборчих гонках потенційним виборцям до 24 років показували обіцянки про «зведення всього функціонування держави до розмірів смартфону», а користувачам 55 та більше про «перехід від солідарної до накопичувальної пенсійної системи». Реклама могла поширюватися і на більш вузьку аудиторію – студентів одного університету чи міста, таким чином завойовуючи прихильність народу і максимальну кількість голосів.

Згідно з даними КМІСу, 74% українців отримують інформацію про стан справ в Україні і світі з загальнонаціональних телеканалів. Для порівняння, з Інтернет-ЗМІ – 27,5%, а з соцмереж – 23,5%. Найпопулярнішими каналами називають «1+1» (50% зараховують його до топ-5 телеканалів, які дивляться найчастіше), «Україна» (43%), «Інтер» (34%), ICTV (32,5%), СТБ (31%). Тож, як можна побачити, справжня політична боротьба розгортається саме через телекомунікації, які агітують і мають великий вплив на формування громадської думки.

Нові технічні засоби і прийоми в політичному процесі можуть бути використані для проведення опитувань громадської думки з «моментальним» підбиттям їх результатів. Такі опитування можуть одразу надати «політичну картину» та можливість спрогнозувати подальші політичні дії.

Але така велика роль інформаційних технологій в політиці має і негативний аспект – витік інформації та злом системи у корисливих цілях через атаки вороже налаштованих партій. Тож, варто підтримувати політичну кібербезпеку на високому рівні.

Таким чином, в політиці зростає роль інформаційних технологій. Розроблені програмні забезпечення дозволяють ефективно розглянути будь-які аспекти, що цікавлять політологів, тим самим допомагають у вирішенні можливих соціально-політичних проблем, дають можливість проаналізувати політичні реалії і спрогнозувати подальший політичний розвиток.

Лямзенкова О.О.
НТУ «ХПІ»

МОВА І ПОЛІТИКА

Від 16 січня 2021 року набули чинності окремі норми закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Згідно статті 30 Закону про мову обслуговування споживачів в Україні повинно бути на державній мові. Тож інформація про товари та послуги на території України повинна надаватися українською. У зв'язку з цими подіями постає питання: чи є мова інструментом політики?

Народний депутат України Ірина Бережна в статті для інтернет – видання «Українська правда» звертає увагу на той факт, що російська мова у СРСР була державною мовою, мовою закону, мовою вищої освіти. На російській мові виховувалися декілька поколінь, нею спілкувалися майже 290 мільйонів людей різних національностей і ніхто не винен у тому що значна чисельність нашого населення була народжена та вихована в російськомовному оточенні. І як тут не згадати вислів видатного українця Івана Франка що без окалічення своєї душі не можеш покинути мову в якій родився і виховався.

Звичайно для забезпечення домінування в країні власної мови необхідно прийняття відповідних законів чи нормативних актів. Але впровадження української мови за рахунок обмеження для розвитку, навчання, спілкування мов національних меншин – це вже елемент

насильства у мовній сфері. У сучасних умовах заборони ні до чого доброго не приводять.

Для того щоб забезпечити домінування в країні власної мови, необхідно забезпечити домінування власної культури. Мова і культура перебувають в одній понятєвій площині і як духовні цінності органічно пов’язані між собою.

На думку німецького мовознавця Й.-Л. Вайсгербера, між мовою і культурою існує взаємозалежний зв’язок. Багатство національної культури, її цілісність забезпечує структурну повноту і багатство мови. І навпаки: високорозвинена мова дає можливість творити цілісну, всеохоплюючу культуру. Тому всіляке зазіхання на культуру ставить під загрозу мову і будь-які обмеження мови є загрозою для культури [1]. Отже, мова є тією ланкою, що пов`язує теперішніх її носіїв з минулими і прийдешніми поколіннями, а тому кожен народ повинен плекати свою мову, постійно дбаючи про її цілісність і розвиток. «Кожна рідна мова – це сила, яка рухає культуру, оскільки вона присутня в кожному витворі людської культури і визначає її результати. Кожна рідна мова – це могутня історична сила, оскільки вона в процесі здійснення закону мовного співтовариства історично сплавляє і рухає групу людей» [1, с. 140].

Особливість України в тім, що значна кількість українців володіє двома слов'янськими мовами. А з точки зору культурного розвитку, ситуація двомовності є привабливою оскільки дає змогу насолоджуватися українсько-російською культурною спадщиною мовою оригіналу.

Україна останнім часом стрімко прямує до Європи, але більше за третину держав Європи мають державні мови, назва яких не співпадає з назвою основної національності. В Азії подібна ситуація в половині держав.

Власне, в Європі двомовних країн чотири: Бельгія, Білорусь, Ірландія, Фінляндія; а тримовних – три: Боснія і Герцоговина, Люксембург, Швейцарія. Мови в цих країнах є мовами народів, які утворили державу, вони співіснують одна з одною у повсякденному житті цих країн. І

домінують саме у тих місцевостях, де проживають нації, корінні для певної території держави.

Проблема двомовності, на жаль, є предметом досліджень та уваги переважно освітян та лінгвістів, політикам та широкому загалу до неї байдуже. Тему мови педалюють у певні моменти політологи та історики. Дискусіями про мовні закони, мови викладання, мови засобів інформації, сфери обслуговування не стихають від початку Незалежності. Особливої гостроти вони набувають, коли тій чи іншій можновладцям потрібно відволікти увагу від економіки. Саме в такі моменти топові політики та засоби масової інформації починають нав'язливі дискусії навколо мовних питань, обговорення яких витісняє на другий план справді надважливі проблеми економічного розвитку, "перезавантаження" влади чи перерозподілу власності. Коли власність, влада досягнута та розподілена, стихають і дискусії про мову.

Список літератури:

1. Вайсгербер Й.-Л. Родной язык и формирование духа / Пер. с нем., вст.ст. и коммент. О.А. Радченко. Изд.2. М.: Эдиториал УРСС, 2004. 232с.

2. Іванішин В., Радевич-Вінницький Я. Мова і нація. Тези про місце і роль мови в національному відродженні України.
URL: http://uareferat.com/%D0%9C%D0 %BE%D0%B2%D0%B0_%D1%96_%D0%BD%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F – Мова і нація.

Майдебура К.
НТУ «ХПІ»

ІСТОРІЯ ВЗАЄМОЗВ'ЗКУ СПОРТУ І ПОЛІТИКИ

Спортивні змагання давно стали засобом демонстрації сили і ідеологічним знаряддям у руках політиків. Різноманітні змагання були способом демонстрації сили державних утворень. Перша епоха Олімпійських

ігор (776 р. до н.е. – 396 рр.) хоча і не була такою залежною від політичної кон'юнктури, однак мати свого чемпіона для кожного поліса було справою престижу – церемонія повернення переможця була дуже символічною. Атлет приходив у місто через пролом у стіні (такий жест демонстрував, що місту з такими громадянами стіни не потрібні), він отримував грошову винагороду та на його честь зводили статую. Еліни першими використали спортивні змагання для ідеологічного протистояння поміж полісами.

У темному Середньовіччі антична культура атлетики і змагань залишилася у минулому. Однак на зміну боксу, бігу та перегонам на колісницях прийшли змагання лицарів-латників. Перший лицарський турнір пройшов у Франції близько 1060 року. Герої цих змагань, як от Гійом ле Марешаль, стали бажаними гостями в усіх європейських господарів – турніри відігравали для лицарів роль своєрідних «переглядів». Для можновладців турніри стали способом демонстрації своєї влади і багатства – турніри організовувалися і на найвищому рівні, наприклад, по закінченню першого етапу Столітньої війни, у Англії за участю полоненого короля Іоана Доброго.

Пройшло дуже багато часу до того, як спорт знову заволодів увагою людських мас. Міжнародний Олімпійський рух, який ставив за мету відродити цікавість до спорту, зміг із цим впоратися, однак на зміну аматорам і ентузіастам прийшли люди зацікавлені у спорті, як демонстрації престижу. Олімпіади мало коли окупалися – збудовані спорткомплекси навряд могли знадобитися комусь іще. Так Німеччина приймає у 1936 році одразу дві Олімпіади – зимову і літню, з однією метою – продемонструвати переваги нацистського управління. Німецькі спортсмени змогли виграти медальний залік, поклавши початок масовому використанню фармацевтичних препаратів для поліпшення своїх результатів. Тоталітарний Радянський Союз, у свою чергу, посилає на першу свою Олімпіаду 1952 року спортсменів із завданням виграти медальний залік – друге місце призвело до невдоволення радянського керівництва і відставки більшості спортивних функціонерів і тренерів збірної.

Олімпійські ігри часів «холодної війни» проходили під знаком протистояння двох систем. Олімпіада у Москві 1980 р. стала апогеєм боротьби – Радянський Союз привідкривав залізну завісу лише для того, щоб замилити очі іноземцям благополуччям радянського народу, горою дешевих продуктів і чіткою організацією – так керівництво СРСР планувало приховати кризу радянської моделі, яка щороку наростала. Бойкот шістдесяти п'ятьма федераціями московських ігор продемонстрував, що спорт тісно пов'язаний з політикою. Бойкот-відповідь соцкраїнами Олімпіади у Лос-Анджелесі це наочно підтвердив.

Здавалось, що після розпаду СРСР олімпійський рух деідеологізується. Однак насправді країни-господарі Олімпіад використовують факт її проведення на користь демонстрації сили – так Олімпіада у Пекіні 2008 року, яка на церемонії закриття була названа найкращою олімпіадою в історії стала наочною демонстрацією китайського «економічного дива» і повернення Піднебесної до ряду великих держав – організаційна перемога знову таки була підтверджена перемогою Китайських спортсменів у медальному заліку.

За таким сценарієм і зі схожою метою проводилася Зимова Олімпіада у Сочі, однак замість демонстрації Російської сили вона стала сприйматися у своїй країні і закордоном, як маневр, що повинен відволікти громадян Росії та іноземців від кризи, що стрімко посилюється.

Ймовірно для цього ж українське керівництво прагнуло провести Львівську Олімпіаду 2020 року. Офіційна відмова від заявки натомість засвідчила визнання проблем і кризи українським урядом і спортивними функціонерами – спортивна подія такого рангу наразі є дорогою забаганкою, доступною лише стабільним і заможним. Для тих держав, які прагнуть підняти свій престиж за допомогою Олімпіади, за відсутності інших факторів прогресу, «свято спорту» може створити протилежний ефект.

Таким чином історія свідчить, що великого спорту без політичної складової не існує.

Полуян Т.В.
НТУ «ХПІ»

КІБЕРПРОСТІР ЯК ЕЛЕМЕНТ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Протягом останнього часу людство вперше в історії постало перед викликами глобальних криз і проблем, які стосуються всього суспільства. Найважливішою необхідною передумовою їх вирішення та запорукою подальшого розвитку є створення та розширення глобальної міжнародної мережі взаємодії і співпраці, оскільки процеси глобалізації прискорюють виникнення нового способу організації соціального життя, що призводить до формування нового світоглядного конструкту. Це стало можливим у результаті розвитку комунікаційних мереж та інформаційних потоків, які є проявами інформаційної сфери глобалізації, що породжують явища так званого «стиснення» сучасного простору та утворення кіберпростору.

Кіберпростір – середовище, створене організованою сукупністю інформаційних процесів на підставі об’єднаних загальними принципами та правилами інформаційних, телекомунікаційних систем і управління ними. Тенденція становлення інформаційної єдності планетарної спільноти полягає у переході від локально замкнених інформаційних обмінів до створення універсального суспільства знань завдяки інформаційному обміну смислами, в якому беруть участь індивід і суспільство. Мова Інтернету нині є найвпливовішим засобом організаційного мислення й організаційної поведінки. Інтернет постає значущим елементом глобалізації. У зв’язку з цим Інтернет можна назвати інформаційною моделлю глобалізації, так як географічне поширення його комунікаційних мереж повною мірою відображає поширення самих глобалізаційних процесів. Позитивним аспектом інформаційної сфери глобалізації можна назвати великі можливості для діалогу, обміну цінностями, традиціями, формування єдиного глобального соціуму тощо. Завдяки функціонуванню цієї сфери глобальність

набула своїх сучасних унікальних властивостей, і процес самоідентифікації індивідів досягнув транснаціонального світового рівня. У міру наростання глобалізації кардинальні зміни відбулися і в інформаційних технологіях (ІТ). Насамперед, це нове покоління мобільних пристроїв зв'язку, планшетні комп'ютери, хмарне програмування і хмарні бази даних. Інновації у сучасних інформаційних технологіях мають ще більш глибокі наслідки, включаючи зміни способу життя, локалізації або глобальної інтеграції господарської діяльності. Інноваційна динаміка в ІТ породжує якісні зміни в освіті, медицині, має серйозні соціальні, політичні, міжнародні та військово-стратегічні наслідки, включаючи нові засоби розвідки й ведення бойових операцій.

Кіберпростір є надзвичайно фізичним середовищем: він створений абсолютно фізичними мережами та системами, поєднаними між собою та підпорядкованими певним правилам, виражені через програмне забезпечення. Понад те, сама основа роботи кіберпростору – це суто фізичні закони електромагнетизму та світла. Саме вони створюють його основну особливість – глобальні комунікації через кіберпростір, які здійснюються майже миттєво, а масштабні обсяги даних передаються на великі відстані, ігноруючи при цьому політичні кордони. Саме ця швидкість і створює проблему оскільки може бути використана в негативному сенсі – від розповсюдження наркотичних речей до зростання в кіберпросторі масштабних громадянських та політичних організацій, які мають профашистську або терористичну спрямованість.

Незважаючи на те, що кіберпростір несе в собі, як переваги, так і небезпеки, не варто недооцінювати той факт, що це стало невід'ємною частиною життя сучасного суспільства.

Таким чином, практичні завдання, які стоять перед державами в напрямку забезпечення національної безпеки і стабільності в умовах глобалізації вимагають ґрунтовного дослідження про природу, сутність, динаміку, структуру кіберпростору.

Строк Д.
НТУ «ХПІ»

ПОЛІТИКА ТА МУЗИКА

Політика – не тільки сфера раціонально практичного, але й емоційно-чуттєвого: людина сприймає світ політики з позицій доцільності та реалізації інтересів і формує уявлення про відносини в сфері політичного (друзі – вороги), створює образи держави, політичного і соціального майбутнього. Молодь, в силу несформованих установок стосовно політики, не повністю засвоєних зразків політичної поведінки і політичних цінностей, недостатньо розвинутих здібностей до розуміння та усвідомлення політичної ситуації в країні, як соціальна група найбільш сприйнятлива до емоційно-образної сторони в політиці, що дозволяє активно використовувати різні види мистецтва, в тому числі музику, в політичній соціалізації молоді.

Феномен музики як засобу, що впливає на свідомість людей, є маловивченим. Незважаючи на це, політичні аспекти музичного мистецтва розглядали Платон, Аристотель, Ж. Ж. Руссо, Ш. Л. Монтеск'є, К. Маркс, А. Ф. Лосєв, Р. Вагнер, А. Шопенгауер, Ф. Ніцше, Т. Адорно та ін. Згідно Платону музика здатна виховати справжнього патріота, який любить свою країну, і «очищати державу від всього поганого». Також актуально сьогодні звучать слова Аристотеля про те, що і художнє, і фізичне виховання має прикладним політичним значенням домагатися стабілізації держави шляхом змішування в характері правителів і громадян елементів жорстокості і м'якості, зніженості і грубості. У кінцевому рахунку, воно покликане створювати всебічно розвинену людину, що життєво необхідно для виконання функцій громадянина, тим більше в умовах розвиненості демократичних установ.

Музика є різновидом інформації, яка може бути наповнена політичним змістом і використана для впливу на суспільну свідомість, виконувати функцію політичної соціалізації. Це знаходить відображення в таких тезах:

Музика як дзеркало соціальної реальності. Людина може стверджувати, що музика і політика – це дві паралельні прямі, які ніколи не перетинаються, що вона не захоплюється музикою на політичні теми, однак, будь-яка музика, написана на території певної держави, країни вбирає в себе «дихання політичного життя», нехай навіть сам творець музики не усвідомлює цього. Т. Адорно пояснює таку ситуацію тим, що на соціальні фактори в музиці «не можна просто вказати пальцем», їх можна лише відшукати. Пісня є, по суті, художньо зашифрованою соціальною позицією. За самим примітивним текстом пісні може ховатися погляд автора на суспільне життя, а значить, і на політику. Якщо, наприклад, місцем дії у пісні є клуб, це може свідчити про тягу до «красивого» життя, високооплачуваної роботи, успішності; написання пісень іноземними мовами натякає на незадоволеність якістю життя «тут», про намір прославитися, а отже, відбиває бажання покращити своє матеріальне становище, якщо вийде, і пов'язати своє подальше життя з іноземною державою, що містить аспекти політичного. Але існує і власне політична складова музичного мистецтва. Багато афроамериканських музичних стилей (реп, хіп-хоп, фанк, джаз, блюз) з'явилися як наслідок соціального становища людини в суспільстві, та є відображенням соціальних рухів і протесту проти політичного режиму

Музика як додатковий засіб управління суспільством. Музика легко запам'ятовується, залишаючись «невинною складовою» культурного дозвілля. Вона виступає «м'якою владою» управління натовпом.

Музика в політичній рекламі. Музика впливає на формування політичного іміджу та міфу. Вона використовується як фон для подання інформації. Крім того, музика повноцінно виконує функції агітатора і інформатора для суспільства. Для ефективного впливу на людину потрібно враховувати і особливості аудіо сприйняття. За допомогою методів якоря

(приємний музичний супровід, ритмічність мелодії) можна укоренити в свідомості людини позитивний образ політика і його політичної програми. Організації агітаційних концертів, публічні заяви зірок шоу-бізнесу, на підтримку тих чи інших політичних сил є частиною виборчих технологій.

Музика як спосіб формування у людини певних поглядів, цінностей, моральних норм, політичної культури і зміцнення в суспільстві певної ідеології.

Музика – найсильніший і найменш насильницький спосіб структурування і переструктурування людської свідомості. Вчені нараховують близько 10 рівнів музичного впливу на людину – від чистої біології (музика як наркотик) до трансцедентального рівня.

Список літератури:

1. Теодор Адорно. *Теорія естетики* Пер. с нім. П.Таращука. Київ: «Основи», 2002. 518 с. URL: http://chtyvo.org.ua/authors/Adorno_Teodor/Teoriia_estetyky /

2. Богуславська К. Адорно. *Політична енциклопедія* / редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал. К.: Парламентське видавництво, 2011. С. 18.

Таболіна Д.А.

НТУ «ХПІ»

ЩО ЗАВАДИЛО РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТІЇ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ?

Сукупність певних елементів, між якими існує закономірний зв'язок має назву система. Завдяки цьому поняттю ми можемо уявити суспільство у вигляді абстрактної моделі, розібрати її на складові частини. Суспільне життя охоплює такі сфери, як: економічна, правова, духовна та політична. Усі вони є системами, найважливішою, у розрізі поточних історичних обставин, є політична. Вона відображає багатоманітність політичних явищ і процесів, керує суспільними справами. ЇЇ виникнення відбулося одночасно з появою

держави та поділом суспільства на класи. Переважна частина країн 21 століття надають перевагу демократичній політичній системі, в основі якої лежить метод колективного прийняття рішень з рівним впливом учасників на результат процесу. Україна не є виключенням.

Панування тотального відчуження народу від власності й політичної влади, всеосяжний контроль компартійної верхівки над усіма сферами життя суспільства безумовно вплинули на тоді ще «залежну» Україну. Багато з цих подій і досі знаходять своє відображення у сучасних політичних процесах. Після проголошення незалежності України у 1991 році, народ заявив, що будуватиме самоврядну, незалежну, відкриту і правову державу. Проте період переходу від тоталітарно-комуністичного режиму до демократичного відбувався у специфічних умовах. Практично протягом усіх років української незалежності основні гілки влади не могли досягти конструктивної співпраці.

Про яку демократію можна казати, якщо основний державний документ, що закріплює права і свободи людини і громадянина, спрямовує розвиток державної та самоврядної форм народовладдя – Конституція, був прийнятий тільки у 1996 році.

У 2020 році Україна посіла 79 місце за індексом демократії [1]. Цей перехідний режим тягнеться роками і буде тягнутися далі, поки правлячі кола отримують з цього зиск. «Українська демократія» існує лише на папері.

Насправді ж, ми спостерігаємо за тим, що політичні привілейовані групи стають все більше автономними, недоторканими та антидемократичними. Згадаємо низку законів, ухвалених Верховною Радою 16 січня 2014 року, які отримали назву «Закони про диктатуру». Вони приймалися підняттям рук, без використання системи «Рада» та без обговорення. Їхні тексти стали доступні тільки після того, як депутати за них проголосували. Їх спільною суттєвою ознакою було те, що вони спрямовувалися на збереження правлячого політичного режиму та обмеження реалізації громадянами конституційних прав (зокрема, на мирні зібрання, свободу слова та свободу пересування, свободу об'єднання у

громадські організації). Хіба у цивілізованому суспільстві це має місце? Така політика характерна для країн з диктатурою, де будь-яка свобода народу жорстко придушується, не даючи жодного прецеденту.

На своєму шляху до здобуття незалежності Україна зазнала чималих втрат і фатальних помилок. Ще більше їх вона зазнала при побудові демократичної держави. Недостатня економічна свобода, система цінностей й психології людей, які породила тоталітарна система, низький рівень політичної дисципліни і політичної культури громадян, суттєві економічні проблеми – все це заважає нам побудувати суверенну державу з повноцінною демократією, як у Норвегії, Ісландії, Швеції, Данії або Канаді.

Доки українські правлячі кола будуть просувати закони, які перш за все, задовольняють їх інтереси, а не суспільства – гібридний режим може дуже швидко змінитися авторитарним. Доки існуюча система буде міцно стояти, змінюючи лише обличчя при владі – український народ не відчує справжньої свободи, гуманізму, моральності у здійсненні політики та демократизму.

Список літератури::

URL: https://www.eiu.com/n/campaigns /democracy-index-2020/

Шашніна Д.О.
НТУ «ХПІ»

УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

Сучасна дихотомія глобалізації полягає в тому, що з одного боку сприяє посиленню відкритості суспільства, дозволяє досягти економічного росту державам через конкурентну боротьбу,збільшує можливості для ефективної співпраці у світовому масштабі, а з іншого – через нерівномірність розвитку країн, глобалізація надає асиметричності характеру їхнім взаємовідносинам. Зростаюча різниця в рівні життя соціальних груп в

умовах глобалізації послаблює стійкі принципи соціалізації, що призводить до високого рівня поляризації населення в стратифікаційній структурі, а з часом до десоціалізації суспільства.

За показниками світових рейтингових агенцій соціалізація українського суспільства до глобалізаційних умов значною мірою визначається світовим соціальним, політичним, економічним порядком, а також можливостями пристосування до нових цивілізаційних викликів через постійний пошук нових конкурентоспроможних ресурсів, джерел, переваг. В таких рейтингах як «Індекс глобалізації» в 2020 році Україна посіла 42 місце з 200, в «Індексі глобальної конкурентоспроможності» – 85 місце з 138, в «Рівні економічної свободи» – 135 місце з 159, в «Індексі соціального прогресу» – 63 місце з 133, в «Глобальному інноваційному індексі» – 56 місце з 128 [1]. При складанні рейтингу бралися до уваги чотири основні параметри: економічна інтеграція держави, рівень розвитку персональних контактів (міжнародні поїздки та туризм, обсяг міжнародних телефонних переговорів, поштових відправлень та переказів тощо), рівень розвитку технологічної бази, рівень залучення у світові політичні, економічні, правові та інші інституції.

На жаль, можна констатувати той факт, що вищезазначені рейтингові показники є похідними від сучасної соціальної, політичної, економічної стагнації українського суспільства та вказують на її високий рівень. Звичайно, це пов’язано по-перше, з протистоянням між різними політичними силами за владу та перерозподіл ресурсів; по-друге, з корупційними скандалами, криміналізацією політичних і економічних процесів; по-третє, локаційністю реформ, їх соціальною не результативністю; по-четверте, політика вільної торгівлі у транзитивній економіці ставить національного виробника в умови жорсткої світової конкуренції, що пов’язано з низькою конкурентоспроможністю українських товарів на світових ринках; по-п’яте, відкрите російсько-українське протистояння призвело до соціальної напруги високого рівня; по-шосте, суспільство занадто поляризоване і не має єдиного уявлення щодо геополітичних векторів розвитку. Виходячи з того, що

глобалізація є невід'ємною частиною життєдіяльності кожної сучасної держави, Україна, не зважаючи на велику кількість внутрішніх проблем, інтегрована в глобальну систему, яка і в подальшому буде набирати ще більших обертів. Сучасний процес глобалізації веде до досить неоднорідних результатів, ризиків, нестабільності. Створюється багатство, але при цьому багато країн не можуть ним скористатися, і навіть позбавлені можливості впливати на цей процес. Особливо це помітно в умовах кризових та посткризових явищ, які супроводжують світові структури останнім часом. Велика залежність України від зовнішніх факторів розвитку робить її дуже вразливою до глобальних економічних, соціальних, політичних потрясінь, які є невід'ємною частиною сучасності. Тому нашій державі потрібно шукати нові, альтернативні джерела розвитку, можливості для вирішення проблем, які будуть ефективно та гідно відповідати на сучасні глобальні виклики, що виникають в межах світового простору.

Список літератури:

1. Міжнародні рейтинги України. (дата звернення 29.01.21)

Яценко А.В.
НТУ «ХПІ»

ПРИНЦИПИ СТАНОВЛЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ

Політичні погляди та ідеї існують з того часу, як суспільство набуло державно-організованої форми.

Першою формою пізнання політики була релігійно-міфологічна. Майже два тисячоліття панувало уявлення щодо сакрального походження влади і суспільно-політичного устрою. Вже тоді почали формуватися своєрідні принципи політичної науки, які полягали в тому, що всі соціальні явища і процеси розглядалися крізь призьму політичної влади. Без влади не може бути політики, оскільки саме влада виступає засобом її реалізації.

З середини першого тисячоліття до нової ери посилювався процес раціоналізації політичних поглядів, набування філософсько-етичної форми. З´являються перші політичні категорії і визначення, а згодом і політичні концепції, започатковуються теоретичні дослідження політики. Відомі світові вчені Конфуцій, Сократ, Платон, Аристотель політичну науку розуміли як науку про загальне благо, втіленням якого має бути держава.

До середини XIX ст. політичні теорії звільняються від релігійного впливу, набувають світського характеру. У цей період відбувається становлення перших політичних ідеологій, політика усвідомлюється як особлива сфера життєдіяльності людей. Центральними питаннями політичної думки виступають принципи поділу влади, становлення правової держави і демократії, проблеми прав людини.

Важливий внесок у формуванні політичної науки кінця XIX – початку XX ст. здійснили такі вчені, як К. Маркс, Ф. Енгельс, М. Вебер, Р. Міхельс, Г. Моска, В. Парето тощо. Це період становлення політології як самостійної наукової і освітньої дисципліни. Зазначимо, що знадобилось майже сто років для кінцевого оформлення та професіоналізації політичної науки. У 1949 р. під егідою ЮНЕСКО утворилася Міжнародна асоціація політичної науки, що об´єднала у своїх лавах більшість відповідних національних асоціацій.

З середини XX ст. велику увагу приділяють емпіричним спостереженням стосовно політичній поведінки особистості. За допомогою математичних методів обгрутовується діяльність виборчих систем та принципи виборців.

Наприкінці XX ст. – початку XXI ст. в політології затвердилося широке розмаїття різних напрямів і підходів, методів політичних досліджень. Увагу приваблюють процеси переходу до демократії, проблеми політичної участі, нові громадські об´єднання і рухи. Сучасні політологічні концепції розглядають принципи існування конфронтаційного багатополюсного світу, геополітичні та глобалізаційні виклики, новітні різновиди війни.

СЕКЦІЯ 8
ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА І ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Голова секції: доц.Лисенко І.В.

Секретар секції: доц.Гаряєва Г.М.

Ли Руифанг
НТУ «ХПИ»

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ОТНОШЕНИЙ В КИТАЕ

Цель исследования – определить особенности правового регулирования Критической информационной инфраструктуры (КИИ) в Китае в аспекте обеспечения информационной безопасности финансово-банковского сектора. Задачи исследования заключаются в характеристике процесса становления нормативного механизма регулирования КИИ; анализе основных положений как действующих нормативно-правовых актов, так и их проектов; определении особенностей регламентирования отношений в сфере КИИ и их влияния на обеспечение кибербезопасности финансово-банковской системы.

Следует отметить, что КИИ стала предметом регулирования еще в 2007 году, после принятия Министерством общественной безопасности Кита́йской Наро́дной Респу́блики (КНР) положения «Меры управления многоуровневой защитой информации» (Administrative Measures for Information Security Multi-Level Protection Scheme, далее – MLPS). MLPS классифицирует все информационные системы на пять уровней в соответствии с потенциальным негативным воздействием информационных систем на национальную безопасность, общественный порядок, права и законные интересы граждан в случае угрозы информационной безопасности: первый уровень –

посягательство на информационные системы наносит ущерб законным интересам граждан, юридических лиц и других организаций не затрагивая национальную безопасность, общественный порядок и общественные интересы; второй уровень – посягательство на информационные системы может нанести серьезный ущерб законным интересам граждан, юридических лиц и других организаций, общественному порядку и общественным интересам не затрагивая национальную безопасность; третий уровень – посягательство на информационные системы может нанести серьезный ущерб общественному порядку и общественным интересам или национальной безопасности; четвертый уровень – посягательство на информационные системы может нанести особенно серьезный ущерб общественному порядку и общественным интересам или серьезный ущерб национальной безопасности; посягательство на информационные системы может нанести особенно серьезный ущерб национальной безопасности (ст. 7).

Глава 3 MLPS регламентирует порядок определения уровней информационных систем и устанавливает режим их использования. В частности, все информационные системы третьего уровня и выше должны быть оснащены средствами защиты информационных систем, которые отвечают следующим критериям: а) для разработки и производства таких средств привлекаются инвесторы, являющиеся гражданами КНР или китайскими юридическими лицами; б) интеллектуальные права на основные технологии и ключевые компоненты средств защиты информационных систем зарегистрированы в КНР; в) отсутствие судимости у лиц, участвующих в разработке и производстве средств защиты информационных систем; г) наличие сертификата о государственной аккредитации у производителей средств защиты информационных систем (ст. 21). Подобные по жесткости требования установлены как для агентств по оценке уровня защиты (ст. 22), так и для учреждений, занимающихся оценкой степени безопасности информационных систем (ст. 23).

Правовое регулирование критической информационной инфраструктуры в Китая имеет свои особенности. Определение критической информационной инфраструктуры дается в Законе о кибербезопасности КНР как путем перечисления относящихся к ней секторов, так и путем указания признаков, по которым иные секторы могут быть отнесены к ней. Однако в подзаконных нормативных актах сфера критической информационной инфраструктуры расширяется за счет включения новых секторов, что свидетельствует о возрастающей роли стандартов, принимаемых ответственными органами, в частности, Администрацией киберпространства КНР, Министерством промышленности и информационных технологий КНР и Министерством общественной безопасности КНР, которые уполномочены разработать, помимо прочего, положение об идентификации объектов критической информационной инфраструктуры. Непосредственную разработку стандартов осуществляет Национальный комитет по стандартизации информационной безопасности (National Information Security Standardization Committee), известный как TC260, который подчиняется Администрации киберпространства КНР. До сих пор неясно, сколько стандартов, связанных с критической информационной инфраструктуры, будет разработано, но их насчитывают уже порядка десяти . Одной из проблем законодателя является определение критериев, по которым определяется статус оператора критической информационной инфраструктуры, например, количество пользователей. Этот критерий очень важен для определения в качестве операторов КИИ субъектов электронной торговли, облачных сервисов и big data.

Алімбекова Т. В.
НТУ «ХПІ»

ПРОБЛЕМА БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Банкрутство підприємств в Україні – дуже актуальна проблема на сьогоднішній день. Багато підприємств знаходяться на межі банкрутства, а деякі з них вже збанкрутували. Ця проблема існує з періоду реформування економіки, і, нажаль, буде існувати далі, а кількість таких підприємств буде зростати, якщо не вжити необхідні заходи для покращення ситуації у нашій країні.

Банкрутство означає нездатність компанії вести підприємницьку діяльність через відсутність необхідних коштів, і, внаслідок цього, неможливість розрахунку за борговими зобов'язаннями.

Кількість підприємств-банкрутів у 2006–2011 роках постійно зростала, а найбільш активне зростання їх кількості відбулося в 2006 році. Далі кількість банкрутств також зростала, і в 2007 році їх чисельність збільшилася ще на 3109 підприємств. Проте в наступному 2008 році кількість банкрутств скоротилася на 2454 випадки. В наступні роки банкрутство відзначилось певним стрибком вниз, а потім знову зросло, що пояснюється відсутністю стабільної політики, світовою кризою, нестачею інвестиційних надходжень та неспроможністю вести антикризову політику. Згідно з даними статистики, протягом 2010 року порушено 14642 справ про банкрутство підприємств різної форми власності, тоді як у 2009 році ця кількість складала 15642 справ, тобто відбулось певне зменшення. З цих справ про банкрутство державних підприємств та підприємств з державною часткою понад 25 % порушено на 6 % більше, ніж за 2009 рік. На кінець 2011 року загальна кількість підприємств, які перебували у процедурах банкрутства, становить 17178, що на 2536 більше, ніж у 2010 році, та на 1536 – ніж у 2009 році. Із 502 припинених у 2011 році справ банкрутство підприємств лише 9 суб'єктів

господарювання використали механізм санації з метою відновлення платоспроможності боржника, 452 підприємства було ліквідовано. Загалом за 2006–2011 роки кількість підприємств, що збанкрутували, зросла на 4878 одиниць. Згідно з дослідженням Світового банку «Doing Business» в 2018 Україна зайняла 145-те місце за показником врегулювання неплатоспроможності, «завдяки» чому впритул наблизилася в Бангладеш (153 місце) і Зімбабве (159 місце).

Таким чином наслідки банкрутства є дуже негативними для України: зменшується кількість підприємств, що призводить до зменшення пропозиції товарів, робіт чи послуг, зростає рівень безробіття і виплат безробітним, зменшуються податкові надходження до держбюджету. Але завжди є дві сторони. І добре те, що замість підприємств, які завершили свою діяльність, буде створено інші – ті, які будуть ефективно здійснювати свою діяльність і вчитися на помилках тих, хто не зміг.

Бердієва С.Х.
НТУ «ХПІ»

ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Джерела інформаційного права – це сукупність приписів інформаційно-правового спрямування, виражених у конкретній зовнішній формі, а також акти судової практики, спрямовані на роз’яснення, тлумачення та правомірність виконання, використання і дотримання норм інформаційного права, та звичаї ділового обороту, які застосовуються в електронній комерції, міжнародній інтернет-діяльності тощо. Основними ознаками джерел інформаційного права є стабільність, динамічність. державність, комплексність, системність.

Система джерел інформаційного права представлена як національним законодавством, так і актами міжнародного права. Основу джерел

інформаційного права складають нормативні правові акти інформаційного законодавства, яке нині активно розвивається.

Отже про нормативно правові акти інформаційного законодавства України та їх дію у просторі можна легше говорити, якщо розглядати їх за суб'єктами прийняття. Можна виділити такі групи:

– акти суб'єктів державної влади;

– акти органів місцевого самоврядування.

Державний рівень джерел інформаційного права представляється інформаційно-правовими нормами Конституції України, законами України, указами і розпорядженнями Президента України, постановами Уряду України, нормативними правовими актами міністерств і відомств. Джерела інформаційного права на рівні суб'єктів держави – це закони та інші нормативні правові акти вищих органів державної влади і нормативні правові акти органів виконавчої влади України. Джерела інформаційного права на рівні органів місцевого самоврядування представляються нормативними правовими актами цих органів, які приймаються в порядку застосування норм державного рівня і рівня суб'єктів держави.

Міжнародно-правова складова джерел інформаційного права насамперед представлена багатосторонніми та двосторонніми міжнародними договорами, рішеннями міжнародних міжурядових організацій з питань, що стосуються інформаційної сфери (ООН, Рада Європи, ОБСЄ, Міжнародний союз електрозв'язку, СОТ тощо) та іншими джерелами міжнародного права. Ці джерела визначають, зокрема:

– стандарти прав і свобод людини і громадянина у сфері інформації та окремі аспекти реалізації цих прав:

– міжнародну співпрацю щодо інформатизації та розбудови інформаційного суспільства:

– міжнародне регулювання питань зв'язку й телекомунікацій;

– питання міждержавного перебування інформації з обмеженим доступом (на підставі двосторонніх угод).

Отже, у ході роботи було розглянуто систему джерел інформаційного права, надано опис двох основних складових джерел інформаційного права в Україні – національне право й акти міжнародного законодавства.

Бережна М.О.
НТУ «ХПІ»

ПРАВОВИЙ НІГІЛІЗМ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Рушійною соціальною групою сучасного суспільства є молодь. Від її здатності бути активною і творчою силою залежать перспективи модернізації нашого суспільства, розвиток демократії в державі. Перетворення в країні можливі лише при наявності у молодого покоління розвинутої свідомості.

Реалії XXI століття показують, що сучасна молодь не має чіткого розуміння структур та функцій інститутів виконавчої, законодавчої та судової влади, механізмів їх взаємодії.

Більшість молодих людей страждають правовим нігілізмом, низькою правовою свідомістю. Молоді громадяни ігнорують право, заперечують його цінність, не вірять в ефективність законів, і навіть деколи не усвідомлюють повною мірою всіх юридичних, соціальних наслідків своїх протиправних діянь.

Широке поширення правового нігілізму може привести до масштабного виникнення правопорушень і здійсненню злочинів, і свідчить про низьку правову культуру держави в цілому.

Необхідним засобом для боротьби з правовим нігілізмом виступають правова освіта і виховання. Знання законів дає можливість розуміти молодій людині своє правове становище, свої права і обов'язки, знати і усвідомлювати наслідки за ті чи інші види правопорушення.

Важливу роль у протидії різним видам деформації правової свідомості молоді, одним з яких і є правовий нігілізм, є формування позитивного

ставлення до права і довіри до закону, підвищення авторитету права серед молодого покоління.

Слід також зазначити, що нігілізм не є повністю негативним явищем. Він має і позитивні наслідки, до яких слід віднести, наприклад, усунення правових традицій, які себе віджили і пошук нових концепцій і ідеалів. Але все ж, правовий нігілізм – стихійний і неконтрольований процес, який супроводжується втратою усвідомлення цінності права і появою анархізму, що призводить до руйнівних наслідків. Тому всі позитивні сторони правового нігілізму практично зводяться нанівець і втрачають своє значення в сучасному світогляді молодого покоління.

Якщо сформувати у молоді повагу до права, пояснити, що роль права в державі полягає в регулюванні суспільних відносин для порядку в країні, то можливо, і не буде відповідно такої кількості порушень, оскільки стане очевидним, що норми в правовій державі існують в першу чергу в інтересах самих громадян.

Бобошко І.
НТУ «ХПІ»

ЩОДО ПИТАННЯ ДОВКІЛЛЯ

Ні для кого не є секретом те, що екологічна ситуація в нашій країні могла би бути кращою. Загазоване повітря і забруднення водойм є основними ознаками цього. У 2019 році у вітчизняні водойми, з яких ми беремо питну воду, було скинуто понад 2 млрд. куб. метрів стічних вод. З яких 1/3 неочищені або недостатньо очищені.

«У нас в країні 1 млн. 300 тисяч гектарів прісної води ... І в той же час ми знаємо, яка маловодна країна. Тому що наші водні джерела забруднені настільки, що ми не можемо брати з них питну воду», – говорить глава

Національної Екологічної Ради України. Але це лише суха статистика, розглянемо більш детальніше випадки забруднення.

Першим в цьому переліку, буде випадок, який стався нещодавно, 28 листопада 2020 року, в місті Київ. ПАТ «Арселор Міттал Кривий Ріг» сплатило понад 11 мільйонів гривень збитків за завдану екології шкоду. Про це повідомив голова Держекоінспекції, з посиланням на прес службу ДЕІ. В цьому самому акціонерному товаристві відбулося порушення техніки безпеки, результатом якого став витік радіації на підприємстві. У 2016 році, в якому підприємство завдало екологічних збитків на 72,7 млн. гривень.

І це лише одне підприємство, а їх в країні безліч. І вони можуть щодня порушувати закони, і найбільше покарання яке вони отримають – це штраф, в рідкісних випадках – відшкодування збитків. Мені здається, що це замало. В нашому законодавстві треба застосовувати більш жорсткі міри до порушників, які отруюють життя мільйонам українців.

Другий випадок , який стався 30 листопада 2020 року в місті Вилково, так званій, «українській Венеції». «Найбільш резонансним випадком (УНІАН), стало забруднення ґрунту на території легендарної «Української Венеції». В місті Вилкове Кілійського району Одеської області на земельній ділянці площею 20 тис. кв. метрів виявили забруднення амонієм, нітратами, хлоридами, фосфором і сульфатами», – написав голова Держекоінспекції. За його словами, екологія відомого українського містечка постраждала через експлуатацію сміттєзвалища без наявності необхідних документів.

Лише 2 випадки, з тисяч і десятків тисяч випадків. Лише з 20 по 26 листопада 2020 року, Держекоінспекція склала 707 протоколів про порушення екологічного законодавства на суму близько 3 млн. гривень.

Розумію, що людський фактор, випадкові події можуть траплятися, але не в таких масштабах. Також треба розуміти, що це тільки ті випадки, про які дізнаються, або де можна знайти винного, а скільки випадків коїться прямо зараз, скільки випадків не будуть ніколи розкриті, або будуть «зведені на 0» через корупцію.

Працюючи над матеріалом, зіткнувся з такою дилемою: деякі підприємства порушували законодавство більше 5 разів, але не відбулося ніяких штрафних санкцій, ніяким чином не припинилась їх діяльність. І це сумно, що великі заводи і концерни можуть запросто викидати у навколишнє середовище нефільтровані відходи.

Сьогодні чиновники Міненерго і захисту навколишнього середовища своєю непрофесійністю знищують державну екологічну політику і охорону природи країни в цілому. Якщо наше законодавство не змінить свою політику, і до постійних порушників не будуть застосовані карні санкції, то через декілька десятків років екологія в нашій країні буде в жахливому стані, адже вже сьогодні в Україні критичні показники по забрудненню повітря і води.

Гіль К.В.

Медичний колегіум Ягеллонського університету, Краків

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УКРАЇНІ

Згідно Конституції України, кожна людина має природне невід'ємне і непорушне право на охорону здоров'я. Суспільство і держава відповідальні перед сучасним і майбутніми поколіннями за рівень здоров'я і збереження генофонду народу України, забезпечують пріоритетність охорони здоров'я в діяльності держави, поліпшення умов праці, навчання, побуту і відпочинку населення, розв'язання екологічних проблем, вдосконалення медичної допомоги і запровадження здорового способу життя.

Правові, організаційні, економічні та соціальні засади охорони здоров'я в Україні визначають Основи законодавства України про охорону здоров'я (далі – Основи). Так, відповідно до статті 80 Основ особи, винні у порушенні

законодавства про охорону здоров'я, несуть цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно із законодавством.

Цивільно-правова відповідальність у сфері медичної діяльності – це вид юридичної відповідальності, який виникає внаслідок порушення у галузі майнових або особистих немайнових благ громадян у сфері охорони здоров'я і який полягає переважно в необхідності відшкодування шкоди. До особистих немайнових благ громадян, які безпосередньо пов'язані з медичною діяльністю, належать перш за все життя і здоров'я. З цієї причини можна стверджувати, що цивільно-правова відповідальність – це своєрідний засіб забезпечення захисту особистих немайнових прав (життя і здоров'я) пацієнтів при наданні медичної допомоги.

Варто зазначити, що більшість медичних працівників здійснює свою професійну діяльність, перебуваючи у трудових відносинах з закладами охорони здоров'я. Згідно з частиною 1 статті 1172 ЦКУ юридична або фізична особа відшкодовує шкоду, завдану їхнім працівником під час виконання ним своїх трудових (службових) обов'язків.

Переважна більшість позовів, що пред'являються пацієнтами до закладів охорони здоров'я (у тому числі до фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності, що займаються медичною практикою), є позовами про відшкодування матеріальної та моральної шкоди, завданої ушкодженням здоров'я, спричиненого медичною допомогою неналежної якості. Відшкодування такої шкоди здійснюється відповідно до положень глави 82 ЦКУ.

Проте варто зазначити, що обов'язковою умовою відповідальності за заподіяння шкоди є причинний зв'язок між протиправною поведінкою і заподіяною шкодою. Наприклад: якщо шкода не є наслідком протиправної поведінки заподіювача шкоди, а сталася з інших причин (через недотримання пацієнтом медичних рекомендацій чи внаслідок індивідуальних особливостей організму пацієнта), у заподіювача шкоди не виникатиме обов'язку відшкодувати шкоду.

Для настання цивільно-правової відповідальності за шкоду здоров'ю необхідно, щоб така шкода була спричинена з вини заподіювача шкоди. Вина медичних працівників, як правило, виступає у формі необережності. Для звільнення від обов'язку відшкодувати шкоду здоров'ю заподіювач шкоди повинен довести, що вона сталася не з його вини.

Враховуючи наведене, знання керівниками закладів охорони здоров'я та їхніми працівниками чинного законодавства щодо відповідальності медичних працівників і вжиття заходів щодо забезпечення його дотримання є запорукою роботи закладів охорони здоров'я в межах чинного законодавства та захисту прав громадян на належний рівень медичного обслуговування.

Жуковін І. В.
НТУ «ХПІ»

ЛЕГАЛІЗАЦІЯ ЦИВІЛЬНОЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

До питання легалізації вогнепальної зброї в Україні наші законодавці звертаються не вперше. Легалізація короткоствольної вогнепальної зброї в українському суспільстві сприймається суперечливо. В Україні суспільство і експертне середовище розділилося на два табори: тих, хто стверджує, що легалізація знизить рівень злочинності, і на тих, хто вважає, що вона навпаки додасть проблем.

6 листопада 2020 р. у ВР був зареєстрований законопроект № 4336 щодо легалізації цивільної вогнепальної зброї та боєприпасів до неї.

У тексті з метою запобігання різночитань і маніпуляцій даються визначення термінам і поняттям, визначаються засади державної політики у сфері обігу вогнепальної цивільної зброї та бойових припасів до неї. Також законопроект встановлює категорії цивільної вогнепальної зброї (автоматична вогнепальна, травматична, короткоствольна вогнепальна, довгоствольна вогнепальна гладкоствольна, довгоствольна вогнепальна

нарізна і комбінована вогнепальна). Власники отримують посвідчення, у якому зазначаються категорії зброї, а на кожну одиницю зброї видається технічний паспорт, у якому зазначаються відомості про власника та серійний номер зброї. Крім того, законопроект визначає, хто має право на отримання посвідчення власника зброї, а це – дієздатні громадяни України, які не мають медичних протипоказань; не мають судимості, що погашена чи знята у встановленому законом порядку за злочини передбачені певними розділами Кримінального кодексу (крім реабілітованих); не притягалися до адміністративної відповідальності протягом останнього року за конкретними статтями Кодексу України про адміністративні правопорушення. Запроваджується Єдиний державний реєстр цивільної зброї, встановлюються засади його ведення. Визначаються заборонені до цивільного обігу вогнепальна зброя, бойові припаси до неї, частини зброї та додаткове обладнання. Законопроект врегульовує питання набуття у власність юридичними особами цивільної вогнепальної зброї та бойових припасів до неї, успадкування, зберігання, застосування для захисту тощо.

У пояснювальній записці до альтернативного законопроекту № 4335-1 «Про обіг цивільної вогнепальної зброї та бойових припасів до неї» зазначається, що досі «за відсутності базового регуляторного закону, у цій сфері діє велика кількість неузгоджених підзаконних нормативних актів, які фактично створюють видимість регулювання обігу зброї, хоча відповідно до Конституції він має регламентуватися виключно законом». Також неналежне правове регулювання обігу створює величезні корупційні ризики як «в питаннях придбання, зберігання, носіння та використання зброї, так і в сферах суспільного життя, які безпосередньо зі зброєю пов’язані, як-от – виробництво чи ремонт зброї, функціонування стрілецьких тирів та стрільбищ, навчання поводження зі зброєю, спорт тощо». В альтернативному законопроекті передбачено врегулювання використання зброї і боєприпасів в усіх сферах цивільного обігу, починаючи від набуття права на зброю, її придбання, використання, а також господарської діяльності у цій сфері,

закінчуючи міжнародною співпрацею у цій галузі. Цей законопроект не лише регламентує обіг короткоствольної вогнепальної зброї в Україні, але й посилює відповідальність за її незаконне використання, а також регламентує обіг пневматичної, що є також дуже важливим питанням зважаючи на поширеність цього виду озброєння.

Автори законопроекту № 4336-1 «Про внесення змін до КУпАП та Кримінального кодексу України для реалізації положень Закону України «Про цивільну зброю та боєприпаси» пропонують збільшити розміри штрафів за правопорушення у сфері обігу зброї, встановлюють вимоги до проведення огляду особи, яка здійснює транспортування або носіння цивільної зброї на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння і, щоби запобігти маніпуляціям, пропонують визначення «нетверезому стану».

Зарецька М.Е.
НТУ «ХПІ»

БОРОТЬБА З МОНОПОЛІЗМОМ В УКРАЇНІ

Актуальність обраної теми дослідження полягає в тому, що в українській практиці антимонопольне регулювання є відносно молодим механізмом, який має велику кількість проблем і недосконалостей. Складність формування антимонопольного базису і здійснення раціональної антимонопольної політики полягає в тому, що теперішня економіка, притаманна Україні, заохочувала і продовжує заохочувати розвиток монополій, що в рамках ринкової економіки неприпустимо.

В ідеалі, монополія – це виключне право, коли один суб'єкт забезпечує всі пропозиції даного товару або послуг на ринку. У реальному житті таке трапляється вкрай рідко, і зазвичай монопольним вважається домінування певної фірми, коли вона може істотно впливати на ціну або обсяг товарів на ринку.

Монополії – це те з чим бореться весь сучасний світ. Коли є природні монополії це одне, а коли вона заважає розвитку держави – це зовсім інше. У глобальному рейтингу конкурентоспроможності країн Україна займає скромну 76-ю позицію. Безумовно, кожен з нас може назвати основні причини такого невисокого результату: корупція, політична нестабільність, бюрократизація, складний доступ до фінансових ресурсів, інфляція, податкове навантаження і т.д. Згідно цього рейтингу Україна займає 136-е місце з 144 країн за показником ефективності антимонопольного регулювання. У кожній країні ця позиція оцінюється по-різному в процентному співвідношенні до загального обсягу ринку, в Україні вона становить 35%.

Антимонопольний комітет України (АМКУ, Комітет) є державним органом із спеціальним статусом, основною метою якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності. Таке визначення наведено в частині 1 статті 1 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» (Закон про АМКУ), і вже виходячи з цього можна припустити, що саме зазначений орган повинен бути основним «державним гравцем» на ринку в країні з ринковою економікою. Отже, АМКУ повинен бути наділений відповідними повноваженнями. Як випливає з чинного законодавства, необхідні повноваження у Комітету є, і чималі, але ось практична його діяльність далеко не настільки ефективна, як можна було б очікувати.

Дана проблема дуже складна, щоб можна було відразу запропонувати конкретні шляхи її вирішення, спробую назвати кілька кроків, які дозволять відкрити перспективу для вирішення питання монополій в Україні:

1. Ліквідація Антимонопольного комітету в тому вигляді, в якому він є зараз, оскільки ця структура вперто не помічає реальних монополістів, і створення принципово нового органу, який буде стояти на захисті конкурентних засад, інтересів середнього та малого бізнесу і стежити за оптимальним взаємодією монополістів, держави і споживачів.

2. Ліквідація таких державних монополій, як «Нафтогаз», «Укрспирт», «Укрпошта» та ін., оскільки вони демонструють ще меншу ефективність, ніж приватні монополії, і спричиняють велике навантаження на бюджет країни.

Таким чином, розумне, чітке і впевнене реформування антимонопольної політики здатне допомогти українській економіці удосконалюватися і поліпшуватися, в значній мірі використовуючи досвід розвинених капіталістичних держав. А якщо буде розвиватися економіка, то і життя українського населення неодмінно буде ставати краще.

Корпан А.В.
НТУ «ХПИ»

ПЕНСИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ В УКРАИНЕ

Современное пенсионное обеспечение Украины имеет трехуровневую систему, которая строится на принципах страхования и состоит из: солидарной системы общеобязательного государственного пенсионного страхования; накопительной системы общеобязательного государственного пенсионного страхования; системы негосударственного пенсионного обеспечения.

На данный момент большинство украинцев получают пенсионные выплаты по солидарной системе, т.е. из средств Пенсионного фонда. Второй уровень пенсионного обеспечения – государственная накопительная система – еще не введена в действие, ее внедрение запланировано на 2020 – 2021 год. Негосударственное пенсионное страхование в Украине пока слабо развито, но в последнее время все больше украинцев проявляют интерес к негосударственным пенсионным фондам.

Согласно законодательству Украины, в частности Закону «Об общеобязательном государственном пенсионном страховании» основными

видами государственных пенсионных выплат являются: пенсия по возрасту; пенсия по инвалидности; пенсия по потере кормильца.

Часть пенсий в Украине назначается на основании отдельных законодательных актов: пенсии за выслугу лет; социальные пенсии; льготные пенсии; пенсии военных; пенсии чернобыльцам и другие виды специальных пенсий.

При решении вопроса о назначении каждого из вышеприведенных видов пенсии могут возникать свои специфические особенности. В большинстве случаев эти нюансы (как и нарушения со стороны органов Пенсионного Фонда) возникают при обращениях за оформлением досрочных (льготных) пенсий. Но есть положения (правила), которые следует знать и соблюдать при обращении за любым видом пенсии. Они касаются соблюдения общей процедуры подачи документов для назначения денежных выплат.

Порядок обращения за назначением пенсии (процедура, перечень документов, которые необходимо подавать для оформления пенсии, момент, с которого она должна назначаться, срок принятия решения о назначении пенсии) установлен «Порядком подачи и оформления документов для назначения (перерасчета) пенсий в соответствии с Законом Украины «Об общеобязательном государственном пенсионном страховании».

Срок принятия решения о назначении пенсии составляет 10 дней со дня поступления заявления вместе с необходимыми документами (ч. 5 ст. 45 Закона «Об общеобязательном государственном пенсионном страховании»).

Согласно статье 27 Закона Украины «Об общеобязательном государственном пенсионном страховании», размер пенсии в солидарной системе зависит от: продолжительности страхового стажа; величины заработка, с которого уплачены страховые взносы.

Минимальный размер пенсии по возрасту при наличии у мужчин 35 лет, а у женщин 30 лет страхового стажа устанавливается в размере прожиточного минимума для нетрудоспособных лиц.

Максимальный размер пенсии (с учетом надбавок, повышений, дополнительной пенсии, целевой денежной помощи, пенсии за особые заслуги перед Украиной, индексации и других доплат) не может превышать 10 прожиточных минимумов, установленных для лиц, утративших трудоспособность. Исключением являются доплаты к надбавкам отдельным категориям лиц за особые заслуги перед Родиной.

Суммы минимальной пенсии устанавливаются Законом «О Государственном бюджете».

Крамар С.С.
НТУ «ХПІ»

РОЗВИТОК ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ

В Україні для розвитку правової держави та розбудови громадянського суспільства важливим є формування нового, вищого рівня правосвідомості та правової культури населення. Вищий навчальний заклад – це саме те місце, в якому людина повинна формуватися як особистість та здобути базові правові знання. Після закінчення вищого закладу освіти вона повинна знати правову культуру суспільства і вміти взаємодіяти з державою у правовому полі.

Для того, щоб Україна стала дійсно правовою, потрібно не тільки впровадити до законодавства відповідні норми та створити необхідний інституційний дизайн, але й сформувати правову культуру суспільства. Правова культура є частиною людської культури, сукупністю норм, юридичних інститутів, цінностей, форм і процесів, що виконують завдання щодо правової та соціальної орієнтації людей у конкретному суспільстві.

У правовій культурі виділяють такі складові: право, правовідносини, правосвідомість, законність і правопорядок, правова поведінка, правова соціалізація, правове мислення, правова активність, що походять із правової системи і є специфічним проявом у сфері формування та розвитку

відповідної свідомості індивіда, правомірна поведінка, система правового виховання і правової освіти.

Формування правосвідомості майбутніх фахівців є проблемою, що вимагає комплексного підходу до її вирішення в усіх ланках навчально-виховного процесу. Нині необхідно вирішити проблему, щоб кожен випускник закладів вищої освіти, незалежно від того, яку професію він набув, оволодів правовою культурою, чітко усвідомлював соціальну цінність права та його роль, вмів користуватися ним. Важливо виробити таку особистісну та професійну позицію студента, яка б дала змогу йому приймати компетентні самостійні рішення у будь-якій ситуації.

До основних цілей правового виховання належать: набуття основ правових знань про основні принципи правової держави, шляхи її розбудови, взаємозв'язки і взаємодію права та моралі, політики, економіки; вивчення основ державного устрою України, її демократичного і політичного режиму, компетенції Президента України, законодавчої, виконавчої гілок влади, судових та правоохоронних органів; розширення уявлень про державу, галузі та джерела права, державний і національний суверенітет; профілактика правопорушень шляхом формування активної громадянської позиції.

Аналізуючи правову культуру, важливо, щоб студенти самі знали свої права. За законодавством, до основних прав студентів належать: право на вибір форми навчання; право на безпечні й нешкідливі умови навчання, праці та побуту; можливість користування навчальною, науковою, виробничою, культурною, спортивною, побутовою, оздоровчою базою закладу вищої освіти; право на участь у науково-дослідних, дослідно-конструкторських роботах, конференціях і т. д.

Отже, правова культура – це один з ключових факторів становлення суспільства, взаємодії окремої особи з державою, виховання нової, принципово ефективної вищої освіти в Україні. Освічена молодь повинна бути високорозвиненою в плані обізнаності в законодавстві, у нормативно-правових актах своєї діяльності. Людина повинна мати високий рівень

правової культури, знати свої права й обов'язки, а також знати механізм їх забезпечення. Значною мірою дуже багато залежить від молодих людей, чи стане наша держава по-справжньому демократичною та правовою.

Правове навчання і виховання повинні сприяти становленню особистості студента, який би володів певною сумою правових знань, вмінь і навиків, але й був громадянське активним, здатним «включатись» у демократичні процеси в Україні. Саме соціально-правова активність студентів є ознакою і критерієм ефективності правового виховання й, водночас, найважливішим елементом правової культури.

Криштофор О. О.
НАДПСУ ім. Богдана Хмельницького

ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА МОЛОДІЖНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Взаємодія органів виконавчої влади з інститутами громадянського суспільства, у тому числі із молодіжними громадськими організаціями (ГО), може набувати різних форм залежно від цілей і характеру виконуваної роботи, обсягу повноважень суб'єктів, масштабу взаємодії (загальнодержавний, регіональний, місцевий рівень). Головним документом, який визначає стосунки між органами публічної влади і молодіжними ГО в об'єднаній Європі, є Переглянута Європейська хартія участі молоді в громадському житті на місцевому і регіональному рівні. У Хартії акцентовано увагу на принцип спільного управління і систему ухвалення рішень спільно з молодіжними ГО в тих сферах політики, що стосуються молодих людей.

Законодавство України надає можливість залучення молодіжних ГО органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування до розроблення і обговорення проектів рішень з питань державної політики

щодо молоді та визначає форми їх державної підтримки. Зокрема у Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства більш широко визначено ці форми взаємодії:

– участь молодіжних організацій у розробленні та обговоренні проектів нормативно-правових актів з питань, що стосуються молоді;

– здійснення молодіжними організаціями громадського контролю за діяльністю органів виконавчої влади, у формі громадського моніторингу підготовки та виконання рішень, експертизи їх ефективності, подання органам виконавчої влади експертних пропозицій;

– надання молодіжними організаціями соціальних послуг відповідно до укладених договорів;

– утворення спільних консультативно-дорадчих та експертних органів, рад, комісій, груп для забезпечення врахування думки молоді у формуванні та реалізації державної політики;

– співпраця органів виконавчої влади з інститутами підготовки та перепідготовки кадрів, спільного навчання державних службовців та представників молодіжних організацій навичок ефективної взаємодії;

– проведення органами виконавчої влади моніторингу й аналізу громадської думки молоді, забезпечення своєчасного публічного реагування на пропозиції та зауваження громадськості;

– виконання спільних проектів різного спрямування: інформаційного, освітнього, культурного, дослідницького, благодійного, соціального тощо.

З моменту проголошення незалежності в Україні проведено велику нормотворчу роботу та сформовано достатньо розгалужене «молодіжне» законодавство. Проте нормативне регулювання молодіжної сфери все ще залишається надто складним, незрозумілим не лише для пересічних громадян, а й для фахівців, які безпосередньо забезпечують реалізацію молодіжних заходів. Крім того, воно не завжди відповідає реаліям життя. Величезний нормативно-правовий масив у сфері регулювання молодіжних питань скоріше є нагромадженням різноманітних нормативно-правових актів

і практично є несистематизованим, що призводить до значних труднощів у правозастосуванні та користуванні таким законодавством та існування «юридично відмерлих» положень, а подекуди й цілих документів.

Аналіз наукової та інформаційно-аналітичної літератури дозволяє стверджувати, що на сьогодні існує велика кількість різних форм співпраці молодіжних громадських організацій та органів влади. В той же час, більшість цих форм, які знайшли своїх прихильників та активно використовуються на практиці, не закріплені у «молодіжному» законодавстві. Це призводить до значних розбіжностей між їх визначенням, класифікацією та, безумовно, застосуванням.

Кудрявцева Ю.
НТУ «ХПІ»

ЩОДО ЗНАННЯ СВОЇХ ПРАВ

«Для цього є спеціально навчені люди…» – думала я, коли з 10 класу мені почали викладати правознавство, а дарма. Кожен із нас зіштовхується з тим, що оточуючі не знають законів, але не всі готові з цим миритись.

Мій батько працює на приватному підприємстві й зіштовхнувся з такою ситуацією, що його начальник давав співробітникам відпустку лише на 2 тижні. Звертаючись до статті 45, закріпленою Конституцією України, це є порушенням, адже щорічна основна відпустка працівників надається тривалістю 24 календарних дні. І найголовніше, робітники не знають своїх прав – керівництво цим користується.

Цього року «правила гри» на підприємстві змінились: голова фірми дозволив використати відпустку в повному обсязі, але поділивши її на частини. І це знову являється порушенням ст. 45 Конституції України, згідно якої, лише на прохання працівника відпустку можна поділити на частини

будь-якої тривалості за умови, що основна, безперервна її частина становитиме не менше 14 календарних днів.

Поруч з темою відпустки, існує тема відпочинку у святкові дні. Я не пам'ятаю жодного святкового дня, окрім Нового року, коли б батько був удома. І ми знову звертаємось до статті 45: робота у вихідні дні забороняється. Залучення окремих працівників до роботи в ці дні допускається тільки з дозволу профспілкового органу підприємства, установи, організації лише у виняткових випадках:

– для запобігання суспільному або стихійному лихові;

– для відвернення нещасних випадків, загибелі або псування державного чи суспільного майна;

– для виконання невідкладних, заздалегідь не передбачених робіт;

– для виконання невідкладних вантажно-розвантажувальних робіт із метою запобігання або усунення простою рухомого складу чи скупчення вантажів у пунктах відправлення і призначення. Жоден із цих пунктів не відповідає «негайному» виклику на роботу в нашому випадку.

Мені іноді здається, що фірма, на якій працює батько, це невеличкий острів серед океану, а для керівництва взагалі, «закон не писаний». Але зрозуміло і те, що це не одиничний випадок, і люди, які не знають закону завжди будуть страждати від того, що не знають своїх прав, як працівники.

Припустимо, що позиція начальства зрозуміла – робочі руки зайвими не бувають, але куди дивляться працівники? Невже їх все влаштовує? Звичайно, якщо ви прийдете до начальника і звернетесь до вищезгаданої статті – отримаєте свою законну відпустку, але… «Чому Ви не зробили цього раніше?» Я досі не найшла відповідь на це питання.

Таким чином, моя порада для тих, хто також вважає, що Конституцію знати необов'язково, щоб не опинитись в подібній ситуації – знайте свої права. Адже, звертаючись до статті 68, закріпленою Конституцією України, незнання закону не звільняє від відповідальності.

Куценко С.О.
ХНУРЕ

КОМП'ЮТЕРНА ПРОГРАМА ЯК ОБ'ЄКТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПРАВА

Одним з об'єктів авторського права є комп'ютерна програма. У ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» наводиться визначення комп'ютерної програми, відповідно до якого комп'ютерна програма – це набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи у будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером, які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату (це поняття охоплює як операційну систему, так і прикладну програму, виражені у вихідному або об'єктному кодах). Визначення є досить складним. Варто додати, що комп'ютерна програма має свою візуалізацію, зокрема, це інтерфейс веб-сайту, мобільних додатків тощо. Комп'ютерні програми прирівнюються до літературних творів і мають таку ж правову охорону. Така охорона поширюється на комп'ютерні програми незалежно від способу чи форми їх вираження. Про це йдеться і у міжнародно-правових актах. Так, у ст. 4 Договору ВОІВ про авторське право вказано, що комп'ютерні програми охороняються як літературні твори у розумінні ст. 2 Бернської конвенції незалежно від способу або форми їх вираження.

Комп'ютерна програма з технічної точки зору є описом процесу оброблення інформації; такий опис має зчитуватися комп'ютером та приводити його у дію для вирішення конкретної задачі. Зокрема, йдеться про обробку інформації, виконання певної функції, досягнення певного результату тощо. Дати правове визначення комп'ютерної програми без фахових знань у цій сфері неможливо, оскільки складно відобразити правовою термінологією певні технічні процеси. Враховуючи можливе тлумачення законодавчих визначень, зокрема і комп'ютерної програми, може

бути встановлено, що певний програмний продукт не містить однієї чи двох ознак, що містяться у законодавчому визначенні, а відтак його не можна вважати комп'ютерною програмою. Справді, комп'ютерна програма запускає певний технічний процес, який обов'язково повинен завершуватися результатом. У цьому контексті комп'ютерна програма близька до об'єктів патентного права. А саме вона, як і винахід або корисна модель, може вирішувати певне технічне завдання в будь-якій сфері технології. Поняття «технологія» може розумітися та тлумачитися по-різному, однак слід зважати на законодавче визначення цього поняття, з якого вбачається, що технологією є результат науково-технічної діяльності, сукупність систематизованих наукових знань, технічних, організаційних та інших рішень про перелік, строк, порядок та послідовність виконання операцій, процесу виробництва та/або реалізації і зберігання продукції, надання послуг (ст. 1 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій»). Враховуючи те, що об'єктом винаходу (корисної моделі) може бути або продукт, або процес (спосіб), що вирішує певне технічне завдання, комп'ютерна програма також може бути об'єктом винаходу (корисної моделі).

Комп'ютерна програма також є складовою частиною Інтернет-сайту як складного об'єкту інтелектуального права (поряд з інформаційною складовою, доменним ім'ям). Програмні засоби забезпечують його функціонування та можливість інформаційного наповнення веб-сайту.

Зазвичай комп'ютерна програма є об'єктом авторського права. А відтак вона повинна відповідати критеріям, які є визначальними для віднесення певного об'єкту до об'єктів авторського права.

Невирішеним на законодавчому рівні є питання щодо технічної можливості автора зазначати своє ім'я на примірнику комп'ютерної програми таким чином, щоб це могла побачити будь-яка особа, в тому числі суд при розгляді та вирішенні спору з приводу авторських прав на комп'ютерну програму. З урахуванням стрімкого розвитку цифрового

середовища, розвитком ІТ–права, є потреба у вдосконаленні правового регулювання цих відносин на рівні закону (доречним було б також і наявність роз'яснень чинних норм закону вищими судовими інстанціями).

Медвідь Ф.М., Твердохліб А.І., Урбанський М.В.

МАУП

СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ, СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ І РОЗБУДОВА СТРУКТУР ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Правова держава виступає як організація політичної влади, діяльність якої заснована на визнанні та реальному забезпеченні прав і свобод людини, верховенстві права і взаємній відповідальності особистості і держави. Теоретична конструкція соціальної держави складається поступово, відповідно до усвідомлення громадянським суспільством об'єктивної потреби в зміні сутності держави. Соціальна держава виступає як сучасний тип демократичної державності, який формується і розвивається в умовах відносно стабільної та розвиненої економіки і демократичної політичної системи і здійснює політику, спрямовану на створення системи соціального забезпечення та охорони здоров'я, працевлаштування населення, підтримку малозабезпечених груп населення, недопущення соціальних конфліктів і потрясінь у суспільстві.

Сьогодні Україна рухається у напрямку побудови соціальної, правової держави. Вихідною базою для такого реформаційного процесу є положення Основного Закону, в ст. 3 проголошується: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави». Соціальною називають державу, яка прагне до забезпечення кожному громадянинові гідних умов існування, соціальної

захищеності, співучасті в управлінні виробництвом, а в ідеалі – приблизно однакових життєвих шансів, можливостей самореалізації особистості.

Громадянське суспільство, незважаючи на відповідну автономність, тісно пов'язане з державою. Громадянське суспільство і держава перебувають у складній інверсії і взаємно доповнюють одне одного. В реальному житті спостерігаємо три діалектично суперечливих варіанти взаємовідносин громадянського суспільства і держави.

Перший, коли громадянське суспільство придушується державою, як наслідок виникає тоталітарний режим. Другий, коли існує хитка рівновага між громадянським суспільством і державою, і тоді виникають авторитарні режими різного ступеня жорсткості. Третій, коли держава виконує волю громадянського суспільства, діє в рамках права як правова держава. Тоді виникає і діє демократичний режим. Це такий державно-політичний устрій, за якого в суспільстві управлінські функції виходять з основного принципу: народ є джерелом влади. Політична система демократичного режиму характеризується чіткою визначеністю функцій законодавчої, виконавчої, судової влади. Функціонує багатопартійна (двопартійна) система, а також офіційна опозиція, яка конкурує зі своїми політичними суперниками і відтак сприяє розв’язанню нагальних соціально-економічних проблем. Тільки в умовах демократії держава визнає громадянське суспільство повноправним партнером. Наявність демократичного режиму виступає необхідною передумовою формування правової держави, системи органів та інститутів, які гарантують і забезпечують нормальне функціонування громадянського суспільства. В свою чергу наявність інститутів громадянського суспільства свідчить про невпинний поступ суспільства до демократичного устрою свого життя.

Отже, Україна як держава рухається до наповнення статусу правової і соціальної та розбудови структур громадянського суспільства.

Омарова Д.
НТУ «ХПІ»

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Формування громадянського суспільства – важлива проблема розвитку модернізаційних процесів. Вона завжди існує і залишається актуальною, починаючи з античних часів. Очевидно, що громадянське суспільство є базисом прогресивного розвитку держави, ініціатором в ньому раціональних змін. У свою чергу країна захищає принципи самоврядування всіх недержавних організацій, які формують громадянське суспільство.

Фундаментальним чинником для становлення громадянського суспільства є правова соціальна ідентичність. Вона являє собою «повне усвідомлення людиною, громадянином своєї соціальної ролі, місця в соціальній структурі суспільства, вироблення самосвідомості представника класу, члена партійної групи, все більш широке включення в соціально-правові відносини, наповнені їх особистісним змістом» (В. Н. Кудрявцев і В. П. Казимирчук).

Природно, що це усвідомлення повинно відповідати сучасним реаліям, спрямованості і визначеності, що відображають принципи громадянського суспільства. У зв'язку з великою кількістю груп і множинності групової належності виникають конфлікти. Сутички відбуваються через різноманітність мовного складу населення, визначених психологічно-політичних стереотипів. Ті громадяни України, які погоджуються з множинністю груп (соціальних, політичних, культурних і т. д.) – погоджуються з різноманітністю цінностей і норм. Накопичення різного виду «досвіду» гармонійно доповнюють і збагачують один одного.

Перешкодою до соціальної правової ідентичності є також слабкість, соціальна апатія і байдужість (суспільство не реагує на порушення і

обмеження свободи); відсутність системи громадянської освіти, і як результат – низький рівень громадської освіти – і як результат маніпулювання і зловживання влади; відсутність зв’язку між суспільством і владою. Недостатній рівень ідентичності призводить до реального відчуження держави від особистості, а низький рівень громадянської ідентичності призводить до збільшення рівня еміграції.

Таким чином, процес формування громадянського суспільства буде досить тривалим, тому що дуже складно поєднувати людей, які не можуть конкретизувати свої інтереси, щоб вони сприймалися більшістю однаково. Громадянське суспільство може нормально розвиватися тільки за умови єдності інтересів між керівниками і громадянами.

Оскільки вплив соціально-правової ідентичності по різному впливає на населення, можна виділити наступні напрямки досліджень в даній сфері: становлення демократичного механізму політичної влади на основі чіткого поділу її функцій, що виражає інтереси різноманітних верств населення; створення обов'язкового підпорядкування закону всіх державних органів, господарських структур, політичних партій, та забезпечення його верховенства; досягнення необхідного рівня громадянської культури, поступове формування навичок соціально-політичної діяльності в демократичних умовах життя.

Павленко Д.А.
НТУ «ХПІ»

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

У сучасних умовах суспільного розвитку серед пріоритетів національних інтересів України особливо виокремлюється забезпечення екологічно безпечних умов життєдіяльності громадян і суспільства,

збереження і відновлення навколишнього природного середовища. На сьогодні доведена пряма залежність між забрудненням довкілля і суттєвим погіршенням здоров'я населення, негативними змінами в його генофонді. В таких умовах актуальність і значимість права громадян на безпечне для життя і здоров'я навколишнє природне середовище набуває особливої гостроти. Оцінка впливу промислових підприємств з підвищеною небезпекою впливу на природне середовище – це комплексна багатопланова правова проблема, яка потребує чіткого опрацювання на рівні програм взаємодії всіх інститутів влади, господарських підприємств, правоохоронних органів, участі громадськості.

Вихідні засади екологічної політики нашої держави були сформульовані ще у Декларації про державний суверенітет України, яка проголосила мету забезпечення екологічної безпеки громадян. Подальший розвиток національна екологічна політика отримала у постанові Верховної Ради України «Про основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки» від 5 березня 1998 р., де зазначено: забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, збереження її генофонду є обов'язком держави. Проте нинішню екологічну ситуацію в Україні можна охарактеризувати як кризову, що формувалася протягом тривалого періоду через нехтування об'єктивними законами розвитку і відтворення природно-ресурсного комплексу країни. Відбувалися структурні деформації народного господарства, за яких перевага надавалась розвитку в Україні сировинно-видобувних, тобто найбільш екологічно небезпечних галузей промисловості. Саме тому здійснення екологічної політики держави має опиратися на основні засади та важелі соціально-економічного розвитку, тобто базуватися на ефективній економіці і її соціальній орієнтації. Тому в якості основних пріоритетів держава має виділяти найважливіші соціальні цінності, а саме гарантування екологічної безпеки і захист екологічних прав людини, зокрема на безпечне життя і

здоров’я. Дуже важливо, щоб реалізація екологічної політики проводилася на базі довгострокових науково-технічних та поточних програм, основу яких мають складати цільові заходи економічного, науково-технічного, організаційного, матеріально-технічного та державно-правового забезпечення охорони життя та здоров’я громадян від небезпечного середовища, створеного внаслідок антропогенної діяльності та аномальних природних явищ. Держава має забезпечувати своїм громадянам систему гарантій і визначати основні засади їх права загального використання природних ресурсів, створювати необхідні соціально-економічні умови для сприятливого співіснування людини із навколишнім природним середовищем, гарантувати задоволення рекреаційних, оздоровчих, біологічних та інших законних інтересів громадян. Вирішення екологічних проблем доцільно забезпечити системою гарантій ощадливого використання та відтворення природних ресурсів на основі застосування і впровадження різноманітних форм права власності на землю та інші природні ресурси, права постійного та тимчасового природокористування, багатогранності форм господарювання з метою задоволення потреб виробників, інших верств населення.

Таким чином, надзвичайно важливо, щоб проведення державної екологічної політики здійснювалося з дотриманням екологічних, соціальних і гуманітарних принципів збереження, відтворення та поліпшення навколишнього природного середовища, безпечного для здоров’я та життя громадян України. Тож вивчення, аналіз і осмислення механізму правового регулювання екологічних відносин в Україні є передумовою успішного функціонування й розвитку екологічного контролю, ефективності механізмів його державного регулювання.

Породнов А.О.
НТУ «ХПІ»

ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ МЕРИТОКРАТІЇ В УКРАЇНІ

На даний час в Україні проводяться реформи, і на думку автора, принципи меритократії також можна застосувати при створенні нових реформ. Актуальність теми полягає у аналізі можливості реалізації принципів політичної меритократії в Україні та виявленні проблем, для рішення яких можна було б застосувати принципи меритократії.

Меритократія – принцип управління, згідно з яким керівні посади повинні займати найздібніші люди, незалежно від їхнього соціального чи економічного походження. Дослівно цей термін можна перекласти як «влада гідних».

Меритократична модель побудована на ідеї «кожному за здібностями», яка направлена проти несправедливого розподілу політичних цінностей та статусів, основаному на зв'язках, знайомствах і т. і. Політична меритократія, у якій лідери відбираються на основі їх навичок та якостей, є центральною для китайської політичної теорії та практики. Ще у 605 році була створена система екзаменів кецзюй, за допомогою якої відбиралися кандидати на керівні посади, які краще інших розуміли мистецтво, конфуціанство та адміністративні проблеми. У сучасному Китаї меритократія призвела до неймовірних результатів: рівень бідності знизився з 85% до 15% за період з 1981 по 2005 рік; після 1980-х – 1990-х, нестійке зростання Китаю перейшло до майже 12-річного зростання економіки на 8–10% за рік; шестеро із семи членів постійного комітету політбюро Комуністичної партії Китаю щонайменше двічі керували провінцією, і кожен продемонстрував на своїй посаді вражаючі результати, довівши свою здатність керувати типовою

китайською провінцією, чия площа в середньому має розмір чотирьох європейських країн разом узятих.

У наш час втіленням політичної меритократії виступає також Сінгапур, де реалізація цієї системи призвела до «сінгапурського економічного чуда». Насамперед це пов'язано з колишнім прем'єр-міністром Сінгапуру – Лі Куан Ю, рішення і реформи якого дали наступні результати: за даними Knoema в 2018 році рівень безробіття був 2.1% (в Україні – 9%); рівень інфляції 0.4% (11%); рівень ВВП – 373 млрд. дол. (130 млрд. дол.).

Розглядаючи можливість використання деяких принципів меритократії, які використовуються у КНР та Сінгапурі, потрібно звернути увагу на важливість політичного досвіду кандидатів на позиції у Кабінет Міністрів України та інші структури у Верховній Раді України, адже саме на цих рівнях вибір народу здійснюють його представники – народні депутати.

Окрім цього, вважається доцільним запропонувати політичну меритократію: по-перше, при відборі держслужбовців до складу Верховної Ради України, способом такої реалізації є, наприклад, введення освітнього цензу, який би вимагав сертифіковане підтвердження знання української та англійської мов, та, наприклад, участь у міжнародних конференціях, наявність наукових статей або вчений ступінь; по-друге, одним із принципів меритократії є створення початкових умов для об'єктивно обдарованих і працелюбних людей, щоб вони в майбутньому мали шанс зайняти високе суспільне становище в умовах вільної конкуренції, для цього пропонується надати можливість учням, студентам проявити свої знання і таланти під час різноманітних конкурсів і олімпіад, підвищити якість освіти у навчальних закладах усіх рівнів.

Таким чином, в Україні реалізація політичної меритократії є можливою, насамперед, у законодавчій сфері при відборі до Верховної Ради України за допомогою освітнього цензу та за рахунок збільшення числа різноманітних конкурсів та олімпіад для учнів та студентів. Хоча головним

чином запорука успіху реалізації політичної меритократії в Україні залежить від самої держави, чи потрібні їй талановиті кадри?

Пшеничко С.
НТУ «ХПІ»

ЩОДО НАКАЗНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У СУДОВІЙ ВЛАДІ

В Україні судова влада є окремою гілкою влади, відповідно до ст. 6 Конституції України, також громадянину гарантується судовий захист, право спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї, право вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням недостовірної інформації.

Наказне́ прова́дження – це самостійний і спрощений вид судового провадження у цивільному судочинстві при розгляді окремих категорій справ, у якому суддя в установлених законом випадках за заявою про видачу судового наказу особи, якій належить право вимоги, без судового засідання і виклику стягувача та боржника на основі доданих до заяви документів видає судовий наказ, який є особливою формою судового рішення. Цей вид судового провадження існував вже римському праві й мав назву інтердиктне провадження.

Наказне провадження ще можна назвати не протокольним, оскільки хід провадження не фіксується у протоколах чи інших процесуальних документах (журналі судового засідання чи ін.) Розгляд проводиться без судового засідання та без повідомлення заявника і боржника (ст. 167 ЦПКУ).

Це провадження являє собою спрощеним у порівнянні з позовним, альтернативним йому провадження у суді першої інстанції і заснованим на письмових доказах. Наказне провадження є специфічною формою захисту прав кредитора за допомогою письмових доказів проти сторони боржника,

яка не виконує або неналежним чином виконує свої зобов'язання. У наказному провадженні можливе задоволення лише документально підтверджених і безспірних вимог. Безспірні вимоги заявника у наказному провадженні – це такі вимоги заявника, із яких не вбачається спір про право, тобто це вимоги, що випливають із повністю визначених і неоспорюваних цивільно-правових відносин.

Предметом розгляду у справах наказного провадження є вимоги (ст. 161 ЦПКУ):

– про стягнення не виплаченої заробітної плати;

– про компенсацію витрат на проведення розшуку відповідача, боржника, дитини або транспортних засобів боржника;

– про стягнення заборгованості за оплату житлово-комунальних послуг, телекомунікаційних послуг, послуг телебачення та радіомовлення з урахуванням індексу інфляції;

– про стягнення аліментів;

– про повернення вартості товару неналежної якості, якщо є діюче рішення суду;

– до юридичної особи або ФОП про стягнення заборгованості за письмовим договором.

Особами, які беруть участь в наказному провадженні є: стягувач; боржник; їхні представники. Сьогодні цей інститут дозволить: підняти оперативність судового захисту суб'єктивних прав і ефективність виконання; розвантажити суди від тих справ, які не потребують повної і детальної процедури розгляду; підвищити у громадян почуття відповідальності за прийняті ними зобов'язання.

Рєзнічок Т.А.
НТУ «ХПІ»

ПРОБЛЕМИ НАБЛИЖЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ ЕКОЛОГІЇ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС

Актуальність теми полягає в аналізі стану наближення законодавства України до Європейського Союзу у сфері екології за «Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони», а саме – оцінка процесу імплементації Директиви № 2004/107/ЄС про миш'як, кадмій, ртуть, нікель і поліциклічні ароматичні вуглеводні у атмосферному повітрі (далі Директива).

За даними Звіту про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони «станом на початок 2020 року було виконано загалом 43% поставлених завдань, і 46% завдань у сфері «Навколишнє природне середовище та цивільний захист».

Перш за все, пояснимо сутність Директиви – встановлення цільових концентрацій поліциклічних ароматичних вуглеводнів, кадмію, ртуті, миш'яку та нікелю у атмосферному повітрі зроблено з метою запобігання, та зменшення негативного впливу цих речовин на здоров'я населення та довкілля. Окрім того, вона встановлює єдині підходи та критерії до оцінки їх концентрацій, збору та доступу до цієї інформації.

В 2017 році Кабінет Міністрів України своєю постановою затвердив «План заходів з виконання Угоди про асоціацію…», де були дані завдання щодо приведення українського законодавства у відповідність до Директиви.

Розглянемо строки та стан виконання відповідних завдань:

Завдання №1700 «Встановлення стандартів якості атмосферного повітря щодо вмісту миш'яку, кадмію, ртуті, нікелю та поліциклічних

ароматичних вуглеводнів». Строк – до 31.12.2020 року. На даний час завдання завершено на 90%.

Завдання №1701 «Встановлення верхньої та нижньої межі оцінки та цільових значень вмісту миш'яку, кадмію, ртуті, нікелю та поліциклічних ароматичних вуглеводнів в атмосферному повітрі». Строк виконання – до 20.03.2018 року. Завдання виконано.

Завдання №1741 «Визначення та класифікація зон та агломерацій». Строк виконання – до 31.10.2018 року. Завдання виконано .

Завдання №1742 «Встановлення системи інформування громадськості». Строк – 31.10.2018 року. Це завдання виконано часткова. Було відмічено, що система інформування громадськості доступна за посиланням на певний сайт, однак дані сайту є застарілими.

Завдання №1751 «Розроблення нормативно-правової бази для здійснення оцінки якості атмосферного повітря та заходів щодо його покращення» та завдання №1752 «Здійснення оцінки якості атмосферного повітря та заходів щодо його покращення» можна об’єднати разом. Строк виконання до 31.10.2020 та до 31.10.2019 відповідно. Щодо даних завдань, можна привести відповідь заступника Міністра з питань європейської інтеграції І. Ставчук на запит, яка зазначає, що станом на 10.11.2020 в Міністерстві захисту довкілля та природних ресурсів опрацьовується питання Порядку розроблення та затвердження планів поліпшення якості атмосферного повітря. Тобто завдання не виконані в запланований термін.

Таким чином, аналізуючи стан наближення законодавства України, слід зазначити, що строк деяких завдань було перенесено, тобто деякі з них повинні були виконані ще раніше ніж було вказано вище. В цілому, можна сказати, що на даний момент, законодавство України в повному обсязі не відповідає вимогам вказаної Директиви, що свідчить про існуючі проблеми у сфері екології.

Рогівська К. Р.
НТУ «ХПІ»

АЛІМЕНТНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ В УКРАЇНІ

Україна взяла чіткий курс на належне забезпечення прав дитини, тому питання аліментів стало на часі. Це і збільшення мінімального розміру аліментів, і спрощення процедури їх отримання, і посилення відповідальності за несплату аліментів, і навіть запровадження так званої «дошки ганьби» для злісних неплатників аліментів.

Попри позитивні зрушення, які ми спостерігаємо в Україні вже другий рік, є надзвичайно актуальним для більшості розлучених сімей. У судах зареєстровано майже 7 млн позовів про стягнення аліментів; аліменти присуджено вже майже 3 млн дітей, із яких десь 600 тис. страждають через ухиляння батьків від їх сплати.

Тому варто чітко визначити, що законодавець має на увазі під аліментами та які моменти слід враховувати стягувачу (той, кому платять) і платнику (той, хто платить) аліментів, щоб забезпечити інтереси дитини й уникнути неприємностей у майбутньому. Під аліментами слід розглядати всяку матеріальну допомогу, що надається в силу закону одному з подружжя, родичам, своякам, фактичному вихователю (вихованцю).

Аліментні правовідносини характеризуються певними особливостями: підстави їх виникнення визначені лише законом; аліментні зобов'язання є безоплатними, тобто вони не можуть бути витребувані назад, навіть якщо стягнуті помилково, за винятком випадків, коли їх стягнення було засноване на неправдивих відомостях; аліментні зобов'язання мають особистий характер, їх сплачують особи, на яких вказує закон.

Існують два найбільш важливих аспекти цього питання: по-перше, це проблема пов'язана з визначенням розміру аліментів, по-друге, несплата призначених аліментів.

Заходи, що допоможуть усунути і вирішити вказані проблеми це: укладення між подружжям шлюбного договору, що регулюватиме правовідносини у випадку розлучення; припинення права на аліменти на дитину у зв'язку з набуттям права власності на нерухоме майно.

Мінімальний гарантований фіксований розмір аліментів на дитину – 50% прожиткового мінімуму, встановленого для дитини відповідного віку (ч. 2 ст. 182 СК України). Наразі мінімальний розмір аліментів на дитину віком до 6 років становить 929,5 грн, на дитину віком від 6 до 18 років – 1159 грн.

Мінімальний рекомендований фіксований розмір аліментів на дитину – 1 розмір прожиткового мінімуму, встановленого для дитини відповідного віку (ч. 2 ст. 182 СК України), що наразі становить для дітей віком до 6 років 1859 грн, а для дітей віком від 6 до 18 років – 2318 грн.

Якщо заборгованість зі сплати аліментів утворилась з вини платника, то одержувач має право вимагати сплати пені у розмірі 1% суми несплачених аліментів за кожен день прострочення, однак розмір пені не може перевищувати розмір основної заборгованості (ч. 1 ст. 196 СК України). При цьому, якщо до платника будуть застосовані штрафи в межах виконавчого провадження, то граничний розмір пені, яка підлягає стягнено, зменшується на суму штрафних санкцій. При виникненні заборгованості зі сплати аліментів в межах виконавчого провадження, інформація про боржника вноситься до Єдиного реєстру боржників. Наявність інформації про особу в Єдиному реєстрі боржників обмежує вчинення боржником майнових правочинів та є обов'язковою підставою для відмови нотаріусом у посвідченні правочинів щодо відчуження майна боржника (ч. 1 ст. 49 ЗУ «Про нотаріат»).

Якщо ж виникла заборгованість до боржника застосовуються наступні обмеження (ч. 9 ст. 71 ЗУ «Про виконавче провадження»): у виїзді за межі України; у користуванні транспортними засобами; у користуванні зброєю; у полюванні. Боржник може бути притягненим до адміністративної та

кримінальної відповідальності, а також стягнути штрафи згідно (ч. 14 ст. 71 ЗУ «Про виконавче провадження»).

Руднєва С. О.
НТУ «ХПІ»

ЗАХИСТ ЗЕМЕЛЬНИХ ПРАВ

Захист прав у цьому та права на землю зокрема є важливим аспектом життя, його невід'ємною частиною. Питання захисту земельних прав є особливо актуальним завдяки мінливості та спірності ситуації та тому, що кожна людина повинна розуміти свої права та способи їх захисту. Захист суб'єктивного права на землю – це захист правомочностей володіння, користування, розпорядження та інших законних інтересів власника земельної ділянки чи землекористувача. Способи захисту – це дії фізичних та юридичних осіб, державних органів у межах їхньої компетенції, які безпосередньо спрямовані на захист земельних прав громадян. Суб'єктами земельних відносин можуть бути громадяни, юридичні особи, органи місцевого самоврядування та органи державної влади.

Об'єктами земельних відносин є земля в межах території України, земельні ділянки та право на них. Земля – основне національне багатство України згідно з Конституцією України. Земельний кодекс України регулює земельні відносини – суспільні відносини щодо володіння, користування розпорядження землею. Сутність права на захист полягає у можливості його власника чи користувача самому і чинити юридично значущі активні дії. Воно має конституційну природу та існує у межах відносин держави і певного суб'єкта. Захист прав на землю здійснюються в позасудовому та судовому порядку. Земельні права в Україні захищені законодавством. Стаття 13 Конституції України передбачає, що держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання. Вона також закріплює

рівність перед законом усіх без винятку суб'єктів права власності і гарантує кожному захист його прав і свобод. Ці положення мають вирішальне значення. Земельний кодекс України гарантує і забезпечує фізичним і юридичним особам рівні умови і способи захисту права користування на конкретні земельні ділянки. Розглянемо способи захисту земельних прав. По перше, способи захисту земельних прав можна розділити на юрисдикційні, які передбачають судовий процес, та неюрисдикційні, тобто самозахист. У науці пропонується така класифікація способів захисту земельних прав (М. Шульга):

Речово-правові:

– визначення прав на земельну ділянку – витребування земельної ділянки з чужого незаконного володіння;

– відновлення стану земельної ділянки, який існував до порушення прав і запобігання відновленню дій, що порушують право або створюють небезпеку їх порушення.

Зобов'язально-правові:

– відшкодування збитків, заподіяних невиконанням або неналежним виконанням умов договорів оренди, суборенди земельної ділянки, тощо.

Земельний кодекс України визначає перелік способів захисту земельних прав, який не є вичерпним (ст. 152).

Визначимо основні:

– захист права спільної власності на землю.

– захист інтересів землевласника у надзвичайній ситуації.

– захист прав власності осіб, оголошених померлими або безвісно відсутніми (ст. 47 ЦК України).

Отже, можна зробити висновки, що:

а) земельні права громадян України захищені законодавством, тобто громадяни мають гарантії їх захисту;

б) законодавством України закріплені способи захисту земельних прав;

в) право на захист земельних прав має конституційну природу.

Рудий М.
НТУ «ХПІ»

ЩОДО АНАЛІЗУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИКІВ

Аналізуючи ст.42, 120 Конституції України, в якій мова йде про право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом, пригадується діяльність колишнього Президента України – Порошенка Петра Олексійовича.

Перший свій бізнес він організував у 1986 році, створивши спочатку компанію з розробки та налаштування комп'ютерних програм та почав торгувати на біржі. Надалі у 1993 році він став генеральним директором ЗАО «Український промислово-інвестиційний концерн», який об'єднав бізнеси з торгівлі автомобілями та сировиною для кондитерських фабрик. Починаючи з 1996 року Порошенко був головою наглядової ради АТ «Вінницька кондитерська фабрика». За нею в 1997–1998 роках була схвалена купівля фабрики в Маріуполі та Кременчугі. У 1999 році екс-президент купив контрольний пакет акцій найбільшої в країні Київської кондитерської фабрики імені Карла Маркса, яка за деякими джерелами є базою виникнення компанії «Рошен». У 2003 році він заснував перший в країні новинний телеканал – 5 канал. На дані 2018 року бізнес-імперія Порошенка також включала в собі кілька автомобільних і автобусних заводів (Луцький автомобільний завод, корпорацію «Богдан»), верф «Кузня на Рибальському» і ряд інших підприємств.

На мою думку та спираючись на законодавство, що саме є підприємницькою діяльністю: «Це самостійна, здійснювана на свій ризик діяльність, спрямована на систематичне отримання прибутку від користування майном, продажу товарів, виконання робіт або надання послуг», та проаналізувавши різницю між термінами малий бізнес та підприємець, – вона полягає в тому, що підприємницькі підприємства

пропонують інноваційний продукт, процес або послугу, і підприємець, як правило, прагне розширити компанію, додавши співробітників, прагнучи до міжнародних продажів і так далі, приклад – підприємство «Рошен», яке випускає та продає свою продукцію за кордоном, ми можемо сміливо назвати екс-президента підприємцем.

Політична діяльність Петра Порошенка розпочалась в 1998 році, коли він вперше отримав місце у Верховній Раді (парламенті України), висуваючись на вибори від Соціал-демократичної партії України (об'єднаної) (СДПУ (о)) (11 місце в партійному списку), і, як кандидат по 12 одномандатному округу (Вінницька область), проте покинув партію у 2000 році і заснував фракцію «Солідарність». В 2004 році Порошенко був призначений секретарем Ради Національної Безпеки і Оборони України.7 жовтня 2009 року Президент України Віктор Ющенко висунув Петра Порошенка на посаду Міністра Закордонних Справ. Порошенко був призначений Верховною Радою 9 жовтня 2009 року. Потім Був обраний на посаду Президента України (7 червня 2014 – 20 травня 2019).

З цього можна зробити висновок, що він одночасно займався підприємницькою і політичною діяльністю, займав високі державні посади, як у Верховній Раді та і в Кабінеті Міністрів. Тобто людина, яка добре знає статті Конституції, порушувала статті, про які йде мова, а саме статтю 42 (II розділу), та також статтю 120 (VI розділу), в якому зазначено, що керівники центральних та місцевих органів виконавчої влади не мають права суміщати свою службову діяльність з іншою роботою, крім викладацької, наукової та творчої у позаробочий час, входити до складу керівного органу чи наглядової ради підприємства, що має на меті одержання прибутку. Хоча беручи участь у виборах президента України 2014 року, Петро Порошенко повідомив про свій намір продати «Рошен» після перемоги, але цього не відбулось, тільки у січні 2016 року, повідомив про підписання договору про передачу цих акцій в управління незалежного трастовим фондом «Rothschild Trust», що через цю

передачу ще до закінчення президентських повноважень, він вже не зможе впливати на бізнес.

На жаль, в нашій країні, таких випадків багато. Інші політики або службові особи, також порушують ці статті і зловживають своїми посадовими обов'язками, або використовують інші варіанти вирішення питань про майно та підприємницьку діяльність, тим самим подаючи негативний приклад всім громадянам країни, особливо – молоді.

Ружинська К.А.
НТУ «ХПІ»

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Проблема розвитку громадського суспільства гостро постала після розпаду СРСР, але в гонитві за владу це питання ігнорувалося. Ми бачимо, що проблеми теоретичного і практичного створення нових шляхів розвитку суспільства, оцінки української історії, формування самостійної, незалежної, ідеологічної та політичної позиції актуальні й нині, бо насамперед це є основою правової та демократичної держави.

Деякі політики вважають, що національна ідея виведе Україну на шлях подальшого розвитку. Дійсно, національна ідея може стати стимулом і потужним мотиватором до дії громадян, різних соціальних груп та цілих народів. Але потрібно бути готовим до налагодження нових систем господарювання, формування нової політичної системи, коли вплив національної ідеї матиме вже не такого великого значення, а головною проблемою поставатимуть організаційні завдання, які вирішувати без національно орієнтованої держави неможливо.

Крім того слід звернути увагу й та той факт, що більша частина населення бачить в державі, корумповану, чужу систему, де довіра до влади

та політиків відсутня. Тому слід розуміти, що без довіри громадян до держави та її органів, без підтримку народу можливостей на створення демократичного суспільства стає менше.

Характерною рисою перехідного суспільства, яким вважається Україна, є те, що, з одного боку, труднощі перехідних процесів зумовлюють зміцнення регулюючої ролі держави, а з іншого – розбудова громадянського суспільства передбачає роздержавлення суспільних інститутів, зменшення державного впливу на них. Цей факт ще раз показує те, що необхідним є створення наукових ідей щодо ролі держави в перехідному суспільстві, механізмів її впливу на різні соціальні процеси, визначення шляхів створення правової держави, а перехідного суспільства – на громадянське.

Щодо існуючих сучасних визначень поняття «громадянське суспільство», можна навести наступні, найбільш поширені. Так, у «Юридичній енциклопедії» та «Великому енциклопедичному юридичному словнику» зазначено, що «громадянське суспільство – це суспільство з розвиненими економічними, політичними, духовними та іншими відносинами і зв'язками, яке взаємодіє з державою та функціонує на засадах демократії і права. Побудова громадянського суспільства є метою суспільного розвитку, засобом всебічного забезпечення інтересів, прав та свобод людини і громадянина». На думку багатьох науковців, громадянське суспільство – це система самостійних і незалежних від держави суспільних інститутів та відносин, що забезпечують умови для реалізації приватних інтересів та потреб індивідів і колективів, для життєдіяльності соціальної і духовної сфер, їх відтворення та передачі від покоління до покоління

Конституція України не містить ні визначення громадянського суспільства, ні жодної згадки про нього. І це є досить вагомою проблемою. Зрозуміло, що на формування громадянського суспільства, його розвиток мають бути покладені зусилля усього державно-правового механізму.

Підсумовуючи, можна сказати, що основними принципами створення громадянського суспільства в Україні є підвищення політичної культури

населення, надання громадянам можливості брати участь в управлянні державними та суспільними справами, активізація процесу роздержавлення усіх сфер суспільного життя, розвиток різних форм громадського самоврядування і самодіяльності, удосконалення механізмів зворотного зв'язку від суспільства до держави, максимальне розширення сфери судового захисту прав і свобод людини, формування поваги до права і до закону, виховати національний та державний патріотизм на основі поваги до національної історико-культурної спадщини, подолання масової пасивності, підвищення рівна соціальної свідомості.

Семко М.О., Ларінцева Н.В.
НТУ «ХПІ»

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ.

Ідея громадянського суспільства своїм корінням сягає Давніх Греції та Риму, знаходить своє теоретичне втілення в працях Аристотеля, Цицерона, інших мислителів. З часом викристалізувалося розуміння громадянського суспільства як спільноти рівноправних громадян, яка не залежить від держави, але взаємодіє з нею заради спільного блага.

У політичній сфері громадянське суспільство забезпечує громадянам вільну участь у державних і громадських справах. Головним суб'єктом такого суспільства є людина, у ньому вільно розвивається індивідуальне та колективне життя, децентралізована державна влада і місцеве самоврядування, демократично розв'язуються суспільно-політичні проблеми на основі виважених, консенсусних відносин.

На теперішній час в Україні становлення громадянського суспільства – процес не завершений та проходить досить повільно і поступово. Вже сформовані органи влади різного рівня, але вони поки що демонструють

неспроможність вивести країну із системної кризи, а тому зрозумілим є динамічний процес відчуження громадян від держави, влади і політики.

Для громадянського суспільства характерна система представництва інтересів різних груп населення у вигляді політичних партій, які виражають інтереси та формулюють політичні пріоритети певних соціальних груп. На сьогодні політичні партії не достатньо сприяють належному встановленню каналів зв'язку між державою і громадянами.

Для становлення громадянського суспільства в Україні необхідною є реструктуризація українського суспільства. До тенденцій трансформації соціальної структури нашої держави можна віднести фактичну відсутність середнього класу й значного поступу в його формуванні, люмпенізацію численних верств населення, появу нових власників, поляризацію багатства і бідності, збереження старою номенклатурою своїх позицій. Понад 85 відсотків населення України займають положення нижче середнього класу й існує в умовах крайньої невизначеності та невпевненості. Через не сформованість середнього класу, розшарування суспільства на багатих і бідних переважає принцип сили, а не принцип права, хоча повсюдно декларується намір побудови правової держави.

Чинниками формування в Україні громадянського суспільства є:

– вільні та альтернативні політичні вибори, референдуми;

– незалежні (насамперед, від органів влади) засоби масової інформації;

– розвиток місцевого самоврядування та політичні партії, здатні репрезентувати групові інтереси.

Тому досить актуальним у подальшому є приділяти увагу вільному волевиявленню громадян, розвитку місцевого самоврядування з подальшою остаточною децентралізацією та створювати умови для формування демократичного суспільства.

Старокожко А.О.
НТУ «ХПІ»

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДІЖНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ

Ефективне функціонування управлінського механізму в демократичній державі передбачає рівноцінну та рівноправну участь усіх громадян у державотворчих процесах. У процесі побудови в Україні відкритого, демократичного суспільства важливу роль відіграє молоде покоління, оскільки воно безпосередньо задіяне в процесі його побудови і користуватиметься його здобутками в майбутньому. Отже, участь молоді в процесі прийняття державно-управлінських рішень є частиною політики щодо молоді, яка проводиться сьогодні в державі. Останні тенденції розвитку державної молодіжної сфери в Україні визначають молодіжні організації рівноправними партнерами держави у формуванні та здійсненні молодіжної політики. Існує потреба сучасного суспільства організаційно сформувати соціальну активність підростаючого покоління, залучити його, використовуючи різноманітні форми громадських організацій, до оволодіння соціальними ролями, збагачення досвідом взаємодії з людьми, реалізації можливостей лідерського творчого потенціалу.

Основний закон України – Конституція встановлює базові принципи, які визначають та гарантують існування громадських організацій в Україні (ст. 36, 37). Нормативні акти, які регулюють діяльність молодіжних організацій, це:

Закон України «Про громадські об’єднання», Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації», Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні». Молоді громадяни стикаються з такими проблемами як безробіття, зниження якості освіти, нестача житла, зростання злочинності, поширення наркоманії, СНІДу,

алкоголізму, погіршення здоров'я, тощо. Намагання органів державної влади поліпшити умови життєдіяльності молоді не дають помітних результатів. Опинившись сам на сам із своїми проблемами в скрутних соціально економічних умовах, молодь змушена самостійно шукати шляхи вирішення власних проблем. Частина молоді вдається в таких умовах до протиправних дій. На щастя, більшість юнаків і дівчат домагаються покращення свого становища, використовуючи можливості молодіжних організацій. Отже, для того, щоб запобігти поширенню серед молоді деструктивних, соціально небезпечних шляхів вирішення пекучих проблем, політична еліта має усвідомити інноваційний потенціал молодіжних об'єднань, а відтак сформувати комплекс заходів для вдосконалення державної молодіжної політики. Об'єднуючись за мотивами задоволення спільних інтересів, молодіжні організації сприяють реалізації основної стратегії розвитку громадянського суспільства – вирішенню проблем конкретної людини чи групи людей. Таким чином, для успішного вирішення пекучих проблем молоді першочерговим завданням органів державної влади і місцевого самоврядування має стати залучення представників найактивніших молодіжних організацій до вироблення державної молодіжної політики.

Молоді люди є неоднорідною верствою населення, які до того ж живуть в світі, що постійно змінюється. Тому програми, які їм пропонує держава повинні відображати цю неоднорідність і різноманітність. Для ефективного формування підходів в галузі проблем молоді необхідно враховувати потреби різних категорій молоді. У процесі функціонування більшості дитячих та молодіжних громадських організацій актуальними залишаються питання матеріального і фінансового забезпечення. Це пов'язано з відсутністю ефективної системи державної підтримки громадських організацій і тим, що вони змушені самостійно шукати джерела фінансування своєї діяльності. З огляду на це постає проблема несамостійності, залежності молодіжних громадських організацій, яка яскраво виявляється у функціонуванні припартійних молодіжних організацій,

намаганні деяких політичних сил використовувати молодіжний рух як спосіб реалізації своїх вузькопартійних цілей. Попри поступове збільшення кількості організацій вони залишаються нечисленними за складом, переважно маловідомими і неавторитетними серед молоді. Про це свідчить і кількісний склад всеукраїнських молодіжних організацій, якими реально охоплено, на думку дослідників, не більше 10% молоді. Розв'язання потребує і проблема кадрового забезпечення. Недостатня кількість фахівців для роботи із дитячими та молодіжними громадськими організаціями пов'язана як з соціальними умовами (низький рівень оплати їхньої праці, соціальний статус у суспільстві), так і відсутністю на державному рівні системи підготовки та перепідготовки фахівців, лідерів-організаторів молодіжних громадських організацій. Ще одна проблема українського молодіжного руху – відсутність єдиного координаційного органу, слабка представленість у міжнародних молодіжних структурах.

Таким чином, для успішного вирішення проблем молоді, що, у свою чергу, забезпечить розвиток України як демократичної держави, першочерговим завданням органів державної влади і місцевого самоврядування має стати залучення представників найактивніших молодіжних організацій усіх статусів до вироблення державної молодіжної політики.

Стаховець Н.Б
НТУ «ХПІ»

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Ідея формування в Україні правової держави стала актуальною саме після прийняття Декларації про державний суверенітет. Саме з тих часів ця ідея стала основним пунктом програм усіх політичних партій і була юридично закріплена в Конституції України (ст.1).

Конституція проголосила, що Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою. Однак проголошення України правовою державою є завданням, програмою розвитку, оскільки в Україні на сьогоднішній день створені лише правові передумови для формування правової держави.

Сучасні вітчизняні і закордонні концепції правової держави сходяться на тому, що тільки та держава може вважатись правовою, яка в своїх відносинах з громадянами самообмежується до такого ступеню, при якому загальне благо і благо кожної особи утворюють гармонійне ціле. Правовою є держава, яка функціонує на засадах верховенства права й закону і де реально забезпечуються права і свободи людини і громадянина.

Правова держава характеризується якістю власне закону. Він повинен бути справедливим, гуманним, закріплювати невід'ємні природні права кожної людини. Необхідно розуміти, що не можливо побудувати правову державу лише на основі прийняття різноманітних законів. Основною умовою має бути забезпечення системи додержання і виконання цих законів всіма суб'єктами держави. А це означає, що для формування правової держави також необхідною умовою є формування соціальної держави, яка дає можливість забезпечення соціально-економічних прав громадян. Адже нездатність держави задовольнити соціально-економічні потреби населення може призвести до зниження рівня поваги громадян до закону.

Слід звернути увагу й на те, що передумовою правової державності є формування громадського суспільства. Громадянське суспільство – це розвинута система суспільних відносин, основу якої становлять недержавні відносини, що реалізуються в діяльності інститутів громадянського суспільства – політичних партіях, громадських організаціях, ініціативах, громадських рухах, недержавних засобах масової інформації – й чинять визначальний вплив на діяльність органів державної влади. Не держава формує громадянське суспільство, а воно створює й контролює державу. Разом із тим у державі існують правова захищеність громадян, рівність усіх

перед законом, високий рівень громадянської культури. Відносини держави і громадянського суспільства будуються на основі діалогу та співпраці. Саме в такий спосіб забезпечується існування демократичного громадянського суспільства і правової держави.

Порушення рівноваги між державою і громадянським суспільством призводить до диктату держави й політичного безсилля народу. Так, в умовах панування тоталітарного режиму не держава існує для людей, а люди – для держави, народ перетворюється в масу, населення, набуває ознак натовпу. Якщо держава повністю узурпує суспільство, вона знищує людину як вільну особистість.

Закріплення в Конституції положення, що Україна є правовою державою, ще не дає підстав уважати її такою. Україна зробила низку кроків на шляху побудови правової держави. Сьогодні можна говорити лише про певні загальні риси правової держави та проблеми становлення її в Україні. Варто зауважити, що не всі принципи правової держави дотримані, не всі ознаки реалізовані в повсякденному житті українців. З огляду на важливість формування правової держави на сучасному етапі розвитку України, необхідним є створення концепція становлення й розвитку правової держави з урахуванням історичних, національних, культурних особливостей, що сприяло б процесу світової інтеграції нашої держави.

Череващенко Д.О.
НТУ «ХПІ»

ОСОБЛИВОСТІ ЗЙОМКИ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЗОБРАЖЕНЬ ДІТЕЙ У ЖУРНАЛІСТСЬКИХ МАТЕРІАЛАХ

Робити фото- та відеознімання в сучасному світі стало звичною справою, але не кожен знає, що під час проведення таких дій людина має право на захист. Знімання фізичної особи на фото-, кіно-, теле- чи

відеоплівку, в тому числі таємне, без згоди особи може бути проведене лише у випадках, встановлених законом.

Окремих норм, які регулюють питання зйомки та використання фото дітей, в українському законодавстві немає. Безперечно, кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб на свій вибір. Проте це право обмежене правом кожної особи на повагу до приватного життя. З цього випливає загальне правило, за яким здійснення фотозйомки особи має здійснюватися за її згодою (стаття 307 Цивільного кодексу України (Далі – ЦКУ)).

Винятком із загального правила, коли не потрібно отримувати згоду, є зйомка у публічних місцях: «Згода особи на знімання її на фото, кіно-, теле- чи відеоплівку припускається, якщо зйомки проводяться відкрито на вулиці, на зборах, конференціях, мітингах та інших заходах публічного характеру». Якщо ж для здійснення зйомки потрібно отримати згоду (не у публічному місці), тоді таку згоду за неповнолітню чи малолітню дитину дають батьки. Проте не варто посилатися на безумовну згоду особи на зйомку через сам факт її присутності у публічному місці, адже цей виняток є лише припущенням, тобто якщо особа, а, в цьому випадку, батьки дитини, заперечують проти зйомки дитини, то її потрібно припинити.

Немає в законодавстві і чітких вимог щодо форми, у якій може бути виражена згода, тобто це може бути як усна, так і письмова згода. Теоретично, згода на зйомку особи може виявлятися у конклюдентних діях, таких як кивок голови чи усмішка в кадр, але треба мати на увазі, що таку згоду може бути важко довести у випадку судового спору. Більше того, дитина ще не розуміє довгострокових наслідків поширення власного зображення, тому її дії скоріше за все не означатимуть автоматичного задоволення вимог щодо згоди на зйомку.

Даючи згоду на зйомку, особа може не давати згоди на публікацію власного зображення. Це питання у законодавстві не врегульоване, але особа (батьки дитини) можуть навіть попередньо висловивши згоду на зйомку, так

би мовити, відкликати її: «фізична особа може вимагати припинення публічного показу цих зображень в тій частині, яка стосується її особистого життя» (стаття 307 ЦКУ). Витрати, пов'язані з демонтажем виставки чи запису, відшкодовуватимуться цією ж фізичною особою, тобто самими батьками в даному випадку.

Дуже важливою з точки зору журналістів є норма, яка встановлює, що «фотографія може бути розповсюджена без дозволу фізичної особи, яка зображена на ній, якщо це викликано необхідністю захисту її інтересів або інтересів інших осіб» (стаття 308 ЦКУ). Це означає, що якщо опублікування фото дитини має на меті захистити її інтереси чи інтереси інших осіб, то згода її батьків не потрібна і таке поширення буде вважатися виправданим.

Потребує уваги право проведення фото-, відеозйомки вчителя і учнів у школі. Знімання однокласників, інших учнів і вчителів бажано проводити за їх згоди, при цьому таке знімання не повинне заважати проведенню уроку і відволікати учнів від навчального процесу, а також порушувати дисципліну в навчальному закладі. Крім того, якщо щодо дитини або вчителя вчиняються протиправні дії і зйомка ведеться з метою їх фіксації, така зйомка може визнаватися допустимою, враховуючи положення частини другої статті 32 Конституції України, відповідно до яких збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди можливі, зокрема в інтересах прав людини.

Шумєєва М.О.
НТУ «ХПІ»

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЩОДО ПРИПИНЕННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

Сьогодні багато проблем виникає щодо розірвання трудового договору. Знання працівником основних положень Кодексу законів про працю (далі КЗпП) – необхідна умова виключення помилкових дій, непорозумінь та інших несподіваних ситуацій в процесі трудових відносин.

В сучасних умовах розірвання трудових відносин здійснюється, як правило, за згодою сторін (п.1 ст. 36 КЗпП); за ініціативою працівника (ст. 38 – 39 КЗпП); за ініціативою роботодавця (ст. 40 – 41 КЗпП).

Чимало проблем виникає, коли відбувається звільнення працівників за ініціативою роботодавця. Особливо слід звернути увагу на звільнення працівників у зв'язку із змінами в організації виробництва і праці, в тому числі ліквідації, реорганізації, банкрутства або перепрофілювання підприємства, установи, організації, скорочення чисельності або штату працівників (п. 1 ст. 40 Кодексу законів про працю).

При звільненні працівників за вказаних обставин діють переваги щодо залишення на роботі, що встановлені ст. 42 Кодексу законів про працю.

При рівних умовах продуктивності праці і кваліфікації перевага в залишенні на роботі надається:

– сімейним – при наявності двох і більше утриманців;

– особам, в сім'ї яких немає інших працівників з самостійним заробітком;

– працівникам з тривалим безперервним стажем роботи на даному підприємстві, в установі, організації;

– працівникам, які навчаються у вищих і середніх спеціальних учбових закладах без відриву від виробництва;

– учасникам бойових дій, постраждалим учасникам Революції Гідності, особам з інвалідністю внаслідок війни та особам, на яких поширюється чинність Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» а також реабілітованим особам;

– авторам винаходів, корисних моделей, промислових зразків і раціоналізаторських пропозицій;

– працівникам, які дістали на цьому підприємстві, в установі, організації трудове каліцтво або професійне захворювання;

– особам з числа депортованих з України, протягом п'яти років з часу повернення на постійне місце проживання до України;

– працівникам з числа колишніх військовослужбовців строкової служби, військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, військової служби за призовом осіб офіцерського складу та осіб, які проходили альтернативну (невійськову) службу, – протягом двох років з дня звільнення їх зі служби.

– працівникам, яким залишилося менше трьох років до настання пенсійного віку, при досягненні якого особа має право на отримання пенсійних виплат.

Перевага в залишенні на роботі може надаватися й іншим категоріям працівників, якщо це передбачено законодавством України.

При визначенні категорій працівників, які мають переважне право на залишення на роботі, слід враховувати, що черговість їх перелічення, яка дається в ч. 2 ст. 42 КЗпП, юридичного значення не має. Тобто, працівникові, зазначеному в одному з перших пунктів частини другої вказаної статті, не може бути надана перевага на залишення на роботі перед працівником, що належить до категорії, зазначеної в останніх пунктах, тільки через черговість відповідних категорій працівників у переліку. Водночас, якщо працівник користується переважним правом на залишення на роботі на підставі трьох і більше пунктів, то він може бути визнаний таким, що має переважне право на залишення на роботі перед працівником, що користується таким правом за двома чи одним пунктом, хоча, тут теж за різних ситуацій можуть бути винятки.

СЕКЦІЯ 9
МОВНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦЯ

Голова секції: доц. Чернявська С.М.

Секретар секції: ст. викл. Писарська Н.В.

Pefti Y.S.

DNMU

FEATURES OF LANGUAGE TRAINING OF MEDICAL SPECIALISTS

The word is one of the most basic attributes of human life. The versatility and significance of the word determines each area of human life, and medicine is no exception. After all, it is through this linguistic aspect that information is transmitted from patient to doctor, from doctor to patient. As Hippocrates wrote: «In medicine there are three components: the disease, the patient and the doctor… It is not easy for the patient to understand why, why, he gets better or worse, it is the doctor who must explain everything to him».

The professionalism of the doctor is determined not only by how well he knows the etiology and pathogenesis of diseases, methods of diagnosis and treatment,but also his ability to advise, is communicate, teach, advise. The doctor's ability to communicate determines his relationship with the patient – only having won the patient's trust, you can collect a detailed history, explain what is required of him inthe treatment process. An experienced professional presents his thoughts so that they are accessible, do not cause alarm. He knows how not to undermine self-confidence and not to deprive the patient of hope for the success of treatment.

The special qualities of a doctor include: empathy, care, respect for the patient, concern for the fate of the patient, adherence to medical secrecy, competence, responsibility, trust in the patient, sensitivity, insight, honesty.

The principles of communication should be: talking in an accessible language, not abusing terms, giving clear instructions, not promising the impossible, checking whether you are understood correctly.

In the course of scientific work, an experiment was conducted where one medical professional followed all the above tips and another did not follow them. The patient, who asked the same question to both specialists in turn, concluded: 1. The medical specialist explained the essence of the answer, suggested alternative methods of solution, asked if the information provided was clear. The assessment of this medicalspecialist reached 9/10. The second medical professional did not say the same information, but did not pay much attention to additional information. The assessment of this medical specialist reached 2/10.

The communicative competence of a doctor is a professionally significant quality. The profession of a doctor involves more or less intense and long-term communication: with patients, their relatives, medical staff - from nurses and paramedics to chief physicians, heads of medical institutions. The professional success of a doctor largely depends on the ability to communicate, establish and develop relationships with people. Good psychological contact with the patient helps to more accurately collect the anamnesis, to get a fuller and deeper idea of the patient. The ability to communicate, or communicative competence, provides mutual understanding, trust in the relationship, efficiency in solving problems.

If the patient trusts his doctor, without doubting the correctness of the diagnosis and the adequacy of therapy, he will fulfill the appointment, will pass all the necessary diagnostic and therapeutic procedures. In the absence of psychological contact, the patient may not follow medical recommendations and prescriptions, consult other doctors or just their acquaintances, self-medicate, turn to representativesof alternative medicine.

Андрощук І.О.
НТУ «ХПІ»

ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ КЛІПОВОГО МИСЛЕННЯ

Життя – це уривки зі спогадів, це кліп на пісню, що складають цілу картину світу. Вони змінюються настільки швидко, що мозок не усвідомлює всю цілісність того, що відбувається – ми стаємо заручниками кліпового мислення. Багато вчених зійшлися на думці про те, що причиною розвитку масовості цього явища є висока швидкість надходження інформації і постійна потреба її актуалізації.Свайп згори вниз, йде завантаження і з'являється нова інформація. Знайомий майже кожному ритуал, без якого вже важко навіть уявити свій день. Люди, які володіють тільки фактами, все ж вміють аналізувати дійсно необхідну їм інформацію, заглиблюючись в цікаві для них теми. Звідси і з'явився термін «диванні критики». Дивлюся на мого молодшого брата, який ввечері переступив через себе, сів читати заданого в школі «Фауста» Гете. Але задоволення від читання було недовгим: «Що взагалі тут відбувається?», «Я нічого не зрозумів», «Та коротше, прочитаю скорочено». Сумно, але факт. Після яскравого «мема» складно зрозуміти, що хотів сказати автор “ Фауста” багато років тому і навіщо воно потрібне зараз.

При такому ритмі життя наш мозок швидко звикає до коротких текстів та яскравих малюнків. Він починає постійно вимагати новий потік інформації. А навіщо думати, якщо якийсь блогер розповість про події в країні, хтось викладе готове домашнє завдання, до вечора ти і сам станеш грати на комп'ютері – треба ж дати відпочити голові, перепрацював бідолаха.

Надбання нашого покоління – сленг. Іноді його використання буває дуже зручним. Особлизв професійній сфері. Але до чого ж складно висловлювати свої думки в розмові з серйозними людьми. «Еееє», «Карочє», «Нуу це»....

Справа навіть не в тому, що ці слова бруднять мову, а й завантажують наш мозок, як стару комору. Який і без того пихкає над новим завданням: не просто згадати шматочок якогось кліпу, а й щось більш-менш розумне видати. Тут можу дати пораду: ліньки читати – більше дискутуйте з розумними людьми.

Актуальна проблема сучасності – безсоння. Прийшовши втомленим додому, відключитися від усього стає неможливо. Світ володаря кліпового мислення перетворюється на калейдоскоп розрізнених фактів і уривків інформації. У цьому випадку мозок починає переживати, раптом Ви щось важливе забудете, перед очима виникають лише незв'язні образи, маркери, що не піддаються аналізу. Від способу мислення залежить успішна кар'єра і повноцінне житті. Наприклад, в бізнесі вміння аналізувати, виділяти головне, аналізувати імовірне рішення та вміння переключатися на іншу проблему – єдина можливість стати успішним менеджером.

Стислість рекламної інформації – потужний інструмент продажів. Оскільки в рекламі акцент робиться на емоції, людина втрачає здоровий глузд і здатність аналізувати і частіше робить непотрібні покупки. Після у людини може з'явитися відчуття, що нею маніпулюють, але дати пояснення неприємного «післясмаку» складно, адже свідомість «затуманили» емоції.

Хтось запитає: «Ну, читаю я тільки заголовки новин і люблю ввечері розслабитися, гортаючи стрічку Інстаграма, невже це так страшно?». Ні, це не страшно, проте увага, як і м'язи, потребує тренування. Необхідно вміти адаптуватися в сучасному світі і приймати умови «гри», не втрачаючи при цьому захопленості і бажання пізнавати і аналізувати. Сучасні технології допомагають нам полегшити життя, спростити багато завдань, але невже нам потрібно спрощувати роботу нашого мозку?

Бакіров А.О.
НТУ «ХПІ»

ІСТОРІЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Ця робота присвячена актуальній в усі часи проблемі, а саме, яка ж історія нашої освіти. Беззаперечно можна стверджувати, що Україна має давні традиції освіти, витоки якої сягають Великокняжої України-Русі. Князь Київський Володимир Великий, за словами літописців «почав брати у визначнихлюдей дітей й давати їх у книжну науку». Варто звернути увагу, що перші школи були утворені при кафедральних церквах, вчителями й вихователями ставало освічене духовенство. Мережа шкіл княжої доби не обмежувалася Києвом, центром держави. Так відомо, що у 900 р. Нестор-Літописець здійснив подорож до Володимира-Волинського з метою «смотрєнія ради училищ і поставлення вчителів». Великий князь Київський Ярослав Мудрий вважається фундатором книжності, вченості і освіти в давній Україні-Русі. У 1037 році заснована перша відома в нашій державі бібліотека – Бібліотека Софійського Собору. За оцінками ряду дослідників вона налічувала понад 950 книг.

У розвитку освіти в Україні вагоме місце посідали запорізькі школи. Вони поділялися на січові, монастирські і церковно-приходські. На думку Д. Яворницького, більшість січового війська за своєю грамотністю і начитаністю стояла так високо, що переважала у цьому відношенні середній, а, може, і вищий стан людей свого часу. З 1616 р. Військо Запорізьке низове стає колективним членом Київського братства. Київська братська школа була створена у 1615 р.

У 1632 р. відбулося об’єднання шкіл у Київський колегіум, пізніше – Київську Мазепинсько-Могилянську академію, потім – Києво-Могилянську академію. Тут вивчалася слов’янська, грецька, латинська, польська, українська мови, риторика, філософія, математика (арифметика і геометрія),

астрономія, музика, богослов'я. До речі, всі останні дисципліни у той час викладалися і у славетному Кембриджі. Могилянка скрізь віки є найбажанішим закладом вищоїосвіти українців.

Слід зазначити, що вже наприкінці XVII ст. Україна мала розвинену освітню систему, що включала в себе початкову, середню і вищу освіту. Однак, на кінець XVIII ст. спостерігаємо вже іншу картину. Через закріпачення і розорення селян більшість сільських шкіл на Лівобережній та Слобідській Україні припинили існування. На західноукраїнських землях було організовано початкові (тривіальні) та неповні середні (головні) школи, де, як правило, навчали німецькою мовою. У кінці XVIII – на початку XIX ст. на території України з'являються перші університети. Найстаріший на західноукраїнських землях Львівський університет, який веде відлік своєї історії з 1661 р. До 1867 р. мовою викладання тут була німецька, пізніше – польська. На українських землях, які входили до складу Російської імперії, перші університети відкрилися на початку XIX ст. Значну роль у відродженні української культури відіграв Харківський університет, відкритий у 1805 р.

Передостанній, але значний період розвитку освіти припадає на період встановлення в Україні радянської влади .Дослідники говорять про успіхи в ліквідації неписемності, розвитку вищої школи, науки і техніки. У січні – квітні 1919 р. було проголошено основні принципи радянської системи освіти й виховання: загальність, доступність для всіх, безкоштовність і обов'язковість шкільної освіти. У післявоєнний період в Україні за короткий термін була відновлена освітня сфера, значно зміцнений сектор науки. Радянська наука мала пріоритетну роль у атомній енергетиці та ракетобудуванні, дослідженні космосу, створенні лазерів, розвитку біохімії тощо.

Не можна не погодитися, що здобуття Україною незалежності, розпад СРСР – докорінно змінили подальший процес реформування вищої школи, як і всієї сфери освіти. За роки незалежності України зроблено суттєві кроки в розбудові національної системи освіти. Рівень освіти населення в Україні є

одним з найвищих серед країн Центральної та Східної Європи, наші фахівці цінуються. Але низький рівень фінансування викладачів, низький рівень матеріально-технічної, особливо комп'ютерної бази навчального процесу, вимушене дистанційне навчання суттєво знижують якість та попит на освіту в нашій державі.

Безверха А.І.
НТУ «ХПІ»

СУЧАСНИЙ СТАН УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Актуальність даної теми полягає в тому, що українська мова поширюється в соціальному просторі. Сучасна наука, визнаючи залежність розвитку мови від розвитку суспільства, стверджує, що й мова, у свою чергу, впливає на розвиток суспільства та суспільної свідомості.

Першою і основною визначальною характеристикою сучасної мовної ситуації в Україні є подальше розширення поля її суспільного функціонування. З метою формування та здійснення державної мовної політики в Україні було утворено спеціальні державні органи й установи. Їх діяльність спрямована на створення умов для розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя, а також розвитку і використання мов національних меншин України.

По-друге, підростає покоління, яке з дитинства користується не просто українською мовою, а саме її літературним варіантом. Групи молодих людей, які є українськомовними з дитинства, нині поповнює освічена російськомовна молодь, яка робить вибір на користь спілкування українською.

До досягнень у мовній сфері в останні роки належать:

– ухвалення Закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної»;

– потужне зростання національного кіновиробництва;

– державна підтримка книговидання;

– запровадження квот для української мови на радіо і телебаченні.

В Україні вже рік як діє закон «Про забезпечення української мови як державної». Відповідно до закону, виключно українською в Україні мають бути реклама, діловодство, написи та афіші, обслуговування пасажирів, проведення спортивних заходів. Українська мова домінує в освіті, кінопрокаті, книговиданні та радіо, але здає позиції на телебаченні й у сфері послуг. Державною мовою повинні послуговуватися під час виконання службових обов'язків політики, чиновники, військовослужбовці, працівники медичної та освітньої сфери.

Отже, держава має постійно дбати про баланс інтересів між різномовними групами регіонів. А для цього потрібна виважена мовна політика, спрямована на розширення сфери функціонування державної мови як стрижня, серцевини нації, яка має єднати суспільство в одне ціле, а також гарантувати повагу й права мовам національних груп з тим, щоб забезпечити їхповноцінний розвиток та лояльність до України. Але й без активної позиції громадян у підтримці державної мови не обійтися. Наші громадяни повинні, нарешті, збагнути, що знання української мови їм вкрай необхідне.

Борисова А.В.

НТУ «ХПІ»

ЯК ПОДОЛАТИ КЛІПОВЕ МИСЛЕННЯ

Кліпове мислення – сприйняття інформації невеликими фрагментами або уривками, що запам’ятовуються без встановлення між ними логічних зв’язків. Мислення людини двадцять першого сторіччя набуло ознак кліповості з розвитком інформаційних технологій та закріпилося впливом ЗМІ, в яких інформація подається як послідовність короткотривалих кліпів.

Результатом кліпового мислення у молоді стає слабкий розвиток навичок аналізу, розлад уваги, втрата логічного і послідовного мислення, диспропорція формальних і реальних знань та значне зниження темпів їх засвоєння. Також це призводить до майже повної відсутності логіки й раціональних основ сприйняття, що вимагає термінового аналізу впливу новітніх технологій на формування світогляду особистості.

Більшість людей здатна набагато краще розуміти та запам'ятовувати образні або емоційні картини, ніж ланцюжок логічної послідовності. Перебуваючи в нескінченній гонитві за ідеалом логічного мислення, ми стали забувати, що не вся інформація надходить у бажаному покроковому порядку. Інформацію можна також представити серією короткотривалих образних пояснень – кліпів, які запам'ятовуються з великою ймовірністю через певну кількість повторів.

Кліпове мислення – досить складне явище, тому має не тільки негативні, але і позитивні сторони. Воно прискорює реакцію, допомагає адаптуватися до розвитку інформаційних технологій та розвиває багатозадачність.

Сучасне життя стало дуже динамічним та вимагає вміння швидко орієнтуватися, тож уміння миттєво реагувати стає надзвичайно цінним. Адаптація допомагає впоратися з напливом величезних обсягів інформації, а багатозадачність дозволяє виконувати одночасно декілька, здавалося б, несумісних завдань.

Не дивлячись на всі «за» та «проти», формування цілісної особистості, якій притаманне як послідовне, так і кліпове мислення, реальне. Найважливішим завданням стає запобігання й уникнення небажаних наслідків. Розглянемо декілька способів боротьби з негативними сторонами кліпового мислення:

1. Метод парадоксів

Пошук і прийняття суперечностей, думок, що розходяться з загальноприйнятими нормами та суперечать здоровому глузду. Цей метод

викорінює «споживацьке» ставлення до отримуваної інформації, змушує самостійно думати та розмірковувати.

2. Читання художньої та філософської літератури.

Художня література, на відміну від телебачення, що регулює сприймання глядача, примушує створювати образи самостійно. Також вважається, що читання філософських книг, статей і т.д., сприяє самостійному навчанню будувати логічні ланцюжки від загального до конкретного.

3. Дискусії, альтернативні точки зору.

Участь у дискусіях та обговореннях покращує критичне мислення людини, допомагає викликати бажання висловлюватися та розмірковувати.

4. Часткова заміна отримання, поглинання інформації.

Замінити зеппінг або гортання новин у соцмережах на перегляд повноцінних фільмів чи читання об’ємних текстів, заняття творчістю.

Кліпове мислення – наслідок розвитку суспільства, намагаючись захистити нашу психіку від різноманітних навантажень, воно стає перепоною до отримання навичок концентрації та аналізу. Тому кожен має витримувати баланс між кліповістю та зосередженістю під час вибудовування логічних послідовностей, що сприятиме всебічному та якісному розвитку навичок опрацювання інформації.

Васильчук В.В.
НТУ «ХПІ»

ЯВИЩЕ МОВНОГО ПУРИЗМУ

Історія мови тісно пов’язана з історією народу. Усвідомлення з боку етносу національної самобутності активізує, як правило, певні мовні функції: етнооб’єднувальну та етнодиференціювальну, коли на перше місце висувається ставлення мовця до мови, до її специфічності й оригінальності.

Але, коли окремі суспільні прошарки захоплюються культурою іншого народу, чужі слова починають жваво проникати до національної мови.

Пуризм(від лат. purus – чистий) – крайній вияв турботи про чистоту літературної мови, культури мови, орієнтування на встановлення суворих правил дотримання літературних норм, оберігання мови від впливу іншомовних запозичень, очищення її від нелітературних явищ. Пуристичні тенденції розвиваються тоді, коли національна мова зазнає значних зрушень під впливом суспільних чинників (війни, революції, активізація демократичних рухів тощо).

У європейській лінгвістиці термін «пуризм» використовують на позначення позитивних процесів у мові. Наприклад, на думку болгарських учених, пуризм – це прогресивне явище, яке є частиною національної боротьби народу за політичну та культурну незалежність.

Варто зазначити, що існують два види пуризму. Сербські та хорватські мовознавці, з одного боку, називають пуризм природним явищем, що виявляється в мовах, носії яких тривалий час перебували під впливом іншої держави. У цьому випадку пуризм зачіпає основу структури мови, при чому якогось розвиненого механізму створення «домашніх» конструкцій немає. Натомість створюється певний важіль автоматизму, за яким іншомовні слова перекладають власними відповідниками.

З іншого боку, пуризм може бути насильницьким. Це відбувається тоді, коли нові конструкції, хоча й походять із власних коренів, проте нагадують «дивну мову»й запроваджуються насильницькими методами, які врешті-решт викликають опір. Для назви цього виду пуризму, який характеризують як шкідливий, оскільки він поглиблює різницю між розмовною й літературною мовою, можна використати терміни «надмірнийпуризм», «гіперпуризм», «ультрапуризм», «псевдопуризм».

Славісти виокремлюють три фази пуризму як явища:

– пуризм як позитивне явище, що пробуджує прогресивні сили;
– етап застою (стагнації), коли розвиток припиняється;

– переродження пуризму в шовінізм.

Усі ці запропоновані етапи проходить, на нашу думку, «організований» пуризм, що є виявом мовного засилля. Для «природного» пуризму пропонуємо наступну періодизацію:

– початковий етап численних пуристичних виявів, для якого характерна велика кількість пропозицій слововживання;

– етап формування критеріїв, аналізу, добору мовних одиниць;

– заключний етап – утвердження норм.

Такий поділ ґрунтується на усвідомленні важливої ролі пуризму в процесі нормотворення, на відміну від названого надмірного він є прогресивним явищем.

З часу, коли українська мова стала державною, ставлення до пуризму змінилося. У сучасному мовознавстві пуризм здебільшого розглядають як явище багатогранне. Позитивне в пуризмі – прагнення залучити до вжитку якнайбільше власних мовних ресурсів, що безпосередньо впливає на самоусвідомлення нації, на її самоутвердження. Негативним у пуризмі є його надмірне прагнення очистити мову від усіх запозичень, не зважаючи на їх усталеність.

Отже, можна стверджувати, що пуризм, як специфічна форма ставлення особи та етносу до мовних норм, більш або менш активно виявляється на всіх етапах розвитку мови й посилюється в критичні, визначальні для нації періоди історії, хоча в кожному з них йому притаманні специфічні риси.

Гліщич С.

НТУ «ХПІ»

ПОЯВА СЛЕНГУ

Звертаючи увагу на статистику та за різними оцінками, на даний

моментів український національний, культурний та мовний простір все більше надходить продукт іноземного походження. Перш за все йдеться про культурно- інформаційну експансію західних країн, особливо США, бо все частіше молодь за допомогою соціальних мереж чи інших інформаційних джерел запозичує слова, вираження, здебільшого американського походження, таким чином створюючи своєрідний сленг. Також існує вплив на розвиток українського мовлення через запозичення багатьох мовних зворотів із Західних країн.

Чому ж сучасна молодь так активно використовує сленг? Можна виділити декілька причин. Часто у спілкуванні використовують сленг не тільки, щоб повідомити якусь інформацію, але також для висловлення своїх ідей, світобачення, певним чином виразити свою особистість. Крім того сленг використовується для так званого «влиття в колектив», щоб група, з якою ти спілкуєшся сприймала тебе як розуміючого співбесідника. Саме в такі моменти, коли ти спілкуєшся з окремим колом людей, можна почути значну кількість сленгових висловлювань, бо це створює емоційну атмосферу та дає змогу невимушено та коротко виражати свої думки. Для таких же цілей сленг використовується й у соціальних мережах, таким чином приваблюючи молодь та давати змогу бути в тренді.

За даними Національної ради з питань телебачення і радіомовлення, кількість вітчизняного продукту на загальнонаціональних українських телеканалах не перевищує 30%. Важливою умовою формування в Україні цілісного інформаційно-культурного простору має стати реалізація виваженої державної політики, яка б змогла створити умови для функціонування у суспільстві вітчизняних ЗМІ як важливого чинника формування і зміцнення національної свідомості громадян України.

Гончар І.С.
НТУ «ХПІ»

ПРОБЛЕМА ЗАПОЗИЧЕНЬ У СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Актуальність дослідження полягає у вивченні проблеми запозичення термінів економіки з інших мов та встановленні співвідношення національного та інтернаціонального у термінотворчому процесі.

У зв'язку зі зростанням політичних, економічних, культурних зв'язків України з іншими країнами посилився процес запозичення іншомовної лексики. У результаті в різних сферах науки і техніки або з'явилися нові терміни, або відбулося переосмислення наявних.

Поширеним є переосмислення значень наявних термінів, яке відбувається під впливом екстралінгвальних чинників. Наприклад, термін безробіття у Словнику української мови (1970 – 1980) зафіксований із таким значенням: «1. Стан, коли не всі можуть знайти роботу, мати постійний заробіток. 2. Брак роботи. 3. Незайманість роботою, якоюсь справою і т. ін., безділля». У Великому тлумачному словнику сучасної української мови(2005) термін безробіття визначається, як «соціальне явище, при якому певна кількість працездатних людей не може знайти собі роботу». Тобто сьогодні поняття «безробіття» розглядається не просто як стан, а як соціальне явище, за якого людина не може реалізувати себе.

Термінологія економіки має багато запозичених термінів. Найбільше серед економічних термінів запозичень з латинської мови, тобто латинізмів, наприклад: дебет, девальвація, індексація, ліквідність, субсидія. На другому місці – запозичення з французької мови: аваль, аванс, гарант, жетон, кадастр. Третє місце за чисельністю посіли англіцизми, оскільки англійська мова набула сьогодні статусу мови світового бізнесу: дисконт, бартер, бізнес, брокер, кліринг. На четвертому місці – терміни, запозичені з італійської

мови, наприклад, валюта, банк. П’яте місце посіли запозичення з німецької мови: вексель, індосат, корн. На шостому місці грецизми: базис, економія, іпотека,нумізмат. Сьоме місце – економічні терміни, запозичені з іспанської мови: ембарго. Восьме – запозичення з голландської мови: лаг.

Процес запозичення термінів відбувається через те, що ми не маємо власних одиниць на позначення тих чи інших спеціальних понять економіки. Тому українські мовознавці сьогодні активно працюють над вирішенням проблеми надмірного входження іншомовної (особливо англомовної) лексики до сучасної української мови загалом та українських терміносистем зокрема.

Однією з актуальних проблем сучасного українського термінознавства є встановлення оптимального співвідношення між національним і міжнародним утермінотворенні. Перед тим, як уводити чужомовну одиницю до системи української мови, варто спробувати пошукати серед національних термінів такий, який зміг би правильно відбити зміст нового запозиченого поняття або ж утворити синонім із національних мовних ресурсів, і саме такий термін використовувати як нормативний. Залишати ж запозичену термінологічну одиницю варто лише тоді, коли жоден із варіантів не підходить.

Таким чином, застосовуючи досвід світових мов-продуцентів і український історичний досвід, національну термінологію економіки можна зробити максимально досконалою.

Гунченко А.О.
НТУ «ХПІ»

ОСВІТА В УКРАЇНІ

За останній час освіта в Україні зазнала багатьох змін. Поява нових навчальних методів призвела до поліпшення освітнього процесу, який

повинен забезпечити більш високий рівень засвоєння знань. Саме в розвитку освіти криються великі можливості для підвищення інтелектуального потенціалу країни.

У 1569 р. до складу Польського королівства були включені Волинське, Київське, Брацлавське воєводства. Польські магнати, шляхта, і католицьке духовенство нехтували національними українськими традиціями, мовою та культурою. Але незважаючи на це, все ж в Україні відбулося відкриття першої друкарні І. Федоровим у Львові.

Наприкінці XVII ст. значний вплив на розвиток науки мав перший вищий навчальний заклад в Україні – Києво-Могилянська колегія, яка після стала академією. (1632р.). Академія зміцнила зв'язок з багатьма іноземними країнами (Франція, Італія, Англія і т. д.).

Крім привілейованих чоловічих навчальних закладів, відкривалися станові жіночі навчальні заклади – інститути шляхетних дівчат (1812 – 1838 рр.).

У 60–70-і рр. XIX ст. поступово формувалася система підготовки вчителів, зокрема для початкових шкіл. Були створені трирічні вчительські семінарії, а перший учительський інститут створено в Глухові.

З початку XIX ст. університети як центри навчальних округів сприяють швидкому розширенню мережі гімназій, ліцеїв, повітових і комерційних училищ, шкіл.

На початку XX ст. кількість студентів в університетах збільшилася. Соціальний склад студентства залишився переважно дворянсько-буржуазним, хоча після революції 1905 – 1907 рр. допускали вихідців з нижчих станів, крім вихідців з робітників, середнього і найбіднішого селянства. У цей же час почали створюватися вищі навчальні заклади для жінок, а після в Києві відкрили Вищі загальноосвітні курси для осіб обох статей.

І нарешті одним з найважливіших шляхів сучасного розвитку освіти в Україні, є приєднання України 19 травня 2005 р до Болонського процесу.

Отже, історія освіти в Україні тісно пов'язана з усією історією українського народу. Багатовікове існування в стані роздробленості, а також заснування перших навчальних закладів зробило сильний вплив на розвиток освіти.

Гуртова М. О.
НТУ «ХПІ»

ПОХОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПРІЗВИЩ

Сьогодні в Україні офіційно усталеним є тричленне найменування особи: прізвище, ім’я та ім’я по батькові. Саме прізвища ілюструють важливий інформаційний потенціал для багатьох галузей науки, бо репрезентують специфічну лексику й продуктивні словотвірні процеси часу їхнього формування, а також історичний, культурний досвід народу, його зв’язки з іншими етносами тощо.

Останні півстоліття відбувається розквіт антропоніміки. Окрім того, спостерігається посилений інтерес до вивчення сучасних, зокрема регіональних та історичних особових назв, осмислення загальнотеоретичних питань. Це явища не випадкові, а продиктовані насамперед науковими та практичними потребами, що свідчить про важливість антропоніміки не лише для мовознавства, а й для гуманітарних наук загалом.

Сучасне прізвище, як і повне офіційне найменування людини, що складається з імені, імені по батькові та прізвища, − явище нового часу. У минулому єдиних, уведених державою норм ідентифікації особи не існувало і в адміністративно-юридичній практиці для позначення людини використовували різноманітні мовні засоби. Українська культура багата на різні прізвища, тож розгляньмо найвідоміші за походженням групи.

Процес виникнення й усталення прізвищ як окремого класу спадкових найменувань людей охоплює великий проміжок часу. Раніше спадкові родові

назви виникли в середовищі вищих верств феодального суспільства − князів, магнатів, власників земельних володінь і маєтків. Уже джерела XVI ст. фіксують такі князівські найменування, як Андреи Михайловичі Сангушкович'ь Каширский. Другу частину цих найменувань дослідники кваліфікують як родову прізвищеву назву, тобто вона позначала Андрія Михайловича з роду Сангушковичів каширських.

Поширеним типом спадкових іменувань князівських і шляхетських родів були наймення, що утворювались від назв населених пунктів за допомогою суфіксів -ський, -цький, -зький. У сучасному українському антропоніміконі прізвища на -ський, -цький, -зький належать до найпоширеніших, посідаючи третє (після прізвищ на -енко та -ук, -чук) місце.

Низку досліджуваних від топонімічних найменувань наводить у своїй монографії з антропонімії XVI ст. Р. Й. Керста: князь Порицький (Порицьк – містечко у Володимирському повіті), князь Буремський (Боремель, Боремля – містечко у Дубнівському повіті), пан Ощовський (Ощов – село у Володимирському повіті) тощо.

Соціально маркованим у минулі епохи був ще один словотвірний тип найменувань, що згодом закріпились як прізвища − прізвищеві назви на -ович, - евич,-ич, що генетично пов'язані з іменами по батькові. Переважна більшість прізвищ на -ович, -евич -ич, походить від різних форм імені: Андрухович, Антонич, Антонович, Базилевич, Давидович, Філевич та ін., що підтверджує їх безпосередній зв’язок з патронімами. Оскільки імена по батькові цього типу побутували в середовищі шляхти та міщанства, слід припускати, що й у ролі спадкових родових назв найменування на -ович, -евич, -ич, закріпилися насамперед серед привілейованих верств населення.

Що ж стосується утворень на -ук (-юк), то вони зустрічаються як найменування за батьком уже в джерелах XVI ст. на території Західної України: Сенко Павлюкъ та ін. Як і патроніми на -енко, іменування по батькові на -ук (-юк) протягом XIX ст. переходять у розряд спадкових

прізвищ.

Надзвичайне розмаїття типів українських прізвищ виявляється й у великій групі найменувань, що вказують на ремесло, професію, вид заняття. Так, прізвиськами теслярів були Дубогризенко, Короцюпенко, Корощупенко; мельників − Мукосієнко. Крупидеренко, Жорноклевенко тощо.

Також окремо виділяють прізвища, походження яких пов'язане з перебуванням їх перших носіїв у Запорізькій Січі: Запорожець, Пушкаренко, Гармаш, Хорунженко, Довбиш.

Вуличні прізвиська, значна частина яких побутує сьогодні в поважній ролі офіційних прізвищ, належать до найколоритнішої групи особових найменувань. Вони є своєрідною енциклопедією народного побуту, звичаїв, духовної культури. У них яскраво відбився національний характер українця, його схильність до жарту, дотепу, веселого, влучного слова. Значеннєвий діапазон прізвищ, які походять від вуличних прізвиськ, є надзвичайно широким. Вони могли вказувати на якусь рису зовнішності або вдачі першого носія прізвиська, наприклад: Білоус, Безпалько, Довгань, Стогній, Шумило.

Отже, за кожним українським прізвищем криється не тільки історія роду носія, а й характер, темперамент та душа українського народу, десятки років заховані в прості склади. Таким чином, можна стверджувати, що дослідження походження прізвищ – це процес, який стосується не тільки мовознавчих наук,а й історії та культурології.

Дементʼєв Д.І.
НТУ «ХПІ»

ЛОГІЧНІСТЬ МИСЛЕННЯ ТА КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ

Культура мовлення – це система вимог, регламентацій стосовно вживання мови в мовленнєвій діяльності. Поняття культури мови охоплює

ступінь ознайомлення суспільства з мовними нормами, вміння свідомо використовувати нормативні форми і вислови, критично ставитися до порушення норм, здатність висловлювати думку ясно, стисло, зрозуміло, логічно.

Першою умовою логічності мовлення є логічність мислення, логічність міркувань, це етапи розгортання думки. Вміння дисциплінувати своє мислення, міркувати послідовно, спиратись на попередні етапи думання, розвивати наступні, шукати джерела і причини явищ, висувати положення (тези), давати обґрунтування і пояснення фактам, вмотивовувати висновки, все це необхідні умови логічності мовлення, а значить, і високої культури його. Адже без культури думання не може бути культури мовлення. О. Гончар писав: «Убога стилістика найчастіше є породженням убогої думки».

Другою умовою логічності мовлення є знання мовцями мовних засобів, задопомогою яких можна точно передати предмет думання і саму думку про нього, якими можна забезпечити смислову зв'язність мовлення, уникаючи, таким чином, суперечливості у викладі матеріалу. Тобто кожен мовець повинен володіти не тільки логікою мислення, а й логікою викладу думки. Логіка викладу думки залежить не тільки від логіки мислення, а й від ситуації спілкування, від рольових характеристик співбесідників, від призначення і метиспілкування.

Найчастіше порушення логіки мислення та мовленнєвої культури проявляється під час емоційних подій, наприклад, дискусій.

Культура мовлення під час ведення дискусій – це публічний діалог, у процесі якого зіштовхуються різні, протилежні точки зору. Метою дискусії є з'ясування і зіставлення позицій, пошук правильного рішення. Дискусія – один з видів суперечки. Культура мовлення в першу чергу стосується використання необразливих, дипломатичних формулювань, вміння висловлювати лаконічно свою думку, не припускатися двозначного трактування своїх висловлювань і позицій. Не можна у жодному разі під час дискусій використовувати недозволені методи ведення суперечок: ображати

один одного, натякати на якісь певні негативні сторони один одного, не маючи конкретних доказів чи відносячи до суперечки речі, які не мають логічного відношення до розглядуваних питань.

Найчастіше люди не дотримуються норми культури мови та висловлюють свої позиції скаргами, ображаннями, бо люди звикли вирішувати свої проблеми саме так. Але ми повинні вміти поважати інших. Поважати

інших у першу чергу означає поважати себе. Проявляючи все добре, що є в нас самих (щирість, добро, турботу, ввічливість, толерантність) до інших людей, мизвичайно отримаємо відповідну зворотну реакцію.

Подоланню проблеми буде сприяти освітня діяльність не тільки в закладах освіти, але й у засобах масової інформації, яка має на меті дисциплінування мислення, піднесення рівня знань про мову, їх пропаганду й закріплення мовних норм. Вона повинна охоплювати лексико-фразеологічну, граматичну, орфоепічну та орфографічну норму, тобто вживання слів, їх форм, звуків, звукових комплексів, синтаксичних конструкцій відповідно до усталених норм, усунення мовних помилок, невиправданих запозичень, невдалих неологізмів, чужорідних елементів, вульгаризмів, тощо. Естетику мови, тобто здатність відчувати її красу, вишуканість, довершеність.

Дибок С.Є
НТУ «ХПІ»

МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ ЯК ЗАСІБ КОМУНІКАЦІЇ

Ще десятиріччя тому, незважаючи на наявність своєрідного сленгу серед молоді, ніхто не міг припустити, що ця молодіжна термінологія так швидко інтегрується у засоби масової інформації. Науковий розгляд молодіжного сленгу в мові масових комунікацій є важливою задачею, бо через інформацію, що надається широкому загалу, мас-медіа впливають на

суспільство, його світосприйняття, мислення, формують культурно-ціннісні орієнтири, регулюють відносини між людьми.

Актуальність обраної теми визначена фактом низької зацікавленості сучасних лінгвістів й журналістів у вивченні питання стосовно використання та поширення такої складової мови, а отже й сфери масової комунікації, як сленг.

Оскільки молодь є численним та соціально активним прошарком будь-якого суспільства, відбувається кругообіг: через молодь сленг потрапляє до засобів масової комунікації, які, в свою чергу, ще більше популяризують його не лише серед молоді, а й серед іншої частини населення, а відтак сленг стає не тільки елементом мовного середовища, а й елементом культури суспільства.

Молодіжний сленг, як і будь-який інший лінгвістичний вияв соціальних відносин, фактично являє собою лише певну лексикологічну систему, що базується на фонетичній та граматичній основах загальнонаціональної мови. Особливістю сленгового активного словника є розмовне, а інколи й грубо- фамільярне забарвлення. Сленгові номінації, в свою чергу, розділені на дещо абстрактні семантичні поля, що обслуговують певну сферу діяльності людини або виступають в якості описових характеристик. Найбільш розвиненими семантичними полями є: «Людина», «Зовнішність», «Одяг», «Житло»,

«Дозвілля» і так далі. Цей перелік не має закінчення, адже молодіжний сленг охоплює майже всі галузі життя, змальовує всі ситуативні варіації розвитку подій, крім нудних, оскільки сленгове слово все ж таки є результатом емоційного персоніфікованого ставлення мовця до предмета розмови.

Сленг робить мову більш компактною, конкретною, а також служить своєрідним знаком приналежності до певного соціального середовища. Істотною відмінністю сленгу є підвищена емоційність, тенденція "стислості" в словах та виразах, а також те, що сленг "обслуговує" вузьке коло людей.

Також молодь завдяки сленгу виражає власні емоції.

Молодіжні сленгові номінації демонструють рівень культурних вподобань, інтересів, смаку та потреб їх носіїв. Фактично сленг відображає особливості світосприйняття та свідомості молоді, що виявляється в саркастично-критичному сприйнятті дійсності та травестіюванні офіційних мовних норм.

Сленг – багатофункціональний. Перш за все, він дає іронічний ефект – вже за способом словотворення він призначений саме для сленгу. Таким чином,можна стверджувати, що сленг – це невід'ємна частина мови.

Дмитрова Ю.Р.
НТУ «ХПІ»

УКРАЇНСЬКІ ПРІЗВИЩА

Тема «Походження українських прізвищ» є актуальною, бо нам, українцям, важливо знати, як почали формуватися українські прізвища, і це є якневідмінна частина нашої історії. Деякі утворилися внаслідок проживання на певній території, з літопису ми знаємо Ярослава Мудрого, Володимира Великого, отже, дехто мав додаткове ім’я – характеристику на уславлення своїх чеснот, або наприклад: Гутник, Мельник – походження з давніх професій. Внаслідок спорідненості мов – української з російською та білоруською, деякі змінилися та постійно редагуються. Мета моїх тез – дослідити формування та удосконалення українських прізвищ.

Що таке прізвище? Що воно означало в давні часи? Прізвище – це мовний знак, за допомогою якого ми розрізняємо людей, знак, що закріплює родові зв'язки. Прізвище потрібне у школі, в університеті, при прийомі на роботу чи отриманні зарплати тощо. У XIX ст. головне значення цього слова: «сім'я», «сімейство», «рід», «покоління». Слово «прізвище» у сучасному житті є родовим іменем, тобто іменуванням родини. Головним

створенням додаткового імені – називати сімейство в цілому. Під назвою «прізвище» також могли вживати термін «прізвисько», тобто неофіційне іменування, яким середовище індивідуалізує або характеризує особу.

Які відмінності та яке формування імені родини? Обов'язковими спадковими родинними назвами, які додаються до особового імені, в Україні прізвища стали тільки на межі XVIII – XIX ст. Вони мають різноманітну морфологію формування та різні джерела походження, інколи за прізвищем можна визначити ймовірний регіон або навіть місцевість України, з якої походив предок певної людини, також можна так дізнатися про його рід занять, належність до козаків чи церковнослужителів, звання, чин або особливу прикмету, давність прізвища.

Так походження в прізвищах суфіксів -енко та -єнко з Наддніпрянщини згадується переважно з часів козаччини, або це означало відтінок поваги, в значенні «чийсь син» суфікси -ук, -юк найпоширеніші на Західному Поліссі, Волині та Поділлі, -ський, -цький, шляхетські прізвища (Вишневецький, Шептицький, Острозький, Хмельницький) вказували на родовий маєток,в деяких випадках -ий, якщо в корені географічний об'єкт (Яровий, Загребельний), -евський, -євський (переважно шляхта). -ник, -нік (переважно професії), -хно (згрубілі форми власного імені) та інше.

Також для будови прізвища існують схеми:прикметник + іменник (Голобородько, Кривоніс, Криворучко); дієслово + іменник (Нагнибіда, Непийвода, Перебийніс); іменник + дієслово (Муковоз, Пивовар). Існують види імені родини: боярсько-шляхецькі та козацько-дворянські (Вернадський, Виговський, Вишневецький), козацькі(Товчигречка, Убийвовк, Убийкінь), патронімічні та матронімічні (Янко, Яким) , прізвища, утворені від професій, виду діяльності, чи за соціальним станом (Бровар, Гончар), топонімічні (Миргородченко, Харковченко), етнонімічні (Поляк, Турчин), прізвища, утворені від індивідуальних ознак особи (Бігун, Скачко), побутові (Голос, Брова), метеорологонімічні (Хмарук, Вітрюк), флоронімічні (Вишняк, Перчик), анімалонімічні (Козленко, Лошак).

Отже, українські прізвища – це одне із джерел вивчення історії рідного краю, мови та культури. Ми розібрали, яке значення набували прізвища у давні часи та яке мають зараз. Це неодмінно важлива для кожної людини та родини. Ми охарактеризували саме поняття «прізвище», різновиди, побудову давнього додаткового імені та розібрали їх на прикладі.

Іваненко К.О.
НТУ «ХПІ»

ЕМОЦІЙНО-ЕКСПРЕСИВНА ЛЕКСИКА В ПОЕТИЧНОМУ МОВЛЕННІ(НА МАТЕРІАЛІ ТВОРУ «ПАВЛІК МОРОЗОВ. ЕПІЧНА ТРАГЕДІЯ» ЛЕСЯ ПОДЕРЕВ'ЯНСЬКОГО)

Сучасна українська література увібрала в себе найрізноманітнішу лексику, яка здатна передавати значно ширшу інформацію, семантично більш значущу, ніж експресивно нейтральні слова. Емоційність та експресивність одна із ознак художнього стилю, які впливають на читача.

Актуальність дослідження полягає в тому, що експресивність є однією з найскладніших лінгвістичних категорій, що супроводжує пізнання об'єктивної дійсності та відображає зміст індивідуальної свідомості носіїв певної мови. Мета дослідження – проаналізувати емоційно-експресивну лексику у творі ЛесяПодерев'янського.

У сучасному мовознавстві існують різні підходи, щодо тлумачення термінів «експресивність» та «емоційність». «Лингвистический энциклопедический словарь» подає таке визначення: «Експресивність (від лат. expression –вираження) – сукупність семантико-стилістичних ознак одиниці мови, які забезпечують її здатність виступати в комунікативному акті як засіб суб'єктивного вираження ставлення мовця до змісту чи адресата мовлення». Емоційність – це один із різновидів, найважливіша складова частина експресивності. Лінгвісти виділяють два типи емоційно забарвлених

слів, що функціонують у сучасній українській мові. Емоційні лексеми першого типу – це слова, що виражають поняття й емоції водночас. Їх В. А. Чабененко поділяє, у свою чергу, на два розряди: 1) слова, які називають певні емоції та переживання; 2) слова, у значенні яких є емоційно-оцінний компонент. Отже, експресивність, як лінгвостилістичне явище, значно ширше емоційності: емоційність – це один із різновидів, найважливіша складова частина експресивності. Одним із представників сучасної української літератури, який яскраво використовує різноманітну емоційно-експресивну лексику у своїх творах є Лесь Подерев'янський. Серед цієї лексики поширені нецензурні та лайливі слова, які передають негативні почуття: «Мій любчику, яка херова жизнь!» «Хай говно затопить нашу хату…» Мій чоловік алкаш і бабнік, два сини, епіческі герої (бодай би їх побили метастази)..» «Мудило ти!»

Важливу роль у створенні емоційної експресивності тексту відіграють так звані пестливі суфікси: «…совушка, не плач..» « Павлуша старшенький, то йому і душити..» А піде в монастир і стане діток учити…» « Маленьке козенятко Іванушка…»

За допомогою експресивності автор увиразнює своє мовлення, виражає власні думки та переконання, характеризує персонажів, ситуації, події та впливає на сприйняття читачів.

Калашнікова Д.М.
НТУ «ХПІ»

КУЛЬТУРА МОВИ ТА МОВНІ НОРМИ

У наш час культура мови знаходиться на низькому рівні. Її атакують слова-паразити, нелогічні словосполучення та невміння людей спілкуватися один з одним правильно. Всупереч мовним нормам, люди все одно продовжують розмовляти так, як їм простіше, не дивлячись на те, як це

виглядає.

Розвивати культуру мови вкрай важливо тому, що вона показує духовне обличчя людей. Сьогодні одна людина почне говорити з помилками та паплюжити рідну мову, а завтра їх буде вже п'ять. А через кілька років пропаде та харизма і багатогранність мови, в яку колись закохався великий поет Т.Г. Шевченко. У цьому відношенні справедливі слова О. Гончара: «Той, хтозневажливо ставиться до рідної мови, не може й сам викликати поваги до себе». Культура мови та мовні норми вже тривалий час привертають увагу лінгвістів. Вивчення норми як історичного «феномену» ще в XX столітті започаткували представники Празького лінгвістичного гуртка Вони визначили норму «як сукупність структурних засобів, регулярно уживаних певним мовним колективом». Аналізові літературних норм української мови було присвячено збірник «Культура української мови» (1931). Основні ознаки культури мови: точність, виразність, правильність, ясність, чистота, різноманітність, естетичність та логічна послідовність.

Літературна мова існує в усній та писемній формах. Кожна з цих форм поширена в сучасному мовленні та кожній з них властиві свої норми, проте кожна з них має й свої особливості. Усна форма допомагає людям порозумітисьта використовується для побутових потреб людини, а письмова функціоную у різних сферах, наприклад у державній, культурній та науковій діяльностях.

Отже, культура мовлення передбачає дотримання мовних норм, а також дотримання мовленнєвого етикету. Сучасне суспільство не може існувати без мови, але вкрай важливо оберігати нашу мову, та зберігати її такою ж гарною та мелодійною, якою вона була сотні років назад. Питання взаємодії мови й культури, а також їх збереження, входить у коло питань, що становлять науковий інтерес для фахівців – культурологів, лінгвістів та філософів. Ці науковці, як і всі українці, зацікавлені в тому, щоб передати цей безцінний скарб, нашу співучу мову, своїм нащадкам та зберегти її красу

та національну ідентичність. Тому що мова – не тільки засіб спілкування, а і пам’ять про історію нації, здобутки культури та досвід наших пращурів.

Киричик О.Р.
НТУ «ХПІ»

ПОЯВА УКРАЇНСЬКИХ ПРІЗВИЩ

Мабуть, мало хто знає, що українське прізвище чи не найстаріше в Європі. У всякому разі в XVII ст. мало чи не всі українці мали прізвища. Для порівняння, французькі простолюдини отримали прізвища лише на початку XIX ст. завдяки указу імператора Наполеона Першого. Російські селяни отримали прізвища лише після Реформи 1861 року.

Боярсько-шляхетські та козацько-дворянські прізвища: Вернадський, Виговський та козацькі прізвища (походять від прізвиськ простих козаків): Верниволя, Закривидорога (дуже численною групою українських прізвищ є прізвища, які походять від вуличних прізвиськ, їх особливо багато в центральній та східній Україні, бо вони, як правило, давалися в середовищі запорозьких козаків, які були майстрами давати вигадливі прізвиська. Наприклад: Заїка, Гикавка, Чмих, Будяк).

Патронімічні та матронімічні прізвища (утворені від особових власних імен). Ім'я переважно батька, матері або діда трансформувалося в прізвище нащадків (інколи спочатку в прізвисько, а потім – прізвище).

Утворені від арабських, болгарських, єврейських, калмицьких, кримськотатарських, мадярських, молдавських, німецьких, польських, російських, румунських, чеських імен та утворені від давньоукраїнських особових імен слов'янського походження.

Дуже широке коло українських прізвищ сформоване за професійною ознакою: Ткаченко, Смоляренко, Коваленко, Мельничук, Чумак, Смоляр, Коваль, Швець.

Прізвища, які походять від назв тварин, птахів та риб. Їх прийнято називати анімальними (від англійського слова animal – тварина). Такими є прізвища: Тур, Вовк, Ведмідь. Як правило родини несли їх як прізвиська з часівкнязівської доби аж поки вони не стали прізвищами.

Розглянемо прізвища, що походять від хатніх предметів та назв наїдків. Тут показовими є прізвища: Макітра, Бульба, Бараболя, Марципан, Сковорода.

Назви рослин також дали українцям кілька прізвищ: Береза, Тополя, Осика.

Назви народів також стали джерелом творення прізвищ. Так старі назви наших найближчих сусідів турчин (турок), лях (поляк).

Слід також згадати прізвища, які походять від назв військових звань. Тут вочевидь найпершим має бути Гетьман. Далі йдуть Полковниченко, Хорнужий, Сотник, Солдатенко. Церква також залишила слід в українському формуванні прізвищ: Дяк, Співак, Понаморенко.

Особливо слід відзначити прізвище осіб духовного звання, які надавалися церковними ієрархами після закінчення семінарій та Могилянської Академії в XVIII – XIX ст., наприклад, такі прізвища як Вознесенський, Нікольський.

Є ще одна група прізвищ, які давалися у XVIII ст. тим, хто мав проблеми з законом або просто бродив по світу. Такими є прізвища: Левенець, Дейнека, Гайдамака, Сердюк. Прізвища утворені на соціальну тематику: Бояр, Бояренко, Бояршин, Бояришин, Боярин, Боярчук.

Прізвища, утворені від індивідуальних ознак особи.Загалом, прізвища формувалися від фізичної чи психічної властивості особи – від особливої риси характеру, фізичної (фізіологічної) вади, системно виконуваної дії, зовнішньоговигляду тощо: Сосюра (Сосюренко, Сосюрченко).

На закінчення огляду шляхів формування українських прізвищ слід зазначити факт спотворення питомо українських прізвищ або самими носіями, або писарями. Такі прізвища як Міняйлов, Шумилов, Плужников,

Рижков, утворені шляхом дописування російського суфіксу «-ов» або самими носіями, які з малоросів переходили у великороси, або писарями-державниками. Нині російські прізвища як Шевчєнков, Лучєнков, Іванєнков, Колєсніченков утворені в часи загальної паспортизації під час реформи 1861 року.

Кожеурова К.О.
НТУ «ХПІ»

ЯВИЩЕ МОВНОГО ПУРИЗМУ

У процесі розвитку будь-якої мови на якомусь етапі серед свідомих представників мовної спільноти неодмінно з'являється прагнення до очищення рідної мови від слів іншомовного походження. Розвиток сучасної української мови визначається переосмисленням якості її моральних цінностей з боку суспільства. У зв'язку з культурними традиціями чи ідеологічними намірами, а також соціально-політичною ситуацією в країні, тенденція до очищення рідної мови від чужомовних елементів або неологізмів час від часу зростає. Це явище називається пуризмом. Просто кажучи, пуризм [франц. purism – чистий]– це прояв чистоти літературної мови, мовної культури, турбота, спрямована на визначення суворих правил літературних норм. Також це надзвичайне бажання захистити її від зовнішніх впливів, очистити від явищ діалектизмів, просторіч, неологізмів, вульгаризмів тощо. Він необхідний для життя, існування та розвитку мови.

Позитивною рисою пуризму є пропаганда виразних засобів рідної мови, використання лексичних, фразеологічних, граматичних можливостей для передачі нових понять. Бажання використовувати багато власних мовних джерел, які безпосередньо впливають на самосвідомість та самоствердження нації.

Негативні пуристичні тенденції часто проявляються у неприйнятті

нового, надмірному бажанні очистити мову від усіх запозичень, що також руйнує мовну систему.

Сьогодні в лінгвістиці немає єдиного погляду на поняття норми; суперечка виникає також щодо пуризму. У радянській лінгвістиці пуризм розглядався лише як негативне явище. В останні роки в лексикографічних виданнях було запропоновано різні визначення поняття «пуризм»: тлумачні словники використовують майже незмінне негативне тлумачення радянської епохи; але сучасні філологічні енциклопедичні видання характеризують його якбагатогранне загальнокультурне явище.

Ставлення до пуризму, оскільки українська мова стала державною, змінилося. Справедливо виникає питання про те, якою мірою пуристичні тенденції минулого можуть впливати на формування сучасного терміна.

З одного боку, демократичні зміни в Україні, піднесення національної самосвідомості стали характерною рисою 90-х років, з іншого боку, повна русифікація нашої термінології призвела до бажання замінити її. Загалом історія української мови показала, що потік іноземних слів, іншомовних виразів, іншомовних конструкцій їй не шкодить. Так, у XVI, XVII, XVIII століттях українська мова була широко відкрита для запозичень з польської мови. Частину прийняли, інші слова відкинули на користь української мови. Однак вигоди були очевидні, адже в XIX – на початку XX століття було зроблено багато щодо покращення чистоти української літературної мови.

Якщо таке станеться і зараз, у контактах між різними мовами не буде нічого шкідливого, і вони можуть принести лише користь.

Таким чином, у двомовному середовищі явища запозичень, діалектизмів та русифікації навряд чи вдасться повністю усунути, але якщо ця боротьба не буде проводитись, українська мова, швидше за все, втратить свою та самобутність. Пуризм жодним чином не можна трактувати як лише ознаку більш ранніх періодів, бо це активна складова сучасного мовотворення. Як результат, відродження пуризму в Україні – природнє явище, але воно не повинно бути сліпим та агресивним.

Корецька А.О.
НТУ «ХПІ»

СУРЖИК ЯК ПРОБЛЕМА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Українська мова увесь період свого існування зазнавала значного впливу інших культур, діалектів та мов. Були навіть моменти, коли вона знаходилася на межі знищення і могла просто зникнути з нашого життя, залишившись тільки у творах. Українська мова має тяжку долю, в історії є багато подій, що демонструють ганебне ставлення до неї. Прикладами цього є знищення пам'яток літератури та культури України, запровадження жорстокої цензури та видання певних законів, які обмежували свободу української мови, таких як циркуляр 1863 року про призупинення друкування українською мовою, який був таємно розісланий міністром внутрішніх справ Петром Валуєвим, а також Емський указ Олександра II, випущений у 1876 році.

У сучасній Україні не існує таких офіційних заборон, але країна зіткнулася з не менш серйозною проблемою, яка досить стрімко знищує красиву літературну мову. Суржик все більше і глибше проникає в життя середньостатистичних українців.

Зазвичай процес взаємопроникнення слів з однієї мови в іншу є природним. В українській мові існує багато стандартизованих русизмів, полонізмів, германізмів, тюркізмів, запозичень з інших європейських мов, які потрапили до нашої мови завдяки певним історичним подіям та перерозподілу територій України. За підрахунками фахівців, близько 10% слів нашої мови – це іноземні запозичення. Однак коли слова з іншої мови використовуються бездумно, безсистемно, а їх значення спотворюється, це не повинно бути нормою, оскільки це поступово руйнує первісний вигляд мови.

Мовне явище, яке називається суржик, належить до специфічної форми

мови в Україні. Його національна та соціальна природа відображена в самому терміні, запозиченому із сільськогосподарської лексики, що означає суміш пшениці та жита, жита та ячменю, ячменю та вівса тощо, борошно з такої суміші. Також термін «суржик» означає мову, в якій елементи двох або більше мов штучно поєднуються, не дотримуючись норм і правил літературної мови.

Двомовні сім'ї, багатонаціональні групи, транспорт, магазини, лікарні, навчальні заклади – це все є звичайним середовищем розповсюдження та існування суржику. Найприємніші умови для формування суржику, звичайно, створюються сімейним спілкуванням. Однак більшу частину свого життя діти проводять у сучасних школах, де вони також стикаються з проблемою вимушеної двомовності, не маючи при цьому певного рівня володіння ані російською, ані українською літературною мовами.Отже, суржик активно функціонує, використовується і глибоко вкорінений у всіх куточках українського мовного простору. Найбільша проблема існування суржику, яку я можу визначити, полягає в тому, що люди не бачать проблеми у його вживанні, у суспільстві немає усвідомлення того, що він знищує українську мову, і таким чином вона може незабаром зникнути, залишаючись лише мовою історії та мистецтва.

Корнієнко І. Д.
НТУ «ХПІ»

ВЗАЄМОДІЯ МОВЛЕННЯ ТА МИСЛЕННЯ

Мислення нерозривно пов'язане з мовою та мовленням. Думка об'єктивується у мові та мовленні. При цьому, мовлення є способом, а мова – засобом вираження думки і формою її існування. Кожна окрема думка виникає і розвивається безпосередньо у слові, а вдало підібране слово вдосконалює, уточнює та конкретизує думку.

Чи залежить від конкретної мови мислення її носіїв? Певною мірою людина перебуває під владою конкретної мови, яка є для даного суспільства засобом вираження. Ми бачимо, чуємо і сприймаємо дійсність так, а не інакше передусім тому, що мовні норми нашого суспільства сприяють певному вибору інтерпретації.

Один з видів мовлення – внутрішнє мовлення (без звуків). Воно є формою існування внутрішніх мисленнєвих дій, і саме тому процес перетворення зовнішніх дій у мисленнєві, проходячи ряд етапів, про які вже йшлося, обов'язково завершується етапом, коли дія коментується й контролюється за допомогою мовлення не зовнішнього (промовляння вголос), а внутрішнього, часто скороченого й згорнутого. Мисленнєва дія, думка часто розгортається як таке зіткнення різних позицій і підходів, яке відображається й у внутрішньому мовленні. Перехід від думки до внутрішнього мовлення й від останнього до мовлення зовнішнього, повноцінного вербалізованого вираження думки – процес не тільки не прямолінійний, а загалом такий, що не може бути описаний на площині. Навіть більше: щоб його описати, недостатньо і трьох вимірів

простору. За влучним висловом Л.С. Виготського, думка нависає хмарою змісту і може або пролитися, або не пролитися дощем слів.

Проілюструвати сказане можна не тільки на прикладах написання художніх творів, а й на відомій майже кожному ситуації оволодіння іноземною мовою, перших спроб спілкування нею. Людина може мати досить вагомий запас слів, знати граматику й синтаксис, отримувати позитивні оцінки в навчальних умовах і при цьому принципово не володіти навичками так званого активного мовлення. З психологічної точки зору це означає, що не сформоване вміння виражати свої думки в новій знаковій системі, якою завжди є нова мова.

Саме в значенні слова криється вузол тієї єдності, яка називається мовленнєвим мисленням. Це відбувається тому, що значення слова – явище мовленнєве й мисленнєве водночас тобто належить як до сфери мовлення,

так і до сфери мислення. Разом з тим значення слова – єдність не тільки мислення і мовлення, а й єдність узагальнення і спілкування, комунікації і мислення.

Процес розуміння мовлення тісно пов'язаний з ширшою проблемою розуміння людиною, яка спілкується, не тільки слів, речень, а й того, що стоїть за ними, – думок, намірів, мотивів, ставлень. Однак слово, як кажуть, для того й дається людині, щоб вона все це приховувала. Про глибину проникнення в завуальований зміст, тобто про можливості розуміння мовлення, психологи дізнаються завдяки такій методиці, як, наприклад, методика визначення рівня розуміння смислу прислів'їв.

Отже, наголошуючи на специфічній взаємодії мови і мислення, німецький філософ Й. Діцген зазначав, що «мислення слугує художником, за допомогою якого можна відобразити світ, а мова є своєрідним пензлем для цього художника, яким він змальовує загальну спорідненість усіх речей», саме тому мислення людини не існує поза мовою.

Коріненко М.Є.
НТУ «ХПІ»

УКРАЇНСЬКІ СЛОВНИКИ З ФІЗИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX – ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ XX СТОЛІТТЯ

Розвиток, який спостерігаємо сьогодні у сфері науково-технічної термінології, був би неможливим без плідної термінотворчої праці попередніх поколінь учених. Українська термінологічна лексикографія в галузі природничих наук має вже майже півторастолітню історію. У липні 1861 р. журнал «Основа» надрукував статтю М. Левченка «Заметка о русинской терминологии», до якої було додано російсько-український словник, де вперше зафіксовано й фізичні терміни. Перші спроби систематичної термінологічної праці в Україні можна віднести до 80 – 90 рр.

XIX століття. Вони пов'язані з діяльністю Наукового товариства ім. Шевченка у Львові. Творення національної наукової термінології стала одним із головних напрямів діяльності НТШ, а робота над українськими природничими термінами – цариною його математично-природописно-лікарської секції, що видавала свій

«Збірник» (1897 – 1939). Саме на сторінках цього видання, у 1894 р. були надруковані «Додатки до руської термінології» І. Пулюя, що містили понад 60 фізичних термінів. Ця робота була першою спробою утворити українські фізичні терміни.

Українська державність 1917 – 1920 рр. дала могутній імпульс для творення національної фізичної термінології. Цьому сприяло заснування у 1918 р. Термінологічної комісії, а згодом Інституту української наукової мови (ІУНМ ВУАН), що сформував теоретичні та методологічні засади науково-технічної мови. Особливе місце в процесі вироблення української національної наукової термінології займають лексикографічні праці О. Курило, Т. Секунди, В. Фаворського. Це три кити, на яких фактично постала українська фізична терміносистема.

«Словник української фізичної термінольогії» (1918) О. Курило був перекладним і містив понад три тисячі словникових статей. Словник О. Курило був витриманий в руслі постулатів теорії терміна, розроблених членами НТШ.

Це розумне поєднання українських та інтернаціональних елементів у термінотворенні. Багато термінів, запропонованих О. Курило, увійшли у фізичну терміносистему української мови і функціонують у ній. «Німецько-російсько-український словник термінів» (1925) Т. Секунди охоплював відповідники до німецьких термінів з праці Ляуенштайна «Механіка», а також містив термінний матеріал, який зібрав сам автор (близько 800 одиниць). Словник Т. Секунди був вдалою спробою творення назв фізичних понять на національній основі. «Словник фізичної термінології» (1932) за редакцією В. Фаворського вирізнявся масштабністю опрацьованого матеріалу.

Словник містив понад п’ять тисяч термінів, головною ідеєю був пріоритет власне українських термінів. Природний процес формування української фізичної термінології був перерваний виходом сумнозвісного «Фізичного термінологічного бюлетеня» (1935). Авторів усіх фізичних словників 1920-х – 1930-х років звинуватили у «націоналістичному шкідництві», заміні загальновідомих термінів незрозумілими, штучно вигаданими словами, у зведенні наукової термінології на шляхи провінційності.

Таким чином, шлях української фізичної термінографії середини XIX – до середини XX століття відбиває складний процес розвитку самої фізичної термінології в Україні. Не всі пропоновані у тогочасних словниках терміни функціонують у сучасній українській мові, але основи термінології і вироблені принципи термінотворення залишаються актуальними. Тому, на нашу думку, на теперішній час слід говорити не про створення української наукової термінології, а більшою мірою про її відтворення й оновлення.

Королець В.В.
НТУ «ХПІ»

ОСОБЛИВОСТІ СЛОВОТВОРЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Армія як невід’ємний складник української незалежної держави розвивається з кожним роком. Відбувається технічний прогрес та удосконалюється професійний рівень, адже в наш нелегкий час ми маємо захищати суверенність нашої держави. Разом з цим військова термінологія поповнює словниковий склад української мови. Метою дослідження є аналіз словотвору військової термінології в сучасній українській мові. Завдання: виокремити особливості військової термінології; визначити способи утворення військових термінів.

Військова термінологія – це наука, яка займається

загальнотеоретичними питаннями військових термінів, термінології, номенклатури.

Особливістю військових термінів є їх стилістична нейтральність, а також відсутність синонімії, залежність термінів один від одного обумовлюється системністю військових термінів. Ця властивість військових термінів простежується у військових званнях. Оскільки у військовій сфері зайняті великімаси людей з різними рівнями знань і підготовки, то військові терміни повинні відповідатиме одній вимогі – бути ясними, простими, доступними для розуміння. Саме в силу цього багато військові терміни створені на базі загальновживаної лексики.

Нові військові терміни утворюються з використанням таких способів словотвору як: афіксація, словоскладання і скорочення.

Афіксація – це спосіб словотвору, за допомогою якого нові терміни створюються шляхом приєднання словотвірних афіксів (префіксів і суфіксів) дооснов різних частин мови.

Суфіксльний спосіб:

-ан: броньований

-анн(я): гальмування, пікетування

-ськ: артилерійський, снайперський

Префіксально-суфіксальний спосіб:

-при, -анн(я): прицілювання

Словоскладання – спосіб словотворення, при якому нове слово утворюється шляхом з'єднання основ двох або трьох слів. Наприклад: боєприпас, вахмістр, мінно-торпедний, блокпост, граномет, швидкострільність, бронетранспортер.

Скорочення є дуже поширеним способом морфологічного словотвору. При цьому відбувається скорочення деякої частини звукової оболонки або графічної форми слова.

Виділяють такі основні види скорочень слів шляхом усічення основ:

– усічення початку слова: Т-бригада(танкова бригада)

– усічення середини слова: гвід –гранатометний взвод ;

– усічення кінця слова: Вих.р –вихідний рубіж (пункт)

– літерні абревіатури – такі, які утворено з назв початкових букв компонентівсинтаксичного словосполучення: БТР –бронетранспортер.

Отже, військова термінологія має такі особливості, як стилістична нейтральність, точність та однозначність. Терміни утворюються такими способами словотвору, як: афіксація, словоскладання і скорочення.

Крутько Д.

НТУ «ХПІ»

ВЗАЄМОДІЯ МОВИ ТА МИСЛЕННЯ

Актуальність цієї теми полягає в тому, що уявити життя без мислення й мовлення неможливо, проте мало хто замислюється, що собою являє кожне з цих понять. Яку роль відіграє мова? Яка функція мислення? Що є первинним, а що – похідним? Співвідношення мовлення і мислення хвилювало великі уми людства сотні років назад, і зараз є темою, яка цікавить багатьох психологів, філософів, лінгвістів та інших вчених.

По-перше, мовлення – це безпосередньо процес спілкування, прояв мови в різних видах мовленнєвої діяльності: говорінні, слуханні, читанні та письмі. Якщо мова –постійна змінна, то мовлення кожної людини індивідуальне і змінюється в залежності від особливостей особистості, освіченості, контексту, ситуації, настрою тощо. Мова єдина для окремої групи людей, а мовлення – індивідуальне і неповторне.

По-друге, мислення –це здатність людини фіксувати світ у поняттях і робити на їх основі висновки.

Отже, проблему взаємозв'язку мови і мислення в психології можна представити двома полюсами: на одному – ототожнення цих понять, їх злиття воєдино, ана іншому – їх відділення, незалежність один від одного.

Проте мислення і мовлення утворюють складну структуру, яку не можна розділити. Ця єдність заснована на двох ключових аспектах:

Генетичний аспект сформувався в процесі еволюції. Він виражається в тому, що поява мови була тісно пов'язана з виникненням мислення, і навпаки.

Функціональний аспект являє собою нерозривність цих двох складових, неможливість існування мовлення без мислення і здатність до розвитку один одного.

Дискусійність проблеми обумовлена як складністю і подвійністю природи мислення і мови, так і недостатністю наших знань про ці поняття. Існують різні теорії і погляди на цей рахунок. Ось деякі з них:

Видатний лінгвіст 20 століття Еміль Бенвеніст говорив: «Неправильно думати, що мова – це одяг думок. Одяг можна зняти, слова ж – невід'ємна частина думки. Отже, питання про те, чи може мислення протікати без мови або обійти його, немов якусь перешкоду, виявляється позбавленим сенсу ».

Радянський психолог Лев Виготський казав, що слово так само відноситься до мовлення, як і до мислення. Воно являє собою найменшу частинку, яка містить в найпростішому вигляді основні властивості, властиві мовному мисленню в цілому. Слово – це не назва окремого предмета, а його узагальнена характеристика, цілий комплекс понять, тобто слово є одночасно і процесом мислення, і засобом спілкування, тому воно входить до складу мови. Лев Семенович вважав, що саме значення слова є тією сполучною ланкою, яку називають мовним мисленням.

Ноам Хомський – американський лінгвіст і філософ, який приділяв особливу увагу проблемі взаємозв'язку мовлення і мислення у своїх роботах. Він припустив, що мовлення є такою ж здатністю людини, як зорова і слухова сенсорна система, система кровообігу та ін. Прирівнявши мовну здатність до інших модулів мозку, він обґрунтував її вроджений характер.

Як бачимо, у питанні взаємозв'язку мовлення і мислення думки філософів, лінгвістів і психологів розходяться, проте можна виділити деякі принципи, з якими погодиться більшість вчених.

Можна зробити висновок, що мовлення забезпечує думкам особистості реальне існування, доступне іншим людям. У той же час воно не тільки дозволяє передавати думку, а й формує її, що говорить про їх тісний зв'язок. Разом із тим, мовлення і мислення не рівнозначні. Кожна складова розвивається і функціонує за своїми особливими правилами і є відносно самостійною. Так, в залежності від виду мислення, цілей розумової діяльності тощо, характер взаємодії мови та мислення в процесі спілкування може змінюватися, і тоді ми можемо спостерігати відмінні риси цих двох систем.

Кулакова С.О.
НТУ «ХПІ»

ПОХОДЖЕННЯ ПРІЗВИЩ

В Україні історично й офіційно уставленим є тричленне найменування особи: прізвище, ім’я та ім’я по батькові. Кожна складова цієї назви – це не просто набір звуків, а ціла легенда про ваш рід, про ваших пращурів.

Нині під прізвищами передусім розуміють родове прізвище, яке передають від батька до сина. Початково на Русі застосовували лише прізвиська, які і можна зустріти в іменуваннях давньоруських князів і які не успадковували. Масово родові прізвища трапляються в письмових джерелах, що стосуються українських земель у XIV – XVI ст. Спочатку родові прізвища мали переважно багаті люди, які мали статки (купці, бояри, магнати, власники земель). Проте вже у XVII ст. ледь не всі українці мали власні прізвища, щоправда прізвища часто трансформувалися. На їхній основі могли створюватися нові прізвища, наприклад, син людини з прізвищем Коваль міг отримати прізвище Коваленко (син Коваля). Багато прізвищ з'явилося в часи Запорозької Січі, оскільки, вступаючи на Січ, козак змінював своє старе прізвище на нове. Обов’язковими спадковими

родинними назвами, які додаються до особового імені, в Україні прізвища стали тільки на межі XVIII– XIX ст. Стабільність прізвища набули лише в XIX ст. Поширеною також була заміна старих прізвищ на аристократичний (шляхетсько-панський) лад, хоча шляхтичі та пани в певні періоди намагалися протидіяти цьому. Паралельно співіснували офіційні прізвища та неофіційні прізвиська, які знаходили своє відображення в українській діловій і художній літературі.

Походження в прізвищах суфіксів-енкота, -єнко з Наддніпрянщини згадується переважно з часів козаччини. Відтак, популяризацію прізвищ з такими суфіксами спричинила поетична творчість і художня література з історичними оповідями.

Прізвища з суфіксом -енко є документально зафіксованими на Лемківщині по обидва боки Карпат, як у сучасній Польщі, так і в сучасній Словаччині ще у XVIII ст., коли процес стабілізації прізвищ в Україні не був щезавершений.

Величезна кількість сучасних українських прізвищ з'явилися на території Запорозької Січі. Саме тут вперше виникла потреба офіційної реєстрації великого числа козаків на Запорозькій Січі. У ті часи існував звичай надавати безлічі втікачам з усієї України нові прізвища, щоб втікачів не могли розшукати їхні власники. Та й козацтво з Гетьманщини, які перебували на Січі на цей час, змінювало свої прізвища на прізвиська. У козацьких реєстрах, складених після Зборівської угоди 1649 р., прізвищеві назви на –енко (Голопупенко, Дубогризенко, Петренко, Василенко, Короцюпенко) мають абсолютну кількісну перевагу над всіма іншими. Наприклад, у реєстрі Київського полку 1650 р. такі прізвища становлять 60 % від усього складу прізвищевих назв.

В Україні поряд з українцями мешкали окремими групами представники інших народів, які за часів козаччини, а особливо під час визвольних походів, з усіх країв стікалися до козаків, і їх етнічна належність знайшла відображення у прізвищевих найменуваннях. У визвольних війнах

брало участь багато росіян, на що вказують їхні прізвища Москаль (так в Україні називали росіян), Донець (виходець з Війська Донського), Солдат (той, що служив у солдатських полках Росії) тощо. Разом з козацькими загонами, які побували в Білорусі, посилився потік білорусів в Україну в пошуках кращої долі. Вони мали прізвища Литвин, Пінчук, Туровець та ін. (за назвою місцевості, з якої прибули).

Багато українських прізвищ було перероблено на російський лад. Багато прізвищ (Грицайло, Грицьков, Панасов, Приймаков, Якимов), утворених від української форми імені або від української загальної назви, якої немає в російській мові, виникло на українському грунті і є суто українськими.

Як бачимо, українські прізвища – це одне із джерел вивчення історії рідного краю, мови та культури. Ці найменування ще раз підтверджують істинупро безмежний талант українського народу.

Ластовка А.О.
НТУ «ХПІ»

МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ

Молодіжний сленг – явище не нове, бо із розвитком та збагаченням культури виникли різні стилі мови, що мають за мету класифікації мовних засобів для конкретних ситуацій їх використання. З плином часу мова настільки збагатіла на слова і мовні засоби, що виникло таке явище, коли стало можна ідентифікувати людину за її мовою. На це впливало та впливає низка факторів: соціальний статус людини, професійна термінологія у сфері праці окремої людини, культурний код, коло спілкування тощо. Із часом виникло явище молодіжної сленгу – мови нового покоління людей, мови «молодих», яка відрізняла молоде покоління людей від їх батьків та більш старших поколінь.

Сленг – набір слів та/або їх нових значень, що виникли у здебільшого закритих соціальних групах і характеризується, як емоційно забарвлена лексика просторічного стилю. До сленг також входять жаргонізми, діалектизми, вульгаризми, арґо тощо. У якомусь сенсі можна сказати, що молодіжний сленг є соціолектом, основним користувачем якого є молодь у віці в середньому від 12 до 27 років.

Термін «сленг» виник на початку XIX ст. у Великобританії, і, як визначали Дж. Б. Ґріноу та Дж. Л. Кіттридж, «сленг – мова-бродяга, що вештається околицями літературної мови й постійно намагається знайти дорогу до найвишуканішого суспільства».

Молодіжний сленг набуває розповсюдженння з індустріалізацією суспільства та все більшим поширенням преси, літератури та інформації в цілому, тобто на початку XX ст. Зараз молодіжний сленг розповсюджений, як ніколи раніше, із появою Інтернету, соціальних мереж, месенджерів та постійним доступом до майже будь-якої інформації у світі.

В Україні історія виникнення молодіжного сленгу майже повністю співпадає з історією виникнення в Росії. З'явився сленг в Україні завдяки індустріалізації на початку XX ст., першим поштовхом для розповсюдження стала Громадянська Війна та безпритульність молоді як наслідок війни, подалі, «другою хвилею», стала «відлига» часів правління М.С. Хрущова і виникнення субкультури «стиляг» – юнаків та дівчат, які за основу свого способу життя (тобто, за еталон) брали стиль життя американців того часу, «третьою хвилею» став період застою (70-ті та 80-ті роки XX ст.) і характеризувався сленг як деякаборотьба проти офіційної ідеології того часу.

Сьогодні можна сказати, що існує «четверта хвиля» молодіжного сленгу, яка виникла із масовим розповсюдженням Інтернету та максимально вільним доступом до інформації. Виникла вона близько середини 2000-их років і стає все більш популярною та більш розповсюдженою. Головними особливостями сучасного молодіжного сленгу є динамічність, нестабільність, постійна змінність лексики, як ознака «первинності» сленгу – використання

слів, що виникли безпосередньо в тих чи інших соціальних чи соціокультурних угрупованнях. І якщо раніше сленг виникав із жаргонів правопорушників, в'язнів, вояків, крамарів, то зараз свій сленг має майже кожна спільнота за інтересами (спортсмени, книголюби, школярі, студенти, досвідчені користувачі комп'ютерів та Інтернету, музиканти тощо), через таку розповсюдженість сленгу можна сказати, що зараз сленг – найбільш поширений та найбільш багатий за весь час своєї історії.

Окрім професійної діяльності носіїв сленгу на розвиток останнього також впливають: слова іншомовного походження – «кальки» (запозичення повні та часткові), переклади з використанням звичайної лексики в особливому значенні, звукове перенесення (наприклад, «лимон» замість «мільйон»), телескопія (виникнення слів шляхом злиття двох основ різних слів або основи одного із скороченою основою іншого).

Лукіна С.Ю.
НТУ «ХПІ»

НЕОЛОГІЗМИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Процес пізнання, прогрес науки й техніки, зміни в політичному та суспільному житті, інноваційні процеси в мовах призводять до виникнення нових понять, предметів і явищ. Потреба давати їм назви й сприяє виникненню неологізмів – нових слів або мовних зворотів. Новими вони є за формою чи за змістом.

Вчені розрізняють такі різновиди неологізмів:

загальномовні неологізми називають нове поняття, виконують номінативну функцію, і, в свою чергу, поділяються на:

а) лексичні неологізми – нові слова, утворені за наявними в мові моделями (закордоння, пропрезидентський, пострадянський) або запозичені з інших мов (райтер);

б) семантичні неологізми – нові значення вживаних раніше в мові слів: наші (члени фракції «Наша Україна»), зелені (захисники природи), зелені (долари).

індивідуальні (авторські) – дають іншу, емоційно-експресивну назву поняттю. Як правило, ці неологізми «зберігають» за собою авторство й завдяки своїй образності не переходять до розряду загальномовних.

Переважно неологізми виникають у сфері науки, культури, політики, реклами.

Джерелом для формування неологізмів служать запозичення (імідж, хіт, діджей), сленгізми (геймер, забанити), абревіатури (ВЕЗ – вільна економічна зона,держкредит), калькування іншомовних відповідників (digital diet – цифрова дієта, Handybanking – мобільний банкінг), «реанімація» різного виду застарілої лексики (гривня, пігулка), утворення абсолютно нових слів на базі вже давно відомої лексики шляхом використання продуктивних моделей словотвору (таких, як префіксальний, суфіксальний, префіксально-суфіксальний способи, словоскладання, основоскладання тощо), зміна семантичної структури слова.

Багато вчених зазначають, що неологізми є тимчасовою категорією. Тисячі неологізмів зникають, так і не потрапивши до активного слововжитку. Ті ж з них, які потрапляють у лексичну систему, достатньо швидко припиняють сприйматися як неологізми та остаточно переходять до лексичного складу мови.

Увага до досліджень неологізмів зростає, тому що розвинуті мови світу постійно збільшують словниковий запас і кількість неологізмів з кожним рокомневпинно зростає.

Сам факт нових лексичних надходжень у мову є, без сумніву, ознакою її розвитку.

Надмірне уживання неологізмів у мовленні (ЗМІ, діловому спілкуванні), їх недоцільне та неправильне використання небажане, оскільки може призводити до нерозуміння адресатом тексту повідомлення.

Лопатін В. О.
НТУ «ХПІ»

ПОЯВА КЛІПОВОГО МИСЛЕННЯ

Швидкий розвиток сучасних інформаційних технологій значно прискорив темп людського життя, що призвело до продукування, накопичення та швидкої передачі великої кількості інформації. Потужний потік різноспрямованої інформації в стислому вигляді змушує мозок людини швидко її розуміти, не звертаючи уваги на деталі та фрагменти, не витрачаючи час на аналіз. Така ситуація призвела до формування «кліпового мислення».

Вивченням проблеми кліпового мислення займалося чимало сучасних дослідників: Ф. Гіренок, С. Жукова, С. Докука, М. Литвинова та інші. Однак у науковців немає чіткої та зваженої позиції щодо сутності, позитивних та негативних характеристик цієї концепції. Саме тому дана тема потребує подальших досліджень.

З огляду на різні підходи в науковій літературі до трактування поняття «кліпове мислення», розглядаємо його як здатність людини сприймати навколишній світ за допомогою короткого, яскравого посилання, що втілене у форму певного кліпу. Основні чинники, що призвели до появи кліпового мислення, на думку К. Фрумкіна, зображені на рис. 1.

Більшість учених зазначають, що кліповість мислення притаманна здебільшого молоді, дітям і підліткам. В умовах сьогодення це категорія людей, які не уявляють свого життя без Google. Для них характерний обмежений словниковий запас, неможливість чітко висловитися, використання певних фраз та цитат із соціальних мереж, фільмів, нетерпимість до інших думок, схильність до необґрунтовано поспішних висновків, проблеми із запам’ятовуванням інформації, відсутність емпатії, низька емоційність.

Дослідники феномену кліповості виокремлюють як позитивні, так і негативні риси означеного поняття. До позитивної риси цього явища можна віднести таке: це мислення може використовуватися як захисна реакція організму на інформаційне перевантаження;«кліпова» поведінка дозволяє бачити багатоплановість, багатоваріантність, неоднозначність підходів до аналізу або вирішення конкретних питань і завдань; «кліпове» мислення сприяє більшій адаптації до зміни соціальної реальності та її пізнання. Негативні сторони «кліпового» мислення можуть виявлятися в тому, що навколишній світ перетвориться на мозаїку різноманітних, мало пов'язаних між собою фактів, частин, фрагментів інформації; це мислення передбачає спрощення інформації, тобто «забирає» глибину засвоєння матеріалу, не сприяє розвитку мовленнєвої та письмової культури.

Отже, «кліпове» мислення додає динамізму пізнавальній навчальній діяльності, що дозволяє в умовах зростаючого обсягу навчального матеріалу встигати, іноді хоча б формально, виконати необхідні завдання. Однак негативні наслідки цього процесу теж не можна ігнорувати.

Луцик А.О.
НТУ «ХПІ»

ФРАЗЕОЛОГІЧНИЙ ФОНД УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Фразеологічний фонд мови здавна привертав увагу багатьох мовознавців. Вивченням стійких словосполучень займались такі відомі вчені, як М.В. Ломоносов, Ф.І. Буслаєв, О.О. Потебня, І.І. Срезневський, П.Ф. Фортунатов, О.О. Шахматов. Розвиток фразеології в українській мові пов'язаний з іменами Л.А. Булаховського, І.К Білодіда, І.Г. Чередниченка, Г.М. Удовиченка, В.М. Білоноженка, Л.Г. Скрипника.

Лише у 20-х роках минулого століття вчений Є.Д. Поливанов науково обґрунтував ідею про необхідність створення фразеології як самостійного

розділу лінгвістичної науки, предметом вивчення якої повинні стати стійкі сполучення слів – фразеологізми.

Фразеологізмом називають усталений зворот, стійке поєднання слів, що виступає в мові як єдиний, неподільний і цілісний за значенням вислів.

Фразеологічні звороти бувають різними за ступенем їх змістової злитості:одні з них за змістом неподільні, а інші можна розподілити на певні змістові компоненти, вмотивувати значення всього виразу.

Найбільшого поширення набула класифікація фразеологізмів, запропонована мовознавцем В.В. Виноградовим. За ступенем змістової злитості виділяють три типи фразеологічних одиниць: фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності та фразеологічні сполучення.

Фразеологічні зрощення – абсолютно неподільні, нерозкладні, немотивовані фразеологічні одиниці, у значенні яких немає ніякого потенційного зв'язку зі значенням їх компонентів: дати гарбуза – відмовити.

Фразеологічні єдності – семантично неподільні фразеологічні одиниці, але цілісне значення їх умотивоване значенням компонентів: побачити на власні очі – переконатися в чомусь.

Фразеологічні сполучення – це стійкі мовні звороти, складові частини яких мають певну самостійність: брати участь, брати до серця.

М.М. Шанський виділив ще четвертий тип – фразеологічні вирази, до яких відніс стійкі за складом і вживанням звороти, що складаються із слів з вільним значенням. Це: 1) прислів'я – влучний образний вислів, часто ритмічний за будовою, який у стислій формі узагальнює, типізує різні явища життя; 2) приказки – поширені в мові влучні, часто римовані вислови, близькі до прислів'я, але без властивого прислів'ю повчального змісту; 3) народні примовки – жартівливі, переважно римовані вислови, що вставляються в розмову відповідно до ситуації або у відповідний контекст; 4) крилаті вислови – влучні словосполуки, влучні вислови літературного походження, що стисло й образно передають думку й стали загальновживаними; 5) афоризми відомих політиків, письменників, діячів

науки та культури – це будь-яка узагальнена думка, висловлена стисло в дуже виразній формі; 6) сентенція – вислів повчального характеру; 7) максима – правило, основний принцип, яким керується людина у своїх діях і вчинках; 8) парадокс – думка, судження, що різко розходиться із звичайним, загальноприйнятим і протирічить (іноді тільки на перший погляд) тверезому глуздові; 9) літературна цитата – точний, дослівний уривок з якого-небудь тексту, що в художньому творі використовується для надання експресії.

Є інші класифікації фразеологізмів: класифікація фразеологізмів за джерелами їх походження Л.А. Булаховського, генетична класифікація фразеологізмів двох груп Л.Г. Скрипника тощо.

До фразеологічного фонду української мови входять також іншомовні запозичення, інтернаціональні звороти, наприклад: ахілесова п’ята, вогонь Прометея, дамоклів меч, прокрустове ложе, танталові муки .

Отже, фразеологізми всебічно й багатогранно відтворюють різні сторони життя народу, збагачують наше мовлення, але використовувати ці чудові перлини народної мудрості треба правильно й доречно.

Метелевська Д.К.
НТУ «ХПІ»

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Проблема популяризації української мови, як за кордоном, так і в країні, й сьогодні лишається актуальною, незважаючи на майже 30-річну незалежність та закріплення за українською мовою статусу державної.

Українська мова входить у топ-10 найуживаніших мов у Європі – нею говорять 45 мільйонів людей, серед них – закордонні українці, іноземні студенти, які навчаються в Україні.

Через стереотипи та дезінформацію, насаджувані Росією, за кордоном

українська не завжди сприймається як окрема мова. В академічному закордонному середовищі україністика часто є частиною «російських студій», а сама українська не користується попитом і не має престижу серед студентів. Це поміщає Україну в російськомовний культурний і геополітичний простір.

Просування української мови за кордоном – це, зокрема, завдання культурної дипломатії, що сприятиме посиленню суб'єктності України у світі, зробить її більш доступною для іноземців та заохотить до ще більшого поширення українського культурного продукту. Також через українську мову можна забезпечити лідерство у регіоні, коли посттоталітарний простір в межах програм східноєвропейських студій вивчатиметься через україномовні джерела. Вивчення мови також допоможе іноземним студентам, які навчаються в Україні, краще інтегруватися у суспільство і мати доступ до першоджерел українською.

Проблема популяризації української мови вирішується й на законодавчому рівні. Відповідно до частини 7 статті 1 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» статус української мови як єдиної державної мови передбачає обов'язковість її використання на всій території України в усіх сферах суспільного життя, які визначені цим Законом.

Підтримуючи питання комфортного та функціонального україномовного середовища на всій території України, а також для підвищення престижності й авторитетності української мови, Асоціація міст України погодила проєкт розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з реалізації першого етапу (до 2021 року) Стратегії популяризації української мови до 2030 року «Сильна мова – успішна держава»», яка визначає мету, ціліта основні завдання, на виконання яких спрямована реалізація державної мовної політики, та охоплює практично усі сфери суспільного життя, що у свою чергу сприятиме підвищенню престижу та авторитетності державної мови, формуванню

комфортного та функціонального україномовного середовища на всій території України та для всього її населення, а також створить умови для задоволення мовних потреб українців, які проживають за кордоном.

Проєктом Асоціації міст України було затверджено план заходів, серед яких: інформування установ та закладів освіти про вимоги законодавства щодо мови освіти; забезпечення мистецьких та дитячо-юнацьких спортивних шкіл дитячою літературою українською мовою; забезпечення шкільних бібліотек навчальною, пізнавальною та художньою літературою українською мовою; проведення заходів, спрямованих на популяризацію української мови та літератури; проведення інформаційної кампанії, спрямованої на збільшення кількості статей в українській Вікіпедії та багато інших.

Популяризація мови потребує гнучкості у виборі методів та засобів дії. Нікого не можна змусити адміністративними методами розмовляти українською. Необхідна правильна й мудра мовна політика, яка б повернула народ до рідної мови, а національним меншинам дала змогу зберегти свою мову й водночас опанувати державну в повному обсязі. Треба виробити спільне розуміння сучасної України, як сказав письменник І. Багряний: «Об'єднати всю різномовну і різнорідну масу населення України в єдину українську цілісність».

Маркітан А.Г.
НТУ «ХПІ»

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

У наш час українська мова стала цілком рівноправною мовою у порівнянні з іншими мовами світу. Зважаючи на це, можна сказати, що вона цілком придатна для розвитку і збагачення нових термінів. Але через історичні обставини та політичні події розвиток української термінології був непослідовним і тернистим.

Науку, що вивчає термінологію, називають термінознавством. Біля

витоків творення української термінології стояли науковці І. Верхратський, В. Левицький, О. Курило, О. Огоновський, І. Пулюй та інші.

На сьогодні виділяють 6 основних етапів історії української термінології: період стихійного нагромадження термінологічної лексики (IX – перша половина XIX ст.). Важливу роль у поширенні наукових знань та професіоналізму в Україні відіграли Острозький культурно-освітній центр (1580–1608); братські школи, що виникали в XVI – XVII ст. у Львові, Вільні, Бересті, Рогатині, Перемишлі, Луцьку, Кременці та інших містах; Київський культурно-освітній центр (Братська школа – з 1615 р., Києво-Могилянська колегія – з 1632 р., Києво-Могилянська академія – з 1701 р.). Уже в XVII ст. вчений Києво-Могилянської академії Г. Кониський обґрунтував теорію терміна; період другої половини XIX ст. – початку XX ст. Діяльність Наукового товариства імені Тараса Шевченка; третій період, пов'язаний з утворенням наукових товариств у Східній Україні (1913 р. – у Києві, 1918 р. – у Луганську);період діяльності Інституту української наукової мови; період функціонування української термінології 1932 – 1990 років; сучасний період розвитку української термінології (90-ті роки XX ст. – початок XXI т.); сучасна українська термінології практично не відрізняється від радянських і теперішніх словників.

Загалом, серед проблем української термінології можемо виділити такі пункти: проблема спадщини (тобто чи варто повертати набуток минулих років, чи виходити з реального вживання тих чи інших термінів; які терміни є застарілими, які менш вдалими ніж наступні); проблема запозичень (чи доцільно запозичувати терміни з інших мов, чи маємо ми завжди шукати їм питомі відповідники; запозичення на пряму чи з посередництвом інших мов); проблема перекладу термінів (важливо, щоб переклад не перетворювався на сліпу кальку); словотворча проблема (питання використовування власне українських словотвірних засобів, шукання ідеальних найлаконічніших форм); правописна проблема (багато термінів запозичувалися в різні часи і тому опрацьовувались згідно різних

правописних систем); проблема транслітерації; проблема синонімії; проблема культури наукової мови.

Саме тому, важливо поставити питання щодо вироблення українського наукового стилю і термінології в цілому. Вироблення стилю відповість на чимало питань перекладу окремих термінів, бо, пишучи наукову працю, можна оминути деякі неоковиті слова чи фрази, не вживати дієприкметникових форм чи деяких запозичених слів.

Москаленко В.Д.
НТУ «ХПІ»

ПРОБЛЕМА КЛІПОВОГО МИСЛЕННЯ

Зараз поширена проблема так званого « кліпового мислення». Цей термін являє собою нездатність людини до обробки великої кількості інформації. Людина не здатна читати великий об’єм інформації та звикла сприймати світ через яскраві образи та малу кількість слів.

У 2010 р. філософ і культуролог Я.П. Фрумкін виділив основні причини появи кліпового мислення:

1. Розвиток сучасних технологій (телефони, комп’ютери, ноутбуки, тощо).

2. Необхідність сприймати великий обсяг інформації.

3. Багатозадачність. Зараз людина спокійно може робити багато різної роботи одночасно.

4. Прискорення ритму життя і спроби встигнути за ним, щоб бути в курсі подій (з розвитком технологій з’являються нові професії, а інші поступово становляться неактуальними). Поступово в розвитку нового стилю мислення стають завдання із захоплення освіти. Інститут серйозних ігор у Великобританії повідомляє, що понад 10 % предметів середньої школи вже переведено в ігрову форму. І це свідчить про те, що в розвинених країнах

сьогодні вже ставляться завдання подібного типу.

До позитивних сторін кліпового мислення відносять:

1. Прискорення реакції. Життя стало настільки динамічним, що вимагає миттєвого включення та вміння швидко зорієнтуватися серед навали інформації. А кліпове мислення дозволяє швидше реагувати на будь-які стимули та зміни.

2. Захист мозку від інформаційного перевантаження. Багато фахівців називають кліпове мислення механізмом адаптації до розвитку інформаційних технологій. Свідомість сучасної людини підлаштовується під необхідність реагувати на терабайти інформації, яка існує навколо нас.

3. Розвиток багатозадачності. Американський психолог Ларі Розен в книзі «Я, мій простір і я: виховання мережевого покоління» зазначає, що сильна сторона «покоління Інтернету» – розвиток здатності до багатозадачності. Такі люди можуть одночасно слухати музику, спілкуватися в чаті, «серфити» в Інтернеті, редагувати фото й робити уроки або працювати.

Дитячий психолог Євгеній Мірошниченко зазначає: «Коли діти виростуть, то зроблять з цим кліповим мисленням великі відкриття. Вони інакше сприймають цей світ. Це мислення фрагментарне, немає системності, але, тим не менше, навіть таке калейдоскопічне сприйняття дозволяє дитині зібрати з уламків картину світу. Завдання дорослих – допомогти зробити її реалістичною, цілісною, несуперечливою, додати глибини.»

Але є і негативні сторони. До них відносять:

1. Неможливість тривалої концентрації уваги та зниження здатності до глибокого логічного аналізу

2. Зниження рівня успішності й коефіцієнту засвоєння знань. В усьому світі вчителі б’ють на сполох через те, що діти дуже мало читають, часто не розуміють змісту прочитаного. Учні швидко забувають те, чого їх навчили зовсім нещодавно. Так, в процесі одного з експериментів старшокласникам запропонували відповісти на ряд запитань з програми попередніх класів.

Результати показали, що коефіцієнт засвоєння знань у школярів становить 10–30%.

3. Підвищення сприйнятливості до маніпуляцій та впливу. Захоплюючись сприйняттям короткострокової інформації, люди не заглиблюються в її суть, тому стають чутливими і сприйнятливими до різних маніпуляцій.

Методи боротьби з кліповим мисленням

1. Читання художньої та філософської літератури. Цей метод покращує здатність до критичного мислення, розвиває вміння й бажання думати.

2. День відпочинку від інформації. Оберіть один день для творчості. Сховайте телефон та спробуйте відволіктись від всіх проблем і присвятіть собі час.

Найгебавер М.Т
НТУ «ХПИ»

ПЕРСПЕКТИВИ ОНЛАЙН-ПЕРЕКЛАДАЧІВ

У сучасному світі постійно зростає необхідність міжмовного спілкування. Якісного професійного перекладача зараз важко знайти, тому що для досягнення високого рівня перекладу потрібна не лише професійна якісна освіта, а й до того ж ще й постійне повсякденне вдосконалення фахових вмінь та навичок. Але приблизний переклад, такий, що дає можливість зрозуміти зміст іншомовного повідомлення в цілому, зараз можна зробити швидко й успішно за допомогою численних гаджетів, можливості яких постійно зростають.

До плюсів сучасних систем машинного перекладу можна віднести поширеність, легкодоступність, швидкість, багатомовність, постійне їх вдосконалення. Так, за допомогою Google Translate ми можемо робити переклад з понад 51 мови, з і Translate – з понад сотні мов.

Але всі люди, яким довелося працювати з комп'ютерними перекладачами, помічають також і недоліки. До них можна віднести необхідність наявності Інтернету, високу ціну за дійсно якісні системи перекладу, значну кількість стилістичних, лексичних, граматичних помилок і, як наслідок, необхідність остаточного редагування фахівцем важливих документів.

Сучасний машинний переклад постійно розвивається та вдосконалюється. У письмовому перекладі це відбувається шляхом постійного збільшення бази даних вже зроблених раніше фрагментів перекладів (шаблонів), для того щоб не повторювати ту ж саму або подібну роботу. В усному перекладі з'являються все нові програми машинного перекладу як послідовного, так і синхронного (нейронний машинний переклад Google Translate, Lexifone, Waverly Labs Ambassador Interpreter та ін.).

Але якщо з простими текстами чи стандартними ситуаціями (наприклад, під час туристичних поїздок, знайомства і т.п.) сучасний високотехнологічний машинний переклад може впоратися достатньо просто, то з більш складними (унікальними) текстами справа значно гірша. Професійні люди-перекладачі не візьмуться за роботу з художнім текстом чи з перекладом дискусії під час, наприклад, конференції без попереднього знайомства з тематикою чи контекстом (в тому числі й з країнознавчим), в яких потрібно буде перекладати. Для програм машинного перекладу це поки що недосяжно.

Отже, можна зробити висновок, що онлайн-перекладачі варто продовжувати розробляти та використовувати під час роботи з типовими текстами або з повідомленнями, які складаються переважно з однотипних частин, там, де є можливість створення великих баз перекладних шаблонів. В унікальних текстах без участі людини в процесі перекладу якісного результату на сьогодні досягти неможливо.

Несмашна А.Ю.
НТУ «ХПІ»

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПРІЗВИЩ

Особова назва, що складається у східних слов'ян з імені, по батькові та прізвища, відрізняє кожну людину від інших людей. Іван Франко зауважує, що особова назва людини – це її вірний і невідступний товариш, який супроводить людину протягом життя, хоч і крокує поруч нас із заслоненим обличчям: ми переважно не знаємо, яке його походження та значення. Вивчення походження українських прізвищ є актуальним, оскільки дає можливість не лише з'ясувати їх виникнення, а й уникнути помилок у вживанні.

Досліджуючи походження сучасних прізвищ, не можна оминути й таке важливе джерело, як вуличні прізвиська. Генетичний зв'язок із прізвиськом закріпився в самому значенні українського слова прізвище. Інше походження має російське слово фамилия, запозичене через польську або німецьку мову з латинського familia – «домочадці, родина». Хоча слово фамилия почало вживатися лише з часів Петра І, до того друге найменування людини позначали в російській мові словом прозвище.

Спадкові прізвиська були невід'ємною рисою сільського народного антропонімікону. Навіть офіційне закріплення прізвищ не змогло витіснити вуличні прізвиська, які збереглися до нашого часу. Мешканці багатьох українських сіл мають вуличне прізвисько, причому останнє нерідко є більш уживаним серед односельців. На тлі загальноукраїнського антропонімікону неофіційні особові найменування не мають відмінностей ні за типами творення, ні за лексичним значенням слів, від яких походять. Слід підкреслити, що в антропонімії одного села кожна з цих двох груп найменувань часом виявляє тенденцію до відособлення, внаслідок чого утворюються дві окремі антропонімічні системи, кожна з яких має свою

семантичну й структурну специфіку.

Прізвища виникли відносно недавно. Видатні діячі єгипетської, старогрецької і давньоруської історії мали тільки імена: Рамзес, Сократ, Олег, Святослав. Уперше прізвища в сучасному розумінні з'являються в українських пам'ятках ділової мови XIV – XV століть. Це були прізвища тодішньої суспільної верхівки: князів, магнатів, власників великих земельних маєтків, а наприкінці XVIII століття закріпилися постійні родові прізвища.

Дослідники виокремлюють декілька шляхів походження українських прізвищ, зокрема такі: від імені батька або матері (Петренко, Уляненко), за професійною ознакою (Маляр, Швець), від-топонімічні прізвища (Уманець), від назв тварин, птахів, риб (Ведмідь, Соловей, Сом), від назв хатніх предметів на наїдків (Сковорода, Бараболя), від назв рослин (Береза, Верба), від назв народів (Турчин, Москаль) та ін. Дуже численною групою українських прізвищ є прізвища, які походять від вуличних прізвиськ, їх особливо багато в центральній та східній Україні, бо вони, як правило, надавалися в середовищі запорозьких козаків, які були майстрами вигадувати прізвиська: Нетудихата, Панібудьласка, Будяк.

Незнання походження українських прізвищ часто буває причиною помилок і перекручень у їх вживанні. Наприклад: «На зборах виступив Микола Завалішин». Основою цього прізвища було прізвисько Завала. Дружину Завали звали в селі Завалихою, а її сина – Завалишиним. Отже, не Завалішин, а Завалишин. У прізвищі Мірошниченко дуже часто пишуть літеру «і» там, де треба «и», і навпаки: Мирошніченко. Це прізвище не пов'язане зі словом мир або іменами Мирон чи Мирослав, воно походить від слова мірошник, що в свою чергу постало з слова мірка.

Сьогодні прізвища давно втратили своє первісне значення і слугують тільки для того, щоб відрізнити одну людину від іншої. Однак дослідження походження прізвищ лишається актуальним, оскільки це одне із джерел вивчення історії рідного краю, мови та культури. Ці найменування ще раз підтверджують істину про безмежний талант українського народу.

Ніязова А. Ю.
НТУ ХПІ

ФАКТОРИ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ

Лексичний склад української, як і будь-якої іншої сучасної мови, містить велику кількість сленгових утворень, що відповідають певним соціальним та професійним групам людей. Актуальність дослідження полягає у вивченні факторів розвитку сленгу та його впливу на мову.

Незважаючи на те, що існує єдиний стандарт літературної мови, завдяки різноманітним діалектизмам, сленгізмам, професіоналізмам мова залишається динамічною системою, яка постійно живе і розвивається. З іншого боку, через постійне насичення розмовної мови сленговими словами іноземного та іншого походження виникає така перспектива, як збіднення мови, відчуження від «надлишковості» виражальних засобів.

Сленг – це доволі поширене явище, він є засобом спілкування у найрізноманітніших верствах населення і сягає своїм корінням у сиву давнину. Молодіжний сленг – один із видів сленгу, в якому виокремлюють декілька підвидів, зумовлених певними факторами.

Одним із таких факторів є вік молоді. Зокрема сленг школярів та студентів суттєво відрізняється. Так школяр навряд чи буде використовувати слово степуха (стипендія), на відміну від студента. Натомість загальновживаним школярами сленгом є скорочення назв предметів: укрмова, укрліт, фізра, жаргонізація назв навчальних заходів: домашка, контроша, неправильні фемінітиви фамільярного забарвлення: хімічка, математичка, училка.

Другий фактор – це вплив іноземної мови. Англійська мова все більше й більше входить у наше життя і не оминає таке явище, як молодіжний сленг, впливаючи на формування нових елементів у ньому. Такі елементи є або результатом невдалої інтерпретації англійських слів (гирла – girl – дівчина;

хаза– house – дім), або прямим запозиченням з англійської (крейзі – crazy – божевільний).Третім фактором є комп'ютерний молодіжний сленг, виникнення якого пов'язане з поширенням нових технологій. Сучасна молодіжна комп'ютерна лексика містить багато перекручених слів з англійської мови (шутер – гра- стрілялка / shoot – стріляти) та скорочених слів (проги – програми, комп – комп'ютер). Саме цей сленг сьогодні активно створюється та використовується.

Четвертий фактор – це зв'язок з кримінальним жаргоном, який проникаєу мовлення певних соціальних верств, зокрема підлітків. У системі молодіжного сленгу виділяються синонімічні ряди, елементами яких є слова кримінального жаргону: чувак (хлопець) вільно заміняється на кент, що в кримінальному арго має значення «друг».

Отже, головною причиною активного поширення молодіжного сленгу, постійного його оновлення є відчуження мас від національної культури в обох її іпостасях (народної та елітарної професійної). Зараз це викликає лише непорозуміння поколінь, але в майбутньому це реально може стати причиною збіднення української мови та зміни пріоритетів функцій мовлення. З іншого боку, сленг відбиває тенденції, важливі для сучасної мови в цілому, і без його дослідження лінгвістичний опис сучасної української мови буде неповним, оскільки мовний процес кінця XX – початку XXI ст. характеризується посиленням ролі неформальних, нелітературних елементів у мовленні.

Новаков Д. С.
НТУ «ХПІ»

НОВІ СЛОВА В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Робота являє собою огляд такого терміну, як неологізми, в українській мові. Розглянемо що вони собою являють, що означають, як вони

утворюються,їх приклади в літературі і врешті-решт зробимо висновок, щодо його важливості в нашій мові.

Українська мова, як і багато інших мов, відчула, так би мовити, «неологічний шок». Нині світ безупинно розвивається і разом з ним з'являються нові слова котрі потрібні, щоб пристосуватися до нових технологій, видів праць, або навіть простого спілкування.

Варто звернути увагу, що «Неологі зм» від грец. νέος «неос» – «молодий, новий» і λογισμός (логос) – «судження, вислів») або новотві р – це слова, котрі щойно з'являються, тобто новотвір – новостворений термін, авторське слово або фраза, яке перебуває в стані входження в загальне використання. Вони у більшості випадків мають не довготривале життя, але деякі з них надовго закріплюються в мові.

На жаль у нашій мові дуже часто має місце бути те, як слова-неологізми з іншомовним походженням витісняють вже існуючі аналоги: торгівля-маркетинг, крамниця-маркет, управління-менеджмент тощо.

Проаналізувавши можна сказати, що неологізми з'являються, по-перше, як власне новотворення – шляхом словотворення на основі наявних у цій мові морфем (це основний шлях: роздержавлення, доленосний), переосмислення слова та лексикалізації словосполучення, по-друге, як відносні новотворення – внаслідок запозичення мовних одиниць з інших мов (шоу, спонсор, аеробіка, у тому числі словотворного та семантичного калькування: євробачення, команда президента, зоряні війни, п'ятдесят на п'ятдесят) та переходу їх до загальнонародної мови з вужчих стильових сфер або територіальних різновидів (мутант, радіаційне забруднення; назви видів риб у міру їх промислового освоєння: нототенія, простипома та інші), а також актуалізації застарілих слів (наприклад, соборність, Акт Злуки – про возз'єднання східних і західних земель України 1919; щоправда, ці слова вживалися в мові української діаспори).

Новоутворення не на основі наявних слів та морфем утворюються з експериментальною метою, як приклад у науково-фантастичній літературі.

Неологізми з’являються в результаті внутрішньої словесної семантичної деривації на основі метафори та інших перенесень найменувань: за приклад можна взяти слово «трубач» у значенні «трубоукладальник» та «трубач» у значенні «людина, що грає на трубі». Не буде новим сказати, що індивідуально-авторські неологізми порівняношироко можна побачити в мові поезії(як приклад, у М. Рильського – «розхмарене чоло», «білоодежна Дездемона», «празима»; у П. Тичини– «незриданні сльози», «весніти», «яблуневоцвітно»), у прозових гумористично-сатиричних(в Остапа Вишні – «селозатори міста» за зразком «урбанізатори села», «місто замайданилось»), у мові таких літературних напрямів, як футуризм (М. Семенко та інші) неологізми протиставляються застарілим словам.

Отже, неологізми – це один з основних факторів розвитку мови, а їх кількість в періодичних виданнях у розвинених мовах досягає протягом року десятків тисяч, але не всі з них залишаються у мові, тож постійно видають словники нових слів та значень. Серед неологізмів дуже багато термінів, котрі поповнюють професійну мову різних сфер діяльності населення. Важливість існування неологізмів доводить і той факт, що існують центри, що вивчають неологію і неологізми, де особливо досліджуються такі мови, як англійська, німецька, французька та інші. Завдяки усіляким засобам масової інформації мова швидко розвивається, адже неологізми в основному трапляються в мові ЗМІ.

Новаков М. С.
НТУ «ХПІ»

ПРІЗВИЩА В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Не можна будувати майбутнє не знаючи минулого. Щоб побудувати свою країну треба знати свою історію. Походження й значення наших

прізвищ – це і є наша історія.

Прізвище – частина власної назви особи, її повного імені. воно ідентифікує її родову приналежність, що передається від покоління до покоління. Саме за прізвищем у кожного з нас складається перше враження про людину, бо, як ми знаємо, прізвища несуть в собі певну характеристичну інформацію.

Українське прізвище чи не найстаріше в Європі. Як офіційна назва вони з'являються в українських документах в XIV – XV ст., їх мали представники тодішньої суспільної верхівки. Основна ж маса населення України здобула прізвища після того, як у 1632 році київський митрополит Петро Могила доручив парафіяльним священикам вести метрики народжених, одружених, померлих. У XVII столітті мало чи не всі українці носили прізвища. Для порівняння, французькі простолюдини отримали прізвища лише на початкуXIX століття завдяки указу імператора Наполеона Першого. Російські селяни отримали прізвища лише після Реформи 1861 року.

Крім того, що наші прізвища одні з найстаріших, вони ще й найкрасномовніші й найрізноманітніші. А все тому, що їх придумував народ. Для кожної людини надавали друге ім'я (прізвище) їх односельці. Кожне українське прізвище несе певну інформацію.

Прізвища давали:

– за зовнішністю (Кривоніс, Шраменко, Губа)

– за іменем батька чи матері (Василенко, Іванко, Петренко)

– за місцем проживання (Чигиринський, Поліщук, Чугуївець)

– за національністю (Литвин, Ляшко, Циганенко)

– за посадою чи діяльністю (Вояка, Крамар, Мельниченко, Стороженко)

– за характером/особливими якостями (Слинько, Легкоступ, Холодний)

– за схожістю на представників флори та фауни (Сич, Соколенко,

Вовчук) Для відродження країни, треба відродити віру, духовність, традиції,звичаї.

Пивоварова Т.А.
НТУ «ХПІ»

ФРАЗЕОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Фразеологізми – іскрометніскарби мовної образності.
В. Ужченко

Мова – це суспільне явище, найважливіший засіб улаштування людських стосунків. Вона становить єдину неподільну та відкриту систему, яка розвивається разом з народом. У давнину народ із покоління в покоління передавав стійкі вислови – чудові перлини народної мудрості. Серед фразеологізмів можемо знайти такі, що прийшли в українську мову ще зі спільнослов'янської й давньоруської мов або засвоєні зовсім нещодавно. Немає такої ділянки, галузі життя, буття народу, які б не характеризувались усталеними зворотами. Тому вельми необхідно систематизувати та вивчати фразеологізми, чим і займається наука фразеологія.

Фразеологізм – стійке сполучення двох і більше слів, яке в процесі мовлення відтворюється як готова словесна формула, передає одне значення і, як правило, має певне емоційне забарвлення. Розрізняють три типи фразеологізмів: фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності й фразеологічні сполучення.

Фразеологічні зрощення – це стійкі звороти, специфічні для певної мови, що виражають єдине поняття та мають одне значення. Лексичне значення цього стійкого словосполучення не збігається з лексичним значенням слів, що входять до його складу: байдики бити – ледарювати, глек розбити– посваритися, собаку з'їсти– мати досвід.

У фразеологічних єдностях переносне значення певною мірою

мотивується значенням тих слів, що до них входять: заливатися слізьми – безутішно плакати, дихати на ладан– помирати, крапля в морі– мало.

У фразеологічних сполученнях складові компоненти характеризуються деякою самостійністю. Один з компонентів є стійким і не може замінюватися, а інші можуть мати взаємну заміну: розпочати обговорення– приступити, почати;злість бере– хтось починає злитися.

Отже, українська мова має багату фразеологію, яка є продуктом багатовікової мовної творчості народу та відображає його глибоку мудрість і національну культуру. Вона виражає позитивне ставлення до праці, освіти, науки, культури й водночас засуджує пияцтво, брехливість, лінощі, хвастощі, нечемність та інші вади людей. Українська фразеологія часто пов'язана з народними звичаями, обрядами та відображає поведінку й характер у різних життєвих ситуаціях, причому часто в жартівливому тоні.

Підкопай Є. В.
НТУ «ХПІ»

ТЕРМІНИ ІНШОМОВНОГО ПОХОДЖЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Наявність іншомовних термінів є звичайним явищем, оскільки Україна як суб'єкт міжнародного права перебуває (і завжди перебувала) у безпосередніх відносинах з іншими державами, укладає (і укладала) з ними договори, обмінюється дипломатичними, консульськими, торговельними представництвами, бере активну участь у діяльності міжнародних організацій в обсязі, необхідному для ефективного забезпечення національних інтересів держави у політичній, економічній, екологічній, інформаційній, науковій, технічній, культурній і спортивній сферах.

За походженням слова поділяються на власне українські та запозичені з інших мов.

Іншомовні слова – це лексика, яка прийшла в нашу мову з іншої; вона

усвідомлюється як чужорідна і зберігає ознаки свого походження. Дуже часто ідентифікувати іншомовне слово можна за особливостями звучання або за значенням.

Наприклад:

– звук [ф] не характерний для української мови, тому всі слова, якіпочинаються з цього звука, є іншомовними: фізика, фігура, фокус

– у словах тюркського походження наявні кілька літер а: сарай, барабан,байбак, баклажан

– слова грецького походження містять буковсполучення пс, кс: ксерокопія,психологія

– тільки іншомовні слова мають на початку слова літеру а: алкоголь,абітурієнт, аудиторія, автор, анемія

– слова французького походження зазвичай мають наголос на останньомускладі: бульйон, кашне, кутюр’є

– слова німецького походження містять сполучення кількох приголосних, утому числі, і на початку слова: ранг, шнапс, ландшафт

– англійські слова здебільшого пов’язані зі сферою політики, суспільства,спорту: футбол, менеджер, лобі, спонсор.

Словниковий склад мови постійно поповнюється як словами, що створюються на основі українських словотвірних засобів, так і запозиченими з багатьох мов: грецької (філологія, музей, театр), латинської (клас, аудиторія, конституція), німецької (бутерброд, солдат), англійської (баскетбол, дизайн), французької (кашне, пюре, пальто), італійської (соло, тріо, акорд) та інших.

Довідки щодо запозичених слів викладені у словниках іншомовних слів. Одним із найбільших є «Новий словник іншомовних слів» видавництва «Арій» обсягом 40 000 слів та словосполучень.

Багато іншомовних слів мають українські відповідники: абсолютний – цілковитий, повний; аграрний – земельний; адекватний – рівнозначний; дайджест – короткий виклад;дебати – обговорення; еквівалент – відповідник;

ігнорувати – нехтувати, легковажити; ідентичний – тотожний, такий самий; іманентний – властивий, притаманний; імідж – образ; імітація –уподібнення; імпорт – ввезення; коаліція – об'єднання; комерційний – торговельний; компенсація – відшкодування; комфорт – зручність; комфортабельний – зручний; конденсувати – збирати, скупчувати, нагромаджувати; конкретний – означений, визначений; конкурент – суперник тощо.

Питанням дослідження функціонування слів-термінів іншомовного походження у мові займалися С. Влахов, С. Флорин, І. Гумовська, Л. Кутіна, Т. Панько, І. Кочан, Г. Мацюк, які досліджували специфіку перекладу термінології іншомовного походження.

Таки чином ми дізналися, що система професійної термінології включає велику кількість слів-термінів іншомовного походження, термінологічне значення яких не завжди повністю співпадає в англійській та українській мовах. Крім того, слід зазначити, що в українській літературній мові існує декілька способів утворення термінів, зокрема транслітерація, варіантний відповідник, міграція слова у інше термінологічне поле.

Підопригора Д.С.
НТУ «ХПІ»

МОВНИЙ ПУРИЗМ

Тема «явище мовного пуризму» є актуальною, бо мова змінюється у швидкому темпі через позичення слів з інших мов та через спрощення мови. Цеє проблемою, бо з української мови скоро нічого не залишиться, а нація буде розмовляти «кусками» з інших мов. Мета моїх тез є визначити плюси та мінуси мовного пуризму, розібратися детальніше та зробити висновок. Спочатку розберемося що таке пуризм. ПУРИЗМ (франц. purisme, від лат. purus – чистий) – крайній вияв турботи про чистоту літературної мови, культуру мови, орієнтація на встановлення суворих правил дотримання літ.

норм (див. Норма мовна), оберігання мови від впливу іншомовних запозичень, очищення її від не літературних явищ (діалектизмів, просторіччя тощо). Пуризмвиникає через чинники які руйнують мову з метою встановити її (війни, революції,). Пуризм постає як реакція на загрозу денаціоналізації, втрати самобутності культури й національної мови. Зовнішньому тискові на мову – заполоненню її лексики елементами інших мов– пуризм протиставляє суворі літературні норми, рафіновану мову, якою користуються і яку плекають певні суспільні групи.

Спочатку розглянемо причини запозичення іншомовних слів у український мові. Перш за все це культурні, політичні, економічні зв'язки з іншими країнами тощо. Цей процес є нормальним, але майже ніяка країна не запозичує з нашої мови якісь слова, а Україна у свою чергу запозичує постійно. Плюси пуризму: пропагування виражальних засобів рідної мови та можливостей для передачі нових понять.

Мінуси пуризму: тенденції виявляються часто в проголошенні незмінності літературних норм, посиланні на внутрішні закони розвитку національної мови, в однобічному сприйманні наслідків мовного контакту, неприйнятті будь-яких новотворів, які нібито руйнують систему мови, у нерозумінні поступального розвитку мови. Пуризм протистоїть також тенденції, що постає як заперечення нормалізаторської, культуромовної діяльності.

Коли з'явився пуризм? Пуристичні тенденції особливо виявилися в третині XIX ст., у 20-ті рр. XX ст., зокрема у зв’язку із створенням національної термінології у різних галузях науки. Розрізняють крайніх і поміркованих пуристів. До крайніх пуристів відносяться: Ю. Шевельов, А. Кримський,

Є. Тимченко, О. Курило (в її ранніх працях), М. Гладкий, С. Смереченський ; до поміркованих відносяться: О. Синявський, М. Сулим, М. Наконечний, О. Курило (в її пізніших працях). Різниця між крайніми і поміркованими пуристами полягала в різних тенденціях поповнення

термінологічних словників. Якщо помірковані пуристи сприймали запозичення, зокрема, терміни з лат., грец. коренями як закономірне явище розвитку наукового стилю, то крайні пуристи пропонували замінити запозичені терміни питомими українськими словами. Так, заміною слова конус пропонувалося стіжок, зам. екватор– рівник, зам. маятник– хитун, зам. фільтр– цідило. Цей процес в історичному контексті був прагненням ствердити самобутність національної мови. Історично зумовлені пурист, настанови укр. мовознавців кваліфікувалися офіц. наукою як архаїзаторські, орієнтовані на відштовхування від рос. мови. Пуристичні тенденції спостерігаються і в час українського національного відродження кінця 80 – 90-х рр. Настанова на дерусифікацію української мови, виразно виявлена в практиці термінологів-фахівців з української діаспори, повторює де в чому історію 20-х рр. з тією різницею, що в українській літературній мові протягом ХХ ст. вже загалом створено національну термінологію, яка мала хоч і вузьку сферу практичного використання і часто орієнтувалася на кальки з російської мови, проте в цілому відбивала статус нормованої літературної мови. Із розширенням суспільних сфер використання української літературної мови спостерігається посилення пуристичних тенденцій як у термінотворенні, так і в мові в цілому.

Польова А.А
НТУ «ХПІ»

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Найбільший скарб народу – його мова. Українська мова унікальна, вона віддзеркалює душу народу, його історію. Протягом тисячоліть мова складалася, шліфувалася й передавалася нашими предками з покоління в покоління. Одночасно формувалася душа народу. Дехто вважає мову лише засобом порозуміння між людьми. Насправді ж цим не вичерпується її

значення.

Мова для кожного народу стає ніби другою природою, що оточує його, живе з ним всюди і завжди. Без неї, як і без сонця, повітря, рослин, людина не може існувати. Як великим нещастям обертається нищення природи, так і боляче б’є по народові зречення рідної мови чи навіть неповага до неї, що є рівноцінним неповазі до батька й матері. Українська мова своєю красою і багатством давно привертала увагу вчених. Коли йдеться про походження української мови, переважна більшість зацікавлених сприймає цю проблему як походження сучасної української мови, тобто тієї, яку вони чують щодня по радіо й телебаченню. Проте, слід пам'ятати, що національна мова складається з двох самостійних гілок: спільної для всієї нації літературної мови, відшліфованої майстрами художнього слова, і мови народної, яка досить відрізняється в різних діалектних ареалах. Тому будь-які хронологічні віхи виникнення і первісного розвитку української, як і взагалі будь-якої іншої мови, встановити неможливо. Безперечно лише, що українська мова є однією з найдавніших індоєвропейських мов. Про це свідчить і наявність архаїчної лексики, і деякі фонетичні та морфологічні риси, які зберегла наша мова протягом віків. Давність української мови доводили ряд вітчизняних та зарубіжних учених: Михайло Красуцький, Павел Шафарик, Олексій Шахматов, Федір Буслаєв та ін. Іншомовні дослідники постійно підкреслюють фонетичну розкіш, лексичне та фразеологічне багатство, синтаксичну гнучкість, величезні словотворчі можливості української мови. За милозвучністю її найчастіше ставлять нарівні з італійською. А на Всесвітньомуконкурсі краси мов, який відбувся 1934 р. у Парижі, українська мова посіла третє місце (на першому – французька, на другому – перська). Безперервність історичного розвитку етносу на українських землях від середини І тис. н. е. до нашого часу може свідчити про те, що після розпаду праслов'янської мовної спільності в цьому ареалі почав формуватися український етнос і відповідно – українська мова

Протягом усієї історії наша мова пройшла тернистий шлях. Чого

тільки не застосували губителі нашої мови! І офіційно забороняли, і оголошували неіснуючою чи придуманою німцями, і вважали діалектом російської чи польської мови, і тримали в мовних гетто, й оцінювали як «хлопську», «колхозну», і підлаштовували її під іншу мову з метою прискорення її злиття в ім'я світлого майбутнього всього людства, і прославляли її «небувалий розквіт» завдяки дружнім впливам, – а вона таки живе.

Пось Е.О.

НТУ «ХПІ»

ІСТОРІЯ ПОЯВИ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ

Сленг – міський соціолект, який виник із арґорізних замкнених соціальних груп(правопорушників, крамарів, ремісників, в'язнів, бурсаків-учнів, вояків, інтернет-спільноти тощо) як емоційно забарвлена лексика низького й фамільярного стилю (зрідка й словотворів: випивóн – пиятика, закусóн – закуска), поширена серед соціальних низів і певних вікових груп. Сленг є неофіційною, живою та вкрай динамічною лексикою. У художній літературі сленгізми використовуються як засіб стилізації.

Сленг доволі поширене явище, він є засобом спілкування в найрізноманітніших прошарках населення й сягає своїм корінням у сиву давнину, адже й століття тому різні соціальні групи мали свій специфічний стиль мовлення. Окрім того, розповсюдженим видом сленгу є сленг професійний, що побутує в мовленні людей певного фаху чи роду занять.

Так, у XVIII – XIX ст. на Полтавщині, де кобзарювання було досить поширеним явищем, сліпі бандуристи мали свій власний сленг, який називався «лебійською мовою». Ця мова була незрозумілою звичайним людям, але, маючи бажання, її легко можна було вивчити, оскільки вона ґрунтувався на певних закономірностях перекручування слів, хоча були й

окремі сленгові новоутворення.

Деякі номінації лебійської мови фігурують у сучасному молодіжному сленгу, зазнавши певних деформацій. Наприклад, поширене в молодіжному мовленні слово «лахати» (або «дерти лаха»), що означає «сміятися», пішло саме від мандрівників-лірників, навіть не змінивши значення. Слово «кльово»(у значенні «добре») має таке ж коріння і вимовлялося воно спершу «клево».

Сленгові слова та вирази, які вживають підлітки, є досить різноманітними й відмінними в різних молодіжних групах. Наприклад, лексему «розуміти» в одній компанії звикли замінювати словом «шарити», а в іншій – «розчехлятися». Так само існують певні слова та вирази, які притаманні саме певній групі підлітків. Наприклад, для вираження подиву одні використовують вислів «я в шоці», для інших більш характерними є «я холодний», «я в трансі», «ти шо гониш?» і навіть «хай мене покрасять».

Доречно зауважити, що в Україні молодіжний сленг може відрізнятися територіально, наприклад, слово «голова»: східно-українське – башка́, ку́мпол; галицьке – маґо́ла або макітра; буковинське – ґо́вдя; закарпатське – ла́мпаш.

Отже, така різноманітність викликана насамперед тим, що підлітки за допомогою мовно-виражальних засобів прагнуть вирізнятися не лише як окрема суспільна група, але і як особистості. Саме через це молодь намагається ще більше урізноманітнити своє мовлення власними новотворами.

Потупіс Д.
НТУ «ХПІ»

СТАЛІ ВИСЛОВИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Фразеологія кожної мови – це скарбниця народу, здобуток його

мудростіі культури, що містить багатий матеріал про його історію, боротьбу з гнобителями й нападниками, про звичаї, ідеали, мрії й сподівання. З давніх-давен народ із покоління в покоління передавав усталені звороти – чудові перлини народної мудрості.

Поняття «фразеологія» (від грец. «φρασίς» – спосіб вираження, зворот і «λογος» – слово, вчення) існує в мові з такими значеннями:

– розділ мовознавства, що вивчає фразеологічну систему мови у її сучасному функціонуванні з погляду історичного розвитку;

– сукупність характерних засобів вираження думки, притаманних певній соціальній групі, окремому авторові, літературно-публіцистичному напрямові, діалекту чи групі говорів;

– сукупність фразеологізмів тієї чи іншої мови.

Одиницею фразеології є фразеологізм (від грец. «φρασίς2 – спосіб вираження, зворот і «λογίσμος» – судження), або фразеологічна одиниця, або фразеологічний зворот, або фразема (ми послуговуватимемося цими термінами як рівнозначними).

Фразеологізм – стійке сполучення двох і більше слів, яке в процесі мовлення відтворюється як готова словесна формула, передає одне значення і, як правило, має певне емоційне забарвлення.

Словосполучення бувають вільні і стійкі. У вільному словосполученні слово не втрачає власного значення при утворенні нового словосполучення.

Стійкі словосполучення поділяються на термінологічні та фразеологічні.

Термінологічні стійкі словосполучення – це назви певних понять – науки, техніки, мистецтва; торрічеллієва пустота (вакуум); дзвінкі приголосні; іменний складений присудок; романський стиль.

Стійкі словосполучення, що складаються з двох і більше слів, існують у мові у готовому вигляді, називаються фразеологізмами. За цими виразами закріплені уже певні значення, які зовсім не дорівнюють значенню слів, що до них входять.

Фразеологізмам, на відміну від слів і вільних словосполучень, властиві такі ознаки:

– семантична неподільність;

– відтворюваність у готовому вигляді;

– наявність емоційно-експресивного забарвлення;

– за складом – це сполучення двох і більше слів, що можуть мати переносне значення;

– стійкість граматичних категорій і усталеність порядку слів;

– спільність синтаксичної функції для всіх його компонентів.

Розрізняють три типи фразеологізмів:

– фразеологічне зрощення (або ідіоми) – найстійкіші, семантично неподільні сполучення слів, загальне значення яких не випливає із значення їхніх компонентів. Наприклад: пекти раків – червоніти; гарбуза дати – відмовити;

– фразеологічні єдності – семантично неподільні фразеологізми, цілісне значення яких умотивоване значенням компонентів. Наприклад: біла ворона, прикусити язика, дихати на ладан;

– фразеологічні сполучення – це фразеологізми, до складу яких входять слова, з яких одне є вільним, а друге – з так званим зв'язаним значенням, причому цілісне значення фразеологізму випливає із компонентів. Наприклад: брати участь; насупити брова; покласти край.

Окрему групу становлять фразеологічні вирази – це стійкі за своїм складом і значенням одиниці, які складаються зі слів з вільним лексичним значенням і відтворюються в мові. Це приказки, прислів'я та крилаті вислови.

Отже, фразеологія української мови надзвичайно різноманітна. Використання у мовленні фразеологічних одиниць прикрашає спілкування та свідчить про високий рівень володіння мовою.

Прийма І.В.
НТУ «ХПІ»

КЛІПОВЕ МИСЛЕННЯ

Останнім часом громадськість, яка ще здатна мислити, б'є на сполох, відзначаючи наявність феномена так званого «кліпового мислення» і його наслідків для окремої людини вже нині і для суспільства в цілому в недалекомумайбутньому. Досить подивитися на деякі заголовки статей в ЗМІ та на відповідних сайтах в Інтернеті: «Інформація – найсильніший наркотик останнього десятиліття». Цікаво, як кліпове мислення та швидкісний ритм життя трансформують уподобання людей. Розлогі тексти сприймаються все складніше, і ми поступово все більше переходимо на споживання лише заголовків або картинок із підписами.Американський журналіст Ніколас Карр в уже далекому 2008-му написав статтю «Ми всі тупіємо від Google?», в якій висловив серйозну стурбованість самим собою, коли не зміг прочитати книгу. Опитавши друзів та знайомих, він зрозумів, що у своїй проблемі не самотній.За спостереженнями Карра, чим більше людина користується інтернетом (а сучасні журналісти в ньому практично живуть), тим більше зусиль їй доводиться витрачати на читання розлогих текстів, що вимагають роздумів. Спосіб передавання думок за допомогою картинок майже без слів, жанр стікерів, схоже, стає в нас останнім часом надзвичайно поширеним.Наступними кроками стають завдання із захоплення освіти. Інститут серйозних ігор у Великобританії повідомляє, що понад 10% предметів середньої школи вже переведено в ігрову форму. І це свідчить про те, що в розвинених країнах сьогодні ставляться завдання подібного типу. Люди стали менше читати, і це позначається на тому, що ми втрачаємо здатність критичного осмислення текстів.Кліповий тип мислення передусім притаманний так званим міленіалам (народженим після 1981 року) – більшості молоді десь 20 років (яка тільки починає виходити на ринок праці).

Плюсів кліпового мислення не так багато, але вони все ж таки є. Перший – це те, що кліпове мислення прискорює реакцію. Британський футуролог Джеймс Мартін, який на початку 1980-х передбачив епоху інтернету, розділяє людей на два типи: люди-книги, які мають тривале мислення, і люди екрана, наділені кліповим мисленням. Перевага останніх – у швидкій реакції. Вони швидше реагують на будь-які стимули і зміни. Другий плюс полягає в тому, що кліпове мислення захищає мозок від інформаційного перевантаження. Третій плюс – кліпове мислення сучасних молодих людей сприяє тому, що вони можуть одночасно робити багато завдань – слухати, писати в соцмережах, висловлювати якісь думки, щось шукати. Але мінусів кліпового мислення все-таки більше. Перший полягає в тому, що людина не спроможна довго концентруватися інформації. Її спроможність аналізувати помітно знижується, позаяк будь-яка інформація не затримується в свідомості та дуже швидко замінюється новою. Другий мінус кліпового мислення в тому, що воно послаблює відчуття співпереживання. Потоки інформації про насилля, нещастя, різні катастрофи, які виливаються зтелевізора, Youtube та всіх доступних ЗМІ, поступово знижують поріг чутливості людини, рівень її заглиблення у співчуття іншим людям. Третій мінус, про який багато говорять в усіх освітніх закладах, – це зниження рівня успішності й коефіцієнту засвоєння знань. В усьому світі вчителі переживають через те, що діти дуже мало читають, часто не розуміють змісту прочитаного. Четвертий мінус кліпового мислення – перенасичення рекламною інформацією. Із цього всього можна зробити висновок, що сучасний людині, якщо вона хоче бути успішною, потрібно вміти використовувати нечисленні плюси кліпового мислення та інтенсивно боротися з його мінусами, які негативно впливають на людський інтелект/мозок та життя в цілому.

Пунін Д.В.
НТУ «ХПІ»

ПОЯВА НЕОЛОГІЗМІВ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Головним завданням сучасної української мови є розгляд сутності неологічної лексики, а саме: основні принципи класифікації та функціонування у мові.

Отже, проаналізуємо основні погляди на природу неологізмів, причини виникнення, принципи класифікації й функціонування в мові тощо.

Дослідження проводилося за допомогою літератури про неологізми в українській мові. Метод, який був використаний під час дослідження: бібліографічний (обробка інформації). Також використовувались основні положення теорії неології таких учених, як О. Брагіна, В. Гак, О. Земська, Ж. Колоїз, Н. Котелова, А. Ликов, В. Лопатінта ін.; сучасні дослідження неологізмів, зокрема у сфері ЗМІ та Інтернету. Розглядаючи історію дослідження проблеми нових слів, можна виокремити такі її періоди:

– намагання виділити нові слова в окрему категорію;

– виділення в межах цієї групи слів окремих категорій через однорідність новотворів;

– початок інтенсивного вивчення індивідуальних новоутворень як частини загальної проблеми вивчення неологізмів.

Результати досліджень нових слів реалізуються в словниках неологізмів.

Отже, неологія – це наука, що фіксує та класифікує, спостерігає за адаптацією та здійснює лексикографічне розроблення нових слів. Навіть досі немає чіткого визначення й розмежування основних понять неології. Учені погоджуються, що предметом вивчення названої науки є нове слово (неологізм), але з надання чіткого визначення цьому поняттю виникають певні проблеми. Неологізм не є статичним, він має динамічну природу, тому

часом важко визначити межі перебування новоутворення в статусі неологізму. У трактування неологізму покладено поєднання об'єктивних (час появи-новизни, прикріплення до певних часових меж) і суб'єктивних (психологічне відчуття новизни, «свіжості») ознак; його початкова межа чітко визначена й об'єктивна, кінцева – не визначена і не може бути визначеною, бо суб'єктивна. Класифікування новоутворень допомагає конкретизувати саме поняття неологізму й дати йому визначення. Предметом нашого детального розгляду є неологізми лексичного рівня, тому за основу беремо таке: неологізми – це слова, словосполучення, фразеологізми, окремі значення, що з'явилися на певному етапі розвитку мови для позначення нових реалій і понять, периферійних номінацій, актуалізація яких зумовлена соціальними й територіальними чинниками функціонування літературної мови, а також оказіоналізми (індивідуально-авторські новації), використанні одноразово в мовній практиці певного автора, видання, редакції чи в конкретному тексті. Новизна таких номінацій на цьому часовому відрізку усвідомлюється загалом.

Отже, враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що кожне нове слово мови (неологізм) має конкретного автора (навіть якщо ми про нього не знаємо), є засобом самовираження. За час функціонування неологізму слово може соціалізуватися (бути прийнятим суспільством) і лексикалізуватися (закріпитися в мовній системі). Процес соціалізації, як правило, відбувається у два етапи: слово сприймається посередниками (журналістами, письменниками, викладачами, науковцями та ін.), які доносять його до широкого загалу. Якщо слово сприймається і використовується більшою частиною мовців, то воно лексикалізується, що відображається в словниках загальновживаної лексики.

Рилов Д.Ю.
НТУ «ХПІ»

НЕДОЛІКИ ОНЛАЙН-ПЕРЕКЛАДАЧІВ

У наш час без Інтернету неможливий жоден крок, і значної популярності досі набувають онлайн-перекладачі. Онлайн-перекладач – це програма, призначена для автоматичного перекладу тексту з однієї мови на іншу, без завантаження її на свій комп’ютер, тобто в режимі "онлайн". Вони прості у використанні: набираєш слово, речення, текст – і одразу отримуєш переклад. Єдина проблема – якість перекладу, особливо текстів, статей на наукову тематику.

Головна перевага онлайн-перекладу в тому, що програма дозволяє перекладати окремі слова і фрази, а також об'ємні тексти за лічені секунди. Схема роботи перекладача має такий вигляд:

1. Вибір мови перекладу.
2. Вставляння тексту у вікно для перекладу.
3. Отримання готового перекладу.

Основні переваги перекладу онлайн:

1. Швидкість. Переклад здійснюється практично блискавично, що дозволяє зекономити час. Застосовуючи звичайний словник, ми витрачаємо велику кількість часу, а користь від рутинного пошуку потрібних слів вельми сумнівна.
2. Безкоштовність. Онлайн-перекладачі абсолютно безкоштовні та дозволяють перекладати будь-який обсяг інформації.
3. Регулярне удосконалення сервісів онлайн-перекладів. Якість перекладу постійно поліпшується. Повсякчасне оновлення і самонавчання перекладачів вивело цей тип перекладу на абсолютно новий рівень якості.
4. Вибір мови при перекладі. Кожен сервіс пропонує велику кількість широко розповсюджених та мало поширених мов для перекладу

повідомлення. Тепер будь-хто зможе перекласти фразу з однієї мови на іншу. Необхідність пошуку висококваліфікованих перекладачів рідкісних мов зводиться до мінімуму.

На жаль, онлайн-перекладачі мають і низку недоліків, серед яких можна виділити такі:

– програма може втрачати первинний сенс тексту, що призводить до його спотворення. Яскравий приклад – буквальний переклад деяких слів, що мають кілька значень;

– перекладачеві важко опрацьовувати довгі та заплутані речення;

– часто виникають неточності при перекладі текстів вузькоспеціалізованої тематики.

Отже, переваги онлайн-перекладача очевидні: швидкість роботи і доступність. У будь-якому місці, у будь-який час дня і ночі ми можемо скористатися онлайн-перекладачем. Головне, щоб був доступ до інтернету. Якщо переклад потрібен для простих завдань: зрозуміти або передати загальний зміст тексту, написати лист своєму іноземному знайомому, залишити повідомлення в блозі або на форумі – у такому випадку достатньо буде й онлайн-перекладача. Звичайно, якщо потрібен якісний результат, без послуг перекладача тут не обійтися, позаяк у онлайн-перекладача є недоліки – це низька якість результатів перекладу. Сьогодні жоден безкоштовний онлайн-перекладач не може дати стовідсотково якісний результат перекладу, бо коректний контекстуальний переклад – це те, над чим працюють усі розробники наших сучасних інтернет-помічників.

Різник Д.О.

НТУ «ХПІ»

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ

Нашою метою є опис молодіжного сленгу як однієї з підсистем

сучасної української мови: виявлення причин виникнення, особливостей вживання, визначення джерел його поповнення й способів творення та розглянути популярні сленги серед студентів.

Тривалий час зміна ціннісних орієнтирів має колосальний вплив на мовленнєві й мовні процеси, що набувають нового характеру. Молодіжний сленг – це окремий пласт національної мови, який відображає певною мірою рівень культури, освіченості, розвитку суспільства. Молодь, як носій молодіжного сленгу, є внутрішньо неоднорідною соціально-демографічною групою, де студентство було і залишається найбільш освіченим прошарком молодого покоління, тому і мова, якою воно користується буде перебувати в рамках норми, але з включенням жаргонізмів, пов'язаних з певним періодом в їхньому житті, процесом навчання . Сленг здобуває позиції не лише у ЗМІ та музиці, а й у сучасній літературі. Таке значне поширення сленгу у творах літератури можна віднести до наслідків так званого «жаргонного вибуху»

Основними причинами є те, що часто в спілкуванні використовують сленг не тільки, щоб повідомити якусь інформацію, але й для висловлення своїх ідей, світобачення, певним чином виразити свою особистість. Окрім того, сленгможе виступати способом знаходження спільної мови в колективі, бути сприйнятим «своїм» у тій групі людей, з якою відбувається спілкування. Значну кількість сленгових висловлювань в українській мові можна почути під час спілкування окремого кола людей. Це створює емоційну атмосферу, зближує їх між собою та дозволяє коротко, невимушено висловити своє ставлення до подій чи явищ. Проблемою молодіжного сленгу займалися вчені, які відзначають, щомолодь як найбільш сприятлива спільнота активно використовує англійські запозичення у своєму мовленні. Однією із особливостей молодіжного дискурсу, на їх думку, є те, що молоді люди прагнуть бути стильними та оригінальними.

Сьогодні часто можна почути сленгізми серед українських студентів, наприклад, «парнокопитні» – студенти зооінженерного факультету; «гнати

біса» – говорити нісенітницю; «здати на шару»–легко скласти іспит; «розчавити сливу» – випити горілки; «рубати хвости»– відмовити в чомусь; «ганяти понти» – поводитися зарозуміло; «запороти бочину» – зіпсувати якусь ситуацію; «пробити на ушняк» –замислитися; «стіпуха» – стипендія.

Цікавою особливістю молодіжного сленгу є заміна значення лексем української літературної мови, що викликає іронічний відтінок. Наприклад, «базар» у літературній мові – це торгівля, переважно на відкритому місці, а серед молоді це слово має значення «мовлення».Але найбільш продуктивним джерелом поповнення молодіжного сленгу є слова загального вжитку, що набувають у розмовному стилі нового специфічного значення, наприклад, «бомба» – шпаргалка, «шнурки»– батьки,«капсули»– сусіди, «труба»– мобільний телефон.

Отже, явище молодіжного сленгу є невід'ємною складовою будь-якої мови та доводить, що мова залишається динамічною системою, яка постійно живе й розвивається тому її дослідження залишається актуальним і на сьогоднішній день.

Роменська В.Р.
НТУ «ХПІ»

КЛІПОВЕ МИСЛЕННЯ І СУЧАСНА ОСВІТА

Майбутнє країни визначається сучасним рівнем освіти. Пошуки шляхів постійного та послідовного підвищення якості освіти є обов'язковою складовою освітньої політики сучасної держави. Сьогодні особливого значення набуває проблема реалізації принципу наочності на основі розвитку і використання резервів візуального мислення учнів.

Дослідження останніх років демонструють прикру тенденцію зниження читання в усіх вікових групах українців. Нові покоління також менше

читають,і це позначається на нашій втраті здатності критичного осмислення текстів. Катастрофічне зменшення читання, стрімке поширення комп'ютерних та інтернет-технологій в ЗМІ сформували кліпове (калейдоскопічне, мозаїчне) мислення, характерне для більшості сучасних студентів. З кліповим мисленням світ перетворюється на калейдоскоп різних, не пов'язаних між собою уламків інформації. Фахівці стверджують, що кліповий тип мислення перш за все притаманний поколінню Y (народженим після 1981 р.) і, в ще більшому ступені, поколінню Z (народженим після 1994 р.) – молоді, яка виросла під впливом цифрової революції. Констатуючи все більше поширення кліпового мислення, вчені відмічають як його позитивні риси (швидша реакція, вміння перемикатися, багатозадачність), так і негативні (невміння тривалої концентрації уваги, неспроможність до аналізу, зниження коефіцієнту засвоєння, чутливість до маніпуляцій).Такий тип мислення є своєрідним фільтром, запобіжником інформаційному перевантаженню. Кліпове мислення не завжди сприяє ефективності процесу навчання, оскільки традиційний освітній процес орієнтується переважно на словесно-логічне мислення. Сучасна молодь зорієнтована на візуальні структури, але сучасна педагогіка ще не напрацювала методики адекватної передачі знання візуально, а не вербально. Розвинуті країни починають кардинально змінювати свої освітні програми з метою підвищення якості освіти, використання позитивних рис нового способу мислення молодих людей та подолання негативних його властивостей. Так, наприклад, все більше приділяють уваги індивідуалізації навчального процесу, наочності (використання засобів візуалізації, мультимедійних презентацій, відеозанять) подачі навчального матеріалу. Отже, метою сучасної освіти мають бути ефективна організація навчального процесу, індивідуалізація та розвиток творчих здібностей студентів, формування у них нових способів мислення.

Савлук Т. О.
НТУ «ХПІ»

ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ХІМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Методологія сучасного українського хімічного термінотворення виходить або з безпосереднього номінування наукового поняття засобами рідної мови, або шляхом інтерпретації вже готового терміна з іншої мови, звідкіля поняття приймається і вводиться в національну. Утвердження терміна в науці є фактом усвідомлення предмета дослідження, оскільки в терміні фокусується сутність пізнаного на певному етапі явища чи матеріального об'єкта – термін стає словесною оболонкою сприйняття суті. У кожній науці в процесі пізнання відбувається оновлення термінів, перегляд їх адекватності суті номінальних понять. Хімія має добре розвинені терміносистеми, які періодично переглядають та уточнюють спеціалісти в комісіях Міжнародного союзу теоретичної та прикладної хімії (IUPAC). Матеріали цих комісій є основою для відтворення узгоджених термінів національними мовами. В Україні діють Національна комісія України з хімічної термінології і номенклатури (НК УХТН) та Комітет наукової термінології НАН України, що також працюють над цією проблемою. Більшість термінів хімії, зокрема, як фізико-органічна та фізична, в українській мові є усталеними, певна частина вимагає уточнень у зв'язку зі змінами в світовій науці за останній період, а деякі виявились відсутніми. Особливого значення набуває приведення національної хімічної терміносистеми у відповідність з міжнародною, зокрема тепер, коли без комп'ютерів неможливо упоратися з величезною масою інформації, яка розпорошена по сотнях хімічнихперіодичних видань на десятках мов.

Одною з актуальних проблем у хімічному термінознавстві, яка тісно переплітається зі співвідношенням національного й міжнародного, є проблема синонімії і, на жаль, у цьому питанні спостерігаються дві крайні

тенденції. Перша – суцільне переінакшення усього на свій «домашній» лад, а друга – огульне запозичення термінів з панівних у певній науці мов. Істина, на наш погляд, десь посередині, бо жива здорова мова відкидає все невластиве їй, але завжди здатна багато чужорідних впливів сприйняти собі на користь. Таким чином, якщо в українській хімічній літературі існують синоніми, то їх слід подавати вибірково, виділяючи найдоцільніший. У зв'язку з цим постає важливе питання про те, що може чи повинно бути запозичене з міжнародного вжитку, а що візьме з національної мови, та про їх співвідношення в національній термінології. Номінуючи наукове поняття засобами національної мови, нелегко або практично неможливо обійти поліморфність мови, і в цьому мають перевагу чужомовні назви.

Одне з проблемних питань полягає також у визначенні тієї міри, якої потрібно дотримуватись при використанні чи поверненні раніше широковживаних термінів. «Хімія» чи «хемія»? Традиційно в українській науковій літературі був термін «хемія», який замінили на «хімія». На теперішній час дискусійним залишається питання про доцільність відновлення історичного звучання цього терміна, з яким хімія як наука увійшла в українськесередовище.

Таким чином, нинішній етап розвитку української хімічної термінології характеризується назрілістю низки актуальних неупереджених дискусійних питань – це насамперед співвідношення між національними і міжнародними елементами в термінотворенні, а також питання синонімії, виявлення потенціалу української мови в сучасному термінотворенні, способи інтерпретації українською мовою нових термінів з міжнародної літератури тощо. На наш погляд, всі ці проблеми варті широкої уваги науковців, вони повинні обговорюватись та досліджуватись в контексті світової проблематики.

Суялко В.А.
НТУ «ХПІ»

КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Дехто вважає мову лише засобом порозуміння між людьми. Насправді ж цим не вичерпується її значення. У мові нація закодовує всю свою історію, багатовіковий досвід, здобутки культури, духовну самобутність.

Українська мова своєю красою і багатством давно привертала увагу вчених. Коли йдеться про походження української мови, переважна більшість зацікавлених сприймає цю проблему як походження сучасної української мови, тобто тієї, яку вони чують щодня по радіо й телебаченню і використовують у щоденному спілкуванні між собою, яку вивчали в школі, якою читають книжки,газети й часописи.

Аналізуючи інформацію про мову, деякі українські мовознавці дійшли висновку, що українська мова виникла набагато раніше, ніж вважає офіційна наука. На думку цих дослідників, українська мова є найдавнішою з живих слов'янських мов, а російська мова новіша й походить від української церковної мови (церковнослов'янської).

У різні часи мовознавці висували різні гіпотези щодо виникнення української мови. В наш час є дві гіпотези, визнані в наукових колах:

– концепція славіста, доктора філософії, академіка Ю. Шевельова – українськамова безпосередньо виділилася з праслов'янської мови.

– концепція російського мовознавця О. Шахматова – українська мова виникла зі спільноруської прамови, від якої походять й інші «руські мови» (північно-великоруська, південно-великоруська та білоруська).

Однак, остання версія, на думку багатьох українських лінгвістів, є недовершеною, оскільки українська мова суттєво відрізняється від інших «руських» мов різними фонетичними явищами та лексикою.

Українська була дуже тісно пов'язана зі старослов'янською – спільною

мовою предків сучасних слов'ян, так само як санскрит, є мовою, найближчою до спільної мови перших індоєвропейців (арійців). До речі, в українській мові є багато слів, які майже ідентичні словам у санскриті: «повітря», «кохати», «кінь», «дерево», «вогонь». Учений В. Кобилюх у своїх роботах доводить, що українська мова сформувалася в X–IV тисячоліттях до нашої ери. Тому походження найважливіших українських слів слід шукати саме в санскриті, а не в російській, німецькій, турецькій, грецькій та інших мовах, які виникли значнопізніше.

Таким чином, українська мова – одна з найдавніших мов. Крім того вона вважається однією з найкрасивіших мов: на мовному конкурсі в Італії її було визнано другою за мелодійністю мовою світу після італійської. А ще українська мова – одна з найпоширеніших у світі мов, і за кількістю носіїв посідає, за різними даними, 26 або 32 місце. Отже, ми бачимо, що наша рідна мова має велике значення у світі.

Мова – це не просто засіб спілкування, а й культурне обличчя нації. Тож цілком логічним, на мою думку, є той факт, що народ, який недбало ставиться до рідної мови, її історії, культури, не має і своєї незалежної, розвиненої та стабільної держави.

Ткач Л.С.
НТУ «ХПІ»

СТІЙКІ СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Українська мова вважається однією із найбагатших мов за своїм лексичним складом. Кожна мовна одиниця, яка до неї входить, урізноманітнює її й надає самобутнього відтінку. Важливою лексичною складовою української мови є фразеологізми (стійкі, нерозкладні словосполучення).

Фразеологізми використовуються у найрізноманітніших сферах

життєдіяльності людини. Переважно вони використовуються в публіцистичному, художньому і розмовному стилях. Але вони можуть використовуватися і в офіційно-діловому стилі мовлення. У цьому випадку фразеологізми покликані зробити спілкування між людьми чітким та уніфікувати його. Також фразеологія може бути залучена і до наукового мовлення, де використовується у вигляді стійких термінологічних сполук.

Фразеологізмом називають стійке сполучення двох і більше слів, яке в процесі мовлення відтворюється як готова словесна формула, він передає одне значення і має певне емоційне забарвлення. Також важливим є те, що фразеологізм уживається як ціла нерозкладна словникова одиниця. Складові частини окремо одне від одного найчастіше мають різне лексичне значення. У цьому й полягає особливість фразеологізмів, вони поєднують два або більше слова з різними значеннями з утворенням нової лексичної одиниці, яка має своє – окреме від інших значення. До прикладу візьмемо фразеологізм «десята вода на киселі». Окремо слова «вода» та «кисіль» означають назви рідин, але в контексті поданого фразеологізму означають дуже далеку рідню. Із цією особливістю фразеологізмів варто бути обережним, щоб не використати слова недоцільно або в іншому значенні. Варто відзначити те, що у складі фразеологізму можуть бути слова з різних частин мови, вони визначають граматичні ознаки і його семантику. Іноді сполучення слів у фразеологізмі може звучати навіть абсурдно. До прикладу фразеологізм «вітер у голові»; здається, який це вітер може бути у голові? Але в даному контексті так описують легковажну людину.

Також фразеологізми вирізняють за компонентним складом і граматичними. За цим критерієм вони поділяються на наступні види: фразеологізми; словосполучення; фразеологізми-слова.

Джерела фразеології офіційно-ділового чи наукового стилів можуть бути різноманітними, наприклад: виробничо-професійна діяльність, переклади іншомовних висловів, звороти науково-термінологічного характеру. Фразеологізми виникають у процесі життєдіяльності людей, тому

постійно з’являються все більше нових висловів.

Отже, фразеологізми є невід’ємною складовою нашої мови. Вони урізноманітнюють лексику і надають їй емоційності та експресивності. Та варто правильно уміти використовувати ці сполуки у своєму мовленні. Для цього має бути корисним фразеологічний словник, в якому можна уточнити значення того чи іншого фразеологізму, підібрати до нього синонім чи антонім або просто дізнатися нові для себе вислови.

Халіна В.Ю
НТУ «ХПІ»

АНГЛІЦИЗМИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

На сучасному етапі розвитку англійська мова набуває все більшої популярності серед інших мов світу. Нею володіє більше півтора мільярди осіб. Термін «англіцизм» – це різновид мовного запозичення слова чи його окреме значення, вислів, що перекладені з англійської мови або утворені за її зразком. Величезна кількість слів іншомовного походження спонукає до певної їх класифікації задля систематизації та кращого розуміння їхнього впливу на сучасну українську мову. Розглянемо їх детальніше.

Англомовні запозичені терміни української мови можна поділити на декілька типів:

– запозичення досить давні й настільки пристосовані до мови, що вже не відчувається їхнє іноземне походження. Вони часто й широко застосовуються ймають велику кількість похідних;

– суто англомовні слова, які часто використовуються в мовленні, виходять за межі професійної сфери вживання й поступово стають загальномовними одиницями;

– варваризми – рідковживані іншомовні слова, які легко замінюються питомою лексикою й використовуються у фаховому спілкуванні. У побутовій

мові почути їх майже неможливо;

– інтернаціоналізми – такі міжнародні терміни, які вживаються не менше, ніжу неспоріднених мовах, напр.: holding – англ., das Holding – нім., холдинг – укр. та рос. – вид підприємництва, суть якого полягає у придбанні контрольного пакету акцій різних компаній з метою контролю за їхньою діяльністю й отримання дивідендів тощо.

Наведені типи англомовних запозичених термінів (англомовних слів) неоднозначно впливають на розвиток нашої мови. З одного боку, відбувається їїзбагачення, але, з іншого боку, витісняються власні елементи, що замінюються на слова з подібним значенням.

Я вважаю, що це негативно впливає на стан національної мови і на збереження самобутності українського народу. Причини цього очевидні: комп'ютеризація, потяг до міжнародних стандартів ділового партнерства, до науки й освіти Заходу, передове товаровиробництво в англомовних країнах, лідерство англійської мови як міжнародної тощо.

Отже, непомірне та недоречне використання англійських слів погано позначається на нашій рідній мові. Ані вчені-лінгвісти, ані журналісти та письменники не повинні сидіти склавши руки та спостерігати, як засмічується англіцизмами українська мова. Але заборони тут не допоможуть. Потрібно виховувати культуру мовлення, мовленнєвий смак у сучасних мовців. А смак – головна умова правильного і доречного вживання мовленнєвих засобів як запозичених, так і власних.

Харківська Ю.О.

НТУ «ХПІ»

ПРОБЛЕМА ВИКОРИСТАННЯ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ

Наша мова ніколи не була сталою, а завжди прогресувала та набувала все нових термінів. Відбувалися зміни в політиці, ідеології, духовенстві, так і

сленг став одним із складників нашої мови, який завжди розвивається та стрімко набуває змін. Сленг існував ще в стародавні часи, коли «літературна» мова тільки починала складатися. Це були слова, які розуміли тільки в певних групах (наприклад, ковальський жаргон), і ярлики виразів, які сьогодні живуть як прислів'я прислів'їв. Останнім часом сленг широко використовується в усіх прошарках населення – незалежно від соціальної чи професійної приналежності, віку, комунікативних моделей використання – будь то в публічних промовах, діловому спілкуванні або в неформальній обстановці.

Стосовно сленгу сучасної молоді, то значне місце посідають жаргонізми, скорочення, слова іншомовного походження. Метою вживання таких слів є прагнення молодих людей не тільки проінформувати особу, а висловити свої почуття, продемонструвати характер, виразність у мовленні та свою особистість. На думку старшого покоління, сленг засмічує мову, проте навпаки, сленг допомагає молоді відчувати себе впевненими у собі в колі друзів, яскраво самовиражатися, розкриватися, спрощує спілкування та розвиває фантазію.

XXI століття – епоха нанотехнологій, роботів і… хайпових молодіжних слів. Використання «фірмових» фраз, смайлів, мемів. Сленг – це живий організм, що знаходиться в постійному процесі зміни та оновлення.Мова тут відображає внутрішні бажання молодих людей, які яскравіші й сильніші, ніж одяг, зачіски та спосіб життя.

Отже, молодіжний сленг – це невід’ємний спосіб самовираження молоді.Він, як і в дзеркалі, відображає процес соціальних змін, у тому числі такі процеси, як скасування заборон, цензура, посилення впливу мови злочинного світу, розширення сфери усної непідготовленої мови, вплинули на молоде покоління, що безпосередньо відбивається й виражається в мовленні молоді. Молодіжна культура є своїм власним, на відміну від усього іншого у світі. Від дорослого світу він відрізняється виразним, часом навіть грубим і неввічливим способом вираження думок і почуттів, свого роду

словесним абсурдом, який може бути використаний тільки молодими, сміливими та рішучими людьми, які виступають проти всього світу й створили свій неповторний світ.

Черба Н.С.
НТУ «ХПІ»

ЯК ВБЕРЕГТИ СЕБЕ ВІД КЛІПОВОГО МИСЛЕННЯ

Коли ви востаннє, гортаючи Instagram або Facebook, замислювались над тим, що бачите? Чи пам'ятаєте ви взагалі, що бачили там? Старше покоління ще може дати позитивні відповіді, а ось молодь навряд чи. Це є ознакою кліпового мислення у людини.

Цей термін походить від англійського слова clip, що в перекладі означає «фрагмент». Кліп визначають як «короткий набір тез, що подаються поза контекстом, оскільки в силу своєї актуальності таким контекстом для кліпа є об’єктивна дійсність» (Т.В. Семеновських). Тобто кліпове мислення – формування думок картинками, короткими тестами, яскравими образами. Тобто, менше тексту – більше зображень.

Іноді це дуже зручно, наприклад, під час передачі складної інформації, яку зручніше сприймати в малюнках. Проте ця жага до спрощення почала грати з нами злі жарти. У сучасному світі це перетворилося на звичайну лінь, небажання людини навантажувати свій розум. Ми вже звикли перегортати повідомлення, які містять в собі багато тексту, книги все рідше і рідше знаходять читачів. Зараз люди віддають перевагу жартам, які не потребують розумових затрат, аніж прочитають вірш. Можна спостерігати як з кожним роком ми все більше і більше деградуємо. Не дивно, що стала популярною платформа TikTok, де більшість відео не несе в собі глибокий сенс. Вся суть інформації в Інтернеті не примусити нас замислитись, а створити емоційний фон.

Наслідком кліпового мислення може стати вразливість до маніпуляцій, адже знижується здатність до аналізу отримуваних знань, будь-яка інформація не затримується і швидко замінюється іншою. Саме тому ми навіть не можемо згадати, що сьогодні прочитали на сторінці соціальних мереж.

А як вберегти себе від цього? Є декілька способів:

1. Читання художньої та філософської літератури.

2. Давати собі відпочинок від інформаційного потоку, повністю вимкнувши себе з мережі.

3. Перегляд старих фільмів, які не були настільки насиченими, мали більше довгих і філософських розмов.

4. Писати власні тексти, наприклад особистий щоденник.

5. Медитація.

Ці прості поради дозволять не лише позбутися шкідливого впливу кліпового мислення, а й покращити духовний стан, а разом з цим і фізичний.

Слід зауважити, що кліпове мислення не є безумовним недоліком. Воно розвиває здатність швидко пристосовуватися, реагувати на зміни, навчає розв’язувати декілька задач водночас, захищає мозок від перенавантаження інформацією.

Чудакова К.А.
НТУ «ХПІ»

СУРЖИК ЯК ПРОБЛЕМА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Загальновідома істина, щомова – це важливий чинник самовизнання нації, який служить у якості основи розвитку держави та кожного представника країни окремо. Вона була сформована багатовіковою історією України, відточена творчістю всіх існуючих українських письменників. Саме мова є душею нації, саме вона визначає особливості та неповторність цієї

нації. Без використання рідної мови жодна людина не може відчувати себе повноцінною частиною народу, його історії та культури.

Сьогодні слово «суржик» почали вживати в ширшому розумінні – як назву убогого духовного світу людини, її відірваності від рідного, як назву для мішанини залишків давнього, батьківського, з тим чужим, що нівелює особистість, національно-мовну свідомість. Скалічена мова отупляє людину, зводить її мислення до примітиву, адже мова виражає не тільки думку. Слово стимулює свідомість, підпорядковує її собі, формує. Суржик в Україні є небезпечним і шкідливим, бо паразитує на мові, що формувалась упродовж віків, загрожує змінити мову.

Можна розглядати історію суржику як своєрідне, непряме чи зворотне, віддзеркалення процесів мовної політики багатьох років, зокрема тривалої насильницької русифікації та її непрогнозованих наслідків.

Характерні вияви суржику:

– вживання русизмів замість нормативних українських відповідників: даже(навіть), да (так), нєт (ні), чуть-чуть (трішки), конєшно (звісно), навєрно (мабуть), язик (мова) і т.п.;

– «українізовані» форми російських дієслів – унаслідував (успадкував), получав (отримував), отключив (вимкнув);

– «українізовані» форми російських числівників – первий/перва (перший/перша), вторий/втора (другий/друга);

– змішування українських і російських форм займенників – хто-то (хтось), шо-то (щось), кой-шо (щось), кой-які (якісь);

– вживання прийменників і відмінків за російським зразком – по вулицям замість по вулицях, на російській мові замість російською мовою;

– утворення найвищого ступеня порівняння прикметників і прислівників за зразком російської мови – самий головний (найголовніший), саме важне (найважливіше);

– слова і вирази, кальковані з російської мови – мероприємство, прийняти участь, до цих пір, бувший у користуванні;

– активне використання «є» в позиції після приголосної (архітєктор, студєнт, лєкція, тєма) і т.д.

Сучасна мовна ситуація цілковито відмінна від ситуації початку минулого століття. Сьогодні маємо розвинену літературну мову, здатну обслуговувати всі сфери суспільного життя, але у великих міських центрах, включаючи столицю, відсутнє повноцінне побутування живих форм розмовного мовлення.

Розвиток мови кожної особистості – складний процес. Лише той, хто невпинно працює над опануванням своєї мови, повсякчас прагне правильно говорити, виявляти в усному й писемному мовленні свою індивідуальність, може наблизитися до мовної довершеності. Досягти ж її – лише мрія, тому що мова – це безмежний океан. Мова не лише одна з ознак нашої національної самовизнаності, а й дієвий засіб виховання. Тож кожному самосвідомому українцю потрібно бути розсудливим у використанні нашої неповторної мови.

Чуєва Г. С.
НТУ «ХПІ»

ЗМІНИ В УКРАЇНСЬКОМУ ПРАВОПИСІ

Формування українського правопису, орфографії, пунктуації і фонетики було довготривалим і складним. Через те, що сусідні країни постійно хотіли підлаштувати Україну під себе. Нашу мову постійно обмежували, і тільки кілька десятиліть тому вона отримала повну свободу. Державна мова повинна мати єдиний правопис, якого повинні дотримуватися всі громадяни. Новий правопис вносить змін, більшість з яких просто розширюють, існуючі до цьогоправила.

В історії українського правопису існує чотири періоди: Перший – давній україноруський. X – третя чверть XIV ст.

Другий – староукраїнський. Остання чверть XIV – XVI ст. (час другогопівденнослов'янського впливу).

Третій – XVII – XVIII ст. Діяли норми «Граматики» 1619 р. М. Смотрицького

Четвертий – новоукраїнський. XIX – XX ст.

Кабмін ухвалив 22 травня 2019 року нову редакцію Українського правопису. Зміни можна розділити на дві групи: перша – слова з одним варіантом написання; друга – слова, що мають два варіанти написання.

До головних змін належать:

1. Перед приголосними «н» та «р» дозволено вживання двох варіантів: «індик» та «индик», «ирій» та «вирій», але надається перевага літері «і». Дієслово «икати», іменник «икавка» та похідні від цих слів пропонують вживати з «и» на початку. У художніх творах можна замінити «і» на «и» під часвідмінювання слів: «радости», «смерти», «любови».

2. Правильне написання числівника «пів» у значенні «половина» – окремо: пів аркуша, пів острова, пів яблука, пів України. Якщо «пів» з іменником – одне поняття не у значенні половини, то пишуть разом: піваркуш, півкуля, півострів.

3. Російські прізвища, що мають закінчення «-ой» пишемо через «-ий»: Донський, Босий.

4. Буквосполучення «ck» (в англійській, німецькій, шведській мовах) пишемо однією буквою «к»: Дікенс, Шерлок.

5. Буквосполучення «th» (грецького походження) передаємо буквою «т»: бібліотека, театр. У звичних словах в українській мові з «ф», є два варіанти вимови: ефір і етер, Марфа і Марта.

6. Фемінітиви утворюються суфіксами «-к-», «-иц-», «-ин-», «-ес-»: авторка, учениця, філологиня, поетеса.

7. Англійські дифтонги «au», «ei», «ou» передаємо звучання через «ау», «ей», «оу»: браузер, токшоу. В окремих словах «ei» і «ou» передаємо через «е», «о»: леді, готель.

Новий правопис виник унаслідок появи великої кількості нових слів і термінів в усіх сферах життя. Нові правила дозволяють усунути старі форми слів і спростити орфографію.

Доля української мови залежить тільки від нас, від нашого патріотизму та національної гідності. Своєю діяльністю ми наближуємо розквіт української мови.

Українська мова – найбільша цінність українського народу. Спілкуючись нею, ми формуємо самосвідомість, національну гідність, чим творимо незалежну європейську державу.

Шаїб Худейфа
ХНУБА

МОВНА КУЛЬТУРА У МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Вибір цієї теми не є випадковим. Молодіжний сленг – особлива форма будь-якої мови, одна зі складових процесу розвитку мови, його поповнення, його різноманіття. Жаргонні слова і звороти не є чимось новим і виникли вони не вчора. Але проблема в тому, що ці «мертві слова» наполегливо просочуються в мову молодих людей і міцно затверджуються в ній, витісняючи загальновживані слова і іноді роблять мову вульгарною і агресивною.

Але що ж таке молодіжний сленг? Молодіжний сленг являє собою цікавий лінгвістичний феномен, вживання якого обмежене не тільки певними віковими (14–25 років), а й соціальними, часовими і просторовими рамками. Вінвикористовується в середовищі учнівської молоді. І у кожного покоління, як відзначають вчені, своя мова. Як приклад можна розглянути причини бурхливого утворення комп'ютерного сленгу. Першою причиною настільки швидкої появи нових слів в комп'ютерному сленгу є, звичайно ж, стрімкий, «стрибаючий» розвиток саме комп'ютерних технологій. Таким

чином, англійські назви найчастіше наповнюють українську мову.

Які функції молодіжного сленгу виділяють? По-перше, він виступає як засіб неформального спілкування молодих людей: допомагає самоствердитися, відчути свою єдність. По-друге, фрази, що вживаються молоддю, звучать більш грайливо, ніж звичайні, надаючи мови гумористичний характер і перетворюючись в «колективну гру». Але в цю лексику, на жаль, включають і досить вульгарні слова.

Існує сайт, де зібрано вже більше 60 000 сленгових слів, причому поповнити словник може кожен бажаючий. Дослідники відзначають, доля сленгових слів і виразів неоднакова: одні з них з плином часу настільки поріднюються, що переходять в загальновживану мову. Інші існують лише якийсь час разом зі своїми носіями, а потім забуваються і навіть ними; і, нарешті, треті сленгові слова і вирази так і залишаються сленговими протягом тривалого часу в житті багатьох поколінь, ніколи повністю не переходять в загальновживану мову, але в той же час і зовсім не забуваються.

Підводячи підсумок теоретичним дослідженням, хочу навести аргументи «за» і «проти» молодіжного сленгу.

«За»: 1. Сленг – це маска, гра, спроба подолати неяскраву буденність. 2.Сленг постійно оновлюється. 3.Сленг володіє всередині себе певним лексичним і словотворчим багатством. 4.Сленг емоційно забарвлений.

«Проти»: 1. Сленг обмежений тематично. 2.Сленг не може бути основою національної культури. 3.Сленгові слова мають розмите лексичне значення і не можуть передати точну інформацію. 4.Сленг володіє обмеженою емоційної забарвленістю, не передає весь спектр емоцій. 5.Сленг зводить спілкування до примітивної комунікації. Цей аналіз показує, що в існуванні молодіжного сленгу є і свої позитивні сторони, хоч їх і менше, ніж негативних.

Своє дослідження ми розпочали з тестування студентів 3 курсу архітектурного факультету ХНУБА. Всього протестували 46 осіб. Відповіді на тест дозволили зробити невеликий аналіз і підштовхнули до проведення

ряду експериментів: з'ясувати, якими сленговими словами користуються наші студенти. Отримавши інформацію з тесту, ми зібрали невеликий словник сленгових слів і з'ясували, що переважна більшість студентів ХНУБА хоч і вживає в мові жаргонні слова, але хоче від цього позбутися. За нашими спостереженнями, культура мови залежить від загальної культури, розвиненостіта грамотності її носіїв. Виявляється, наявність або відсутність в мові молодих людей сленгових виразів безпосередньо пов'язана з їх успішністю. Як правило, в мові багато сленгових слів у тих, кого навчання мало приваблює, хто сприймає його як обов'язок.

Ми вважаємо, що: на державному рівні потрібно створити правову протидію жаргонним словами в літературі, на телебаченні, в кіно, в театральних постановках, в ЗМІ, в рекламі і т.п.; потрібна спеціальна програма, яка змогла б реально допомогти молоді зробити вибір між сленгом і красивою мовою. Перспективами цієї дослідницької роботи є наступне: продовжити досліджувати джерела поповнення молодіжного сленгу студентів нашого університету; провести розширений лінгвістичний експеримент із залученням викладачів кафедри української мови та мовної підготовки іноземних громадян.

Шумал К.І
НТУ «ХПІ»

СТАН УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Дехто вважає мову лише засобом порозуміння між людьми. Насправді ж цим не вичерпується її значення. У мові закодовує нація всю свою історію, багатовіковий досвід, здобутки культури, духовну самобутність. Мова для кожного народу стає ніби другою природою, що оточує його, живе з ним всюди і завжди. Як великим нещастям обертається нищення природи, так і боляче б’є по народові зречення рідної мови чи навіть неповага до неї.

Українська мова – одна з прадавніх слов'янських мов і є рідною для десятків мільйонів людей. Кожний народ – творець своєї рідної мови. Для українців рідна мова – мова нашої нації, мова предків, яка зв'язує нас між собою і з попередніми поколіннями, їхнім духовним надбанням. Рівень розвитку рідної мови є джерелом духовного розвитку народу. Тому знати, берегти і примножувати рідну мову – це обов'язок кожної людини.

Що ж таке рідна мова? Яку мову вважати рідною? Визначення рідної мови є у Д. Розенталя і М. Теленкової «Язык, усваиваемый ребёнком в раннем детстве путём подражания окружающим его взрослым». Але воно не дає вичерпної відповіді на поставлене запитання. А як же бути, коли дитина з раннього дитинства виховувалась у чужорідному мовному середовищі? На жаль, багато мовознавців забуває про те, що рідна мова закладена в людині генетично. Сучасна електроніка фіксує особливості національного плачу новонародженої дитини. То чи маємо ми право байдуже ставитись до свого національного генетичного коду? Чужа мова, насаджена в ранньому віці, гальмує розумовий розвиток дитини: «... вчені підтвердили геніальний здогад Вільгельма Гумбольдта, висловлений у XVIII ст., що мова у вигляді коду існує в нейроклітинах людського мозку і генетично передається від батьків до дітей». Українська мова – одна з прадавніх слов'янських мов і є рідною для десятків мільйонів людей.

В Україні 72,7 відсотка становлять українці – корінні її мешканці. Кожний народ – творець своєї рідної мови. Для українців рідна мова – мова нашої нації, мова предків, яка зв'язує нас між собою і з попередніми поколіннями, їхнім духовним надбанням. Згадаймо слова В. Сосюри: «Без мови рідної, юначе, й народу нашого нема».

Володіння рідною мовою – не заслуга, а обов'язок справжніх патріотів. Знання рідної мови не обмежує можливості вивчати інші мови – споріднені і не споріднені. Вислів «Скільки ти знаєш мов – стільки разів ти людина» ніколи не втратить своєї актуальності. Українська мова – національне надбання українського суспільства, вона повинна охоронятися та

підтримуватися державою. Тарас Шевченко був переконаний, що поки жива мова в устах народу, доти живий і народ, що нема насильства більш нестерпного, як те, яке прагне відняти народу спадщину, створену численними поколіннями його предків. Ці Кобзареві думки перегукуються з роздумами визначного педагога К. Ушинського: «Відберіть у народу все – і він усе може повернути; але відберіть мову – і він ніколи вже більш не створить її; вимерла мова в устах народу – вимер і народ. Та якщо людська душа здригається перед убивством однієї недовговічної людини, то що ж повинна почувати вона, зазіхаючи на життя багатовікової особистості народу?». Наше покоління має складне, але почесне завдання – відродження української мови, держави, нації. І виконати його – наш громадянський обов'язок.

Українська мова – національне надбання українського суспільства, вона повинна охоронятися та підтримуватися державою. Мовна політика як одна із складових частин державної має бути спрямована на забезпечення оптимального функціонування української мови в усіх сферах життя українського суспільства, їх подальшого розвитку та взаємодії. Українська мова, виконуючи інтеграційну функцію, є важливим чинником зміцнення державності, забезпечення культурного та економічного розвитку нашої країни.

Щербак В.С.
НТУ «ХПІ»

ФРАЗЕОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Актуальною проблемою української фразеології є створення класифікації фразеологічних одиниць. Вона мала б систематизувати та встановити відмінність між всіма видами фразеологізмів.

Фразеологізми в українській мові вирізняються різноманітною

структурою, семантикою. Одні мають вигляд словосполучень, інші –речень. Через цю різність виникає потреба їх класифікувати. Залежно від принципу класифікації, розрізняють такі типи: семантичний, стилістичний, структурний, граматичний, генетичний.

Беручи за значення єдине ціле компонентів семантики В.В. Виноградов розрізняє три типи фразеологічних одиниць. По-перше, фразеологічні зрощення – це абсолютно неподільні словосполучення, цілісне значення яких не випливає із слів компонентів (байдики бити – ледарювати, пекти раків – червоніти). По-друге, фразеологічні єдності – це стійкі словосполучення, семантично неподільні за значенням, які мають умотивоване значення (вивести на чисту воду – викрити, прикусити язика – замовкнути). По-третє, фразеологічні сполучення – це мовні звороти, які не є безумовними семантичними одиницями, але характеризують певну самостійність складових частин (бере досада(зло, жаль, страх), не сходити з язика(вуст)).

У теоретичних дослідженнях з фразеології помітне місце посідають класифікації за граматичним принципом. Наприклад, О.І. Молотков, виділяє за цим принципом співвідношення фразеологічних одиниць із певними частинами мови, визначення лексико-граматичної природи головного слова. Іменні фразеологізми: золоті руки, авгієві стайні, стріляний горобець, п’яте колесо до воза. Дієслівні фразеологізми: обвести навколо пальця, ребра полічити, намилити шию. Ад’єктивні фразеологізми: не ликом шитий, гострий на язик, тугий на вухо. Адвербіальні фразеологізми: рукою подати, через пень колоду, склавши руки, курям на сміх. Вигукові фразеологізми: ну й ну, хоч кулю в лоб, у добрий час.

Генетичну класифікацію за походженням, визначив Л.А. Булаховський, в якій передбачив групування фразеологічного матеріалу за джерелами походження. Прислів’я та приказки – відтворюють різні сторони життя народу (возвеличують духовні цінності, таврують ганебне, висміюють вади, висловлюють співчуття, поради, вчать, наставляють і виховують людей). Наприклад: слухай багато, а говори мало; не кидай слова на вітер; будь

господарем своєму слову; добра справа сама себе хвалить; що з воза впало, те пропало. Професіоналізми, що набули метафоричного вжитку (кувати вухналі зубами, піймати на гачок, розмотувати клубок). Усталені вислови з анекдотів, жартів. Цитати і образи з «Старого» і «Нового» завітів. Численні ремінісценції античної старовини (дамоклів меч, гордіїв вузол, езопівськамова). Переклади поширених іншомовних висловів. Крилаті слова українських та іноземних письменників. Влучні фрази видатних людей.

На сучасному етапі фразеологія є розвинутим напрямком мовознавства. Майже кожен учений-філолог пропонує власну класифікацію фразеологічних одиниць, або удосконалює існуючу, розроблену його попередниками, проведену в період актуальності дослідження. Багато науковців намагаються класифікувати фразеологічні одиниці протягом усього розвитку мови.

СЕКЦІЯ 10
ІСТОРІЯ НАУКИ І ТЕХНІКИ

Голова секції: доц. Ткаченко С.С.

Секретар секції: асп. Ліхолєтов Я.В.

Басенко Х.В., Ткаченко С.С.
НТУ «ХПІ»

НАСЛІДКИ СТРІМКОГО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

Сьогодні не можливо уявити людину, яка б не користувалося смартфоном і не має аккаунту в соціальних мережах. Але так було не завжди.

Ще якихось 50 років тому (у 1971р.) перша соціальна мережа APPANET була лише у військових. Довгий час такі технології не будуть доступні звичайним людям. Мине 17 років і з'явиться перший в світі інтернет-чат, а за ним через декілька років перша світова соціальна мережа Classmates.com (російським аналогом буде Однокласники). Призначення Classmates.com було отримати доступ до каталогу випускників і одногрупників. Згодом аудиторія розширилася, як і можливості. Треба відмітити, популярність не падає і сьогодні – користуються Classmates.com більше 50 млн. людей. Далі протягом 2004–2011 рр. з'являються Facebook, ВКонтакте, Twitter, Instagram (Burbn – стара назва) і багато інших, які стрімко набирають популярність серед молоді, а потім і людей майже будь-якого віку.

Для того, аби визначити на скільки важливо людям на сьогодні залишатися онлайн і які наслідки за собою тягнуть соціальні мережі, я провела невеличкий соціальний експеримент. В ході експерименту було визначено, що майже 65% людей проводять чверть доби у соціальних

мережах. Найпопулярнішими виявились Instagram – 90% людей ним користується, Telegram – 58%, Viber – 36%. На запитання «Навіщо Вам потрібні соціальні мережі?» лише 41% назвав одну із причин це робота або навчання, останні 59% – тільки для спілкування, відпочинку і розваги.

Карантин також вплинув на те, що людство більше часу стало приділяти соціальним мережам. Дистанційне навчання чи робота, нудьга від неможливості вийти з дому – все це сприяє активнішому використанню соціальних мереж.

Така тяга до «онлайн-життя» призводить до нових негативних наслідків: залежність, втрата часу і, найстрашнішого, насилля. Булінг, хейт, травля стає розповсюдженим явищем серед підлітків.

Та з цим намагаються боротися. Розробники вкладають гроші у розвиток і покращення кібербезпеки, технічну підтримку, конфіденційність, батьківський контроль. Дорослі зі свого боку відзначають, що своєчасний контроль і довіра між батьками й дітьми також допомагає захистити дітей і підлітків від негативних наслідків.

Отже, соціальні мережі – це платформа нових можливостей, яка постійно розвивається, вдосконалюється, створює нові тренди, дає людям все те, чого вони бажають і потребують сьогодні. І як само використовувати ці можливості: витрачати свій час або вдосконалюватися – обирати лише Вам.

Гелетто В.М.
ХНУРЕ

ПРО ГРАМОТНІСТЬ ГРОМАДЯН РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ НАПРИКІНЦІ XIX СТОЛІТТЯ

Сьогодні питання освіти стало питанням виживання людства. Науково-технічна революція вивела освіту на одне з перших місць у значимості людських досягнень. У ряді країн наявність вищої освіти стає необхідною.

Як же йшла справа всього 100 ... 150 років тому?

Непряма відповідь на це питання – в кількості окулярів, які продавалися в Російській імперії наприкінці XIX століття. Їх продавалося дуже невелика кількість. Малограмотність населення не вимагала окулярів для читання, а освітлення за допомогою лучин або гасових ламп виключала об'ємні нічні роботи. Незважаючи на винахід електричної лампочки російськими винахідниками, освітлення за допомогою електрики ще довгі роки залишалося мрією для більшості громадян Російської імперії.

Більшість громадян Імперії складали селяни. Наприкінці XIX століття їх кількість становила близько 80%.

Просте порівняння грамотності чоловіків призовного віку (тоді вони називалися рекрути) по деяким європейським країнам виявляється не на користь громадян Російської імперії.

Неграмотність рекрутів у 1890-ті роки, %:

Нідерланди – 7,3%

Бельгія – 16%

Франція – 9,4%

Німеччина – 0,6%

Пруссія – 0,8%

Саксонія – 0%

Баварія – 0%

Герцогство Баденське – 0%

Швейцарія – 0,8%

Швеція – 0,2%

Австрія – 30,8%

Угорщина – 36%

Італія – 42%

Росія – 74,22%

За іншими даними, неграмотність сільського населення була більше 90% (93% чоловіків і 98% жінок).

Здавалося б, в чому проблема? Більшість робіт того часу вимагали фізичної сили працівника і грамотності не вимагали.

Дуже показовий досвід, проведений в Херсонській губернії, в 1906 р. Порівнювалася врожайність поля, засіяного селянами по-старому і дослідного поля, засіяного за останніми досягненнями агрономічної науки того часу. З кожної десятини землі (трохи більше гектара) було відповідно отримано врожай: жита – 50 і 100 пудів; ярої пшениці – 15 і 140 пудів; ячменю – 40 і 135 пудів.

Не можна сказати, щоб влада не розуміла цього. Не випадково, в 1907 р. в проекті бюджетного розпису Російській імперії з'являється стаття витрат «для введення загальної освіти».

Очевидно, що успіхи освіти в післяреволюційний період були закладені ще в 1907 р. Освіта перестало бути розкішшю і стала необхідністю.

Голтвяниця О.С., Журило Д.Ю.
НТУ «ХПІ»

ХТІ У ПЕРШІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

Безсумнівно, Перша світова війна була подією величезного значення. За своїми масштабами і наслідками вона не мала собі рівних у всій попередній історії людства. Війна тривала більше 51 місяця (з 1 серпня 1914 р. до 11 листопада 1918 р.), охопивши 38 держав, де проживало понад 1,5 млрд. людей, або три чверті тодішнього населення земної кулі. Загальна кількість мобілізованих досягало 73,5 млн. чоловік. Воістину, незліченні лиха принесла війна народам Європи. 10 млн. убитих, тобто, стільки, скільки загинуло в усіх європейських війнах за тисячу років і 20 млн. поранених, – такий її кривавий підсумок. Тільки прямі військові витрати воюючих держав склали 208 млрд. доларів, що в 10 разів (в порівнянних цінах) перевищує загальну вартість війн з 1793 по 1907 рр.

14 серпня 1914 р Піклувальником Харківського навчального округу було прийнято рішення передати Креслярський корпус ХТІ (нині – Ректорський), будівлі Реального училища, Третьої і Четвертої гімназій для розміщення поранених воїнів.

У Креслярському корпусі ХТІ був розташований 84-й евакуаційний госпіталь.

Заняття в Інституті не припинялися, частина професорів і їх сім'ї як і раніше проживали на території ВНЗ і директору доводилося неодноразово нагадувати Головному лікарю госпіталю про необхідність пораненим дотримуватися тиші в години занять і після 10 години вечора, забороняти пораненим розводити собак і розпалювати багаття на території ВНЗ. Ректор Інституту Іван Павлович Осипов пише Головному лікарю госпіталю: «прошу объяснить нижним чинам, что Технологический институт – не лагерная стоянка…».

На жаль, і в той час йшли з життя молоді чоловіки – потенційні студенти. Наприклад, в 1919 р в Різдво-Богородичній церкві були відспівані померлі від ран воїни – молодший урядник П. Є. Ізворін, рядові В. Ф. Живолупов, П. Кудрявцев, В. Д. Александров та багато інших, які лікувалися у 84-му госпіталі, розташованому в Креслярському (нині – Ректорському) корпусі ХТІ . Ховали військових, які померли від ран, на Кирило-Мефодіївському кладовищі, яке радянська влада, зневаживши їх пам'ять, перетворила в парк ім. Артема. Вічна пам'ять загиблим!

Так свій внесок в лікування поранених і поховання померлих від ран внесли співробітники ХТІ.

Горєлова М.А., Журило Д.Ю.
НТУ «ХПІ»

ПРО ШЛЮБИ ТЕХНОЛОГІВ У КАПЛУНОВСЬКІЙ ЦЕРКВІ

У дореволюційній час християнство було державною релігією. І найважливішою з її функцій були ті, які згодом перейшли до РАГСів. Насамперед, реєстрація шлюбів.

Православна церква стежила навіть за здоров'ям майбутнього потомства: проводилися т. зв. «шлюбні обшуки», при яких уточнювалися пращури і в разі наявності спільних предків (ближче четвертого коліна споріднення) в сім'ях нареченого і нареченої, батюшка не брав на себе ризик вінчання. Але, можна було звернутися з відповідним проханням до митрополита, який мав право своєю владою дозволити родичам вступати в шлюб.

Каплунівська церква була рідною для співробітників та студентів Харківського технологічного інституту Імператора Олександра III: церквою керував батько Василь Добровольський, законовчитель ХТІ та Ветеринарного інституту.

Тому не дивно, що чимало з співробітників та студентів ХТІ вступали у шлюб в цій церкві.

Серед них були студенти ХТІ: Яків Леопольдович Кривинский, Григорій Миколайович Гулинов, Володимир Григорович Кулябко, Стефан Генріхович Малишевський, Михайло Федорович Роткевич, Олександр Львович Єлісєєв, Лев Адріанович Жданов, Іполит Олексійович Жорняк, Іоанн Іоаннович Колесніков, Анатолій Андрійович Курковский, Павло Миколайович Мейнград, Степан Михайлович Назаров, Сергій Петрович Нехлюїв, Володимир Володимирович Рукавишников, Борис Миколайович Селіверстов, Валентин Васильович Скляренко, Микола Арсенійович Зимборський.

Були серед них і випускники ХТІ: Олексій Васильович Доленко, Андрій Гнатович Подушко, Олександр Васильович Уваров, Гнат Мартинович Хоткевич.

Звичайно, серед тих, хто взяв шлюб, були і викладачі ХТІ: граф Георгій Йосипович Доррер, Олександр Іванович Шелехов. А, мабуть, найулюбленіший шлюб для б. Василя Добровольського відбувся у 1910 р. Це був шлюб, в який вступали Михайло Миколайович Лагутинский, викладач ХТІ та донька б. Василя – Надія Василівна Добровольська.

Таким чином, Каплунівська церква була церквою Технологічного інституту і не дивно, що в ній вступали у шлюб студенти та співробітники.

Громовик М.Р., Журило Д.Ю.
НТУ «ХПІ»

ВНЕСОК У ГЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОНБАСУ БРАТІВ НОСОВИХ

Одними з перших дослідників західної частини Донецького кряжу були брати Носові – гірські інженери, уродженці міста Ізюма Харківської губернії: Анемподист Олексійович Носов – полковник, статський радник і Олександр Олексійович Носов – штабс-капітан, надвірний радник. Починаючи з 1864 року, почалося глобальне дослідження корисних копалин на колишній території «Дикого поля», що складало Харківську, Таврійську, Катеринославську губернію і землі Війська Донського. У 1863 році почалися серйозні дослідження Луганського гірничого округу. Була висловлена необхідність складання максимально докладної пластової і гірничопромислової карт Донецького кам'яновугільного басейну, або, як його тоді називали, «Донецького кряжа». Здавалося б, що в країні немає фахівців, які змогли б вирішити дану проблему. І, тим не менш, вони знайшлися. Фахівці, яким було доручено вирішення цієї проблеми і які змогли блискуче

розв'язати цю проблему – це були брати Носови. У ті часи їх називали Носов 1-й і Носов 2-й з метою не змішувати їх імена і їхні досягнення.

Найвищим наказом від 20 березня 1864 року під № 1202 Носови були призначені начальниками геологічних експедицій: Носов 1-й – керівником 1-ої геологічної партії, Носов 2-ий – керівником 2-ої геологічної партії. З цього часу були розпочаті геогностичні роботи з вивчення залежів залізних руд, кам'яного вугілля та інших мінеральних багатств Донецького басейну для їх подальшої розробки, які тривали до 1872 році.

Перерви в дослідженнях були пов'язані з відрядженням Носових в Європу, де в Бельгії, Великобританії, Німеччини, Франції вони вивчали розвиток гірських промислів, нові методи геогностики, способи видобутку корисних копалин.

Виконання такого завдання вимагало від виконавців не тільки фундаментальних науково – практичних знань в геології, геодезії, геогнозії, мінералогії, палеонтології і маркшейдерському мистецтві, а й пунктуальності, вміння вести польову карту, вміло керувати найманими робітниками, вирішувати численні проблеми з місцевою владою.

Анемподист Носов був не тільки теоретиком, але і практиком. Йому належать винаходи гірського компаса і клинометра оригінальної, вітчизняної конструкції.

Гірські інженери Носови пройшли ногами приблизно 23000 квадратних кілометрів Донецького кряжа, описуючи географічні ландшафти, гідрографію місцевості, виробляючи зйомку стану родовищ корисних копалин і їх порід, прогнозуючи можливу розробку і видобуток кам'яного вугілля, залізної руди та інших мінеральних багатств Донбасу. Вони фіксували все, що могло б сприяти подальшому розвитку гірської промисловості.

Дослідники складали докладні характеристики досліджуваних родовищ, робили шурфи, оглядали рудники приватних осіб і державні копальні, збирали статистичні дані. Геологи Носові особливу увагу

приділяли формуванню майбутньої транспортної мережі з перевезень коксу, кам'яного вугілля, залізної руди, флюсів до місця споживання. Їм вдалося провести аналіз вже існуючої мережі залізниць, накидати проекти додаткової побудови залізничних шляхів з урахуванням отримання максимальної економічної вигоди. Найретельнішим чином вони збирали та формували колекції зразків порід і скам'янілостей, залишків різних формацій, які знаходили під час зйомки. Після їх систематизації дослідники багаторазово передавали численні зразки разом з відповідними каталогами музею Гірничого інституту в Санкт Петербурзі. Носову 2-му вдалося знайти стародавні розробки мідної руди в Катеринославській губернії, відновити видобуток мідної руди і, тим самим, забезпечити Батьківщину важливим стратегічним кольоровим металом. Гірським інженерам Носовим вдалося внести величезний внесок в розвиток топографії, картографії Росії і України. Навіть сам термін «Донбас» вперше увійшов в науковий обіг в 1865 році з легкої руки братів Носових.

Давидов Д.В.
НТУ «ХПІ»

ПРО ПРОФЕСОРСЬКИЙ СУД В ХТІ

Сто двадцять років тому в Російській Імперії, як і в Європі, витав дух революції. Як писали Маркс і Енгельс, «Привид бродить по Європі – привид комунізму». І влада намагалася всіма можливими способами і методами вплинути на молодь, в першу чергу на студентів, з метою виключити їх можливу участь у революційній діяльності. Одним з таких методів стало створення професорських дисциплінарних судів у вищих навчальних закладах.

У такий суд призначалися п'ять професорів, а при їх відсутності – і доценти.

Вони могли накладати на студентів такі стягнення: зауваження, догана, позбавлення права брати участь в курсових зборах і права бути обраним в курсові старости, переведення на півроку зі студентів у вільні слухачі, позбавлення права на допомогу або на стипендію, звільнення з навчального закладу з правом вступу в інші навчальні заклади і без такого.

Право вступу до іншого навчального закладу передбачало скасування всіх стягнень. Тому, скасування права вступу до інших навчальних закладів було досить важким покаранням.

На посади суддів професорського дисциплінарного суду в ХТІ 7 жовтня 1902 р. Піклувальником Харківського навчального округу призначалися професори В. О. Гемеліан, Г. О. Латишев, М. Д. Пильчиков. Кандидатами в судді професорського дисциплінарного суду в ХТІ призначалися професори В. І Альбіцький, О. В. Гречанінов, О. П. Лидов.

Всього за рік Тимчасові правила посилили. І в них з'явилося положення про вимогу до студента – порушника дисципліни написати прохання про відрахування. Нібито, з метою уникнення більш суворого покарання.

11 жовтня 1903 р. на посади суддів професорського дисциплінарного суду в ХТІ Піклувальником Харківського навчального округу призначалися професори В. О. Гемеліан, І. М. Пономарьов, В. І. Альбіцький. Кандидатами в судді професорського дисциплінарного суду в ХТІ призначалися професори О. П. Лидов, П. М. Мухачев і О. В. Гречанінов.

Втім, вже ніякі професорські дисциплінарні суди не могли зупинити розвиток революції в Російській Імперії. Студенти все частіше виступали не тільки проти уряду, а й проти самодержавства. Одним з результатів цього стало закриття ХТІ в 1905 р на 11 довгих місяців. Цей рік в історії ВНЗ став єдиним, в якому не було захищено жодного дипломного проекту і не випущено жодного інженера.

Дюміна Т.Г.
НТУ «ХПІ»

СІКОРСЬКИЙ ІГОР ІВАНОВИЧ. ЛЮДИНА, ЯКА ВТІЛИЛА МРІЮ ЛЕОНАРДО ДА ВІНЧІ

Всесвітньо відомий авіаконструктор, творець гелікоптерів, увійшов у світову історію авіації як автор перших у світовій практиці авіабудування багатомоторних літаків та гелікоптерів – Ігор Іванович Сікорський. Метою цієї роботи є висвітлити наукову діяльність Сікорського Ігора Івановича в розробці літальних апаратів.

Народився відомий авіаконсруктор 25 травня в Києві. Хлопчик любив слухати розповіді мами про нескінченність Всесвіту, загадковість зірок, про таємниці морів і океанів, про дивовижний і цікавий світ, що далеко простягався за стінами київського помешкання. Але найбільше вражали уяву хлопчика розповіді про генія XV століття Леонардо да Вінчі та про його ідею створити «залізного птаха» – літаючу машину, що мала підніматися в повітря під дією потужного гвинта без будь-якого розгону.

Бувши студентом Київської політехніки, Ігор Сікорський брав активну участь у роботі вертолітного відділу повітроплавної секції, організованої на механічному відділенні. Водночас молодий інженер розробив і побудував перший вертоліт. Однак спроба піднятися у повітря була невдалою. Тоді молодий конструктор разом з однодумцями – студентами Федором Билінкіним і Василем Йорданом – почав будувати літаки. Вони створили БіС-1 і БіС-2. Трохи згодом Ігор Сікорський уже самостійно збудував літальні машини С-3, С-4, С-5, С-6.

12 грудня 1912 року літак С-6 побив світовий рекорд швидкості – 111 км/год. Цього ж року Ігор Сікорський став головним конструктором авіаційного відділення Російсько-Балтійського вагонного заводу (РБВЗ) у Санкт-Петербурзі. Там злітають у небо багатомоторні аероплани «Гранд»,

«Руський витязь» та чотиримоторний «Ілля Муромець», який визнали найкращим літаком Першої світової війни.

Зрештою, війна стала переломним моментом і в житті Сікорського. Через загрозу переслідування більшовиками він виїжджає за кордон: спочатку до тодішньої Югославії, згодом до Франції, а звідти – до Сполучених Штатів Америки. Там він утілює свої авіаційні задуми. Конструкторським талантом Сікорського цікавились великі американські корпорації, а вже 1923 року він створив свою компанію – Sikorsky Aeroengineering Corporation. Одразу знаменитими стали його літальні човни, що були здатні сполучувати міста без злітно-посадкових смуг. А справжньою легендою стала чотиримоторна амфібія S-40, яка перевозила 40 пасажирів на відстань до 800 км, а 24 пасажири – на 1 500 км.

Здобувши успіх у будуванні літаків, конструктор повернувся до своєї давньої мрії – гвинтокрила. У вересні 1939 року вчений сам випробував експериментальний вертоліт VS-300 (S-46), а вже 1942-го його гелікоптер XR-4 (VS-316) взяла на озброєння армія США.

Отже, попри всі перешкоди абсолютно новий підхід Сікорського до повітроплавання, його знаменитий літак «Ілля Муромець» та всі інші військові літальні апарати, які пройшли Першу світову війну, перший у світі гвинтокрил, який здійснив трансатлантичний переліт, – усі ці досягнення авіаконструктора свого часу змінили світ і його звичні підвалини та назавжди залишилися викарбувані у світовій історії.

Ефимова А., Ткаченко С.С.
НТУ «ХПИ»

ЗАГРУЗКА СОЗНАНИЯ – ПУТЬ К ЦИФРОВОМУ БЕССМЕРТИЮ

Когда-то наше тело состариться и мы умрем. Наш мозг, наши клетки разрушатся – и наступает конец. Существует такая концепция как загрузка

сознания: мы берем наши чувства, эмоции, умственные способности, характер и все, что характеризует нас как личность и помещаем в компьютер.

Возможно ли создать программное обеспечение, в которое можно переместить человеческий разум? Есть ли уже сейчас попытки реализации этого, и, в конце концов, несет ли в себе опасность такая возможность?

Наш мозг состоит из 86 миллиардов отдельных нейронов, каждый из которых связан посредством ветвей, называемых аксонами и дендритами. Каждый раз, когда активируется нейрон, электрохимический сигнал переходит от аксона одного нейрона к дендриту другого через синапс между ними, которых у нас 150 триллионов. Это невероятно сложная структура, в которой заключены наши воспоминания, эмоции, ум и так далее. Для сравнения, в 2018 г. IBM представили суперкомпьютер под названием Summit, имеющий 9216 процессоров, каждый содержит по 8 миллиардов крошечных транзисторов, в сумме их 73 триллиона 728 миллиардов. Summit, конечно, не для интересующих нас эмуляций был создан, но судя по подсчетам, представленным в книге Рэя Курцвейла «Сингулярность уже близко» (2005г.), компьютеры станут достаточно мощными, чтобы эмулировать человеческое сознание, примерно к 2025 г.

В 2012 г. стартовал интересный проект под названием «Eyewire». Ученые Массачусетского технологического института нарезали мозг мыши тонкими слоями, а затем просканировали их при помощи электронного микроскопа, получив большой набор изображений. В результате исследования, они пришли к выводу: для того, чтобы воссоздать один нейрон по изображению, нужно примерно 50 часов, а значит, чтобы воссоздать хотя бы зрительную область мышиного мозга, им потребуется около 200 лет. Чтобы ускорить процесс воссоздания прототипа мышиного мозга, ученые создали игру, где вы получаете изображение срезов мозга мышонка, и вам просто нужно их раскрашивать. Если вы сделали это правильно, то получаете очки. На основе данных о раскрасках, выполненных игроками, исследователи обучали нейронную сеть, которая и помогла, в конечном итоге, восстановить

топологию зрительной коры мыши. Подобное восстановление топологии нейронной сети живых существ – это принципиальный момент, который, может позволить в будущем перенести разум в машину.

Устройства, эмулирующие работу нейронных сетей, называются нейроморфические процессоры. Создателем первой такого рода машины является Фрэнк Розенблатт, американский учёный в области компьютерных наук, психологии, нейрофизиологии и искусственного интеллекта. Он был преподавателем Корнелльского университета, читал курс лекций для студентов младших курсов «Теория механизмов мозга». В своём курсе учёный давал рассуждения о поведении мозга, базирующиеся на том, что было известно о мозге на тот момент, задолго до того, как методы компьютерной томографии и позитронно-эмиссионной томографии стали доступны для исследования мозга. Например, учёный привёл вычисление показывающее, что число нейронных связей в коре головного мозга достаточно для того, чтобы сохранить полные «фотографические» образы от органов восприятия со скоростью 16 кадров в секунду для времени около 200 лет. В 1958−1960 гг. в Корнелльском университете Розенблатт создал вычислительную систему «Марк−1» – первый нейрокомпьютер, построен на перцептроне, нейронной сети. Современные же нейроморфические процессоры довольно далеко ушли от разработок Розенблатта.

Например, синапс – это попытка создать компьютер с формой, функциями и архитектурой, сходной с мозгом млекопитающих, а это: 1 миллион нейронов и 256 миллионов синапсов, объединенных в 4096 нейросиноптических ядер. Такие искусственные мозги, например, могут использоваться в роботах, но с учетом того, что это программа такой организации как DARPA (Defense Advanced Research Projects Agency – Управление перспективных исследовательских проектов Министерства обороны США), то информации о разработке совсем немного.

Значительным проектом на тему воссоздания в электронике человеческого мозга является проект Bluebrain, начатый еще в начале 2000-х.

В 2005 г. ученые создали первую клеточную модель, а в 2018 г. они выпустили первую 3D-модель клеточного атласа мозга мыши. К 2023-му хотят уже создать эквивалент человеческого мозга, который примерно как тысяча мозгов мыши.

Журило О.Д.
ХНУРЕ

ДО 50-РІЧЧЯ ПЕРШИХ МІКРОКОНТРОЛЕРІВ

Питання комп'ютерної безпеки залишаються актуальними сьогодні. Безсумнівно, в майбутньому попит на захист інформації буде тільки збільшуватися.

Серцем криптографічних модулів є мікроконтролери (МК).

Фактично, МК є однокристальним комп'ютером, обладнаним різними периферійними пристроями і призначений для вирішення найпростіших завдань. У 1970 році Маршіан Едвард Хофф з фірми «Intel» (США) сконструював інтегральну схему, аналогічну за своїми функціями центральному процесору великої ЕОМ. Він же став розробником архітектури першого мікропроцесора. Систему команд проектував Стен Мейзор, а конструктивно спроектував кристал - Федеріко Феджин.

50 років тому, в 1971 р. співробітники американської фірми «Texas Instruments» М. Кочрен і Г. Бун отримали патент на МК. З цього часу на кристалі кремнію крім процесора стали розміщувати не тільки пам'ять, але і додаткові пристрої.

У 1980 році випущений МК Intel 8051, в 1983 році «Texas Instruments» випустила цифровий сигнальний процесор TMS32010. Іншими представниками вісьмирозрядних МК були вироби компаній «Motorola» (68HC05, 68HC08, 68HC11) і МК фірми «Zilog».

У 1993 році на базі класичного МК Intel 8051 був створений перший

МК Atmel. А в 1996 м корпорація «Atmel» випустила сімейство МК на новому прогресивному ядрі AVR – це стало переворотом у світі МК. Більш продумана архітектура AVR, швидкодія, що перевершувала існуючі МК, приваблива цінова політика – це викликало інтерес користувачів.

Але наявність МК – це тільки частина справи. Його треба програмувати.

Процес програмування МК складається з декількох етапів. Класичною стала наступна схема: спочатку визначаються завдання, які буде виконувати МК. Потім розробляється схема: електрична – принципова – графічна модель, призначена для позначення взаємозв'язків елементів. Далі складається алгоритм роботи МК в пристрої і пишеться мікропрограма (або використовується вже наявна). По завершенню розробки можна приступити безпосередньо до завантаження програми в МК («прошивці»). За допомогою симуляторів і емуляторів можна промоделювати роботу МК на комп'ютері і побачити, як він буде працювати в пристрої. Для того щоб файл-прошивку записати в МК, використовується спеціальний пристрій – програматор, який разом з МК підключається до персонального комп'ютера. Є два способи прошивки – паралельне програмування і внутрішньосхемне програмування. Перше більш швидке і використовується при масовому виробництві. Другий вид програмування часто використовується для перепрошивки готового пристрою.

Після всього цього МК вбудовується в пристрій, в якому він буде використовуватися, тестується і в разі необхідності проводиться доопрацювання. Цікаво, що класично в МК використовують мову програмування С, хоча за час його розробки (в 1969–1973 рр.) на його основі з'явилися С++ (з'явилася в 1983 р.) і C# (С-шарп), розроблена на початку XXI століття.

Очевидно, що розвиток МК буде продовжуватися і далі. Зменшення габаритів, збільшення швидкодії і зниження ціни будуть визначальними факторами на ринку МК.

Исаев В.В., Ларин А.А.
НТУ «ХПИ»

О РЕМОНТАХ В ЗДАНИЯХ ХАРЬКОВСКОГО ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ИНСТИТУТА

Харьковский технологический институт (ХТИ) кроме того, что по меткому замечанию его первого директора В. Л. Кирпичева, был «рассадником инженеров», был еще и символом системы государственного высшего образования. Здания и сооружения Института, поэтому, поддерживались на достаточно высоком уровне. Это относилось в первую очередь, к производству текущих ремонтов зданий. Доклад посвящен вопросам организации ремонта в корпусах ХТИ и подготовлен с использованием сведений из Государственного архива Харьковской области.

Ввиду того, что здания были не частные, а государственные, институтский архитектор, будучи Главой соответствующей комиссии, предоставлял директору данные о необходимости ремонтов того или иного здания. Хозяйственный Совет принимал решение, составлялась смета и в местной прессе публиковалось объявление о поиске подрядчика для выполнения работ. Интересно, что объявления печатались не только в «Харьковских Губернских ведомостях», но и в «Полтавских Губернских ведомостях» и в «Курских Губернских ведомостях». Стоимость публикаций в газете, согласно полученным квитанциям, была полтора рубля.

Стоимость работ оговаривалась заранее и отсылалась Строительным управлением по всем казенным учреждениям. В записях указывалось, сколько стоит положить тысячу штук кирпича, отштукатурить квадратную сажень стены, выкопать яму определенных размеров и т. д.

В условиях оговаривались также и сроки выполнения ремонта. Например, «все работы должны быть окончены по внутреннему исправлению и побелкам к 1-му августа, а по наружным – к 1 сентября».

Оговаривалось, что материалы должны быть нужного количества и указанного сорта. При этом выбирались материалы лучшего качества. Рабочие должны были иметь соответствующий инструмент и владеть соответствующим мастерством. Все работы должны были выполняться под руководством и по указанию институтского архитектора.

Следует отметить, что на ремонт зданий ХТИ выделялись большие по тем временам суммы. Так, например, в 1902 году на эти цели было выделено 7575 рублей 58 копеек.

Не удивительно, что здания Института сохранились в удовлетворительном состоянии до сегодняшнего дня и успешно выполняют свою задачу – размещение и обучение лиц, получающих высшее образование.

Исаев Д.В., Ларин А.А.
НТУ «ХПИ»

О ПОЕЗДКЕ СТУДЕНТОВ ХАРЬКОВСКОГО ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ИНСТИТУТА НА ВСЕМИРНУЮ ВЫСТАВКУ 1904 г.

Традиция проведения международных выставок возникла в 1851 году. В эпоху индустриализации главной целью выставок стала торговля и демонстрация промышленных изобретений и достижений. Именно на таких выставках были представлены все основные достижения науки и промышленности конца XIX – начала XX века. В данном докладе рассматривается попытка поездки студентов Харьковского технологического института на Всемирную выставку 1904 года. Доклад основан на документах Государственного архива Харьковской области.

Всемирные выставки всегда отличались размахом и роскошью. Но выставка 1904 года, проведенная в США, в Сент-Луисе была еще более грандиозной, чем все предыдущие. О ее масштабе говорит тот факт, что

длина дорожек между павильонами превышала 120 км. На выставке были представлены автомобили и самолеты, беспроволочный телеграф и шелковые одеяния, паровозы и оптические приборы, электрические генераторы и радиолампы, оружие и лекарства, достижения металлургии и кораблестроения. Там же рекламировались и впервые увидели свет привычные сегодня хот-доги и мороженое в вафельном стаканчике, покорившие весь мир. Были показаны костюмированные представления из англо-бурской войны, были представлены различные этносы человечества из разных стран и материков, выпущены многочисленные медали и сувениры.

Если верить рекламным проспектам, то только для того, чтобы бегло оглядеть каждый экспонат, не хватит и недели. Это не удивительно: более 1500 зданий, выполненные из алебастра и дерева, ожидали посетителей выставки. А еще, там же с 1 июля по 23 ноября проходили третьи Олимпийские игры, приуроченные, как и прошлые соревнования в Париже, к Всемирной выставке.

Конечно же, на выставке было, на что посмотреть не только обывателю, но и инженеру. А студенту технического вуза – и подавно. Но выставка проходила в США. А студенты – народ небогатый. Поэтому студенты ХТИ Кириллов и Прокопенко обратились к Попечителю Харьковского учебного округа с прошением об оказании им содействия в поездке на Выставку. Товарищ (так тогда именовался заместитель) Министра народного просвещения ответил, что средствами на подобные цели Министерство не располагает.

В то же время студенты Московского высшего технического училища в количестве 60 человек должны были поехать на экскурсию на Всемирную выставку. Директор ХТИ обратился в училище с просьбой включить в состав делегации двух студентов ХТИ. Но на его запрос москвичи ответили, что группа из 60 студентов укомплектована, а участие студентов из других учебных заведений не целесообразно.

Так студентам ХТИ не удалось попасть в число 19,5 миллионов посетителей Всемирной выставки 1904 года.

Ісочка В., Поляков О.
НТУ «ХПІ»

КОРОТКА ІСТОРІЯ НАЙСТАРІШОЇ ГІРНИЧОЇ АКАДЕМІЇ

Найстаріший з існуючих гірничих навчальних закладів в світі – це Фрайберзька академія, заснована в 1765 р. Але, задовго до відкриття навчального закладу, саксонські гірські інженери і гірські робітники розробляли місцеві шахти, в першу чергу, зі срібною рудою. Саме завдяки їм, Фрайберг і отримав назву «гірська столиця», а згодом і «університетське місто».

Місто було засноване в далекому 1168 році і до XV століття залишалося одним з найбагатших саксонських міст. Завдяки славі гірських справ майстрів, тут бувало багато людей, які цікавилися гірничою справою і металургією – від Петра Першого і Михайла Ломоносова до Д. І. Менделєєва і знаменитого академіка російської порцеляни Д. І. Виноградова. Тут навчалися студенти з усієї Європи. До початку Першої світової війни більше половини студентів були іноземцями.

З відкриттям гірничого навчального закладу тут вперше практиковали поєднання теорії та практики гірничої справи. Тим більше, що рудники знаходилися зовсім поруч з Академією. Спочатку в Академії вивчали мінералогію і геологію, гірничорудне та металургійне мистецтво, а згодом – видобуток і переробку вугілля і чорну металургію.

Кращі в світі лабораторії, відпрацьована технологія хімічного аналізу, якість викладання – все це приваблювало сюди фахівців і студентів. Тож, не дивно, що саме тут Клеменс Вінклер в місцевих рудах відкрив новий елемент. Його назвали германій.

Чимало відомих людей вчилися в Академії. Це Олександр Гумбольт і Георг Гогенцоллерн, засновник нептунізму Абрахам Вернер, Теодор Кернер і багато інших. Перший студент з Російської Імперії приїхав у Фрайберг у 1706 р. В Академії в 1739–1740 рр. навчався Михайло Ломоносов і довгі роки підтримував стосунки з професором Фрайбергской гірничої академії Геллертом.

Однією з причин дешевизни плати за навчання в Академії було те, що з кожного пуда виплавленого срібла, десята частина здавна передавалася на потреби вишу. Згодом так само чинили й з іншими металами, що видобуваються в окрузі Фрайберга.

За найскромнішими підрахунками, в Фрайбурзі та його околицях, було видобуто понад 5 мільйонів тонн срібла. Вартість його склала до мільярда марок.

Крім срібла, було виплавлено велика кількість свинцю, сірки, цинку, миш'яку.

З виснаженням срібних копалень на початку XX століття уряд Саксонії прийняла найстаріший гірський навчальний заклад на державний бюджет.

Завдяки цьому, Фрайберзька академія і сьогодні є одним з найстаріших і найбільших технічних університетів Європи.

Кліменко Д.С., Ткаченко С.С.
НТУ «ХПІ»

НАРИС З ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ МЕДИЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Населення, що мешкало на території півдня Східної Європи, із давнього часу було знайоме з медициною (лікування ран, опіків, способи зупинки кровотечі). Цінні відомості щодо розвитку хірургії дають різноманітні медичні інструменти, які були знайдені, зокрема: ложечки, зонди різної форми, що використовувалися для дослідження та лікування

ран, розширення звужених каналів і порожнин, для видалення гною і сторонніх тіл з ран і вузьких каналів, видалення каменів з сечового міхура, при операціях на вуздечці язику та судинах, голки (для накладення швів), вилопобідні і плоскі припікачі (для лікування ран), гачки (накладення лігатур, розширення ран, підняття кровоносних судин,), інструмент у вигляді зубила (операції на кістках), пінцети (офтальмохірургія, гінекологія, урологія, травматологія тощо), інструмент для вилучення наконечників стріл.

У період середньовіччя знання лікарів базувалися на творах античних теоретиків медицини – Гіппократа, Галена, Орібазія. До втручання в людське тіло вдавалися тільки в самих екстрених випадках. Тоді основними медичними інструментами були голки, ножі з метою використання для видалення катаракти, кровопускання, шприци (видалення катаракти, для клізми), металеві катетери (при ускладненнях в сечовипусканні), спеціальні ложки (діставання стріли з тіла), припікачі (для лікування ран і геморою), літота (видалення каменів в сечовому міхурі), зубила, ключі і ручна бормашина (для видалення зубів), пилки (для ампутації).

Наступний етап пов'язаний з винаходом та використанням антисептики у другій половині XIX ст. (Джозеф Лістер, 1867) і асептики (Ернст фон Бергманн, 1890). Тоді формується база для зародження та розвитку системи охорони здоров'я. Відбувається масова поява спеціалізованих хірургічних клінік широкого профілю, впровадження досягнень науково-технічного прогресу в клінічну практичну хірургію, поява нових хірургічних інновацій, які відкрили можливість виконання нових операцій. На даному етапі відбулося: винахід першого ендоскопа (група оптичних приладів різного призначення) (Філіп Боссіні, 1806), стетоскопа (прилад для вислуховування звуків, що йдуть від органів), (Рене-Теофіль Лаенек, 1816), запровадження методу стереотаксії (нейрохірургічний метод для спрямованого проникнення в глибокі структури головного мозку, що відрізняється малою інвазивністю).

Стрімкий розвиток суспільства у XX ст., поява нових напрямів у медичній науці викликає потребу вдосконалення та розвитку нового

інструментарію у медичній практиці. Так з'явилися: перша реалізація стереотаксії – апарат Хорслі-Кларка, (комплекс прийомів і розрахунків, що дозволяють з великою точністю вводити тонкий інструмент в глибокі структури головного або спинного мозку) (Віктор Хорслі й Роберт Кларк, 1908), закладення основ сучасної ортодонтії та використання брекетів (Едвард Енгл, 1910), перший апарат для діалізу нирок (прилад для проходження крові через діалізатор і повернення назад в судинне русло пацієнта через систему трубочок) (Віллем Колфф, 1943), топоскоп (прилад реєстрації біоелектричної активності головного мозку) (Вільям Грей Уолтер, 1957), перший портативний дефібрилятор (Франк Пантрідж, 1965), перший комерційний апарат УЗД (1965), перші комерційні томографи: комп'ютерний (Годфрі Хаунсфілд, 1971); позитронно-емісійний (1976); магнітно-резонансний (Реймонд Дамадьян, 1980); оптичний пінцет (інструмент для маніпулювання мікроскопічними об'єктами) (Стівен Блок, Говард Берг, 1986), пристрої дистанційного моніторингу стану пацієнтів, DAC(2000).

З огляду на написане вище, з упевненістю можна сказати що медичні інструменти пройшли довгий шлях вдосконалення від давнього часу до сьогодення. На розвиток медичного інструментарію впливають багато факторів, серед яких науково-технічний прогрес і поява нових напрямків у медичній науці, що викликає потребу в удосконаленні.

Ковальова В.В.
НТУ«ХПІ»

ВЧЕНИЙ ПУЛЮЙ ІВАН ПАВЛОВИЧ: ВИНАХІДНИК «Х»-ПРОМЕНІВ

Катодний випромінювання і Х-промені, питання внутрішнього тертя і дифузії газів у підрахунках таких мікроскопічним величин, як середня довжина вільного пробігу молекул, їх кількість в одній грам-молекулі – цими

темами цікавився Іван Пулуюй, український вчений, який домігся чималих успіхів в даних сферах.

Окрім відкриттів у науці, Іван Пулюй був проектантом електростанцій у Європі, ініціював запровадження трамвая у Празі, удосконалив лампи розжарювання Едісона, був радником при імператорському дворі у Відні. Метою цієї роботи є висвітлити наукову діяльність Івана Пулюй до 175 річниці народження вченого.

Український вчений цікавився багатьма науковими проблемами. В Галузі електротехніки Іван Пулюй удосконалів технологію виготовлення розжарювальніх ниток для освітлювальніх ламп, дерло дослідив неонове світло. З участю земляка запущено ряд електростанцій на постійному струмі в Австро-Угорщині, а також дере в Европе на змінному струмі. У цій сфері Іван Пулюй домігся чималих успіхів, проте його завжди серйозно цікавило інше питання: катодні випромінювання і Х-промені.

В середині 1870-х років, коли молодий вчений стажувався в Страсбурзькому університеті, він захопився вивченням явищ, що породжуються електричним струмом в вакуумі. Для складних дослідів Пулюєві необхідні були особливі скляні трубки, і тоді Пулюй самостійно освоїв ремесло склодува. Вивчаючи явища в трубках, він вперше зумів описати видимі катодні промені. Протягом 1880–1882 років Іван Пулюй випустив ряд статей на цю тему. Наочним підтвердженням зроблених українським фізиком висновків стало винахід їм газоразрядного пристрою, що отримав назву "лампа Пулюя".

За допомогою своєї лампи Іван Пулюй зумів зробити разюче чіткі знімки зламаної руки 13-річного хлопчика, руки своєї дочки із захованою під долонею шпилькою. Цілком очевидно, що випущена в далекому 1881 році «лампа Пулюя" була прообразом майбутнього рентгенівського апарату.

Перша стаття Пулюя про походження рентгенівських променів і його фотографічний дії була подана до збірки "Доповіді Віденської академії наук" тільки 13 лютого 1896 року. За місяць до цього німецький фізик опублікував

свою сенсаційну роботу "Про новий тип випромінювання", датовану 28 грудня 1895 г. Відкриття німецького вченого виявилося раніше зареєстрованим і вважалося більш досконалим, ніж у Івана Пулюя.

Так, вже в січні 1896 року Івана Пулюй зробив кілька якісних рентгенівських знімків, а вже в лютому демонстрував вченому спільноті роботу його апарату на прикладі знімків за допомогою х-променів різних частин тіла і предметів у футлярі. Загальновизнані заслуги Івана Пулюя в науковому світі: вчений перший виявив появу електропровідності в газах, що опромінюються рентгенівськими променями; першим показав можливість використання х-променів в медичній діагностиці; Іван Пулюй першим зумів зробити рентгенівський знімок людського скелета цілком.

Отже, творча спадщина вченого вражає своїм розмаїттям у кожній із зазначених вище основних сфер. Він і блискучий популяризатор, що зумів поєднати у своїх лекціях, статтях і брошурах наукову строгість з прекрасним літературним стилем. За видатні наукові, технічні, організаційні досягнення Іван Пулюй отримав різні нагороди, йому було присвоєно почесне звання радника цісарського двору. Найважливіші досягнення Пулюя в галузі фізики стосуються катодних та Х-променів.

Кузьміна К., Журило Д.Ю.
НТУ «ХПІ»

ПРО РЕФОРМУ ВИЩОЇ ОСВІТИ У 1902 р.

Науково-технічний прогрес не стоїть на місці. ВНЗ змушені рівнятися на розвиток науки і техніки. В іншому випадку, вони виявляться установами, що випускають осіб з інженерними дипломами, але без необхідних знань. Це прекрасно розуміли наші пращури, тому ще в 1901 році була передбачена корінна реформа вищої освіти.

Незважаючи на те, що в першу чергу реформа передбачала зміни в

стані університетів, співробітники Харківського технологічного інституту теж брали участь в реформі освіти. Найактивнішу участь взяв директор інституту П. М. Мухачов і професори Р. Є. Гартман і М. Д. Пильчиков.

З метою посилення Інституту передбачалося виділити:

– на бібліотеку (завідувач Семенчінов М. Л.) – 600 карбованців;

– на хімічну лабораторію (завідувач Чернай М. О.) – 1000 карбованців;

– на інженерну лабораторію (завідувач Столяров Я. В.) – 300 карбованців;

– на фізичну лабораторію (завідувач Пільчиков М. Д.) – 300 карбованців;

– на електротехнічну лабораторію (завідувач Москальов В. Л.) – 300 карбованців;

– на лабораторію мінеральних речовин (завідувач Гартман Р. Є.) – 530 карбованців;

– на лабораторію органічних речовин (завідувач Лідов О. П.) – 530 карбованців;

– на лабораторію поживних речовин (завідувач Зуєв М. Д.) – 530 карбованців;

– на механічні майстерні (завідувач Пономарьов О. Е.) – 250 карбованців.

– на метеорологічну лабораторію (завідувач Пильчиков М. Д.) – 50 карбованців;

– на електричну станцію (завідувач Москальов В. Л.) – 200 карбованців;

– на сільськогосподарську станцію (завідувач Бураков Г. Ф.) – 200 карбованців;

– на лазарет (завідувач Філіпс О. Ю.) – 150 карбованців.

З'їздом директорів і уповноважених професорів в Санкт-Петербурзі в 1916 р від інститутів Гірничих, Цивільних інженерів, Лісового, Політехнічних, Шляхів сполучення, Електротехнічного та Технологічного

було визначено необхідну кількість студентів і викладачів, затвержено Статути навчальних закладів. З тих самих часів керівник закладу вищої освіти іменується «ректор», а не «директор», як це було до того. Першим ректором ХТІ став у 1917 р професор Іван Павлович Осипов.

Так вчені та викладачі ХТІ брали участь в реформі вищої освіти.

Олійник М.М.
НТУ«ХПІ»

УКРАЇНСЬКІ ВЧЕНІ ФІЗИКИ

Сьогодні українські фізики посідають чільне місце у світовій науці, збагачуючи її оригінальними та ґрунтовними науковими дослідженнями та винаходами. Мета дослідження – на основі опрацювання наукової літератури висвітлити досягнення українських вчених в галузі фізики.

Серед тих, хто своєю самовідданою працею і розумом розвивав українську фізичну науку можна назвати Йосипа Косоногова – видатного фізика, автора нового методу вимірювання електричної проникності рідин для сантиметрових хвиль, Лев Ландау – фізик-теоретик, академік, лауреат Нобелівської премії, один із засновників теорії напівпровідності, Юліана Гірняка – спеціаліста у галузі фізичної кінетики, Романа Цегельського, роботи якого присвячені фізиці магнетизму.

Варто згадати також про діяльність фізиків – членів Наукового Товариства імені Т. Г.Шевченка у Львові – це саме приклад поведінки вчених, які за будь-яких обставин не забували, ким вони є, де їх коріння і кому вони повинні служити. Отже, фізики – дійсні члени Наукового товариства імені Шевченка. Вибори перших дійсних членів НТШ відбулися 1 червня 1899 року, саме тоді до складу математично-природничо- лікарської секції було обрано видатного фізика і електротехніка Івана Пулюя.

І. Пулюй – український фізик та електротехнік, винахідник, організатор науки, публіцист, перекладач Біблії українською мовою, громадський діяч. Один із першовідкривачів радіоактивного випромінювання. Професор і ректор Німецької вищої технічної школи в Празі, державний радник з електротехніки Королівства Богемія і Маркграфства Моравія. Дійсний член Наукового товариства імені Шевченка, почесний член Віденського електротехнічного товариства.

Характерною рисою наукової творчості Пулюя є те, що об'єктом його уваги завжди були проблеми, які перебували на передньому краї фізичної науки та технічного прогресу і молекулярна фізика, катодні промені, електротехніка, властивості та природа рентгенівських променів.

Важливе практичне значення мала запропонована Пулюєм удосконалена конструкція телефонних станцій та абонентських апаратів, зокрема застосування розподільного трансформатора. Цей винахід Пулюя запатентували у ряді країн Європи. Окремим епізодом – короткотривалим, проте винятково важливим – у творчій біографії Пулюя були його дослідження рентгенівських променів (або Х-променів). Особливо слід підкреслити, що свою "рентгенівську" трубку він сконструював за 14 років до відкриття Х-променів Рентгеном.

О. Смакула – український фізик, відомий передусім як винахідник антирефлексійного покриття лінз, фундатор квантової органічної хімії. Директор лабораторії фізики монокристалів у Массачусетському інституті технологій, згодом – повний професор цього найвизначнішого у світі технологічного інституту. Він один з перших застосував поняття квантової механіки для з'ясування механізмів взаємодії електромагнітного випромінювання з твердими тілами. Працювавши в Інституті медичних досліджень керівником оптичної лабораторії. Він досліджує стероїди, вітаміни, органічні кристали та стає фактично фундатором квантової органічної хімії.

Отже, ці вчені зробили дуже великий вклад у світову та українську історію науки. Без їх досліджень не уявляється сучасна фізика, бо відкриття цих вчених стали основою фізики. Ці досліди та наукові роботи використовуються й досі.

Павленко Д.О., Ткаченко С.С.
НТУ «ХПІ»

НАУКОВИЙ ДОРОБОК М.О. ДОЛІВО-ДОБРОВОЛЬСЬКОГО У ГАЛУЗІ ЕЛЕКТРОТЕХНІКИ

Одним з засновників техніки застосування змінних струмів вважається талановитий російський інженер і винахідник Михайло Осипович Доліво-Добровольський.

Михайло Осипович народився 2 січня 1862 р. у дворянській сім'ї. Батько польського походження, мати росіянка. Він став первістком у багатодітній родині, яка в той час жила в м. Гатчина. У 1873 р. родина Доліво-Добровольських переїхала до Одеси, саме там і пройшли дитинство та юність майбутнього талановитого винахідника. Він блискуче закінчив Одеське реальне училище. Потім вступив до Ризького Політехнічного інституту. Але за участь в студентському страйку солідарності з робітниками ризьких заводів він був виключений з інституту без права вступу до будь-якого російського навчального закладу. За допомогою дядька йому вдалося виїхати за кордон і поступити до Вищого Технічного Училища в німецькому місті Дармштадт, де навчався на машинобудівному факультеті, при цьому вивчаючи електротехніку. З відзнакою закінчивши Вище Технічне Училище, Михайло Осипович залишився в ньому асистентом в електротехнічній лабораторії. Молодому викладачеві було доручено вести курс «Електрохімія з особливою увагою до гальванопластики і металургії».

Згодом він перейшов на роботу на електротехнічний швейцарський завод «Ерлікон». У 1887 р. Михайла Осиповича запросив на роботу на фірму "Загальна компанія електрики" Еміль Ротенау. Працюючи там, науковець-винахідник виконав свої відомі роботи по трифазного струму, що дали світову популярність автору і справили світовий переворот в техніці використання і передачі електричної енергії. Через кілька років Михайло Осипович став директором компанії, яку очолював до кінця свого життя.

Честь введення в електротехніку трифазних струмів, винаходи трифазних двигунів з короткозамкненим ротором і з ротором з пусковим реостатом і винаходи трансформаторів трифазного струму належить саме йому – Михайлу Доліво-Добровольскому. Він побудував свій двигун трифазного струму, який отримав в подальшому в електротехніці назву «асинхронного». У 1888 р. створив перший трифазний генератор змінного струму. У наступному році розробив свій перший трифазний двигун зі статором в вигляді кільця Грамма, що живиться в трьох точках, і ротора у вигляді суцільного мідного циліндра. В цей же період вчений спроектував всі елементи трифазних ланцюгів змінного струму: пускові реостати, вимірювальні прилади, схеми включення генераторів і двигунів зіркою і трикутником. У 1890 р. Михайло Осипович створив трифазний трансформатор. У 1892 р. він застосовує для пристрою вимірювальних приладів принцип двигуна з обертовим магнітним полем змінного струму, розробив особливий вид електромагнітних амперметрів, вольтметрів, ватметрів, створив прилади для усунення в телефонах перешкод від електричних мереж сильних струмів.

Велике значення в електротехніці має винайдений в 1893 р. спосіб розподілу напруги постійного струму при застосуванні «трипровідної» системи розподілу, заснований на застосуванні індукційної котушки, названої «розподільником напруги». У 1914 р. Михайло Осипович першим запропонував широко застосовуваний метод гасіння електричної дуги в апаратах, що відключають. Також запропонував застосовувати для передачі

енергії трифазний змінний струм. Перша трифазна електропередача відбулася в 1891 р. на Франкфуртській електротехнічній виставці.

Таким чином, Доліво-Добровольським були винайдені і розроблені всі елементи для трифазної передачі енергії та для розподілу енергії між споживачами, використання у виробництві. З початком Першої світової війни в 1914 р. він переїхав до Швейцарії. Потім повернувся до Німеччини для продовження роботи. Останні роки життя присвятив вивченню способу передачі електроенергії на великі відстані за допомогою постійного струму високої напруги. 15 листопада 1919 року від хвороби серця Михайло Осипович помер.

Талановитий інженер і винахідник М. О. Доліво-Добровольський був освіченою і культурною людиною. Його внесок у розвиток електротехніки і в галузі застосування систем трифазного змінного струму величезний та визначний у всьому світі та науковому середовищі.

Папіна Т., Мятлик Р.
НТУ «ХПІ»

ВИПУСК ЗОЛОТИХ ТА СРІБНИХ МОНЕТ У СВІТІ В 1885 р.

Гроші завжди були одним з локомотивів наукових революцій. Без них неможливо було б виконати дослідження та запровадження у промислове виробництво їх досягнень. Золоті монети з'явилися практично з моменту утворення грошей. Звичайно, монети з дорогоцінних металів мають чимало негативних властивостей: їх досить легко підробити, замінивши частину дорогоцінного металу на більш дешевий метал, вони стираються під час обігу, тому реальна вартість монети, з часом, стає менше її номіналу. Замінити монети з дорогоцінних металів набагато складніше, ніж надрукувати паперові гроші. При великих угодах монети з дорогоцінних металів стають незручними для транспортування і зберігання, тому набагато

легше проводити операції в безготівковій формі. Не дивно, що в 1971 році, після краху Бреттон-Вудської системи і появи Ямайської валютної системи, валюти провідних країн світу повністю втратили своє золоте забезпечення.

Але, в XIX столітті всі провідні країни світу штампували монети із золота.

Наприклад, у цей час в Лондоні, Мельбурні і Сіднеї було випущено 7,4 млн. фунтів стерлінгів. Причому, було перекарбовано 1,3 млн. фунтів стерлінгів старих і зношених монет.

У США було випущено монет на 4,9 млн. фунтів стерлінгів з первинних матеріалів. США і Британія з колоніями стали найбільшими власниками золотих монет: у світі в 1885 р. було викарбувано монет на 14,4 млн. фунтів стерлінгів. Німеччина випустила монет всього на 407 тисяч фунтів стерлінгів, а Австро-Угорщина – на 680 тисяч фунтів стерлінгів. У провідних країнах світу було випущено золотих монет на 14,4 млн. фунтів стерлінгів.

У Росії золотих монет в 1885 р було випущено на 26,8 млн. карбованців.

Зі срібними монетами справа йшла наступним чином: в Лондоні, Мельбурні і Сіднеї було випущено 811 тисяч фунтів стерлінгів. Причому, було перекарбовано 219 тисяч фунтів стерлінгів старих і зношених монет. В Індії було випущено монет на 5,8 млн. фунтів стерлінгів. У США - монет на 5,8 млн. фунтів стерлінгів. У провідних країнах світу було випущено срібних монет на 15,6 млн. фунтів стерлінгів.

У Росії срібних монет в 1885 р. було випущено на 1,4 млн. карбованців. І на 100 тисяч карбованців – мідної монети. Разом, за 1885 р в Росії було випущено нових монет на 28,3 млн. карбованців.

Загальна кількість монет у світі, що знаходилися в обороті: золотих – близько 650 млн. фунтів стерлінгів, а срібних – 551 млн. фунтів стерлінгів. Зазначено, що монет було випущено на 102% по золоту і 103% по сріблу, відносно до 1884 р. Це практично відповідало розвитку виробництва того

часу. Наукова революція ще не запровадила у повсякдення електричну енергію, автомобіль, авіацію, не кажучи вже про космонавтику. Найбільш складною машиною того часу був паротяг. Але, розвиток залізництва сприяв більш стрімкому розвитку науки і техніки того часу.

Цікаво, що всі розрахунки виконані не в звичних доларах, а в фунтах стерлінгів. Саме фунт стерлінгів до кінця Першої світової війни був світовою валютою.

Таким чином, світ наприкінці XIX століття розвивався, збільшуючи випуск товарів і валюти приблизно, на 2–2,5% на рік. Враховуючи, що інфляція практично не стосувалася грошей золотих та срібних монет, це було міцним спонукачем до наукової революції того часу.

Потапов Є.В.
НТУ«ХПІ»

ВЧЕНИЙ СТІВЕН УІЛЬЯМ ХОКІНГ: ФІЗИКА МАЙБУТНЬОГО

Уявлення багатьох вчених світу про фізику космосу, завжди мало багато питань, суперечок, гіпотез та теорем, де було багато розбіжностей. І великий вклад в розвиток цієї сфери вніс Стівен Уільям Хокінг.

Стівен Уільям Хокінг – англійскій фізик теоретик, космолог, астрофізик, директор по научній роботі Центра теоретичній космології Кембриджського університету.

Наукові роботи Стівена Хокінга присвячено праці. Але в цих книгах він не розповів, про свої геніальні відкриття, котрі змінили погляд науки всього світу, такі як «термодинаміка чорних дір» чи «хвильова функція всесвіту». Метою цієї роботи є на основі узагальнення різнопланових документів висвітлити наукову діяльність Стівена Хокінга.

Основна спеціалізація Стівена Хокінга – космологія і квантова гравітація. Вчений досліджував термодинамічні процеси, що виникають в

кротячих норах, чорні діри і темної матерії. Його ім'ям названо явище, яке описує і яке характеризує «випаровування чорних дір» – «випромінювання Хокінга". У 1974 році Стівен і ще один відомий в той час фахівець Кіп Корн посперечалися про природу космічного об'єкта Лебідь «Х-1» і його випромінюванні. Стівен, примудряючись суперечити власним дослідженням, доводив, що цей об'єкт не є чорною дірою.

Теорії гравітації Ейнштейна допускають існування сингулярності – підмножини точок в просторі-часі, де астрономічний об'єкт, під впливом гравітаційного поля, здається вигнутим нескінченно. Відсутність будь-яких експериментальних підтверджень існування цієї самої сингулярності не завадило в 1970-х роках Стівену Хокінгу і іншому фізику – Роджер Пенроуз – сформулювати теорію появи Великого вибуху, з якого, як вважається почалася історія Всесвіту, в результаті розширення сингулярності.

Наступне прагнення Хокінга в 1970-х роках полягала в тому, щоб показати, що чорні діри взагалі-то не чорні, а насправді, як говорить назва однієї статті, "сліпучо білі". Чорні діри – головний "монстр" загальної теорії відносності. Вперше визначені і названі Джоном Уілер, вони представляють собою настільки щільні області космосу, що все в їх межах зменшується до однієї точки – ще один приклад сингулярності. У той час здавалося смішним, що ці монстри гравітації можуть мати якесь відношення до делікатної теорії квантової механіки, що пояснює світ і орбіти електронів в атомах.

Британський фізик також був одним з прихильників інфляційної моделі Всесвіту, яка передбачає період прискореного в порівнянні зі стандартною моделлю гарячого Всесвіту розширення на ранній стадії Великого вибуху. Хокінг першим розповів, як самі непомітні зміни на ранніх стадіях розширення могли призводити до появи різних галактик у Всесвіті.

У прагненні створити теорію квантової гравітації Хокінг разом із Джеймсом Хартлі в 1983 році допустив існування хвильової функції Всесвіту в рамках безмежної моделі Хартла – Хокінга. Ця модель, яка все ще застосовується фізиками для проведення різних обчислень, говорить, що

Всесвіт походив з нізвідки, тобто, немає ніякої першопричини, з якої все почалося.

Стівен Хокінг вірив, що чорні діри цілком можуть виявитися дверима в паралельні світи, хоча і допускав, що об'єкт, який потрапив в такий «портал» може вийти з нього зовсім іншим. Також він допускав, що в майбутньому людство навчиться створювати малі чорні діри, які є джерелом необмеженої енергії.

Отже, свою славу серед дослідників він отримав завдяки серії робіт, в яких поєднав видатну теорію тяжіння і відносності Альберта Ейнштейна з дивною світом квантової механіки, яку зазвичай застосовують до таких крихітним речам як атоми і молекули. А закінчилося все описом чорних дір, які можуть самі себе випарити, і рівняннями, які описують всю історію розвитку Всесвіту.

Праніченко К.О., Шумейко К.Р.
НТУ «ХПІ»

ВНЕСОК У РОЗРОБКУ ПОКЛАДІВ СОЛІ В УКРАЇНІ ДМИТРА ЧЕРНОВА

Важливою і маючою підвищений попит корисною копалиною Донбасу завжди була кухонна сіль. Мало, хто сьогодні пам'ятає, що біля витоків розробки цього стратегічного мінералу стояв видатний російський вчений – металург Дмитро Костянтинович Чернов.

Було відомо, що Україна (або, як її називали в той час, Малоросія), містить поклади солі. На цьому наголошувалося в науковій літературі: «Джерела кухонної солі знаходяться в самому місті Бахмуті і 40 верст від нього, поза межами Донецького кряжа в заштатному місті Слов'янськ, що належить Слобідсько – української губернії. Із актів Бахмутського архіву

видно, що Бахмутські соляні джерела відкриті колишнім Ізюмським полком малоросійськими козаками, в 1701 році, а Слов'янські на деякий час раніше».

Восени 1880 р. Д. К. Чернов їде на Україну. Протягом трьох років він займається розвідкою кам'яної солі в Бахмутському повіті Катеринославської губернії (згодом Артемівський р-н Донецької обл.). Ця робота увінчалася успіхом: знайдені Черновим поклади солі почали розроблятися в промислових цілях.

На жаль, Дмитру Костянтиновичу не вдалося в Російській Імперії знайти промисловців, які б ризикнули вкласти кошти в розвиток видобутку кам'яної солі. Вони знайшлися тільки за кордоном. Можливо, справа була в відсталості російських промисловців того часу, можливо, промисловці боялися захопити інтерес Строганових – з середини 16 століття це сімейство контролювало значну частину виварювання кухонної солі в Російській Імперії.

Проте, участь в концесійних розробках величезних кількостей кухонної солі, саме кам'яної, а не виварної (яка вимагала значних обсягів палива, людської праці та чималого часу), дозволило Д. К. Чернову займатися науковими дослідженнями, які не залежали від його доходів на державній службі.

Так розвивався видобуток солі в Україні.

Руднєва С.О.
НТУ «ХПІ»

ПРО ПРОФЕСІЙНУ КОМЕРЦІЙНУ ОСВІТУ У РОСІЇ У 1908–1909 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ

Розвиток промисловості на початку XX сторіччя вимагав спеціальних знань. У той час в країні було декілька вищих навчальних закладів: Санкт-Петербургський політехнічний інститут, Харківський технологічний

інститут, Київський політехнічний інститут, Томський технологічний інститут, два Горних інститути – у Санкт-Петербурзі та Катеринославі.

Крім того, було організовано декілька комерційних училищ, торгових шкіл, торгових класів та курсів комерційних знань у 1908–1909 навчальному році.

Усього у цей період існувало 5 вищих навчальних закладів комерційного типа, в яких працювало 169 викладачів з річним бюджетом близько 251 тисяч карбованців. В навчальних закладах навчалося 2959 студентів, тобто 2049 хлопців та 910 дівчат. За національною ознакою 73% були росіяни, 16,5% юдеї, 2,7% – вірмени, 2,4% поляки, 2% литовці та латиші. Кількість юдеїв було значним. Якщо, в Російській Імперії загальна кількість їх складала близько 4%, а в державні виші їх приймали по квоті не більше 5%.

Цікаво, що рішення про створення Харківського комерційного училища було прийнято 31 жовтня 1888 р., як знак про чудове врятування сім'ї царя Олександра III при аварії поїзда на станції Борки. Вже в наступному році було проведено конкурс на проект будівлі майбутнього вишу, на якому переміг проект тоді ще маловідомого, а, згодом, одного з найкращих архітекторів Харкова – Олексія Миколайовича Бекетова.

За Статутом, студенти, які закінчили курс мали право на звання особистого почесного громадянина та на атестат; кращі випускники отримували ступінь кандидата комерції. Відмінники додатково нагороджувалися золотими та срібними медалями.

Чисельність середніх комерційних училищ зросло лише за один рік на 18. Їх стало 160, з яких 82 було державних та 78 приватних. Дохід цих училищ складав близько 6,5 млн. карбованців. Держава виділила на утримання училищ 30,5 тисяч карбованців, або 0,5%. В навчальних закладах навчалося 37996 учнів, тобто 31180 хлопців та 6816 дівчат. Отримали диплом 2508 чол. Викладачів було 3191 чол.

За національною ознакою учні були: 37,1% були росіяни, 32% юдеї,

20,9% поляки, 3,2% – німці, 3,2% – вірмени, інші – 2,3%.

Гуртожитки мали лише 13 училищ.

Торгових шкіл було 90 (з них – 38 приватних). В них навчалося 13574 учня (10513 хлопців та 3051 дівчина.

За національною ознакою учні були: 54,2% були росіяни, 15,1% литовці та латиші, 14,3% юдеї, 7,5% поляки, 4,6% – німці, інші – 4%. Викладачів було 1115 чол, з них 234 жінки.

Торгові класи були у 22 містах. В них навчалося 3973 учня та було 211 викладачів.

Курси комерційних знань було організовано у кількості 44. На них працювало 229 викладачів, які навчали 2596 чол. Випускників було 1729 чол.

Так сто років потому наші предки готували спеціалістів з економіки.

Толочко К.І.
НТУ«ХПІ»

РОЗВИТОК НАУКИ ТА ТЕХНІКИ У XIX ст.

Наука і техніка є основою існування людей в навколишньому світі і найважливішою рисою розвитку культури суспільства конкретного історичного етапу.

Мета цього дослідження на основі опрацювання наукової літератури висвітлити основні напрямки розвитку науки та техніки у XIX ст. Перша половина XIX ст. – час тріумфальної ходи парової машини. Сучасники називали XIX ст. «століттям пари та заліза» : парові установки застосовувалися в усіх галузях промисловості і сільського господарства, завершився перехід від мануфактури – великого підприємства, заснованого на ручній праці, до машинної індустрії.

Машинна індустрія, заснована на паровому двигуні, як джерелі енергії, охоплювала все нові і нові галузі промисловості. На зміну гужовому

транспорту прийшли залізні дороги і парові автомобілі та трактори, парові машини на водному транспорті витісняли вітрила і весла.

На початку XIX століття відбувається переворот в машинобудуванні. Слід помітити, на початку XIX ст. передовим було англійське машинобудування, яке стояло значно вище машинобудування країн континентальної Європи. На місце старого токарного верстата приходять нові високоточні автоматичні верстати.

Величезне значення мало поява в XIX столітті залізниць. Перший паровоз був побудований в 1803 році Річардом Тревитика (1771–1833). В наступні роки багато інженерів намагалися створювати паровози, але найвдалішими виявилися паровози Георга Стефенсона (1781–1848), який в 1812–1829 рр. запропонував кілька конструкцій. Ще одним з досягнень промислової революції стало вуличне освітлення. Його поява в британських містах стало можливим завдяки шотландському інженерові Вільяму Мердоку. Ним було винайдено процес отримання светильного газу шляхом піролізу кам'яного вугілля, а також способи його накопичення, транспортування і використання в газових ліхтарях.

Америці належить першість і в створенні багатьох технічних досягнень XIX століття. Так в 1877 р. Олександр Грехам Белл винайшов телефон, який пізніше вдосконалив Т. Едісон. Сам Едісон винайшов фонограф і лампочку розжарювання, а також вніс величезну кількість винаходів в електротехніку.

Протягом XIX століття в теоретичній і в прикладній механіці були досягнуті великі успіхи. Застосування математичних методів в механіці виявилися надзвичайно плідним і для розвитку самої математики. Математичні методи переносяться і в фізику. Фізика також сприяє розвитку нових математичних теорій і розробці нового математичного апарату.

У першій половині XIX ст. була створена термодинаміка. Її основоположником став французький інженер Саді Карно (1796–1832), який в 1824 році видав фундаментальну працю з теорії теплотехніки «Роздуми про рушійну силу вогню і машинах, здатних розвивати цю силу ». Важливими

для розвитку хімії стали газові закони, відкриті в 1802–1808 рр. французьким вченим Жозефом Луї Гей-Люссак (1778–1850) і в 1811 р італійцем Амедео Авогадро (1766–1856), а також закон теплоємності, відкритий в 1819 р. П'єром Делонга і Алексісом Пті.

Отже, рівень розвитку техніки і наукових знань дає уявлення про конкретний етап розвитку людства. Тому при вивченні конкретного історичного етапу розвитку суспільства необхідне вивчення науки і техніки даного етапу.

Толочко Д.І.
НТУ«ХПІ»

ДОСЯГНЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ В ГАЛУЗІ НАУКИ ТА ТЕХНІКИ

В Україні справді багато видатних науковців, якими варто пишатися. Недарма науковий потенціал Україні вважається одним з найкращих в Європі, і наші вчені є авторами безлічі винаходів в різних галузях науки. Щорічно кожну третю суботу травня в Україні відзначається День науки. І святкувати є що: кожен рік вчені з України створюють близько 15 тисяч винаходів.Завдяки українським вченим з’явилися винаходи, які зараз відомі у всьому світі.

На початку 1870-х полтавчанин Федір Піроцький розробив технологію передачі електроенергії через залізний дріт. У 1880 році Піроцький представив проект застосування електрики «для руху залізничних потягів з подачею струму». Через рік в Берліні поїхав перший трамвай, вироблений компанією Siemens за схемою українця.

Винахідником вертольоту є київський авіаконструктор, який емігрував до США, Ігор Сікорський. У 1931 році він запатентував проект машини з двома пропелерами – горизонтальним на даху і вертикальним на хвості.

Перший вертоліт VS-300 піднявся в небо в 1939 році. Пізніше на його основі VS-300 був створений перший у світі вертоліт-амфібія на поплавковому шасі, який міг злітати з води і сідати на суші.

Вугільний комбайн. У 1932 році українець інженер, уродженець Луганської області, Олексій Бахмутський створив дослідний зразок першого в світі вугільного комбайну. Після деякого вдосконалення у 1939 році Горлівський завод ім. Кірова почав серійне виробництво вугільних комбайнів, які успішно працювали на шахтах Донбасу до початку війни.

Найшвидший в світі автомобіль. У найшвидшому радянському автомобілі, проект якого в 1966 році розробив харків'янин Володимир Нікітін, був встановлений вертолітний газотурбінний двигун ГТД-350 потужністю 400 кінських сил. Розрахункова швидкість машини становила 400 км/год, але вона не була досягнута через відсутність відповідної траси. Однак під час заїзду на Чугуївської трасі ХАДІ-7, стартувавши з місця, зміг розвинути швидкість 320 км/год на дистанції 1 км.

Компакт-диск. Мало хто знає, що прообраз компакт-диска в кінці 1960-х винайшов аспірант Київського інституту кібернетики В'ячеслав Петров. Тоді розробка носила науковий характер і не мала нічого спільного з музикою. Оптичний диск був створений для супер ЕОМ.

Захисний бар'єр від розливу нафти. Учень Малої академії наук, випускник 11-го класу київського природничо-наукового ліцею №145 Артем Матеуш розробив проект металевого захисного бар'єра, який у разі нафтової аварії не дозволятиме рідині розтікатися на велику площу. Окрім того, винахідник своєю розробкою показав, як піднімати нафту на поверхню із затонулих танкерів без великих енергетичних та фінансових затрат. Винахід був створений для того, щоб захищати океан та його мешканців у разі аварій. Позитивним є також те, що пристрій призначений для багаторазового використання.

Ультразвукова рукавичка для просторової орієнтації людей з вадами зору. Хлопець із Луганська Іван Селезньов представив на міжнародному

конкурсі «Intel International Science and Engineering Fair» свій проект «Нове чуття: ультразвукова рукавичка для просторової орієнтації людей з вадами зору». Така річ може стати досить корисною з точки зору орієнтації у просторі. Винахід молодого українця потрапив до трійки кращих винаходів світу у 2014.

Харченко Т.О., Журило Д.Ю.
НТУ «ХПІ»

ВНЕСОК У ДОСЛІДЖЕННЯ ДОНБАСУ ЄВГРАФА КОВАЛЕВСЬКОГО

З кінця XVIII століття, після визволення Приазов'я і Чорного моря від панування Туреччини і Кримського ханства почалося швидке заселення регіону. Перші систематичні розвідувальні роботи в південному регіоні були організовані на той час за ініціативи керівника Новоросійського краю князя Г. О. Потьомкіна, а також командирів Чорноморського флоту і портів М. Л. Фалеєва і М. С. Мордвінова. Величезним кроком у розвитку надр Донбасу стало заснування в 1795 році Луганського ливарного заводу, покликаного забезпечити Чорноморський флот гарматами, ядрами, якорями, ланцюгами, бронею та іншим. Будівництво заводу пов'язане з ім'ям видатного інженера, вихідця з Шотландії, Чарльза (Карла) Гаскойна. Вивчивши місцеві корисні копалини, Гаскойн запропонував лити гармати з чавуну, а не з міді. Для цього був побудований чавуноливарний завод у селища Кам'яний Брід поблизу річки Лугань, який згодом дав початок місту Луганську.

Із заснуванням заводу, відбулися серйозні зміни і в виробництві геологічних досліджень місцевих корисних копалин. Освоєння процесів отримання чавуну з місцевої залізної руди на мінеральному паливі зажадало серйозної організації пошуків корисних копалин, які систематично

проводились на всій території Донбасу. Геологічні дослідження Донбасу з кінця XVIII – початку XIX століття проводилися, в основному, пошуковими партіями Луганського заводу. В результаті їх багаторічних досліджень не тільки були задоволені потреби заводу в шихті, паливі та флюсах, але і було досягнуто істотні успіхи у вивченні геологічної будови Донецького басейну. Один з найбільш відомих гірських інженерів Луганського заводу, видатний геолог Євграф Петрович Ковалевський вперше науково узагальнив результати цих робіт і в своїх працях зумів представити Донецький гірський кряж, як єдине геологічне утворення.

«Після влаштування Луганського заводу, – писав він, – хоча і відкрилися в околицях його окремо родовища корисних копалин, але при розвідці їх не було взято до уваги ні на взаємне положення цих родовищ, ні на загальне їхнє ставлення до тієї країни, в якій вони перебувають . Ось причина, чому країна ця залишається невизначеною в геологічному вигляді і без всякого відмітної назви, хоча вона містить в собі окремий і в багатьох відносинах цікавий гірський кряж. У 1819 році за розпорядженням уряду була відправлена для розвідки околиць Луганського заводу особлива гірська партія (під начальством маркшейдера Козина), яка, між іншим, зібрала деякі відомості про породи, з зазначеного кряжу. Ці дані, повірені на місцях і поширені власними спостереженнями, дали мені можливість скласти у вигляді досвіду геогностичний огляд гірського кряжа, названого тоді Донецьким. Таким чином, визначився, характер гірської області на просторі 18 000 кв. верст».

Євграфу Ковалевському вдалося першим з дослідників Донбасу визначити межі та геологічну будову регіону, розташованого в басейні річки Сіверський Донець, назвавши його Донецьким гірським кряжем.

«Донецький гірський кряж, – писав Ковалевський, – в геогностичному відношенні, представляє величезний басейн, наповнений опадами порід другого періоду. Краї цього басейну, складають гори вже новітні, що належать здебільшого до третього періоду. Справді, за винятком деяких

відрогів, весь Донецький кряж нашаровували одні товщі пісковиків, вапняків та глинистих сланців. У цьому складі з'являються як би заплутані, споріднені зазначеним породам вмістилища металів і кам'яного вугілля. На межах ж кряжа майже всюди зустрічаються або крейдяні гори, або пласти кременистого грубого вапняку і мергелю».

Є. Ковалевський був штатним інженером Луганського заводу, тут починалася його інженерна діяльність, пройшли перші шість років його інженерного стажу, тут він сформувався як фахівець. Як провідний фахівець гірничої справи Росії, на Луганський завод Євграф Петрович приїжджав і згодом. За видатні наукові роботи він був обраний почесним членом Петербурзької Академії наук Росії.

Чечоткіна А. В., Козлов Б.
НТУ «ХПІ»

ХАРКІВСЬКИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ЛІФТ НАПРИКІНЦІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

З моменту відкриття Харківського технологічного інституту він, крім освіти, давав своїм випускникам можливість чималого зростання не тільки в службовому, а й у соціальному плані.

Пов’язано це було з наступним. У Російській Імперії існувала достатньо цікава система оподаткування. Вона значно відрізнялася від нинішньої та була пов’язана з існуючими у той час соціальними станами: дворянство (спадкове й особисте), християнське духовенство (мусульманські й іудейські служителі культу не вважались духовенством), міські жителі (почесні громадяни, купці, міщани, цехові (ремісники), робочі), сільські обиватели (селянство). Окремим соціальним станом були військові та козацтво.

Із зазначених соціальних станів податки сплачували селяни, міщани, цехові. Крім того, купці платили податок з обороту та за патент, який підтверджував гільдію. Спочатку було три гільдії купецтва в залежності від оборотного капіталу. З 1863 року залишилося дві гільдії – перша та друга.

Будь-який студент, незалежно від походження, після закінчення вищого навчального закладу підлягав виключенню з податного соціального стану. Можна відзначити, що наявність диплому дозволяла технологу (який закінчив ХТІ) надходити на державну службу згідно 12 класу Табелю про ранги, а інженеру-технологу (який закінчив ХТІ з відзнакою) – надходити на державну службу згідно 10 класу Табелю про ранги. П'ятий клас Табеля про ранги надавав спадкове дворянство та можливість отримання орденів – Святого Володимира, Георгія, Станіслава, Святої Анни. Таким чином, селянський або міщанський син, який отримав вищу освіту, з часом мав можливість стати батьком дворян. Тому, вступити у ВНЗ та закінчити його було нелегко.

Кожен рік керівництво ХТІ відправляло у Харківську Казенну палату відомості про міщан, яких потрібно було виключити з податного соціального стану. У листах директора ХТІ вказана велика кількість минулих міщан, які виключалися з податного соціального стану. Це Дмитро Бундюков, Микита Ващенко, Іван Кіріченко, Василь Фанін, Миколай Карякин, Іван Василенко, Олександр Гаманенко, Семен Писарєв, Андрій Андрєєв, Антон Удовиченко та інші.

Таким чином, ХТІ був соціальним ліфтом, який дозволяв молодим людям досягати вершин цивільної служби у Російській Імперії.

Члек Д.М., Гутник М.В.
НТУ «ХПІ»

ІСТОРІЯ РОБОТОТЕХНІКИ ВІД СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ ДО СУЧАСНОСТІ

Зараз нас повсюди оточують роботи й іноді ми, навіть не замислюючись користуємося ними. Але як же все починалося? Для початку дізнаємося: що представляють собою роботи. Слово «робот» походить від чеського слова robot, від robota – «підневільна праця» – автоматичний пристрій, призначений для здійснення різного роду механічних операцій, що діє за заздалегідь закладеному алгоритмі.

Людство завжди прагнуло полегшити своє життя переклавши роботу на механічні пристрої. Перші роботи, були примітивними, вже у I–III ст. використовували роботів. Перші статуї богів з рухомими кінцівкам і головою у Стародавньому Єгипті, Вавилоні, Китаї. Автоматична куля, створена Архімедом, з відображенням небесних світил. Автоматичні системи Герона Олександрійського для продажу святої води. В середніх віках набув популярності механічний годинник. Але створення людиноподібних роботів, завжди викликав найбільший інтерес. І перші кроки в цьому напрямку зробив Леонардо да Вінчі приблизно в 1495 р., створивши креслення механічного лицаря який міг виконувати прості дії: стояти, сидіти, рухати головою і руками.

З XVIII ст. прогрес в робототехніці був більш помітним. Але все ж дійсно видатні досягнення в робототехніці були досягнуті е XX ст., коли стало можливо програмування.

Перші роботи в сучасному розумінні були створені 1950-х рр., коли Д. Девол і Д. Енглбергер представили першого програмованого робота, що виконував складні завдання на складальній лінії в General Motors.

На сьогоднішній день роботи пронизують усі сфери нашого життя, в побуті (чайники, пилосос, газонокосарки і т.п.), розвагах, промисловості, сільському господарстві, медицині, найбільш розвинуті сфери – військова та космічна.

Наостанок відзначу, що з такими темпами розвитку робототехніки та заміщення людської праці на роботизовано прилади, змусить нас посунутися своїм місцем у світі й прийняти нового гравця з котрим потрібно буде найти такі ж навички спілкування як і з людьми.

Ясак С., Журило Д.Ю.
НТУ «ХПІ»

ПАМ'ЯТІ ГЕОРГІЯ БОТЕЗАТА (1882 – 1940 рр.)

Як, відомо, Харківський Технологічний інститут був першим вищим навчальним закладом, який випускав інженерів лише по двом відділенням – хімічному і механічному. Але випускники Харківського Технологічного інституту Імператора Олександра ІІІ зуміли засвоїти чимало наук і спеціальностей, яким їх не вчили, досягти вершин в них і навіть стати основоположниками в цих науках.

Одним з них був випускник ХТІ Імператора Олександра ІІІ за 1908 р – Георгій Олександрович Ботезат. В 1908 році він з відзнакою закінчує ХТІ Імператора Олександра ІІІ.

Одразу після отримання диплома Георгій Олександрович два роки стажувався в Геттінгенському та Берлінському університетах.

Результатом самоосвіти і стажувань стала перша в світі докторська дисертація в галузі авіації: «Дослідження в області стабільності аероплана», яку молодий інженер захистив в Сорбонні в 1911 р. З початком війни Георгій Олександрович служить в різних військово-технічних закладах, як експерт, а з 1916 року – у складі Технічного комітету Управління Військово-

Повітряного Флоту Військового міністерства. У 1914 р. Ботезат був запрошений на посаду головного конструктора авіаційного відділення Акціонерного товариства електромеханічних споруд «ДЕКА». Під його керівництвом було побудовано гідроскопічний приціл і інші типи авіаційного обладнання, проектувалися літаки різного призначення. Перший літак конструкції Ботезата був побудований в жовтні 1917 р. Революція перервала будівництво нових машин інженера Ботезата у Росії. Найважливішим внеском вченого в авіаційну науку в ці роки була розробка в 1916 р. імпульсної теорії гвинтів. Вчений проаналізував з єдиних позицій всі режими роботи гвинта. Теорія Ботезата отримала високу оцінку як вітчизняних, так і зарубіжних фахівців. Її вдосконаленням Георгій Олександрович займався все своє життя. Революцію дворянин Ботезат не прийняв. У 1918 році він прийняв пропозицію про роботу від Уряду США і, за сприяння американських агентів, нелегально покинув Радянську Росію, і переїхав до США, де Ботезат працював експертом в Національному консультативному комітеті з аеронавтики...

Американці розуміли велич російського інженера і в 1921 році Конгрес США призначив Ботезату зарплатню в 10 000 доларів на рік і виділив суму в 200 000 доларів на будівництво для ВПС США експериментального гелікоптера! До кінця 1922 року гелікоптер Ботезата був побудований, 18 грудня 1922 року відбувся його перший політ! Це був перший гелікоптер, здатний до пілотованого, сталого, керованого польоту!

Треба сказати, що гелікоптер Ботезата істотно відрізнявся від пізніших гелікоптерів класичної схеми. Це був – гігантський квадрокоптер з гвинтами діаметром більше 8 метрів і двигуном в 180 к.с. Американці прозвали гелікоптер Ботезата «Flying Octopus» – «Літаючий Восьминіг». У 1922–1923 роках гелікоптер Ботезата здійснив понад 100 польотів, піднімався на висоту в кілька метрів, перевозив вантаж в 450 кг, здійснював політ з трьома пасажирами. Чотирьохгвинтова схема не отримала широкого поширення в створенні пілотованих вертольотів, однак зараз вона досить активно

застосовується для безпілотних літальних апаратів! Усі нинішні дрони і квадрокоптери – втілення ідей Георгія Ботезата.

Великий російський конструктор – Ігор Іванович Сікорський, створив в 1940 році, також у США перший гелікоптер класичної схеми, тобто, гелікоптер з одним несучим гвинтом і з рульовим – хвостовим гвинтом. Переважна більшість гелікоптерів будуються сьогодні саме за такою схемою.

Так, вітчизняний інженер і випускник нашого університету став основоположником теорії і практики авіації. Напевно, тепер ніхто не здивується факту, що 90 років тому, саме з нашого Університету виділився Харківський авіаційний інститут (нині НАУ «ХАІ»).

СЕКЦІЯ 11
МІЖНАРОДНА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ І НОВАЦІЇ

Голова секції: доц. Кудій Д.А.

Секретар секції: ст. викл. Сєдойкіна Т.М.

Ван Сіньює, Китай

НТУ «ХПІ»

ФОРМАТ А4

Всі знають, що таке аркуш паперу формату А4. Але що в ньому цікавого? Нам цікава його висота – 297 міліметрів. Подумайте, чому саме 297?

Формат – це розмір паперу. Висота і ширина аркуша паперу, які задані стандартом. Слово "формат" походить від латинського слова "формо", що означає модель, надаю форму, формую. Існують формати трьох серій: "A", "B" і "C". Формат А4, звичайно, відноситься до серії "A". Крім формату А4, ми ще знаємо формати А6, А5, А3, А2, А1 і А0. Формати між собою пов’язані подвоєнням. Якщо з'єднати два формату А5, то ми отримаємо формат А4. Якщо з'єднати два формату А4, то ми отримаємо формат А3. І так далі. І навпаки, якщо розрізати формат А3 на дві рівні частини по довгій стороні, то ми отримаємо два однакових формату А4. Це працює для всіх форматів серії А.

Так, все-таки, чому у формату А4 така незвичайна висота – 297 міліметрів? 300 міліметрів привабливіше ціле число для висоти. А, наприклад, розміри листа 200 на 300 міліметрів дуже легко запам'ятати і це майже пропорції "золотого перетину". Відповідь криється в розмірах формату А0. Адже формат А4 це 1/16 (одна шістнадцята) частину формату А0. Формат А0 найбільший стандартний формат серії "A". Його ширина – 1 189 міліметрів і висота – 841 міліметр. Площа листа формату А0 становить

рівно один квадратний метр. Це легко перевірити, якщо помножити висоту на ширину.

Георг Ліхтенберг – автор ідеї універсальної прив'язки менших форматів паперу до великих по довжині і ширині через квадратний корінь з двох. Міжнародний стандарт ISO 216 сьогодні визначає формати в усьому світі (крім Канади, Японії і США). Всі формати паперу ISO мають одне і те ж співвідношення сторін, яке дорівнює відношенню одиниці до квадратного кореня з двох. При розрізуванні (по довгій стороні) листа з такими пропорціями дві половини, що утворилися, зберігають співвідношення Ліхтенберга. Тобто, кожну отриману половину також можна розрізати навпіл зі збереженням тих же пропорцій сторін.

Для формату A0 за цими двома умовами ми можемо скласти систему з двох рівнянь, щоб перевірити, як працює співвідношення Ліхтенберга. Тут нам допоможе математика, щоб розрахувати висоту (b) і ширину (a) для формату A0 за умови, що $a > b$.

$a \cdot b = 1\ м^2$ і $a = b \cdot \sqrt{2}$, отже $b^2 \cdot \sqrt{2} = 1$.

Отримаємо $b = 0{,}8408964153 м$. Тоді $a = 0{,}8408964153 \cdot \sqrt{2}$, тобто $a = 1{,}1892071151 м$.

Діленням довгої сторони формату A0 ми отримаємо розміри всіх форматів меншого розміру аж до формату A4, для якого значення довжини формату A0 треба розділити на чотири частини.

$1{,}1892071151/4 = 0{,}297302 \text{ м} = 29{,}73 \text{ см} = 297{,}3 \text{ м}$.

Саме тому, формату A4 "дісталася" така висота 297 міліметрів.

Доу Кай, Китай
НТУ «ХПІ»

ПАМ’ЯТЬ ВОДИ

Усі знають, що вода – основа життя. За своєю природою людина – це, перш за все, вода. Організм людини на 70% складається з води. Наприклад, мозок людини містить 95% води, нирки 82%, серце 79%, кров – 90%. При старінні відсоток вмісту води в організмі зменшується. Тобто в основі старіння – процес втрати організмом рідини.

Звичайна і структурована вода мають однаковий елементний склад, але на біологічні об'єкти, рослини, птахів, тварин і організм людини вона має різний вплив. Існує велика кількість теорій, які пояснюють структуру і властивості води. Існує також таке поняття, як пам'ять води. Деякі вчені вважають, що вода на молекулярному рівні володіє «пам'яттю» про речовину, розчинену у ній, навіть тоді, коли речовини у воді вже немає. Вода при цьому зберігає властивості розчину. Іншими словами, вода записує у собі інформацію про розчинену речовину.

Також вода реагує на емоції, думки, слова людини. Конфігурація елементів води, так званих кластерів, головним образом реагує на будь-який зовнішній вплив. Наприклад, якщо через воду пропускають струм – вона утворює одну фігуру, змінюють тиск – кластери тут же виробляють передислокацію, починають грати з освітленістю – елементи видають нову картину. Тобто вода змінює свою структуру під впливом багатьох факторів і кожна з геометричних структур зберігає певну енергетичну інформацію. На думку С. В. Зеніна, навчання водних кластерів будується за принципом ретрансляції. Варто змінити конфігурацію одного, як тут же змінюється весь ланцюжок. Подібні скупчення молекул води є її пам'яттю.

Японський доктор Масару Емото приводить дивовижні докази інформаційних властивостей води. У його лабораторії були досліджені

зразки води, яка піддавалася таким діям, як: музика, зображення, електромагнітне випромінювання від телевізора, думки однієї людини і групи людей, молитви, надруковані і вимовлені слова. Потім зразки води розглядали в мікроскоп при збільшенні в 200–500 разів і робили знімки найбільш характерних кристалів. За роки роботи Масару Емото зробив більше 10 000 фотографій, деякі з них опубліковані в його книгах «The Messages from Water» 1, 2 і «Water knows the answer».

Офіційне наукове співтовариство не погоджується з теорією пам'яті води, але багато вчених підтримують її. Серед них нобелівські лауреати Люк Монтаньє і Брайан Джозефсон. У 1999 році журнал «Times» повідомив, що людині, яка зможе довести ефект існування пам'яті води, Фонд Джеймса Ренді виплатить премію у розмірі 1 мільйона доларів США. Поки ці гроші ніхто не отримав.

Ельфаріаті Аїша, Марокко
НТУ «ХПІ»

ЕТНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТУДЕНТІВ З КРАЇН ПІВНІЧНОЇ АФРИКИ

В Північній Африці розташовано 6 незалежних країн – Марокко, Алжир, Туніс, Мавританія, Лівія та Єгипет. Цей регіон відомий під назвою «Магріб» або «земля, де заходить сонце».

Зараз в українських вишах навчаються багато студентів з цього регіону. Пояснюється це тим, що можливість отримати вищу освіту, наприклад, в Марокко , мають лише 10% бажаючих. Тому молоді люди шукають можливості навчатися в інших країнах, зокрема, в Україні. Інша причина – це доступна ціна за навчання. Звісно, африканські студенти відрізняються від інших іноземних студентів. Тому викладачі мають певні проблеми у роботі з таким контингентом. З одного боку – це добре підготовлені молоді люди. А з

іншого – це ті, хто не готові виконувати вимоги навчальної програми та мають певні проблеми з дисципліною. Представники країн Північної Африки демонструють високу емоційну збудженість, експансивність, коли треба відстоювати власну честь і гідність. При цьому вони життєрадісні та веселі люди. Відрізняються спостережливістю і привітністю. Але безтурботність та легковажність породжують чимало труднощів в житті та навчанні. В Марокко найбільш розповсюджений вигук «Іншалла!» означає «На все воля Аллаха!». Тому ментальність марокканців пов'язана з цією філософією. Краще просто чекати, що буде, ніж спробувати зробити щось самому.

В цілому, студенти з Африки миролюбні, допитливі, легко йдуть на контакт, не приховують своїх почуттів до співрозмовника.

Йокозава Шізума, Японія

НТУ «ХПІ»

КОРПОРАТИВНИЙ СТИЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ

Ідея фірмового стилю належить П. Бернесу. На початку 20 століття він працював з рекламно-графічною продукцією електротехнічного концерну AEG і розробив концепцію індивідуального оформлення компанії в єдиному стилі. Логотип, візитка, конверт, папка, наклейка, поліграфія та рекламні макети, сувенірна продукція, таблички і покажчики, ділова документація, уніформа і оформлення автомобіля, рекламно-інформаційні матеріали, оформлення фасадів та будівель – це все частина корпоративного стилю організації .

Брендбук – це документ, у якому записані правила використання корпоративної символіки компанії. Брендбук – це імідж організації/компанії. Серйозна організація обов'язково використовує корпоративний стиль у всьому, бо візуальні комунікації повинні бути витримані в єдиному стилі. Люди впізнають серйозні організації і кампанії за їх відомими логотипами. Мета логотипу – не просто привернути увагу, але і запам'ятатися. Успішний

логотип – це те, що дозволяє будь-якій людині з першого погляду зрозуміти, в якій сфері працює організація і які її особливості.

Серед найбільш важливих цілей логотипу можна виділити наступні: 1) візуалізація діяльності організації, її характеристика та ідентифікація; 2) інформація про продукцію або послуги; 3) забезпечення візуального контакту між компанією і потенційним клієнтом.

Основні функції логотипу – це гарантувати відповідної якості продукції і послуг, а також рекламувати, тобто залучати більше клієнтів/студентів.

Конкуренція торкнулася і системи вищої освіти. Якщо в одному місті працюють кілька університетів, то споживачі мають більше можливостей вибирати. Однаковий набір спеціальностей може бути к кожному вузі, але умови надходження і якість освіти не можуть не відрізнятися. Роблячи свій вибір на користь того чи іншого навчального закладу, основні споживачі освітніх послуг оцінюють все: імідж, репутацію вузу, якість підготовки фахівців, професійність викладачів, сучасну технічну оснащеність, ставлення роботодавців до вузу і т.ін.

Корпоративний стиль є частиною корпоративної культури, тому його роль у житті університету є дійсно важливою. Він допомагає у вирішенні ряду завдань, таких як: створення образу вишу в очах споживачів (цільової аудиторії); виділення вишу в ряду університетів зі схожим набором спеціальностей; сприяє підвищенню корпоративного духу, об'єднує співробітників, викликає відчуття причетності до спільної справи; підвищує ефективність реклами і бере участь у формуванні сприятливого іміджу вишу.

Лі Ябо, Ду Сичжоу, Китай
НТУ «ХПІ»

ОСВІТА У СПІВПРАЦІ МІЖ УКРАЇНОЮ І КИТАЄМ

Україна – популярне і знайоме слово для китайського народу. Всі знають, що це найурожайніша і надзвичайно багата природними ресурсами земля, і там живе працьовитий, відважний і щирий народ, який має давню і славну історію. Чимало китайців – випускники вузів, які отримали освіту в Україні в різний час. Китайський народ зберігає почуття щирої поваги і подяки до українського народу.

Співпраця в освіті та гуманітарні обміни між двома країнами стабільно розвиваються і досягли непоганих результатів. В Україні навчаються і живуть близько 10 тисяч осіб з Китаю, а в Китаї – 1600 українців. У 2011 році була створена Комісія зі співробітництва між Урядом КНР і Урядом України з питань співробітництва в галузі освіти, на засіданні якої домовилися про підтримку співпраці в науково-технічній галузі для вузів, зміцнення мовного навчання і дослідження країн, збільшення кількості своїх громадян, які навчаються в іншій країні.

Зараз українська мова викладається в декількох вузах, наприклад, в Пекінському, Шанхайському, Гуанчжоуському, в Даляньському університетах іноземних мов. Співпраця в галузі освіти і культури має розвиватися швидше, ніж в інших сферах. У Китаї багато століть йде мова про те, що на освіту завжди потрібно звертати велику увагу, тобто освіта є найважливішим моментом у розвитку людства. Необхідно розширити існуючі та створювати нові спільні проекти між вузами та дослідницькими організаціями. Треба знайти додаткові можливості для поширення китайської мови в Україні й української мови в Китаї, щоб люди розуміли один одного прямо, а не через іншу іноземну мову. Це дуже важливо для взаєморозуміння народів двох країн і розширення співпраці в усіх інших сферах.

Дослідити культуру, вивчати мови один одного, розвивати країнознавство, регіонознавство іншої країни – це завдання не тільки академій та інститутів, а й вузів, кафедр, викладачів і самих учнів, тому що підготовка майбутніх фахівців, які знають не лише мову, але й культуру і менталітет іншого народу – найважливіше в просуванні взаєморозуміння й обмінів. Це зміцнює довіру між людьми, народами, урядами.

Необхідно множити контакти між українськими і китайськими студентами, розширювати обміни молоддю між двома країнами, збільшувати кількість спільних наукових, культурних, спортивних проектів для молодих вчених або студентів, створювати можливості для реалізації їх здібностей в умовах іншої культури. В результаті спільних, скоординованих зусиль співробітництво між Україною і Китаєм стане більш успішним і плідним.

Сакіб Мухаммад Арсал, Пакистан
НТУ «ХПІ»

НАНОТЕХНОЛОГІЇ У НАШОМУ ЖИТТІ

Сьогодні нанотехнології – найбільш перспективний напрямок світової науки.

Всі знають, що сантиметр – це сота частина метра, міліметр – тисячна. А нанометр – це одна мільярдна частина метра. Матеріали, які створюються на основі об'єктів розміром 1 нанометр, називаються наноматеріалами. Способи виробництва і застосування наноматеріалів є нанотехнологіями.

На уроках хімії ми вивчали, що молекули складаються з атомів. Всі органічні речовини, бактерії, віруси та й ми самі перебуваємо в основному з атомів трьох елементів – вуглецю, кисню і водню. Атоми цих елементів мають розмір, який приблизно дорівнює одній мільярдної частини метра. А це значить, що весь світ навколо нас і ми самі складаємося з наночастинок.

Нанооб'єкти мають фізичні та хімічні властивості, які відрізняються від властивостей більш великих об'єктів з того ж матеріалу. Сучасна мікроелектроніка вже не мікро-, а наноелектроніка.

Вчені давно навчилися створювати безліч нових матеріалів. Але цього для сучасної техніки вже недостатньо. Ще відомий фізик Ісак Ньютон говорив, що досліджувати таємниці атомів можливо, якщо з'являться нові прилади. Вперше дослідження нанооб'єктів стало можливим в 1931 році, коли з'явився електронний мікроскоп. У даний час вчені використовують скануючі електронні мікроскопи. З їх допомогою можна не тільки побачити окремі атоми, але і переміщати ці атоми по поверхні. Тобто, під мікроскопом можна збирати потрібні речовини з окремих атомів, як з деталей дитячого конструктора. Наприклад, фахівці IBM виклали так 35 атомів ксенону і отримали 3 літери логотипу компанії.

Навіщо нам потрібні нанотехнології?

Нанотехнології дають можливість створювати нові надміцні матеріали: сплави, тканини, пластмаси. Нанотехнології – це: нанокомп'ютер; надпровідники нового типу; нові хімічні речовини, що складаються з молекул (без хімічних реакцій); нові ліки; нанопродукти харчування; штучні м'язи, кістки, шкіра і багато іншого.

Сьогодні наноматеріали широко використовують для виготовлення спортивного обладнання. Так, був створений електронний футбольний м'яч, який не потрібно надувати. М'яч змінює свій колір залежно від ситуації на полі. Нанотехнології дозволили створити наномобіль, яким керують за допомогою світла. Він здатний перевозити молекулярний вантаж. Вчені змогли також зібрати космічний ліфт, який з'єднує космос і Землю. Ліфт – це нитка діаметром всього в один міліметр, яка витримує вантаж в двадцять тонн.

Нанотехнології здатні кардинально змінити методи, які застосовуються в мікроелектроніці, медицині, фармації. Вчені створили нанороботів-лікарів, які можуть жити всередині організму людини і лікувати різні хвороби.

Нанороботи здатні виконувати хірургічні операції без розрізів і наркозу. Після операції вони самі будуть безслідно розчинятися в організмі. Харківські дослідники розробили нанокапсули, які доставляють ліки точно в хворий орган.

Вченими-хіміками НТУ «ХПІ» була створена сенсорна установка для діагностики хвороб внутрішніх органів людини. З її допомогою проводиться аналіз вуглекислого газу CO_2, який видихає людина. Це дає можливість виявляти хворобу на ранніх стадіях її розвитку. Вчені-фізики НТУ «ХПІ» використовують надтонкі плівки органічних матеріалів для перетворення сонячної енергії в електричну. У нашому університеті успішно вирішуються екологічні проблеми забруднення повітря вихлопними газами. Для цього були розроблені нанокаталізатори, які розкладають оксиди азоту та оксид вуглецю (II) на нешкідливі речовини. Нанотехнології легування сталей, отримані в НТУ «ХПІ», значно покращують якість різних металевих деталей.

Вчені вважають, що завдяки нанотехнології можливе вирішення глобальних проблем людства, таких як нестача сировини, енергії, продуктів харчування.

Нанотехнології скоро змінять всі сфери життя людини!

В НТУ «ХПІ» студенти можуть отримати фундаментальну підготовку в області нанотехнологій, яка дозволить їм успішно працювати в будь-якій галузі науки і виробництва.

Тан Фан, Китай
УИПА

ВЛИЯНИЕ КИТАЙСКОГО ЯЗЫКА ПРИ ИЗУЧЕНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО

В последние годы число китайских студентов, желающих изучать русский язык в Украине, растет. Для китайских студентов русский язык

является непростым для изучения. Одним из существенных факторов, препятствующих академической успешности в изучении русского языка китайскими студентами, являются трудности вследствие интерферирующего влияния знаний родного китайского языка при усвоении системы русского языка.

Понимание интерференции как взаимопроникновение элементов одного языка в другой, приводящее к отклонениям от нормы, определяет стратегию методики обучения неродному языку.

Китайские слова не склоняются, их основной единицей является иероглиф. Китайские иероглифы состоят из графем, а графемы состоят из черт. Также отличается от алфавитной системы тем, что каждому знаку приписано какое-то значение, и число знаков очень велико.

Некоторые звуки русского языка, например [р], отсутствуют в китайском языке. Из-за отсутствия звука [р] в родном языке китайские студенты смешивают звуки [р] и [л] и в устной, и в письменной речи, например: инте[л]есный (интересный), те[р]епе[л]едача (телепередача).

В китайской фонетике ведущую роль играет слог. Максимальное количество звуков в слоге – четыре. Сначала располагаются согласные, а потом гласные. Поэтому невозможны закрытые слоги и стечения согласных внутри слога. В частности, это можно наблюдать, когда студенты вставляют для облегчения произношения гласные звуки между согласными. Эта ошибка проявляется и в устной речи, и на письме. Например: с[ы]пасибо (спасибо), мес[ы]то (место), руч[и]ка (ручка), луч[и]ше (лучше). Более того, иногда китайские студенты переносят ударение на эпентетический гласный, например: к[ы́]ровать (крова́ть), обыч[и́]но (обы́чно), однаж[ы́]ды (одна́жды). Стремление не произносить сочетания консонантов, невозможные в китайском языке, приводит к выпадению одного из согласных, например: пратический (практический), уный (умный), нём (днём). Кроме того, в китайском языке нет различения согласных звуков по глухости / звонкости,

поэтому студенты допускают многочисленные ошибки: гру[б]а (группа), м[унока] (много).

Известно, что русский язык по своей грамматической структуре очень далёк от китайского. В русском языке порядок слов более свободный. Слово в предложении может занимать любую позицию, не изменяя при этом ведущий смысл предложения.

Китайский язык обладает только одной формой SVo. Китайский язык характеризуется относительно фиксированным порядком слов и отсутствием флексий. Русские вопросительные предложения, по правилам, начинаются вопросительными словами:– Куда пошла мама? (или Куда мама пошла?). В китайском языке каждое слово имеет определённое место в предложении: субъект → предикат → объект (Мама пошла в магазин). Этот порядок слов сохраняется и в вопросительном предложении: Мама пошла куда?

Так как в китайском языке отсутствует категория падежей, в пособиях для подготовительных отделений должны быть представлены грамматические таблицы. Все пособия должны иметь двуязычные словари. На начальных занятиях требуется полная запись материала на доске, четкое проговаривание новых слов и терминов преподавателем.

Таким образом, обучение людей различной этнической принадлежности требует учета закономерностей проявления их национальной психики, поскольку они влияют на восприятие и усвоение получаемых знаний. Для повышения эффективности учебного процесса нужно обратить особое внимание на сходства и различия русского и китайского языков.

Сумерака Ілкім, Туреччина
НТУ «ХПІ»

КРИПТОВАЛЮТА – НОВИЙ ГРОШОВИЙ ІНСТРУМЕНТ У СВІТОВІЙ ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ

Розвиток світових торгових систем привів до появи нового фінансового інструмента. Таким інструментом стала криптовалюта – цифрова валюта, яка працює тільки між людьми, всередині Інтернет-мережі, минаючи банки. Криптоволюту називають «електронним золотом», за допомогою якої процес проведення платежів за товари та послуги стає більш зручним. Найбільш відомою криптовалютою є біткоїн. Біткоїн – це нове покоління цифрової валюти, який є електронною версією реальних грошей. Криптовалюта не має єдиного адміністратора і повністю автономна. Емісія грошей відбувається за допомогою роботи мільйонів комп'ютерів по всьому світу з використанням програми математичних алгоритмів. Алгоритм біткоїну зберігає в собі певну кількість монет, але не більше 21 мільйона. Як тільки біткоїн досягне цієї позначки, процес видобутку зупиниться. Сама монетка не має особливої ціни, проте на ній надруковано голографічний код, який є ключем від віртуального гаманця біткоїну.

Творцем цієї системи є Сатосі Накамото. У 2007 році він створив спеціальну програму, яка відображає на комп'ютері електронний гаманець користувача. Ідея системи – це обмін монетами без централізованого контролю, в електронному вигляді. Стан Сатоси Накамото на сьогодні становить один мільйон біткоїнів, що відповідає 20 мільярдів доларів США.

Основний спосіб отримання криптовалюти – Майнінг, видобуток криптовалютт з використанням потужностей спеціального обладнання «ферма». За допомогою процесу Майнінг щодня в світі видобувається близько 3600 біткоїнів. Видобувача біткоїнів називають «Майнер». Майнер отримує винагороду і забезпечує роботу всієї системи. Крім Майнінгу,

отримати криптовалюту можна за рахунок обміну її з іншими користувачами в якості оплати за послуги. Будь-яке втручання у роботу даної системи є досить важким, тому що розрахунки розподілу інформації вимагають колосальних обчислювальних можливостей. Це робить криптовалюту електронним аналогом звичайних грошей, при цьому криптовалюта залишається універсальною, прозорою і зручною.

Головними країнами-виробниками криптовалюти є США, Канада, Китай. У деяких країнах світу вже продають за біткоїни електроніку, товари з інтернет-магазинів, оплачують послуги або здобувають освіту. Кількість обмінників, і торгових точок, які приймають криптовалюту щодня зростає. Канада вже обзавелася першим апаратом, який переводить місцеві долари в біткоїни. Авіакомпанія Skycraft Airplanes продає свої літаки за біткоїни. В Україні в деяких кафе Києва, можна розплатитися біткоїнами.

З ростом вартості біткоїнів і появою перших крипто-мільярдерів стало очевидно, що поширення «електронного золота» триватиме, а разом з ним буде змінюватися і світова економіка. На сьогоднішній день швидкість видобутку криптовалюти збігається зі світовою швидкістю видобутку золота і є більш надійною. Кількість користувачів валюти незабаром досягне 10 мільйонів чоловік, а сукупна вартість перевищить 60 млрд. доларів.

Серед цифрових грошей, популярними вважаються такі 5 видів криптовалюти:

Ethereum (ефіріум, ефір) – валюта "розумних контрактів", вона працює у вигляді смарт-контрактів. Ethereum, отримав неформальний статус електронної нафти;

Ripple – найшвидша криптовалюта, яка сприяє збільшенню швидкості банківських операцій;

Litecoin – цифрові гроші для швидких трансакцій;

Nem – валюта з унікальним кодом, яка допомагає провести правильно трансакцію;

Dash – цифрові гроші, основна відмінність яких від іншої криптовалюти – це повна анонімність.

Створення державних криптовалют не за горами, як і подальший розвиток криптовалют у всіх країнах світу. У зв'язку з цим світова економіка буде змінюватися, так як трансакції все більше будуть йти в онлайн, а валюти переходити в електронні накопичення. Саме тому кількість інвесторів у криптовалюти продовжує зростати у світі нової економіки. У недалекому майбутньому електронні активи будуть цінуватися набагато вище, ніж зараз, тому криптовалюта стане більш зручним і надійним засобом платежу в світі.

Список літератури:

1. Форум Bitcoin: URL: http://bit-labs.ru/otnoshenie-k-bitkoin-v-raznyh-stranah-mira/
2. Новини крипто валют. URL: http://cryptomap.ru/kriptovalyuta/ (Дата звернення 05.09.2014).
3. Новини і події мережі Bitcoin. URL: http://bitcoin-info.net/

У Меньфей, Китай
УИПА

ИЗУЧЕНИЕ РУССКОГО ФОЛЬКЛОРА ИНОСТРАННЫМИ СТУДЕНТАМИ

Русская литература является одним из ведущих предметов, изучаемых бакалаврами филологического и педагогического образования, так как фольклор формирует основы национального самосознания народа, способствует пониманию и постижению культурных традиций другой нации. В фольклоре создается особый художественный мир. Задачами раздела русской литературы «Устное народное творчество» являются: 1) ознакомление иностранных учащихся с русским фольклором (лингвострановедческая задача); 2) расширение культурного кругозора

иностранных студентов; 3) углубление представлений студентов о культурно-исторических реалиях, о некоторых особенностях поведения и общения русского народа; 4) развитие навыков разговорной и письменной речи.

Одним из стимулов в усвоении фольклорного материала является обращение к родной (китайской) литературе. Принцип учета ментальности, сопоставление двух национальных культур способствуют развитию мышления, воображения, речи.

Так, при изучении темы «Русские пословицы и поговорки» можно рассмотреть эквиваленты русских и китайских пословиц / поговорок. Такое сопоставление русского и китайского варианта одной и той же пословицы / поговорки помогает иностранным студентам понять, что пословицы и поговорки – это обобщение житейского и социально-исторического опыта у всех народов.

Однако при изучении русской волшебной сказки или былины иностранцам трудно понять художественный образ, так как им не хватает знаний о русских культурных традициях (У того ли города Чернигова / Нагнано-то силушки черным-черно / Ай черным-черно, как черна ворона). Возникает необходимость использования дополнительного, зрительного, канала восприятия информации. Это позволяет студентам-иностранцам получать информацию не только аудиально, но и визуально. В этом случае необходимо использовать в процессе изучения произведений русского фольклора иностранными студентами мультимедийные технологии, которые как средства обучения имеют несомненные преимущества.

В какой-то степени преодолеть эти трудности помогает иллюстрация.

В чтении и анализе народных сказок присутствует и воспитательный аспект, поскольку в них ярко отражена система бинарных оппозиций (следовательно, можно выделить антонимические пары, что играет немаловажную роль при изучении грамматики): добро – зло; жизнь – смерть; любовь – ненависть; мир – война; друг – враг; свой – чужой и т. п.

Особое место в системе обучения с использованием мультимедийных технологий на уроках по изучению фольклора отводится работе по созданию презентаций, которые помогают иностранным учащимся узнать специфику героев русских волшебных сказок (Иван-дурак, Баба Яга, Змей Горыныч, Кощей Бессмертный) и русских былин (Илья Муромец, Добрыня Никитич, Соловей-разбойник, Тугарин Змей). Мультимедийное оснащение урока является особенно ценным при объяснении понятий или знакомстве со сказочными предметами, которые встречаются только в русской культуре (ковер-самолет, шапка-невидимка, сапоги-скороходы, скатерть-самобранка) и не имеют эквивалентов в языке иностранных студентов.

Главная задача преподавателя при обучении иностранных учащихся состоит в том, чтобы в результате обучения русский язык стал для студентов средством общения; чтобы они действительно научились понимать носителей языка.

Таким образом, преподаватель русского языка как иностранного должен постоянно знакомить учащихся с миром русских образов, приобщать их к красоте русского языка, приближая студентов к пониманию русскоязычной картины мира, выраженной в языковой форме.

Хірума Токія, Японія
НТУ «ХПІ»

ОСОБЛИВОСТІ МЕНТАЛІТЕТУ ЯПОНЦІВ

Розуміння національного японського менталітету дозволяє краще проаналізувати особливості моєї країни. Поняття «національний характер» виступає головним фактором, що відрізняє одну націю від іншої.

Національний характер – це об’єктивна реальність, яка проявляє себе у вигляді системи специфічних рис. В японському національному характері можна виділити такі особливості:

Загальноетнічні риси – відданість традиціям, любов до природи, розвинуте естетичне почуття, працелюбство, практицизм. Треба зауважити, що працелюбство – найважливіша риса японського характеру. Японці повністю віддаються праці, роблять це з насолодою.

Особливості групової поведінки – дисциплінованість, почуття боргу. Ця риса передбачає, насамперед, суворого дотримання зазначеного порядку, чіткого виконання свого обов'язку, безкорислива повага до старших.

Побутово-життєві риси – охайність, ввічливість, обережність, допитливість, самовладання. Це багато в чому зумовлено впливом буддизму, який проповідував стриманість й терпіння.

Наслідування цих правил відобразилося на характері моїх земляків. В їх світогляді яскраво відобразився фаталізм. У надзвичайних ситуаціях, особливо під час стихійних лих люди дотримуються позиції пасивного вичікування, що все пройде саме по собі. Покірливість і смирення – це характерні риси багатьох японців. Особливості національного характеру японців соціальні. Саме умови життя створили менталітет, не схожий на будь-який інший.

Чжу Ялинь, Китай
УИПА

СПЕЦИФИКА ОБУЧЕНИЯ ЯЗЫКУ СПЕЦИАЛЬНОСТИ НА НАЧАЛЬНОМ ЭТАПЕ ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО

В настоящее время практически в каждом вузе филологического и нефилологического профиля преподается русский язык как иностранный (РКИ). Наряду с другими общеобразовательными дисциплинами русский язык является обязательным предметом для иностранных слушателей подготовительных факультетов. Язык научного стиля является для

иностранных студентов средством получения выбранной специальности. Иностранному студенту необходимо иметь представление о структуре языка в целом, различать термины и дефиниции.

Учебное пособие для изучения русского языка как языка специальности должно быть ориентировано на достижение данной цели и будучи рассчитанным на студентов, которые обучаются русскому языку «с нуля», должно обеспечивать на 2–3 неделе курса реализацию принципов обучения русскому языку на начальном этапе.

Языковой материал необходимо организовать тематически, для того чтобы на каждом уроке осваивались грамматические конструкции и лексические материалы, которые связаны с определенными разделами предмета. Данный фактор будет способствовать объединению обучения языку и освоения специального материала по предмету.

В методике преподавания иностранных языков единицей обучения является текст. Каждый текст сопровождается системой упражнений, которые позволяют освоить лексико-грамматические категории тематического блока. Задания направлены на овладение общенаучной и специальной лексикой, усовершенствование навыков владения грамматическими конструкциями.

Любая новая тема начинается с разбора новых слов, терминов и понятий. В первую часть урока входит ряд предтекстовых заданий, которые направлены на обучение студентов пониманию слов, словосочетаний, отдельных предложений из текста. С помощью предтекстовых упражнений студент должен научиться выявлять значения слова с помощью словообразовательного анализа; устанавливать синонимические и антонимические связи слов; определять значения слов по контексту; находить в тексте лексико-грамматические конструкции научного стиля и заменять их синонимичными; находить главную информацию предложения.

Вторая часть урока – работа с текстом – является главной частью урока. Чтение текста предваряет притекстовое задание, которое должно быть

направлено на смысловой анализ текста и тем самым способствовать пониманию содержания текста.

Далее представлены послетекстовые задания, которые проверяют контролировать понимание и активизировать введенный лексико-грамматический материал.

В целом, материалы методических указаний способствуют формированию у студентов навыков и умений чтения, конспектирования и тезирования текстов, развитию навыков монологической речи, участия в практических занятиях по специальности.

В заключение можно сказать, что нами была предпринята попытка определения специфики обучения русскому языку как языку специальности в начальной фазе преподавания русского языка как иностранного, а также были представлены принципы, по которым может быть создано пособие, реализующее принцип взаимосвязанного обучения. Данное пособие может быть ориентировано на достижение целей формирования у обучающихся компетенций языкового и речевого характера, которые будут сформированы в объемах, способных обеспечить возможности по осуществлению учебно-профессиональной деятельности на русском языке.

Шен Юйчень, Китай
УИПА

АДАПТАЦИЯ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ К СОВРЕМЕННЫМ УСЛОВИЯМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЫ

Системы высшего образования многих стран мира начинают интегрировать в мировое образовательное пространство: идет отбор лучших мировых образцов, повышающих уровень жизни человека, разрабатываются новые методы управления педагогическими системами, осуществляется

поиск путей межнационального взаимодействия во всем многообразии человеческой деятельности.

Актуальной становится подготовка специалистов в условиях иной культуры, предполагающей активное вхождение в систему национальных ценностей, традиций, обычаев, норм и правил поведения и общения. Проблема изучения особенностей адаптации личности к межкультурному общению и ее влияние на успешность достижений в учебной деятельности студентов приобретает особую актуальность.

В XXI веке от молодого специалиста, получающего высшее образование, требуется все большая эрудированность, скорость в области овладения новыми познаниями, умение владеть всеми достижениями компьютерных технологий.

Обучение иностранных студентов в вузах неизбежно начинается с адаптационных процессов. Иностранный студент, включенный в новую макро- и микросреду, испытывает естественный дискомфорт, т.к. идет переустройство, изменение психофизиологических процессов личности.

Академическая успеваемость, общественная и научная активность воспринимаются как факторы успешной адаптации студентов. Безразличие, равнодушие, неуспеваемость, отсутствие интереса со стороны учащегося позволяет говорить о трудностях адаптационного периода. Студенты-иностранцы болезненно переживают непонимание, а тем более конфликты с преподавателями. К сожалению, иногда преподаватели не хотят вникать во все проблемы иностранных студентов из-за отсутствия опыта или свободного времени. Иногда возникают ситуации, когда преподаватель не понимает студента, так как тот плохо владеет русским языком, и у него складывается впечатление, что этот студент плохо учится.

Для преподавателя, работающего в интернациональной аудитории необходима поликультурная компетенция. Она определяется как знания о социокультурных особенностях учащихся, включающие в себя особенности образовательных систем, социализации, социально-демографические,

паралингвистические, невербальные средства и кинетические особенности общения. На основе поликультурной компетенции формируется поликультурная компетентность, т. е. умение практически применять знания о социокультурных особенностях учащихся. Большую проблему для иностранных учащихся представляет отсутствие навыков самостоятельной работы. Значительно облегчить процесс самообразования помогает внедрение информационных технологий в образовательную систему.

Отличительной чертой современного этапа научно-технического образовательного процесса является широкая компьютеризация высших учебных заведений, то есть оснащение их вычислительными и электронными устройствами, программными модулями различного класса и назначения. Применение информационных технологий в образовании позволяет значительно повысить качество образовательного процесса на всех этапах его подготовки и реализации.

Огромное значение имеет компьютерная сеть Интернет и ее использование в образовательных целях. Это, в первую очередь, доступ к неограниченным информационным ресурсам.

Таким образом, для эффективности процесса адаптации иностранных студентов можно констатировать необходимость создания условий для оптимизации этого процесса. Адаптацию следует рассматривать как комплексную программу, успешная реализация которой значительно повышает качество обучения иностранных студентов.

Юй Сяосян, Китай
УИПА

АКТУАЛЬНОСТЬ ИЗУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ

Общество невозможно представить без языка, важнейшего средства человеческого общения. Не существует такого вида деятельности, в котором бы язык не применялся для выражения мыслей и чувств людей, их воли и желаний. Язык является спутником человечества, она развивается вместе с ним, живое в обществе и осваивается каждым человеком лишь благодаря общению с другими.

В наше время, когда контакты с другими странами становятся все теснее, знание иностранных языков играет важную роль. Современный человек должен хорошо знать по меньшей мере один иностранный язык, поскольку взаимопонимание между народами имеет большое значение для мирного сотрудничества. Сейчас развиваются разные формы международного общения: международные встречи, конференции, выставки, спортивные мероприятия, общий бизнес. Обмен студентами тоже можно к этому отнести. Люди изучают языки по различным причинам. Одним они нужны в работе, другим – для путешествий за границу, третьи осуществляют это просто ради интереса. Но в любом случае знание языков обогащает нашу жизнь. Они делают возможным общение с представителями других стран, знакомство с их культурой, экономикой, наукой и техникой. Иностранный язык способствует развитию коммуникативных способностей, а также устранению психологических барьеров.

Как показывает практика, в наиболее выгодном положении на рынке труда находятся те специалисты, которые помимо знаний по основной профессии владеют ещё одним или несколькими иностранными языками: чтобы быть в курсе последних разработок из мира науки и техники,

необходимо уметь читать статьи на языке оригинала. Кроме того, работать с зарубежными партнёрами намного проще, если владеешь информацией «из первых уст».

Существуют многие профессии, в процессе овладения и применение которых невозможно обойтись без иностранных языков. Это, конечно, переводчики, учителя иностранных языков, дипломаты, журналисты, ученые, экскурсоводы, а также – стюардессы, водители такси, работники отелей, таможенники. Бизнесмены, спортсмены, артисты, которые часто бывают в командировках за границей, тоже не могут обойтись без иностранного языка.

В XXI веке, провозглашенном ЮНЕСКО веком полиглотов, весь цивилизованный мир стремится к откровенности и взаимопониманию. Важным становится воспитать человека, который будет способен, и будет желать участвовать в межкультурном общении иностранным языком. Основой существования и мышления нового XXI века является диалог разных культур.

Именно язык способствует формированию духовного мира общества и человека. Соприкосновение разных культур находит отражение в языке в виде лексических заимствований. Процессы взаимодействия и интернационализации культур получают свое выражение в формировании интернациональной культуры. Важно использовать весь воспитательный потенциал иностранного языка, как межпредметной дисциплины, содействующей привлечению учеников к мировой культуре, тем же, к лучшему осознанию своей собственной.

Можно прийти к такому выводу, что человеку для духовного роста, для обогащения своего мировоззрения и кругозора необходимо изучать иностранные языки, культуру, традиции других народов.

Idil Varol, Turkey
NTU "KhPI"

THE ROLE AND FUNCTION OF THE ENGLISH LANGUAGE IN TURKEY

In Turkey, English is not an official language. Though it is taught widely in schools, it has not been institutionalised to function as the primary language of higher education yet. It is Turkish that is the sole official language and it also acts as the lingua franca for Turkey's various minority groups. The major areas where English carries functions in Turkey are education and private sector (including international business and tourist industry).

At the point we came from, English education in Turkey starts from the age of ten in public schools. Foreign language is compulsory in secondary education and varies according to school tours. Many universities pass their students through a proficiency exam, even if they have attended the preparatory class in high schools.

With the increasing importance of English in recent years, almost 90% of companies are looking for English speaking staff for important positions, especially in the field of law: state institutions have to be in contact with abroad due to their joint work. In the field of engineering, if you want to work for a longer time and gain advantage in this developing technology and growing sector, English is absolutely necessary.

Many English courses have been opened since it has gained importance not only in these areas but also in most sectors. These courses are offered both as private lessons and as online courses. There are also free courses in lots of cities, thanks to which the promotion of foreign languages has increased considerably nowadays. These courses are prepared according to the level of students and are implemented within the appropriate hours. Mainly because of these, the rate of

English proficiency has increased (according to some researches) by 9 percent in the last ten years and it is expected to increase even more.

Thus, the rapid spread of English in Turkey, has made English an important factor in Turkish educational institutions and the job market, especially in the urban areas.

Simsek M. E., Turkey
NTU "KhPI"

GRAMMATICAL MEANS OF CREATING VIRTUAL REALITY IN COMPUTER GAMES

The modern computer gaming industry has become an integral part of the lives of many people. This study is relevant in connection with the global availability and popularity of computer games, as well as in connection with the demand for specialized specialists attracted by developers at the stage of creating games, in particular linguists.

One of the basic theoretical concepts in this study is "concept." Linguistic-cultural concepts are the basic units of the picture of the world, in which the values of both the individual linguistic personality and the entire linguistic-cultural society are fixed [1, P. 75-80].

One of the way to form the language picture of the world in virtual reality is by grammatical means of language. One of the best examples is the features of the sylph`s language in the game Final Fantasy XIV [2]. Sylves do not use pronouns and nouns when referring to a animated object: 'this one' instead of 'I', 'that one' instead of 'he, she', 'walking one' instead of 'man' (or any other creature on two legs, it is notably that the sylves themselves are flying creatures), 'scary one', 'dancing one', 'helpful one', 'dangerous one', etc. For example: "This one does not mind. The misadventures, as walking one calls them, of this one began when imperial ones entered the wood. Fearing trouble, these ones decided to watch

imperial ones closely. But these ones watched too closely, and imperial ones noticed and tried to catch these ones. Having nowhere else to hide, this one fled into Toto-Rak. In Toto-Rak, a sinister one robed in black tried to feed this one to a many-legged one! [2]".

Thus, even one of grammatical language means can form a holistic linguistic picture of the world: the specifics of this picture of a peace-loving people are that for its representatives it is important not to name the object itself using a pronoun or noun, but to distinguish, using descriptive constructions, significant qualities of the object from the point of view of potential danger to itself. What is more important, this feature concerns only animated objects, i.e. we can conclude that the sylphs, living in absolute harmony with the surrounding world, consider the inanimate objects surrounding them a priori safe, and in their relation it is enough to operate with single-word nominations.

The perspective of further research on linguistic means of creating virtual reality in computer games is the study of other grammatical means, as well as the lexical ones.

REFERENCES

1. Karasik V. I., Slyshkin G. G. Linguistic-cultural concept as a unit of study. *Methodological problems of modern linguistics*. Voronezh: VSU, 2001. P. 75–80.
2. *Final Fantasy Wiki*. URL: http://finalfantasy.wikia.com/wiki/Geirskogul (case date: 12.02.2021).

Tunc Emre, Turkey
NTU "KhPI"

ADVANTAGES OF GETTING HIGHER EDUCATION IN UKRAINE FOR INTERNATIONAL STUDENTS

An important direction of the Ministry of Education and Science of Ukraine in international cooperation is the involvement of foreign students to study in

Ukrainian universities. The Cabinet of Ministers of Ukraine on behalf of President Volodymyr Zelensky is preparing a Strategy for the Development of Higher Education for the next 10 years and a plan of measures to promote opportunities for higher education in Ukraine for foreign students by 2025. At the the forum "Education of Ukraine 2021: Strategic Goals and Priorities", organized by the Ministry of Education and Science of Ukraine, the participants discussed the strategic goals of education development. The President at the forum «Education of Ukraine 2021: Strategic Goals and Priorities» said: «We will fight for our excellent students and for foreign students, Ukrainian universities must educate people who are competitive in the modern world». Thus, the issue of getting Ukrainian education for foreign students is relevant.

A large number of students go abroad for their studies. Many of them go to France, Belgium, Germany etc. But a large part of young people also selects Ukraine as a country to go to university. The number of foreign students in Ukraine is increasing every year. Nowadays 80 470 students from 158 countries are studying here. What are the advantages for students to choose a course in a Ukrainian university? There are some reasons why foreigners want to study here:

Flexible conditions of entronce to Ukraine and a simple admission procedure to the university. For admission to the university of Ukraine, you do not need to take exams and be tested.

Tolerant society. In Ukraine there are no interracial conflicts, there are no religious oppression. Ukrainians are tolerant to foreign citizens and are famous for their hospitality to the whole world.

Affordable cost of education. The cost of studies in Ukraine is significantly lower than in Europe, North America.

Accommodation in the hostel. Ukrainian universities offer for places in a hostels international students. The cost of living is very democratic.

European level of education. Ukraine has become a party to the Bologna Declaration since 2005 and has a standardized educational system along with other 46 countries in Europe.

The choice of the form of learning. In Ukraine, various training options for foreign citizens are available: the preparatory department, bachelor's, master's, postgraduate education.

Preparatory courses. Most universities organize preparatory courses for foreign applicants. Preparing for studies at a higher educational institution takes from 6 to 10 months.

A wide range of specialties. In the universities of Ukraine you can get such specialties: medical, legal, economic, engineering, technical, humanitarian, etc.

A successful career start in any country of the world. The Ukrainian diploma is recognized in all countries of the world.

To conclude, Ukrainian system of education has many advantages. This is confirmed by the fact that a great number of students are studying in this country. It is important to say that studying abroad allows students to find a unique opportunity to learn something new and expand their horizons, and also gives a chance to see life from a different angle. Also, education received abroad can be an indispensable experience that will automatically set you apart from competing employees who have work experience, fluent in several foreign languages.

СПИСОК НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ І НАУКОВИХ УСТАНОВ

1. ВННІЕ ЗУНУ – Вінницький навчально-науковий інститут економіки Західноукраїнського національного університету
2. ВСП «ХКТФК НТУ «ХПІ» – Відокремлений структурний підрозділ «Харківський комп'ютернотехнологічний фаховий коледж ХТУ «ХПІ»
3. ДВНЗ ДонНТУ – Державний вищий навчальний заклад "Донецький національний технічний університет"
4. ДДАЕУ – Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет
5. ДНДІІМЕ – Державний науково-дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки
6. ДНМУ – Донецький національний медичний університет
7. ДУ"Інститут економіки та прогнозування НАН України" – Державна установа "Інститут економіки та прогнозування НАН України"
8. ІПРЕЕД НАН України – Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАНУ
9. КНУКІМ – Київський національний університет культури і мистецтв
10. Ліцей №11 міста Новограда-Волинського Житомирської області
11. Лондонський університет королеви Марії
12. Луцький НТУ – Луцький національний технічний університет
13. МАУП – Міжрегіональна Академія управління персоналом
14. Медичний колегіум Ягеллонського університету
15. НАДПСУ ім. Богдана Хмельницького – Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького
16. НМетАУ – Національна металургійна академія України
17. НТУ «ХПІ» – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

18. НУБіП України – Національний університет біоресурсів і природокористування України
19. НУЦЗУ – Національний університет цивільного захисту України
20. НФаУ – Національний фармацевтичний університет
21. НЮУ ім. Я. Мудрого – Національний юридичний університет імені Я. Мудрого.
22. УДПУ ім. П. Тичини – Уманський державний педагогічний університет імені П. Тичини
23. УІПА – Українська інженерно-педагогічна академія
24. УкрДУЗТ – Український державний університет залізничного транспорту
25. ХДАДМ – Харківська державна академія дизайну та мистецтв
26. ХНАДУ – Харківський національний автомобільно-дорожній університет
27. ХНМУ – Харківський національний медичний університет (Kharkiv National Medical University)
28. ХНПУ ім. Г. С. Сковороди – Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
29. ХНУ ім. В.Н. Каразіна – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
30. ХНУБА – Харківський національний університет будівництва та архітектури
31. ХНУПС ім. І. Кожедуба – Харківський національний університет Повітряних Сил імені І. Кожедуба
32. ХНУРЕ – Харківський національний університет радіоелектроніки
33. ЧДТУ – Черкаський державний технологічний університет

Наукове видання

«УКРАЇНА І СВІТ: ГУМАНІТАРНО-ТЕХНІЧНА ЕЛІТА ТА СОЦІАЛЬНИЙ ПРОГРЕС»

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
СТУДЕНТІВ ТА АСПІРАНТІВ
14–15 квітня 2021 р.

Відповідальний за випуск проф. Скляр В.М.

Підп. до друку 16.03.2021 р. Друк цифровий. Гарнітура Таймс.
Ум. друк. арк. 34,7. Безкоштовно.

Видавничий центр НТУ "ХПІ". Свідоцтво про реєстрацію ДК №116 від 10.07.2000р. 61002, Харків, вул. Кірпічова 2.

Самостійне електронне видання